ISTORIE



GHEORGHE CRUTZESCU

Podul Mogoșoaiei

Povestea unei străzi

HUMANITAS

GHEORGHE CRUTZESCU

Podul Mogoșoaei – Povestea unei străzi

Redactor: *Elisabeta Teodorescu*
Tehnoredactare computerizată, ilustrații şi copertă: *Anca Ivan*

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Crutzescu, Gheorghe
Podul Mogoșoaei povestea unei străzi / Gheorghe Crutzescu ; ed. îngrijită și note: Virgiliu Z. Teodorescu. - Ed. a 3-a, rev. - București : Biblioteca Bucureștilor, 2011
ISBN 978-606-8337-19-7

I. Teodorescu, Virgiliu Z. (ed.)

94(498 Buc.)
725.95(498 Buc.) Mogoșoaia

Pe coperta 4: Gheorghe Crutzescu în fotografia de pe livretul militar și o dedicație din anul 1931.

GHEORGHE CRUTZESCU

PODUL MOGOȘOAEI
POVESTEA UNEI STRĂZI

EDIȚIA a III-a

Ediție îngrijită și note: Virgiliu Z. Teodorescu

EDITURA BIBLIOTECA BUCUREȘTILOR
BUCUREȘTI – 2011



Gheorghe Crutzescu
fotografie atașată pe livretul militar primit în 1925.

Contribuții la biografia autorului cărții
Podul Mogoșoaei – Povestea unei străzi

Prima ediție a cărții diplomatului Gheorghe Crutescu a apărut în anii celui de al Doilea Război Mondial. O atentă cercetare a cărții nu permite o datare care să definească anul apariției. Unele indici ale textului permit o atribuire anului 1943. La data reeditării în anul 1986 n-am avut acces la dosarul personal al diplomatului Gheorghe Crutescu. Pentru reeditarea anului 2011 am avut această posibilitate, obținând spre cercetare „Cazierul" angajatului Ministerului Afacerilor Străine păstrat în cadrul arhivei Ministerului Afacerilor Externe, relevând în circa 300 de file cele întreprinse în perioada anilor 1918-1947 într-o exemplară evoluție ascendentă până la calitatea de ministru plenipotențiar clasa I-a cu care și-a încheiat cariera.

Trimiterea în 1943 în Danemarca pentru a reprezenta România a coincis cu extinderea prezenței Germaniei pe respectivul teritoriu. Acolo, pe baza acumulărilor din țară, pasionatul cercetător al trecutului istoric al orașului București, predilect a importantei artere de circulație, Calea Victoriei, a trecut la evocarea unor episoade din trecutul evolutiv al acesteia. Gheorghe Crutescu relevă că a realizat o prealabilă documentare, acordând atenție unor scrieri mai vechi sau mai noi, fiind totodată atent la ceea ce se transmitea din generație în generație ca saga unor valoroase familii cu contribuții la o serie de evenimente capitale. Prin modul cum a introdus în creuzetul laboratorului scriitoricesc aceste informații a reușit să evoce semnificative momente, oameni și fapte, evidențiind o zbuciumată evoluție care a asigurat dăinuirea, prefacerile în toate domeniile de activitate dar și de comportament uman.

Incursiunea în acest moment este întreruptă la anul 1947 în momentul când, refuzând să revină de la Stockholm pe ruta impusă: Finlanda, U.R.S.S., România, a fost considerat demisionat. Este atribuit ca dată a decesului anul 1950 fără a se consemna cauza, ziua, luna, locul unde a fost înmormântat, soarta soției și a fiicei. Sperăm ca ediția anului 2011 însoțită de biografia autorului, notele explicative să readucă în atenție și multitudinea semnelor de întrebare care însoțește problema finalului vieții acestui ilustru înaintaș și, pe această cale, cele actualmente de lipsă să fie elucidate.

* * *

„Cartea bună este cel mai desăvârșit diplomat, cel mai iscusit strateg. Cărțile au trezit conștiințele, le-au dat impuls către lumină, ele au pregătit rânduri de oameni pentru marile revoluții."

Eusebiu Camilar[1], *Cărțile săgetătorului*

Lectura unei cărți generează fireasca întrebare cine este realizatorul textului. O asemenea preocupare au avut-o și lectorii cărții *Podul Mogoșoaiei – povestea unei străzi*, apărută în librăriile anului 1944, tocmai când tăvălugul răsăritenilor era și mai eminent prin venirea purtătorilor de stea roșie, aceștia fiind nu numai comportamental fideli vechilor metehne ale înaintașilor ce hălăduiseră adesea pe plaiurile românești, cel mai adesea odată sosiți uitau să se mai reîntoarcă la vetrele lor, cele aflate fiindu-le de tihnită ședere. Cartea oferea cititorilor o prezentare a unor evenimente și biografii ce deveniseră notorii în memoria colectivă. Unele tradiționale componente ale unei cărți lipseau și, ca atare, cititorii trebuiau să se mulțumească cu rândurile savuroasei prezentări ce provoca ca lectura să o completezi la ieșirea în stradă pentru a constata ce mai ajunsese până la respectivul deceniu, iar atunci când metamorfoza preschimbase parțial sau totalmente locurile respective, să recurgă la vechi desene, fotografii sau relatări complementare din partea celor mai vârstnici care astfel aveau prilejul să deruleze vechi amintiri. Cartea s-a bucurat de o rapidă absorbție. Din păcate, evenimentele care au urmat au contribuit la risipirea multora din arhivele[2] care ne-ar fi putut furniza informațiile cu care să formulăm cu precizie câte exemplare au fost tipărite și alte detalii care constituiau „biografia" cărții. Cert este că perioada de la sfârșitul anilor 1943-1944 a constituit și o dificultate în buna aprovizionare a tipografiilor cu materialele necesare. Dificultăți întâmpinau tipografiile și în privința personalului, mulți fiind mobilizați în armată, iar utilajele, prin penuria provocată, resimțeau lipsa pieselor de schimb. Toate acestea au contribuit și în cazul titlului supus atenției presupunem la un tiraj redus. Cele petrecute prin prezența eliberatorilor ocupanți au constituit motiv ca despre autor să nu se vorbească, tăcere perpetuată pentru multe decenii ulterioare.

Gheorghe Gh. CRUTZESCU s-a născut[3] în București la 12 noiembrie 1890, fiind fiul militarului de carieră Gheorghe și al Constanței, născută Locusteanu[4]. Copilăria i-a oferit prilejul să cunoască multe din locurile frecventate de membrii familiei, o serie de rude[5] având-și locuințele chiar pe artera căreia, peste ani, el îi va realiza o concludentă evocare. Au urmat

anii școlirii, realizând parcurgerea cursurile primare și secundare în școli bine cotate prin noțiunile oferite spre cunoaștere învățăceilor. A fost absolvent[6] al liceului ,,Sf. Sava", secția clasică-modernă, promoția 1909. Au urmat studiile superioare la Paris, unde a luat bacalaureatul în drept, însă licența a susținut-o la București, dobândind Diploma de licență (originalul) nr. 7.507, eliberat[7] de Ministerul Instrucțiunii și Cultelor – Universitatea București, la 11 februarie 1915. În perioada studiilor superioare a participat[8] ca voluntar la campania militară a anului 1913, în cadrul Regimentul 2 Artilerie, fiind avansat sublocotenent în 1914, locotenent în 1916. Ulterior la fel a acționat și în anii 1916-1917 ca ofițer la arma Artilerie Grea. A finalizat campania la Regimentul 4 Artilerie Grea în 1918. Cunoscător al limbilor străine: franceza, germana, engleza, italiana a urmat exemplul fratelui Radu, pentru a fi integrat în activitatea diplomatică. Pentru dobândirea postului din Ministerul Afacerilor Străine a dat[9] examen la Iași în iunie 1918 fiind numit atașat de Legație la 1 octombrie 1918. Perioada anilor interbelici a fost pentru Gheorghe Crutzescu prilej de afirmare ascendentă. Astfel a trecut prin reprezentanțele noastre de la Roma și Berlin. După efectuarea stagiului militar la Regimentul 41 Artilerie locotenentul de rezervă a primit[10] Carnetul nr. 80. La revenirea în M.A.S. a fost reținut pentru o perioadă în Administrația Centrală ca apoi să fie transferat la Delegația României participantă la Viena la lucrările Comisiunii Internaționale a problemelor pendinte de navigația pe fluviul Dunărea. În 1928 a fost rechemat în Administrația Centrală, ulterior fiind trimis în misiune la Cairo. În 1929 este desemnat ca subdirector al Protocolului în cadrul ministerului. Este promovat director al Protocolului și al Cancelariei Ordinelor.

După luarea tronului la 8 iunie 1930 Regele Carol al II-lea[11] a cerut tuturor militarilor de carieră și rezerviștilor să depună jurământul de credință. În scurtul popas la București Gheorghe Crutescu a îndeplinit[12] respectivul ritual.

În vara anului 1932 a fost trimis ca însărcinat cu afaceri și delegat permanent al României pe lângă Societatea Națiunilor la Geneva[13], la 1 aprilie 1937, fiind promovat ministru plenipotențiar cl. a II-a.

Noua Constituție a României[14] impusă de regele Carol al II-lea a generat și o serie de măsuri care să asigure o fidelă participare a celor încadrați în aparatul de stat. Printre altele s-a cerut fiecărui angajat să declare din ce partid făcea parte. În cazul M.A.S. ca și a altor instituții vitale ale statului Român era o condiție ca personalul să nu fie încadrat în politica de partid. Ca atare, Gheorghe Crutzescu a completat[15] o concludentă declarație referitoare la cele două decenii de încadrare în rândurile slujitorilor intereselor externe ale României.

La 1 martie 1939 este rechemat în Administrația Centrală[16] și numit

director al Protocolului și al Cancelariei Ordinelor. La 1 octombrie 1939 a fost numit[17] trimis extraordinar și Ministru plenipotențiar la Budapesta. Evenimentele de la finalul lunii august, începutul lunii următoare au impus o scurtă revenire în țară, prilej de a îndeplini, ca întreg personalul ministerului, depunerea[18] jurământului către noul rege Mihai[19], după părăsirea tronului de către regele Carol al II-lea. Lunile următoare s-a aflat permanent asaltat de veștile din teritoriul „cedat" care se refereau la actele de bestialitate ale celor înregimentați în tot ce întreprindea regimul hortist, menite a provoca înlăturarea românilor prin variate formule pentru a schimba raportul demografic care să demonstreze că numeric se justifica raptul din august 1940. Demersurile către Ministerul de Externe al Ungariei s-au lovit de o totală nepăsare considerând cele semnalate ca fiind nesemnificative. De la Budapesta la 1 iunie 1941 a fost rechemat ca să fie numit pentru o scurtă perioadă, la 15 iunie 1941, coordonator al activității Bibliotecii M.A.S. La 3 august 1941 a preluat conducerea Serviciului Personal. La 1 august 1943 fusese numit[20] ministru plenipotențiar clasa I-a în Danemarca, la Copenhaga. Precipitarea evenimentelor militare din vestul Europei au impus evacuarea[21] în Suedia unde se desfășurau tratativele între părțile beligerante. Tratativele au fost duse prin intermediul ambasadorului URSS la Stokholm, doamna Alexandra Kollontai[22]. Acolo l-au aflat evenimentele lunii august 1944 când România s-a alăturat Puterilor Aliate, acționând cu toate resursele umane și materiale împotriva Axei. Noua conducere[23] impusă României de către eliberatorii ocupanți a procedat la rechemarea multora din reprezentanții diplomatici ai României în străinătate, cerându-li-se să revină în țară. A fost un moment de profundă analiză pentru diplomatul ajuns ierarhic la cea mai înaltă treaptă. Pentru Gheorghe Crutzescu ordinul era concludent că urma la revenirea în țară, sau chiar pe traseul impus să sufere atât din partea eliberatorilor ocupanți, cât și a vecinilor de la vest represalii pentru modul cum i-a tratat ca scriitor și diplomat. Pentru cei răsăriteni cartea *Podul Mogoșoaiei* era o concludentă prezentare a celor care, de bune veacuri, constituiau o permanentă preocupare în a se erija în calitate de protectori ai fraților întru ortodoxie dar, prin comportament, ca duri stăpâni. Pentru cei vestici activitatea desfășurată predilect după preluarea de către Ungaria a teritoriului ,,cedat" prin Diktatul de la Viena când, în calitate de reprezentant diplomatic al României, a intervenit, supărător de consecvent, pentru stoparea actelor oprimatoare la adresa românilor, intervențiile sale fiind de fiecare dată probate cu situații concrete greu de justificat de regimul hortist. Atenta analiză a ordinului de a reveni în țară pe traseul impus: Finlanda, U.R.S.S., România, l-a determinat ca mijloc de protecție tărăgănarea revenirii, fapt care s-a perpetuat până în toamna anului 1947, când ministerul l-a declarat demisionat. Este bine să știm că primii ani după încetarea ostilităților au fost ani de mare speranță

pentru societatea românească care era ferm convinsă că occidentul ne va salva. Deșartă speranță și scump plătită de mulți care au considerat că erau datori să se opună pe toate căile oprimatorilor. Cele trăite în acei ani erau departe de a fi realizată o comparație cu anterioarele prezențe. Din păcate filele dosarului ,,Cazierului personal" din Arhiva Ministerului de Externe se opresc la ordinul de demitere. Ce s-a petrecut în următorii doi ani de drumuri în vestul Europei este încă o necunoscută ce reclamă să fie elucidată. Chiar mențiunea anului 1950 ca cel al decesului, fără consemnarea locului, a datei concrete generează numeroase semne de întrebare. Probabil a fost unul din cei ,,vânați" de mâna prelungită a celor care, la timpul respectiv, erau preocupați de înlăturarea celor incomozi întrucât știau multe ce nu concordau cu cele oferite publicului spre cunoștință care să corespundă cu ansamblul ideologiei staliniste. La data decesului (1950) copilul său Sanda[24] avea zece ani. Tatăl prevăzător,pentru a o proteja în condițiile create în întreaga Europă, a luat măsuri de ,,adăpostire" în Elveția, încredințând-o spre creștere unor oameni de bine. Atât mama, cât și fiica sperăm că au cunoscut finalul vieții lui Gheorghe Crutzescu Au trecut anii, deceniile, au intervenit structurale schimbări care, firesc, ar trebui să aducă clarificări și în cazul finalului vieții acestui diplomat.

În anul 1986 când am preluat din partea Editurii Meridiane misiunea de a reedita cartea sa am considerat firesc să realizez o schițare a biografiei autorului. Ca atare, am încercat să dobândesc informații care să completeze fișa personală a diplomatului Gheorghe Crutzescu pe care o cunoșteam din cele integrate[25] în *Anuarul Diplomatic 1942.* Politicos n-am fost refuzat, însă diplomatic am ajuns să vorbim despre vreme. Când în primăvara anului 2010 am avut la dispoziție[26] spre cercetare la Arhiva M.A.E. filele dosarului ,,Cazierului" am înțeles de ce respectivii interlocutori din anul 1986 nu puteau vorbi despre ultimii ani ai vieții acestui diplomat. Era un proscris ,,condamnat la totală ignorare" pentru nerespectarea ordinelor impuse de eliberatorii ocupanți. Acum la mai bine de șase decenii este timpul ca toate demersurile să permită o cunoaștere a adevărului. Gheorghe Crutzescu a avut o prestigioasă carieră diplomatică realizată cu o conduită ireproșabilă, îndeplinind exemplar misiunile încredințate. Consider că cea mai concludentă caracterizare a fost formulată[27] de fostul ministru, dr. Emil Hațieganu rămas la Cluj pentru a se constitui apărător al românilor prezenți în teritoriul „cedat" în 1940. La 25 martie 1941, el transmisese M.A.S. o scrisoare de mulțumire pentru sprijinul acordat românilor din teritoriul preluat de hortiști în situațiile vitrege generate după 30 august 1940 de către diplomatul român Gheorghe Crutzescu aflat în misiune la Budapesta[28].

Filele ,,Cazierului" sunt relevante prin consemnarea finalului carierei sale. Cităm câteva asemenea episoade:

Fusese rechemat[29] în țară ministrul plenipotențiar clasa I-a Gheorghe Crutzescu la 1 octombrie 1944 conform Decretului din 5 octombrie 1944.(?!)

La 7 aprilie 1945 legația României de la Stockholm, Suedia îi transmitea dispozițiunea primită din România de a reveni în țară pe semnificativa rută: Finlanda, U.R.S.S., România.

La 17 mai 1945 o telegramă din țară expediată de M.A.S. îi cerea să nu se ducă la Copenhaga ci să urmeze ruta indicată anterior.

La 6 iulie 1945 Gheorghe Crutzescu transmitea că trebuia în prealabil să meargă la Copenhaga pentru a lichida situațiile lăsate acolo la retragerea în Suedia. Urma să-și trimită fiica în Elveția Ca apoi să revină în țară.

La 27 august 1945 o telegramă a reprezentanței României de la Stockholm anunța că Gheorghe Crutzescu a plecat la 25 august spre România cu un avion militar S.U.A.

La 21 ianuarie 1946 Gheorghe Crutzescu transmisese în țară un Certificat medical eliberat de un medic din Franța care consemna că starea sănătății pacientului nu-i permitea un voiaj.

Referatul din 16 decembrie 1946 consemna că la 1 august 1943 fusese numit ministru plenipotențiar clasa I-a la Copenhaga, Danemarca. La 1 octombrie 1944 fusese rechemat în țară.

La un moment dat Gheorghe Crutzescu promitea că va reveni după ce va rezolva problema fiicei pe care urma să o ducă în Elveția.

La 15 martie 1947 este consemnată componența Comisiei de judecare a problemelor pendinte de Comisia de disciplină. A fost consemnată constatarea că la toate demersurile transmise din București, Gheorghe Crutzescu n-a dat curs. Chemat în țară nu s-a prezentat și ca atare a fost trimis în judecată la 31 martie 1947.

A urmat adoptarea Decretului prin care Gheorghe Crutzescu, întrucât nu a revenit în țară, este considerat[30] demisionat. Semnatar al decretului era Gheorghe Tatarescu. Formularea aparținea ministrului Afacerilor Străine al României Grigore Niculescu-Buzești din 10 aprilie 1947.

Cartea *Podul Mogoșoaiei – Povestea unei străzi*, este scrisă departe de țară și în condițiile speciale ale anului 1943 când campania din est capotase lamentabil, răsturnând totalmente raportul de forțe care au condus la impetuosul marș spre Berlin al Armatei Roșii. De fapt Europa cunoștea o totală bulversare fiind concentric supusă unor multiple eforturi ale Aliaților de a lichida cu flagelul hitlerismului, fascismului și a tuturor coalițiilor acestora. Pentru Gheorghe Crutzescu care în tinerețe acumulase numeroase date și chiar vestigii referitoare la locurile natale, cele două decenii de peregrinări în Europa, Asia Mică și nordul Africii au constituit prilejuri de cunoaștere a multitudinii de culturi, comportamente. Anii vitregi ai războiului i-au

generat reacții și în același timp posibilități de înțelegere a perspectivelor care ne prefigurau viitorul. Atunci când s-a decis să dea curs elaborării textului a procedat la evocarea unor episoade ale trecutului, prefigurând ceea ce urma să vină la alte proporții și cu consecințe greu de imaginat de către viitorii cititori. A considerat ca o datorie de bun român să facă această punere în gardă pentru ca fiecare să ia măsurile cele mai adecvate pentru asigurarea persoanei și a bunurilor sale. Textul ni-l evidențiază ca un pasionat culegător în timp al informațiilor și a relicvelor trecutului, care a găsit cu cale să le consemneze într-un moment când Capitala trecea tocmai printr-un amplu proces de metamorfoză a zestrei edilitare și nu numai. El a reușit să evoce locuri și oameni, menite a servi viitorimii ca Pro memoria. Prin modul de prezentare descrierea este atractivă. Folosirea unui limbaj care la data redactării era deja în desuetudine, multe din cuvinte, pierzându-și chiar pentru contemporanii săi sensul primar, impune o atentă urmărire a textului cu un Dicționar al limbii române arhaice, cu o lucrare care să trateze istoricul vechilor instituții și cu dicționare ale personalităților, ceea ce la noi încă sunt piese rarisime la general și în mod special lipsind cele referitoare la București. Reeditarea cărții sale mi-a impus redactarea în anul 1986 a peste 1500 de note care, din motive dictate de „sus" de către cenzura epocii, s-au înjumătățit prin cele impuse de „tov. Mihai Dulea". După 1990 se impunea ca reparatorie o reeditare care să poată cuprinde o biografie a scriitorului, textul integral, note explicative și un indice, indispensabil atunci când ai nevoie de o lămurire referitoare la un anumit obiectiv. Cartea în actuala componentă editorială a anului 2011 tocmai acest serviciu încearcă să ofere. Suntem totodată conștienți că sunt încă multe de clarificat și, ca atare, orice reacție este binevenită, slujind clarificărilor în domenii ca explicarea termenilor, prezentarea biografiei celor evocați și nu în ultimul rând conturării portretului personalității autorului.

Gheorghe Crutzescu a fost căsătorit cu Maria Cavadia la 27 aprilie 1925. Nu avem date despre decesul sau divorțul soției intervenit la un moment dat. Peste ani s-a recăsătorit la 12 septembrie 1935 cu Simona Magheru, născută la 22 august 1905. Era fiica lui Alexandru Magheru și a Simonei Magheru, născută Germani. La 4 februarie 1940 la Budapesta s-a născut fiica Sanda.

Filele ,,Cazierului" consemnează distincțiile dobândite de Gheorghe Crutzescu pentru bravura militară și activitatea diplomatică:

Medalii cu brevete: Avântul Țării 1913; Medalia de război 1916-1918.

Ordine: Coroana României în grad de Cavaler; Steaua României, în grad de Ofițer, 5 noiembrie 1936; Coroana Italiei, grad de Ofițer, Roma, 1922; Coroana Sf. Sava, în grad de mare Ofițer, 22 octombrie 1936, Iugoslavia; Vulturul Alb, în grad de comandor, 1932; Polonia restitutio, 1933; Leul Alb; Ordinul Nilului; Crucea Roșie.

Până în prezent lucrarea a cunoscut următoarele editări:

Gheorghe Crutzescu, *Podul Mogoșoaiei – Povestea unei străzi*, Editura Socec, București, f.a. /1944/, 298 p. + 23 planșe cu imagini. [A.N. Biblioteca III 6.129].

Gheorghe Crutzescu, *Podul Mogoșoaiei – Povestea unei străzi*, prefață Eugen Barbu, note glosar, lista ilustrațiilor: Virgiliu Z. Teodorescu, Editura Meridiane, București, 1986, completare de tiraj 1987, 366 p.

Urmează ca în lunile acestui an să fie realizată a III-a ediție cu textul complet, dar cu tacite corecturi, întrucât la timpul respectivul autorul, fiind departe de țară, n-a putut acorda atenție modului cum a fost cules în tipografie textul expediat în România. Dacă pentru 1986 am elaborat peste 1500 de note din care au apărut circa 600, pentru ediția 2011 am redactat 2350 note, constatând cât de multe cuvinte reclamă explicații care să dea sens frazei. Volumul va avea o biografie a autorului, fotografia sa din 1925, unica aflată la dosarul Cazierului consultat. Indicele va fi în concordanță cu notele și textul cărții. Distinctă este lista iconografiei care, față de prima ediție, a fost substanțial completată, valorificând imagini de epocă. Este preconizată redarea acestor imagini prin reproducerea lor pe un CD care va fi atașat cărții pe coperta a III-a într-un buzunar special.

* * *

Contributions to the biography of the author of the book *Podul Mogosoaiei – Povestea unei strazi* (*Mogosoaia Bridge – The Story of a Street*)

The first edition of the book of Diplomat Gheorghe Crutescu was published during the Second World War. A careful analysis of the book does not allow the establishment of its publishing year. Certain text elements indicate the year 1943. Upon its re-editing in 1986 I did not have Access to the personal file of diplomat Gheorghe Crutescu. For the re-editing of the year 2011 I had this possibility, having at my disposal for analysis the 'Criminal record' of the employee of the Foreign Ministry kept in the archives of the Foreign Affair Ministry, revealing in 300 pages his activity in the interval 1918-1947 in an exemplary ascendant evolution up to the quality of First Class plenipotentiary minister that he ended his career with.

His mission of the year 1943 in Denmark to represent Romania coincided with the enlargement of the German presence in that territory. There, based on the accumulations from Romania, the passionate researcher of the historical past of Bucharest and especially of the important traffic thoroughfare Calea Victoriei, evoked episodes from its evolving past. Gheorghe Crutescu reveals the fact that he had performed a previous research, paying attention to older or newer writings and at the same time to what was transmitted from one generation to another as the saga of valuable families with contributions to a series of capital events. By the way in which he introduced this information in the writing laboratory melting pot, he managed to evoke significant moments, people and facts, pointing out an agitated evolution that ensured the endurance, transformations in all fields of activity and human behavior.

The incursion in this moment is interrupted in 1947 when, refusing to come from Stockholm using the imposed route: Finland, U.S.S.R., Romania, he was considered resigned. His death year is considered to be 1950, without mentioning the cause, day, month, place of burial, the faith of his wife and daughter.

We hope that the edition of the year 2011 accompanied by the author's biography, explanatory notes will also bring to the foreground the multitude of question marks that accompany the issue of the end of the life of this illustrious predecessor and elucidate this way the really missing ones.

* * *

> "The good book is the perfect diplomat, the most cunning strategist. Books have awakened consciences, they gave them impulse toward the light, they prepared rows of people for the big revolutions. "
>
> Eusebiu Camilar[31], *Sagittarius books*.

When reading a book, one naturally asks who the author of the text is. Such preoccupation also had the readers of the book *Mogoşoaia Bridge – the story of a street*, published in 1944, when the roller of the Eastern populations was even more eminent by the arrival of the bearers of the red star, who were only behaviourally loyal to the old defects of the predecessors that had often rambled on the Romanian territories, most often once here, they forgot to go back to their homes, as they liked to live in the newly-found ones. The book provided to the readers a presentation of certain events and biographies that had become notorious in the collective memory. Certain traditional components of the book were missing and therefore the readers had to content themselves with the lines of the savory presentation that challenged them to fill in the blanks by getting out in the street to see what was the situation until then, and when the metamorphosis totally or partly changed those places, use old drawing, photos or complementary narrative texts from older people who could this way recall old memories. The book was absorbed quickly. Unfortunately, the following events contributed to the loss of many of the archives[32] that could provide the information with which we could precisely express how many copies had been printed and other details considered to be the book's 'biography'. It is a fact that the interval at the end of 1943-1944 was also characterized by a difficulty in the supply of printing houses with the necessary materials. Printing houses also confronted shortages in terms of staff, as many people had gone to war, and the equipments, due to the penury caused, felt a shortage of spare parts. We supposed that all this made the title we are talking about to have a reduced number of copies. What happened due to the presence of the occupying liberators made people not to talk about the author and this silence lasted for many decades.

Gheorghe Gh. CRUTZESCU was born[33] in Bucharest on November 12, 1890, being the son of the career military man Gheorghe and Constanța, born Locusteanu[34]. His childhood gave him the opportunity to know many of the places frequented by the family members, some relatives[35] having their houses in the street that he would conclusively evoke years later. He then

went to school, attending primary and secondary school in schools with good reputation thanks to the knowledge provided to their pupils. He graduated[36] 'Sf. Sava' High-School, at the classical-modern section, belonging to the batch of 1909. He attended higher education in Paris, where he was a Bachelor of Laws, but took the graduation exam in Bucharest, obtaining the Diploma of Bachelor of Laws (original) no. 7.507, issued[37] by the Ministry of Training and Religion – University of Bucharest on February 11, 1915. During his higher education studies he took part[38] as a volunteer in the military campaign of 1913, under Regiment 2 Artillery, being promoted junior lieutenant in 1914, lieutenant in 1916. He acted the same way subsequently in the interval 1916-1917 as a Heavy Artillery officer. He finished the campaign under Regiment 4 Heavy Artillery in 1918. Speaking French, German, English and Italian he followed the example of his brother Radu in order to be part of the diplomatic activity. In order to obtain a job in the Foreign Ministry he took an[39] exam in Iaşi in June 1918 being appointed attaché of the Legation on October 1, 1918. The inter-war period was for Gheorghe Crutzescu an opportunity for a constant progress. He was part of our missions in Rome and Berlin. After finishing the military service under Regiment 41 Artillery, the retired lieutenant obtained[40] Service record no. 80. Coming back to M.A.S. he was kept for a while in the Central Administration and was then transferred to the Romanian Delegation taking part in Vienna in the works of the International Commission on Danube-navigation pending issues. In 1928 he was called back to the Central Administration and he was then sent over to Cairo on mission. In 1929 he was appointed Protocol manager in the ministry. He was promoted Protocol and Order Office Manager.

After taking over the throne on June 8, 1930, King Charles the Second[41] asked all career and retired military men to take the oath of allegiance. In his short stay in Bucharest, Gheorghe Cruțescu took[42] the oath.

In the summer of 1932 he was sent as chargé d'affairs and standing delegate of Romania to the Nations Society of Geneva[43], on April 1, 1937 being promoted second-class plenipotentiary minister.

The new Constitution of Romania[44] imposed by King Charles the Second also generated a series of measures meant to ensure a loyal participation of the people employed by the Government. Employees were requested, among others, to declare what political party they belonged to. In the case of M.A.S. and other vital institutions of the Romanian Government, the pre-requisite was that the staff was not engaged in party politics. Gheorghe Crutzescu therefore gave[45] a conclusive statement referring to the two decades spent among the people serving Romania's foreign interests.

On March 1, 1939 he was called back by the Central Administration[46] and appointed Protocol and Order Office Manager. On October 1, 1939

he was appointed[47] special envoy and Plenipotentiary Minister in Budapest. The events registered at the end of August and the start of the following month imposed a short visit to Romania, when, as the whole ministry staff, he took[48] the oath to the new King Michael[49], after King Charles the Second abandoned the throne. The following months he was constantly assaulted by news from the 'handed-over' territory regarding the bestiality actions of the Horthist regime meant to discard Romanians by different formulas in order to change the demographic proportion and prove that the August 1940 report was numerically justified. The steps taken by the Hungarian Foreign Ministry were received with indifference, considering the signalled facts as insignificant. From Budapest on June 1, 1941 he was called back in order to be appointed for a short period of time on June 15, 1941, coordinator of the activity of the M.A.S. Library. On August 3, 1941 he took over the management of the Staff Unit. On August 1, 1943 he had been appointed[50] first-class plenipotentiary minister in Denmark, in Copenhagen. The precipitation of the military events of Western Europe imposed the evacuation[51] to Sweden, were the negotiations between the belligerent parties were taking place. Negotiations were organized by the USSR ambassador in Stockholm, Mrs. Alexandra Kollontai[52]. He was there in August 1944 when Romania joined the Allied Powers, acting with all human and material resources against the Axis. The new leaders[53] imposed to Romania by the occupying liberators called back many of Romania's diplomatic representatives abroad, asking them to come back to Romania. It was a moment of profound analysis for the diplomat that had reached the highest hierarchical step. For Gheorghe Crutzescu the order meant that when he came back to Romania, or even during the imposed route he would suffer from both the occupying liberators and the Western neighbors reprisals for the way in which he treated them as a writer and diplomat. For the Eastern ones, the book *Mogoşoaia Bridge* was a conclusive presentation of the ones that for centuries had had a constant preoccupation in protecting their Christian brothers but behaved as tough masters. For the Western ones, the activity carried out especially after the take-over by Hungary of the 'handed-over' territory by the Vienna Dictate, as a diplomatic representative of Romania, interfered in an annoyingly consistent way to stop oppressing actions against Romanians, his interventions being each time proved with concrete situations difficult to justify by the Horthist regime. The careful analysis of the order to come back to Romania on the imposed route: Finland, U.S.S.R., Romania determined him to protect himself by postponing the return, which lasted until the fall of 1947, when the ministry declared him resigned. Worth mentioning is the fact that the first years after the end of the hostilities were of great hope for the Romanian society who was positive that the Occident would save us. But this was a vain hope that

was paid in an expensive way by many of the people that felt that their duty was to oppose the oppressors by any means.

The events lived in those years are far from being able to be compared with the previous presences. Unfortunately, the pages of the 'personal record' file from the Archives of the Ministry of External Affairs stop at the dismissal order. What happened during the two following years of trips to Western Europe is still an enigma that needs solving. Even the mention of 1950 as the year of death, without mentioning the place, of the specific data generates numerous questions. He was probably one of the most ,,hunted" people by the long hand of the people who, at the time, were preoccupied with the removal of the uncomfortable people as they knew too much, which did not in conformity with what was offered to the public for knowledge which should correspond with the ensemble of the Stalinist ideology. On the date of his death (1950), his child Sanda[54] was ten years old. The cautious father, to protect her in the conditions created in the entire Europe, took steps for ,,sheltering" her in Switzerland, leaving her to be brought up by good people. We hope that the mother as well as the daughter found out about the end of Gheorghe Crutzescu's life. Years and decades passed, structural changes intervened which, naturally, should also bring clarifications in the case of the death of this diplomat.

In 1986, when I undertook, on behalf of the Editurii publishing house, the mission to re-publish his book, I considered it was natural to carry out a draft of the author's bio. Consequently, I tried to get information to fill in the personal fiche of the diplomat Gheorghe Crutzescu I knew from the details[55] in the *Diplomatic Yearbook 1942.* Politely, I wasn't refused, but we ended up talking about the weather. When, in the spring of 2010, I had the opportunity[56] to research the M.A.E. Archives for the pages of the 'Report' file, I understood why the respective interlocutors in 1986 couldn't speak about the final years from the life of this diplomat. He was an outcast, 'condemned to being completely ignored' for failing to comply with the orders imposed by the liberating occupiers. Now, more than six decades later, it is time that all steps should allow the truth to be known. Gheorghe Crutzescu had a prestigious diplomatic career carried out with a faultless guidance, carrying out exemplary the missions he received. I believe that the best characterization is the one formulated[57] by the former minister, dr. Emil Haţieganu, left in Cluj in order to be the defender of the Romanians present in the territory 'given' in 1940. On the 25th of March 1941, he sent to M.A.S. a thank you letter for the support awarded to the Romanians in the territory taken by the Hortists in the harsh situations generated after the 30th of August 1940 by the Romanian diplomat Gheorghe Crutzescu who was in a mission in Budapest[58].

The pages of the 'record' are relevant due to the fact that they write down the end of his career. We list several such episodes:

The plenipotentiary minister 1st class Gheorghe Crutzescu had been recalled[59] in the country on the 1st of October 1944, in conformity with the Decree from the 5th of October 1944. (?!)

On the 7th of April 1945, the Romanian legation in Stockholm, Sweden sent him the disposition received from Romania which said he should return to the country following the specific route: Finland, U.S.S.R., Romania.

On the 17th of May 1945, a telegram from the country, sent by M.A.S., asked him to not go to Copenhagen but follow the previously indicated route.

La 6 July 1945, Gheorghe Crutzescu sent that he had to go first to Copenhagen in order to liquidate the situation he left there before retreating to Sweden. He was to send his daughter in Switzerland and then return to the country.

La 27 August 1945, a telegram of the Romanian representative in Stockholm announced that Gheorghe Crutzescu left on the 25th of August to Romania with a US military airplane.

On the 21st of January 1946, Gheorghe Crutzescu sent to the country a medical certificate issued by a French physician which said that the state of health of the patient didn't allow any travelling.

The paper from the 16th of December 1946 said that on the 1st of August 1943 he was assigned to be plenipotentiary minister 1st class in Copenhagen, Denmark. On the 1st of October 1944, he had been re-called back to the country.

At a certain time, Gheorghe Crutzescu promised to be back after solving the problem of the daughter he was going to bring to Switzerland.

On the 15th of March 1947, it was written down the make up of the Commission for judging the pending problems by the Disciplinary Commission. It was written down the ascertainment that, Gheorghe Crutzescu did not follow any of the steps sent from Bucharest. Summoned to the country, he did not come so, consequently, he was sued on the 31st of March 1947.

Afterwards the Decree[60] was adopted, decree by which Gheorghe Crutzescu, as he hadn't returned to the country, was deemed dismissed. The signatory of the decree was Gheorghe Tatarescu. The formulation belonged to the Romanian minister of foreign affairs Grigore Niculescu-Buzeşti from the 10th of April 1947.

The book entitled *Mogoşoaia Bridge – Story of a Street* is written far away from the country and in the special conditions of the year 1943 when the Eastern campaign had failed woefully, changing totally the relation of forces that led to the impetuous march to Berlin of the Red Army. In fact Europe

registered a total disturbance, being concentrically subject to the multiple efforts of the Allies to end the scourge of Hitlerism, Fascism and all their coalitions. For Gheorghe Crutzescu who in his youth had accumulated a lot of data and even relics regarding his native land, the two decades of pilgrimage in Europe, Asia Minor and Northern Africa were occasions to get to know many cultures and customs. The harsh years of war generated reactions in him and at the same time possibilities to understand the perspectives that forecasted out future. When he decided to elaborate the text he started to evoke episodes of the past, anticipating what was going to come at other proportions with the consequences hard to imagine by the future readers. He considered that it was his duty as a good Romanian to issue this warning so that everybody takes the most adequate measures for their own safety and that of their assets. The text reveals to us the fact that he was a passionate collector in time of the information and relicts of the past, who put them on paper in a moment in which the Capital was going through a large process of metamorphosis of the public dowry and not only. He managed to evoke places and people meant to serve as Pro memoria to the future generations. By its presentation, the description is attractive. The use of a language that had already become obsolete at the date of its drawing up, many of the words having lost even for the people contemporaneous with him their primary meaning, the text must be followed with a Dictionary of Archaic Romanian at hand, with a work that talks about the history of the old institutions and dictionaries of personalities, which are generally rare in Romania and the ones referring to Bucharest do not exist. For the new edition of its book I had to draw up in 1986 over 1,500 notes that due to reasons dictated by the censorship of those times, were halved to the ones imposed by 'comrade Mihai Dulea'. After 1900 it was necessary to publish a reparatory edition that can include the writer's biography, the whole text, explanatory notes and an index which is indispensable when one needs to clear out a certain issue. As published in 2011, the book is trying to offer precisely this function. We are at the same time aware of the fact that there is still a lot to clear out and all reactions are therefore welcome, as they may serve to clear out areas such as term explanation, present the biography of the evoked persons and last but not least, to outline the portrait of the author's personality.

Gheorghe Crutzescu married Maria Cavadia on April 27, 1925. We do not have data about the wife's death or divorce that took place some time. He then remarried[61] on September 12, 1935 Simona Magheru, born on August 22, 1905. She was the daughter of Alexandru Magheru and Simona Magheru, born Germani. On February 4, 1940 his daughter Sanda was born in Budapest.

The pages of his 'Record' register the distinctions received by Gheorghe Crutzescu for military bravery and diplomatic activity:

Medals with certificates: Avântul Țării 1913; War Medal 1916-1918.

Orders: Order of the Crown of Romania, knight; Star of Romania, Officer, November 5, 1936; Crown of Italy, Officer, Rome, 1922; Crown of St. Sava, High Officer, October 22, 1936, Yugoslavia; The White Eagle, Commander, 1932; Poland restitutio, 1933; The White Lion; Order of the Nile; the Red Cross.

The work has been published so far as follows:

Gheorghe Crutzescu, *Mogoşoaia Bridge – Story of a Street*, Socec Publishing, Bucharest, f.a. /1944/, 298 pages + 23 drawings with images. [A.N. Library III 6.129].

Gheorghe Crutzescu, *Mogoşoaia Bridge – Story of a Street*, foreword by Eugen Barbu, glossary notes, list of illustrations: Virgiliu Z. Teodorescu, Meridiane Publishing, Bucharest, 1986, supplement of copies 1987, 366 pages.

This year the third edition will be published with the full text, but with silent corrections, as at that time the author being far away from the country could not pay attention to the way in which the text sent to Romania had been typeset. Whereas for the edition of 1986 I elaborated over 1,500 of which approximately 600 were published, for the edition of 2011 I have drawn up 2,350 notes, seeing how many words need explanations to give a meaning to the phrase. The volume will have a biography of the author, his photo of 1925, the only one that could be found in the Record we had access to. The index will be according to the notes and text of the book. The iconography list is different, as it has been substantially completed as compared to the first edition, using vintage images. We are planning to reproduce these images on a CD that will be attached to the book, on its third cover, in a special pocket.

* * *

GHEORGHE CRUTZESCU

PODUL MOGOȘOAEI

POVESTEA UNEI STRĂZI

Editura SOCEC & Co. S. A. R., București

Mamei mele

[dedicația autorului]

Cuvânt înainte

Georges Duhamel[62] a scris cândva: „Nimeni nu se poate lăuda că cunoaște foarte bine Parisul". Și avea dreptate, deși sunt veacuri de când legiuni de scriitori, arheologi, arhiviști și paleografi își închină viața acestui oraș, deși o bibliografie, incompletă de sigur, a cărților având Parisul drept subiect, ar umple mai multe volume de grosimea acestuia. Ce să spunem atunci de București? Până la începutul veacului nostru, nu exista aproape nimic, in afară de cartea lui Ionnescu Gion[63], de amintirile lui Papazoglu[64] și de scrisorile lui Ion Ghica[65]. În ultimii ani, un mic număr de cercetători au început să răscolească praful arhivelor și să scoată la iveală, cu trudă și sârguință, datele și faptele care vor face, cândva, cu putință, zugrăvirea unei icoane credincioase a trecutului acestui oraș. Până ce va veni ziua aceea, ne putem bucura doar de câteva licăriri de lumină în marea negură a necunoscutului.

Această carte nu aduce nimic nou. Este doar o încercare de a povesti schimbările pe care timpul le-a adus străzii care a întrupat intru câtva, însăși viața acestui oraș. Îmi dau seama, mai bine ca oricine, de lipsurile acestei încercări. Dacă s'ar găsi, printre cititori, unii care să-mi arate greșelile ce fără îndoială s'au strecurat, le-aș primi îndreptările cu recunoștință; deoarece aș fi mulțumit ca lucrarea de față să nu fie numai a mea, ci a noastră, a tuturor celor care au o frântură din viața lor legată de această stradă. Căci nu-mi fac nicio iluzie: am scris despre Podul Mogoșoaei tot ce am știut, și sunt încredințat că totul mai rămâne de scris.

Țin însă să adaug că m'am ferit, cu desăvârșire, de a face așa zisă Istorie romanțată. N'am scris niciun rând care să nu se întemeieze fie pe texte, fie pe o tradiție verbală. Dacă n'am pus note de referire in josul paginilor, este numai fiindcă întrerup pe cititori și taie firul frazei, dar am arătat toate izvoarele mele fie în text, fie in scurta bibliografie dela finele cărții.

Mai îmi rămâne de îndeplinit o datorie: aceea de a mulțumi celor ce m'au ajutat. Rog pe domnii; Nicolae Filitti[66], pentru lămuririle date cu privire la casele Slătineanu; Emanuel[67] și Nicolae Kretzulescu[68], pentru prețioasele indicațiuni și fotografii ale Bisericei ce le poartă numele; Constantin Karadja[69], pentru bunăvoință fără seamăn cu care mi-a pus la dispoziție incomparabila Domniei Sale bibliotecă; General Adjutant Alexandru Magheru[70], pentru datele ce a binevoit a-mi da despre Palatul Regal; I. Resch[71], pentru interesanta fotografie ce mi-a dăruit; General Gheorghe Vălleanu[72], care a fost nașul acestei cărți, pentru contribuirea sa cu atâtea neprețuite informațiuni, să binevoiască a găsi aci expresiunea adâncei mele recunoștințe.

Cititorului

„Nemurirea oamenilor s'ar stinge de nu ar avea în cuget lucrurile trecute".

MIRON COSTIN[73]
Predoslovia Letopisețului.

După mulți ani de umblet, uneori zilnic, pe Calea Victoriei, mi-am dat seama, într'o zi, că nu știam nimic, dar chiar nimic, de strada aceasta. M'am apucat atunci să pun întrebări, ici și colo, și să citesc orice putea să-mi dea o lămurire. Amintirile ce mi s'au povestit și întâmplări citite în cărți, reviste, ziare, alcătuesc această carte.

Dela mine, doar înșirarea lor, poate' searbădă.

De aceea, cititorule, dacă nu-ți place să citești scrisori vechi, cu cerneală aproape ștearsă;

dacă nu ești mișcat când deschizi o gazetă îngălbenită de vremuri, scrisă cu slove vechi sau încă cu „ucu" scurt;

dacă te plictisește să stai de vorbă cu bătrâni, care știu să povestească de timpurile de mult trecute;

dacă nu simți nicio plăcere pipăind faldurile de atlas ale unei rochi cu malacof, purtată pe vremuri de vreo bunică;

atunci lasă mai bine cartea din mâini.

Dar dacă sunt zile în care te cuprinde nostalgia unui fel de viață pe care nu ai apucat-o, care-ți pare însă cunoscută;

dacă îți sunt dragi unele cuvinte bătrânești, care te duc

într'o lume pe veci apusă, dar în care a trăit bunicul și străbunicul tău;

dacă nu crezi că moșii noștri erau toți niște sălbatici și că adevărata noastră „civilizație" a început odată cu automobilele, casele ,,block" și matchurile de football;

atunci, dacă vrei, s'o luăm în sus, împreună, pe podul Mogoșoaiei,

vom merge încet, plecând urechea la poveștile de ieri, sau de demult, pe care zidurile vechi și locurile bătătorite de veacuri le mai șoptesc, încă, celor ce vor să asculte.

Rândurile ce urmează sunt născute din dragoste pentru o stradă.

I.

NAȘTEREA ȘI COPILĂRIA

ÎNCEPUTURILE

După vremuri, i sa spus într'atâtea feluri vechiului drum: uliță, pod, cale, parcă ar fi avut nevoie de nume sau poreclă, el, starostele străzilor, care de două veacuri săpânește orașul!

Calea Victoriei![74] Victoria Neamului, dar și izbânda ei, căci lângă dânsa străzi se fac și se desfac; uliți au trăit un timp și azi li s'a uitat și numele; în lungul și largul orașului, bulevarde noi se croiesc, schimbându-și fața din zi în zi.

Dânsa, nepăsătoare, își duce traiul înainte.

Știe că e osia în jurul căreia se învârtește roata cetății...

E locul de întâlnire al unei Țări întregi:

„Când oi veni la București, ne întâlnim. Pe Cale!"

E o cafenea și un salon, o plimbare publică și o piață de flori, o tribună și un galantar.

E vie ca praful de pușcă. O vorbă șoptită la Capșa[75] e auzită într'o clipă la Capul Podului[76];

Și indolentă ca o orientală...

Ca un izvor liniștit, se naște în livezile Bănesii[77], șerpuește agale printre grădini și case, cu nepăsarea unei uliți de sat, apoi, deodată, ca obosită de atâta drum, se aruncă în Dâmbovița.

Cu ce cuvinte să vorbești de ea? E schimbăcioasă ca apa, ca timpul, pe care parcă-l vestește: primăvara vine fiindcă au ieșit ghioceii pe Calea Victoriei...

Cu capul în spre Carpați și coada în spre Giurgiu, unește Parisul cu Țarigrad[78].

E bizantină și apuseană, trândavă și vioaie, zâmbitoare și posomorită, dornică de schimbări și înfiptă în trecut.

După anotimpuri, e înflorită ca Ramola, bătută de vânturi ca Ringul[79], troienită ca Newsky[80], fierbinte ca Toledo[81].

De-a-lungul ei, fără orânduială, aproape fără rost, se înșiră palate și maghernițe, case de țară și sgârie nori, curți și grădini, morminte și biserici.

Nu-i stradă pe lume mai chinuită, mai muncită, mai mișcătoare în silințele ei de a face din atâtea contraste, puțintică armonie.

Și poate nu-i stradă care să închege în atare măsură gândurile unui popor. Podul Mogoșoaii e plămădit cu sufletul nostru.

De-i foc, cutremur, război, moarte sau alai, un gând la toți: „Ce-o fi pe Pod?"

Căci străzi sunt multe, dar Pod ești numai Tu, oglindă în care Neamul își oglindește chipul, o! bătrâna noastră ulicioară, atât de urîtă și atât de dragă.

Basmul ei începe astfel:

„Această Cale a Mogoșoaii era un drum al vechii familii românești a serdarului[82] Mogoș[83], care ședea în casele lui, foste în urmă ale lui Grigore Brâncoveanu[84]. Acest Mogoș pleca cu familia lui, totdeauna pe acest drum, la moșia lui ce poartă până în ziua de azi numele său, de Mogoșoaia; de partea stângă a Dâmboviței, chiar de lângă Pod, au început boierii a cumpăra locuri mari pe marginea acelui drum și a-și clădi case, după darea de mână și puterea fiecăruia".

Așa scrie Papazoglu[85] și așa spune legenda.

Istoria, însă, ne arată că Podul Mogoșoaei, deși bătrân, e totuși mult mai tânăr decât credea Papazoglu; și ne spune și vârsta lui: Podul Mogoșoaei are azi două sute cincizeci și unu de ani[86]. Înainte să se nască, tot locul mărginit astăzi de bulevarde la nord, de strada Colței la răsărit, de Dâmbovița la miazăzi și de strada Domnița Anastasia la apus, – sunt peste 50 de pogoane – era stăpânit de o singură ființă, o femeie bătrână: Ilinca Cantacuzino[87], marea postelnicească. Cu dânsa se stingea neamul Basarabilor. Era fiică de Domn, – a lui Radu Șerban[88], – nepoată de Domn, – a lui Matei Basarab[89] – și, din căsătoria ei cu cel dintâiu Cantacuzino[90] venit în Țară, avusese 12 copii, 6 fete și 6 băieți. Iar dintre băieți, un fiu va ajunge Domn, Șerban Vodă Cantacuzino[91]; iar dintre fete, cea mai tânără, Stanca, va naște un copil, care va fi Constantin Brâncoveanu[92].

Când își simți viața pe sfârșite, Ilinca marea postelnicească[93], își împărți nețărmurita avere între cei 12 copii, apoi, liniștită, își închise ochii pe veci, la 2 martie 1687, jelită de o țară întreagă. Putea ea oare să-și închipue că actul de moștenire întocmit cu atâta chibzuință, faimosul „catastif de împărțeală", va isca printre urmașii ei o ură pe care, după mulți ani, numai sângele, și mult sânge, o va stinge?

Un an după moartea bunicii sale, Constantin Brâncoveanu se suie pe scaunul Țării. Era fire plecată spre cele frumoase și mare iubitor de construcții. De ce oare nu și-ar fi legat palatul lui din București cu castelul dela Mogoșoaia, pe care tocmai îl isprăvise[94]? Ar fi nu numai lucru de trebuință pentru dânsul, dar încă supărător din cale afară pentru rudele lui, care își vor vedea proprietățile tăiate în două.

Astfel, într'o zi, din poarta casei sale de lângă gârlă (unde sunt azi marile temelii[95] cu destinație necunoscută), Vodă pune sfoară drept spre Mogoșoaia, tăind astfel uliță nouă prin mahalaua existentă a Scorțarului[96], prin întinsele proprietăți ale mătușii sale Doamna Maria[97], văduva lui Șerban Vodă Cantacuzino, prin locurile Bălăceanului[98], văr bun și cel mai dușmănit dintre

duşmanii lui Brâncoveanu, în sfârşit, prin terenurile Zlătarilor[99] şi, ieşind din oraş dincolo de mahalaua Sărindarilor[100], prin cele stăpânite de mănăstirile Snagov şi Căldăruşani.

„Şi astfel", scrie Gion[101], „îşi croi Vodă un drum mai drept şi mai scurt spre moşia Măriei Sale. Aceasta s'a petrecut în anul 1692. Podul Mogoşoaii se deschisese şi deschis a rămas şi va rămâne cât or fi Bucureştii"...

Acest drum nou s'a născut şerpuit, spre ciuda „edililor" şi „urbaniştilor". Dar n'au ce-i face: el urmează creasta dealului[102], care din Dâmboviţa porneşte spre miazănoapte – căci pe deal e uscat, în vale e baltă – şi de aceea drumul, fiind pe creastă, toate străzile care azi ies spre apus din Calea Victoriei, până în dreptul Ateneului[103], merg la vale. Şi râpa era mult mai repede, pe vremuri.

Fiind pe muchie de deal, locurile erau uscate şi sănătoase şi de aceea, de-a-lungul uliţei noi croite, pe terenuri întinse cât o moşie, au început boierii să-şi facă case. Case încăpătoare, întru nimic deosebite de conacele lor dela ţară, căci până mai acum o sută de ani, când au apucat să vie în ţară arhitecţi străini, meşterii noştri ridicau clădiri după obiceiul ţării şi cum apucaseră dela părinţi.

Erau locuinţe simple şi armonioase, minunat potrivite cu asprimea climei noastre, cu ziduri ca de cetate, cu tinda care apăra iarna de crivăţ, vara de călduri dogoritoare, cu pridvoare şi săli mari, iatacul[104] şi odăi de mosafiri, şi sacnasii[105] cu zăbrele, unde mai mare drag era să-ţi faci tabietul şi să tragi un somnişor după masă...

Peste ziduri se întindea acoperişul de şindrilă mai înalt decât casa, cu streaşina ieşită de jur împrejur, sub care se încuibau rândunelele. Jos, la nivelul curţii, sau afundată în pământ, erau sufrageria şi canţelaria, unde îşi făcea boierul socotelile. O scară dreaptă, de lemn, suia în sala de sus, dimprejurul căreia erau odăile, iar sala dădea în pridvor, unde coseau femeile şi se jucau copiii, când era vremea rea.

În spre curte, în şir lung, se întindeau odăile copiilor, apoi încăperile slugilor şi logofeţilor[106], cămări de merinde, grajduri, şoproane, care ajungeau până în fundul curţii de unde începeau grădinile de flori şi de zarzavat, livezile de pomi, via...

Sub casă, pivniţe straşnice, boltite, sprijinite pe stâlpi groşi, cel din mijloc zugrăvit cu icoana sfântului sau sfintei căruia fusese casa juruită[107]. Aci se păstrau buţile cu Drăgăşani[108] şi Dealul-Mare[109] şi aci, până în vremea Fanarioţilor[110], coborau boierii să bea aldămaşul[111] la vreo vânzare, cumpărare, înaintare în rang sau câştig la judecată...

Odăile erau mari, pătrate, spoite cu var, la Paşti[112]. Pe podeaua lor, făcută din scânduri late de un cot, se rezemau de zid paturi de lemn, acoperite cu perne şi saltele, peste care erau întinse macaturi[113] de lână, cu ciucuri pe margini. Şi până ce n'a venit, cam în timpul ocupaţiunii ruseşti, moda

mobilelor[114] aduse dela Brașov sau dela Viena, altă mobilă nu prea se vedea în casă, decât poate vreo masă în mijlocul odăii, sau câte un sipet[115] mare, legat cu fier alb. Pe vreun scăunel ședea sfeșnicul, – pentru lumânare de seu[116], bun înțeles, căci lumânarea de spermanțet[117] a fost născocită de abia pe la 1850, iar lumânări de ceară[118] ardea numai Vodă... Lângă sfeșnic „mucările"[119]. Și vai de spinarea țiganului „mucar"[120] care n'ar fi strâns cu băgare de seamă mucurile toate, căci cu ele cocoanele își făceau sprâncenile și își înnegreau mustățile boierii...

În odăi mirosea a busuioc și iarbă mare[121]. Pe peretele dela răsărit erau icoanele, lângă ele sticluța cu aghiazmă, vreo legătură de busuioc uscat, vreun fir de salcie dela Florii. Iar candela ardea, cum se cuvine, zi și noapte.

Astfel vedem noi astăzi sălașele bunicilor noștri, înveșmântate în aureola și poezia trecutului. Aș vrea să arăt cum le vedeau contimporanii străini, pe care nevoia, sau curiozitatea, îi mânau în țara noastră.

Încep cu elvețianul Sulzer[122], fost „auditor" în armata imperială și care a fost în București pe la 1780.

„Nimic nu se poate închipui pe lume mai sărăcăcios, mai respingător și mai nepotrivit ca o locuință valahă. Și nu vorbesc de casele valahilor de rând, sărmane colibe făcute din trestie împletită lipită cu pământ, dar și mai des, numai bordeie[123], unde nu găsești altceva decât un cuptor pentru încălzit și o laviță strâmtă pe care doarme întreaga familie. Dar vreau să spun că și în casele boierilor cei mai bogați, întreg mobilierul se compune din sofa sau patul de odihnă, care este atât de înaltă și de largă încât ia jumătatea odăii și la care nu poți ajunge decât suind două trepte, ca la altar, dintr'o masă proastă acoperită cu o pânză ordinară și care stă într'un colț, dintr'o sobă informă, făcută din cărămizi tencuite cu var și, poate, dintr'o icoană mică, care reprezintă pe Sfânta Fecioară sau pe Sfântul Nicolae, la care adăugăm, o bancă de lemn care înconjoară odaia, de-a-lungul zidurilor goale, și care este acoperită de o stofă comună, fără perine.

„În asemenea încăperi și pe asemenea sofale stă, mănâncă, ațipește, joacă și doarme boierul și soția lui, totuși fiecare în camere deosebite, și aceasta cât e ziua de lungă, fără interes și fără ocupație, și de abia dacă au destulă albitură sau rufărie în averea lor ca să poată întinde noaptea peste perine, într'un colț al sofalei, un cearșaf pentru dormit.

„Ferestrele, în afară de casele boierilor cei mai bogați, sunt făcute, în loc de geamuri[124], din hârtie sau bășică de porc[125]; podeaua este acoperită cu cărămizi, iar sobele, ușile și pervazurile ferestrelor atât de prost îngrijite, încât iarna poți îngheța în casele lor, luminile se sting adesea pe mese și sofalele sunt descoperite de vânt. Cauza e ușor de ghicit. Nu au nici ferestrae, nici scânduri, nici arhitecți și trebue să se ajute cum pot"...

La începutul veacului trecut, un alt elvețian, François Recordon[126], care

fusese mai mulți ani secretarul lui Vodă Caragea, descrie astfel casele boierești în „*Lettres sur la Valachie*”:

„...Iar boierii sunt la dânșii acasă stăpâni absoluți, și deoarece nu scapă nimic din ceea ce poate să întărească autoritatea lor, chiar și locuințele lor arătă semne după care se poate cunoaște felul stăpânilor. Casa unui asemenea boier este deci mai întotdeauna izolată și închisă într'o curte spațioasă și bine îngrădită, în care nu se poate intra decât printr'o poartă mare. Fundul acestei curți este de obiceiu garnisit cu căsuțe sau numai cu cocioabe, unde sunt bucătăriile, grajdurile, șoproanele și locuințele robilor întrebuințați la muncile cele mai grele”.

„Casa stăpânului n'are niciodată decât un etaj peste rândul de jos; încăperile acestuia sunt îndeobște foarte joase și destinate copiilor și numeroaselor slugi. Scările sunt făcute în afara casei, sub o înaintare a acoperișului și duc la un fel de cerdac acoperit, sau galerie, al cărui tavan este purtat de stâlpi de lemn foarte prost proporționați. Această galerie, care este înconjurată de o bancă largă pe care se pun perine, de câte ori vrea cineva să se așeze, pentru a lua aer sau a se bucura de priveliște, această galerie, zic, comunică cu un gang sau o antecameră, care duce într'o sală mare, lipsită de orice ornament și ale cărei ferestre alcătuesc fața casei care dă de obiceiul pe stradă. Un fel de pat sau de sofa mare, larg de 4, 5 picioare, ține toată latura de sus a sălii, o masă mare, câteva cufere groase, așezate de-a-lungul zidurilor, care sunt cu totul albe, alcătuesc tot mobilierul acestei încăperi, care slujește de obiceiu de sală de mâncare și de loc de întrunire, când sunt mulți mosafiri. Această sală, și antecamera, împart casa în două apartamente, dintre care unul este locuit de boier, iar celălalt de boieroaică cu slujnicele ei și cu copii nevârstnici, cu doicile lor. Toate odăile sunt mobilate cam în același fel ca sala mare, atâta doar că se văd uneori oglinzi între ferestre și că în locul unei singure sofale se văd două, care țin adesea jumătatea odăii; sunt întotdeauna așezate în spre ferestre și pot cuprinde multă lume; spațiul care le separă fiind mai ridicat decât podeaua și acoperit cu un covor, astfel încât este nu numai o treaptă, dar și un loc pentru a sta așezat turcește”.

„... Casele boierilor valahi sunt toate din cărămizi și ar fi astfel foarte tari, dacă ar fi avut grija să le facă temelii adânci, într'un pământ potrivit. Unele sunt acoperite cu olane[127] sau cu fier vopsit, dar cele mai multe cu șindrilă, care ține vreo 20 de ani deși este foarte ordinar lucrată, ca și cheresteaua, și toate lucrările de lemnărie; de aceea, vara, încăperile sunt pline de praf, care intră prin crăpăturle ușilor și ferestrelor care trebuesc lipite iarna”.

„Casele boierilor valahi, care au fost zidite de vreo 10 ani, nu au fost toate făcute după planul de mai sus; sunt totuși foarte încăpătoare și foarte potrivite ceea ce, ținând seama și de frumusețea lor, atât pe dinafară cât și lăuntrică, face că unele pot merita numele de desăvârșite palate”.

În sfârșit, pentru a încheia aceste lungi citate, să arăt ce impresiune făcea asupra unui străin – vreo 20 de ani după Recordon, – casa unui boier mare. Astfel scrie Alphone Royer în „*Aventures de Voyage*” publicate în 1837:

„Recunosc că n'am fost puțin mirat intrând pentru prima oară în salonul unuia din cei mai însemnați boieri din București... Acest salon era mobilat franțuzește și după cel mai bun gust. Fotolii din lemn de paltin incrustat, perdele din mătase de Lyon, frumoase bronzuri aurite pe un cămin de marmură, în mijlocul camerei o masă de lucru acoperită cu jurnale dela Paris și dela Londra; romane noi și care nu veneau dela atelierele de ieftină imitație din Bruxelles sau Geneva, albume, gravuri, caricaturi, desenuri de modă și, împrejurul mesei, 5-6 doamne brodând și conversând, îmbrăcate cu rochi încântătoare, ieșite dela cele mai bune case din Paris; acesta era spectacolul ce-mi oferea una din laturile salonului”.

„În partea cealaltă, un divan turcesc[128] se întindea în unghiul peretelui; pe acest divan, în fața căruia era așezată o masă de joc, doi bărbați cu barba lungă, îmbrăcați în caftane[129] și cu picioarele aduse sub dânșii, jucau whist cu doi parteneri, care arătau la fel, numai că erau așezați în niște fotolii, poziție luată nu cumva de voie bună, ci de nevoia de a se așeza tus-patru față în față. Din când în când, un fecior aducea aci ciubucuri aprinse și cafele, iar dincolo, pe o tavă de argint, pahare de cristal cu apă și dulcețuri”...

Între descrierea lui Recordon și cea a lui Royer[130], în răstimpul acesta de 15 ani, se deschisese, brusc, fereastra asupra Apusului. Salonul boierului bucureștean dela 1830 arată contrastul între Orient și Occident care s'a așezat atunci în orașele și pe străzile noastre, pe care-l simțim și în sufletul nostru și de care, poate, suferim.

Cutremurele, focul, oamenii și timpul au năruit, treptat, treptat, bătrânele case d'altădată. De altfel, multe la număr nu vor fi fost. Sub Alexandru Ipsilante[131] (1797), scrie de Bauer[132], erau în București „un palat domnesc, o școală, 35 de case boierești și 7 hanuri”[133]. În 1878, scrie F. Damé[134], mai erau în picioare în București 635 case zidite înainte de 1800, socotind, de bună seamă, și căscioarele din mahalale. Azi, pe Podul Mogoșoaei, n'a mai rămas în ființă decât o singură casă boierească veche, casa Moruzi, unde s'a sălășuit muzeul orașului, singur martor și singura rămășiță a unor vremi apuse, ce nu se mai întorc.*

---

* Până la punerea sub tipar a cărții de față această ultimă rămășiță a vechiului „Pod” a căzut și ea pradă târnăcopului.

N.B. Este nota autorului Gheorghe Crutzescu.

EDILITATE

Aci mai lată, colo mai strâmtă, ulița șerpuia agale, printre îngrădirile vetrelor, printre ziduri de cărămidă sau, mai adesea, printre uluci[135] înalte de stejar, ascuțite la vârf și cu parmaclâcuri[136], uneori cioplite cu meșteșug. Din loc în loc, se deschidea câte o poartă cu canaturi, învelită cu streașină de șindrilă, ca s'o apere de ploaie.

Cu timpul, de-a-lungul zidurilor curților astea mari au început să se furișeze, sfioase mai întâi, apoi mai numeroase, apoi sugrumând vechile case boierești, tarabele, străbunicele galantarelor de azi. ,,În el, se înșirau, într'o rânduială de bazar oriental, mărfurile cele mai felurite, pe când de grinzile de sus atârnau lumânări de seu, căpățâni de zahăr, legături de ardei, cozi de bice și brâuri colorate. Iar în fața tarabei adeseori te izbeai de putina de păcură unde veneau cărăușii să-și ungă osia carelor și țăranii cizmele, plătind câte-o lețcaie[137] două turcești". (Ion Ghica. „Scrisori").

Războiul stăpânirii împotriva tarabelor[138] care încălecau strada, a început în ultimii ani ai veacului al XVIII-lea, a continuat și în veacul următor, până acum vreo 50 de ani, când mai erau tarabe pe locul de lângă Prefectura Poliției, unde e grădina cu atâtea numiri, căreia mai deunăzi i se spunea Colos[139]. Din timpul lui Caragea Vodă[140], A. Ureche[141] ne dă un pitac[142] de la 4 Iunie 1814 prin care Vodă scrie lui Vel Agă[143], în frumoasa limbă a timpului:

„Cinstite și Credincios boierule al Domniei-Mele, D-ta Vel Agă, pentru ca să fie lumina podului Mogoșoaei totdeauna slobodă spre înlesnirea trecătorilor, când se întâmplă de se înghesuesc carele și butcile[144], poruncim ca luând împreună și pe polcovnicul de pod[145], să mergi prin toată linia acelui pod și să îndatorezi pe toți cei ce vor avea tărăbi sau alte asemenea *scosuri*[146] înaintea prăvăliilor sau a caselor lor ca să și le ridice, iar când de a lor bunăvoie nu și le vor ridica, atunci să urmezi d-ta a le sfărâma".

Astfel priveghea Vodă pentru *lumina* podului.

Când au început ulițele mai însemnate ale Bucureștilor să fie podite cu scânduri de lemn, nu știe nimeni. Soluția, de altminteri, era firească, pentru un oraș cu totul lipsit de piatră și înconjurat de codri nesfârșiți. Din acești codrii veneau „podinele", scândurile late așezate una lângă alta, de-a-curmezișul străzii și „urșii", bârnele care le țineau legate între ele la amândouă capetele. Și, sub scândurile așezate cum da Dumnezeu, se scurgeau apele cerului și lăturile oamenilor, se usca noroiul și putrezeau șobolanii, iar peste ele săltau butci și călești, în hopuri grele, pentru prăpădul șalelor. Dar

mai rău încă era de nenorocitul de pedestraş, căci se întâmpla adesea ca, sub povara echipajelor în goana mare, o bârnă putredă sau rău prinsă să se lase deodată în jos, înnecând pe bietul trecător în praf sau scăldându-l în noroiu, după anotimp...

„Și chiar nu este rar, – scria Royer în 1830 – să vezi cum aceste scânduri, prost legate între altele, aruncă pe trecători sus în aer și, căzând iar jos, îi stropesc cu o ploaie de noroi negricios și mirositor”.

De buna întocmire a podului vedeau „podinarii”, slujbași de seamă care, în lungi haine galbene, și cu toporul în mână, își aveau locul în alaiurile domnești, mergând înaintea tulumbagiilor[147]. Dânșii aveau în atribuțiunile lor supravegherea podului, înlocuind la nevoie câte o bârnă, spre marea bucurie a copiilor mahalalei care, seara, se jucau „de-a focul”, cu putregaiul fosforescent al podinelor.

Sub Vodă Grigore Ghica[148], se fac primele încercări de pavaj. În 1827, Vornicia[149] încheie un contract, cu un inginer Hartl[150], pentru „facerea caldarâmului între Curtea Arsă[151] și Podul Gârlei”[152]. În 1833, Podul Mogoșoaei este pavat cu piatră rotundă până în fața caselor Grădișteanului[153]. Cum o fi fost făcută lucrarea, ghicim dintr’o poezie publicată în „Misterele mahalalelor” ale lui Orășanu[154], în 1858.

Podul nostru cel de fală
De minune nivelat
Cel d’intâi în Capitală
Ce „se zice” că-i pavat.
Pod de bunuri și de răuri,
Dintre toate cel mai mare,
Câte pietre, atâtea gloduri.
De-am avea măcar trotoare!

Acest strigăt este ascultat în 1871 de abia, când găsim primul contract al primăriei cu d-l Jean Marie (Société de basalte artificiel)[155] pentru construirea de trotoare. Ce-or fi fost și contractele astea, știe Dumnezeu. Frédéric Damé[156] scrie însă undeva că, în 1874, deși locuia deasupra actualei săli Mozart trebuia, în serile de ploaie, să ia o birjă[157] ca să ajungă peste drum. la Teatrul Național[158], căci altfel risca să se înnece în gropile din Piața Teatrului!

Vorba e însă că, încetul cu încetul, au dispărut podinele de pe ulițele Bucureștiului.

Mi s’a spus că din bârnele podului din fața Palatului Domnesc, bârne groase, din stejar tare ca piatra, s’ar fi făcut dulapurile de cărți[159] ce stau astăzi în biblioteca M.S. Regelui. Îmi place gândul că și-au luat odihna de veci, în casa Domnitorului Țării, bătrânele și obositele scânduri pe care au pășit, decenii de-a-rândul, generațiile care au făcut țara așa cum este...

În vremurile de demult, luminatul podului îl făceau stelele și luna. Poate doar pe ici, pe colo, la poarta vreunei curți boierești, o lumânare de seu, într'un felinar...

Sub Vodă Caragea, se dă primul pitac[160] pentru luminatul podului. La 6 iulie 1814: „Arătăm Măriei Tale”, scriu boierii, „că pentru podoaba acestui pod Mogoșoaei ni se pare că bine ar fi ca din capul podului și până la Curtea Veche, și pe de o margine și pe de alta, la fiecare șapte case să se facă câte un stâlp lung de un stânjen[161] și jumătate și în capul stâlpului să aibă câte un felinar, și pe toată seara să se puie și câte o lumânare”... și iscălesc Mitropolitul Nectarie[162], marele ban Radu Golescu[163], marii vornici Isac Ralet[164], Barbu Văcărescu[165], Dumitrache Racoviță[166], și alții.

Iar Vodă încuviință jalba[167] boierilor, poruncind ca șapte case laolaltă să vază de câte un felinar. Dar se pare că proprietarii se lăsară greu, căci în curând hotăra stăpânirea ca, în loc de lumânare, să dea proprietarii „paralele felinarelor”[168], hotărîte la 32 parale de casă, pe lună. Banii trebuiau păstrați „la unul din negustorii pieții mai cinstiți și cu mustrare de cuget”; iar cumpărarea lumânărilor îl privea pe dânsul.

În bezna nopților fără lună, boierii străbăteau podul la lumina masalalelor[169]. Dinaintea caleștii alergau masalagii țigani. Purtau în spinare un fel de grătar de fier – masalaua – înfipt într'o prăjină, iar de gât o traistă cu topuri de sdrențe muiate în păcură. Una după alta sdrențele se aprindeau în grătar, țiganii alergau cât îi țineau picioarele și butca venea după ei, săltând și trosnind, într'un iad de lumină roșie și de fum negru.

În timpul zilei masalagiii adunau sdrențe asvârlite în oraș și apoi mergeau să le înmoaie în păcură[170] în curtea pușcăriei[171], – azi piața de flori[172] – unde erau îngrămădite buțile de păcură aduse dela Ocna Slănicului[173], căci nu era voie, de teama, focului, a se aduce păcură în oraș...

Îndată ce un boier era numit în una din demnitățile mari, ban mare[174], mare vornic[175], mare logofăt[176], mare spătar[177], hatman al divanului[178], mare vistier[179] sau mare postelnic[180], i se trimitea un masalagiu, să stea în permanență la casa lui. Aceștia erau luați toți dintre țiganii domnești[181], care erau sub administrația armașului[182] și vornicului de temnițe[183].

Încă din vechime însă, unii boieri își puneau la poartă felinare, făcute din piele de oaie sau de capră, uscată și întinsă bine la război[184] și arzând lumânări de seu[185]. Mai târziu au început să se așeze „poponeți”, un fel de șomoioage de cârpă muiate în păcură și prinse de un par înalt. Poponetele avea jos „cenace”, niște străchini de pământ, ca să ferească focul. Apoi, cu timpul, sticla a înlocuit pielea de oaie, iar uleiul de rapiță a înlocuit lumânarea.

Sub Vodă Ghica s'au așezat, pe la răspântiile mai însemnate, câteva felinare cu uleiu de rapiță[186]. Și mai trec așa vreo 25 de ani. În 1856, pentru prima oară, vin din America în Europa câteva butoaie cu un uleiu necunoscut:

petrolul! Bucureștiul e în capul progresului. Are lămpi „cu gaz" încă din 1861, înaintea Parisului și a Berlinului! Odată pornit pe această cale nu se oprește: în ziua de duminecă 31 octomvrie 1871 se inaugurează luminatul cu gaz aerian[187]. „Îmi amintesc seara inaugurării", scrie Bacalbașa[188]. „Noi, elevii cei mai mari din cursul liceal, am fost scoși pe Calea Victoriei ca să vedem minunea. Pedagogii ne însoțeau. Am trecut pe Smârdan, prin Lipscani și pe Calea Victoriei. Pe aceste străzi era iluminatul cu gaz; deși sita Auer[189] nu exista încă, deși lămpile ardeau cu flacără liberă în evantai, cu o lumină galbenă și tremurătoare, totuși era mare progresul".

Zece ani mai târziu se ivește în București, ici colo, din inițiativa particulară, luminatul electric. Că primele încercări n'or fi fost mulțumitoare ne spune Claymoor[190] care, la 1882, scrie în „*Indépéndance Roumaine*":

„Seara, năvălim cu toți la Eldorado[191], singura petrecere pe toată vara; grădina nu prea este luminoasă, lumina electrică lucește cu greutate". Cu toate astea, la 27 Mai 1882, cu prilejul nunții domnului Al. Em. Lahovary cu domnișoara Ana Cretzulescu, în curtea Bisericii Cretzulescu „un soare electric arunca prin ploaie razele sale misterioase"...

Teatrul Național nu face întâia încercare cu luminatul electric decât în 1885, dar încercarea nu izbutește și Teatrul rămâne, încă mai mulți ani, luminat cu gaz. Iar strada n'a văzut lampa cu arc[192] decât în Februarie 1890, când două lampadare sunt așezate pe piața Palatului.

Până prin mijlocul veacului al XVIII-lea, n'a fost pe tot Podul Mogoșoaei altă apă decât a ploii lui Dumnezeu, când ploua, sau apa adusă de la Vadul Sacagiilor[193]. Apoi se pomenește Puțul cu Zale[194], cam pe locul Pieții Palatului. La 1 Octomvrie 1779, Alexandru V.Ipsilante se hotărăște[195] să facă, în fața Bisericii Sărindarului[196], o fântână cu apă de izvor, adusă de departe cu mare cheltuială. Un fel de inginer al apelor, un suru-bași[197], e pus să o îngrijească, și i se dă loc de casă în dosul cișmelei, locul Cișmigiului. Astfel încât fântâna care mai curge și azi în fața Cercului Militar[198], amestecându-și murmurul apelor cu ritmurile de jazz, este cea mai veche din București.

În 1786 Nicolae Mavrogheni face fântâna dela biserica zidită de dânsul, Izvorul Tămăduirei[199]. Și mai apoi, ca dar domnesc, aduce apa și în curțile câtorva boieri mari. Înainte de 1800 se face Cișmeaua Roșie, la colțul actualei străzi Berthelot,[200] zisă atâta vreme str. Fântânei. Și astfel, la începutul veacului trecut, Podul Mogoșoaei se socotea ca având apă din belșug…

D'abia după războiul Independenței hotărăște Primăria să aducă apa prin conducte și intră în tratative cu inginerul elvețian B. Urelly Ziegler, care începe lucrările în 1884 și le termină după 4 ani. Dar în curând apa se dovedi neîndestulătoare și sacagii colindau, ca și înainte, străzile Bucureștiului.

Prost pavat, prost luminat, prost adăpat, așa a fost orașul nostru până la sfârșitul veacului. Cât despre paza lui, mirare să fi fost mai de ispravă.

Până la 1832 poliția n'a avut organizare propriu zisă. E drept că „Aga" era însărcinat cu menținerea ordinei prin mijlocirea câtorva paznici și răspântiași, dar îndeletnicirea acestora era mai cu seamă de a respinge, cu lovituri de biciu, căruțele țăranilor care stau în drumul butcilor boierești, și de a aresta, dacă puteau, pe răufăcători. Regulamentul Organic[201] aduse prima organizare mai temeinică;[202] iar după 1848 Aga luă numele de Prefect de Poliție – Costache Rosetti[203] fu cel dintâiu – și tot atunci luă ființă un Comisariat cu un comisar[204] și un director, și un Subcomisariat cu un subcomisar și doi „epistați"[205].

Prima pază de noapte mai serioasă este pusă la cale de abia în 1871, adică în același timp cu luminatul cu „gaz". În fiecare seară, scrie Ulysse de Marsillac[206], la ora 8, în sunet de „tobe și de goarne, pleca dela Episcopie[207] în josul Podului Mogoșoaei paza de noapte, sub comanda unui caporal francez. După ce sună stingerea la Podul Gârlei[208], se răspândesc la posturile lor paznici care poartă chipiu franțuzesc, șubă rusească, și o halebardă[209], ca în evul mediu".

,,Și aceasta era un mare progres căci până atunci erau doar, la rare răspântii, câte o gheretă de scânduri putrede, în fundul cărora se adăposteau fantome palide, și uneori bete, acoperite cu sdrențe, și cu o bâtă în mână. Din când în când stafiile se trezeau, strigau lung „– ascultaați – cineei", iar trecătorul răspundea: „om bun", iar dacă era grăbit sau vrea să ,,petreacă", dădea cu piciorul în biata ființă, care se pitea umilă în fundul cuștei".

Pe ulițele acestea, în deobște lume puțină. Mult timp au fost străzile Bucureștilor aproape pustii, în afară de cele din apropierea Curții Domnești, a Agiei, sau a pieței, în timpul târgului. Lumea de jos, și de pe jos, n'avea nici gânduri, nici locuri de plimbare; își vedea ziua de treburi, și seara, cum se întuneca, se întorcea acasă. Iar în trăsură, până pe la sfârșitul veacului al XVIII-lea nu ieșea decât Vodă, agenții străini și boieroaicele, când mergeau la Herăstrău[210] sau când își făceau „vizite" (de unde și numele de vizitiu, ce s'a început a se da pe atunci „bicigașilor"). Boieroaicele ieșeau în trăsură cu 2 cai, căci numai Vodă înhăma 4, și 6 la zile mari.

Boierii, însă, obișnuiau încă să iasă călare. Dacă erau întotdeauna foarte arătoși boierii noștri în cavalcadele lor, este o altă întrebare, de acea mai bine las să vorbească vechea noastră cunoștință, acritul și bârfitorul Sulzer, care a trăit cu dânșii:

„Boierii merg călare", scrie el, „înconjurați de o droaie de slugi care aleargă pe jos, și aceasta când se duc la Divan, când întovărășesc pe Vodă la vreun alai sau chiar când merg dela o casă la alta, căci n'ar face drumul pe jos nici de ar fi timpul cât mai frumos, și strada cât mai uscată, iar casa unde se duc vecină cu casa lor, sau numai peste drum.

„Boierul, când descalecă, una din slugi îi trage cișmele roșii, care sunt

croite după felul celor unguresți, numai mai largi și mai greoaie, căci sunt purtate peste șalvari[211], și îi pune în picioare, peste ciorapii cusuți (meșii), o pereche de papuci.

„Cine a văzut un ungur călare n'are să se mire că și valahul încalecă cu scările scurte, și cu picioarele în triunghiu. Dar cum să-l vezi călare cu șalvarii lui cei largi, și cu caftanul sburând, și să nu-l găsești caraghios? și încă și mai caraghios când el însuși, îmbrăcat în acest costum atât de nepotrivit pentru călărie, se admiră ca pe un ins de foarte mare însemnătate, își poartă cu mândrie nasul în sus, și aprobându-se singur în această măgulitoare închipuire, la fiecare pas al calului dă maiestos din cap...

„Astăzi însă (la 1780) boierii cei mai mari s'au și obișnuit cu butcile[212] și cu droșcile[213], pe care le aduc din Transilvania sau din Viena, și pe care le întrebuințează fără măcar a șterge de pe ele blazoanele foștilor lor proprietari"...

Totuși se puteau cumpăra trăsuri și în țară, astfel Contele Festetics avea de vânzare 40 de călești de Viena, pe preţul de 2000 de fiorini[214] bucata.

Și pare însă că, după părerea unora, boierii noștri se obișnuiseră prea repede cu plăcerea de a alerga tolăniți în butcă, căci numai câțiva ani după descrierea lui Sulzer, Vodă Alexandru Moruzi, speriat, se vede, de însemnatele sume de bani ce ieșeau pe fiecare an din țară numai pentru trăsuri, dădu „strașnică poruncă vameșilor, vătafilor și căpitanilor de margine[215] să oprească intrarea de butci și de carete[216] în țară, sub pedeapsă de spânzurătoare".

Nu știu dacă porunca lui Vodă Moruzi a fost sau nu urmată dar, în 1816, găsim, lucru pe atunci de necrezut, chiar două neveste de negustor plimbându-se în echipaj. Povestea este cunoscută, dar atât de frumoasă încât o mai dau și eu odată:

În anul 1816, spune Papazoglu, într'o duminecă după prânz, Domnița Raluca,[217] fiica lui Vodă Caragea, ședea la fereastra Palatului domnesc[218] – unde este azi Pasagiul Comedia – și privea, așa, pe Pod. Deodată, zărește o caleașcă nouă nouță cu o pereche de telegari de toată frumusețea, și, în caleașcă, două jupânițe tinere, legate la cap cu testimene[219] cu calemchiuri[220] peste care așezaseră, cum era moda pe atunci, un fesuleț roșu cu ciucuri de mătase albastră, numit ceftecaic.

Dintr'o privire, vede Doamna că jupânițele nu sunt de rang boieresc. Bate în palme, dă poruncă, cât ai clipi din ochi baș-ciohodarul[221] aleargă după caleașcă, o oprește și o aduce în curtea Palatului. Jupânițele sunt date jos din caleașcă și cercetate pe loc: sunt nevestele a doi cojocari dintre cei mai bogați, Dedu și Ciochină. Din porunca Doamnei jupânițele sunt date pe poartă afară, pe jos, așa cum erau, în malotelele[222] lor de catifea, în papucii lor de atlas și sfătuite să alerge degrabă acasă să-și vadă de copii. Iar caleașca, cu cai cu tot, s'a trimis la grajdurile Domnești.

A doua zi, Vodă porunci să-i aducă pe cojocari la curte. Bieții oameni

intrară, tremurând, dar n'avuseră timpul să îngenuncheze că începu Caragea să răcnească la ei:

„Ce sunteți voi bre, baroni sau prinți, că jupânesele voastre se plimbă în caleașcă, în haine care au întrecut pe ale Doamnei!'

– „Măria Ta", ziseră cojocarii, „un negustor din Viena ne-au trimis caleașca cu caii, drept prețul a 10 pungi de bani ce ne era datori pe blănuri. Noi, ce să facem, ne-am trimis jupânițele pe pod cu caleașca, doar s'o găsi vreun boier să-i placă și s'o cumpere, că tare avem nevoie de bani".

Vodă porunci atunci ispravnicului[223] de curte să numere cojocarilor 10 pungi de bani – și dărui caleașca Doamnei!

Au fost sloboziți negustorii și bogasierii[224] să-și facă trăsuri de abia la 1822, când s'a suit Vodă Ghica[225] pe Scaunul Țării.

De mai mult timp însă stăpânirea avea atâtea neplăceri cu vizitii, care goneau pe străzile Bucureștilor tot astfel cum gonesc azi șoferii mânați de „nebunia vitesei", încât, în 1804, la 15 Aprilie, Alexandru Ipsilanti[226] se vede nevoit să scrie vel spătarului[227] următoarele:

„Fiindcă din rău năravul și netrebnicia vizitiilor care nu umblă încet pe ulițele Bucureștilor, ci aleargă cu butca și carete și căruțe într'atâta norod, s'au întâmplat în multe rânduri primejdii călcând oameni și muieri, precum și în trecutele zile s'au întâmplat un vizitiu al Lămotescului[228] a da peste o femeie, de au călcat-o și fărâmat-o, care pătimește și acum, iată într'adins poruncim dumitale să aibi a da și d-ta nizam[229] la toți vizitiii de obște spre a se părăsi de acest rău nărav și să aibă a umbla încet și cu ferire, dându-se și veste celor îmblători pe Pod de a nu se face călcare și primejdie cuivași, că foarte se va pedepsi unul ca acela".

DEPANÂND FIRUL VREMII

Cam așa se arăta strada pe vremea când trăiau străbunii părinților noștri. Se târa, printre case rare și joase, nesupuse încă niciunei alinieri, cu curți mari și grădini de nu le prindeai cu ochiul. Pavaj n'avea altul decât bârnele, nici alt canal decât șanțul, nici altă lumină decât luna și stelele; și pe la răspântii puțuri, ca la țară.

„Dar în casele alea simple – scrie Papazoglu – trăiau oameni cu frica lui Dumnezeu; pe lângă atâtea biserici, nu era curte mai mare să nu-și aibă paraclisul[230], nu era casă unde săracul să nu-și găsească o pâine, și la fiecare

strajă a orașului era câte o cruce ca să poată creștinul, care pornea sau venea de la drum, să se închine și să zică: „Doamne ajută”.

Era o vieață tihnită cu obiceiuri moștenite toate dela părinți, cu ritmul zilei și al anului hotărît dinainte, cu petreceri puține, cu necazuri îndurate cu răbdare, cu datinele așezate odată pentru totdeauna. Pe atunci nu se spunea „e moda” ci „așa făceau bătrânii”.

Începea anul. Prin curțile troienite urează colindători, flăcăii cu plugușorul trosnesc din bice, urlă buhaiul[231], joacă vasilca[232] și brezaia[233]. Când se înnoptează, o ceată ciudată înaintează, purtând un chivot[234] luminat, în jurul căruia sclipește poleiala, și arme, și podoabe. Pe ușă intră Irod[235] cu vicleimul: [236] „Cum să zicem, boierule, cu perdea, sau fără?”[237]

Vine Boboteaza[238]. Pe malul Dâmboviței se adună, la locul sfeștaniei[239], toate icoanele făcătoare de minuni de prin bisericile orașului. După aruncarea Crucii[240], Arhimandritul[241] stropește cu apă sfințită toți caii domnești adunați acolo, cu valtrapuri[242] noi. Drept credincioșii iau cu dânșii sticluțe cu aghiazmă, „aghiazma mare”, ca să fie în casă la caz de boală, pentru sleitul puțurilor[243] sau pentru curățitul vreunui vas spurcat, Doamne ferește. Preoții merg în oraș cu botezul și duc pe lângă căldădușă și un vas mai micuț, cu țâțâna subțire, buhurdarul[244], plin cu apă de trandafiri, cu care stropesc pe cei botezați.

La zi'ntâi de Martie: mărțișorul. Apoi sărbătoarea sărbătorilor: Paștile! Marțea din săptămâna mare se lucra puțin, miercurea mai de loc, joi oamenii se spovedesc, iar la cele 12 evanghelii fetele merg cu un șiret de ibrișim, la care fac un nod, după fiecare evanghelie[245], e leac pentru toate boalele. În Vinerea Mare, se duc toți să aprindă candelă la cimitir și să ia aghiazmă la una din bisericile cu hramul Izvorul Tămăduirii, la Fântâna lui Mavrogheni[246], în Izvor sau în Dudești. Sâmbăta se grijesc, și noaptea stau până târziu și ascultă sfânta slujbă, apoi se întorc acasă, cu lumânarea aprinsă, fac cu flacăra ei cruci în fața icoanelor și la toate colțurile casei și, apoi, o sting în fața Maicii Precistei, ca s'o aprinză iar la primejdie de foc sau de trăznet. Pe urmă se așează oamenii la ouă roșii și ciorbă de puiu cu fidea, urîndu-și „Hristos a înviat”!

Din ziua de Paști până după Moși[247] joacă *geamala*[248]: o momâie de femeie, înaltă cât casa, cu două fețe făcute din oglinzi, cu trupul gros cât butia, întins pe cercuri. Cămașa îi era albă, față roșie, și avea mâini împreunate pe piept și în față și în spate, iar cele din față țineau și un buchet. Într'însa era ascuns un om care o ținea de belciuge și o făcea să joace, domol, prin curțile oamenilor. Jocul ei a încetat odată cu înființarea regulamentului organic; și e păcat. La 1 Mai, în dumbrava Bănesei[249] se sărbătorea sosirea Primăverii, în oftatul lăutarilor, în cântecul cucului și al ciocârliei, iar de Sf. Constantin și Elena[250], când se cinstea hramul Țării românești, al cărui chip era brodat

în aur pe mătase albă a prapurei domnești[251], Vodă mergea, cu alaiu mare, la Sfânta Mitropolie, să asculte slujba; și la înapoiere dădea caftane[252] și ierta pedepse[253]. A doua zi, se scoteau caii domnești la ceair[254]. Treceau pe Podul Mogoșoaei minunații armăsari și iepele de sânge, împodobiți cu valtrapuri cusute cu aur. Ținuți la frâu de aprozi[255], în frunte cu marele comis[256], treceau în sunetul lăutarilor înaintea lui Vodă, înconjurat de toată boierimea țării, și plecau la iarbă verde pe câmpia Bănesei, unde ședeau patruzeci de zile...

Și așa se scurgea anul, după rosturi moștenite dela străbuni, până ce venea iar Crăciunul, cu steaua și vicleimul, și copiii care cântau prin curți: ,,Bună. Dimineața la Moș Ajun"!

Visez uneori că, încălecând pe mătura vrăjitoarei[257], sbor într'un trecut vechiu de 150 de ani, și mă deștept în zorii unei zile însorite de început de Mai. Ce tăcere! E încă noapte, dar, spre răsărit, cerul începe să albească. În curând, cocoșii își răspund din curte în curte și o rază de soare aprinde turlele și clopotnițele bisericilor. Iată că au ieșit pe pod și sacagii dela Vadul Sacagiilor: ,,Uap, uapăăă"! De prin fundul curților, aleargă slugile boierești să-și umple vasele. Doamne, ce îmbulzeală la sacale! Într'o curte, geme cumpăna puțului. Cu biciul în mână, vătaful[258] împarte robilor munca cea de toate zilele. Mai târziu iese și feciorul boieresc pe prag și poruncește să tragă butca la scară. În sfârșit iată-l și pe boier: tacticos, ținut de slugi la subțioară, se suie în caleașcă, vizitiul dă biciu cailor „cu marafet"[259], armăsarii pornesc, lângă poarta larg deschisă arnăuții[260] fac temenele[261] până la pământ și, săltând și trosnind pe caldarâmul desfundat, butca iese, într'un nor de praf.

Tolănit în fundul trăsurii, merge boierul la Divan[262]. Cu mâna stângă învârtește mătăniile[263], iar dreapta o poartă, din când în când, la frunte și la piept, când se întâlnește cu vreun mai mare[264], sau vreo rudă, sau vreun prieten. Iar de-ar fi să-i iasă în drum vreun velit[265] boier cu barbă albă și căciulă de samur[266], în caleașcă aurită precedată de saiși[267] care aleargă înaintea cailor, atunci boierul nostru se scoală de pe perne și face o temenea adâncă, cu mâna până la pământ. Iar pentru proștii și mojicii care, zărind cinstita față a evghenistului[268], își scot căciula cu smerenie, el se mulțumește să dea ușor din cap.

Cu cât se apropie de Palatul domnesc, se întețește lumea. Calemgii[269], cu anteriul[270] până la gleznă, se îndreaptă spre curte. La o răspântie, așteaptă un iamagiu[271], cu ișlicul[272] în patru colțuri, cu capul ras chinezește. Slugi domnești, idiclii[273], neferi[274], iciolani[275], trec grăbite, cu vreun răvaș[276] sau poruncă domnească. Arnăuții și satârașii[277] din paza lui Vodă se plimbă mândri, încărcați cu un arsenal de arme strălucitoare. Dela mănăstirea Sărindar, ies doi egumeni greci, cu vălul negru pe potcap[278]. Dela un cap al podului vine meterhaneaua[279] lui Vodă, cu tobe mari și mici[280], tumbelechiuri[281] ce răsună sub ciocan și fluiere țipătoare.

Ajunși la scara Palatului, feciorul deschide ușa butcii și ajută pe boier să se coboare; îl urmează până la perdeaua sălii de primire unde îi scoate cizmele cele galbene de saftian[282] și, scoțând de la brâu o pereche de papuci, îi pune în picioare, apoi, trăgându-se la o parte, boierul intră la divan, iar el se pune pe așteptat, privind în stradă. Peste drum, doi fustași[283] dau lumea la o parte. După dânșii vin niște dorobanți[284] dela Agie care târăsc de funii un om, gol până la brâu. La răspântii, il trântesc jos, unul îl ține de cap, altul de picioare, al treilea apucă cu două mâini un harapnic[285] gros, îi face vânt, și începe să tragă pe spinarea însângerată. Omul leșină. Dorobanții îl trezesc cu o cofă de apă, îi atârnă de gât o tablă pe care scrie: „Cine a făcut ca mine, ca mine să pățească". Cortegiul pornește iar.

Ceasornicul[286] dela Turnul Colții[287] sună 7 ceasuri turcești. Podul se golește, e timpul mesei. Din cerdacul Palatului domnesc un iciolan strigă, cât îl ia gura: „Să se facă liniște, Vodă se hodinește".

În sacnasiile răcoroase, boierii fac ca Vodă. Prin casă, slugile își văd de treabă, pe vârful picioarelor... În spre seară, viața ticnește[288] iarăși. Din curțile boierești ies caleștile, să ducă pe boieri și jupânițe la Băneasa și la Herăstrău. Se întorc într'un târziu, când soarele, pe asfințite, scaldă tot orașul într'un praf de aur.

A încetat larma din timpul zilei. Trăsurile se fac tot mai rare. Doar, din când în când, vreo butcă închisă ducând poate niște feciori de curte la vreo petrecere sau niscaiva tălănițe[289] frumușele, aduse tocmai din mahalaua Scaunelor[290]. Cine știe dacă frumusețea întrezărită, îmbrobodită în tulpan alb, și în scurteicuța ei îmblănită, nu e una din faimoasele curtezane, Arghira, Rozolina sau Kalmuka?

La clopotul dela Mitropolie sună vecernia[291]; unul după altul, celelalte clopote îi răspund. Țiganii aprind felinarele de la poartă.

Treptat, treptat, pacea nopții se întinde asupra orașului. Într'un curând nu se mai aude, din timp în timp, decât strigătul caraulei[292], oftatul vreunui taraf de lăutari, sau un câine fără stăpân, care urlă la lună...

Nopțile în București! ce adânc și ce frumos le-a resimțit un străin, un italian, Fiorentino[293], care acum 100 de ani a fost pe la noi, în treacăt, dar în deajuns pentru a nu le mai uita, niciodată, farmecul.

„Nimic nu este mai straniu, mai ciudat și, în același timp, mai poetic ca priveliștea ulițelor, caselor și piețelor pe care treci... Orașul este prost întreținut, drumurile sunt de neumblat și pedestrașii, care par să fie făcuți numai, pentru a fi striviți de trăsuri, sunt nevoiți să se adăpostească în ulicioare întunecoase, răsucite, prost pavate, unde caii nu mai pot să-i ajungă. Felinare cu o lumină lugubră, șovăelnică, gata să-și dea sufletul, se leagănă jalnic ici și colo și vestesc pe trecător de prăpastia ce i se deschide sub picioare numai după ce a căzut în ea. Dar dacă se înalță pe cer luna, luminoasă și curată, veți vedea deodată

acoperișele de tablă, albă și roșie, strălucind ca argintul și aruncând scântei și fulgere, case cu o arhitectură stranie și măreață, înconjurate cu o curte mare și o grădină parfumată, cu îmbătătoare miresme, își aștern umbra de stăpâne ocrotitoare peste sărmanele cocioabe unde slugile își văd de treabă, cu o lipsă de griji și o voie bună demnă de timpurile primitive.

,,O populație împestrițată, nepăsătoare, indolentă, rătăcește pe străzi și dă viață acestei priveliști nocturne ca o întrupare din 1001 de Nopți. Sânt albanezi cu haine bogate, cu cusături grele, cu brâurile strălucitoare de aur și pietre scumpe; ovrei cu barbă lungă și caftanul pân'la pământ; țigani negricioși zicând din cobză; surugii în sumane albe înflorite și cu căciula trasă peste sprâncene; tinere fete a căror mândrie și nevinovăție amintește cele mai frumoase chipuri ale Scripturii...

„Deodată, această lume de stafii care se mișcă, fără sgomot și fără îmbulzeală, pe cele două maluri ale Dâmboviței, se topește, se spulberă, dispare ca într'un decor de teatru: căci iată călești minunate, înhămate cu cai arăbești, mânați cu zarvă mare de un vizitiu în livrea roșie ca para focului; călăreți, cu arma în mână, aleargă înaintea trăsurii. Este Domnitorul, urmat de o numeroasă escortă, sau vreun pașă turc, sau vreun general rus, care se sfădesc, cu cea mai mare curtenie și cu o nesfârșită politeță, pentru suzeranitatea și stăpânirea acestui Principe prea iubit și acestui Principat prea protejat..."

Domnitorul, turcul și rusul, personajele dramei în o sută de acte care, timp de două veacuri, s'a jucat pe scena Țării noastre, orașului și străzii...

În acest cinematograf al trecutului vezi, închizând ochii, cum pe întinsa pânză a timpului se proiectează filmul podului, amară și întunecată poveste, presărată, pe ici pe colo, cu licăriri de lumină, ca o năframă cernită, brodată cu rari fluturi de aur.

1689. De abia s'a deschis podul Mogroșoaei – se întinde până în dreptul caselor lui Herea Brezoianu, – unde-i azi Teatrul Național – și îl și calcă oștile străine, nemții „dintâiu"[294] ai lui Häusler[295]. Prăpăd și pradă. După câteva zile lipsesc în oraș și pâinea și carnea; atunci, în șiruri lungi, boieri, ispravnici, egumeni, negustori, sunt târîți pe stradă cu funia de gât... Vodă Brâncoveanu chiamă pe tătari[296]; de teama lor fug nemții.

Un sfert de veac de liniște. Podul își urmează mersul înainte.

1714. Straja (bariera orașului)[297] se așează la Puțul cu zale, unde era până deunăzi grădinița Palatului Regal. Ieșind din oraș, drumul trece prin livada Văcăreștilor, apoi prin locurile mănăstirilor Snagov, Cernica și Căldărușani și se afundă în pădurea Bănesei.

1718. Lucrează salahorii la biserica Cretzulescu.[298]

1720. Se deschide școala grecească dela Sărindar.

1727. Popa Dârvaș ridică biserica Albă,[299] printre grădini și printre vii.

În anii ce vin Podul începe să se înstrăineze. Prietenii lui Vodă sunt greci, negustorii sunt armeni, ostașii sunt albanezi, egumenii mănăstirilor greci, sârbi și bulgari.

1769. Pentru întâia dată vin rușii. Podul va trebui să se obișnuiască cu dânșii. De data asta, sunt doar o sotnie[300] de cazaci[301], sub porunca unui polcovnic[302]. Pătrund în oraș, îl prind pe Vodă Ghica[303], ascuns într'o odaie din hanul lui Șerban Vodă[304], și îl duc cu dânșii până în Petersburg[305]. Bucureșteni zic rușilor „stupaizi", după comanda lor „stupai" adică „marș".

1790. Iar nemții „cu coadă"[306] ai Principelui de Coburg[307], „ai lui Cobur" cum se spunea pe atunci. Prințul însuși nu sta în oraș, ci în lagărul[308] lui dela Frățești[309], de unde trimite acasă acest răvaș idilic: „Trăim aci în adevărata țară a insectelor și a plantelor. Cea mai mică plantă dela noi, spre pildă lemnul câinesc (glecoma hederaceia) este aici de înălțimea unui om și se văd și pasările cele mai rare și fluturi și pești. Vulturii, porumbeii, turturelele și cocorii trandafirii vin cu sutele, ba chiar cu miile, printre corturile noastre – și toți atât de blânzi, încât îmi pare că mai trăiesc în epoca de aur". Dar Prințul ia și măsuri pentru curățenia orașului poruncește să se scoată gunoiul din curți, să se taie vitele[310], afară din oraș și să se oprească carele pe multele locuri virane de pe Podul Mogoșoaei.

1791. În același timp cu nemții vin rușii[311] lui Suvorov[312]. Ulița geme de soldați și saloanele boierești de ofițeri cu peruci și „catogan"[313]. Orașul e sub cizma străinilor, totuși parcă plutește în aer ca un parfum de libertate. Un ofițer francez cu cocardă tricoloră[314] va fi în curând primit de Vodă, și în cafenele fac „halturi"[315] iacobinii[316], „seminție de năpârci vrednică de oroare" cum spune agentul Merkelius. În depărtare însă muzica ce se aude nu este încă „Marsilieza"[317], ci doar un marș al muzicei căzăcești[318].

În același an, decemvrie 11, vin turcii[319] și odată cu dânșii ciuma[320]. Zece mii de inși mor în București.

1793. Trece spre Țarigrad ambasada Caterinei a II-a[321] în frunte cu Cutusov[322], care trage „la un han pe Ulița Mare", podul nostru Mogoșoaei.

Răscoala pașei din Vidin[323], Pazvantoglu[324], se întinde și în țară. Se așteaptă să vie turcii să păzească Bucureștiul și, în așteptarea lor, se dă poruncă să nu se mai vadă cârciumărese și să nu mai iasă nimeni seara fără felinar.

1797. Cinste mare pentru Podul Mogoșoaei. Pentru întâia dată îl cutreieră alaiul domnesc al lui Hangerliu[325]. Oamenii nu-și cred ochilor, dar prin aceasta Podul Mogoșoaei a devenit într'adevăr „Ulița Mare" și nu-și va mai pierde primatul. Și chiriile au început să se scumpească. Pe un loc de pe Podul Mogoșoaei, la drept vorbind, destul de mare „de osteneai calul dându-l la arie de trei ori", mănăstirea Snagov[326] ia chirie trei ocale de lumânări de ceară albă și pe care trebuia chiriașul să le trimită la Snagov, la praznicul mănăstirii, în ziua Adormirii Maicii Domnului[327].

Cu începutul veacului nou, bejeniile[328] se țin lanț:

1801. O furtună în ziua de Sf. Ilie[329] ia acoperișurile, fărâmă coșurile, rupe copacii.

1802. În ziua de Vinerea Mare[330] pământul se cutremură, case și biserici se prăbușesc, în două locuri din oraș crapă pământul și iese păcură. După cutremur, părinții își mâzgălesc copiii pe obraz cu păcură țâșnită, ca să ție minte, iar preoții fac sfeștanii la gura crăpăturilor.

De frica pasvangiilor[331] Mihai Vodă Suțu[332] fuge din București, și cu dânsul boierii, negustorii și o parte din orășeni. Orașul rămâne în seama „crailor de Curtea Veche"[333], vagabonzi oploșiți în ruinele și bisericile[334] vechii Curți Domnești. ,,Un om nu se vedea pe drum și zidurile însăși păreau sălbatice și înfricoșau pe privitori. Doar câinii se arătau, și aceia speriați care, zi și noapte umblând, tulburau pe fiecare".

1803. Bucureștiul arde[335]. A cincea și cea mai frumoasă parte a orașului este prefăcută în cenușă.

1806. Trupele rusești intră în București, unde vor sta 6 ani[336]. În casele boierești rușii și românii dansează, joacă cărți și generalii ruși se căsătoresc cu romănce. Miloradovici[337] scrie la Petersburg[338] să i se trimită maeștri de dans, și printre boieroaice modele apusene își încep biruința.

1813. Ciuma lui Caragea[339]. Pe Podul Mogoșoaei, zile de-a-rândul. aleargă spre Băneasa butcile și căruțele locuitorilor care fug de molimă. Cei ce nu pot fugi se închid în casele lor. Strada e pustie. Nu mai trec pe pod decât carele și tărgile cioclilor, cărăușii morții, iar pe maidane, dacă boala răpune pe vreunul, îl îngroapă pe loc, sau este părăsit și mâncat de câini.

1815. Se ridică porți de piatră la casele Ghica[340] (până mai ieri ale clubului Tinerimea[341]) și Lenș[342] (azi Ministerul Economiei Naționale).

1821. Zavera[343]. Domnul Tudor[344] intră în București, între un preot de țară și Macedonschi[345], urmat de arnăutul Farmachi[346].

În August, locțiitorul Pașei dela Silistra[347] vine cu turcii în București și măcelărește pe străzi și în biserici pe arnăuții Căminarului Sava[348]; 800 de trupuri, fără cap, zac pe străzile pustii. ,,Stând leșurile atât pre podurile cele mari cât și pre uliți în toate părțile, precum și jafurile întâmplate mai pe la toate casele din București, spărgându-se și multe biserici și ținând atare înverșunare timp de trei zile, încât tot norodul se închisese pe la hanuri și pe la Consulaturi[349], în zarva acestor jalnice întâmplări".

Tot în acel an o vijelie grozavă, venită dela apus, desvelește mai toate casele orașului.

1828. Iar rușii, pentru a 8-a oară. Rechizițiile sunt sălbatice, școlile sunt prefăcute în spitale pentru răniții ruși, oamenii sunt luați de pe stradă, ca salahori, pentru dărâmarea cetății Brăila[350]. ,,Cum totuși mai erau oameni care cântau, cântecul și muzica fură oprite sub pedeapsa bastonării, de prezidentul

rus Pahlen[351], furios că merg atât de rău operațiunile militare". Hrana începe să lipsească.

1830. Decembrie. Se sfințește în Piața Episcopiei[352] steagul primului batalion al noii armate române[353], comandat de maiorul Lăcusteanu[354]. Apoi batalionul merge de defilează în fața lui Kiseleff[355], în curtea actualei Prefecturi de Poliție[356], în sunetul muzicei militare rusești.

1831. Holera[357]. Strada se pustiește iar. „Întrând pe barieră și venind pe pod până la Sf. Ion"[358], scrie Papazoglu, „jur că nu am văzut suflet de om decât un cerșetor olog ce sta pe o tarabă în Podul Mogoșoaei, în fața podului de lângă Sf. Vasile[359]. La Sf. Ion, unde stau de ordinar birjile, nu era alta decât o singură caleașcă, îmbrăcată pe dinăuntru cu mușama neagră, spre ferirea mușteriilor de molimă".

Trece și molima. Pe stradă se văd haine nemțești și primele uniforme românești[360]. Tineri, de curând întorși dela Paris, vorbesc frațuzește. De doi ani apare primul ziar românesc.[361]

Se deschid cafenele, cofetării, birturi. Meșteri străini încep să ridice case europenești; printre ele se furișează, din ce în ce mai dese, prăvălioare cu mărfuri din „luminatul" occident.

1847. Asupra capitalei, neașteptat, vine prăpădul cel mare[362]. În ziua de Paști un copil, jucându-se cu un pistol încărcat, dă foc Bucureștilor. A ars jumătatea orașului, zeci de biserici și mii de case.

După focul lui Dumnezeu, focul patimilor:

1848. Pe strada boierească năvălesc mahalalele, dar din mijlocul acestor „crai, desculți și mitocani" cum scrie bunicul meu Lăcusteanu[363], răsună un cântec mare: „Deșteaptă-te Române!"[364]. „Bonjuriștii",[365] „tineri generoși" cu barbă, cioc și părul vâlvoiu, vorbesc poporului de libertate, egalitate, fraternitate. Pe un dric tras de patru cai, în tânguirea prohodului[366], merge spre rug[367] Regulamentul Organic.

De acum poate încolți sămânța românismului. După cinci ani pe podul Mogoșoaei se înalță, atât de plin de făgăduință, Teatrul Național[368].

1859. O zi rece de Februarie. Pe piața Teatrului Național sunt ridicate piramide de brazi verzi, printre care sunt pitite roii de candele colorate. Pe balconul teatrului, o fotografie mare este înconjurată de chipurile Justiției, Abundenței, și Gloriei; iar casele de pe podul Mogoșoaei au scos la geamuri șaluri scumpe și cununi de flori. Deodată poporul, care aștepta din zorii zilei[369]. începe să strige: „Principele, Principele" și, zâmbitor și mișcat, Vodă Cuza intră în orașul său, călare, în fruntea Statului său Major. „După trecerea Domnitorului – scrie Nicolae Filimon[370] – veneau miniștrii și mai multe căpetenii militare; după aceștia veneau frații tabaci[371] și alți isnafi[372], călări pe cai ageri, și strigând din timp în timp: „Ura! Să trăiască Măria Sa".

După șapte ani, Bucureștenii au mai strigat odată: Ura! Pe o luminoasă

dimineață de Mai. Într'o trăsură cu patru cai, Domnitorul Carol[373] și Ion Brătianu[374], treceau pe calea Victoriei[375] și intrau în curtea Palatului[376]. În aceeași zi, se ridica asupra țării zorile[377] Independenței și ale României întregite.

Iar Podul Mogoșoaei, din acea clipă, intră și el în istoria contemporană, cea pe care o pot cuprinde viața și amintirile unui om.

II.

DELA GÂRLĂ ÎN BULEVARD

PRIMII PAȘI PE PODUL MOGOȘOAEI

Podul Mogoșoaei începe cu o ruină – temeliile unei clădiri, care trebuia să fie Senatul[378] – și se sfârșește, măreț, cu Arcul de Triumf[379]. Aș dori să fie aceasta un simbol.

Unde sunt azi fundațiunile Senatului, peste care se va ridica, poate, odată, un Palat Cultural[380], se afla odinioară unul din palatele lui Brâncoveanu[381]. Vodă însuși locuia în palatul de sub dealul[382] Mitropoliei[383], iar aci erau „casele coconilor[384] Măriei Sale", cum spun documentele brâncovenești, Erau case mari, având în fund grădină care se întindea până în Dâmbovița căci, până în 1884, când a fost canalizată, Dâmbovița curgea mult mai la miazăzi. Chiar și Sf. Spiridon Vechi[385], frumoasa bisericuță albă, azi pe jumătate intrată în pământ, era pe malul stâng.

Am mai apucat palatul, în ultimii ani ai veacului trecut.

Era atunci o ruină, cu proporții frumoase și linii drepte. Acoperișul căzuse, prin arcadele ferestrelor se zărea o curioasă scară dublă, și pe ici pe colo, petece de frescă. Prin curte câte o frântură de coloană, câte o bucată de firidă, zăceau prin bălăriile crescute cât omul.

În casele astea locuise până la 1832 Grigore Brâncoveanu[386], ultimul vlăstar al neamului. Deoarece văduva lui, Safta Brâncoveanu[387], crescuse și înfiase pe Zoe Mavrocordat[388], soția lui Gheorghe Bibescu Vodă[389], îi lăsă după moarte și casele în care trăise. Iar după moartea lui Vodă Bibescu, casele intrară în stăpânirea fiului său Gheorghe[390]. Acesta, ofițer în armata franceză, se bătu pentru Franța în Mexic, în Algeria, în războiul din 1870 și se căsători apoi, la Paris, cu Principesa Valentina de Caraman-Chimay, cu care avu patru copii, dintre care cel mai mare fu Gheorghe Valentin Bibescu [391], încetat din viață acum doi ani.

Gheorghe Bibescu restaură casele pe la 1872 și dădea în ele baluri vestite iar, după ce se mută în strada Mercur[392], închirià palatul Doctorului Babeș[393] care își așeză în el microscoapele și eprubetele. Iar după ce Institutul bacteriologic se mută în casă proprie[394], locul fu vândut Statului care, în 1912, a început să ridice pe dânsul Palatul Senatului.

Judecând după proiectul publicat pe atunci, trebuia să fie o clădire minunată, care de altminteri semăna cu Capitolul dela Washington. S'a și lucrat intens, trei ani de zile, cheltuindu-se, zice-se, peste 300 milioane lei de azi.

Apoi, a venit războiul celălalt, care a întrerupt lucrările. După război, stăpânirea a pus o sentinelă, să păzească pietrele de pe șantier, niște bolovani înalți cât omul. Odată cu noaptea, prin pivniți și gropi se furișau vagabonzii, se ascundeau haimanalele certate cu Poliția, se tupila o țigancă ca să nască, un cerșetor ca să moară.

Și așa au trecut anii. Între timp cărămizile au început să se fărâmițeze, grinzile de beton să se surpe, iar între ziduri au crescut în voie bălăriile. În curând, din toată namila de clădire, se va alege praful. Ca să nu se vadă rușinea, acum câțiva ani santinela a fost îndepărtată și locul împrejmuit cu o ulucă înaltă...

De vreo doi ani s'a ridicat, în fața ruinei, o clădire de paiantă care adăpostește, din timp în timp, expoziții.

În aripele clădirii s'a așezat, pe stânga, o florărie iar pe dreapta, este magazia decorurilor teatrului Regina Maria[395].

Pe latura de apus a pieții, bătrânul „Tir"[396] al copilăriei noastre stă ascuns în bazinul lui gol, în spatele unui rând de prăvălioare, dintre care mai cu vad îmi pare „Bodeguța la cotitură", lângă Teatru.

Tot aci intră și Dâmbovița sub pământ[397], până dincolo de Palatul Justiției. Biata noastră gârlă! Hotărît lucru, mai bine să nu ne gândim la Sena[398], și cum se oglindește într'însa Luvrul[399] și Notre-Dame[400]; nici la Tamisa[401], care adăpostește, în ceață, corăbiile lumii, nici la Tibrul[402], care râde sub soare la poalele Castelului Sant' Angelo[403], nici la Neva[404], plimbându-și sloiurile de-a-lungul Amiralității.[405] Dar, mă întreb, până s'o aducă în halul de astăzi: lată de trei stânjeni, cu apele ei galbene, cleioase, între două maluri repezi, acoperite cu iarbă puțină și hârtii multe, nu s'ar fi putut face ceva cu ea[406]?

Să nu o disprețuim totuși. A fost și ea cândva o apă vie, limpede, spumoasă, care curgea în voie la umbra nepătrunselor păduri ce acopereau locul unde s-au ridicat Bucureștii! Dâmbovița înseamnă pe slavonește „foaie de stejar"...

Când se umfla primăvara, la topitul zăpezii, cu greu o putea trece un înnotător bun. ,,E aveva le aque leggere e salubre" scrie del Chiaro[407].

Cât au necăjit-o oamenii!

Au pângărit-o. Toate necurățeniile orașului îi soseau prin gârlița[408] care se năștea în balta din Târgul Cucului[409], și căreia i se spunea „apa spurcată".

Au furat-o. Boierii de pe maluri o abăteau prin curțile lor, ca să ude grădina.

Au siluit-o; schimbându-i albia[410], închizând-o în râpele de azi, după socoteala d-lui Boisguérin, antreprenor francez[411]. La 2 Noemvrie 1880 Regele Carol, cu o cazma de argint[412] cu coada de abanos[413], a dat primele lovituri de lopată.

Ba au vrut să o facă și navigabilă[414]. Îmi amintesc, pe la 1900, două

vaporașe împotmolite în gârlă, în fața Facultății de Medicină. Erau vaporașe în toată regula, unul roșu, altul albastru, cu roți[415] și cu coș, cum se cuvine, și late cât albia râului. Mă gândeam că niciodată nu s'ar fi putut încrucișa, dacă ar fi mers. Dar vaporașele, vai, nu puteau să meargă.

Cine le băgase în noroiul gârlei, și ce s'or fi făcut?...

Și de curând au acoperit-o[416], trudita noastră Dâmboviță.

Și bietul râuleț în care s'a oglindit Curtea Veche[417], și Curtea Arsă[418], și Curtea Brâncoveanului [419], și atâtea și atâtea alaiuri domnești, va rămâne, de acum pentru totdeauna, un canal-colector.

E cunoscută gravura lui Luigi Mayer[420], dela începutul veacului trecut. În fund se vede mănăstirea Mihai Vodă[421]. În față Dâmbovița curge liniștită, învârtind roțile[422] unor mori[423]. Pe mal, niște femei spală rufe. Pe spinarea încovoiată a podului de lemn trece o butcă, cu coșul[424] ridicat.

E aci o nesfârșită evocare a trecutului. Parcă se aude apa izbindu-se de mal. Butca hodorogește pe bârnele podului, morile clancănă și fetele râd. Și te gândești la vremurile când, odată cu noaptea, nu se auzea pe aci decât broscăitul broaștelor, sau mugetul tânguitor al vreunui bivol, întârziat în mijlocul apei, cu apa pân' la gât.

Dela gârlă până în dreptul străzii Carol[425] suntem în vechea mahala a Scorțarului[426].

O fi trăit pe vremuri, în locurile acestea, vreun scorțar vestit, care țesea migălos scoarțe frumoase, podoaba casei? Numele lui n'a ajuns până la noi – și însăși amintirea i se șterge.

De altminteri, de când Șerban Vodă Cantacuzino[427] ridică o bisericuță[428] în inima mahalalei, și mai cu seamă, după ce își croi case mari în fața bisericii, mahalaua începu a fi numită „a lui Șerban Vodă" și se numi așa până în veacul trecut[429]. Bisericuța lui Șerban Vodă se înălța pe locul unde este astăzi un refugiu, adăpost al trecătorilor în iureșul mașinilor. Fusese înălțată din lemn, pe la începutul veacului al XVIII-lea, dar în 1761 Pârvu Cantacuzino Măgureanu[430] o refăcu „din piatră", adică din cărămidă. De atunci s'a dat numele de biserica Măgureanului, nume pe care l-a păstrat până în 1897, când a fost dărâmată – Dumezeu știe pentru ce – de cei cărora le place să dărâme[431].

Iar bătrâna casă Cantacuzino, casa „Domniței Măgureanca" se mai ridica, la începutul veacului trecut, drept în fața bisericii, pe locul unde s'a deschis mai târziu Str. Râureanu[432], astăzi Romniceanu. Rămăsese singura martoră a vremurilor de demult, când podul Mogoșoaei nu se deschisese încă.

Tot pe mâna stângă, e azi un loc viran, unde crește în voie păpădia și ochiul boului, unde se odihnesc, noaptea, câteva cotigi[433] ale Primăriei. Alături este o clădire mare, în care e așezată, la stradă, librăria Georgescu, fostă Hertz.[434]

Opriți-vă o clipă. Sunt aici locuri tixite cu amintiri, sălașe vechi, încă din cele d'intâi începuturi ale orașului.

Tot loc cantacuzinesc, bine înțeles, trecut, pe la sfârșitul veacului al XVIII-lea în stăpânirea Mitropoliei[435]. Gândul era ca în „metocul dela Măgureanu" cum i se spunea pe atunci, să locuiască Mitropolitul iarna, și numai vara să se mute pe dealul Mitropoliei. Dar niciodată n'a venit Mitropolitul. În locul lui s'au așezat copiii dela școala domnească[436].

Într'adevăr, în 1803, când cutremurul a dărâmat chiliile dela Doamna Bălașa – unde se mutase vechea școală grecească de la Sf. Sava – Mitropolitul Dosoftei Filitti[437] hotărî ca „Academia" să se mute în metocul dela Măgureanu, unde erau toate cele de trebuință „case înalte cu beciuri și cu deosebite odăi la poartă și cu toate cele trebuincioase, cu îndestulare la toți dascălii și ucenicii străini, pentru ședere, paradosit[438], pentru cuhnie[439], pentru slugi și petru veri ce[440], fără de a mai pătimi vreo stenahorie[441]".

Și școala se și mută.

Aci au dăscălit la începutul veacului trecut ilustrul Lambru Fotiade[442] și Constantin Filosoful[443], și George[444] din Ampelechia și călugărul George Moesiodaxul[445], și chiar un român, Dragnea[446]. Dar, pe când marele Fotiade era plătit cu 150 de galbeni pe lună, bietul Dragnea trebuia să se mulțumească cu 20 de lei. Aci învățau carte, în afară de câtiva greci, tinerii Dimitrie Ghica[447], Costake Grădișteanu[448], Gheorghe[449] și Constantin Kretzulescu[450], Ion Cârlova[451], Dionisie Fotino[452], Dinicu Golescu[453], Ion[454] și Constantin[455] Câmpineanu, mai târziu Barbu Știrbei[456], Ion Grădișteanu[457], Nicolae Golescu[458] și atâția alții. Treceau dela crestomație la gramatică, dela sintaxă la poetică și, cu puțină spoială de limbă „franțozească" și de religie, băieții „isprăveau cartea"[459].

Pe la 1813, sub direcțiunea lui Neofit Duca[460], școala dobândise vază mare. Avea 400 de școlari; și dascăli vestiți.

Ce frumos îi descrie Ion Ghica: [461] „Vardala și Corița care mai purtau işlic și ciacșiri;[462] soiosul Kirckireu, elegantul Mitilineu[463] cu pălăria în forma tingirii[464], largă în fund de două ori cât diametrul capului și pusă pe o ureche, Corița care bătea elevii de-i svânta și în sfârșit și un „dascăl muzicos" Dionisie Fotino, viitorul istoric, pe atunci neîntrecut la tambură[465] și la forte piano[466]..."

După zaveră, dascălii au început să lepede lebadaua[467] și tombatera[468] și să se îmbrace nemțește: [469] „purtau mai toți frac[470] cafeniu deschis cu coadele lungi până la gleznă și bumbi[471] de alamă, pantaloni verzi, strânși pe picior, jiletcă[472] vărgată, cravată liliachie și guler scrobit băț, peste urechi".

Epoca de splendoare a școlii nu ținu mult. Dascălii greci încep să se mănânce între ei; autoritatea lor slăbește. Într'o zi, Neofit Duca e bătut de un elev atât de rău, încât e nevoit să zacă la pat. Zadarnic se plânge dascălul

la Patriarhie la Constantinopol, zadarnic se plânge lui Vodă, dreptate nu i se face și, în 1818, e silit să demisioneze.

De acum înainte, zilele școlii sunt numărate. Dascălii vorbesc pentru bănci goale, căci elevii, unul câte unul, pleacă să-l asculte pe Gheorghe Lazăr la școala românească dela Sf. Sava[473]. Și, în Martie 1821, școala grecească dela Măgureanu își închide porțile[474], pentru totdeauna.

După 30 de ani poarta se deschide din nou. În 1851 dărâmându-se vechile case ale școlii dela Sf. Sava, „Colegiul”[475] se mută, păstrându-și numele, în casele „dela Măgureanu”. Acum „ucenicii” se numeau „elevi”[476], iar dascălii profesori. De unii pomenește d-rul Severeanu[477], în amintirile lui. Director era Petrache Poenaru[478], iar fratele său, Ioniță, subdirector. Alecu Pop era profesor de desen, înalt, cocorat[479], totdeauna cu pălărie înaltă, purtând perucă și vorbind mocănește[480]; Nestor, de limba latină; când un școlar nu știa lecția îl apuca de gât cu cârligul bastonului și îi cânta, mai multe minute în șir:

Ana mina cotomina
N’ai ajunge săptămâna.

Circă[481], și dânsul era ardelean. Școlarul care vrea să aibă notă bună îi zicea: „Musu Țârcă”, iar el răspundea, mulțumit: „așa, mă, așa să zici, că așa se pronuncie numele meu la noi dincolo”.

În sfârșit Alexe Marin[482], tata Marin, cum îi spuneau școlarii, era profesor de chimie și de fizică dar, neavând aparate, le explica forma și întocmeala gesticulând cu mâinele în vid: „vedeți voi, aparatul ăsta este așa și aici are un tub, și dincoace are un flacon, care vine așa, și așa. Care e ăla care n’a înțeles?”

La matematici era conul Alecu Bălăneicu[483], despre care scrie Bacalbașa[484] că nu prea se prăpădea cu firea „foarte mândru de nașterea lui boierească, vorbea de toate în clasă, numai de știință nu”.

„Într’o zi vine însă ordin dela Minister ca profesorul de matematici să înceapă a-se sluji de cele câteva instrumente pe care, de ani nenumărați, le rodea praful într’un dulap. Conu Alecu trebuia să facă lecție despre teodolit[485]. Dar habar n’avea de teodolit și în viața lui nu pusese mâna pe el. În sfârșit, teodolitul odată așezat în curte, conu Alecu, înconjurat de cei șase elevi ai clasei a VII-a, începe să peroreze, pretinzând că explică măsurarea distanțelor zenitale. La un moment dat pune mâna pe un șurub fix, pe care-l credea mobil, și începu:

„Precum vedeți, dacă punem mâna pe acest șurub, vedem că se învârtește, se învârtește, se învârtește...”

Dar cu toate că Conu Alecu făcea sforțări disperate, șurubul nu se învârtea de loc. Și atunci conchise:

„...se învârtește, dar într’un mod imperceptibil”.

Cu câtă dragoste vorbea de vechiul Sf. Sava bătrânul Nae Papadat.[486] Fusese coleg de bancă" cu Barbu Delavrancea[487], coleg de clasă cu Ghimpa[488], Donici[489], N. Golescu. Și, printre multe amintiri, povestea cum fusese eliminat din școală pe o săptămână:

Când a murit Jean Dumitrescu, Papadat și Delavrancea, amândoi în cl. VI-a, s'au hotărît să meargă la cimitir. Era o zi fierbinte de Iulie. După înmormântare, amândoi, obosiți, înfometați și însetați, găsiră cu cale să se suie pe dric, care se întorcea gol în oraș. Unul în dreapta, unul în stânga, cu picioarele bălăbănind afară, s'au dat jos tocmai în fața birtului „La Leul și Cârnatul"[490] pe 11 Iunie. Aveau doi lei în pungă; și atunci pune-te pe mititei – doi de zece bani – pe șprițuri reci – un gologan șprițul – și tot așa și tot așa până ce s-a înnoptat de-a-binelea și au ieșit din grădină cântând, chiuind și cu un chef grozav. „Din păcate ne-am întâlnit cu un repetitor[491] care ne-a spus la școală, și a doua zi am fost dați afară"...

O fotografie îngălbenită mai păstrează amintirea vechei școli. În fund se văd clasele: un rând de chilii, acoperite cu șindrilă, de-a-lungul lor o tindă, pe stâlpi subțiri.

În față se grămădesc elevii, câțiva în uniformă stil 1870, alții în haine nemțești, cu „lavalieră"[492] la gât și „gambetta"[493] pe cap.

Îmi dau seama că paginile de mai sus nu pot interesa decât pe prea puțini. După câte știu din promoția 1870 dela Sf. Sava nu mai trăiesc azi decât unul sau doi. Dar poate că va fi vreun cititor al cărui părinte și-a petrecut tinerețea în vechea școală dela gârlă. Pentru dânsul scriu, și pentru mine. Ceilalți să mă ierte și să sară paginile.

Bătrânele case ale lui Șerban Vodă s'au dărâmat în 1881, când a început canalizarea Dâmboviței. Liceul s'a mutat în Str. Fântânei, unde este și astăzi[494].

Pe o parte a vechiului loc trece azi Splaiul Independenței, altă parte e loc viran, pe alta și-a ridicat casele d-l Barbu Păltineanu[495], în 1882, îmi pare. Pe partea din dreapta. Calea Victoriei, colț cu Str. Râureanu, se găsea încă de pe la 1870 o căsuță joasă, unde era birtul lui Hristodoru[496], cel dintâiu birt din București pentru bucătărie orientală. Bacalbașa, care îi era mușteriu bun, scrie că nevasta lui Hristodoru „Coana Uța femeie frumoasă și cu virtute intransigentă, bucătăreasă de mâna întâi, mâna dreapta a bărbatului pentru cârmuirea fondului de comerț și prietenă de mâna stângă pentru mulți clienți pe alese, era îngerul tutelar al acestui local gastronomic".

Virtutea „intransigentă" a Coanei Uța sporise poate cu anii, căci se spunea că Vodă Cuza fusese client credincios al birtului nu numai de dragul bucatelor și că frumoasa birtașă ar fi avut răspunderea ei în nemulțumirea crescândă, datorită moravurilor Domnitorului. Generalul Vălleanu[497] îmi spunea că a mai apucat-o pe Coana Uța, paralizată, sărmană și dusă cu căruciorul.

Pe locul birtului Hristodor s'a ridicat, mai apoi, imobilul unde este astăzi Librăria Georgescu (fostă Hertz)[498].

CASA PRAGER

Tot pe mâna stângă, dincolo de Str. Râureanu, se înalță, masivă, casa Sigmund Prager[499], fostă Bellu[500], fostă Văcărescu[501]. Aci a locuit, mai bine de o jumătate de veac, Enăchiță Văcărescu[502].

La începutul veacului trecut noră-sa, Elena Văcărescu[503], spunea lui Ion Ghica, pe atunci copil: „Vin să te sărut evghenistul[504] mamei, că eu, când mă gândesc la evghenia familiei noastre, uite, îmi vine amețeală".

Cu drept cuvânt putea Enăchiță să fie mândru de obârșia lui, căci neasemănat de frumos este cronicul Văcăreștilor.

Din întunerecul vremurilor, iese Negoiță, Voievodul Făgărașului, ce fusese tovarăș lui Negru Vodă la descălicătoare, și întemeiase 12 sate și 12 biserici; iată-l pe Radu Comisul poreclit Belșug care, în vreme de foamete, își împarte toate bucatele poporului flămând zicând: „Domnul Dumnezeu a dat belșug Comisului Radu; împărțiți-vă din roadele lui și lăudați pe Domnul"; Aga Pătrașcu Viteazul, care a ucis în războiu ațâți dușmani, câte zile are anul și care, drept mulțumire, își închină sabia la toți sfinții calendarului; Neagoe Spătarul, străbunicul lui Enăchiță, ucis în Constantinopole pentru legea lui, în vremea lui Șerban Vodă, cu hainele pecetluite pe dânsul cu plumb topit; fiul lui Neagoe, Enache Văcărescu vel Agă, ucis și el de turci împreună cu Constantin Brâncoveanu în ziua de 15 August 1714. Cel dintâiu, sub securea gealatului[505], a sburat capul lui. Iată-l pe tatăl lui Enăchiță, Ștefan marele spătar, lumina timpului său în treburile de judecată. Dar ce-i pasă de glorie boierului Ștefan, când toți copiii lui mureau nevârstnici, când n'avea un fiu cui să-i lase numele. Câte danii[506], câte închinări la moaște[507], câte molifte[508] la icoanele Sf. Ștefan[509], ocrotitorul de nașteri... După ani mulți, D-zeu îl ascultă; în anul 1740 soția sa Ecaterina naște un fiu, Enăchiță.

Copilul atât de dorit este crescut cu o dragoste nespusă.

De abia ieșit din brațele doicii, e pus la carte; cu dascălii cei mai vestiți învață elinește, latinește, italienește, franțuzește și turcește, cu un hogea[510]. E cămăraș[511] la 20 de ani.

La 23 de ani, într'o zi de toamnă, îl găsește îngrozitoarea veste: tatăl său a murit otrăvit, la via sa dela Săcueni[512], ucis de bucătarul lui Vodă Racoviță[513].

Enăchiță fuge la Constantinopol, să ceară dreptate. Între timp, Vodă moare de beție; Văcărescu se reîntoarce în țară, pentru a fi trimis la Mareșalul Rumianțof[514] să ceară sprijinul oștilor împărătești. Enăchiță se teme de potopul rusesc, fuge la Brașov cu nevasta și copiii; stă 4 ani, apoi iată-l, din

nou, în țară; lucrează la pravila lui Ipsilante[515], îi redactează singur frumoasa predoslovie[516] „că printr'însa, povățuindu-se cei ce se vor afla judecând drept, să facă hotărîrile judecăților și toți cei năpăstuiți să-și afle dreptatea lor la limanul bunelor pravili și să se arate biruitoarea dreptate".

În 1781, fiii domnitorului trec tainic în Ardeal, împinși de cine știe ce dor de ducă. Enăchiță fuge după dânșii, ca să-i aducă înapoi în țară. Dă de fugiți în lazaretul Timișului[517], încearcă să-i înduplece să se înapoieze, de geaba. Fuge după ei la Brașov; coconii[518] nu vor să știe de nimic; merge la Sibiu, să ceară ajutorul lui Bruckenthal[519], în zadar, coconii vor să rămâie unde sânt. Atunci Enăchiță pleacă la Viena, să se plângă Împăratului[520].

Cetatea cezaro-crăiască[521] răsună încă de sărbătorile date pentru Țareviciul[522] Pavel[523], moștenitorul tronului rusesc, dar boierul nostru nu se lasă intimidat; merge de-a-dreptul la Kaunitz[524], atotputernicul Cancelar[525] să-i ceară o audiență la Împărat. Audiența e acordată pentru a doua zi, și seara Enache e poftit la balul Ambasadorului Spaniei.

În costumul lui oriental, Văcărescu e sensația serii. Kaunitz îi laudă blana de samur, iar nobilele doamne îl descing la brâu, ca să-i vază șalul. În sfârșit ziua audienței: „A doua zi la zece ceasuri am mers la curte" scrie el mai târziu, „și intrând în curtea cea dintâi cu careta, m'am dat jos la scară și m'am suit într'un foișor cu stâlpii de marmoră ce țin în spinare lei. Am trecut într'o sală, unde am găsit unu din gardia corpului cea nemțească, care m'a și întrebat de sunt eu boierul din Valahia; rămâindu-mi slugile aci, am mai mers două sale, până la ușa divanului împărătesc[526] de acolo, găsind trei guardii din somotofilaci[527] (gardes du corps), un neamț, un ungur și un leah, a căzut[528] neamțul înaintea mea și am trecut prin divanul ce se numește sala de audiență. Aceasta are un taht[529] cu baldachin[530] tot de aur lucrat, perdeaua ce se spânzură de baldachin și cloșurile sunt tot de sârmă și cu mărgăritar frumos... dintr'aceia am intrat într'o cameră mare unde păzea la ușa cabinetului Chezarului un de jour-șambelan[531] cu cheie, care acesta era și gheneral, ne-au primit cu cinste și ne-au poftit cu ceremonie să așteptăm puțintel până va da de veste împăratului și mergând, se întoarse în grabă și ne spuse: „Acum iese!" N'apucă să sfârșească vorba și se sună un clopoțel și de îndată se repezi și șambelanul și trase dela perdea un cloș de fir, și se ridică perdeaua și-mi făcu semn să intru în casă. Întrând la ușă văzui pe Chezarul în mijlocul casei, fără de capelă, în picioare, și de loc călcând doi pași, am îngenunchiat turcește și puindu-mi capul în pământ[532]; vrând să-l aridic m'am pomenit cu mâna Chezarului în cap, zicându-mi că nu face trebuință de această ceremonie, și să mă aridic..."

Într'o lungă convorbire, dibace și demnă, Enăchiță dobândește cuvântul împăratului că fiii lui Vodă vor fi readuși în țară.

Mulțumit, boierul se înapoiază în București. Vede de treburile spătăriei[533]

și de treburile lui, și între timp, așa ca o petrecere, scrie versuri, simple și duioase... și o gramatică românească.

Gustă din toate plăcerile minții, și din toate plăcerile simțurilor. Deși căsătorit, și pentru a treia oară, casele lui din Podul Mogoșoaei adăpostesc un adevărat harem[534].

„O mulțime de fete, tinere și gingașe, nimfe[535] și baiadere[536], îmbrăcate cu cele mai luxoase veșminte, cu rochii de Șaluri[537] și de Sevain[538], cu ii de borangic și de zăbranic[539] bogat cusute îl slujeau unind, pe lângă serviciul casei și talentele desfătătoare ale dansului, al cântării și al muzicei instrumentale. Nou Agamemnon[540], el se înconjurase de o mulțime de Brizeide[541]. Nici Tersitul nu lipsea petrecerilor sale și Pitulicea țiganca, bufon femeiesc ce alerga pe atunci prin casele boierești, propunând tuturor serviciile sale înlesnitoare, deștepta adesea râsurile oaspeților, prin titlul familiar de: „vere spătare”, prin declarațiunile amoroase și prin cântecele de dor ce adresa veselului boier”.

Ospețele se întind toată noaptea; din pivniță suie mereu prăfuitele sticle cu Drăgășani și Dealul Mare; ca un nor gros se așează fumul ciubucelor[542] și narghilelelor[543], pe sală gem scripcile[544], sună cobzele[545], oftează lăutarii, glumele se încrucișează, dela ureche la ureche se șoptesc ultimele aventuri amoroase ale lui Enăchiță. E adevărat că s’a îndrăgostit de nevasta lui Dudescu[546]? E adevărat că doamna însăși e geloasă?

Un lăutar prinde șoaptele și încet, încet, apoi mai tare, începe să cânte:

Enăchiță Văcărescu
Șade ’n poartă la Dudescu.
Cu antereu de atlas:
Moare doamna de necaz!
Enăchiță se face că n’aude.

Deodată se scoală d-rul Perticari[547], prietenul și omul casei, să citească ultima odă grecească închinată gazdei:

Nici plăcerile, nici durerile,
Nici dragostele tale nu mi-au fost tăinuite.
S-a întâmplat ca o cocoană să-ți pară urîtă.
Ori prea nebună, ori prea cuminte, ori prea frumoasă;
Dar dintre roabele tale niciuna nu ți s’a părut cocoșată,
Și niciuna nu ți s’a împotrivit!
Ce mai boier Enăchiță! Bine cuvântat să fie!
Pe niciuna n’a lăsat o fecioară.
Ei, e și asta faptă mare și boierească!”

Enăchiță zâmbește. Amintirile îl năpădesc; în tăcerea oaspeților începe, încet, să spuie din versurile sale:

„Amărîtă turturea...” sau:

„Spune, inimioară, spune,
Ce durere te apune?
Arată ce te munceşte.
Ce boală te chinueşte...”

O fată a rămas pe gânduri, alta este cu lacrimi în ochi, pe când soarele ce răsare pârjoleşte geamurile din spre Podul Mogoşoaei...

Şi, într'una din acele dimineţi, se apropie de poarta casei episcopul Grigorie al Argeşului[548], om sfânt şi călugăr învăţat, pe care spătarul Enăchiţă îl poftise de atâtea ori să vie la dânsul, să mai stea de vorbă. „Dar când mă apropiai de poarta cea mare, deodată mă oprii”, spune prea sfinţitul. „Văzui o mulţime de oameni, înarmaţi cu tot felul de arme, seimeni[549], slujitori, arnăuţi[550], panduri[551], fel de fel de strigări, s'auzeau totdeodată răsunând trâmbiţele[552], surlele[553] şi tobele; mulţime de cai, mulţi armăsari nechezând, povolnici[554], edecuri[555] cu harşale[556] de sus până jos, strălucind de aur şi argint.

„Mă strecurai, cum putui, până lângă poarta scării: acolo întâmpinai pe alţii, înarmaţi cu suliţe lungi, cu buzdugane groase, cu puşti, cu pistoale. Tare spăimântat, păşii tot înainte, nevăzând pe cineva care să mă oprească. Ajunsei la uşa sălii celei mari. Acolo, îmi străpunse vederile lumina flăcărilor de nişte mangale de tombak[557] poleit; un sunet plăcut de viori, de naie, de tambure[558], amestecat cu glasuri femeieşti, dulci şi pătrunzătoare, mă fermecară şi pare că-mi legară mâinile şi picioarele în fiare; nu ştiu cum, deodată, mă aflai sculat repede şi, în fuga mare, trecând peste câte spusei, abia am nimerit poarta cea mare a curţii, şi am mulţumit lui Dumnezeu, căci m-am văzut, cu picioarele slobode, scăpat din asemenea ispită...”

Dar zilele fericite erau pe sfârşite. Pe scaunul Ţării se suie fiorosul Mavrogheni[559]. Pentru Văcărescu, ca şi pentru atâţia alţi boierii, încep lungi ani de surghiun[560] la Filipopole[561], la Rodos[562], la Rusciuk[563].

Enăchiţă se reîntoace în ţară, îmbătrânit, abia în 1790. E de acum mare ban, sfătuitor ascultat al domnitorilor. Sub Vodă Moruzi,[564] prin măsurile chibzuite pe care le propune, scapă ţara de foamete. Dar într'o zi, pentru a-şi bate joc de ceremonialul complicat al Curţii, prefăcându-se că este bolnav, se înfăţişează înaintea lui Moruzi cu işlicul pe cap.

Nici după detronarea lui. Vodă nu l-a iertat: „de-mi va cădea Enăchiţă în mână, dacă nu voiu avea ştreang, voiu lua pletele Doamnei mele pentru a-l sugruma!”

Dar Moruzi n'a putut să-şi îndeplinească visul. Când s'a înapoiat în ţară, pentru a doua lui domnie, Enăchiţă Văcărescu îşi închisese ochii de veci. Nu împlinise 60 de ani. În cântările preoţilor şi bocetul poporului, trupul lui fu aşezat în Biserica Sf. Ion cel Nou[565], alături de casele sale.

În aceste case, de acum tăcute, văduva sa Ecaterina Caragea, „Domnița Văcărescu”, trăiește singură 20 de ani, apoi, în 1818, vinde casele logofătului Ștefan Belu[566], poate dintr-un neam, cine știe, cu acel Nicolas de Bello[567], originar din Creta[568], care făcea parte din ambasada trimisă de Rudolf al II-lea[569] Sultanului Murad[570] în 1599 și care, cu acest prilej, se și turci la Buda[571], după cum ne spune baronul de Wratislaw[572] în amintirile sale.

Vorba este că Bellu, care fusese mare vistiernic și logofăt al dreptății sub Caragea, se așeză în casele Văcărescului.

În curând însă zidurile, martore a atâtor petreceri, podeaua pe care dansaseră nimfele lui Enăchiță, vor fi stropite cu sânge.

Septembrie 1821. De abia se stinsese focul zaverei. Domnul Tudor[573] fusese ucis la Târgoviște, batalionul sacru[574] al lui Ipsilante[575] pierise, nimicit la Drăgănești de oștile turcești[576]. Ipsilante însuși fugise în Austria. Răscoala era înnăbușită și în țară domnea liniștea.

Atunci, Bimbașa[577] Sava[578] și ceilalți căpitani de arnăuți, care se alipiseră mișcării, trimit comandantului oștilor turcești, vestitul Gingir[579] Efendi[580] Chehaia[581] Bey[582], pașă de Silistra, scrisoare de supunere, rugându-l să-i ierte.

Chehaia Bey răspunde că-i iartă, și că Bimbașa Sava, care se afla la Câmpulung[583], să-și adune arnăuții și să vie cu dânșii în București, să-și facă supunerea[584], iar el va cere Sultanului să-l facă pe căpitanul Sava, Spătar al oștilor românești.

La primirea scrisorii, Bimbașa Sava se împreună cu ceilalți căpitani, cu Ghencea și cu Mihalea, și, sosind cu toții în București în seara zilei de sâmbătă 16 august, trimit vorbă pașei că vor veni de îndată să-și facă închinăciunea. Dar pașa le trimite răspuns că să-l ierte pentru acea seară, fiind cam bolnav și să poftească a doua zi, duminecă, la amiază, la locuința lui din casele logofătului Bellu.

A doua zi, la 11, în curte la Bimbașa Sava, unde e azi Jignița[585], pe Calea Văcărești, se adună floarea arnăuțimii, treizeci de voinici cu hainele suflate toate în aur, cu fireturi și paftale, cu armele sclipind la brâu. Bimbașa încalecă, și trece în capul lor. Dar, mai târziu mahalagii povesteau că armăsarul s-a poticnit de două ori până la poartă și că arnăuții spuneau că nu-i semn bun.

Ieșind din Calea Văcărești, cortegiul o luă pe ulița Ișlicarilor (Str. Carol de azi) și ajunse în fața porții lui Bellu...

Cele ce urmează au fost povestite de către vistierul Mihail colonelului Papazoglu, care le-a redat în „Istoria fondărei orașului București”.

Acest vistier Mihai, dela Pitești, era om de încredere și vătaf de casă la Bellu și păzea casele, locuind într'o odaie de jos, în lipsa boierului fugit de mult la Brașov.

În dimineața acelei zile, tocmai sta și se mira de mulțimea de turci ce intrau mereu pe poartă, soldații ascunzându-se prin grajduri și șoproane, și

ofițerii grămădindu-se în saloanele de sus când, deodată, trimite Chehaia bey să-l cheme. Pașa sta turcește pe sofa, înconjurat de trei alți pași: Gavanozoglu, vestit prin bogăția lui, Tahâraga și Macavei, comandantul zaporojenilor[586], adică al trupelor alcătuite din lipoveni și circasieni. Pe masa din mijlocul odăii erau două perechi de pistoale. Cum intră vistierul Mihai pe ușă, pașa se scoală, se apropie de dânsul, îl bate pe umăr și îi zice, pe turcește: „Dă-te jos, ascunde-te în odaia ta, dă jos perdeaua dela fereastră, zăvorește-ți ușa și să nu ieși, oricare ar fi sgomotul pe care l-ai auzi, și nici să deschizi ușa că, cine știe, vei fi având și tu vreun dușman între ai noștri”,

– „La aceste vorbe mă trecură fiorii” povestea vistierul „și, sărutând mâna pașii, ieșii. Când să mă duc spre ușa galeriei care duce la scări, văzui, pe ferestrele salonului, de-a-lungul uliții Ișlicarilor, (str. Carol de azi) venind o ceată mare de călăreți. Era strălucitul cortegiu al lui Bimbașa Sava și al căpitanilor săi.

„Ajungând în capul scării, un bașbuluc-bașa[587] de delii[588] mă oprește și-mi zice: „nu e vreme, bre Mihai, să te duci acum în curte”. Eu i-am răspuns pașa m’a trimis până jos să-i aduc ceva. Ieșii pe ușă în galerie, care era cu geamlâcuri, și zării porțile închise, căci Bimbașa Sava, cu căpitanii Ghencea, Mihalcea și cu ceata lui de arnăuți, intraseră deja în curte. Îi văzui descălicând și pornind câte trei să urce scara: în capul scării jos mă aflai față în față cu ei. Bimbașa mă întrebă: „ce faci, nene Mihai? Ce face pașa?” Îi răspunsei că n’am intrat la pașă, și ei pășiră înainte.

La ușa odăii pașei erau, în dreapta și stânga, doi cavași[589], cu mâinile pe pistoale și pe iatagane[590]; la ușa salonului, Sava fu întâmpinat de bașbuluc-bașa de manafi[591], cu căpitanii săi; acesta îi arătă ușa odăii pașei, și-i zise „buiur” (poftim)! Sava porni ca să intre dar, deodată, se pomeni pe la spate cu o tăietură de iatagan pe gâtul său gol, și căzu jos. Cei doi căpitani ai săi, îndată, fură împușcați de celelalte agale[592].

După ce fură astfel omorîți câte trei, pașa deschise ușa și se uită la cadavrele lor îmbrăcate numai în fireturi și aurărie. Imediat, turcimea ce se afla ascunsă în odăi, grajduri și șoproane năvăli asupra arnăuților lui Sava, ce-și plimbau caii prin curte. A urmat o țăcăneală spăimântătoare până i-au măcelărit pe toți, afară de unul, care scăpă prin fundul grădinii lui Bellu, trecu Dâmbovița și, prin întinsa grădină a palatului banului Dumitrache Ghica[593] (azi prefectura de Ilfov), ieși în ulița Mihai Vodă de unde, prin Gorgani[594] și Cișmigiu,[595] ajunse la câmp și ținu o fugă necurmată până dincolo de Băneasa[596]; apoi, din pădure în pădure, abia putu scăpa prin Ploiești și Sinaia și sosi la Brașov, unde era toată boierimea adunată, împreună cu mitropolitul Dionisie[597] și Ilarion al Argeșului[598]. Acolo a povestit la toți petrecania. Boierii i-au făcut o colectă adunându-i până la două mii de lei și zicându-i: ,,Fii înțelept și fă cum Dumnezeu te va lumina!”

Iar el, pe urmă, şi-a deschis într'un colţ de stradă o prăvălioară, unde vindea tabac de Ianina[599]...

Arnăuţii ce mai rămăseseră în Bucureşti, de îndată ce aflară de moartea căpitanului lor, s'au închis cu toţii în biserica Olteni[600], vecină cu casele lui Bimbaşa, căci avea ziduri groase. Cât ai clipi din ochi. biserica fu înconjurată de trupele turceşti. începură schimburi de focuri. Arnăuţii după ce au întărit bine uşile şi ferestrele, intră în altar şi, găsind Sf. Cuminecătură[601] pe pristol[602], se împărtăşesc cu toţii. Apoi. ascunşi după ferestre, sau tupilaţi în clopotniţă, încep un foc ucigător împotriva turcilor. După un timp, muniţia le lipseşte, atunci îşi încarcă puştile cu rubielele turceşti[603] ce mai aveau prin chimiruri[604]. Spre seară, se sfârşesc şi rubielele. Pentru a termina odată cu aceşti disperaţi, care nu se predau, turcii aduc două tunuri, pe care le aşează unde-i azi strada Mitropolitul Ghenadie[605], fostă Labirint[606], şi trăgând de-a lungul actualei stradele a Zaverei, bat în biserică. Acoperişul de şindrilă ia foc, zidurile încep să se prăbuşească. Atunci, deodată, arnăuţii deschid uşile şi cu iataganul în mână încearcă să-şi croiască un drum printre Turci. Prea puţini scăpară, dar vieaţa le-a fost plătită cu multe vieţi turceşti.

A doua zi, drept răzbunare, Chehaia bey porunci măcelul tuturor grecilor din Bucureşti. Călăreţii turci goneau pe străzile oraşului şi, cum bănuiau pe vreunul că-i grec, îi tăiau capul, apoi, cu capul în mână, veneau la conacul[607] paşei, la casele lui Bellu. Aci, în capul scării de jos, era un casier, cu un sac mare de bani în faţa lui, care număra, oricui îi aducea un cap de grec, câte o monetă turcească de cinci lei, numită beşlic[608]. Spre amiază sacul se golise, iar lângă casier mormanul de capete ajunsese cât omul...

Astfel făcu carieră Gingir Efendi Chehaia Bey, Paşa Silistrei care, în primăvara anului 1822, întorcându-se cu toată oştirea lui la Silistra fu înaintat de Sultan la gradul de Paşă cu două tuiuri[609].

De acum trecuse zavera. Casele din Podul Mogoşoaei îşi recapătă liniştea şi boierul Bellu se înapoiază dela Braşov. Mai trăieşte câţiva ani şi moare în 1833, înmormântat fiind la Radu Vodă[610].

Lui îi urmează, în casele părinteşti, fiul său al treilea, Alexandru, căsătorit cu o Văcărească, nepoata fostului stăpânitor al caselor şi, după moartea lui Alexandru, fiul acestuia, Barbu. Era acesta fire cam ciudată, cârcotaş afară din cale, şi plăcere mai mare n'avea decât să se judece, şi nu era zi să nu primească citaţii şi să nu trimită portărei[611] dar, pe de altă parte, ce boier primitor, şi ce om darnic! La dânsul, masă întinsă pentru cine o veni, douăzeci, treizeci de inşi la masă, să poftească. Se povesteşte că într'o zi, la masă, între ciorbă şi rasol, boierul se apleacă spre vecinul lui: „la ascultă, coane cutare, cine-i ăla care stă acolo, în capul mesei, parcă nu l-am mai văzut pe aci? – Cum se face coane Barbule? Păi ăsta-i doar cutare, mănâncă la d-ta în toate joile, de vreo 20 de ani. – Aşaa! Bravo lui, răspunse Bellu, să fie sănătos şi să mai poftească”. Şi boierul mai luă odată din rasol.

În 1865 Belii părăsesc bătrâna casă părintească, și se mută în casele unde era până mai ieri Ministerul Justiției. De acolo ieșea, în fiecare dimineață, pe la 11, conu Alexandru Belu, să-și facă plimbarea, pe jos, pe Calea Victoriei. Sub braţ, ţinea un căţeluş galben şi, în mână, un buchețel de flori, ghiocei, violete, trandafiri, după anotimp. Și când întâlnea vreo cocoană frumoasă, se oprea, o saluta adânc și îi oferea buchețelul – și apoi, repede, mai cumpăra unul, să fie, căci cocoane frumoase se întâlneau multe, și toate se opreau de dragul lui Alexandru Belu, și al florilor.

După plecarea Belilor, în casele lor se așeză blănăria Prager, care a rămas aci până mai deunăzi, când s a mutat în casă magazinul Sora[612].

PALATUL POȘTELOR

În fața fostei blănării Prager[613] se deschide strada Carol, uliță străveche. În vremurile de demult, când arterele Bucureștilor nu erau încă botezate, i se spunea, cam lung, „ulița care duce spre poarta de sus a curții domnești"[614] – vechea curte domnească fiind, precum se știe, pe locurile mărginite azi de străzile Șelari, Lipscani, Bărăției, calea Moșilor și str. Halelor[615].

Prin mijlocul secolului al XVIII-lea când Curtea Veche, părăsită de voievozii[616] noștri, începuse treptat să se prăpădească, i se spune străzii: „ulița dela banul Văcărescu" sau „dela domnița Văcăreasca", după moartea lui Enăchiță.

Apoi, la începutul veacului trecut, oamenii îi schimbă numele după breasla negustorească care-și deschisese tarabele în dreapta și stânga, și îi spun „ulița ișlicarilor". Aci se făceau și se vindeau acele stranii clopotnițe[617], în același timp veșmânt, podoabă și semn distinctiv, în care străbunii noștri își băgau capul. Căci ișlicul nu putea omul să-l poarte, ca pălăria noastră de azi, după cum îi venea mai bine, ci după teapa și rangul lui.

Ciocoiașii[618], calemgii[619], slugile boierești mai răsărite, negustorii cei mari, purtau ișlic mic, de forma unui borcan întors cu gura în jos, de un diametru să tot fi fost de o jumătate de cot și având pe deasupra o pernă mare, în patru colțuri, umplută cu bumbac sau cu păr de cal. Și nici această coafură modestă n'o putea purta oricine, căci, spre pildă, starostele croitorilor, marele terzibașa, cu ișlicul în patru colțuri, grozav disprețuia căciula de cazacliu[620] a cojocarului subțire care, la rândul lui, privea de sus în jos la căciula cu roată a bogasierului[621] și la calpacul[622] de blană al armeanului ibrișimgiu[623].

Cu mult deasupra acestor oameni de rând, boierii tineri și eleganți purtau pe cap un glob rotund de hârșie[624] cenușie, având aproape patru coți circumferință, o deschizătură prin care intra capul până deasupra sprâncenelor și, în creștet, un fel de cuib de rândunică din postav, pe unde putea boierul să-și apuce ișlicul cu patru degete.

Boierii mai în vârstă purtau un ișlic tot atât de umflat, numai că sfera era tăiată pe jumătate

În sfârșit sus, sus de tot, în înălțimile amețitoare ale protipendadei, ișlicele erau atât de colosale încât nu se găsea în tot orașul butcă destul de încăpătoare ca să ducă împreună doi boieri mari, în costumul lor de ceremonie. Alecsandri, care mai apucase vremea ișlicelor, ne povestește că dacă o pereche de postelnici se urcau în aceeași caleașcă, ișlicele lor fiind expuse a se turti sub desele izbituri, pentru a se feri, bieții boieri se îndemnau să rămâie numai în fesuri, așezând baloanele lor pe banca dinaintea trăsurii. „Și nimic nu putea fi mai comic decât acea sindrofie de capete fără ișlice, și de ișlice fără capete”...

Tot Alecsandri ne spune că din timpurile acelea a rămas cântecul:

Ciocoiașul, boier mic
Poartă șlic[625] cât un mirtic
Evghenistul, oboroacă
Unde șoarecii se joacă...

Atât de mult s’a schimbat limba noastră în o sută de ani, încât e uneori nevoie s’o tălmăcim. Cine mai știe azi că mirticul[626] e a zecea parte dintr’o baniță[627], evghenistul un aristocrat și oboroaca[628] sau oborocul un coș mare pe care-l fac pădurarii din coajă de brad?

Odată cu domniile ultimilor fanarioți, vijelia revoluțiunii franceze ajunse, ca o adiere slabă, până în Țara Românească. Ișlicele tinere se adună prin pivnițele[629] dela Sf. Gheorghe Nou – „localurile” de pe atunci – să cânte în cor pe grecește, Marsilieza lui Rhigas[630] și „la Carmagnole”.

Dansons la Carmagnole[631]
Vive le son
Du canon...

„Apelpisiții”[632] pronunțau se vede, „fif le son”, și le-a rămas numele!: filfisoni[633]. Și când, în ulița Ișlicarilor, își luă locuința consulul francez – cel dintâi, cetățeanul Emile Gaudin, își făcuse intrarea încă din 1795 – filfizonii, din dragoste pentru Franța, cerură ca ulița să fie numită: „ulița Franceză”.

Și așa s’a numit strada o jumătate de veac. Dar în 1871[634] din nou răsună „Marsilieza” în București. Parcă victoriile armatelor germane întăriseră încă vechea noastră dragoste pentru Franța. Cântecul, însă, se cânta prea tare, pentru vremurile acelea și s’ar fi putut auzi prea departe. Municipalitatea, înțeleaptă, schimbă atunci numele străzii, și îi zise „Strada Carol”.

Pe întinsul loc mărginit azi de Calea Victoriei și străzile Carol, Smârdan și Stavropoleos, era, odinioară, vechea vatră a Bălăcenilor[635]. De când s'au așezat aci Bălăcenii? Un cântec vechiu spune că Domnul care a descălecat Bucureștii, se sfătuia cu un Bălăceanu unde să așeze orașul

Și Bălăceanu zicea
Să-l facă la Balaci[636]
Că sunt ziduri începute
Măre! Și neisprăvite

Dar Voevodul[637] a făcut Bucureștiul lângă Dâmbovița,

Că e apă de spălat
Și câmp mare de-alergat!

Și, de bună seamă, a dat lui Bălăceanu loc întins lângă curtea lui, pe care să-și facă casă mare și paraclis, că boieri mai mari ca dânsul nu erau nu pomenește cronica țării de Bălăceanu Constantin[638], care era capul oștilor lui Mircea cel Mare? Și n'o fi fost acest Constantin nepotul sau strănepotul lui Balaciu „cu capul negru", care s'a luptat ca un leu în Serbia, în timpul lui Radu Negru, și pe care-l pomenesc baladele sârbești? Căci erau toți „nebuni de vitejie", spune cronicarul.

Poate că până în ziua de azi și-ar fi păstrat Bălăcenii locul lor din podul Mogoșoaiei dacă Constantin Brâncoveanu n'ar fi nutrit o ură[639] adâncă împotriva lui Constantin Aga Bălăceanu. Și îl ura fiindcă era ginerele dușmanului său de moarte, Șerban Vodă Cantacuzino, fiindcă adusese pe nemți în țară cu gândul să-l răstoarne pe Brâncoveanu și, cine știe, poate fiindcă îi era vecin, pe vremea aceea curțile Brâncovenești și Bălăcenești fiind megieșe.

Anul 1690 văzu prăbușirea Bălăcenilor. După ce Constantin Aga fu ucis în bătălia dela Zărnești[640], Vodă porunci să i se taie capul și să-l aducă în București. Și mai porunci să se dărâme casele Bălăceanului, și să fie făcute una cu pământul, iar pe locul lor să se așeze capul. înfipt într'o suliță.[641]

A stat capul un an și jumătate în ploaie și în soare, „la vedenia și spaima trecătorilor". Și apoi. când nu mai era decât o țeastă albă, l-au aruncat, Dumnezeu știe unde.

Apoi Brâncoveanu confiscă locul în folosul său. Dar amintirea vechilor stăpânitori a rămas multă vreme vie în popor care, până prin jumătatea veacului trecut, mai zicea încă: mahalaua Bălăceanului, locul Bălăceanului, biserica Bălăceanului...

Pe cea mai mare parte a locului confiscat, Constantin Brâncoveanu ridică hanul care până la dărâmare i-a purtat numele: Hanul lui Constantin Vodă.[642]

Era un han mare, bine clădit; călătorii îl citează întotdeauna al doilea

după hanul lui Șerban Vodă. În mijlocul lui, o bisericuță ridicată, unii spun de Brâncoveanu, alții spun de Bălăceni, pentru iertarea păcatelor lui Constantin Aga. Altfel semăna cu celelalte hanuri mari, pomenite de Ion Ghica:

„Curți mari, pătrate, cu zidurile înalte și tari de jurîmprejur, cu porți groase de stejar, căptușite cu fier, legate în piroane, șine și lanțuri, cu clopotniță deasupra gangului; în mijlocul curții, biserica, ocolită de case tari de zid; compartimente unele lângă altele, fiecare cu pivniță adâncă, cu magazie boltită, cu uși de fier scoase pe o galerie cu arcade, pe coloane de piatră, cu capiteluri pe deasupra, cu odăi toate cu ferestrele și cu ușile pe un pridvor care ocolea hanul dintr'un capăt până într'altul, comunicând cu două scări mari, acoperite, față în față una cu alta: totul în stil italian, tipul adoptat pretutindeni în Archipel[643] și în Marea Neagră, pe unde genovezii[644] aveau contoare"[645].

Unele erau doar antrepozite de mărfuri, altele erau și hoteluri pentru călători, în sfârșit cele care înconjurau o mănăstire ca Sf. Gheorghe Nou, Stavropoleos[646], Sf. Ion, adăposteau, într'o aripă, chiliile călugărilor și locuința egumenilor.

Cu timpul, grozavele ziduri ale hanurilor s'au spart, pe ici pe colo, și prăvăliile au început să se așeze cu fața la stradă. În loc să meargă negustorul – cupețul cum i se spunea – la boier acasă, cu bocceaua cu mărfuri în spinare, a început boierul, și mai ales boieroaica, să meargă la negustor. Astfel se făcu, încetul cu încetul, transițiunea dela „han" la magazinul de azi. Dar când s'a născut de-a-binelea prăvălia și hotelul, a murit și hanul.

Pe la 1850 vechea clădire a lui Constantin Vodă își trăgea sufletul. În 1856 începe dărâmarea; dar o parte din zidurile din fund s'au mai văzut, până când a început să se clădească Palatul Poștei[647].

Pe locul unde stătuse în prepeleac[648] capul lui Bălăceanu, vin să se așeze antreprenori de spectacole. În 1857 se deschide aci un fel de Cafe Concert, „Walhalla"[649]. De inaugurare, se joacă o revistă vodevil, care la un moment dat reprezenta o scenă într'un închipuit parlament turcesc. Se râdea grozav, se râdea chiar atât de tare, încât hohotele ajungând la urechea consulului turcesc, acesta porunci nu numai să se scoată piesa de pe afiș, dar să se închiză și localul.

Astfel fu curmată scurta vieață a „Walhallei". În locul ei se așeză, câțiva ani mai târziu, circul Soulié care, în 1861, pentru ziua de naștere a lui Cuza, anunță: „Pentru aniversarea Alteței Sale Serenisime Alexandru Ion I. Cuza vor avea loc la Circul Soulié o mare cursă națională română întitulată „Unirea Principatelor" executată de domnișoarele Clementina și Olga Soulié. Subiectul: Zeițele Principatelor încearcă să se unească, le împiedecă însă geniul Discordiei, dar acesta este răpus, și zeițele se unesc, sub steagul național, în strigătul de „Trăiască România".

În 1866, se așează în piața Constantin-Vodă. căci așa se spunea maidanului, într'o clădire definitivă de lemn, faimosul circ Suhr[650], care în zăduful lui Iulie, începe cu acest program sensațional:

1. Grand voltige académique reprezentat de mai mulți domni și doamne de societate.

2. Înalta școală de hățuri lungi, de d-l Cloh.

3. Le Miracle Persiennes (?) gimnastică executată de Lengs și Pickardi.

4. Intrarea gimnastică a d-lui Anthony.

5. „Avântul amorului" reprezentat de d-l Cristens. și d-rele Cec, Ana, Paulina și Josefina Dubsky;

6. D-ra Paulina Suhr în pașii săi extraordinari și pozele academice pe cal;

7. Arlechin come statua, pantomimă comică;

8. Asaltul Malakofului[651], cele mai grele sărituri și salturi mortale dintr'un turn luminat cu foc bengal și focuri de artificii.

Nu s'ar găsi azi, în toată țara, un pictor să ne redea o seară la circul Suhr, acu 80 ani? O, redingote[652] pe talie, pantaloni pepita, ghete de lac cu gumilastic[653], lavaliere, jobenuri[654], favoriți și imperiale[655], monocluri cu ramă și cu șnur[656]; și voi, malacofuri[657], rochi de taffetas[658] evantaiuri și buchețele, charlotte[659] și cabrioleuri[660], o bunici și bunice care pe atunci erați tineri, vorbeați franțuzește în lumina palpitândă a gazului aerian[661], și făceați un haz nespus la „Avântul amorului" și „Asaltul Malakofului"!

Și câte drame de gelozie, în drum spre casă, datorite „pozelor academice ale d-rei Suhr"! Căci Paulina era frumoasă și, zice-se, cuminte. În zadar, un roi de adoratori îi oferea, în fiecare seară, bomboane dela Fialkovsky[662] și buchete strânse în hârtie dantelată, d-ra Suhr rămânea rece; până ce într'o zi se hotărî, alese dintre toți admiratorii pe prințul G.[663], îi dădu inima și mâna, și mai târziu o fiică, azi soția unui general român...[664]

Căsătoria d-rei Suhr fu și semnalul de închidere a circului. Din toată trupa lui Suhr, nu mai regăsim în București, după câțiva ani, decât pe Paulina Dubski, Ana și Josefina găsindu-și, se vede, norocul aiurea. De data asta, Paulina era steaua circului Dersein, și reprezentațiile aveau loc pe piața Sărindarului[665]. Iar în acel an, pe piața Constantin Vodă juca circul Hütemann[666], rivalul lui Dersein. Și avea și el o stea, pe d-ra Henriette, fiica directorului, pe care a cântat-o Caragiale în „Bonbon"[667], numele nuvelei și al armăsarului arăbesc al d-rei.

După un timp, plecă și Hütemann din București, pentru totdeauna. De acum, pe pustia piață Constantin Vodă, se așează tablalele[668] simigiilor[669], și cofele[670] bragagiilor[671]. Locul fiind întins, oratorii publici îl aleg pentru întruniri. „Când eram prin cl. VI-a", îmi povestea odată Nae Papadat „fugeam dela Sf. Sava și veneam aci, să-l ascultăm pe Fleva[672] care vorbea poporului.

Îl ascultam, nemișcați, hipnotizați în admirația noastră, până ce, într'o zi, ne umflară pe la spate bătăușii lui Hiotu[673], pe atunci prefectul poliției, și ne-au bătut de ne-au smintit, să ne învețe minte; dar la întrunirea următoare tot noi aplaudam mai tare, numai că ne căptușisem fundul pantalonului cu jurnale vechi"...

În sfârșit, în 1894 se încep, de către arhitectul Săvulescu[674] lucrările pentru Palatul Poștelor. A fost inaugurat în toamna anului 1900. Ocupă 8000 de mp. și a costat peste 4.000.000 lei aur. E, precum se vede, o zidire mare, impunătoare, și seamănă cam mult cu palatul Poștelor Federale dela Geneva, – dar lucrul e fără importanță...

Dacă acuma îl ocolim, încet, și cu gândul la vremurile trecute, amintirile trecute, amintirile se ridică de sub picioare, ca potârnichile.

S'o luăm pe strada Carol, și să ne oprim la încrucișarea ei cu strada Poștei. E aci, ca să zic așa, un punct „fatal" în viața Bucureștilor.

În anul 1847, pe acest loc se mai ridicau vechile case ale stolnicesei Drugănescu[675], care acum erau stăpânite de nepoată-sa, Zinca Drugănescu, fiica căminarului Gheorghe. Din prima ei căsătorie, cu Nicolae Filipescu, Zinca avusese un băiat care, în anul de care vorbim, tocmai împlinise 11 ani. Se povestea mai târziu în neam că, pe când fiică-sa era însărcinată, căminarul Gheorghe pusese pe o țigancă ce o avea în curte să-i spuie zodia.

– „Fata are să-ți nască un nepot care o să fie prilej de mare nenorocire", zise țiganca. Speriat din cale afară, căminarul se rugă de moașă, făgăduind și bani mulți, să întârzie cât va putea, sau să împiedece, nașterea copilului. Dar, pe atunci, nu prea se făceau treburi d'astea. La timpul ce-i fusese sortit, băiatul sosi pe lume și i se puse numele Costache.

În ziua de Paști, 23 Martie 1847, copilul se juca prin casă. Dintr'o cheie mare pe care o umpluse cu iarbă de pușcă, își făcuse pistol. Ce a făcut, ce a dres, nu s'a știut niciodată, dar deodată, când se afla lângă ferestrele salonului, pistolul luă foc. Într'o clipă perdeaua se aprinse, dela perdea focul trecu la tavanul de lemn, în curând arde toată casa. Afară, vântul sufla în vijelie; focul se întinse cu o repeziciune grozavă, acoperișurile caselor, de șindrilă cum erau pe atunci, se aprind unul după altul, strada Franceză e un râu de foc care cuprinde mahalaua, apoi mahalale învecinate... spre seară ardea tot orașul.

„Focul cel mare" cum i s-a spus de atunci, ținu trei zile și trei nopți. S'a mistuit în flăcări a treia parte a orașului, cea mai deasă și cea mai bogată. De atunci și-au schimbat Bucureștii fața.

Copilul scăpase neatins. Ce s'a făcut mai apoi cu dânsul, nu e bine lămurit. Bunicul meu, Lăcusteanu, – văr al doilea cu pricopsitul de Costache – scrie că băiatul fiind trimis mai apoi la Genova pentru învățătură a murit acolo de ftizie la vârsta de 17-18 ani.

Conu Nae Tătăranu[676] povestea însă că Costache s'a întors din Italia, pe

la 1860, sănătos voinic dar stricat, zurbagiu și pornit pe scandaluri. Într'o seară, la club, s'a apucat să-l înjure pe căpitanul Vidrașcu care, fără a sta mult de vorbă, îi trimise martori a doua zi. Duelul ar fi avut loc în grădina caselor lui Iancu Manu[677], pe locul unde e azi Fundația Carol.[678] Vidrașcu era trăgător vestit și-l împușcă pe Filipescu în ficat. Până să-l ducă la spitalul Colței, încetase din viață!

Pistoalele duelului s'ar mai vedea și azi în conacul Vidrașcilor de la Blânzi[679]. Sunt puse cruce pe zid, într'o frumoasă casă bătrânească, plină de pisici. Doctorul Severeanu[680] povestește, și dânsul, duelul în „Amintirile" sale (v. II p. 231); pe Filipescu însă îl numește Drugănescu, după numele mamei.

Să nu fie, atât la conul Nae Tătăranu, cât și la Dr. Severeanu, o confuzie între copilul mort la Genova, de care vorbește bunicul meu, și un văr al lui, căpitanul Alexandru Drugănescu, fiul lui Iancu, căsătorit cu fiica Turnavitului din Roșiorii de Vede?

Mama lui Costache a mai trăit până la 1870. Mumă-mea, care a mai apucat-o, îmi povestea că, din vestita ei frumusețe, „tanti Zinca" mai păstrase, până la adânci bătrânețe, doi ochi negri minunați. Și avea veșnic zâmbetul pe buze, deși nu avusese o viață fericită. Fusese căsătorită de trei ori, mai întâi cu Nicolae Filipescu, tatăl băiatului, apoi cu Aristarki, principe de Samos, în sfârșit cu un general de cazaci Grecov care o părăsi pe la 1860, înapoindu-se pentru totdeauna în Rusia. Coana Zinca era inteligentă, și avea o conversație plăcută. Numai despre fiul ei nu vorbea niciodată.

SFÂNTUL DUMITRU

Din fostul loc al Drugăneascăi intrăm de-a-dreptul pe poartă la Sf. Dumitru[681].

S'ar putea vedea aci ca o răzbunare a soartei. Pe când orice urmă a pierit aci din construcțiile lui Constantin Brâncoveanu, uneori i se mai spune și azi, bisericii, biserica Bălăceanului.

Din timpurile cele mai vechi lăcașul, cu hramul Sf. Dumitru izvorîtorul de mir, e numit „al vornicului Badea Bălăceanul". O fi făcut-o vornicul ca paraclis[682] al caselor sale, sau o fi reparat-o numai, nu se știe bine. Badea Bălăceanul Contoșul, poreclit Ușurelul[683], era tatăl lui Constantin Aga, cel ucis la Zărnești. I se spunea Ușurelul fiindcă, într'o zi și o noapte, a ajuns călare dela București la Iași, cu o scrisoare către Domnul Moldovei care scăpa dela o moarte sigură doi frați Cantacuzini, prieteni de-ai lui buni.

Nu prea se știe însă de ce i se spunea Contoșul.[684] Unii zic că Bălăceanu, cel dintâi român înnobilat[685] de Sf. Imperiu Romano-Germanic, și-a românizat titlul de Graf[686] făcând ,,Conteș" din latinul „Comes" și italianul „Conte"; alții, însă, afirmă că porecla i s'a pus deoarece dânsul, cel dintâi, a purtat la noi în țară haina pe atunci la modă numită „contoș".

Conteș sau Contoș, dânsul este cel care a făcut biserica, din piatră, în 1674.

În curând, biserica Sf. Dumitru se mai numi și biserica de Jurământ, căci într'însa se legau jurătorii, sub grea afurisenie, încingându-se, pe pragul altarului, cu „brâul Maicii Domnului"[687].

În veacul al XVIII-lea, Sf. Dumitru e una din bisericile mai cu vază din București. Fiind trecută în rândul bisericilor domnești, Vodă Caragea îi dă voie să aibă sobă[688].

Cu timpul, lăcașul începu să se prăpădească. La 1819 îl repară episcopul Costandie Filitti[689] al Buzăului. Ne-a rămas contractul încheiat atunci cu meșterul ungur Joja Weltz. Turnul[690] urma să fie de lemn, dar tencuit pe dinăuntru și pe dinafară, tencuiala fiind „cu meșteșugul nemțesc". Se prevăd „coloane" și „ciubuce"[691] „frumoase, nemțești" și un „frontispițiu"[692] tot nemțesc, bineînțeles. Controlul întregei lucrări îl are însă „jupân Ioniță, arhitectonul"[693].

În marele foc dela 1847, arde acoperișul bisericii astfel restaurate și toată lemnăria, apoi, cu timpul, pe ici, pe colo, zidurile încep să se surpe, azi cade o cărămidă, mâine alta, astfel încât înainte de războiul cel mare, biserica ajunsese o ruină. Atunci, prin străduințele d-lui Ion Filitti[694], strănepotul episcopului Constandie, biserica Sf. Dumitru a fost refăcută, precum se vede astăzi.

Clădirile preoțești ce înconjurau biserica au dispărut de mult. Dar răsfoind catagrafia[695] din 1825, care le înșiră pe toate, parcă intrăm cu gândul în încăperile acelea simple și dărăpănate, cu umila lor gospodărie... Se destupă sticluța cu parfumul trecutului, și ne sunt înaintea ochilor „casele arhierești[696] de zid, pe pivniță boltită, învelite cu șindrilă de brad veche, cu galerie dinainte pardosită cu scânduri, cu patru odăi și o cămăruță. Sub scară o odăiță, cum și în gârliță[697] o odaie pentru chelar[698] și un beci vărzărie"[699]. Apoi „perechea de case în dosul bisericii așezate, cu trei odăi în tindă pardosite cu cărămizi, învelite cu șindrilă, dinainte cu strașina ieșită ca în chip de pridvoraș. Două „plimbări"[700] sub același acoperiș de scânduri, oareșce depărtate de casă".

„În șopron o caretă veche, stricată, încât nu este de a se mai metahirisi[701], o sanie însă tălpile cu arcuri fără coș[702], o pereche hamuri vechi stricate...

„În odaia cea mare, două mindire[703] cu perne de jur împrejur, pânză de Brașov umplută cu păr de bou, un cearceaf deasupra de batistă, două saltele mici în colțuri cu câte două perne de cit tivit[704], două macaturi[705] deasupra acestora, iarăși de cit, 12 scaune de lemn prost, îmbrăcate șase cu mușama

verde și șase cu mușama neagră, 4 icoane împărătești, șase tingiri o tigaie[706], un ciur, două linguri de aramă, o râzătoare, un satâr, o piuă de cafea[707] din cireș cu pisălogul ei, trei sfeșnice de tumbac cu două perechi mucări, două tăvițe, 7 talere de farfurii vechi, 8 carafe de sticlă[708] cu 5 pahare, 2 clondire[709] de oțet și două seci.

„Și o casă iarăși, la pod, în care ședea preoteasa, și o casă la altarul bisericii peste drum, veche, cu învelitoare veche, stricată; șade popa Gheorghe înăuntru"...

Și, citind din catastif[710], îți zboară gândul spre vremurile apuse, spre vechile case cu strașina ieșită,... și te întrebi, de ce oare n'o fi șezut popa Gheorghe cu preoteasa.

Azi au pierit vechile case și biserica se înalță, singuratică, în întinsa-i curte. Că-i frumoasă e greu de spus; ce binefăcătoare ar fi, la picioarele ei, câteva răsaduri de viță sălbatică, zorele sau clematite, care s'o acopere curând sub verdea lor perdea. Curtea din jurul ei, care ar putea fi o grădină de basm[711], e doar un maidan pustiu; nici măcar o salcie să-și plângă foile pe coloana mormântală[712] ce se ridică, albă și goală, lângă biserică. Sub dânsa își dorm somnul de veci Alexandru Faca, 1805-1846, și Dimitrie Castriș, 1808-1829 (poate fiul proprietăresei hanului Castrișoaei de care vom pomeni mai departe), pentru care a fost făcut epitaful[713] în versuri romantice săpat pe una din fețele monumentului:

În primăvara vieței, în visul fericirii,
Când toate zâmbitoare s'arată unui june,
Eream razim al casei, nădejdea unei mume.
Securea morții însă trunchiază acest reazăm,
Și candela nădejdii în focul ei o stinse,
Și lacrămile mamei nu pot s-o mai aprinză.

Așa cum este astăzi, biserica mai că n'ar avea pentru ce să fie cercetată. Și totuși, dacă printre cei ce mă vor citi sunt oameni iubitori de vechi odoare bisericești[714] să se roage de părintele Dumitru Popescu să le arate ce a mai rămas din zestrea bisericii. Vor vedea, între altele, un minunat artofor[715] de argint, rămas de la mitropolitul Dosoftei Filitti[716], și un chivot, tot de argint, în care sunt păstrate patru bucăți din moaștele Sfântului Nicanor[717]. Adaug, pentru curioșii de hagiografie[718], că cuviosul Nicanor a trăit, ca pustnic[719], pe Muntele Calistrat, lângă Grebena, în Macedonia[720], că a făcut minuni multe și că s'a săvârșit întru Domnul în anul mântuirii 1419.

În sfârșit, amatorii de muzică religioasă ar putea veni la Sf. Dumitru duminecă dimineața unde, în timpul slujbei, cântă un cor bun, alcătuit numai de funcționari și funcționare dela P.T.T.[721]. Aceștia urmează, poate fără să știe, o veche tradițiune a locului, căci unde e azi aripa din spre miazăzi

a Poştei a fost, în veacul al XVIII-lea, o şcoală grecească de ,,muzichie” şi mai târziu, în 1865, s'a deschis aci primul Conservator de Muzică[722]. Un conservatoraş modest, al cărui inventar, la înfiinţarea lui, arată că toată averea instrumentală se compunea din „8 viori mari, 2 mici fără arcuşe, 2 alto-viole cu arcuşuri stricate, un contrabas (rău), un arcuş şi un piano vechi...”

STAVROPOLEOS

Dacă luăm în sus strada Poştei, care taie de-a-curmezişul vechiul loc bălăcenesc, ajungem în faţa bisericii Stavropoleos[723]. Pitită, ca la adăpostul zidurilor înalte a caselor ce o umbresc, e ca o bijuterie în teaca ei. Şi îi mulţumeşti, în gând, grecului Ioanichie[724] care a făcut-o atât de frumoasă.

Acest Ioanichie care, la începutul veacului al XVIII-lea, era tânăr călugăr la Mănăstirea Goura[725] din eparhia Pogoniani, părăsi într'o zi mănăstirea şi plecă în lume să cerşească. După multă călătorie, şi ispitit de belşugul din ţara noastră, sosi într'o zi în Bucureşti, şi se aşeză la biserica lui Ghiorma Banul[726], unde e azi clădirea Băncii Generale[727], pe Str. Stavropoleos. Aci, fiind om deştept, ajunse în curând arhimandrit, făcu, se vede, şi oarecare avere şi, în 1722, cumpără dela jupâneasa Despa, văduva Cârstii Popescu, locul de peste drum, în întindere de 27 stânjeni pe 22. Pe acest loc îşi făcu mai întâi cuviosul un han, ca să-i aducă venit, apoi, pentru dânsul, o casă prea frumoasă cu pivniţă pentru vinuri şi cârciumă şi, în sfârşit, fiindcă aşa se cuvenea, făcu şi biserica pe care o vedem şi azi.

Dar biserica pare, dela început parcă, sortită să nu fie la largul ei: locul e hotărît prea strâmt, şi Ioanichie e nevoit să ceară vecinului, serdarul Grecianu, să-i vânză un stânjen de loc „ca să-i încapă altarul”.

Şi, la 30 octomvrie 1724, iată biserică ridicată. Iar, după doi ani, Ioanichie fiind înălţat la rangul de Mitropolit de Stavropoleos – unde de altminteri nu fusese şi nu va merge niciodată – biserica se numi Stavropoleos, până în ziua de azi.

În amintirea mănăstirii unde îmbrăcase haina călugărească, Ioanichie dărui pe veci biserica, hanul şi casa de alături Mănăstirii Goura[728]. Şi apoi muri în pace, în 1742, şi fu înmormântat în biserica făcută de dânsul. Azi, piatra de pe mormânt a fost ridicată şi aşezată de-a-lungul zidului de răsărit al muzeului[729], în curtea bisericii.

În curând, Stavropoleos avea să aibă soarta tuturor lăcaşurilor de rugăciune din Bucureşti. Cutremurele din 1790, 1793, 1794, mai ales

„cutremurul mare” din 1802, îi aduce stricăciuni însemnate, cel din 1838 îi strică turla, care trebuește dărâmată doi ani mai târziu. Întruna din încăperile dărăpănate ale hanului găsim, tot în același an, școala grecească[730] a dascălilor Mihai și Simon Cristidis, care număra 38 de școlari!

În 1858, în sfârșit, arhitectul Slater[731] arată că clădirea amenințând cu prăbușirea trebuește restaurată și că restaurarea ar costa 4000 galbeni[732]. Există o fotografie din acea epocă; e luată cam din mijlocul actualei străzi a Poștei. Hanul era în picioare. Pe stânga, unde e azi trotuarul străzii Stavropoleos, o poartă mare, boltită, cu streașină; în curtea, pavată cu piatră de râu, ici și colo niște butoaie goale; la dreapta bisericii, case de țară, cu pridvor înalt; în tinda bisericii, stă rezemat un popă de vorbă cu doi domni, purtând păr lung, barbă, redingotă, cravată neagră și pălărie joben[733]...

De atunci, au mai trecut 40 de ani, până ce Ministerul se hotărăște să însărcineze cu restaurarea pe defunctul arhitect Mincu[734] ,care, până la moartea sa prea timpurie, întâmplată în 1912, a lucrat cu râvnă, dragoste și pricepere, la vechiul lăcaș al lui Ioanichie.

Astăzi, lucrările continuă, cu elevii și urmașii lui Mincu, arhitectul Zagoritz[735] și pictorul Damian[736]. Sub dalta și penelul lor biserica își revine treptat, ca un bolnav ce se însănătoșește.

Și, cât de grăbit vei fi trecând pe lângă dânsa, gingășia ei te ține, fără să vrei, în loc. Stavropoleos e o reușită rară, chiar în arta brâncovenească, atât de bogată în reușite.

Aș stătui însă pe cei ce vor, într’adevăr, s’o „vază”, să citească mai întâi studiul definitiv publicat de domnul Nedioglu[737] în „Buletinul Monumentelor Istorice”[738], sau articolul domnului Prof. Simionescu[739] în „Lecturi Geografice”, sau cele scrise de domnul G.M. Cantacuzino[740] în „Arcade și Firide”. Căteșitrei autorii cunosc adânc cele despre ce vorbesc; și au știut să privească.

Și, după aceea, mergeți și vă opriți, un sfert de ceas, în fața bisericii lui Ioanichie Stavropolitul...

CASA DE DEPUNERI

Or mai fi mulți astăzi care, trecând dinaintea Casei de Depuneri[741], peste drum de Poștă, își dau seama că era aci, până mai deunăzi, unul din cele mai vechi, din cele mai lăudate, din cele mai căutate lăcașuri de rugăciune din Țara Românească?

Că aci se ridica o biserică, cu hramul lui Sf. Ion cel Mare, care dăinuia încă din timpurile lui Mihnea Turcitul[742] și ale lui Mihai Viteazul[743], fiind făcută de Andrei Vistierul, ce fusese boier în divanul acestor domni?

O făcuse micuță, și poate doar din lemn, ca mai toate bisericile vechi bucureștene, întru începutul lor; așa încât, de abia după un veac, biserica se nărue.

Dar câtă întindere de loc, de jurîmprejur! Într'un act din 1666 – publicat de domnul Nicolăiassa[744] în „Bucureștii Vechi"[745], – Gherghina, județul[746] „orașului București" cu 12 pârgari[747] și cu preoți și cu bătrânii orașului, adunându-se din porunca lui Leon Vodă[748] și la cererea părintelui egumen Atanasie, pentru a „descoperi"[749] locurile Sfintei Mănăstiri, care fuseseră „împresurate"[750] (încălcate) de multă vreme, scriu că astfel au aflat, cu sufletele lor, moșia sfintei Monastiri: „Din spre oraș, din Podul ce trece Dâmbovița spre Monastirea lui Mihai Vodă[751]; din capul podului despre oraș, pe lângă gardul Panei Comisul, pre vale în sus, pre lângă iar gardul lui Pană Spătarul Filpescul. Și merge pre grădina lui Dumitrașcu Logofătul, până în gardul Mănăstirii Sărindarului[752]. Și merge pre din jos de Cruce, peste pârâu, până în Dâmbovița, până în vadul Cailor[753], până unde am pus și seamne[754]. Și le-am împietrit peste tot cum să se știe moșia sfintei Monăstiri a lui Sfeti Ioan".

Din Mihai Vodă până în Sărindar, cu adevărat „moșie"!

În 1703, mica biserică năruită este refăcută de un urmaș al lui Andrei Vistierul, de Radu Golescu, cu fiicele lui Zoița și Ana ajutați fiind de marele făcător de biserici, de Vodă Constantin Brâncoveanu.

Era o biserică frumoasă, ca toate lăcașurile brâncovenești, având pridvor cu trei arcade, pe patru stâlpi ciopliți cu măestrie... De jur împrejur, cuprinzând cam perimetrul actualei grădini a Casei de Depuneri, un han mare, în care locuiau, pe la sfârșitul veacului al XVIII-lea, negustori vestiți ca Psalida, Pondichi, Hagi[755]-Ianuș, Temali, Gudin și vestitul Chiurcubașa, cojocarul lui Vodă și Scarlat Scanavi, neguțătorul de șaluri...

Dar nu pentru vechimea ei, nici pentru frumusețea ei, și nici pentru hanurile ei era biserica atât de cercetată, și nici chiar pentru că însuși Patriarhul Macarie al Ierusalimului[756] făcuse slujba întrînsa în vremea lui Constantin Vodă[757], dar fiindcă era, înaintea tuturora, biserică tămăduitoare de boale și făcătoare de minuni. Aci, la Sf. Ion, căruia i se mai spunea și Predetici sau înainte mergătorul, și Cârstițel adică Botezătorul, alerga omul, de avea bolnavi greu în casă; făcea o sfeștanie[758] sau mai multe și apoi, încărcat cu anafură[759], aghiazmă[760] și mir[761], și cu un șiret de bumbac pe care erau înnodate evangheliile ce se citesc la caz de boală, se înapoia la căpătâiul bolnavului. Mirul i-l punea la cap, anafura i-o dădea să mănânce și aghiazma s'o bea, găitanul[762] cu noduri i-l atârna de gât, și bolnavul se însănătoșea, dacă nu se miluia D-zeu să-l cheme la dânsul.

Iar, pentru cazurile speciale de brâncă[763], preoții dela Sf. Ioan mai știau un leac ce nu da greș, și anume făceau pe umflătură semnul Crucii cu cerneală.

Oricare ar fi fost tratamentul cuvioșilor părinți dela Sf. Ioan, se lua mai ușor decât cele prescrise pe atunci de babe, sau de puținii doctori ce se pripășeau pe la noi. Căci până pe la începutul veacului, când au început, unul câte unul să vie în țară doctori adevărați ca Rizu[764], Gheorghiade[765], Darvari[766], Filitti[767], Esarhu[768], Arsachi[769], etc., în tot Bucureștiul numai Vodă își avea, uneori, doftorul și spițerul[770] lui. Iar pentru nemți și unguri scrie Papazoglu, „era doctorul Baret[771], un arhimandrit catolic, parohul Bărăției[772], care știa prea bine una și singura doctorie, anume a tămădui pe ofticoși cu broaște țestoase, și iată cum: avea într'o încăpere 50-100 de broaște pe care le hrănea numai cu dulceață de trandafiri; la un caz de oftică, le tăia capetele și picioarele, iar trunchiurile le fierbea; zeama o dădea drept decoct și carnea o usca și-o ardea, făcând-o prafuri, și o dădea pe urmă sub această formă la bolnavi"...

Nu știu dacă prafurile lui Baret s'ar mai fi vândut la drogheria – de bună seamă cea dintâi din București – al cărui anunț în „Curierul Românesc" din 25 martie 1828 sună astfel:

„Prin privileghiurile marilor autorități medicale dela Rusia[773], și prin găsirea cu cale a comisiilor medicinale din Valahia și Moldova, se vând cosmeticele și compozițiile chimice următoare, născocite de I. de Miler[774]:

1. O doftorie care face să înceteze îndată oricare durere de dinți;
2. Alifie de frumusețe prin care pielița se face albă, netedă, și răspândește vioiciune peste față;
3. Minunată compoziție spre a întări părul și a-l face să crească de isnoavă[775];
4. Compresă (legătură) pentru durere de cap;
5. Plasturi pentru negi;
6. Pomadă de mustăți castanii, negre și bălane[776].

Magazia este în ulița Franțuzească, sub casele doctorului Mihalake Darvaris[777], în prăvălia doamnei Madam Lucovici, Nr. 1721".

În 1837 dăm de primul dentist, care-și anunță astfel stabilirea în București:

„Sosind de curând în această capitală jos iscălitul dentist (doftor de dinți) cu documenturi medicale din Rosia[778], primind dela Comitetul său din București, învoirea de a practica acest meșteșug, cu cinste înștiințează pe Înalta Nobilime și pe respectabilul public cum că e gata cu următoarele slujbe:

1. El scoate cu îndemânare dinții și a lor rădăcină, și face dinți meșteșugiți care nu se pot deosebi de cei firești;
2. El are meșteșug de a umplea dinții cei găunoși cu aur sau argint;

3. El vindecă toată boala de dinți, îi curăță cu deplinătate spre a-i feri de putrezime, întrebuințând felurite mijloace prin care se păstrează a lor albeață firească;

Jos iscălitul vindecă pe săraci dimineața dela 6 până la 8 ceasuri fără nicio plată, iar pe cei avuți după mijloacele lor.

Locuința jos iscălitului este în mahalaua Răsvanul[779] dela Foișorul de Foc[780] peste drum.

D. Mihalowski[781]"

În veacul trecut, se repetă pentru Sf. Ion trista poveste, întotdeauna aceeași, spusă când am vorbit de biserica Măgureanu, de Sf. Dumitru, de Stavropoleos: din lipsă de bani, poate, mai mult, din nepăsare și lipsă de dragoste pentru trecut, treptat treptat, cârmuirea a lăsat biserica să se nărue. Într'o bună zi, pe la 1875, a judecat-o ca fiind prea stricată pentru a mai fi reparată, și curând după aceea hotărăște dărâmarea. Cu dărâmarea a început și jaful. Un antreprenor, Santalena[782], a luat coloanele cu capitelul înflorit; mobilierul, candelele, icoanele, vestite prin bogăția lor, s'au risipit, Dumnezeu știe unde; se spune că ar fi scăpat numai minunatul jilț domnesc[783], cu baldachin, păstrat până azi în familia Belu...

În aripa din spre Podul Mogoșoaei al vechiului han, poate în încăperile caselor egumenești, niște case simple cu un etaj, se instalase, pe la 1850, Casa de Depuneri de curând înființată[784].

Era, la stradă, cam pe locul unde este azi poarta de fier a intrării principale. Mai pe dreapta, colț cu str. Mihai Vodă, era o magherniță unde se adăpostise Curtea cu Jurați[785]. „Aci am pledat primul meu proces", îmi spunea conul Nae Papadat. „Era o iarnă grea; și vorbeam cu blana pe mine și cu șoșoni în picioare, că de nu înghețam. Era în fundul sălii o sobiță de fier, care făcea mai mult fum decât căldură..."

ZLĂTARII

Proptită de un zid înalt, fără stil și fără rost, lucrată parcă după albumul de la „Ankerbaukasten, construcții în pietricele colorate pentru copii", se înalță biserica Zlătari[786] în haina ei de cărămizi aparente și parcă roșește, simțindu-se așa urâtă. E a treia biserică cu același nume, pe același loc, și a fost făcută cum o vedem azi, câțiva ani înaintea războiului celălalt. Cea dintâi, o bisericuță de

lemn, o zidiseră prin mijlocul veacului al XVII-lea argintarii, sau zlătarii cum li se zicea pe atunci, care locuiau prin vecinătate.

A doua oară, mai mare și din piatră, a făcut-o în 1715 Mihai Spătarul Cantacuzino[787], al patrulea fiu al Mariei Postelnicese. Dar argintarii ajunși bancheri au locuit ca și mai înainte în încăperile ce înconjurau biserica; căci Zlătarii aveau han mare de jur împrejur, ca cele 9 mănăstiri domnești și ca cele 9 mănăstiri mari, și un mic paraclis, cu hramul Sf-tului Andrei, unde veneau să se închine rușii din București, în vremuri de restriște[788].

„Mănăstirile sunt înconjurate de ziduri înalte și tari", scrie Kreuchely[789] pe la 1820 „și erau, pe vremuri, tot atâtea cetăți. Dar clădirile lăuntrice ale acestor mănăstiri n'au nimica plăcut: sunt adunături hâde de încăperi prost împărțite, la care nu ajungi decât prin foarte proaste scări de lemn, ceea ce este o plăcere la caz de foc; de șoproane, de magazii; totul închiriat la cine binevoiește să le plătească, astfel că se văd familiile cele mai cinstite locuind lângă vreo desfrânată sau vreo femeie publică, ceea ce bineînțeles pentru sfinții părinți e tot atât de comod cât și aducător de câștig"...

Hanul Zlătarilor[790] se deosebea însă, precum am văzut, de toate celelalte prin calitatea embaticarilor[791] săi; astfel găsim în zidurile lui, pe la sfârșitul veacului al XVIII-lea, bancherii cei vestiți, moștenitorii vechilor argintari, și pe cel mai vestit dintrînșii, care printr'un joc al soartei era s'ajungă pentru câteva săptămâni stăpânul atotputernic al Bucureștiului[792] pe Dumitrache Turnavitul[793].

De unde venea nu se știe, și nici dacă era sau nu rudă cu Alexandru și Pantazi Turnavitul[794], care fuseseră amândoi dascăli la școala domnească de la Sf. Sava, pe la 1750.

Vorba este că, cum ajunse Vodă Mavrogheny[795], această „poznă a firii" cum spune Fotino, îl găsim pe Turnavitu făcând parte din droaia aceea de aventurieri, de disperați, veniți în țară după o cât mai grabnică pricopseală, care înconjura pe Vodă, Dintre acești stranii favoriți cei mai cu trecere erau Ioniță Papuc[796], despre care nu știm mare lucru. Doctorul Perdicaru[797], pe care l-am văzut mai târziu recitând poezii în casele lui Enăchiță Văcărescu, ostroveanul Sava, cum se numea pe atunci viitorul Bimbașa a cărei moarte am povestit-o, în sfârșit Turnavitu. În curând însă acesta mai șiret, mai deștept, mai viclean, îi întrece pe toți în grațiile năbădăiosului domnitor. Toate poftele i le făcea, toate născocirile i le găsea ușor de împlinit, și de-i venea în gând lui Mavrogheni o năzdrăvănie mai neînsemnată, Turnavitu îl împingea s'o facă și mai cu moț. Nu fu dânsul acela care, împins de refugiații francezi și de grecii care de atunci visau eteria, îi pusese în cap lui Mavrogheny să se proclame împărat al Bizanțului și să așeze iarăși crucea pe cupola Sfintei Sofia?[798]

Ce straniu a fost acest sfârșit de veac, în București!

Ideile revoluției franceze, înțelese sau nu, încălzeau mințile până la

fierbere; totul părea cu putință; niciun plan prea îndrăzneț – până ce venea ploaia rece a realităților. Astfel încât chiar viitorul împărat al Bizanțului[799], auzind că vin oștirile lui Coburg[800], a crezut mai nimerit s'o șteargă cât mai repede și n'a găsit om mai potrivit să lase în locul lui, ca un fel de caimacam, decât pe Turnavitu.

Și la acest „Dumitrache procopsitul, mojic, gros și necioplit, și un fudul deosebit", după cum ni-l descrie pitarul Christache[801], iată venind de-acum toți boierii țării, să-și ia porunci. Iată-i, așteptând pe sală până s'o scula Turnavitul din somn, iată-i intrând cu sfială și stând cu capetele descoperite înaintea grecului care, răsturnat pe pat, îi privește cu dispreț. Și avea Dumitrache în cap o căciulă

„Țuguiată ca o sulă
Și o ghebă[802] în spinare,
De nu făcea cinci parale[803].
De aza[804] roșie, ruptă,
Cu ață albă cusută
Cu poturi[805], cu iminei[806]...
Se deprinsese cu ei!"

Dar să-l fi văzut când ieșea prin oraș călare!

„Chiar vătaf de haimanale,
Cu o grămadă de voinici
Toți arnăuți, socorici[807]
Avându-i pe lângă dânsul,
De nu puteai să-ți ții râsul
Și da, prin târg, câte-o raită
Ca să-l vază lumea toată
La ce treaptă a ajuns
Și cât s'a 'nălțat de sus!..."

Înălțarea lui Turnavitu ținu cât ținu și Domnia lui Mavrogheny. Cu venirea lui Mihai Sutzu[808], Turnavitu intră în bezna întunerecului, și nu se știe ce s'a mai făcut.

Iar hanul Zlătarilor servește drept arsenal al oștilor turcești, venite să se bată cu Coburg. În curte, se înalță piramide de ghiulele și se îngrămădesc tunurile...

Câțiva ani mai târziu, după 1790, în casele dela Zlătari se mută Andrei Papazoglu[809], tatăl colonelului – scriitor, fiind însărcinat de Patriarhia din Alexandria[810], căreia era închinată biserica, cu îngrijirea hanului, strângerea chiriilor, repararea încăperilor și a unei frumoase cișmele ce se afla lângă ușa bisericii. Papazoglu se mută cu toată familia lui „în partea hanului din

spre podul Mogoșoaei, în odăile de sus, lângă clopotniță". „Acolo m'am născut și eu", scrie colonelul, „la anul 1811, martie 28, în vremea ocupației oștirilor rusești; peste drum de ferestrele noastre, acolo unde este astăzi[811] Hotel de France, în casele atunci ale Ipsilantoaei sau Dămăroaei, era cartierul Generalului Michelson,[812] șeful suprem al oștirilor, avându-și cancelaria în hanul Zlătarilor; de acolo, dela ferestrele încăperilor noastre, am putut privi toate evenimentele ce s'au petrecut în Capitală până la ieșirea din casa părinților în anul 1830 mai 5; de acolo, în timpul zaverei, fiind copil de 10 ani, am văzut trecând pe sub ferestre, un manaf[813] (călăreț turc) cu mânecile cămeșii legate la spate, ținând în mâna dreaptă, de păr, un cap, și în stânga, frâul și iataganul, și fugind astfel cu capul spre casa lui Bellu ca, predându-l casierului, să-și primească beșlicul[814] și să se întoarcă pe uliți să vâneze alte capete"...

În încăperile de jos ale hanului, argintarii își vedeau mai departe de meșteșugul lor. În 1815, sub Vodă Caragea, găsim chiar „argintarul Gheorghe de la Zlătari" care este învinovățit că face bani falși[815], calpuzanlâc[816], cum se spunea pe atunci, cu unul Nicolae Castrianul „ce se poartă cu nume de doctor". „Iar felurimea apelor chimice ce s'au găsit la dânșii făcând dovadă că unul dintr'înșii ar fi alchimistul[817] și celălalt ucenic lângă dânsul, amăgit și înșelat, și fiindcă acest fel de alchimiști năzuesc totdeauna la înșelăciuni, se găsește cu cale ca alchimistul să se izgonească peste Dunăre, iar Gheorghe Argintarul să se dojenească de către Spătărie".

Cu timpul, argintarii lasă locul altor negoțuri care vin de se sălășluesc în vechile ziduri, iar în odăile de sus, la 1839, se așează două Ministere, al Justiției și al Instrucțiunii Publice. Și încăpeau fiecare în câteva odăi. Căci, la începutul existenței lor, tare erau modeste Departamentele noastre. Iată atribuțiunile Instrucțiunii Publice[818] în 1840:

„Căderile acestei Logofeții sunt de a îngriji ca clirosul[819] să nu iasă din datoriile sale, de a fi cu priveghere asupra cârmuirii schiturilor celor slobode din Prințipat, de a orândui obrazelor bisericești advocați la întâmplare de pricini de judecată, de a regula țeremoniile publice și de a îngriji pentru învățătura publică în tot Prințipatul".

La aceeași dată, personalul Ministerului era următorul: un șef de Departament, un director de Cancelarie, și trei „mese"[820], fiecare cu un șef de masă, un ajutor și doi scriitori[821] și registratura, alcătuită dintr'un registrator și un scriitor.

Șaisprezece inși cu ministru cu tot! Lucrurile s'au cam schimbat de atunci!

După detronarea lui Cuza[822], se mută și Ministerele. În 1866, hanul Zlătarilor îndeplinește pentru ultima oară o funcțiune publică: e cazarma gărzii orășenești[823], de curând înființată. Aci făceau „ezerciț" cetățenii cu favoriți à la Franz-Josef[824] sau barbă à la Cavour[825], îmbrăcați în mundirul[826]

cu șase nasturi, încins peste pantalonii prea lungi, legați pe sub guler cu baierile[827] glugii, purtând o lungă cravată roșie și pe cap o pălărie de pâslă înaltă, cu pană de cocoș.

O, Caragiale! O, nene Iancule Brezeanu[828]!

În curând, garda civică se desființează, și se apropie și hanul Zlătarilor de sfârșitul lui. înainte să se prăpădească, bătrânele încăperi sunt locuri de întâlnire ale tinerimii bucureștene. Pe la 1880, studenții se grămădesc, la Zlătari, în prăvălioara unui cofetar cu nume romantic, Baltador, sau alături, la colțul din spre Stavropoleos, unde era birtul ,,La Pisica Neagră", renumit pentru vinul său...

În 1903 totul fu dărîmat. Sub spoiala zidurilor, s'a descoperit atunci o frescă arătând nașterea Maicii Domnului și o inscripție de închinare Patriarhiei din Alexandria.

Bineînțeles că nu s'a păstrat nimic, nici frescă, nici inscripție. Dar câțiva bătrâni bucureșteni își mai aduceau aminte de tradiția de mister care înconjura vechile ziduri tăinuitoare, prin veacuri, de multe crime și fără-de-legi rămase necunoscute. Căci se vorbea, pe vremuri, de ne mai pomenitele orgii pe care le făceau, în beciurile hanului, călugării greci cu femei, ușoare sau nu, pe care știuseră să le ademenească, și de disparițiile a multor negustori bogați, chemați pentru cumpărături, care intrau cu pungi cu bani și cu giuvaericale în încăperile zlătarilor, și nu mai ieșeau niciodată...

Pe locul hanului se făcu, pe la 1905, squarul[829] de astăzi; pe locul bisericii vechi, biserica cea nouă[830], datorită unui arhitect italian[831]. E schimonosită, ce-i drept, și cu afișele-i tipărite, care invită pe credincioși la rugăciune, parcă mai mult seamănă a templu baptist decât, a biserică de a noastră, dar are preot cucernic[832] și icoane, zice-se, făcătoare de minuni[833] și, așa cum este, stă azi ca o insulă a credinței, pierdută în cea mai lipsită de suflet și cea mai neromânească parte a Bucureștilor.

În grădinița ce o înconjoară, la umbra unui plop înalt, sub o lespede frumos săpată cu steme, își doarme – sau poate nu-și doarme – logofătul Obedeanu[834], somnul de veci. Este aci, pare-se, un mic mister postum, căci după aceste constatări atât de desamăgite:

„Am fost în lume
Cu lupte multe
Pentru bun nume
Mult m'am trudit.
Ca dobândire
Sau desfătare
Tot spre pieire
M'au povârnit,

stă săpat în piatră: ,,Sfârșitu-m'am la...“ – și locul este rămas liber. Apoi urmează:

„Acest lăcaș mântuitor omenirii de zadarnice trude lumești, s'au pregătit de Marele Logofăt[835] și cavaler al mai multor ordine Grigore Obedeanu, spre a conlocui cu prea iubitul și unicul său fiu Grigoriță, care fiind la ani 16 s'au săvârșit la 4 august 1853”.

De jurîmprejurul lui Grigoriță, – care poate doarme singur, poate lângă taică-său, n'o să știm niciodată – vuiesc automobile.

Sgomotul nu încetează decât târziu de tot, în spre ziuă, când cu aripi obosite se înapoiază în clopotnița Sărindarului, liliecii, scumpi lui Henri Stahl[836].

HOTEL DE FRANCE

Hotelul care, azi, poartă numele atât de românesc, și scump inimilor noastre, de „Grand Hotel Lafayette”[837] se ridică, oricât de ciudat ar părea, pe loc domnesc.

Loc cantacuzinesc la început – ca toate locurile care mărgineau podul până la actualul Bulevard – ajunsese, pe la mijlocul veacului al XVIII-lea, în stăpânirea marelui logofăt Damaris, căsătorit cu o Cantacuzinoaică. O fată a lui Damaris, Maria, se mărită cu Manolache Ipsilante, și când fratele acestuia, Alexandru[838], se sui pe scaunul Țării, își luă reședința în casele cumnatei sale, și casele ajunseră Palat domnesc. În ele a stat Alexandru Vodă până în 1774, când se mută în palatul nou pe care-l ridicase pe actualul loc al Arsenalului[839]; și casele din Podul Mogoșoaei se numesc iar, ca mai înainte „Casele Dămăroaei”. În ele a locuit în 1806 Generalul Michelson, comandantul trupelor rusești de ocupație. În 1830, casele trec în posesia lui Costake Racoviță[840], comandir de roată, fiu adoptiv al Sultanei Damaris. Peste un an însă Racoviță, poate împins de nevoi, închiriază casele sale așezate „împotriva Zlătarilor” cinstitului Divan[841] „pentru agie și tribunal polițienesc[842]”, pe an câte 3250 lei, făcându-se și grajd pentru cai și șopron pentru tulumbe[843].

Astfel se instală agia, temuta agie[844], în casele Dămăroaei[845]. În odăile de sus poruncea aga, pe atunci Constantin Filipescu[846]. O gravură de pe timpuri ni-l arată într'un ciudat costum ruso-turc, pe cap șapcă rusească, pe trup o haină cu năsturași mulți, ca a birjarilor de azi, încins cu un brâu lat, caftan pe deasupra, picioarele în pantaloni lungi cu ghete...

În beciurile de jos, însă, domnea tistul[847] dorobanților agiei, Căpitanul Costake Chihaia[848] Chiorul. I se spunea Costake după botez, Chihaia după slujbă, și chiorul după beteșug. Era înspăimântător, și zice-se, cinstit. Când ieșea călare pe calul lui bălan, cu pilul cu 7 capete[849] în mână, urmat de câțiva dorobanți, înghețau mahalalele. Negustorii tremurau după tejghea[850], și trecătorii se lipeau de ziduri, căci vai de spinarea celui ce nu se ferea destul de repede din drum.

Pe uliță tistul era fioros, dar la agie, cumplit. Iată cum povestește un arestat din timpurile acelea întâlnirea sa cu căpitanul Costake:

„Jandarmul mă duse într'un beciu. Auzeam un sgomot și sunete de fier: deschisei ușa și am văzut că viermuiau arestații cu fiarele în picioare. Erau peste șaizeci. O mizerie, o putoare nepomenită și nevăzută.

„Așteptam să fiu chemat la cercetare. Dar nu numai că nu m'au chemat, dar după trei zile m'au mutat din beciul acela, la un loc cu tâlharii și cu omorâtorii, într'o temniță mare și igrasioasă. Pe pereți era de un deget mucegaiul; la un colț era un hârdău pentru fireasca neputință. La început n'am putut pătrunde cu vederea. Erau două paturi lungi, care erau pline; iar pe jos ședeau arestații, ca peștii.

„După vreo zece zile mă pomenesc că vine căpitan Costake Chihaia și mă scoate în antreaua arestului, apoi ordonă la doi soldați înarmați zicând: „Soldați, vă ordon să-l țineți în picioare pe acest nesupus și îndărătnic, fără să-l lăsați măcar a se mișca cât de puțin. Nici cea mai mică mișcare; adică: să nu se scarpine pe cap, nici pe corp, nici capul să nu-l miște nici cum și nici mâncare nici apă să nu-i dați, să mi-l țineți așa ca și când ar fi țeapăn. Cum îl veți vedea că se mișcă să-l înțepați cu baionetele. – Am înțeles!" Metodul acesta de tortură fiind inventat de căpitan Costake, era cea mai teribilă, întrecea pe toate celelalte: ouăle coapte ce le punea la subțiori, vătraiele[851] și lanțurile arse ce le punea pe pântecele arestaților!

„Mare și nelegiuit tiran era acesta! Dumnezeu l-a însemnat căci era ca un monstru; având în ochiu, o mână și un picior schilod".

Activitatea lui căpitan Costake în beciurile din casa Dămăroaei nu ținu mult. Într'adevăr, scurt timp după ce boierul Racoviță își închiriase casele sale agiei, începu să se certe cu chiriașa lui. Amănuntele toate le găsim în interesanta monografie a d-lui Dașkievici[852], „Istoricul reședințelor poliției Capitalei" de unde le împrumut și eu. Prin sine nu sânt mare lucru, au numai farmecul întâmplărilor de mult apuse...

Încă din 1832, deci de abia după un an, Racoviță cere sporirea chiriei, „mai vârtos" adaugă dânsul „că și casele le văd dărăpănate". După multe insistențe, dobândește un spor de chirie de 500 lei pe an, refuzând însă, de data aceasta, să mai închirieze grădina" unde are de gând să zidească ziduri". Și deoarece, prevăzător, nu mai închiriase nici beciul, agia se văzu nevoită să

închirieze pentru arestaţii ei mai multe încăperi în hanul Iordache Golescu, pe lângă doamna Bălaşa[853].

În 1834 agia, din lipsă de loc, se hotărăşte să părăsească casele lui Racoviţă. A doua zi, acesta şi vine cu jalba: „fiindcă ieri s'au deşertat casele şi pentrucă se află stricate şi pline de gunoiu mă rog cinstitei agii, ca după cuprinderea contractului ce am, să binevoiască a face cuviincioasa punere la cale, ca să pot şi eu a mă muta într'însele".

Atunci, la rândul ei, agia raportează marei vornicii că „acest gunoiu este strâns de la caii soldaţilor ce sunt orânduiţi cu preumblarea şi străjuirea de noapte, şi roagă să poruncească cinstitei Dvornicii a Poliţiei să orânduiască carele trebuincioase pentru ridicarea acelui gunoiu". Binevoitoare, marea vornicie încuviinţează „carele trebuincioase pentru ca să ridice şi să cureţe curtea acelor case de orice fel de murdalâc" şi, în sfârşit, poate Racoviţă să se întoarcă în casele lui.

Le locueşte, în tihnă, vreo 25 de ani apoi, pe la 1860 – iar, se vede, nevoia de bani – boierul Costake le vinde lui Tănăsache Eliad care deschide în ele „Hotel de France". „O mică clădire cu un etaj, vopsit de coloare galbenă" scrie Bacalbaşa „sus era hotelul compus din câteva camere, şi jos cafeneaua, în care intrai scoborând câteva trepte în subsol. Liceenii şi studenţii o frecventau mult, atraşi fiind de către cele două frumoase fiice blonde ale antreprenorului".

Aşa cum era, micuţ, modest, Hotel de France era dintre cele mai cu vază în Bucureşti. Şi ce progres, când doar cu 15 ani înainte, în 1835, contele Moltke[854] viitorul mareşal, scria în „*Lettres sur l'Orient*": „Cea mai mare neplăcere pentru călătorul european care soseşte în Valahia este lipsa completă de hoteluri. Când soseşti seara, nemâncat, ud leoarcă, şi pe jumătate îngheţat, nu găseşti, oricâţi bani ai da, nici cameră, nici pat, nici masă. Mi-a trebuit un bilet al Domnitorului[855] pentru a fi primit, în Bucureşti, într'o casă particulară"...

După şapte ani însă lucrurile se schimbă: în planul Bucureştilor, întocmit în 1842 de Blaremberg[856], găsim patru hoteluri: al Teatrului[857], pe locul actualului Club Liberal[858], Casinul şi Leul de Aur pe str. Germană[859], azi Smârdan, şi Hanul Roşu[860], sau Hotel de Valachie, pe uliţa Franceză. Hanuri sărăcăcioase, cu câteva odăi spoite cu var, a căror singură mobilă era o laviţă, acoperită cu un covor de lână şi, numai uneori, o măsuţă de lemn şi, poate, o oglinjoară...

Douăzeci de ani, însă, după ce intrase în ţară, Ulysse de Marsillac descrie astfel prima lui sosire la Bucureşti, într'o zi din primăvara anului 1854:

„La Giurgiu, mă suii într'o căruţă. E o ladă trapezoidală de lemn, fără un cuiu, fără o fierărie, fiind înlocuită cu pene de lemn. Această cutie este aşezată pe patru roţi poligonale, şi este umplută cu fân. Marele lux este să ai fân mult. Paţientul se lasă pe vine în fân, se ţine de marginele lăzii şi patru cai mici,

urîți, dar neobosiți, urnesc din loc ușorul cărucior, care saltă pe bolovanii străzilor, gropile drumurilor, buturugile pădurilor, podurile făcute din pomi și nuiele... În prima clipă erai buimăcit, capul se învârtea, tot trupul căuta un echilibru pe care nu-l găsea; după un ceas, te apuca o durere grozavă în șale, mațele se încolăceau; după două ceasuri te gândeai la caznele inchiziției[861]... dar nu mureai întotdeauna... Și venea clipa când călăul-surugiu[862], îmbrăcat cu nădragi și haine de aba[863] albă, găetanuri castanii și roșii și, pe cap, cu o pălărie acoperită de panglici, se apropia de tine, cu un zâmbet dulce, te vestea că ai sosit, și îți cerea un bacșiș.

„Ajungând la București, coborai de pe platoul Filaretului pe un povârniș repede și intrai în oraș. Sărman oraș! Străzi strâmte și noroioase, nepavate, sau pavate cu pietroaie bătute, ici și colo, în pământ; în câteva locuri, rămășițele bârnelor care, odinioară, podeau strada; case negre, joase, neregulate. Dar grădini multe, înțesate cu o vegetație bogată și sălbatică. Trebuia să găsești o gazdă. Hoteluri nu erau. Dacă n'aveai o recomandație pentru vreo familie boierească, trebuia să înduri un chin pentru care tortura căruței era o potrivită pregătire: chinul hanului. Traduceți han prin vizuină, speluncă[864], caravansarai[865], posadă[866], cloacă[867], niciodată nu veți putea înțelege ce era un han românesc acum 20 de ani, și vă rog să mă scutiți de a vi-l spune".

Zece ani mai târziu, însă, hotelurile, unul câte unul, încep să ia ființă, iar în 1877 „*Guide du Voyageur à Bucarest*"[868] ni le înșiră astfel:

Hotel Hugues[869] primul din oraș, în fața Teatrului, cu 40 de camere, având la poartă stație de trăsuri și omnibuse[870]. Prețul unei camere de la 5-18 lei pe zi, iar o cameră, un salon și o odaie de servitori, 15 franci. Restaurant cu bucătărie franțuzească, românească, germană și rusă. O masă costa vreo 4-5 fr., dar poate să coste și 20. Proprietar este un francez, Donat Hugues.

Grand Hotel[871] (apoi Hotel Broft, azi Continental), cu 48 de camere elegante, restaurant cu bucătărie franceză.

Hotel Oteteleșanu[872] (Frascati de mai târziu) mai mult hotel mobilat, închiriind camere numai cu luna; n'are restaurant.

Hotel Lazăr[873] pe piața Teatrului cu 31 de camere, un apartament alcătuit din dormitor și salon, 11,70 lei pe zi; cameră 4-6 lei. Are restaurant cu prețuri moderate.

Hotel de France[874], care n'are franțuzesc decât numele.

Hotel Pesth[875] cu 9 camere, închiriate pe lună cu 40 lei, e frecventat de nemți și de ovrei și *Hotel d'Orient*[876] în fața Episcopiei[877] (Hotel Splendid de azi[878]) cu 28 de camere, dela 2-6 lei pe zi. *Hotel Bulevard*[879], netrecut în listă, se deschisese totuși în 1873.

Dintre toate aceste firme, șterse de demult, cea mai trainică a fost *Hotel de France*, trei sferturi de veac. N'am mai apucat, pitită lângă ușa de intrare, prăvălioara halvițarului, vestită printre elevii dela Sf. Sava, și nici, în încăperile

de alături, magazinul lui „Paul, coiffeur” care, în 1877, anunța în zare, într'o ciudată limbă franco-română: „Sub Hotel de France 4 lei pe lună abonament „à la coupe des cheveux et à la barbe (raser)”. Dar ce bine îmi amintesc cinematograful care se așezase în sala de jos a hotelului, pe la 1905. În mijlocul sălii, înconjurat, de paravane, era aparatul de proiecție, apoi veneau trei, patru rânduri de scaune, apoi un pian prăpădit, la care cânta o pianistă grasă. Pe pânză, treceau comedii tremurate cu Max Linder[880] și Rigadin[881], și drame în multe, multe episoade, cu Psilander[882] și Lida Borelli[883].

Pe timpuri Hotel de France avea, poate cu drept cuvânt, o faimă destul de rea. Azi însă, mărit și cu numele schimbat, pasările călătoare l-au părăsit de mult. E un hotel de voiajori și de oameni de. afaceri. Cafeneaua subterană a dispărut și ea; în locul ei sunt azi prăvălii de anticari și, deasupra, un local în stil budapestan cu o orchestră bună și pe ziduri, cu reușite caricaturi de ale celebrităților noastre, datorite penelului lui Sell și Popa.

POLIȚIA

Trecem str. Lipscanii Noi[884] – azi lărgită în prelungirea Splaiului Independenței dar care, până pe la sfârșitul veacului trecut, nu era decât o ulicioară strâmtă cu tarabe cu mărunțișuri, marchitănii[885] și cărți vechi – și dăm de impunătoarea clădire „Galeries Lafayette”[886] pe locul fostei Librării Socec[887].

În rând cu tarabele, pe un loc cumpărat dela baronul Meitani[888], s'a așezat aci, în niște case scunde și galbene, ridicate de dânsul, Socec, în 1857. – „*Courrier de Bucarest*” publica, în octomvrie al acelui an, primul anunț al librarului menit să ție fruntea librăriei românești, timp de aproape un veac:

Sotschek et Cie
Nouvelle Librairie

„Monsieur Sotschek, qui a dirige pendant de nombreuses années le magasin de Georges Ioanid, a ouvert une librairie Podul Mogoşoaei dans la nouvelle maison, vis-à-vis de Hanul Zlatari, a coté de l'École Militaire[889] (maison Baron Meitani)”.

Ioanid[890] librarul, dela care învățase Ion Socec meseria, era nu numai librar, dar și horticultor. În 1872 își puse pentru prima oară în vânzare zarzavaturile și fructele, cultivate în grădina lui din actuala str. Polonă.

„Această grădină" – scrie Bacalbașa – „se numea, înainte de a fi proprietatea lui Ioanid, grădina Brâslea. Era o grădină de margine de oraș, unde să făceau petrecerile, unde mergea lumea să chefuiască, unde se întâlneau amorezații și cântau prin tufișuri lăutarii. Azi, a dispărut grădina Ioanid, cu serele ei și cu pomii roditori din speciile cele mai renumite; azi, grădina, parcelată și clădită, a devenit „*Parcul Ioanid*".

Pe la sfârșitul veacului XVIII-lea, locul pe care se înalță azi Prefectura Poliției, era stăpânit de banul Dumitrache Racoviță,[891] nepotul Ilincei, fata lui Mihail Cantacuzino[892] Spătarul. încă de pe vremurile acelea, locul părea sortit – habent[893] sua fata loci – să adăpostească poliția orașului. Într'adevăr când la a doua ocupațiune rusească, în 1806, Feldmareșalul Prinț Prozorowski[894] înființă „Comitetul Poliției", reședința noii instituțiuni fu tocmai în casele Racoviță, pe același loc unde, șasezeci de ani mai târziu, urma să se așeze, statornic, Prefectura Poliției Capitalei[895].

Prin nebăgarea de seamă, însă a „Cinstitului Comitet", casele ard în 1808, și pare că nu au fost refăcute înainte de 1821, deoarece citim că alaiul înmormântării lui Alexandru Suțu se oprește „la poarta caselor răposatului ban Racoviță, cele arse".

Un an, mai târziu, în 1822, locul trece în stăpânirea bogatului George Meitani.

Erau doi frați, Gheorghe și Ștefan, născuți în Adrianopole[896], trăiți ca neguțători și bancheri în Austria și veniți în țară pe la 1810, și care făcuseră avere mare cu arenzile sărurilor și vămilor. Au fost făcuți, amândoi, baroni austriaci în 1825 și, în același an, pare-se, Gheorghe Meitani ridică casa care a dăinuit până mai ieri, păstrându-și, mai bine de un veac, aproape neatinse atât aspectul cât și distribuirea interioară, până ce, în 1837, a fost mistuită în Prefectura Poliției, mărită cum este azi.

Mult timp, însă, nu i-a fost dat baronului Meitani să se bucure de casele lui căci, de abia după trei ani, în 1828, rușii intră din nou în București, pajura împărătească e atârnată de balconul casei, steagul galben cu acvila bicefală se ridică deasupra clădirii, două gherete de santinele se așează la dreapta și la stânga intrării și, astfel, casa Meitani devine, până în 1834, reședința generalului Pavel Dimitrievici Kisseleff[897], președintele Divanurilor Munteniei[898] și Moldovei și, de fapt, atotputernic cârmuitor al Țării Românești.

În 1834, după plecarea rușilor, boierul Meitani se întoarce în casele lui și le locuește până la moarte[899].

În 1854, se mută în ele mai întâi Școala Militară, apoi Ministerul de Rezbel, Comandantul Diviziei, Consiliul de Război, în sfârșit Statul Major al Geniului. Pe vremea aceea administrațiile noastre, încă în fașe, se mulțumeau cu încăperi puține!

În sfârşit, în 1866, în primul an al domniei lui Vodă Carol, Prefectura Poliţiei Capitalei intră în casele Meitani, unde a rămas până azi.

Cel dintâi prefect de poliţie care a cârmuit din casele Meitani a fost, între 1866-1878, Radu Rosetti[900], tatăl scriitorului Dimitrie R. Rosetti[901] şi bunicul maestrului Radu D. Rosetti[902], decanul baroului.

Lui Radu Rosetti i-au urmat:

Zăgănescu[903]	1869
Costică Mânu[904]	1870
Dinu Mihail[905]	până la 11 Martie 1871
V. Hiottu[906]	1871-1873
Moret de Blaremberg[907]	1873-1875
Enăchiţă Văcărescu[908]	1876
Bărcănescu[909]	1876
Procopie Dumitrescu[910]	1877
Ciocârlan[911]	1877
Radu Mihai[912]	1877-1885
Dimitrie Morouzi[913]	1885-1888
Sergiu Voinescu[914]	1888-1891
G-ral M. Răsti[915]	1891-1894
Manole Culoglu[916]	1895
Statescu[917]	1896
Caton Lecca[918]	1898-1899
Dimitrie Dobrescu[919]	1900
Emil Petrescu[920]	1901-1902
Saita[921]	1902-1904
D. Morouzi	1904-1907
Emil Petrescu	1907-1910
Iancu Mitilineu[922]	1910-1913
D. Mourouzi	1913-1914
George Corbescu[923]	1915-1916
Ţigara Samurcaş[924]	1916-1918
G-ral Er. Nicoleanu[925]	1918-1930
Col. G. Marinescu[926]	1931-1939
G-ral R. Modreanu[927]	1939-1940
G-ral Dona[928]	1940
Col. Zăvoianu[929]	1940
Radu Mironovici[930]	1940-1941
G-ral Gheorghe Radu[931]	1941-1942
G-ral N. Pălăngeanu[932]	1942-

Mult regretatul Costică Hiott[933], fiul lui Vasile Hiott, care fusese prefect între 1871-73, îmi povestea că apucase încă, în copilărie, tipuri de poliţişti

de acum trei sferturi de veac. îmi pomenea de celebrul comisar Lesviodax. care purta favoriți și barbișon și umbla vara în veston alb, pantaloni negri și joben pe cap, de fiorosul Sarandi, ajutorul comandirilor de sergenți, strâns într'o uniformă copiată după a lui Mișu Marghiloman[934] (care-i fusese șef între 1862-1865): tunică din postav negru cu reveruri și mânecuțe de catifea, acoperită toată cu găetane de argint, iar, pe o sprânceană, un chipiu franțuzesc, micuț și turtit. Sarandi, care imita la uniformă pe Marghiloman, iar la barbă și mustăți pe generalul Florescu[935], era nelipsit în fruntea tuturor cortegiilor, învârtind ochi fioroși, călare pe un căluț alb și, în mână, trecută prin curea, o pilă[936] cu șapte cozi, cu care plesnea, cu nemiluita, pe oricine nu s'ar fi dat destul de repede în lături. În timpurie acelea, Prefectul mergea la parăzi după Domnitor, călare în statul major domnesc. Cu timpul, locul i s'a schimbat și s'a luat obiceiul să meargă în capul cortegiilor, în picioare în trăsură, cu ochii spre caleașca domnească...

Călare, în trăsură sau pe jos, prefectul poliției, a fost, mai întotdeauna, o figură populară și simpatică bucureștenilor, care îi prindeau repede chipul și apucăturile, și această afecțiune familiară și populară s'a întins, rând pe rând, cățelului negru al lui Rasti („și cățelul lui Rasti, a făcut pe loc pipi", cântau bucureștenii după prinderea bandiților Sdrelea și Mărunțelu), uniformei de colonel de călărași a „cneazului", mustăților albe și monoclului lui Emil Petrescu, bărbii negre lui Iancu Mitilineu și bărbii roșii a lui Tzigara, și-mi aduc încă aminte ce haz făcea generalul Nicoleanu când Mia Apostolescu cânta, într'o revistă la „Alhambra"[937]:

„De brigadă te-am văzut
De divizie te-au făcut
Și-ți urăm acum, halal
Să te facă mareșal[938]!"

LEGAȚIA RUSĂ

Pe locul unde este azi grădina de vară „Colos"[939] își avea casele, la mijlocul veacului al XVIII-lea, spătarul Pană Filipescu,[940] ginerele marei postelnicese și, la începutul veacului trecut, Alexandru Filipescu,[941] poreclit Drăjneanul după moșia sa Drajna[942], din județul Prahova.

Cu timpul, locul, stăpânit în cele din urmă de Coca Filipescu, a fost vândut, casele boierești s'au năruit și, pe la mijlocul veacului, se înșirau la

stradă un rând de case mărunte cu prăvălii, printre care se așează la 1852 frații Capșa[943] și pe la 1880 „Magazinul Universel" cu mărfuri de tot felul și jucării minunate. După „Universel" venea un șir de uluci, de care se rezemau două dulapuri cu cărți ale anticarului Leon Alcalay[944]! „Acolo l-am cunoscut" – scrie Bacalbașa – „stând toată ziua înaintea dulapurilor sale, pe arșița soarelui sau în crivățul iernii, cumpărând și vânzând cărțile, leu cu leu, pe acela care, 50 de ani mai târziu, trebuia să moară de mai multe ori milionar".

Pe la 1910 au dispărut și prăvăliile acelea, și s'a deschis o grădină de vară, care și-a schimbat numele de mai multe ori.

Înainte de războiul celălalt erau aici spectacole de varieteu alternând cu reprezentație de cinematograf. Prin verile 1914, 1915 Nita-Jo, care se căsătorise în țară cu un englez, cânta în fiecare seară ,,Chez Capșa" pe aria atunci la modă „Gueule de loup" – ,,Ghiol de lu" cum o strigau țigănușii pe stradă – iar comicul Darius M. culegea ropote de aplause la refrenul „Suivons-les, suivons-les, les petits soldats français" etc., etc.

Acum, dacă trecem strada Prelungirea Doamnei[945], să dăm o clipă de amintire casei care a dăinuit pe locul acesta mai bine de un veac, ridicată pe temeliile unei curți domnești[946], casă care era, prin arhitectura ei armonioasă, liniștită și discretă, o podoabă a Podului Mogoșoaei și fără de care, timp de atâtea decenii, acea parte a străzii nici nu se putea închipui: fosta Legațiune a Rusiei[947].

Pe locul acesta își avea curtea domnească Șerban Vodă Cantacuzino, fiul marei postelnicese Ilinca, și unchiul lui Constantin Brâncoveanu[948].

Curțile și grădinile palatului se întindeau – ne spune d-l George D. Florescu[949] – în vale, până în actuala stradă Ing. Saligny[950] (fostă Belvedere), iar peste Podul Mogoșoaei până dincolo de biserica Doamnei[951], zidită de soția lui Șerban Vodă[952], Maria Doamna[953].

„Am putea vedea – scrie d-l Florescu, – în îmbucătățirea acestor terenuri, rămase clironomie[954] Doamnei Maria și copiilor lui Șerban Vodă, o răzbunare a lui Vodă Brâncoveanu, căci prin străpungerea Podului Mogoșoaei, încă din al doilea an al suirii sale în scaun (1690), stăpânirile Doamnei lui Șerban Vodă rămâneau și de o parte și de alta a noii căi, și să nu credem că în acele vremuri au fost despăgubiri plătite din visteria Țării!"

Pe la 1820 locul caselor – sau poate chiar casele înseși – trec în stăpânirea baronului Gheorghe Sachelarie[955] care, ca și frații Meitani, era originar din Adrianopole, ca și dânșii se îmbogățise mai întâi în Austria, și devenise baron austriac în 1818.

În 1839, Miloș Obrenovici[956] abdicând în favoarea fiului său, vine de se așează în Țara Românească și cumpără nu numai moșia Herești[957] din Ilfov, dar și casele baronului Sachelarie. Pe acestea le dăruiește, după un an, doi, împărăției rusești, ca recunoștință[958] și mulțumire pentru ajutorul primit pe când era pe scaunul Serbiei.

În aceste case, refăcute pe la 1880 în stilul renașterii, dar cu zidurile cele vechi, au locuit timp de aproape un veac, mai întâi consulii generali apoi, de la neatârnare încoace, miniștrii plenipotențiari ai Rusiei.

În copilăria mea, cu câtă plăcere așteptam în fața porții Legației până trăgea la scară victoria[959] joasă, cu doi minunați ,,orlofi”[960] negri prinși în hamuri subțiri, cu hățurile de lână albastră, mânată de un vizitiu gras purtând caftan[961] și kalpak[962] de postav albastru și ținând nagaica[963] trecută peste mână. După câteva clipe ușa, se deschidea, un cazac[964] în uniformă ajuta pe ministru să se suie în trăsură, și baronul Fonton[965], cu favoriți albi și mănuși albe, pleca în trapul întins al armăsarilor să se plimbe la șosea unde întâlnea, făcându-se că nu le cunoaște, pe cele două prietene ale sale, două surori, frumoase și, se spunea, puțin spioane, pe care gurile rele le porecliseră ,,les deux fontaines”...

Câțiva ani mai târziu ne poftea uneori, iarna, pe frate-meu și pe mine. tânărul de Giers[966], fiul succesorului lui Fonton, să ne dăm cu săniuța de pe măgura din parcul Legației[967]. Era prima mea cunoștință cu ceea ce mai târziu s’a numit „sporturi de iarnă” dar, mai mult încă decât lunecușul pe pârtia de câțiva metri, îmi plăceau plimbările singuratice pe aleile înzăpezite, în tăcerea desăvârșită, ruptă numai din timp în timp, de căderea unui bulgăr de zăpadă de pe vreo cracă împovărată.

Vreo zece ani mai târziu eram din nou poftit la Legațiunea Rusiei. Era în seara zilei de 2 Iunie 1914. În ajun, Țarul[968] și Țarina[969] fuseseră, la Constanța[970], oaspeții Regelui[971] și Reginei[972] României iar acum noul ministru al Rusiei, Poklewsky-Koziell[973] dădea, în cinstea ministrului său de Afaceri Străine Sasonow[974], o masă mare, urmată de bal.

Îmi făceam pe atunci armata, și eram, de două săptămâni, la școala de tragere dela Dadilov[975], de unde mă „învoisem” pentru noaptea aceea, împreună cu alți trei camarazi, H. Catargi, C. Caragea și G. Vălleanu.

Când am sosit câteșipatru, pe la 10 seara, – de abia avusesem timpul să trecem pe acasă să ne îmbrăcăm de bal (ținuta de gală, de postav gros, la două rânduri, și cu gulerul înalt cât o manșetă; așa se purta pe atunci) – era în saloane zarvă mare căci în clipa discursurilor se stinsese deodată lumina electrică și bieții ruși, tot cu gândul la atentate, o sfecliseră grozav, până ce s’a lămurit că săriseră doar siguranțele, prea încărcate de luminația suplimentară din grădină. Liniștea se restabilise, în timp ce soseau invitații, vreo 500 la număr.

Îmi este greu astăzi, după mai bine de 30 de ani, să găsesc cuvintele potrivite pentru a vorbi de farmecul unic al acelei nopți; îmi pare că niciodată ca în noaptea aceea n’au fost oamenii mai veseli, femeile mai frumoase, rochiile mai minunate, bijuteriile mai strălucitoare. Pe bufetele răspândite în mai toate încăperile, chiselele[976] cu icre moi alternau cu fazanii în penele lor și cu languste[977] pe stânci de ghiață; șampania curgea ca apa în gârlă, și Cristache Ciolac[978] trăgea din arcușul lui fermecat cum nu trăsese niciodată.

Grădina, unde ne jucasem ca copii, era mai toată acoperită, de teama ploii, că fusese un zăduf grozav, cu un umbrar de pânză, deasupra căreia globurile electrice, învelite în tulpan[979], luceau ca stele îndepărtate; la piciorul copacilor, crini şi trandafiri îşi răspândeau parfumul, nisipul aleilor era colorat, prin iarbă lampioanele străluceau ca licuricii, şi ici şi colo fotolii de grădină aşezate două câte două, parcă te pofteau la şoapte şi la destăinuiri. Zâmbitor, trecând dela un invitat la altul, Poklevsky bea *cu fiecare* un pahar de şampanie. Invitaţii erau, precum am spus, peste 500!...

Cerul se luminase bine deasupra pânzelor albastre când unul din noi ne trezi din vis: „Peste un ceas şi jumătate sună încălecarea la Dadilov".

Avusesem grija să tocmim, de cu seară, un taximetru, care ne aştepta. Trei în fund unul pe capră, pornim, în goana maşinei, spre Mihai Bravul[980]; dar pe la Bellu[981] ploaia, care ameninţa de mult, începu să cază, la Jilava[982] era potop, la Călugăreni[983] inundaţie şi la Mihai Bravul taximetrul zvâcni uşor şi se înţepeni pentru totdeauna în glod până la osie. Şi iacă-ne pe jos, în cisme de lac şi tunica de gală lipite pe piele, ridicând la fiecare pas ocale de noroiu, şi alergând, căzând, ridicându-ne, alergând iar, până ce zărirăm cu disperare, la orizont, bateria[984] înhămată; încă o opinteală şi când căpitanul Oreşcovici puse fluierul la gură pentru „încălecare", la 6 fix ne căţăram şi noi, fiecare, pe rotaşul[985], mijlocaşul[986] sau înaintaşul[987] nostru respectiv.

Şi niciodată n'a ştiut căpitanul Oreşcovici ce fel de noapte petrecuseră patru teterişti[988] din bateria lui.

Au mai trecut încă 20 de ani şi am mai fost odată, o ultimă dată, la vechea Legaţie a Rusiei.

Era o zi ceţoasă, la începutul lui Noemvrie 1934. De câteva luni, România reluase legăturile diplomatice cu U.R.S.S.[989] Poklevsky-Koziell „Pok" cum îi spuneau prietenii – fusese nevoit să părăsească casa unde locuise atâţia ani, şi să se mute aiurea, iar Sovietele hotărîseră dărâmarea vechei Legaţiuni şi parcelarea terenului. La 30 septembrie, în zorii zilei, „Pok" dădu jos de pe casă stema imperială[990] şi o duse, împreună cu portretul împăratului şi al împărătesei, la o mare doamnă din Bucureşti, care le-a păstrat până la moarte. Apoi plecă şi dânsul; iar după câteva zile au venit lucrătorii, să dărâme.

M'am plimbat îndelung, prin încăperile goale. Acoperişul fusese în parte scos; pe ziduri rămăseseră mai albe locurile unde fuseseră tablourile; geamuri nu mai erau, şi un vânt rece sufla prin încăperile unde răsunase, cu douăzeci de ani înainte, vioara fermecată a lui Ciolac.

M'am coborât în beciurile adânci, boltite ca o biserică, cu ziduri groase de cetate, cu zăbrele straşnice la fereşti, cum nu se mai fac. La un stâlp, într'o firidă, o icoană, aproape ştearsă, a vreunui sfânt. Un liliac sbura, orbeşte.

Am cutreierat grădina. Pretutindeni crescuseră bălăriile, aleile de abia se mai cunoşteau, sub buruieni şi frunze uscate; uitarea şi părăginirea îşi

întinseseră giulgiul peste toate și târnăcopul n'a mai răscolit decât o biată grădină moartă de mult.

Am cumpărat dela antrepriza dărâmării minunatul parchet, din trei feluri de lemn, care era în salonul cel mare, parchetul pe care alunecau, în ajunul războiului mondial, femeile frumoase ale tinereții mele, și l-am așezat în casa noastră. Iar frumoasele uși de stejar străvechi ale beciului, care au păzit, poate, boloboacele[991] lui Șerban Vodă, au fost luate de frate-meu și dăruite Muzeului Orașului, unde se mai pot vedea și azi.

HOTEL BOULEVARD

Dacă trecem în fața galantarelor lui Alcalay[992] dăm de hotelul Boulevard[993].

Locul acesta îl dăduse de zestre marea postelnicească marelui ban Vintilă Corbeanu[994], care luase pe una din fetele ei. Pe la începutul veacului trecut locul trecuse în mâinele vel vornicului Grigore Băleanu[995], ai cărui părinți îl cumpăraseră[996], după stingerea neamului Corbenilor, pe la mijlocul veacului al XVIII-lea. În 1870, este cumpărat de Herdan[997], care zidește un hotel după planurile arhitectului Orăscu[998]. În spatele hotelului se prevedea și un teatru-circ, care n'a fost zidit niciodată.

În sălile noului hotel se deschide, în 1873, o expoziție de tablouri, pregătitoare expoziției dela Viena unde, pentru prima oară, urmau să ia parte și Principatele Unite[999]. Expozanții erau: M.S. Domnitorul, d-nii Teodor Aman[1000], Vasile Boerescu[1001], Cezar Bolliac[1002] N. Butculescu [1003] M. Kogălniceanu[1004], G. Cantacuzino[1005], G. Cretzianu[1006], A. Davila[1007], Al. Odobescu[1008], G. Filipescu[1009], Carol Popp de Szatmari[1010] și Teodor Văcărescu[1011]. Erau expuse pânze de Cranach[1012], Tițian[1013], Tintoretto[1014], Fragonnard[1015], Watteau[1016], Daubigny[1017]... Expoziția a fost mult cercetată de un public ales, lucru ușor de înțeles, dată fiind calitatea expozanților. Mă întreb ce soartă o fi avut însă o altă expoziție de pictură, făcută cu vreo 40 de ani mai de vreme, poate cea dintâi pe care au văzut-o București – și care cu modestie și simplicitate e anunțată în *Curierul Românesc* din 1836 (No. 26): „A Steft, zugrav, anunță o expoziție de pictură la Colegiul Sf. Sava".

Răsfoind ziarele, am dat, la câtiva ani depărtare, de două nume, atunci necunoscute, dar care și-au făcut drum.

În 1859: „O pictură, ce reprezintă o barcă pe Bosfor de Teodor Aman, s'a pus în loterie cu 650 de numere a 8 sfanți numărul. Expusă în magazinul

Alexandrescu, casa Nicu Lahovary, vis à vis de Teatru” (Aman avea atunci 17 ani!)[1018].

Și un an mai târziu: ,,M.S. împăratul francezilor[1019] a demnat să cumpere pentru colecția sa particulară un tablou reprezentând un vas cu flori, opera unui tânăr artist român, d-l Nicolae Grigorescu[1020], care locuește actualmente în împrejurimile Fontainbleau-ului”.

Cam la aceeași dată hotelul Herdan, numit dela 1874 hotel Boulevard[1021], trece în mâinile d-nei Pohr, care își mărită mai târziu pe fiica sa cu un italian, d-l Bertola, și îi dădu hotelul zestre. L-au stăpânit până în 1920. Înainte de războiul celălalt, sala de marmură a hotelului adăpostea unul din cele mai bune restaurante ale Bucureștilor și era locul de întâlnire al lumii „bune”. După război, tineretului iubitor de dans înjghebase aci un club de dans, care purta numele de „Pour toi et pour moi”... Azi, sălile hotelului par a fi ocolite de tineretul doritor să petreacă – dacă mai este.

DIN LIPSCANI ÎN BULEVARD

Toată această parte a Podului care, din Lipscani, trecând peste str. Doamnei, ajunge în Bulevard, pare să fi fost, încă dela nașterea ei, sortită negoțului. Case boierești nu s’au pomenit aci decât casa Macca[1022] (casa Paapa[1023]) și prăvăliile de azi sânt de-a-dreptul moștenitoarele tarabelor sălășluite în zidurile celor patru hanuri mari care, începând din Lipscani, erau:

Hanul Filipescu, între Lipscani și pasagiul Vilacrosse[1024],
Hanul Câmpinencei între ambele pasagii;
Hanul Castrișoaei între pasagiul Macca și str. Doamnei;
Hanul Greceanu din Doamnei până în Bulevard.

Hanul Filipescu, pe locurile lui Pană Filipescu care își avea casele peste drum, pare să fi fost zidit pe la începutul veacului al XVIII-lea. Era, scrie Popescu Lumină[1025], hanul pentru străinii din Apus. Pentru ce și-a schimbat numele pe la 1840, pentru a se numi hanul Sf. Gheorghe, ne va spune poate odată vreun cercetător al trecutului[1026]. O fi cuprins în zidurile sale vreun paraclis cu acest hram? Găsim că, tot pe la 1840, colț cu Lipscanii și alături de han, locuește un Obedeanu, zis de Peste Olt, zis și Jitcu, care, precum am văzut mai sus, odihnește poate, lângă casele lui, în grădina Zlătarilor. În 1853, în hanul care fusese, cum se vede, restaurant, se așează florarul Pohr, care anunță: ,,M. Pohr a sosit tocmai dela Brașov cu o bogată colecțiune de plante

ornamentale ca: camelii, hortensii, garoafe. Se vinde pe podul Mogoșoaei în noul han Filipescu".

Pe locul pasagiilor Vilacrosse și Macca se întindea, la începutul veacului trecut, hanul Câmpinencei, ridicat pe loc cantacuzinesc trecut – ne spune d-l George Florescu – în stăpânirea Câmpinenilor prin căsătoria lui Mantea Câmpineanu[1027] cu Calița Cantacuzino, nepoată de fiu a Măriei Postelnicese. Ultima Câmpineancă, proprietară pe aceste locuri, a fost Luxandra, născută Cândescu, văduva lui Scarlat Câmpineanu, mort în 1808, și muma marelui Ion Câmpineanu.

Pe la 1830, hanul Câmpinencei trece în stăpânirea dragomanului[1028] Serafim. Viața acestuia a fost neasemănat de pitorească, cum i-a fost și numele. Ascultați:

Pe la 1780 se născu în Constantinopole, dintr'un vechiu neam de podgoreni din Burgundia[1029], ajunși pe malurile Bosforului în urma a nu mai știu ce întâmplări, băiatul care primi numele de botez Serafim, nume pe care îl păstră toată vieața, ca nume de familie.

Fiindcă știa bine vreo șapte limbi orientale, Serafim ajunse, încă tânăr, dragoman, adică tălmaci, al Ambasadei Franței; iar în 1812 este trimis de Ambasador pe lângă împăratul Napoleon, ca să-i fie traducător și interpret în campania Rusiei. Serafim vede arderea Moscovei, retragerea Marei Armate, prăpădul de la Berezina și apoi, slujba lui ne mai fiind de folos după plecarea împăratului, luă calea înapoerei spre Stambul. Oprindu-se, în treacăt, la București, îi plăcu orașul și, părăsind gândul de a se mai întoarce vreo dată pe malurile Bosforului, se puse pe afaceri la noi, făcu o avere frumoasă și se căsători cu o româncă, care îi dădu trei fete. Cu timpul, dragomanul fu împământenit și, pe la 1830, își mărită fetele: pe cea mai mare, Polixenia, cu Vilacrosse, un refugiat catalan care învățase arhitectura în Franța; pe a doua, Anastasia, cu un negutător de blănuri grec, Macca și pe a treia, Catherina cu Hory, secretarul Consulatului francez.

De acum, liniștit și cu sufletul împăcat, Serafim se puse, în tihnă, pe mâncare și pe băutură. Căci era un mâncător grozav, a cărui faimă ajunsese până la Vodă Ghica[1030] care, într'o zi, trimise să-l poftească la masă.

Serafim primi cu simplicitate înalta cinste dar, fiindcă știa că Vodă obișnuia să mănânce așezat turcește, la o masă joasă, poziție cu desăvârșire oprită pântecosului nostru dragoman, acesta avu grijă să trimită dinainte la Curte o masă europenească, din mahon[1031] sculptat...

Astfel, în desfătările stomacului, își petrecu Serafim ultimii ani. În ziua de Paști 1853 se așeză la masă, cu o foame grozavă, în fața unei farfurii pline cu scrumbii, și dragomanul începu să le îmbuce una după alta și le mânca, zice-se, cu o mișcare lină și regulată, mușcând din pește dela cap la coadă și dela coadă la cap, așa, pe nerăsuflate, cum se cântă din nai. Dar, la a

treisprezecea scrumbie – număr rău – Serafim lăsă deodată capul în farfurie și fără un geamăt, fără un cuvânt, își dădu sufletul.

Locurile cumpărate dela Câmpineanca fuseseră împărțite de mult, cele din spre fund, dând pe actuala stradă Karagheorghevici[1032], date de zestre fetelor, iar cele din față, de pe Podul Mogoșoaei, le vânduse, în 1836, Societății Filarmonice[1033], pe prețul de 5500 de galbeni.

Societatea Filarmonica, bunica tuturor înjghebărilor literare și teatrale românești, se înființase, câteva luni mai înainte, în octomvrie 1835, sub președinția marelui vornic Grigore Filipescu.

Scopul ei era de a lucra „pe față" pentru „cultura limbei românești și înaintarea literaturii, întinderea muzicii vocale și instrumentale și, spre acestea, formarea unui teatru național", dar, pentru a-l putea atinge, trebuia să fie întărită cu carte Domnească, și să se bucure de „privileghiuri"[1034], astfel înșirate în actul de fundațiune:

1. Să aibă societatea dreptul exclusiv de a ține timp de 16 ani teatru, baluri masché și deschise și alte veselii publice.

2. Societatea singură să vânză cărți de joc în toată țara tot în curgere de 16 ani.

3. Să aibă dreptul exclusiv a vinde praful și plumbul de pușcă, tot în curgere de 16 ani.

În sfârșit, odată „privileghiurile" dobândite, societatea urma să mai găsească, de la fețe particulare, cei 14.000 de galbeni trebuincioși pentru a cumpăra un teren „la loc cuviincios" și a zidi pe dânsul Palatul Filarmonicei, având la mijloc sală teatrală.

Locul cuviincios, – după cum am spus mai sus – a fost găsit ca fiind tocmai locurile dragomanului Serafim, care au și fost cumpărate.

Din acea clipă, cu cât entusiasm, cu câtă râvnă s'au pus boierii pe treabă! Pentru zidirea teatrului, marele hatman Cornescu[1035] dă banii indemnizației scutelnicilor săi; Costache Lipănescu dăruește 25.000 de cărămizi și 10.000 ocale de var, aduse la loc, și murind la începutul anului 1835, lasă pentru clădire 54.000 lei iar frate-său, văzând că banii se strâng greu, cumpără doi munți, în județul Buzăului, „pentru a fi teatrului venit.

Dar, vai, entusiasmul și râvna nu ținură mult. Un vânt pustiitor începu să sufle asupra fragedei Filarmonici, înjghebarea teatrului a unor tineri inimoși trecu, în ochii consulului rusesc Rückmann[1036], drept primejdioasă conspirație și nu trecură nici doi ani și Societatea Filarmonică nu mai era decât o amintire frumoasă.

De acum înainte, și pentru mulți ani, numai înjghebări teatrale străine vor înflori în București, iar pe locul ales cu atâta dragoste pentru înălțarea unui teatru românesc boierii chibzuiră, în 1840, să ridice un monument... generalului Kisseleff[1037].

Acest gând, născut, negreșit, din îndemnul consulului rus, capătă, în curând, chipul unei dorințe generale a Țării exprimată printr'o adresă o Obșteștii Adunării[1038] către Vodă Bibescu[1039]. Vodă își dă consimțământul și hotărăște ca piața pe care se va ridica monumentul să poarte numele de Piața Kisseleff.

Numai că, aducându-se acestea la cunoștința bătrânului om de stat care era, pe atunci, ambasadorul Rusiei la Paris, Kisseleff mulțumi frumos pentru cinstea ce i se făcea și pentru buna amintire ce-i păstrau românii, dar rugă ca, din banii destinați statuii sale, să se ridice în București fântâni publice, acestea fiind singurele monumente pe care ar voi să le vază.

Și, în urma acestui frumos răspuns, așa se și întâmplă, iar locul care este azi imobilul dintre pasagii, fu vândut peste câțiva ani, unui anticar ungur evreu, care zidi pe dânsul un hotel având sus 9 camere, iar jos, o sală de cafenea cu „șantan"[1040] în curând vestit, la „Stadt Pesth".

Timp de treizeci de ani a fost „Stadt Pesth" locul de întâlnire a tot ce era femei de vieață și „jeunesse dorée" în București. Iarna într'o sală lungă și joasă, vara într'o grădină care ținea cam locul între pasagiile de azi, cântau și jucau „artiste" ungare și germane.

Numai sâmbăta seara nu era spectacol, când aveau loc vestitele „baluri de societate" ale lui Vilcek, mult căutate de nemții și ungurii din București. Balurile de „societate" nu trebue bineînțeles confundate cu așa zisele baluri „nobile" care aveau loc în sălile Slătineanu[1041] sau Bossel[1042] și unde mergea protipendada românească.

„În fundul curții hanului lui Vilacrosse – scrie în 1856 Orășanu[1043] în „*Misterele mahalalelor*" – la *Stadt Pesth*, sunt balurile lui Vilcek. Cele mai frumoase, cele mai vesele sunt cele care au loc odată pe săptămână sub numele de „O du liber Augustin"[1044]. Aci se îngrămădesc junele modiste, venite să uite întristata viață de toate zilele, aici negustorii înstăriți de pe podul Mogoșoaei, aci junii care după moda pariziană, preferă amorurile cusătoreselor de tot felul și pierd ziua trecând în birji pe la magazinele unde micile grizete[1045], cu părul bălai, cos la bonete, pălării, rochi, sau fac flori, vând panglici, mănuși, mitenuri[1046] ș.c.l. Ici vezi o damicelă[1047] simțibilă care primește amorul propus de un june cu condiția de a nu o vedea decât o oră pe zi și de a nu o controla de întrebuințarea celuilalt timp; un german cere bere; un maghiar bate din tocuri și-și răsucește mustața; un ceasornicar cu ochii roși vorbește cu un confrate, și vreo câțiva nemți lacomi cer la anghimofturi[1048] și șnițele pe care le înmoaie cu bere și „mișmaș"[1049]. În spre zi s'a dansat cancanul[1050] sub numele modest de horă și l-au dansat mai ales pompierii, mai abetir[1051] ca la Mabille sau Closerie des Lilas".

Pe la 1880 aci, la Stadt Pesth, era ca băiat de scenă și „regisor" un biet ovreiaș, hulit și prigonit de toți, ale cărui atribuțiuni mai de seamă erau să

curețe și să aprinză lămpile cu gaz ale rampei. Într'o zi, sătul de atâta fum, atâta unsoare, atâtea bătăi, băiețașul care prinsese meșteșugurile scamatorilor, hotărî să se facă „transformist". Și se vede că ideia nu era rea căci, din „transformare" în „transformare", ajunse pe la sfârșitul veacului directorul teatrului particular al țarului Alexandru al III-lea[1052] și, în 1920, compozitorul cu renume și directorul operei din Monte Carlo[1053]. Îl chema Raoul Gunsbourg, era baron și nu mai știa românește...

Pe locurile amărâtei sale tinereți nimic nu mai amintește azi de Stadt Pesth. Pe la 1890 s'au deschis amândouă pasagiile, Vilacrosse la sud, Macca la nord își întind amândouă brațele, scăldate într'o lumină de acvariu, și se întâlnesc tocmai în str. Karagheorghevici (azi Eugeniu Carada), înconjurând cafeneaua Macca[1054], care mai poartă până azi numele vechiului stăpânitor al acestor locuri. Cafeneaua e unul din locurile patetice din București. În lumina tulbure a becurilor electrice care ard aci și vara, la amiază, o faună stranie își duce un traiu amărît. Într'un colț, doi samsari[1055] bătrâni joacă în tăcere mahjong[1056], un evreu gârbovit șoptește altuia cu pasiune, îndelung, cine știe ce proiecte, cine știe ce confidențe; altul, singur, cu ochii adânci, triști și pierduți, pare că urmărește, în altă lume, un vis milenar. Până să dai iar în lumina Podului, ieșind din această asfixie, este o plăcere să te oprești câteva clipe la anticăria Pach[1057], unul din cei trei patru anticari din București unde poți răsfoi, sta de vorbă, și pleca fără să cumperi. Mai poți zăbovi o clipă în fața lui „Suzi salon pentru bebe și copiii dvs.", înaintea bufetului Tănase Simion, desigur cea mai mică ospătărie din București, cu o fațadă care n'are tocmai doi metri și apoi, până dai de trotuarul Căii Victoriei, să treci cât mai repede între cele două rânduri de tablouri expuse spre vânzare și care, de bună seamă, găsesc și cumpărători...

Din pasagiul Macca până în str. Doamnei se întindea pe vremuri, cum am mai spus, hanul Castrișoaei, văduva unui Castriș Macedoneanul și muma, probabil, a Castrișului înmormântat la Sf. Dumitru. Pe la mijlocul veacului trecut își avea aci casele Vasile Paapa[1058], macedonean și dânsul. Azi, pe locul vechiului han, se înalță una din cele mai frumoase clădiri[1059] din București, imobilul ridicat în anul 1940 de arhitectul Radu Dudescu[1060], și proprietatea Băncii Naționale.

Pe str. Doamnei, colț cu hanul Castrișoaei se ridica, până la sfârșitul veacului trecut, o casă puțin arătoasă, unde trăise marele bogătaș Petrovici-Armis[1061], ultima casă din București care mai avea la poartă arnăut cu fustanelă[1062], fes pe cap, și pistoale la brâu.

Trecând str. Doamnei, mergem de-a-lungul zidurilor în care s'au mistuit, cu timpul, cărămizile ultimului han de pe partea dreaptă a Podului: hanul Greceanului, care se întindea până la casele boierilor Greceni, colț cu actualul bulevard[1063].

După 1830, comerţul bucureştean, care până atunci se desfăşura în hanuri, pieţe, târguri sau în câteva tarabe umile, începe să-şi deschidă prăvălii ţinute, dealtminteri, numai de străini. Pe la jumătatea veacului trecut, prăvăliile cele mai alese, casele de modă şi „galanterii" vin să se aşeze pe această parte a Podului, între Lipscănie şi actualul Bulevard. Astfel, încă din 1846, d-l M. Boitiţi, negustor de giuvaeruri din Pesta, ,,are cinstea de a da în cunoştinţa înaltei nobilimi şi cinstitului public că au adus felurimi de giuvaericale şi lucruri de aur de la Viena şi Paris pentru cavaleri şi dame precum şi feluri de obiecte de rococo[1064], şi fiindcă nu va zăbovi aci multă vreme are cinstea a se recomanda la prăvălia sa ce este pe Podul Mogoşoaei în casele d-lui Macca împotrivă[1065] de casele lui Baron Meitani".

În 1857 îi găsim pe Klenk croitorul şi pe „Madam Marcovici parfumerie".

Încă cu 12 ani înainte îl avem şi pe fotograful care putea să prinză pentru vecie[1066] pe eleganţii de modă nouă. În 1845. I. Pohlmann ,,se recomandă onoratului public al Capitalei cu întocmirea tuturor chipurilor de daguerotyp[1067] în coloare şi negru în format mare şi mic, cu preţul de 1-2 galbeni. Locuinţa sa este pe Podul Mogoşoaei în faţa Consultului Imperial rusesc". Ce nepreţuit gând ar fi avut d-l Pohlmann să plece într'o zi cu cutia şi cu vălul negru în spinare, şi să fotografieze Podul Mogoşoaei, cu casele, cu prăvăliile, cu trecătorii lui, aşa cum era în anul lui Dumnezeu 1845...

În 1859 vine Fain, care anunţă: „Fain, chapellerie française, pălării înalte, de pâslă, de paie, după fasonul[1068] cel mai nou ales. Se execută orice comandă, mai ales pentru Guardia Naţională[1069]. Podul Mogoşoaei vis à vis de Ministerul de Războiu"[1070].

Alături, în acelaşi an, se aşează „Bazar Anglais" care se recomandă în chipul următor: „Bazar Anglais" în casele d-lui Basile Paapa vis à vis de Consulatul rusesc, recomandă că am primit un mare asortiment de rochii pentru sezonul de vară precum foularuri, poildesevre[1071], barişuri[1072], bazele algeriene[1073], mănuşi franţuzeşti cu preţuri deja cunoscute de foarte moderate".

De vreo douăzeci de ani costumul turcesc fusese treptat, treptat părăsit. Rar câte un boier bătrân să-i mai fi rămas credincios, ca octogenarul Nicu Lahovary[1074], care, pe la 1880, mai purta încă anteriul[1075] şi fesul[1076] şi şedea toată ziua în balcon trăgând din ciubuc[1077] din lemn de iasomie[1078] şi învârtind[1079] mătăniile.

Croitori nemţi se instalaseră în Bucureşti de pe la 1850. Frank Singer, renumitul Klenk, care lucrau pentru eleganţii timpului fracuri[1080] sau „ţvechere" „pantalonii neglije" şi „mănuşi de Jacman" (?), zise „de Sacmé" (?).

Erau timpurile când Pantazi Ghica[1081] descria astfel cerinţele pentru a fi un tânăr la modă:

„Ca să dovedeşti unei femei că o iubeşti trebue să o urmezi ca un căţeluş numit „ami" sau „fidele", să nu aibi niciodată cea mai mică pată de noroiu sau

de praf, să porți haine strâmte, strânse, ticluite după cea din urmă modă; să aibi picioarele strânse în cisme atât încât să-ți plesnească ochii din cap.

„Să pui pe piele cămăși atât de fine, încât să se vadă razele soarelui până'ele și atât de cusute, încât să nu mai aibă colț de pânză neted; părul făcut sbârloi[1082] în cap și cărarea făcută în mijloc; mustățile înțepenite ca două furci răsucite; adaugă la acestea rasul în toate zilele, pudra de orez, puțin roz de suliman[1083], carmin[1084] pe buze, prafumuri de toate speciile, mănuși de trei ori pe zi și vei avea un amant amorezat".

„Ca să le împlinim aceste exigențe să facem calculul de cât trebuește ca să ajungem la rezultatul sumei ce trebue să posezi ca să fii un amant amorezat. Iată calculul pe lună:

Birja		65 galbeni
Ghete, șase perechi pe lună		18 „
Jiletci, cel puțin 12		24 „
Cravate, cel puțin 24		24 „
Fracuri patru		32 „
Surtuce[1085] patru		32 „
Jachete patru		32 „
Paltoane patru		48 „
	Total	275 galbeni
	Report	275 galbeni
Cămăși treizeci și două		384 „
Pomadă, cosmetic, apă de colonie, oțet de toaletă, praf de dinți, parfum gardenia		100 „
Roz de obraz, carmin de buze, praf pentru poleitul unghiilor ș.c.l., ș.c.l.		100 „
Mănuși, 96 perechi pe lună, teatru, baluri, grădini, distracții ș.c.l.		60 „
Bacșișuri și cumpărături în familie		100 „
Cheltueli extraordinare și neprevăzute		300 „
	Total	1.319 galbeni

Cei care au o sută, două sute, trei sute galbeni venit pe lună și voesc să fie amorezați, împrumută restul până la suma cerută prin acest calcul"...

Astăzi negoțul de lux s'a mutat mai la nord. Prăvăliile care se înșiră azi între Lipscani și Bulevard sunt:

Str. Lipscani	
Campus Bassa, Colectură Bijuteria Elitei (Nr. 14) Galeria Mătăsurilor Farmacia Națională Fond. 1856 Pompadur rochi Chic de Paris Arata: încălțăminte Sabego (Goldenberg) Blănuri	Hanul Filipescu zis apoi Sf. Gheorghe
Pasajul Villacros zis Central	
Cecil, încălțăminte Original (Elena Filimon) rochi și mantouri Mariana, încălțăminte Nicolae Gheorghe, Ion Ionescu mezeluri Fintex, stofe	Locul dragomanului Serafim, Hanul Câmpinencei
Pasajul Macca	
Porțelanul Rosenthal Marie-Claire, mode (Nr. 26) Cismaș, ghete și mănuși Apostoleanu, fond. 1853, galanterie Neumann, art. bărbătești Ebonitul, tocuri rezervoare Filipescu, încălțăminte Tutungerie Cluj, postăvărie Fabrica de cămăși 100.000 chemises	Hanul Castrișoaiei
Str. Doamnei	
Banca de Incasso și Comerț Ambasador, haine bărbătești Nora. Tănase Dumitrescu, încălțăminte Lucian, cămăși Turcu, ghete	Hanul Grecianului (Așezămintele Nifon)

Biserica Doamnei

Weissblut, ceasornicărie
Tutungerie
Lustragerie
La Luvru, ștampile
Hermes, colectură



Casa Grecianu

Am ajuns iar, cu înșirarea prăvăliilor, la casa Grecianu.

Aci fusese, în timpul domniei lui Șerban Vodă Cantacuzino, casa Beizadelelor[1086] pe care o ridicase Domnul pentru numeroșii săi copii. În decursul veacului al XVIII-lea a trecut în stăpânirea Fălcoienilor[1087] și Corneștilor[1088] și, pe la 1830, în proprietatea lui Dumitru Grecianu[1089], tatăl cunoscutului genealogist Ștefan Grecianu, ai cărui urmași o mai stăpânesc și azi[1090].

Mulțumită bunăvoinței d-lui Radu Grecianu[1091] pot publica două vechi fotografii ale casei.

Cea dintâi a fost făcută în 1868, înainte ca Bulevardul să fi ajuns în Calea Victoriei. Se vede, la stânga, colțul casei Popovici[1092] (mai târziu Clubul Liberal), zidită pe la 1858, apoi, în spatele zidului curții, acoperișul căsuței în care ședea pictorul și fotograful Szathmary[1093], iar la stradă sunt expuse două rame mari, cu fotografii, către care se apleacă trecătorii. La dreapta, lângă felinar, un maldăr de cărămizi, de bună seamă pentru construirea hotelului Herdan.

Fotografia cealaltă este din 1873. Bulevardul[1094] s'a deschis[1095]. Este pavat cu frumoasă piatră cubică și pe trotuar se zăresc două bănci. Iar casa Grecianu, care acum își are fațada pe artera nou croită este și ea modernizată, cu un lung balcon de sârmă[1096] și cu o galerie de lemn, cu geamlâc[1097]. La ferești a ieșit toată familia, pentru „poză”, iar slugile sunt înșirate la poartă, cu vardistul[1098] în fața lor, într'o minunată uniformă care, din nenorocire, nu se mai poate distinge pe reproducere.

În copilăria noastră, de la ferestrele casei Grecianu priveam parada de 10 Mai[1099] care pe vremea aceea se desfășura pe bulevard. Treceau înaintea noastră Regele Carol în fruntea Statului său major și atașaților militari străini. Regina Elisabeta cu Prințesa Maria și micii Principi în trăsuri ,,à la Deaumont”[1100], și după ce luau loc alături și în tribuna[1101] ridicată lângă statuia[1102] lui Mihai Viteazul[1103]. Prințul Ferdinand[1104] sosea călare la întretăierea Bulevardului cu Calea Victoriei, își scotea sabia și, cu fața spre frontul trupelor încolonate pe bulevard până la Cotroceni, comanda cu glas puternic, înalt și răspicat: „Pentru defilare... înainte – marș!” Muzicele și goarnele izbucneau deodată, caldarâmul tremura sub ropotul cismelor și pe noi ne cuprindea un fior...

Ca o stafie a trecutului pândește, în spatele magazinelor de care am vorbit,

o biserică înnegrită de veacuri. Azi aproape că nu se mai vede, ascunsă cum este între zidurile „blocurilor” ce o înconjoară. Dar a fost lăcaș domnesc; nu-i mai rămâne însă, din vremurile apuse, decât liniile armonioase, și numele: biserica Doamnei[1105].

Molozul atâtor ziduri dărâmate împrejurul ei are înălțimea omului, și azi ca să intri în biserică, treci pe o punte.

A fost clădită, în locul unei biserici mai vechi, de lemn, în 1683, de Maria Rustea[1106] fata unui negustor bulgar, care era a doua soție a lui Șerban Vodă Cantacuzino[1107]. Pisania de deasupra ușii, săpată cu frumoase slove aurite, în mijloc cu vulturul muntean ținând crucea în cioc, e următoarea:

„Această sfântă și dumnezeiască biserică iaste zidită și înălțată den temelia ei până în săvârșit de luminata Domănă Maria a luminatului Domn Io Șărban Catacuzino Băsărab Voevod, Domn și oblăduitor Țărăi Rumânești, care a fost și mai dinainte de Măria Sa Domăna făcută de lemn întru lauda și proslăvirea sfântului hram Văvedenie preasvitei vlădiciții nașei Bogorodițe prisnodvi (prea sfintei stăpânei noastre și de Dumnezeu născătoare pururea fecioarei) Maria ca să le fie Măriilor Sale, fiilor și părinților vecinică pomenire și sufletelor răpaos și fericire leat 1683”.

Este una din cele mai frumoase biserici din București. Dați o privire ușilor groase și ferecate și atât de bogat sculptate și chenarelor ferestrelor, cu armonioasa lor decorațiune, și intrați. O clipă de odihnă în stranele frumos sculptate, lângă zidurile groase ca de cetate, te duce ușor în altă lume, și alte timpuri. Frescele zugravului Constantinos[1108], care a lucrat și la Cozia, ieșite la iveală după îndepărtarea atâtor vopseli suprapuse, înveșmântă biserica într’o minunată armonie de roșu, negru și aur. În penumbră lucesc o veche icoană bizantină a hramului. Intrarea în biserică, și un Sft. Elefterie, îmbrăcată în argint[1109] de Matei Vodă Ghica[1110], și refăcută de Enăchiță Văcărescu poetul, și încăodată de Petrovici Armis[1111]. Iar în altar se păstrează unul din cele mai frumoase odoare bisericești din țara noastră, un epitaf[1112] de mătase roșie, cusut cu aur și lucrat, după inscripția de pe dânsul de însăși Maria Doamna, în 1683. Reprezintă chipurile Domnitorului Șerban, a Doamnei Maria și a doi dintre copiii lor „Io Gheorghiță Voevod”, viitorul mare ban și general-major austriac, și Casandra[1113], care va fi soția lui Dimitrie Cantemir.

Lângă biserică, în fund, e căsuța preotului. În fața ei, într’o grădiniță, sub o salcie, crește floarea soarelui și câteva fire de porumb. Lângă ele, își doarme somnul de veci sub o piatră cu stema Suțeștilor „Maria Sutzu, muiere stimată, soția cinstită, mumă neprețuită, născută la 1 august 1829, răposată la 21 Septemvrie 1844”. Împlinise 15 ani!

Iarna, lângă piatra de mormânt, copiii vecinilor se dau cu săniuța până în fundul șanțului care înconjoară pridvorul bisericii. Alte pietre de mormânt zac, în desordine, într’o curte mai în fund, plină de bălării și necurățenii.

III.

DIN BULEVARD
ÎN PIAȚA TEATRULUI

BULEVARDUL

Încrucișarea pe care o face, azi, Bulevardul cu Calea Victoriei ne pare atât de firească, cadrilul mașinelor, tramvaielor[1114] și pietonilor, sub supravegherea agenților de circulație și luminele schimbătoare ale „stopului”, atât de zilnic, încât foarte cu greu ne putem închipui că a fost un timp când, pe locul unde azi îl taie Bulevardul, Podul Mogoșoaei se coborea agale în spre Dâmbovița, între un zid lung care împrejmuia, la stânga, curtea casei Grecianu și între clădirile hanului Sărindar[1115] care, la dreapta, mergeau până la casele lui Colfescu, pe locul cărora și-a ridicat Herdan hotelul.

Primul crâmpeiu al Bulevardului s'a croit la 1857[1116], între Podul Mogoșoaei și str. Colței[1117], cu gândul de a face o esplanadă pentru noua Academie. Universitatea de azi, ce fuse ridicată, câțiva ani înainte[1118], pe locul fostei Mănăstiri Sf. Sava[1119]. În vremea aceea Academia era, cu turnul Colței[1120], singurul monument demn de văzut în București. Împrejurul ei, în fața ei, din nenorocire, erau numai șandramale și bălării. Unde e azi Trocadero[1121] și Palatul Societății Generala[1122] era o băltoacă unde se afundau bivolii căruțașilor de la bina[1123]. Cât a oftat bietul Ulysse de Marsillac[1124] francezul atât de iubitor al lucrurilor dela noi, și despre care voi mai vorbi, după curățirea și înfrumusețarea locurilor acelea. Cel puțin, cerea dânsul, să fie silit d-l Grecianu să-și facă ulucă împrejurul curții, și să nu se dărîme căsuța în care se așezase fotograful Szatmary – unde este azi chioșcul de ziare pe trotuarul de sud, – că tot mai bine arată o maghernită curățică decât un maidan cu bălării, și să puie Primăria câteva bănci pe noul bulevard – ar putea fi luate din Cișmigiu – ca să nu mai stea oamenii toată ziua tolăniți pe treptele Academiei...

Dar anii trecură și, la 1870, locul din fața Universității tot sălbatic și neîngrijit rămăsese. Ce e drept, se plantaseră câțiva pomi de o parte și de alta dar, nestropiți se vede, se uscau, unul după altul.

În 1872, scrie Frederic Damé[1125], în fața Universității, între str. Colței și str. Academiei, era un câmp deschis; în mijlocul câmpului, un fel de acoperiș din scânduri, aproape lipit pământului, arăta locul unde fusese biserica Sf. Sava; la stânga, proptite de zidul grădinei prințului Suțu, două căsuțe țărănești, în fața cărora femeile veneau seara să stea de vorbă, torcând, pe când găinile ciuguleau împrejurul lor și o bivoliță păștea, liniștit, iarba înaltă.

La dreapta, unde era până mai ieri squarul care înconjura statuia lui Lazăr[1126], creștea porumbul.

Neturburat de realitățile prezentului, Marsillac însă, perseverent, își duce mai departe visul unui bulevard larg, frumos, care să fie o podoabă a orașului. Și în „*Journal de Bucarest*”[1127] din 1872 propune ca pe partea rămasă liberă, cea din fața Universității, să se construiască un subteran mare, din Podul Mogoșoaei până în str. Colței. Tunelul acesta, luminat puternic cu globuri felurit colorate, să cuprindă tot ce poate folosi desfătării ochiului și minții, acvariu cu toate vietățile mărilor, peșteri cu stalactite și stalagmite, cascade luminoase și pivnițe boltite, calde iarna, răcoroase vara, în care să se așeze birturi și berării... Deasupra subteranului, și pe toată lungirea lui, să se ridice, pe coloane subțiri, un acoperiș înalt, din fier și sticlă, care să se poată deschide după anotimpuri și, sub această boltă străvezie, vedea o grădină minunată, cu bazine și pavilioane și izvoare șerpuind printre flori, iar, în grădină, teatru de comedii și vodeviluri, parchet de dans, chiosc de muzică, restaurante, săli de lectură...

Proiectul lui Marsillac n'a fost însă pe placul tuturor; în „*Românul*”[1128] d-l profesor Grigore Ștefănescu[1129] se supără foc, arătând că proiectul Marsillac ar fi o profanare a științei și a filosofiei, al căror azil este Academia, care nu poate tolera, în fața ei, scene de vodevil și săli de dans.

Și astfel că, până mult mai târziu, în fața Universității nu era decât tot un lung șir de șandramale, înalte cât omul, dintre care cea mai renumită era iaurgeria lui Hagi Stanof, un bulgar vestit pentru iaurtul și cataifurile sale.

Dar dragostea lui Marsillac pentru orașul ce-l adoptase rămăsese aceeași, nețărmurită, și fiindcă pe la 1872 Primăria proiectase prelungirea bulevardului Academiei dincolo de Podul Mogoșoaei, spre Cotroceni, Marsillac, atât de bogat în proiecte, propune următorul:

Bulevard să nu se croiască. În schimb, locul din fața bisericii Sărindar, (unde e azi „parcul” automobilelor[1130] și terasa Cercului Militar[1131]) să fie nivelat, iar biserica să rămâie în mijlocul unei mari piețe pătrate, înconjurată de arcade în genul Procurațiilor sau Galeriilor dela Palais Royal[1132]. Piața astfel creată, ar fi mărginită la răsărit de Podul Mogoșoaei, la miazănoapte de casa Prințului Miloș Obrenoviei[1133] (azi imobilul din colț al Societății „Generala”[1134]), la miazăzi de hotelul Herdan și, la apus, de o balustradă de marmură albă, cu o bancă de-a-lungul ei, așezată pe muchea zidului de susținere.

De pe această terasă, care va avea o priveliște minunată spre Cișmigiu[1135] și Cotroceni[1136], va coborî o scară monumentală cu două rampe, între care, dintr'o grotă scorburoasă, o cascadă va cădea într'un basin la poalele terasei, unde va fi așezată o altă piață, mărginită de grădina Oteteleșeanu, grădina Cișmigiu și grădina Poliției (care pe atunci se întindea cam până la actualul Minister al Lucrărilor Publice).

Astfel vor avea Bucureștii două piețe, minunat suprapuse, și o împreunare arhitecturală într'adevăr monumentală...

Dar de o prelungire a Bulevardului nu vrea să auză Marsillac cu niciun preț.

„Cum de nu-și dă nimeni seama” – scrie dânsul – „că hotelul Herdan, așezat de-a-curmezișul așa cum este” (cotul pe care-l face Bulevardul la încrucișarea cu Podul Mogoșoaei nu i l-a iertat Ullyse de Marsillac niciodată) „se va împotrivi pe veci la trasarea unui bulevard în dreapta prelungirea acelui existent?”

„Cum de nu înțelege nimeni că noua arteră e sortită să rămâie pustie? Nimeni nu va fi destul de nebun, dat fiind că terenul e atât de mlăștinos, să-și bage banii în temelii mai scumpe ca toată casa. Această cale pustie nu va avea deci alt scop decât să ducă pe câțiva rari trecători în strada care merge de-a-lungul Cișmigiului; căci, de acolo înainte, vor putea edilii ‚să croiască o cale cât de largă vor pofti, niciodată n'o să izbutească să aducă viață în acele părți. Sortit singurătății, va fi doar o fantomă de bulevard între fantome de case...”[1137]

Ulysse de Marsillac a prevăzut multe. A prevăzut că odată și odată vor fi Bucureștii pavați în întregime, că toate străzile vor fi luminate, că orașul va ajunge capitala cea mai populară a Răsăritului; a proorocit chiar, într'o zi de inspirație, că bucureștenii vor putea merge, odată, până la un câmp apropiat unde mașini sburătoare îi vor duce în câteva ore la Viena, Roma sau Paris,... dar viitorul Bulevardului Elisabeta[1138] nu l-a ghicit. „Câțiva rari trecători”... „fantomă de bulevard”...! De-ar putea învia bătrânul Marsillac numai un sfert de ceas, oricând, zi de săptămână sau sărbătoare, iarna sau vara, pe ploaie sau pe soare, și să vadă ce-i pe bulevardul sortit de dânsul pustietății, să vadă *turma*, cum se mișcă încet, încet, din lipsă de loc unde să-și pună picioarele, cum se mișcă fără scop, fără gând, fără odihnă... Răsar ghioceii, înfloresc liliacii, îmbălsămează teiul, cântă pasările, se scutură macii, se ofilesc bujorii, cad frunzele, ce știe turma? Zi după zi, an după an, coboară bulevardul, la Brezoianu face stânga împrejur, trece pe calea Victoriei, la teatru face stânga împrejur, coboară iar calea Victoriei, suie iar pe bulevard, se oprește iar la Brezoianu...

CAPȘA

Trecem în fața fostei case Popovici, ridicată pe la 1838 și care, timp de trei sferturi de veac, a adăpostit fostul club liberal, unde s'a plămădit o bună

parte din istoria acestei țări, și ajungem la ușa vechii farmacii Bruss, colț cu str. Edgard Quinet.

Suntem aci într'unul din centrele nervoase ale Bucureştilor, unde, de mai bine de o sută de ani, pulsul orașului se simte mai bine. Sunt parcă locuri care, dintr'un început, primesc o anumită soartă, de la care nu se mai pot abate. Astfel, am văzut partea dreaptă a Podului Mogoșoaei hărăzită comerțului, partea stângă clădirilor publice. Tot astfel, de la 1812 până azi, a fost neîntrerupt aci locul unde lumea „bună" și-a dat întâlnire ca să se distreze, să joace, să discute sau să mănânce.

Pe locurile unde sunt azi farmacia Bruss, str. Edgar Quinet și hotelul Capșa[1139] se aflau, la sfârșitul veacului al XVIII-lea, casele și curtea marelui vornic Radu Slătineanu[1140]; după dânsul le-au locuit fii lui, Scarlat, mort în 1808, și Iordache, mare vornic și dânsul, care s'a stins din vieață la 1822.

La 1812, la începutul domniei lui Caragea[1141], un sas anume Mathias Brody întinse o lungă șandrama de scânduri în fudul curților lui Slătineanu, și așeză în ele primul spectacol public văzut vreodată în București, anume o dioramă[1142]. Se vedeau orașele cele mai vestite, încoronări de regi și împărați, întâmplări din războaie, călătorii pe mare și pe uscat, și atâtea alte lucruri minunate. „Și din patru părți ale orașului" – scrie Dim. Ollănescu[1143] – „curgea lumea șiroiu neîntrerupt, să o privească, să se mire, și să aibă ce istorisi... Abia după câteva luni, negustorii și gloata celor de jos putură străbate înăuntru, căci butcile și caleștile se țineau zi după zi, în curtea Slătineanului, și arnăuții croiau cu vâna de bou pe tot mojicul care ar fi îndrăznit să calce pragul „Comediei" pe când să englendiseau boierii. Și așa huzuri sasul până la 1816 când, sătul de bani și de traiu bun, își ridică șandramaua și plecă să se facă moșier... L-a cunoscut, copil fiind, tatăl meu".

Câțiva ani mai târziu, la 1828, anul venirii rușilor, Eronimo Momolo, un italian ce fusese bucătarul lui Grigore Vodă Ghica[1144], ridică, pe locul fostei diorame, un teatru[1145] care a rămas mult timp în gura bucureștenilor cu numele de teatrul cel vechiu sau teatrul cel mic.

Clădirea – spune Ollănescu, după tradițiuni verbale, – era din zid de paiantă cu moloz, și căptușită pe dinafară și pe dinăuntru cu scânduri. Sala, joasă în tavan, avea un rând la loji despărțite între ele cu un stâlp de lemn, pe care era așezată o lampă, 15 rânduri de bănci de lemn învelite cu chembrică[1146] formând cele trei staluri, o galerie în fund pe șapte trepte cu lavițe goale de lemn. Lângă scenă, o lojă domnească foarte mică; peste drum, trei canapele pentru curte[1147].

Iluminațiunea se făcea cu lămpi de uleiu de rapiță și lumânări de seu; în loja domnească, ardeau lumânări de ceară albă.

În loji boierii trimiteau mobile de acasă, covoare, scaune, oglinzi, așa că era mare deosebire între ele și restul sălii. Candelabru nu exista, mai târziu se

aninară câteva lămpi, căci era prea întunerec. Între staluri erau locuri de stat în picioare, pe care le ocupau elevii școlii filarmonice[1148], sau cei de la Sf. Sava.

Feciorii[1149] așteptau cu hainele stăpânilor pe la uși, în bufet ori prin trăsurile înșirate pe trei rânduri, în curtea din fund a Slătineanului.

Aci sosi, în 1828, prima trupă străină al cărui nume ne-a rămas. Era o trupă nemțească, sub direcțiunea unui oarecare Eduard Krainig, care dădea reprezentațiuni de drame și de opere. În orchestră cântau un flautist bun, Josef Ghebauer[1150] care după plecarea trupei rămase în București, se însură, și deschise un magazin de muzică, în fața sălii Slătineanu. Unul din fii lui, Alexis Ghebauer[1151], dădea lecții de pian mamei mele, pe la 1870.

După Krainig veni, la 1832, trupa lui Müller, apoi alte nenumărate trupe de turneu, franțuzești – de vodevil[1152] și operetă, – italienești – de operă și operă bufă, – dar nicio trupă românească până în ziua de 1 august 1850 când Matei Millo[1153], după ce jucase 4 ani la Iași, debutează în București, pe scena sălii Slătineanu, în „*Baba Hârca*”[1154]!

Tot cu acest prilej, bucureștenii au văzut, pentru prima oară, și cu mare minunare, un foc bengal[1155] care se aprindea pe scenă.

Să lăsăm un contimporan să ne vorbească de teatrul Momolo, cum era pe atunci:

„Trecând pe stradă – scrie Ulisse de Marsillac, vorbind de prima lui seară în București – „văzusem afișe anunțând un spectacol pentru seară. Întrebai unde e teatrul. Fusei dus în fudul unei curți pline cu gunoi. Câteva lămpi fumegânde erau agățate de pereții acoperiți cu un fel de chembrică castanie. Două sobe mari de tuciu[1156] își amestecau frățește fumul cu fumul lămpilor. În curând, găurile întunecoase poreclite loji se umplură cu lume. Spectacolul sălii era tot atât de curios ca cel de pe scenă. Se vedeau cocoane și domni, îmbrăcați după moda pariziană de mâine, lângă bătrâni boieri cu barba lungă, cu ișlic înalt pe cap, înveșmântați într'o giubea[1157] largă de pambriu[1158] cu brâu de cașmir și cisme galbene, apoi ofițeri purtând uniforma rusească aproape aidoma, apoi arnăuți cu fustaneaua în o mie de falduri, apoi câteva boieroaice bătrâne, credincioase fesului...”

Acum, după impresiunile spectatorului, acelea ale unui actor. Sunt amintirile impresarului-actor italian Fiorentino, care fusese cu trupa la București, în 1851, și publicate, de dânsul în *Les grand Guignols*. Sânt interesante, și le cred puțin cunoscute:

„Artiștii sânt încântați de chipul cum sunt tratați. Nu trebue să nădăjduiască buchete și, mai puțin, madrigale. Dar, odată ajunși acasă, găsesc primirea cea mai caldă, și cea mai deschisă, o masă bună, pui de găină de abia uciși în curte cu lovituri de toiag, și potârnichi și iepuri câți vrei, dulcețuri de trandafir... și nici urmă de pat. Nu poți să le ai pe toate. Patul n-a pătruns încă în moravurile Valahiei. Sunt, ce-i drept, câțiva boieri mari care au adus

mobila aceasta dela Paris sau dela Viena, pe care o arată ca o curiozitate – dar a rămas în moravuri întrebuințarea divanului[1159], pe care șezi ziua și te culci noaptea; câștigul este mare: nu ești nevoit să te desbraci seara, dimineața ești gata mai de vreme”.

Întreprinzătorul Momolo nu era numai proprietar de teatru, dar și de birt. Într'adevăr, tot pe la 1830, el închirie – sau chiar cumpără – înseși casele boierilor Slătineni, unde e azi Hotelul Capșa și, în sala de jos, deschise un birt devenit repede cunoscut prin bunătatea mâncărilor sale italo-orientale, printre care „*curcanul-țințirom*” (gentilhomme) era cel mai vestit.

Mai trecură vreo șase ani și deasupra birtului clădi o mare sală de bal, de „club” și „piknicuri”, cum se spunea pe atunci, faimoasa sală Momolo sau Slătineanu.

În Cantorul de Avise și Comerț[1160] din 1 februarie 1837 găsesc înștiințarea pentru primul bal mascat.

„Duminecă în 30 va fi Club Maske la D. Momolo în casele d-lui Slătineanu pe Podul Mogoșoaei” și, pe franțuzeşte:

„Dimanche soir aura lieu bal masqué chez M. Momollo”.

În anul următor, iată o descriere a balului ce avuse loc puțin dună cutremurul din 11 Ianuarie 1838.

„D-nii Eronim Momolo și Vorelli și-au pus toată silința a putea dobândi mulțumirea înaltei noblețe și a cinstitului public și cu bună dovadă, că, deși au dat cutremurul bănuială[1161] cinstitului public, dar d-l Momolo nu au trecut cu vederea acestea, și îndată au adus arhitect, au vizitat sala, au pus temelii spre siguranție, a decorat sala după cel mai frumos gust, întocmind și orchestră prea bună”.

„Clubul din 6 Februarie a fost atât de nobil, cât poate a se asemăna cu oricare club din orașele cele luminate din Europa. Sala a fost plină. Nobilitatea toată, damele cele strălucite cu berlianturi mai mult înfrumuseța sala. O adunare de bucurie să vedea între toate damele. Coconițele cele tinere stau ca nimfele. Adevărat că tot străinul voiajor ce au fost într'acest club va trece în portofelul său o însemnare națională și, întorcându-se în patria sa, va povesti că damele și cavalerii rumâni au înaintat foarte mult în moral, în învățătură, în gust și în galanterie. În Club se vedea de obște toți rumânii cu deosebită bucurie și mulțumire pentru buna orânduială și regulă ce se păzește, întocmai ca în cele mai însemnate săli de adunare obștească pentru petrecere”.

„O mulțime de măști, de tot felul și cu purtare delicată însoțită de vorbiri cu duh, desfăta pe privitori. Într'aceste măști era și patru în costum de un sălaș de țigani; aceștia erau foarte vrednici de privire, că vorbea tocmai în felul țigănesc; dintr'ânsele una da pentru noroc; și ei toți jucau jocuri țigănești”.

Momolo nu da înapoi de la nicio cheltuială:

În 1839 anunță prin ziare că „a întocmit și orchestră prea bună și prea

frumoasă compusă din d-l Vist, capel-maestru (celebrul Wiest[1162] compozitor și dirijor, ani de-a-rândul, în grădina Rașca[1163], pe str. Academiei, pe atunci a Școlii, n.a.) și 24 de bărbați vrednici din miliția națională"[1164].

Epoca de glorie a sălii Slătineanu ținu vreo 30 de ani, ceea ce e mult pentru o sală de bal. Dar, cu timpul, lumea veselă fu din ce în ce mai atrasă de noua sală Bossel, balurile la Momolo decăzură, cum decad toate în lumea aceasta și, la 1870, un cronicar dela *Journal de Bucarest*, intrat întâmplător la un bal mascat, e îngrozit de urîțenia sălii afumate, neagră de tutun și de praf, de costumele răpănoase, făcute din chembrică și din hârtie și de balaurul roșu și galben așezat în mijlocul sălii, care-și mișca ochii și trăgea limba, cu ajutorul a patru nenorociți ascunși în pântecele lui.

Lumea începu să părăsească sala lui Momolo, „șandramaua lui Momolo" cum spunea Cezar Bolliac[1165] când era supărat. De câțiva ani se deschisese, prin curtea caselor Slătineanu, strada Nouă[1166] azi Edgar Quinet[1167]. Și bucureștenii însetați de distracție avură numaidecât, în fundul străzii, un local unde să-și petreacă serile calde de vară: grădina Rașca.

O deschisese un ceh anume Hrtschka, care își și scrisese numele, cu șapte consonante și o vocală, pe firma deasupra intrării, dar cum românii nu-l puteau pronunța, l-au transformat în Rașca, și Rașca a rămas.

Era, pe Academiei, o căsuță măruntă, galbenă, în care mai pe urmă s'a așezat firma „Watson & Youel. mașini agricole". Grădina de vară era mică, o alee, pe care puteau merge patru inși la rând. făcea ocolul unui petec de verdeață; în fund, o stea mare din sticle multicolore se silea să dea lumină, înconjurată de niște palmieri de tablă care purtau candele colorate. Pe marginea aleii, bănci și scaune, și pe mese lumânări, în globuri de sticlă, împrejurul cărora roiau țânțarii.

Până noaptea târziu cânta orchestra lui Wiest și uneori, muzica militară. Bărbații veneau la Rașca să se uite la fete, și fetele, adunate de prin toate mahalalele Bucureștilor, se plimbau pe alee, îndelung, și zâmbeau la bărbați.

În 1870 găsim la Rașca și o mică trupă de varieteu, domnișoarele Gardon și de Beer cântă un duet din „*Petit Faust*" și domnișoarele Fanelly. costumate în vivandiere[1168] c,ântece militare, în aclamațiunile publicului.

Un an mai târziu, la capătul celălalt al străzii, casa Slătineanu, ca să revenim la dânsa, era cumpărată de Capșa[1169], care își așezase cofetăria în încăperile de jos încă din 1868. Restaurantul se deschise de abia la 1881, iar cafeneaua cinci ani mai târziu.

Dar, timp de 75 de ani, Capșa a fost mai mult decât un hotel, o cofetărie sau o cafenea, a fost, într'un fel, buricul țării și cronica ei vie[1170]. De mult, Capșa a intrat în istoria noastră[1171].

Iar istoria lui începe ca o poveste din bătrâni:

Era odată un cojocar[1172]...

Într'adevăr era, pe la începutul veacului trecut, un cojocar subțire, care odată pe an mergea la Lipsca[1173] după taxid[1174], adică după cumpărare de marfă. Îl chema Dumitru Capșa și era român macedonean.

Taxidul pe vremea aceea, nu era ușor lucru. Înainte de a părăsi țara negustorul, după ce își lămurea toate treburile, după ce-și făcea testamentul, se spovedea, se grijea, își lua rămas bun dela ai lui și numai după aceea pleca la drum. Și fiindcă se putea întâmpla să-l apuce Crăciunul sau chiar Paștile prin străinătate, și fiindcă ținea omul să-și facă sărbătorile după legea lui, îngrijiseră de mult negustorii români să-și ridice paraclis în Lipsca[1175], care mai dăinuește până astăzi[1176].

Dumitru Capșa a avut un fiu, Constantin, care a avut 12 copii, dintre care băieții Antonie, Vasile, Constantin și Grigore au întemeiat casa Capșa, la mijlocul veacului trecut.

La 1850 exista în București o cofetărie mare, a lui Giovanni, sub sala Bossel, în fața viitorului Teatru Național, una mai potrivită a lui Comorelli din Pasajul Român[1177], – cel care l-a adus mai târziu pe Fialkovsky[1178] – și vreo trei patru micuțe, a lui Dedu de pe malul Dâmboviței, bufetul lui Ivanciu din Grădina Cișmigiului, cofetăria lui Ghiță Bimbașa dela Biserica Albă[1179], și Gheorghe dela Hanul Trăsnea[1180] cel vestit pentru dulcețuri. De altfel, în afară de Giovanni, care știa să facă înghețături, cassate și șerbete napolitane, ceilalți se mărgineau la vechile dulciuri orientale, de mult împământenite la noi, cataifuri, baclavale, sarailii, rahaturi și peltele.

Frații Capșa, întreprinzători, își puseră gând să deschidă o cofetărie cum nu se mai văzuse la noi, cu cofeturi cum nu se mâncase încă, cu consumații cum nu se băuse încă, și se și pun pe treabă în acest scop.

Pe fratele Grigore[1181], cel mai tânăr din cei patru asociați, îl trimit la Paris să învețe arta cofetăriei pe lângă Boissier, întâiul ciocolătar al lumii, iar Anton și cu Vasile închiriază, pe 1500 lei pe an, o prăvălioară în casa Dămăroaei (viitorul Hotel de France) unde deschid în 1852 cofetăria „*La doi frați*".

Afacerea era începută cu un capital de 5000 lei și cu un personal alcătuit din trei lucrători, un ucenic și un rândaș[1182].

În curând însă prăvălia se dovedi prea mică, căci clientela venea, și de abia dacă era loc pentru patru mescioare; de aceea, doi ani mai târziu, frații își mutară cofetăria în casele Castrișoaei, iar locuința și laboratorul lângă Consulatul rusesc, în casele Filipescu. Proprietara pe vremea aceea era Mme Mărie de Philippesco, cum își scria boieroaica numele, Chipioaica sau Madam Chipiu cum o poreclise lumea, fiindcă-i plăcea să poarte, în loc de pălărie, chipiu de colonel.

Încăperile fusese luate de frații Capșa, cinstit, negustorește, la mezat[1183], cum se obișnuia pe atunci; dar pare că Doamna Filipescu a rămas nemulțumită de afacerea făcută, căci începu cu locatarii ei un proces care ținu mai mulți

ani, proces cu înfățișări sgomotoase, judecând după o scrisoare a lui Vasile Capșa din 1863 care spune: ,,Cocoana arunca așa vorbe Tribunalului că d-l Președinte schimba fețe, fețe”.

Dar să fii cu prăvălia într'o parte și cu laboratorul în alta nu era lucru potrivit și, după cum am spus mai sus, în 1868 frații se mută, pentru totdeauna, în casele vornicului Slătineanu.

Între timp, însă, trecuse asupra întregei întreprinderi amenințarea ruinei.

Într'adevăr, trei ani de abia după ce se apucase de cofetărie, în anul 1855, în toiul războiului Crimeei[1184] Vasile Capșa[1185] hotărî să plece la Sevastopol[1186], cu câteva chervane[1187] pline cu șunci, cașcavaluri, pastrame și altele, cu gândul să le vândă oștirilor aliate, și să se pricopsească.

Din nenorocire, n'a apucat să ajungă în Crimeea că s'a stricat toată marfa, de căldura grozavă a verii.

Fără marfă, și fără bani, Capșa se îmbarcă la Odessa[1188] pe un vas care-l duse în Bulgaria[1189], de unde nădăjduia să treacă în țară. După o vară fierbinte, era în Bulgaria o toamnă frumoasă, livezile erau pline cu prune și grădinile gemeau de trandafiri. Capșa nu stătu mult să chibzuiască, cumpără zahăr pe credit, prune și foi de trandafiri pe datorie și, într'un șopron părăsit, începu să facă niște dulcețuri atât de grozave încât se băteau bulgarii să le cumpere. Și la Sf. Dumitru[1190] când a trecut Dunărea să meargă acasă, Capșa avea la dânsul parale frumoase.

Și frații Capșa începură atunci să aducă de la Paris tot ce era mai bun și mai ales, în 1860 importă, pentru prima dată în România, absenthul[1191], zână verde, cum îi spuneau francezii; în 1861 ananasuri proaspete, în 1863 forme pentru înghețată. Într'adevăr, până atunci numai Giovanni știa meșteșugul înghețăturilor, și ca să nu i-l fure nimeni le făcea singur, într'o odăiță încuiată cu lacăt. Numai că într'o zi – și era tocmai vară – bietul Giovanni căzu atât de greu bolnav, încât fu silit să învețe pe unul din lucrătorii lui, dar acesta, slugă necredincioasă...

Nici prezentarea mărfii nu-i lăsa nepăsători pe frații Capșa. Astfel scrie Anton[1192] lui frate-său, la Paris: „când vei alege cutiile, caută ceva mai mare și mai frumos, să ne putem deosebi de Fialkovsky[1193] căci Madama dumnealui n'a plecat anul ăsta la Paris, că a mâncat bob[1194] mult și este umflată la stomac”.

Concurența lui Fialkovsky nu ținu mult, căci cofetăria decăzuse; bătrânul Giovanni murise; doar Broft[1195] care deschisese și el o cofetărie, mai putu, câțiva ani, să se măsoare cu Capșa. Rivalitatea ambelor case fu descrisă în versuri proaste, într'o revistă a timpului întitulată „Nazat”, a lui Jacob Negruzzi[1196] și Radu Rosetti.

Dar, în curând, Capșa rămase triumfător, cea dintâi cofetărie din București și una din cele dintâi din Europa. Și asta, până în zilele noastre.

Restaurantul s'a deschis, ca și hotelul, de abia la 1881.

Sala restaurantului era numai cât jumătatea celei actuale, cuprinzând doar partea din fund, și având ușă de intrare de-a-dreptul pe str. Edgar Quinet. Era rece, întunecoasă, căptușită toată cu marmură roșie. Și i se dăduse numele de „mormântul faraonilor"[1197].

Aci a mâncat, timp de 30 de ani, tot ce avea un nume în Bucureşti, și tot ce era străin cu vază. Aci venea, după teatru sau concert, protipendada bucureșteană să supeze[1198]: serate pe care le descria Claymoor[1199] în stilul lui, inspirat de cronicele „*Figaro*"-ului de după războiul franco-german. „Pe mese înflorite, în această frumoasă sală de ospețe, se înșirau mâncări delicioase datorite frigărilor aurite ale „*Vatel*"-ilor casei Capșa; și n-am nevoie să spun că oaspeții și mai cu seamă batalionul Therpsychorei au executat o sgomotoasă simfonie a furculițelor în sânul acestor desfătări demne de Capșa".

Iar în cele trei salonașe „particulare"[1200] care dau pe str. Edgar Quinet, s'au perindat toate femeile frumoase ale Bucureştilor, toate actrițele străine, toate elegantele, mai mult sau mai puțin artiste, atrase de faima cheflie a orașului nostru, căci între 1870 și 1914 Bucureștii au fost capitala din răsăritul Europei care numai cu Sankt Petersburg[1201] putea să împartă reputația de a avea bărbații cei mai darnici și cei mai ușori de înflăcărat din lume.

În salonașele dela Capșa a râs Reichemberg cea cu dinții de mărgăritar, Cleo de Mérode, iubita lui Leopold al II-lea[1202] Jane Hading, sau cei mai frumoși umeri ai Franței, dar și Cora Laparcérie, Blanche Toutain, Suzanne Després, Réjane și Sarah Bernhardt[1203].

La Capșa au făcut sensație surorile Barrisson, frumoasele dansatoare americane, dintre care una ieșea uneori pe pod îmbrăcată în bărbat de se țineau copiii după ea și la Belle Otero, care izbutise să-l dezghețe și pe Claymoor – căruia, zice-se, nu-i plăceau prea mult femeile – căci scrie, cu stilul lui, azi atât de nesuferit.

,,Olle, olle! per las trabucos de las trompettas de los torreros, Mademoiselle, vous êtes fichtrement jolie! Vlà Otero! En avant les lorgnettes! Le coup de rein final, eh! bien! Ça, c'est de l'art, tout bonnement!"

Otero păstrase de trecerea ei pe la noi o amintire mișcată. „Orașul e foarte pitoresc, scrie dânsa în *„Amintirile"* ei, cu nenumăratele sale biserici, ulițele sale strâmte, palatele sale, grădinile sale minunate. Cântecele și dansurile mele plăcuseră publicului român și reprezentațiile erau primite cu favoare. Eram pe atunci ca beată de dans și de muzică. Lăutarii și ritmul lor mă fermecau. După spectacol eram în fiecare seară invitată la supeu: aduceam și pe ghitariștii mei și la sfârșitul serii dansam.

„Dansam nebunește, cu toată căldura, toată dragostea mea de viață, cu un fel de frenezie fericită și sensuală. Cineva îmi spuse că semăn cu o bacantă[1204] posedată de un zeu. Un altul, după ce dansasem un fandango[1205], se apropiă

de mine și îmi zise grav: „Pustnicul care mănâncă cât mai multe urzici, care bea cât mai multă apă, și care postește mereu, nu vă va vedea dansând, domnișoară, fără să ofteze, să vă dorească, și să-și dea dracului castitatea și sandalele”... „Și în seara aceea” – conchide Otero – „sandalele s’au și dus dracului!”...

„Într’o seară, R. dădea un supeu în cinstea mea. Am dansat, pe urmă, cu atâta exaltare și atâta pasiune încât fu prins și dânsul și, ca în Spania, îmi aruncă portofoliul, bijuteriile, tot ce avea pe dânsul. Închipuindu-mi că eram într’un cabaret din Sevilla, dansam cu picioarele goale și, deodată, deschisei ușa restaurantului și ieșii în stradă, dansând mereu. R. făcu semn lăutarilor și ghitariștilor mei să mă urmeze”.

„Ninsese, era ger și, pe covorul alb care se întindea pe stradă, luna arunca licăriri fantomale. Și cu picioarele goale și tot dansând în zăpadă, mă dusei până la hotel, urmată de muzicanți și de prietenii mei, în cortej triumfal... Din nenorocire, fantasia asta m’a costat o congestie pulmonară care m’a țintuit în pat șase săptămâni...”

Mulți ani mai târziu R. – care era Radu Văcărescu[1206] – îmi povestea noaptea aceea, adăugând că sburaseră nu numai sandalele, dar și restul îmbrăcămintei Otere-i și că era o priveliște neînchipuit de frumoasă s’o vezi dansând, cu lăutarii și ghitariștii cerc în jurul ei, și dânsa albă, pe zăpada albă, în lumina argintie a lunii.

În acele timpuri corifeii juneții aurite, care erau și stâlpii dela Capșa, – les „pschutt”, les „vlans”, les „bécarre” cum îi numea, Claymoor – erau Radu Văcărescu, Alexandru Florescu (Floflo)[1207], diplomat și autor dramatic, Constantin (Tantin) Bălăceanu[1208], Iancu Cretzeanu zis „Rața”[1209], Mihai Laptew[1210] Soutzo, „Cap de mort”, Popa Miclescu „le ténor chéri des dames”, Alexandru Ghica[1211], poreclit Rapineau[1212] pentru îndeletnicirile lui picturale, Costică Izvoranu[1213], elegantul Sacha Blaremberg[1214] și în sfârșit Mișu Văcărescu, „Claymoor”, pe care l-am citat atât de des, cronicarul acestor timpuri și acestor vieți. Pe atunci, pentru doamnele din societatea bucureșteană să nu fii citată de Claymoor în „Carnet du Highlife” din *Indépendance Roumaine*[1215] era o nenorocire, o jicnire soră cu moartea mondenă. De aceea, casa lui Claymoor era plină cu daruri felurite, de la doamnele doritoare de a nu fi niciodată uitate, sau trecute cu vederea.

„Banda veselă” se întâlnea zilnic la Capșa, la ora aperitivului, sau la ora mesei, sau între 5-7, iarna în cafenea, vara pe terasă, căci din mai ieșeau mesuțele afară, ca pe Marile Bulevarde[1216] și pe Ring[1217].

Iarna jucau „pair ou impair” cu chibrituri, vara baccara[1218] cu numerele trăsurilor. Trăsurile ce suiau spre teatru erau ale băncii, cele ce coborau ale pontei. Odată, când Floflo ținea banca, observă cu mirare că Eftimie, muscalul[1219] lui Radu Văcărescu, care avea No. 9, trecea odată, și încă odată,

și încă odată, tot venind dela Teatru... și Floflo plătea, și tot plătea. La a patra oară îl opri pe Eftimie, întrebându-l ce rost avea plimbarea asta, numai într'un sens (pe atunci n'avea Calea Victoriei sens unic) și Eftimie răspunse cu simplitate că așa avea ordin dela stăpânu-său...

Pe vremea aceea, femeile zise „cumsecade" se fereau vara de trotuarul lui Capșa, unde erai „ca pe genunchii bărbaților" și treceau grăbite, și cu privirea înainte, pe trotuarul din față, al Luvrului[1220]. Pe dinaintea meselor, se plimbau doar „pipițele" care treceau zâmbitoare, prinzând din zbor o adresă, un compliment, sau o cerere de „rendez-vous".

Mă gândesc la „domnii dela Capșa" ca la niște oameni fericiți, care vorbeau de cai, de femei și de vinuri cu foarte multă seriozitate și care trăiau într'o lume restrânsă și stilizată ca un desen de Constantin Guys[1221] sau o noapte de carnaval. Erau, înainte de toate, amanți, purtau melon[1222] cenușiu, monoclu[1223] și pantaloni pepita, aveau o floare la butonieră, și nu vorbeau decât franțuzește. Am cunoscut pe cei mai mulți dintr'înșii, în tinerețea mea. Erau însă atunci domni bătrâni, liniștiți, și aveau necazuri și boală de ficat, ca toată lumea. Azi au murit, cred, toți, împreună cu politețea, veselia desinteresată, nepăsarea și leul-aur[1224].

Dar viața la Capșa și-a urmat cursul nestingherit și după ce dânșii nu mai erau, până în vara 1916. La 20 decembrie al acelui an comandamentul trupelor bulgare[1225] se instalează la Capșa.

A doua zi, începu golirea sistematică a pivnițelor.

Soldații veneau cu ranița și sacul de merinde goale și plecau cu ele pline. Ca să meargă treaba mai repede aduseseră și căruțe, din care vindeau apoi în stradă la cine vrea, sticla pe câte 3-4 lei. Și printre sticlele astfel vândute erau: „Chateau Yquem, Crême de tête 1858, Chateau Lafitte retour des Indes 1848, Fine Champagne 1825 și 1848 des caves de l'Empereur"...

De atunci, pivnițele lui Capșa n'au mai fost reînprospătate decât în parte. După războiu a urmat scăderea treptată a leului, tarifele vamale prohibitive... Pe la 1930, restaurantul era aproape părăsit, numai câțiva vechi clienți credincioși mai veneau zilnic, la aceeași masă. În cafenea, devenită după desființarea „Terasei"[1226], locul de întâlnire al poeților și literaților, se discuta mult dar se consuma puțin. În 1938 d-l Capșa se hotărî să suprime cafeneaua și să mărească restaurantul, cu tot spațiul astfel câștigat. Se deschise o sală frumoasă, primitoare, caldă și restaurantul a cunoscut iar zilele frumoase de odinioară, când trebuiau reținute mesele din timp... Și, ca și mai înainte, Capșa continuă să fie o permanență în viața acestui oraș.

PASAGIUL COMEDIA

Nu prea mai știu azi bucureștenii că locul care se întinde dela Capșa și până la bijuterăria Resch[1227], și pe care se ridica până mai deunăzi la stradă Clubul Tinerimii[1228] și în fund Teatrul Comedia, a fost cândva loc Domnesc.

Aci se afla, la sfârșitul veacului al XVIII-lea, casele marelui ban Dumitru Ghica[1229], străbunul tuturor Ghiculeștilor din Muntenia.

După ce bătrânul ban muri, în 1808, casa trecu fiului său cel mai mare Costache, zis Brigadier[1230], căci fusese în Rusia și îi dăduseră rușii „cin” de general de brigadă. În 1812, după focul care mistui Curtea Nouă din Dealul Spirei, Vodă Caragea, ne mai având unde să stea, închirià casele lui Costache Ghica și se mută în ele.

Cum arătau casele și curtea în timpul lui Caragea ne spune Filimon:

„Pe locul unde se află azi casele lui Bossel era clădit palatul domnesc, compus dintr’un șir de case cu două rânduri, ce începeau din ulița Mogoșoaei și se terminau dinaintea caselor generalului Herăscu[1231], pe ulița numită a Școalei (str. Academiei).

„Arhitectura acestui palat era vagă și nedeterminată: era o zidire sau o grămădire de material în care se vedeau mai multe ordine de arhitectură, imitate în ceea ce au ele mai grosolan și mai neregulat”.

„Fațada ce privea către Podul Mogoșoaei avea un balcon în formă de chioșc turcesc [1232], mobilat cu divanuri și lădițe tapetate cu catifea roșie, în care venea adesea principele de-și lua cafeaua și ciubucul, privind pe trecători.

„Pe partea despre Momolo, era un șir de odăi în formă de chilii călugărești, în care ședeau idiclii[1233], neferii[1234] și iciolanii[1235] domnești”.

„Fundul curții, sau partea despre Herăscu, era consacrat grajdurilor unde se țineau armăsarii de Misir[1236] și Arabia, cu care se servea Domnitorul la solemnități și preumblările sale, iar în fața Podului Mogoșoaei, pe o lungime aproape de 100 de stânjeni[1237], era un zid simplu care închidea în întregul său marele pătrat ce compunea reședința, și o poartă mare, numită „Pașa Capusi” ce servea de intrare principală.

„Curtea domnească, pe timpul acela, se deosebea cu totul de curțile domnitorilor din zilele noastre. Atunci ea înfățișa un centru unde se aduna tot ce aveau Bucureștii mai inteligent, dar mai leneș și mai depravat. Palatul era plin de boieri și de „calemgii”[1238] de tot felul, dintre care fanarioții se deosebeau prin cochetăria umbletului lor, prin desele „temenele”[1239] și complimente ce făceau în dreapta și în stânga – și mai cu seamă prin eleganța veșmintelor tăiate după ultima modă venită din Fanar[1240].

„Interiorul curții prezintă vederei o panoramă foarte curioasă și variată: în mijloc, stau înșirate caretele[1241] și butcile[1242] boierilor; mai încolo vizitiii lui Vodă preumblau[1243] armăsarii îmbrăcați cu cioltare[1244] cusute cu sârmă de aur; dinaintea unui rând de odăi numai cu un cat, tefekcii[1245], arnăuții și satârașii[1246] își curățau armele, șuerând printre dinți câte o arie albaneză. Înăuntru și afară de poartă, o adunătură de popor din clasele de jos căsca gura la învârtelile și strâmbăturile pehlivanilor[1247] și ale măscăricilor domnești. Simigii[1248] cu tablalele[1249] lor ,.sferice puse pe cap, și tripodele[1250] de lemn la subțioară, împreună cu bragagii[1251] și salipgii[1252] arnăuți, făceau contrast cu alunarii[1253] și vânzătorii de șerbet din Fanar, care purtau pe cap fesuri mici cu funde de ibrișim[1254] și cămăși de borangic subțiri cari lăsau să ,se vază pe piepturile și pe brațele lor goale, figuri simbolice[1255] încrustate, precum obișnuiau ienicerii[1256]".

„În fundul curții se vedeau diferite grupe de masalagii[1257] și pungași[1258]; unii jucau nuci[1259], alții „*iasic*"[1260] și „*tura*"[1261], alții iarăși jucau la „*o para cinci*" și stos[1262] pe despuiate".

Acestui colorat furnicar de bazar oriental răspundea, în lăuntrul încăperilor domnești, agitația unui roiu de slujbași și ofițeri ale căror titluri și atribuțiuni veneau de-a-dreptul – mutatis mutandis[1263] – dela saraiul Sultanului[1264].

Curtea ultimilor domni fanarioți cuprindea, de la cel mai mare la cel mai mic, pe următorii:

1. Marele cămăraș, de fapt ministrul casei Domnești, ales printre boierii de clasa I-a, este față la toate ceremoniile mari, și face vizitele în numele Domnitorului.

2. Al doilea cămăraș are în sarcină ceremoniile Curței și împarte cu caftangii grija de hainele lui Vodă.

3. Grămăticul cămarei, ține socotelile cheltuielilor și veniturilor cămarei domnești.

4. Vătaful de cămară, e mai mare peste grămătic și servitori.

5. Ispravnicul de curte, este economul curței, care vede de aprovizionarea cu pâine, carne, lumânare, lemne și este și mai marele peste „dărvanii"[1265] însărcinați cu facerea focurilor.

6. Grămăticul ispravnicului, care împarte cu dânsul și greutățile și câștigurile.

7. Vătaful de curte, un fel de intendent, mai mare peste slugi.

8. Vătaful beizadelelor.

9. Marele grămătic, secretarul lui Vodă, mai ales în ceea ce privește legăturile și corespondența cu străinătatea.

10. și 11. Al doilea și al treilea grămătic.

12. Muhurdarul[1266], pune pe acte pecetea domnească pe care o primește

din mâinile lui Vodă. Se întâmpla uneori că până o da înapoi, o mai punea pe pitace[1267] de care Vodă nu știa nimic.

13. Divictarul[1268], vede de călimara lui Vodă.

14. Archiiatros-ul, sau primul medic al Curții. Farmaciile din toată țara depind de dânsul.

15. Chirurgul Curței

16. Spițerul[1269] Curții.

17. Cuparul[1270], are în grija lui vinul dela masa lui Vodă, este și paharnicul care îi întinde cupa, îi dă pâinea și vinul la biserică.

18. Credincerul[1271], vede de pivnița domnească, de cofeturi și de măsline.

19. Becerul[1272], vede de beciul unde se țin proviziile și de bucătăria domnească. Servește pe Vodă la masă.

20. Ici-ciohodarul[1273], vede de cișmele și papucii lui Vodă.

21. Răhtivanul[1274], priveghează la valtrapurile, șeile și frâurile cailor domnești. Când Vodă încalică, îi întinde scăunelul să puie piciorul.

22. Caftăngiul[1275], este primul fecior, al Domnitorului[1276], vede, împreună cu al doilea cămăraș, de hainele domnești, pregătește caftanele boierilor numiți și îi îmbracă.

23. Mabeingiul[1277], vede de cancelaria lui Vodă, și este răspunzător de orice hârtie care s'ar rătăci.

24. Samașirgi-bașa[1278]; vede de rufăria lui Vodă.

25. Cafegi-bașa, vede de cafele.

26. Șerbetgi-bașa, vede de șerbete și dulcețuri.

27. Buhurdangiul[1279]; vede de parfumuri, miresme, tămâie și călugărașii, pentru afumat prin palat.

28. Ciubucgi-bașa, vede de ciubucurile, dar nu de narghileaua lui Vodă care intră în sarcina lui

29. Narghilegi-bașa.

30. Ibrictarul dă lui Vodă ibricul și ligheanul, când se spală.

31. Peșchirgi-bașa[1280] îi dă peșchirul să se șteargă.

32. Baș-ciohodarul, este mai mare peste ciohodarii, adică păzitorii ușei domnești, și ai Divanului, când e Vodă de față. Sunt vreo douăzeci la număr, înarmați cu halebarde[1281] înalte și ușoare.

33. Sufragi-bașa, îngrijește de argintărie, de serviciul de masă și de orânduirea mesei domnești.

34. Berber-bașa este bărbierul lui Vodă.

Dela caftangiu în jos și până la berber-bașa, aceștia sânt slujitorii lui Vodă numiți laolaltă „idiclii". Fiecare, bineînțeles, își avea ajutoare numiți iamaci[1282], sau, mai des, icioglani[1283]. Când sunt ,,de serviciu" cum am spune azi, poartă fesul, un anteriu lung încins cu un șal și papuci în picioare; sunt hrăniți la Curte. În sfârșit mai mici în rang sunt:

35. Cavas-bașa[1284] care, cu un toiag cu mâner lung de argint, stă la ușa lui Vodă.

36. Sandangi-bașa[1285], vede de sfeșnice, lumânări și mucări.

37. Satâr-bașa[1286], cu cei patru satârgii ai lui, păzesc poarta.

38. Chehaia[1287].

39. Baș-ceaușul, care este turc, mai mare peste aprozi.

40. Alaibaș-ceaușul[1288].

41. Avigie-bașa[1289], care vede de șoimii domnești, și de vânătoare în genere.

42. Mehter-bașa[1290], mai mare peste mehterhaneaua, muzica turcească a Domnului.

43. Maimar-bașa[1291], arhitectul Curții și, în sfârșit.

44. Vornicul haremului, de obiceiu om însurat și în vârstă, și purtând barba toată ca boierii de cl. I-a. Îngrijește de curtea Doamnei și Domnițelor și soția lui, vorniceasa, e deobiceiu prima doamnă de onoare. Tot personalul femenin al Curței stă sub ordinele vornicului haremului.

La această „casă civilă" trebue să mai adăugăm „casa militară" alcătuită de tufecgi-bașa[1292], căpetenia pușcașilor, deli-bașa[1293], al călăreților, ghiuler-aga[1294], al neferilor[1295], buluc-bașa, al lipcanilor[1296], oda bașa[1297] al beşliilor tulumbagi-bașa[1298], al pompierilor, și in sfârșit topcii, adică tunarii. Dacă ceilalți comandanți militari aveau, de bine de rău, vreo sută de oameni, cu totul, sub ordinele lor, apoi slujba topciilor era, într-adevăr, menită să devie o sinecură[1299] în toată desăvârșirea ei. Căci iată ce scrie, în 1822 baronul Kreuchely[1300], consulul prusian: „... în 1812, artileria românească consta în trei tunuri vechi de tuciu[1301], antice rămășițe, pentru ghiulele de o oca și jumătate. Starea lor era atât de jalnică încât păreau culese de la un colț de stradă, unde slujeau poate drept stâlpi la răspântie. În 1821, Tudor Vladimirescu puse mâna pe această înfricoșătoare artilerie, care apoi căzu, parte în mâna turcilor, și parte pieri fără urmă. împrejurările n'au învrednicit încă pe noul Domnitor să repare o pierdere atât de dureroasă, astfel încât, deocamdată, este cu totul lipsit de artilerie. Totuși, se văd la armășie[1302] indivizi care, sub numele de topcii, poartă pe chivera[1303] lor de postav roșu două tunuri din postav albastru, menite, se vede, să apere Țara Românească!"

Această curte a lui Caragea a văzut-o, în 1813, un francez deștept, ironic și desamăgit, care a știut să scrie ce a văzut. Era contele de Lagarde[1304], al cărui strănepot este azi secretarul Legației Franței în București, venit pe meleagurile văzute de străbunul său acum o sută și treizeci de ani. Lagarde, care întovărășise pe noul consul francez, Ledoux[1305], la audiența sa de prezentare, scrie așa:

„Această ceremonie mi s'a părut destul de interesantă, întrucât maimuțărește aidoma primirea ambasadorilor la Poartă. Iată cam cum s'au petrecut lucrurile:

„La ora zece dimineața, slujitorii Domnitorului au adus consulului un echipaj de paradă cu șase cai, în care a luat loc cu cancelarul Consulatului, pe urmă veneau trăsurile supușilor francezi stabiliți în București, sau a celor care se bucurau de protecția franceză; o ceată de arnăuți mergea în fruntea acestui cortegiu care, trecând prin ulițele principale, ajunse la Palatul Domnitorului, unde fu primit în cacofonia[1306] unei muzici turcești, alcătuită de cincizeci de tobe mari, tot atâtea țimbale[1307], trei trâmbițe și șase oboiuri, ceea ce întocmea o infernală simfonie. Precedați de ciohodarii purtând livrelele curței, furăm introduși în sala tronului, unde un venerabil bătrân, așezat sub un baldachin de catifea brodat cu aur și mărgăritare, și înconjurat cu toată pompa pe care a putut să o desfășure, mi-a dovedit că rolul unui rege, pe care îl joacă numai de două luni, nu este nici greu, nici neplăcut de îndeplinit".

„În fața tronului era un fotoliu pentru consul, și de amândouă părțile, sofale pentru noi".

„D-l Ledoux pronunță discursul de rigoare... răspunsul lui Caragea nu-l auzii căci de abia îl șopti, dar porunci cu glas foarte tare să ne aducă dulcețuri și cafele, pe care le luarăm vorbind de întâmplările politice actuale, de ciuma din Constantinopole, de asprimea iernii și, când nu mai era nimic de spus, fui prezentat și eu, pentru a hrăni conversațiunea. Alteța Sa mă onoră cu un zâmbet suav ca primul strop de rouă și, după câteva cuvinte neînsemnate, și răspunsuri la fel cu întrebările, tot cortegiul diplomatic se duse la Doamna, unde reîncepură aceleași giumbușlucuri; era înconjurată de fiicele ei și de câteva doamne ale Curții, foarte atrăgătoare; dulcețuri și parfumuri le fură oferite de sclave[1308] frumoase, apoi furăm fericiți cu sunetele ascuțite ale unei flașnete[1309], pe care Alteța Sa ne spuse că nu se sătura ascultând-o".

„La ultima măsură a minunatului minavet[1310] luarăm rămas bun și ajunserăm, nu fără greutate, la porțile palatului, împinși, îmbrânciți, striviți de o sumedenie de ticăloși îmbrăcați în roșu, alb, verde, cu barbă sau fără, cu turban sau cu ișlic care, neavând altă leafă la Curte decât aceste rari pomeni și bacșișul de Anul Nou, se îngrămădeau ca să primească cuvenitul bacșiș pe care trebue să-l dea noul consul. Am văzut clipa când, tot trăgând de dânsul, erau să-l rupă bucăți dacă, din fericire pentru dânsul, patru ciohodari voinici nu-l purtau într'o clipă în trăsura lui, de unde a aruncat câțiva pumni de bani pe spinarea acestor cerșetori galonați"[1311].

,,Iar noi, simpli cetățeni care n'aveam cinstea să fim brodați pe toate cusăturile, ne regăsirăm trăsurile cu primejdie de moarte. Scăpat teafăr, pot acuma, singur cu tine, să râz puțin de nebuniile omenești, întrebându-mă dacă această comedie de măscărici nu va sfârși în dramă pentru principalul actor".

Poate că aceeași întrebare și-o pusese și „principalul actor" căci, într'o zi din toamna anului 1818, Caragea, care de mult timp își pregătise ieșirea din

scenă, de teamă să n-aibă soarta lui Grigore Ghika[1312] sau a lui Hangerliu, părăsi Bucureştii, împreună cu tot neamul său şi, păzit de patru sute de arnăuţi credincioşi, luă drumul Braşovului. Trăi un timp în Elveţia, apoi în Italia, la urmă se aşeză în Atena unde vieţui singuratic, îndeletnicindu-se cu sporirea marei sale averi şi muri, trecut de 90 de ani, în 1844.

Urmaşul lui Caragea, Alexandru Suţu[1313], trase şi dânsul după înscăunare în casele Ghica, mărind însă, pare-se, palatul Domnesc şi cu casa Slătineanu, o galerie de lemn unind corpurile de case.

Printre călătorii străini primiţi de Vodă Suţu, englezul Sir Robert Ker Porter[1314] ne-a lăsat următoarea relaţiune:

„Înălţimea Sa Prinţul Suţu mă primi cu obişnuita curtenie; în timpul audienţei cafele, ciubuce şi dulceţuri fură servite, pe şerveţele brodate cu aur".

„Deşi Prinţul are de abia 50 de ani, totuşi barba îi este albă ca zăpada şi faţa brăzdată cu sbârcituri adânci; pe scurt, teama, neliniştea, şi o statornică îngrijorare sunt întipărite în fiecare trăsătură. Scump plătită falã, cu ştreangul împrejurul gâtului!"

„Palatul era întunecos şi nepotrivit cu scopul lui în afară, într'adevăr, de mulţime de servitori de toate felurile, şi de lungi rânduri de paznici arnăuţi. Dar îmbrăcămintea sa era de cel mai desăvârşit gust turcesc, în întregime, în afară de coafură care, ca şi cea purtată de supuşii săi valahi, era din blană neagră, semănând la formă cu coafura unui dragoman al Porţii".

„După o convorbire de un ceas cu Alteţa Sa ne luarăm rămas bun dar, părăsind sala, spre marea mea surprindere, fui deodată apucat de braţe şi de subţiori... strivit de o sumedenie de slujitori arătoşi şi târât de dânşii până la poarta mare a Palatului, dar atât de strâns şi de turtit, încât nu putui nici să-mi pui pălăria pe cap, nici să simt pământul sub mine. Eram nedumerit asupra acestui straniu chip de a ieşi din palat... dar în loc de a zări un hanger[1315] ameninţându-mi capul, văzui trăsura de gală trasă la poartă: uşa era deschisă şi fui trântit într'o clipă în fundul caretei fără cea mai mică cruţare a braţelor sau picioarelor mele... Consulul, de abia sosit lângă mine în acelaşi chip, numaidecât dădu bacşişul aşteptat şi toată mulţimea se risipi de îndată, ca un zbor de pasări, fiecare cu o bucată în cioc, nemairămânând nimic din dragostea lor pentru noi, afară de un biet nenorocit de sdrenţăros care alerga înaintea splendidului nostru echipaj, purtând focul într'un fel de colivie de fier..."[1316]

Dela Caragea la Suţu numai Domnul se schimbase, obiceiurile Curţii rămăseseră aceleaşi.

Dealtminteri, lui Vodă Suţu nu i-a fost dat mult timp să se bucure de plăcerile Domniei. Simţise mişcarea eteristă[1317] încă dela începuturile ei, şi nu putea s'o sprijine fără să se piardă faţă de Turci. Eteriştii hotărâră pierirea

lui, și însărcinară pe căpitanul Farmache, care era tuffecci-bașa peste arnăuții lui Vodă, să-l omoare. Farmache[1318] însă, ajuns în fața Domnului său, lăsă să cadă pistolul din mână.

Se spune că doctorul grec Mihail Cristari[1319] ar fi fost mai neînduplecat și l-ar fi otrăvit pe Vodă, infectându-i un abces ce-l avea la braț. Fapt este că, de la 25 Ianuarie și până la 31, când moartea a fost vestită oficial, nimeni n'a mai văzut pe Domnitor, în afară de prietenul lui și doctorul Curții Tipalda sau Depalte, venit de la Craiova. Oamenii însă se minunau că, deși în toiul iernii, nu mai ieșea fum din coșul odăii lui Vodă. Mai târziu s'a spus că trecătorii de pe podul Mogoșoaei l-ar fi zărit în aceste șase zile pe Suțu stând ca deobiceiu în sacnasiu[1320] și uitându-se pe uliță, dar că n'ar mai fi fost decât trupul lui, sulemenit și îmbălsămat. Nu trebuia cunoscută moartea lui Vodă până ce nu venea, dela Constantinopol, mult așteptatul firman de numire în scaunul țării a fiului Domnitorului, Beizadea Niculae[1321].

Dar firmanul n'a mai venit, astfel că în ziua de 2 Februarie trupul neînsuflețit, după ce fusese expus în sala tronului, fu dus spre lăcașul de veci, la Sf. Spiridon[1322], purtat descoperit, cu toate podoabele sale, înconjurat de tuiuri și de însemnele domniei purtate pe perne stacojii. Deasupra lui este ținut un baldachin de mătase stacojie cusut cu aur. Șase câte șase, boierii țării, dela cei mai mari la cei mai mici, se schimbau să ducă coșciugul pe umerii lor, din sala tronului până la groapă...

Câteva săptămâni mai târziu, Tudor Vladimirescu[1323] era în preajma Bucureștilor, și zavera[1324], ca un puhoiu, se întindea asupra țării.

În timpul ei, se așezară în casele Domnești mai întâi pandurii[1325], pe urmă arnăuții, și în sfârșit turcii. Toate încăperile de jos fură făcute grajduri, iar când, un an mai târziu, în 1822, s'a început „meremetisirea”[1326] caselor pe jumătate dărîmate, reparațiile scoaseră la iveală cadavrele a 17 femei ucise.

În octombrie al aceluiași an primul Domn pământean veni, tiptil, dela Țarigrad[1327] încă înainte de plecare, poruncise să se facă mari lucrări la Palatul din Podul Mogoșoaei, dar ele fiind de abia începute, fu nevoit să tragă în casa banului Scarlat Ghica[1328], de lângă biserica Sfânta Vineri[1329].

Peste puțin sosi de la Constantinopol și marele cămăraș Filipache Lenș[1330], prietenul lui Vodă, cu tot calabalâcul[1331] trebuincios, astfel încât alaiul de înscăunare al lui Grigore Ghica[1332] putu să se desfășoare în ziua de 6 noembrie.

În dimineața zilei, după datină[1333], Vodă ascultă slujba la Sf. Spiridon, unde își puse cuca[1334] pe cap, după aceea trecu la Curtea veche[1335] unde, în genunchi pe o pernă roșie, fu uns de către Mitropolit [1336] cu Sfântul Mir, și apoi porni la curtea sa în alaiu mare, astfel întocmit:

1. În cap Hagi Ahmed Pașa, Chehaia lui Hassan Bei, cu țimbale, steaguri, și 50 de turci călări.

2. Apoi, după un timp, elevii școalelor.

3. Dulgherii și zidarii cu toporul în mână, și tulumbagiii (pompierii) cu chivere[1337] în cap.

4. Feluritele bresle.

5. Negustorii.

6. Portar-bașa, călare, cu oamenii lui.

7. Hatmanul[1338], la fel.

8. Armașul[1339], la fel, urmat de mai bine de 200 lăutari țigani, toți cântând.

9. Aga orașului, cu lăutarii lui.

10. Vornicii, la fel.

11. Spătarul, la fel.

12. Toți boierii mari, călări.

13. Marele vistiernic, cu oamenii lui, toți călări.

14. Caii de frâu ai lui Vodă, ținuți la mână, 12 la număr, fiecare purtând pe valtrap, la dreapta, un scut de argint suflat cu aur, la stânga, un hanger.

În urma lor vine marele comis cu oamenii lui.

15. Cele trei tuiuri (cozi de cal)[1340] la care are drept Vodă, ca vizir al Imperiului otoman, înconjurate de turci bostangii[1341].

16. Marele postelnic[1342], cu postelniceii și călărașii înainte.

17. Două beizadele, înconjurați de ciohodari.

18. Vodă, călare pe tabla-bașa[1343], calul dăruit de Sultan, ținându-și cu mâna dreaptă cuca pe cap ca să nu cază.

Înaintea lui mergeau bostangiii și gâzii[1344], mai în urmă idiclii cu semnele domniei, topuzul[1345], arcul, săgețile și sabia.

19. Marele cămăraș, Filipache Lenș, aruncând cu pumnul bani[1346] în dreapta și în stânga, și mai cu seamă la ferestre, dacă zărea femei frumoase.

20. Mehterhaneaua[1347] lui Vodă; după care venea trăsura lui Vodă, înhămată cu șase cai negri, și celelalte trăsuri.

Odată alaiul ajuns la curte, Vodă se sui pe scaunul domnesc, divan-efendi[1348] citi firmanul[1349] sultanului pe turcește, apoi marele vistiernic, pe românește... Vodă ascultă în picioare, apoi luă firmanul din mâinile lui divan-Efendi, îl sărută și îl duse la frunte, apoi se așeză pe Scaun, toți cei de față îi sărutară mâna, apoi Vodă începu să căftănească[1350] pe boieri...

Reparațiile făcute schimbaseră aspectul palatului. Principesa Alexandrina Ghica, nepoata Domnului, care copilărise la Curte, scrie în amintirile ei despre „marele și frumoasele încăperi, acoperite cu fresce, datorită pictorului italian Giacometti[1351] și, la catul întâi, de niște colonade de porfir[1352] întrerupte de pereți mobili care îngăduiau transformarea mai multor saloane într'o singură sală foarte arătoasă, colanele rămânând singura amintire a pereților dispăruți".

În aceste încăperi a viețuit Vodă Ghica șase ani, trăind după vechile

moravuri, primindu-și musafirii chitit turcește[1353] pe sofa, și bătând el însuși pe tinerii boieri cu topuzul, când nevoia cerea. Dar era un om evlavios și cu frica lui Dumnezeu, care își lua hotărârile noaptea în fața icoanelor, și era simplu în gusturile și petrecerile lui. ,,S'a silit – scrie nepoată sa – să suprime multe din obiceiurile fanarioților, între care una din sarcinile Curții cele mai nostime: opt inși, îmbrăcați în portul cel mai strălucit, trebuiau să intre în fiecare dimineață în iatacul domnitorului, imediat după trezirea lui și să-i spuie laolaltă: ,,Frumos ești Măria Ta! sprincenat ești Măria Ta!" După aceste exclamații, strigate în cor, se retrăgeau în bună ordine, militărește. Ziua, începută astfel, îi părea grecoteiului mai dulce. Plata slujbei era, de asemeni, însemnată".

După masă, poruncea să tragă la scară caleașca lui cu tăbliile suflate în argint, și cu arcurile de curea de lac, suia la spate pe armașul pușcașilor și pe cafegi-bașa, și pornea la bătrânul lui prieten boierul Romanit[1354], care ședea în casele lui de pe Podul Mogoșoaei, unde este azi Ministerul de Finanțe, cele mai frumoase din București.

Și îi poftea și pe armaș și pe cafegi-bașa la sindrofie[1355], căci mai ales acesta îi era drag. Îl chema Nicu Alexandrescu, fusese școlarul dascălului Chiosea dela Udricani[1356], vestitul cântăreț, și avea glas atât de dulce și de frumos încât Grigore Ghica[1357], înainte încă de a ajunge domn, auzindu-l odată, l-a luat la dânsul în casă, și îl plimba noaptea în butcă lângă dânsul, să-i cânte cântece de lume.

Iar când era timpul călduros, îi plăcea lui Vodă Ghica să iasă la iarbă verde, în afara orașului; și găsesc un farmec nespus acestei descrieri pe care o face Kreuchely a unei seri din iunie 1826, când i se făcuse dor lui Vodă să iasă la câmp:

„Deunăzi seara, înapoindu-se în oraș, la lumina lunii, Prințul o luă pe jos, la bariera Podului Mogoșoaei, și trecu prin tot orașul, în alai; câțiva arnăuți, înarmați până în dinți, deschideau cortegiul, după dânșii venea bașciohodarul între tufecgi-bașa și deli-bașa, apoi veneau câțiva ceauși, apoi înălțimea Sa, între Doamna Profirița, sora Măriei Sale, și o altă doamnă, de bună seamă o doamnă de onoare, atunci în slujbă; în urmă veneau beizadelele, boierii în favoare și câteva doamne; pe de lături lăutarii, unul după altul, însă separați de Vodă de către ciohodari; în sfârșit, gloata boierilor și boieroaicelor care având fericirea să se întâlnească cu Părintele Țării, coborîseră de îndată din trăsură și se simțiseră datori să se țină după dânsul; în coadă, ceata arnăuților înarmați, și după dânșii popor mare, mijlociu, mărunt și foarte mărunt, căci tot norodul ținea să ia parte la această cerească desfătare"...

Mai trecură doi ani după acea liniștită seară cu lună, și Vodă Ghica trebui să-și părăsească scaunul. Doi ani de griji și de necazuri, de istovitor joc de echilibru între Petersburg și Țarigrad[1358] până ce, în dimineața zilei de 10 mai 1828, sosi știrea că turcii intrau în țară pe la Călărași și rușii pe la Focșani.

Atunci, în grabă, Vodă, mai căftăni paisprezece boieri dintre prietenii lui, numi caimacam pe Mitropolit, puse pe frate-său Alecu, marele spătar, să tragă unui arnăut, care se sfădise cu un negustor străin, o bătaie atât de cumplită încât bietul arnăut muri pe loc și, la 2 după masă, întovărășit de vreo 150 de arnăuți călări și de vânătorii călări ai lui Costache Cornescu[1359] și ai lui Alecu Filipescu de la Drajna, luă drumul pribegiei.

Dar, în drum, se opri la mănăstirea Târgșor[1360] lângă Câmpina de unde, refuzându-i-se, se vede, pașaportul cerut rușilor, se înapoie peste o lună în București, de data aceasta cu o escortă de cazaci.

După câteva zile, petrecute în palatul său dela Colentina[1361], Domnul mazil se așeză iarăși în casele sale din Podul Mogoșoaei, în mijlocul nepăsării obștești.

În curând, fiul său al doilea, beizadea Iorgu, murea de ciumă, la vârsta de 23 de ani.

Pe bietul om amărît și singuratic îl mai necăjiră încă odată treburile Statului. Kiseleff venea deseori la dânsul să discute câte un articol al Regulamentului Organic[1362]. Generalul Mavros[1363], șeful carantinelor și cumnat cu Vodă, făcea pe tălmaciul, deoarece fostul Domnitor nu știa nici rusește, nici franțuzește bine. Și se spune că odată, după lungi și zadarnice discuțiuni, în care Kiseleff se arătă neînduplecat, Vodă Ghica se sculă de pe scaun, începu să se plimbe supărat de colo până colo, și izbucnind, spuse lui Mavros: „Fă-l să înțeleagă, cumnate, să nu mă mai necăjească, că e mult de la mine până la el, fiindcă el este sluga împăratului, iar eu sunt iucituiulun[1364] pașă și fost Domn al țării mele". Se spune că, în ziua aceea cel puțin, Kiseleff zâmbi, și cedă.

În curând, fostul Domn își mântui vieața, dându-și sufletul la 16 noembrie 1834. Cei ce-l huliseră pe când trăia îi plângeau acuma moartea; și Papazoglu scrie: „Timpul acestei domnii se numește până azi de toți românii domnia de aur, domnia de fericire; atunci s'a păzit dreptatea, liniștea și pacea, căci a știut bătrânul Domn a fi bun părinte către toată lumea. Nu dojenea cu asprime, nu osândea pe nimeni până ce însuși nu se încredința..."

Casele răposatului Domn rămaseră în stăpânirea Ghiculeștilor până pe la 1860, când fură cumpărate de Nicolae Lahovary[1365], tatăl lui Alexandru[1366], Iacob[1367], Ion[1368] și Emil[1369] și de atunci locurile n'au mai ieșit din neamul Lahovăreștilor.

Pe la 1880 s'a așezat, în casele restaurate, clubul Tinerimei[1370], întemeiat în 1877 și acu doi ani s'a mutat și clubul. Azi, casa este goală și mi s'a spus că așteaptă să se mute întrânsa vreo administrație. Dar frumoasele coloane de porfir roșu, pomenite de Alexandrina Ghica, se mai văd și azi, încinse cu un brâu de bronz. Ele susțin sala de jos a vechiului palat, de unde se ridică treptele de marmoră pe care le-au urcat atâtea generații, de la Vodă Ghica și

de la Kiseleff până la Domnii care, până mai deunăzi, veneau, pe la șase, să-și facă partida la club.

Teatrul Comedia, și rândurile de case ce-l înconjoară și care dau pasajului aspectul pe care-l vedem azi, s'au ridicat la sfârșitul veacului trecut.

Clădirea teatrului mai adăpostea în subsol un teatru de varietăți, numit „Majestic"[1371], un bar întunecos și la etaj un restaurant de noapte sclipitor de lumini. Câte și trele „localuri" erau, înainte de războiul celălalt „Mecca"[1372] tineretului de pe atunci și trambulina de pe care multe fete frumoase s'au săltat spre avere, căsătorie sau, căzând, la spital.

E un sfert de veac de atunci, sala teatrului s'a renovat, „varieteul" s'a transformat de mult în sală de spectacol cu staluri unde erau mesele, barul, azi și mai întunecos, a primit o decorație pseudo-orientală și se chiamă „Nippon", iar sala restaurantului s'a închis de mult. Singur martor și singura amintire a timpurilor apuse rămăsese, acum câțiva ani, bătrânul Ernest, regisorul teatrului, care de treizeci și cinci de ani locuia, sub acoperișul Comediei, într'o odăiță fără aer nici lumină, tapetată toată cu programele și afișele vechi ale nenumăratelor înjghebări teatrale ce se perindaseră, avuseseră succes, un timp, și dispăruseră, nerămânând decât Ernest, care dormea liniștit pe un pat de fier acoperit cu o bucată de cortină, nepăsător și neștiutor de schimbări, războaie sau revoluții.

INDEPENDENȚA

Lângă intrarea care duce la Comedia – pe vremuri era aci un frumos portal, care se vede pe fotografii îngălbenite de ani, dar care a fost dărâmat și el, ca tot ce mai aduce aminte de trecut, – este magazinul de muzică Orfeu[1373] fost mulți ani de zile Feder, de unde-și cumpărau cocoanele Bechstein-ul sau Bosendorfer-ul[1374] nelipsit din orice casă cum se cade. De altminteri, ne spune Ion Ghica, până în vremea lui Caragea nu s-a știut despre piano la noi. Atunci, fata unui boier mare, crescută la Viena unde învățase clavirul, măritându-se, avu nefericirea să și-l vadă sfărâmat bucățele de bărbatu-său, gelos că trecătorii se opreau la ferestre să asculte pe nevastă-sa cântând. Mâhnirea sa, zice-se, i-a fost atât de cumplită, că biata femeie muri în curând, lăsând cu limbă de moarte să-i făcă sicriul din scândurile clavirului[1375], dar s'a împotrivit popa, zicând că fusese „vasul necuratului"!

Lângă Feder casa galbenă și urîtă azi a avut, cândva, o înfățișare îngrijită

și a adăpostit, un sfert de veac, redacția și tipografia ziarului „lumei bune" „*Gaulois*"-ul[1376] și „*Figaro*-ul"[1377] Bucureștilor, *Indepéndance Roumaine*[1378]. Sus, deasupra balconului, un dorobanț de tuciu[1379] bătea orele. Sala de jos, vestitul „hall" al Independenței, găzduia expoziții, vânzări de binefacere, iar în vitrina cea mare, pe stradă, se arătau bucureștenilor, după întâmplări, chipul omului zilei, mobile decorate de Brumărescu, sau aeroplanul lui Vlaicu[1380].

Iar în sala de sus, m-a dus mamă-mea, în 1896, să văz cel dintâiu cinematograf[1381]. Invenția mi-a plăcut mult, dar mai puțin ca lanterna magică[1382], fiindcă nu avea culori. Dintre scenele proiectate nu mi-amintesc dealtminteri decât una singură, o înmormântare, care nici nu este trecută pe programul publicat de „*Indepéndance*" din 13 Octomvrie, care scrie:

„Cinematografistul Lumière[1383] a sosit și inaugurează încă astăseară printr-o reprezentațiune high-life, în marele salon dela etaj I. Aparatul d-lui Lumière este deja cunoscut, în lumea întreagă, ca cel mai perfecționat. Inventatorul a găsit mijlocul de a aduce vieața în fotografie, persoanele se mișcă, râd și plâng, doar cuvântul, lipsește; vântul, norii, apa și toate elementele au mișcările lor naturale. Programul serii va fi:

1. *Țarul și Țarina la Paris*, actualitate luată special pentru București.
2. *Copii și jucării*, tablou pentru mame.
5. *Stropitorul stropit*, sala isbucnește în hohote de râs.
6. *Furtună pe mare*, vedere de sensație, emoția vă cuprinde.
7. *Alergare în saci* „c'est charmant"!
8. *Tigrii*. Oroare!
9. *Dansuri egipțiene*, baiadere în costume vaporoase.
10. *Trenul intrând în gară*. Această vedere este însăși realitatea, vezi trenul sosind și îți vine să te dai la o parte!

Pentru a evita îmbulzeala, la această reprezentație prețul intrărei va fi doi lei".

Un an mai târziu, în 1897 s'a deschis primul cinematograf permanent în București, într'o șandrama de scânduri pe un loc viran, mai sus de Eforie[1384].

Era cinematograful lui Oeser.

IMOBILIARA

La 1839, partea de miazănoapte a palatului lui Ghica a fost cumpărată, la mezat, de un tapițer sas anume Friederich Bossel[1385], care fie că doar repară,

fie că zidi din temelie lungul șir de case cu un etaj cunoscut, până pe la sfârșitul veacului, sub numele de casa Bossel. Zece ani după cumpărare, sasul deschidea în catul de sus o sală de bal și de teatru care, timp de treizeci de ani, mai ales după sfârșitul sălii Momolo, a adăpostit balurile cele mai „nobile”[1386] și singurele spectacole din București, cu cele de la Teatrul Național[1387] după 1853.

„Guide du Voyageur à Bucarest” din 1876 ne spune că sala de spectacol avea 22 loji, 330 de staluri și că, pe deasupra lor, era un fel de tribună, făcând funcțiunea de galerie, unde intrarea nu costa decât un leu.

La Bossel se juca de toate: „Hamlet” și „Fata lui Madame Angot”; într’un an Mme Keller, care cea dintâi a făcut cunoscută la noi opereta franțuzească, într’altul, trupa de operetă germană a lui Winter; la Bossel și-a făcut vestitele scamatorii Cavalerul Rodolfo, și tot aci dansa, într’o farsă unde avea drept parteneri doi amatori, pe Gheorghe Manu și pe Chirițescu, frumoasa Alibină di Rhona, „prima subretă și dansatoare a Teatrului St. James din Londra” și de care se amorezase Eliade[1388] până la nebunia cea desăvârșită, trimițându-i, în zilele bune, niște versuri ca:

„Esci bella Seraphita, bellissima întru toate”...

„În sfârșit tot la Bossel debută, la 5 August 1850, marele Matei Millo[1389] în *Cocoana Chirița* [1390], care trebui să se dea de trei ori, lucru ne mai auzit în București, până s-o poată vedea toată lumea.

„Jucă apoi, scrie C. Ollănescu[1391], *Baba Hârca*[1392] cu un succes nebun, care desfundă mahalalele și făcu, zile după zile și seri după seri, să curgă lumea la poarta Teatrului. Vestea despre Millo luase într’atâta proporțiile unui eveniment, că veneau boierii de pe la moșii să-l vază jucând și chiar Vodă cu Doamna se coborî de două ori de la Câmpina[1393], într’adins pentru a se duce la teatru”.

Unii dintre artiștii în reprezentația dela Bossel aveau anunțuri pline de pitoresc: astfel, în 1856 ,,d-l Humpf, flautist distins care a avut onoarea să se producă în fața M. S. Imperiale Sultanul la chioșcul de la Top-Hane[1394] și care, în semn de înaltă mulțumire, a primit dela M. Sa o tabacheră cu diamante, anunță că a părăsit Constantinopole pentru a veni în București unde are de gând să dea un concert”.

Dar, de bună seamă, cel mai impresionant a fost d-l Apollinaire de Kontzky „prima vioară solo a împăratului Rusiei”, care, într’o seară a anului 1850, își făcu intrarea în București, prin Podul Mogoșoaei, într’o caretă cu 8 cai albi, la lumina torțelor purtate de lachei[1395] pudrați care înconjurau trăsura...

Sala Bossel, deschisă larg tuturor artelor, primea și expozanți ca pe d-l G. de Brunfaut, artist în sticlă[1396], care arăta și vindea bucureștenilor, între multe altele, lucruri lucrate de dânsul în această spărgătoare materie, ca un

covor de masă din mărgele cu colțuri din mozaică, o rochie de botez din sticlă albă „demnă de un prinț” în sfârșit o reproducere exactă a Palatului de Cristal din Londra care a necesitat nu mai puțin de 7000 bucăți de sticlă. S’or mai fi păstrând azi oare, în vreo casă din București, o dovadă a artei migăloase și stranii a d-lui Brunfaut?

Jos la stradă, tot pe la 1860, era prăvălioara „Au Gourmand”, unde puteai să cumperi o duzină de.sticle de vin de Bordeaux[1397] cu 24 sfanți[1398] și prăvălia pe care, încă de la 1846, o deschisese C.A. Rosetti[1399] cu articole de librărie și „de Paris”[1400] sub firma: „Stabilimentul C.A. Rosetti”[1401]. Hotărîrea lui de a face negoț scandalizase de altminteri pe boieri, nedumeriți și îngroziți la gândul că unul dintre ai lor ar putea în așa hal să se înjosească, și încă nesilit de nimeni și de nimica. Dar Costache Rosetti lăsă pe bârfitori să bârfească, fu în curând ales starostele[1402] negustorilor bucureșteni și începu și o campanie pentru revendicările negustorești de atunci. Iar prăvălioara lui ajunse în curând locul de întâlnire a tot ce era în București om politic, liberal bineînțeles, cărturar sau scriitor, atrași de duhul scânteietor și de sufletul larg al marelui gazetar. Și, poate, cine știe, și de vinurile pe care Costache Rosetti a început să le vânză în 1858. Iată și anunțul pentru ele, astfel cum ni l-a transmis d-l Dr. Angelescu în monografia sa:

Champagne	Piastres[1403]
Sillery crémant Grand vin Imperial	25
Ai crémant supérieur	31,20
Sillery mousseux supérieur	27
Sillery mousseux l-ère qualité	24,20
Bordeaux	
Château Lafitte	31,20
Château Léoville	31,20
Château Gruaux Larose	31,20
Cognac	
Vieux cognac	18

Lângă prăvălia lui Rosetti, fostul bucătar francez al Domnitorului Carol, Gillet, deschisese pe la 1860 un restaurant cu numele *Frascati*, pe care, după câtva timp, îl mută aproape în față, în curtea hotelului *Oteteleșanu*[1404], numit apoi *Frascati*.

Încă dela 1863, casa Bossel trecuse în stăpânirea bancherului Isaac Menachem care, murind la 1883, o lăsă prin testament moștenitorului său bancherul Leon Mircuș. În 1906 proprietatea trece în posesia societății

„Imobiliara”[1405] care în 1913 dărâmă vechiul imobil ridicând palatul de azi. Acestea ne sunt spuse de colonelul Popescu Lumină[1406].

Imobiliara adăpostește cel mai vechiu cinematograf din București, „Select”[1407] deschis în 1908. Treizeci și cinci de ani pentru o sală de cinematograf este o vieață lungă, mai ales la noi. A fost mult timp sala cea mai elegantă din București. Cei de o vârstă cu mine își aduc de sigur aminte de portarul italian, cu barbă și uniformă care, fie iarnă fie vară, striga pe stradă, cu glas monoton și trist: „Aici intrați, aici vedeți... astăseară e bine!”

CASA RESCH

Alături de Bossel era casa Resch, zidită la 1855 de Joseph Resch, giuvaergiu, care se așezase la noi, venind de la Viena, încă din 1839. Astăzi imobilul este proprietatea statului, dar prăvălia a rămas, nemișcată, în același loc și frații Resch[1408], credincioși numelui și negoțului lor, urmează frumoasa cale de muncă cinstită începută de bunicul lor acum 90 de ani.

Deasupra prăvăliei lui Resch ședea Ulysse de Marsillac[1409], francezul cu nespusă dragoste pentru tot ce era românesc, cronicar neprețuit al Podului nostru, timp de un sfert de veac. „îmi place uneori, seara să stau în plăcuta verandă a d-lui Resch și să privesc pe stradă...” și, lucru rar, a știut să privească.

Se născuse, în 1821, la Montpellier[1410], cetatea universitară, și fusese adus în țară, la vârsta de 24 de ani, de către Iancu Slătineanu[1411], ca preceptor pentru copiii lui. Un an mai târziu, este numit profesor de franceză la Sf. Sava apoi, în 1864, mânat de duhul gazetăriei, își are ziarul lui, mai întâi *La voix de la Roumanie* apoi *Le journal de Bucarest*.

Nu cred să fi avut orașul nostru cronicar mai cinstit și mai înțelegător ca străinul acesta. Nu este schimbare în bine, cât mai neînsemnată, nu este progres, fie cât de mărunt, care să-i scape. Și în același timp, câtă dragoste pentru trecutul nostru, pe care-l cunoștea atât de bine, și câtă invențiune în descrierea vieței „*mondene*” , rubrică deschisă pentru prima oară de dânsul, și continuată apoi de Claymoor.

Neobosit, cutreeră Ulysse saloanele, sălile de spectacol, grădinile bucureștene; uneori totuși, când afară vremea e prea urîtă, oftează, și visează, profet al telefonului[1412], care va fi născocit peste treizeci de ani: „Ce frumos ar fi telegraful la domiciliu. Ai apăsa pe un buton și ți-ai trimite gândurile și

amintirile prietenilor tăi, și ai primi pe ale lor. Nu te-ai mai vedea îmbătrânind, le-ai crede în veci tânăr și frumos.

Dar încă n'am ajuns așa departe. Trebue să ieșim, or cum ar fi timpul, să înfruntăm gropile și hopurile ulițelor”...

Problema, eterna problemă a circulației în București îl preocupă mereu.

De birjari se plânge aprig: „Tariful[1413] lor este exorbitant, un sfanț, uneori doi, dar nu se mulțumesc nici cu atât și, dacă protestează, trebuesc bătuți. O, ce plăcut ar fi un omnibus[1414] care, pornind de la Mitropolie, te-ar duce până la Șosea, trecând prin Lipscani și Podul Mogoșoaei!” (1861).

Dorința lui Marsillac trebuia să se îndeplinească de abia zece ani mai târziu, în 1871, odată cu deschiderea Apelor minerale dela Dobroteasa[1415], în Văcărești, care timp de un deceniu au fost atât de căutate de bucureștenii care nu puteau pleca la băi și așteptau dela binefăcătoarele ape[1416] vindecarea tuturor bolilor. Cu câtă plăcere notează Marsillac fluieratul conductorului care, pe piața Teatrului, își aduna cei 10 pasageri să-i ducă, în trapul încet al cailor, până la izvoarele de tămăduire... Plecarea avea loc din două în două ore. Am apucat și noi, poate, mult mai târziu, omnibusul Văcăreștilor, sub numele de „tramcarul lui Toma Blândul”[1417].

În 1862, Marsillac salută cu mulțumire o îmbunătățire de seamă: câteva din străzile principale sunt pavate cu piatră cubică, din granit, adus din Scoția sau din Belgia. „Dar n'a sosit oare timpul, suspină în Decemvrie, să avem și noi trăsuri închise, călești sau carete, ca în toate orașele mari din Europa?”

În același an, altă mică bucurie. „De câteva zile, Primăria așează la toate răspântiile plăci cu numele străzii, care sunt smălțuite, foarte elegante și foarte citețe, cu fundul alb și chenarul roșu, cu totul demne de o mare capitală. Numerile caselor sunt la fel. Orașul dobândește o înfățișare cochetă pe care nu o avea. Vechile plăci dăinuiau încă de pe vremea caimăcămiei lui Alexandru Ghica[1418], timpul și ploile le șterseseră de mult”.

Alte noutăți, în schimb, îl lasă rece: spre pildă, niște stropitori ale Primăriei: „Odinioară, la ora plimbării, soseau o droaie de sacagii de-și goleau gălețile, ceea ce era mult mai eficace decât furtunele sacalelor noi, care nu stropesc de loc”.

În 1867, se inaugurează trotuarul, singurul trotuar din București „nu depășește grădina Episcopiei, și totuși este un progres imens: înainte nu puteau ieși decât cu trăsură, deci singurătate, și nu studioasă, sau anoste vizite de etichetă. Mulțumită trotuarului, totul se va schimba: încep plimbările pe jos și vizitele simple în costum de plimbare”. Ce limpede a văzut Marsillac influența edilității asupra vieții sociale! Bucureștii se modernizau pe zi ce trecea. În același an, Marsillac merge până la Filaret și constată cu bucurie că Gara Filaret[1419] va fi în curând terminată. „Ce interesantă va fi atunci o

plimbare până la Mitropolie! De pe vârful dealului vei putea, în același timp, privi la manevrele locomotivelor moderne și la vechile căsuțe ale mahalalei, ascunse și adormite de verdeață”.

Căci are dragoste și înțelegere pentru trecutul nostru:

„De ce oare” exclamă încă din 1867, „s’au dărâmat bătrânele case cu pridvor, pentru a copia, prost, case nemțești sau franțuzești? De ce s’a alergat după linia dreaptă, care n’are niciun rost la noi, și nu s’a profitat de curbe aducătoare de pitoresc. De ce nu s’a regulat Dâmbovița, păstrândui-se cursul; se putea asana, înfrumuseța, elegantiza totul, înlocuind gardurile putrede cu grilaje frumoase, felinarele chioare cu reverbere[1420] luminoase, se putea stârpi praful și noroiul; trebuia ajutat ce era, iar nu suprima”.

Nu-i așa că rândurile acestea ar putea fi scrise azi?

Dar nu se descurajează: zi după zi însemnă în ziarul lui îmbunătățirile și înfrumusețările ce întâlnește: ,,Casa d-lui Niculescu[1421] care dă pe Piața Episcopiei a fost înălțată cu un etaj și fațada primește ornamente de teracotă care înlocuesc fericit vechile mulaje de gips... Casele d-lui Emanuel Lahovary[1422] sunt transformate cu totul, la parter se deschid prăvălii foarte cochete iar grădina, modificată, are o înfățișare din cele mai aristocratice... D-l Grigore Manu[1423] deschide în fața Episcopiei un otel menit să concureze otelurile de pasageri... d-l Ștefănescu isprăvește o casă[1424] cu o arhitectură bogată și foarte originală...” (1870). Apoi, se întoarce iar la visuri de viitor: ,,sosi-va odată timpul când va avea Bucureștiul străzi largi pavate, piețe cu fântâni și monumente, case cu apă la fiecare etaj, care țâșnește cum deschizi un robinet... și cocoane care își vor avea pe cap părul lor, fără postișe[1425]“?

Puțin înainte de a-și da sufletul, Marsillac mai avu o mare mulțumire: primul tramvai[1426] străbate Bucureștiul[1427]. Descriindu-l, devine liric. „Aceste omnibusuri americane”, cum le zice ,,sunt într’adevăr, cu băncile lor din catifea roșie, de o rară eleganță și foarte confortabile. Fără zguduituri, aluneci pe șine de fier, ceea ce este un fel de voluptate când ești obișnuit cu scuturăturile birjei pe caldarâmul nostru. Cu cincizeci de bani poți face o plimbare încântătoare, din Calea Moșilor și până la Capul Podului[1428], trecând pe la Sf. Gheorghe[1429], Biserica Enei[1430], Str. Academiei, Teatru[1431], străzile Știrbey Vodă, Luterană, Fântâna Roșie[1432] și Târgșor[1433] până la bariera Mogoșoaei[1434], Și ce felurime de pasageri[1435]! Oboreni până la Sf. Gheorghe, bancheri și samsari[1436] până în piața Teatrului și, apoi, plimbăreți care se duc la Șosea!” (1873).

O plimbare de plăcere cu tramvaiul. Nici nu ne vine a crede, nouă celor din anul Domnului 1943[1437].

În 1877, răpus de o boală grea, Ulysse de Marsillac își dădu sufletul. Mai avusese timpul să scrie un articol pentru a ura izbândă trupelor române care treceau Dunărea.

Va veni, poate, odată ziua când se vor găsi câțiva bucureșteni să bată în zidurile casei Resch o mică placă de marmură[1438] sau numai de piatră, în care să fie săpate: ,,În această casă a trăit și a scris, dela 1860 până la 1877 când a murit, Ulyse de Marsillac, profesor și gazetar francez, care a înțeles Bucureştii și i-a iubit".

Pe la 1875 casa Resch a fost cumpărată de Grigore Eliade, care pe atunci ședea la hotelul Oteteleșanu, peste drum, și transformată cu totul deveni hotel: hotelul *English*.

Acest Grigore Eliade[1439] era, în Bucureștii de odinioară, atât de bogat în „tipuri", unul din cei mai cunoscuți.

Fiul unui cârciumar bogat din piață, de unde și numele de Cârciumărescu ce i se dăduse, cu totul incult, dar deștept și întreprinzător, fusese în tinerețe, corector la *Românul* lui Rosetti. Urmând norocul partidului liberal ajunsese, mai târziu, antreprenorul unor lucrări din portul Brăilei, de unde s-a ales cu un proces care a ținut ani de zile, dar și cu parale frumoase.

Era extrem de angloman[1440]: hainele, ghetele, mobila din casă, toate le aducea dela *London* cum spunea, și bine înțeles că și hotelul l-a botezat ,,*English*"[1441].

Anecdote despre dânsul umblau multe. Astfel, se spunea că într'o seară, la bal mascat la Bossel, dădu de Manolache Culoglu[1442] și de Costică Bunescu care, după o intrigă prelungită cu două măști ce păreau drăguțe, hotărîseră să meargă tuspatru să supeze la Hugues: „De ce nu poftiți mai bine alături, la mine", le spuse Eliade „curcan rece este, șampanică este..." Prietenii se lăsară convinși și se încinse, la *English*, un supeu în cinci din cele mai plăcute.

A doua zi dimineața, Eliade întâlnind pe Manolache Culoglu la Fialkowsky îi spuse: – „Știi că-mi ești dator doi poli[1443]?" – „Pentru ce?" – „Pentru ieri seară". – „Bine", spuse Manolache ,,eu ți-i dau, dar lui Bunescu mai bine să nu-i ceri, cum e el, mai nervos, știi, te..."

Se mai povestea că odată, la Tribunal, cu prilejul unuia din nenumăratele lui procese, președintele întrebându-l de profesie, Eliade răspunse simplu: „Melionar!" Judecătorul atrăgându-i atenția că aceasta nu era o profesiune, Eliade replică: „Domnule Președinte, n'o fi, dar bună e!"

Bătrânul Eliade muri doar în 1901, la vârsta de 88 de ani.

Încă până după mijlocul veacului trecut[1444], de la Resch, și până unde este azi băcănia lui Dragomir[1445], nu era decât un întins loc viran, unde apucau rușii să-și așeze „Obahta" adică Comandamentul Militar, când pofteau pe la noi[1446]. Acolo l-au așezat în 1828, și tot acolo în 1853[1447]. Tunurile erau înșirate la stradă, cu gura spre Podul Mogoșoaei; caii erau la conovăț[1448], soldații în corturi... ciudată priveliște de tabără pe piața teatrului!

PIAȚA TEATRULUI

Dacă calea Victoriei este strada cea mai însemnată a României, apoi piața Teatrului[1449] este locul cel mai însemnat al căii Victoriei. Mai întâi, fiindcă este singura *piață*, în sensul unui spațiu cu formă geometrică înconjurat cu clădiri, piața Palatului ne mai fiind decât o Sahară de asfalt și piața Sărindarului un parc de automobile. Apoi, fiindcă este întrucâtva armonioasă cu, cei doi uriași *Telefoanele*[1450] și *Adriatica*[1451] privind de sus la Teatrul Național, mic, bătrânesc și cuviincios.

În sfârșit, fiindcă este veselă. Pe tot restul Podului, oamenii doar trec; pe Piața Teatrului, mai stau.

Până mai ieri, proptiți de vitrinele lui Riegler[1452], azi, în fața lui Dragomir, sau la colțul din față, la Parfumeria „Venus". Stau, se uită la fetele ce trec și, dacă sunt doi sau mai mulți, „discută". Spectacol întristător, zic unii, tembelism, pierdere de timp, se poate. Dar îmi pare că o *piață* trebue să fie și un *forum*[1453], pentru strănepoții lui Traian[1454], cel puțin.

Ce frumoasă era piața Teatrului vara, în anii tinereții mele! În aer plutea veselie. În grădina Terasei[1455], sub tei, cânta orchestra; printre mese forfoteau vânzătorii de alune americane[1456], de fisticuri[1457], de ultimele „șlagăre"; bătrânii castani din fața Teatrului își scuturau podoaba înflorită; din squarul micuț se ridica miros de iarbă și de trandafiri, țigăncile cu lalele, bujori sau crini, erau pe trotuarul din fața Continentalului, ca un parter viu de flori; comisionarii[1458] cu chipiu roșu așteptau la colțul Regalei[1459] să ducă buchetul sau bilețelul, și, aliniați ca la paradă, cu trăsurile sclipitoare, hamurile și alămurile lună, și caii negri cu coada până în pământ, mai lucioși ca oglinda, așteptau, răbdători, impunători, nepăsători, muscalii[1460].

Să te plimbi la Șosea în muscal cu cauciuc[1461]! Visul atâtor promoții de liceeni cărora le mijea mustața, de sublocotenenți ieșiți din școală, de începătoare, cu cea dintâiu pereche de ciorapi de mătase, cu cea dintâiu pălărie...

Muscalii! Au ținut în viața Bucureștilor un loc pe care nu l-a mai luat nimeni. Un veac, și-au înădit viața cu însăși viața orașului: nu era doar botez, nuntă, înmormântare, fără dânșii.

În București veniseră cam odată cu armatele rusești, la 1828, și scoaseră primele trăsuri de piață, pentru ofițerii ruși, cărora nu le plăcea să umble pe jos. Și prin acești ofițeri vine și numele de „*birje*", căci, la Petersburg, se înșirau trăsurile de piață, în așteptarea mușteriilor, pe piața Bursei[1462], de pe Vassili Ostrov[1463]. Bursă, pe rusește Birja și pe românește birje!

Pentru ce nu s'au făcut „muscalii" pescari, sau crescători de albine și fabricanți de turtă dulce, ca frații lor lipoveni[1464], este o întrebare la care nu pot răspunde.

Iar pentru ce au venit în București, e o poveste întreagă:

Pe la mijlocul veacului al XVIII-lea trăia în Rusia, în gubernia[1465] Tula[1466], un om foarte plecat spre cele sfinte și îngrijorat de mântuirea lui, pe care îl chema Selivanov. Marea și nedeslegata întrebare a păcatului trupesc îl chinuia ziua și noaptea până ce, deodată, cuvintele evanghelistului Matei[1467]:

„Că sunt fameni[1468] care s'au născut așa din pântecele maicii lor; sunt fameni pe care oamenii i-au făcut fameni, și sunt fameni care s'au făcut fameni pe sine, pentru împărăția Cerurilor.

Cine poate să înțeleagă. înțeleagă", (Matei, XIX. 12.)

îi deschiseră ochii. Selivanov înțelese că aci era deslegarea și urmând povața, se făcu eunuc.

Se vede că atât de adâncă și de puternică îi era credința încât, în curând, începu să facă adepți; cel dintâiu fiind un țăran din Tula, Șitov, care se supuse de bună voie operației, apoi urmară alții, bărbați și femei, țărani și negustori, și chiar nobili ca acel ofițer de cavalerie din Ismail[1469] care își scopea soldații, nu se știe dacă, întotdeauna, cu voia lor.

Încă dela 1772, sub Caterina II-a[1470], stăpânirea încercase să stăvilească eresul[1471]. Pe Selivanov l-au prins, l-au bătut cu cnutul[1472], i-au turnat ceară topită pe cap, l-au surghiunit în Siberia[1473], toate de geaba, mișcarea continua. În 1820 Țarul Alexandru I[1474], făcându-i-se milă de un biet bătrân, atât de persecutat, îi iartă pedeapsa, cu condiția să stea închis în mănăstire. Într'o chilie la Suzdal[1475] a mai trăit Selivanov încă doisprezece ani, dându-și sufletul de abia în 1832. Mult timp a mai atras mormântul lui credincioși din toate părțile întinsei Împărății.

Proorocul[1476] murise, dar eresia rămăsese. Credincioșii trăiau, mai departe, cum îi învățase Sfântul, nu mâncau carne, nu beau vin, nu fumau tutun și, îmbrăcați în cămăși albe, se adunau în numele lui în case de rugăciuni, împodobite cu o icoană, înfățișând pe Selivanov așezat în jilț, în halat, cu o basma în mână și cu S-tul Duh în chip de porumbel sburând deasupra lui.

Trecuse, vai, timpul fericit al „radeniilor"[1477] în care Sfântul era în mijlocul lor, așezat pe tron, înveșmântat în haine scumpe, și privea cu bunătate la dansurile rituale și frenetice, după care credincioșii cădeau la pământ istoviți, leșinați, iar el împărțea celor mai zeloși amintiri scumpe, o cruciuliță, câteva fire din părul capului, o tăietură de unghie...

Acum nu mai trăia decât amintirea lui, dar știau că va veni, poate în curând, timpul când va învia și va intra în Moscova, cu credincioșii lui și va lovi în clopotul[1478] cel mare de la Uspenski[1479]; la glasul clopotului se va aduna mulțime și oaste nesfârșită și atunci va merge Selivanov la Petersburg, și va sta

pe scaunul împăratului și va judeca lumea, și lumea va fi izbăvită de păcate, pe vecii vecilor...

Dar până ce va veni, trebuește păstrată neatinsă legea lui și păstrată în fundul lăcașului de rugăciuni ușa tainică după care stă trunchiul de copac scobit pe care se săvârșește scopirea[1480]...

Aci, la zile mari, vine „nastavnicul”[1481], mai marele comunității, cu sfoara, pentru cei ce se mulțumesc cu „cea dintâiu pecete”, cu briciul sau cu satârul pentru cei dornici de a se lepăda cu totul de „cheia iadului” și de a primi „pecetea împărătească”.

Iar femeilor nu li se tăia, de obiceiu decât vârful sânilor...[1482]

Dar din când în când cazacii năvăleau în satele „scopților”[1483], prindeau pe vreunul, îl îmbrăcau în haine femeiești și îl plimbau pe drumuri, în lovituri de nagaică.

Asupriți, batjocoriți, scopții au început să-și caute adăpost pe la străini și unii l-au găsit în Moldova, unde cârmuirea era tolerantă. Astfel s’au așezat mai întâi la Iași, încă de pe la începutul veacului, de unde unii au trecut la București, ceva mai târziu. La1870 erau aci cu totul 130 de bărbați și 60 de femei.

Locuiau toți laolaltă, pe la Obor[1484], într’o uliță care mult timp s’a numit str. Birjarilor, azi, Episcopul Radu. Și erau enoriașii Sfântului Ion Moși[1485], în preajma căruia își aveau cimitirul, dar aveau un lăcaș de rugăciune undeva în Suburbia Silvestru[1486] și, zice-se un loc de întâlnire și de cult tainic, într’o stupină[1487] în pădurea Tunari[1488].

Și mi-i închipui, după ce așteptaseră ceasuri lungi pe capră[1489], la Fronescu[1490], la Flora[1491] sau la Vila Regală, și se înapoiaseră în oraș, într’un sfârșit de noapte, în ciripitul vrăbiilor trezite și al sărutărilor vreunei perechi de îndrăgostiți îmbrățișați în fundul trăsurei, pornind la soare răsare, în pasul cailor obosiți, spre ascunzișul pădurii, ca să se roage pentru păcatele lor, și poate ale altora.

Fiindcă umblau noaptea târziu, dimineața nu prea ieșeau din casă, cel mult vreo opt, zece trăsuri. În schimb, după amiază, porneau împreună pe la 2, iarna, pe la 4, vara, și închizând ochii, parcă-i văd și acum, trecând prin strada Batiștei, să-și ia locul pe Piața Teatrului. Mergeau agale, în trapul mic al cailor, și fiindcă pe vremea aceea era în București circulație puțină, mergeau adesea trăsură lângă trăsură, vorbind, dela capră la capră, de ale lor...

De pe trotuarul Continentalului, dacă făceai semn unuia, izbucneau deodată: „gata conaș!” și două trei trăsuri porneau, să tragă la trotuar în voltă măiastră. Și nu se spunea niciodată unui muscal, nici stradă nici număr, ci numai la doamna, sau la domnul cutare, și era de ajuns.

Îi revăd pe toți, pe Iegor, pe Ivan, pe Evdoșca, care umbla cu Radu Văcărescu[1492] și era un artist, pe Nicolușca al cneazului Moruzi, pe Mișca, cel

cu numărul 1 și cu caii albi, în trăsura căruia doamnele din lumea bună nu se suiau, căci plimba de obiceiu o „demimondenă" cunoscută...

Pe la 1912, câțiva dintr'înșii au început să-și pună pneumatice[1493] la roți, dar această ultimă perfecțiune era și începutul decăderii; automobilele își făcuseră apariția pe piața Teatrului – cele dintâi 5 taximetre verzi, cu capota roșie – și steaua muscalilor începuse să apună; veni războiul, rechiziția le luă caii; după războiu, automobilul triumfa, unii încercară să se facă șofeuri, dar meseria nu le pria... azi muscalul e dispărut din București, ca și ,,fiaker"-ul [1494] din Viena.

Au pierit muscalii de pe Piața Teatrului, a pierit grădinița cu trandafiri, bătrânii castani au fost scoși, terasa e înlocuită cu imobilul telefoanelor, și îmi pare că și comisionarii s'au dus. De câteva vreme, staționarea pietonilor pe Calea Victoriei este oprită, și aflu că nici țigăncile nu mai au voie să vândă flori[1495]. Nimic n'a mai rămas din Piața Teatrului, a tinereții mele, doar bătrânul Teatru Național, și amintirile.

Să le luăm cu noi, și să ne urmăm drumul, încet, și încet, se zămislesc umbrele trecutului. Casa lângă Imobiliara mai poartă încă urma literilor, scoase de mult, a unui nume atât de cunoscut Bucureștenilor: *Riegler*, cofetărie celebră prin *indienele* și *caracurile* ei, cu sălița din fund, unde se dădeau, și nu se țineau întotdeauna, atâtea întâlniri, pe când eram studenți.

Înaintea lui Riegler, fusese aci, mulți ani de-a-rândul, *Hugues*[1496], cel mai bun restaurant din București. Iarna, birtul era într'o sală mare, care da pe Podul Mogoșoaei, iar vara, într'o grădiniță mică, cu un bazin în care înnotau peștii pe cari puteai să-i alegi de vii. „Pomii sunt stufoși" exclamă, liric, Marsillac, „fântânile limpezi, fețele de masă albe, și fizionomia în totul franțuzească". Nu vorbește de mâncare, care trebuie să fi fost minunată, mai ales după 1882, când Baptistin Mars, directorul de pe atunci, angajă pe una din gloriile culinare ale Franței, pe bucătarul cel mai celebru din Paris, pe marele Trompette, care fusese bucătarul lui Leon Gambetta[1497] și, oportunist, îl părăsise când tribunul căzuse de la putere.

Bacalbașa păstrase menu-ul de inaugurare al lui Trompette, la Hugues. Iată-l, în terminologia lui politico-culinară:

Soupe brouillée au scrutin de liste
Sole à la Présidence
Salmis de bécasses à la Gambetta
Dindoneau en tribune
Petits pois à l'égyptienne
Salade à la Léon
Poires françaises
Raisins de Ville d'Avray.

Lângă Hugues era hotelul *Broft*[1498], azi *Continental*. Broft găzduise oaspeți de seamă, pe Prințul Napoleon, poreclit Plon-Plon, vărul Împăratului, venit în vizită oficială la Domnitorul Carol[1499], și pe Osman Pașa[1500], marele învins dela Plevna, prizonier[1501] în București, înainte de a fi dus în Rusia. Când Vodă Carol a trecut pe Podul Mogoșoaei – numită de atunci[1502], Calea Victoriei – în fruntea trupelor sale, Osman Pașa era la balcon, și tânărul suveran învingător și bătrânul ostaș învins, s'au salutat, în aceeași clipă, îndelung.

Ca orice hotel, Broft a avut și oaspeți mai... așa, ca tânăra franțuzoaică venită în București după pricopseală și care găsise mai practic să-și afișeze pe ușă tariful, care era de 2 galbeni. A fost rugată să plece, și din hotel, și din țară.

Azi, Continentalul, urmașul lui Broft, se fălește cu birtul său care, sub conducerea lui Andrei Cernea, gătește cele mai bune mâncăruri românești din București. La Continental se sfârșește Piața Teatrului.

Să facem acum câțiva pași înapoi și să ne oprim o clipă la colțul Bulevardului, în fața Cercului Militar.

SĂRINDARUL

Câți dintre cei ce trec zilnic aci, pe locul unde un paznic cu șapcă și carnețel de bilete își așteaptă mușterii în ,,parcul" automobilelor[1503], își amintesc că, până acu 50 de ani, pe acest loc era altarul uneia din cele mai vechi și mai slăvite biserici din București, Sărindarul[1504]?

Înainte de a purta acest nume i se zicea Biserica Coconilor[1505]. De care coconi era vorba, nimeni nu mai poate răspunde azi, nici chiar d-l G. Florescu, care știe tot ce se poate ști despre bisericile noastre.

Încă de pe la începutul veacului al XVII-lea o găsim însă sub numele de „Sărindar". Fost-a astfel botezată, fiindcă este după cum spune tradiția, a 40-a biserică înălțată de Matei Basarab, sau fiindcă a fost zidită în 40 de zile, sau fiindcă vechea biserică ar fi avut hramul celor 40 de mucenici, tot atâtea întrebări rămase până azi nelămurite.

Fapt sigur este că hramul Adormirei Maicii Domnului îl primise dela Matei Basarab care în 1654 a reclădit, de bună seamă din temelie, vechea biserică care era, poate, o ctitorie a boierilor Cocorăști[1506].

Încă dela început, pare-se, a avut biserica[1507] o icoană a Maicii Domnului „care este izvor de tămăduire tuturor celor ce aleargă cu evlavie și cu credință, dracii gonind, orbii, slăbănogii și tot felul de boale și neputință tămăduind"

și în preajma căreia, mulți ani de-a-rândul, cei care aveau în neam vre-un smintit sau vre-un nebun îl trimiteau să se vindece în chiliile ce înconjurau biserica.

Și multe generații de bieți nebuni au trăit în lanțuri și bătăi în balamucul Sărindarului, până în anul 1802, când au fost mutați la Biserica Icoanei[1508]. Aici n'ar mai fi fost puși în lanțuri, ci doar în butuce[1509], și numai noaptea.

În veacul trecut[1510], Sărindarul era biserica Ghiculeștilor[1511], unde se botezau, se cununau, se îngropau, fiind enoriași încă din timpul marelui ban Dumitrache[1512]. Acesta, tatăl lui Grigore și al lui Alexandru Vodă, sfârșindu-se în 1808, a fost îngropat la Sărindar, sub un frumos monument a cărui fotografie a fost păstrată și reprodusă de Principesa Alexandrina Ghica[1513] în *Amintirile* sale. Patru cariatide susțineau un postament purtând o urnă, și mormântul era așezat la umbra unor pomi mari, frumoși, cu crăcile atârnând până deasupra marmurei[1514]. Azi, pe acest loc, se înșiră mesele cafenelei din fața Cercului Militar.

În vechime, se cinsteau mai mult morții. La Atena, mormintele albe sub chiparoșii[1515] negri erau sfinte, și Roma își înșira, pentru veșnicie, mausoleele de-a-lungul Viei Appia. Noi n'am știut să respectăm morții noștri, și nu i-am lăsat să-și doarmă, liniștiți, somnul. N'am înțeles, se vede, că distrugerea mormintelor este o fără de lege, și față de istorie, și față de neam.

De ar fi bănuit Vodă Ghica ce soartă se pregătea mormântului părintelui său! ,,Bunul și creștinescul Domn bisericea aci în ziua citirei Sfântului acatist în postul cel mare împreună cu toți boierii" scrie Papazoglu. „Am fost față la marele parastas în timpul când s'au depus rămășițele părinților lui Vodă în cavoul cel nou al familiei. Când a fost la sărutarea oaselor, s'a coborît Vodă din tronul său domnesc de a îmbrățișat cosciugurile cu oasele părinților săi, și le-a sărutat cu lacrimile în ochi"...

Sărindarul rămâne biserică domnească și sub Alexandru Ghica. Aci ascultă Vodă slujba din noaptea Paștelui 1837, și atunci în vechea biserică răsună pentru întâia oară cântările unui cor românesc, întocmit după regulile muzicei bisericești rusești. Iată cum a decurs ceremonia, după relatarea „*Cantorului de Aviz*"[1516]:

„Sâmbătă, pe la miezul nopții, sunetul clopotelor din toată Capitala au prevestit ziua Sfintei învieri, înălțimea sa, cu o caretă pompoasă trasă de 6 cai, însoțit de o mulțime de ofițeri bine gătiți, au sosit la sfânta biserică Sărindar.

„Aci, întâmpinându-se de P.S. Episcop cu sfânta Evanghelie, și prin cântări evlavioase, după țeremonia învierii, intrând în biserică, au ascultat sfânta slujbă. Iar la cetirea Sfintei Evanghelii a Paștelui, cuvântul ei s'au scris de marele logofăt al Bisericeștilor Trebi[1517], d-lui maior Cornescu[1518] și, pecetluindu-se cu pecetea domnească s'au dat în mâna Înălțimei Sale, spre întărirea religiei.

„Apoi, Înălțimea Sa, primind cu dreapta Sfânta Cruce dela P.S. Părinte Episcop al Râmnicului[1519] au dat-o mai întâiu spre sărutare marelui Ban Grigore Băleanu[1520], pe urmă miniștrilor, boierilor, ofițerilor, ștabului miliției[1521] și soldaților, zicându-le I.S. „Christos a Înviat!" și primind răspunsul „Adevărat a Înviat!".

„Dar ce înfrumuseță mai cu deosebire pompa slujbei a fost o armonie nemaiauzită în biserica limbei noastre.

Auzurile nu ascultă o cântare domoală cu care sunt obișnuite, ci o cerească armonie mângâie auzul, inima și sufletul. Vreo doisprezece cântăreți din miliția națională răsună o cântare chiar dumnezeească, că erau învățați în acea melodie ce s-aude în biserica rusească unde muzica înfățișează Dumnezeirii toată puterea sa cea încântătoare cu toată cucernia religioasă care se cuvine în casa celui Prea Înalt".

„Plăcerea și mulțumirea norodului a fost atât de recunoscătoare și mare, încât și seara o mai mare parte au venit tot la această biserică, numai că doar o mai auzi simfonia militară, atât se răspândise vestea tinerilor cântăreți".

După 1848, autoritățile rusești de ocupație[1522] serbează la Sărindar sărbătorile lor, cu preoți ruși și cor căzăcesc dar și cu cântăreții Mitropoliei „deprinși acum în armonia cântărilor rusești", cum scria generalul Lüders[1523].

De ziua Împăratului slujește însuși Mitropolitul[1524] care îndreaptă către Cel Atotputernic rugăciunile cele mai fierbinți pentru fericirea M.S. împăratului Rusiei, Augustul nostru Protector"[1525].

Este drept că tot Mitropolitul trebuia să meargă câteva zile mai târziu să-l felicite, tot atât de „fierbinte", pe Fuad Efendi[1526], comandantul trupelor turcești, cu prilejul serbărei Bairamului[1527]!

Dar veni clipa când plecară și turcii și rușii, și Sărindarul rămase ce fusese: biserică boierească unde se făceau cununiile și înmormântările cele mari, unde se împărtășea Dimitrie Ghica[1528], unde Scarlat Ghica[1529] venea adesea să-i citească preotul Ioniță câte un acatist, unde s'a cununat Mihail Kogălniceanu[1530], unde Constantin Cantacuzino[1531], înainte de a pleca în străinătate, punea să i se citească molifță[1532] de călătorie.

Cum arăta Sărindarul pe la mijlocul veacului trecut ne-a spus Spiru Haret[1533], într'o comunicare apărută în 1911 în Buletinul Comisiunei Monumentelor Istorice[1534]:

Biserica însăși era încă, de bună seamă, așa cum ieșise din mâinele lui Matei Basarab. Mai târziu, pe la 1865, cei care aveau în neam pocit-o pentru totdeauna, dar a fost și pricina dărâmării ei mai pe urmă. Anume, în partea despre intrare, i s'a făcut un adaos deasupra căruia s'au ridicat 2 turnuri înalte, în locul celor 2 turnulețe ce se mai văd în fotografia din colecția Zweifel[1535], publicată de Colonelul Popescu-Lumină. Adaosul făcut bisericei, neavând nicio legătură cu vechea clădire, s'a despărțit treptat de dânsa și a început să

se încline spre pământ. Negăsind cu cale să o mai repare edilii timpului, mai întâi au închis lăcașul, apoi l-au dărâmat[1536].

Alături de biserică era o casă mică, vechea stăreție a Sărindarului, de pe vremea când era mănăstire. Fusese locuită de mitropolitul Iosif Naniescu[1537], în tinerețea lui, când era egumen aci. Mai pe urmă casa a slujit de locuință preotului paroh al bisericei, și a dispărut, odată cu dânsa. Ocupa aproximativ locul barului de sub Cercul Militar.

Pe Podul Mogoșoaei era clopotnița bisericei, într'un turn greoiu de formă pătrată. Era așezată drept în fața casei Popovici (vechiul Club liberal[1538]), și foarte mult ieșită în stradă, care în punctul acela era îngustă de tot, și nici nu avea trotuar. Turnul se ridica deasupra unei bolți rotunde care servea de intrare mănăstirii, dar așa de joasă că era de mirare cum puteau intra în ea vechile rădvane boierești, atât de voluminoase.

De-a-lungul străzii, la dreapta și la stânga porții, era un rând de clădiri mici care serviseră de locuință călugărilor. „Toate acestea erau într'un hal de murdărie neauzită, stropite până la strașină cu noroiu vechiu de zece ani; pentrucă Podul Mogoșoaei, care până la 1868 nu știa încă ce este piatră cubică, nici nivelare regulată, avea chiar în fața bisericei o lăsătură. care în fiecare iarnă devenea o baltă de noroiu lichid ce nu dispărea decât în Aprilie sau Mai...”

O ultimă perioadă de glorie a avut Sărindarul în 1877, când au reînceput rușii să-și facă slujbele în vechia biserică. Pe pardoseala ei au îngenunchiat atunci Marele Duce Nicolae Nicolaevici[1539], cancelarul prinț Gorciakov[1540], generalii Gurko[1541] și Todtleben[1542], ofițeri din Garda Imperială[1543], căpetenii de Cazaci...

Pe la 1880, biserica începu să se nărue. Zidurile vechilor chilii, care mai erau în ființă în 1852, se irosiseră de mult. „Pe maidanul care înconjura biserica” – scrie F. Damé – „ciorile se așezau din sbor pe gunoaiele și pisicile moarte aruncate acolo, iar când cădea seara, cete de câini slabi și înfometați luau locul ciorilor și desăvârșeau astfel serviciul de salubritate al orașului”.

Totuși, locul fiind central, aci veni să se așeze în 1870 circul Dersein, concurentul și rivalul lui Hütemann, de pe piața Constantin Vodă. Fapt puțin cunoscut, din concurența lor ieșiră primele curse de cai pe care le-au văzut Bucureștii. Neobositul Ulysse de Marsillac notează:

„Uitând de rivalitatea lor, Domnii Hütemann și Dersein au organizat ieri curse de cai în spațele[1544] casei lui Beizadea Ghica, unde s'au adunat peste două mii de persoane. Te-ai fi crezut la Longchamps[1545] sau la Epsom[1546], dacă n'ar fi lipsit... încă multe. Totuși, unii domni vorbeau cu competință jargonul[1547] curselor și urmăreau cu pricepere lupta pasionantă între caii d-lor Hütemann și Dersein”.

Locul sosirei fusese împodobit cu ghirlande de tulpan[1548] alb și roz,

steagurile fâlfâiau în vânt, tablouri cu vederi din țară erau atârnate de uluci și, înainte de începutul curselor militare, sosi călare Vodă Carol, urmat de generalul Florescu[1549], organizatorul lor.

Istoria a reținut numele câștigătorului primei curse românești: sergentul major Petre Marin, din Roșiori[1550].

Visul lui Marsillac de a vedea înființându-se, în București, curse „adevărate", trebuia să se înfăptuiască câțiva ani mai târziu, în 1875, odată cu înființarea Jokey Clubului[1551].

Pe la 1890, biserica fiind stricată bine se nărue; la o restaurare nu se gândea nimeni și, în 1896, Nicu Filipescu[1552] fiind primar, se hotărî dărâmarea.

Colonelul Popescu-Lumină spunea că mulți bătrâni, auzind că se dărîmă Sărindarul, veneau să se roage să li se dea și lor o cărămidă, să o ducă acasă drept amintire și pavăză împotriva relelor.

Iar icoana făcătoare de minuni, de argint poleită cu aur, și care avea la cei doi umeri ai Maicei Preciste două stele împodobite cu diamante mari, nu se știe ce s'a făcut.

Papazoglu însă știa, și scria că încă cu mulți ani înainte, și anume la secularizarea mănăstirilor[1553], „egumenul grec al bisericei a furat icoana și a trimis-o la Patriarhia lui la Țarigrad. Se zice că icoana prețuia cinci mii de galbeni, ce în acea vreme era o mare avere!"

Pe locul Sărindarului s'a ridicat, în 1896, cu prilejul vizitei împăratului Franz-Josef[1554], o fântână monumentală, din material ușor, care a ținut câteva luni. Apoi, locul a fost cedat Ministerului de Războiu, care a ridicat pe el actualul Cerc Militar.

Până mai dăunăzi, nimic nu mai amintea, aci, vechea biserică a lui Matei Basarab, nici măcar strada[1555] deschisă pe locurile din preajma ei, care a fost botezată Constantin Mille, după întemeietorul ,.Adevărului". Azi, din fericire, vechiul nume i-a fost redat, dar pentru bucureșteanul de azi, „Sărindar" nu mai înseamnă biserică, ci centrul gazetăriei[1556].

Azi, în Sărindar, în fiece clipă telegraful, telefonul, aduc redacțiilor știri din lumea noastră frământată și trudită. Valuri albe de hârtie vin, unul după altul, să se aștaerne sub rotative, mașinile se învârtesc cu zumzet de albine, pe stradă, camioane grele descarcă suluri de hârtie și țigănușii așteaptă să iasă „speciala", cu cerneala încă umedă. Cincizeci de mii de ziare ies zilnic din Sărindar, zece vagoane de hârtie se consumă în 24 de ore, paginile imprimate într'o singură zi, puse cap în cap, ar acoperi un drum lung cât Dunărea...

Sunt azi 114 ani[1557] de când, într'o zi de Martie 1829, Ion Eliade[1558] scotea, pe un teasc de lemn, la tipografia Mitropoliei, „*Curierul Românesc*"[1559], primul ziar bucureștean.

Și fiindcă cititori cu numărul nu s'ar fi găsit pe atunci – chioșcul[1560], chioșcarul și „vânzătorul" n'au ieșit la iveală decât mult mai târziu – a trebuit

Eliade să facă apel la cunoscuți și la câțiva „buni români” să se aboneze, și astfel, din primul an a avut 150 de abonați, sau „prenumeranți”, cum li se spunea pe atunci, și numărul lor nu prea a fost depășit cât a trăit ziarul, până la 1847!

Și ce farmec au aceste vechi gazete, *Curierul* din 1829, *Gazeta Teatrului Național*[1561], care apărea odată pe lună și avea 60 (șasezeci) de abonați, numerile celelalte până la 1000, distribuindu-se gratuit, *Cantorul de Aviz și Comerț* din 1837... Și fiindcă nimic nu-i niciodată cu totul nou sub soare, aveau și ele, întocmai ca ziarele noastre de azi, editoriale, fapte diverse, „întâmplări din Capitală”, mica publicitate, numai că erau în limba timpului, care era mult mai curată, mai frumoasă și mai românească decât limba gazetărească de azi.

De pildă, la „Întâmplări din Capitală” cum am zice azi, din 1835:

„La 4 Mai la 9 ceasuri după prânz au dat o ploaie foarte repede cu tunete mari și trăsnete. În mahalaua Gorganilor[1562] a izbit fulgerul[1563] în casele dumnealui clucerului[1564] Dumitache Sărățeanul[1565], deputat în Obșteasca Adunare[1566]. Mai întâi au izbit coșul și de aci intrând în casă, s'au încolăcit împrejurul olanelor sobei, de aci îndreptându-se către dumnealui clucerul s'au șters pe lângă haine, care, fiind de mătase, n'au făcut nicio stricăciune, dar ajungând la picioare și negăsind aci împotrivirea mătăsii l-au ars la un picior, atât că nu poate fi nici-o primejdie. Fulgerul de aci s'a coborît în catul de jos, intrând în odaia soacrei acestui boier, a trecut apoi în vecinătate, în casa[1567] doamnei medelniceresei[1568] Ghicii însă fără să vateme ceva.

„Soacra dumnealui clucerului a leșinat din cauza trăsnetului. Astăzi miercuri, asemenea a fost ploaie mare la trei ceasuri după amiază”.

În „*Cantor*”[1569] găsim o rubrică care azi nu se mai află decât în vreo revistă lunară, ca ,,*Je sais tout de Bucarest*” și anume: „Intrări și ieșiri din Capitală”. Iată. de bună seamă, prima înștiințare de felul acesta: e din 1838, sub titlul: „Persoanele cele însemnate ce ies din Capitală, miercuri 27 Aprilie:

„Excelența Sa Inspectorul Carantinelor[1570] Nicolae Mavrus[1571] au sosit la Călărași;

,,D-l Luigi Becaci, supus cesaro-crăesc, la Italia;

,,D-l Dimitrie Capsaludi la Brașov;

„D-l Jalic, Secretarul Consulatului franțuzesc, la Caro (?) pite spre mărunțiș;

„D-nii Alexie Sachelarie, Manole Gheorghiu, Gheorghie Stole, Ion Grigoriu. argintari, la Zimnicea, și de acolo în Turcia;

D-l Alecu Mostacsidi, supusul britanicesc, a mers la Slam Râmnic[1572];

D-l Miloș Diloș Dimitrovici, la Herești[1573].

Intră în Capitală:

„Ahmed sin Suliman și Abdulah Fetah aga, turci dela Rusciuk, și au tras la hanul Gabroveni[1574];

Gheorghe Carapan vine dela Brăila și au tras la han;

„Spiru Nicolopol și Nicolae Sakelopol, greci, vin dela Elada[1575] și au tras la han;

„D-l Ion Solomon[1576], polcovnic și cavaler, vine dela Craiova și au tras la d-l maior Banov, lângă Biserica Enei:

„D-l Vortington doftor gentilom englez cu soția sa...

Și acum, Mica Publicitate, 1830:

„Un departament de trei odăi pe podul Mogoșoaei la hanul Cretzulescu, a se îndrepta[1577] la ziar".

Alta, din 1828:

„Cocoana Manda din mahalaua Lucaci[1578] ce are-se în curtea bisericii dă cu chirie două odăi și loc pentru lemne numai la un becher[1579]. Doritorii de a le închiria, se îndreptează la susnumita".

Din 1837:

„La Cantorul de Aviz se află de vândut vin roș de cel mai bun și mai negru din vestitul munte Adlerberg (dealul Vulturilor din Buda)[1580]. Bunătatea vinului se va recomanda de aceea celor ce vor cumpăra și va vedea puterea și energia lui, butelca are 3 sfanți".

În sfârșit aceasta, atât de dureroasă în simplicitatea ei:

„O țigancă de casă de 18 ani este de vânzare[1581]. Calitatea ei este că știe să coasă bine, și toate lucrurile casei. Mușterii[1582] se îndreptează la Cantorul de Aviz".

Biata țigăncușă de 18 ani, vândută ca o mobilă!

TELEFOANELE

Clădirea Societății Generale care azi se ridică la colțul Sărindarului cu Calea Victoriei, se înalță pe locul hotelului și magazinului Luvru, precedați și ei de hotelul Broft, deschis aci la 1850, după ce proprietara părăsise imobilul actual al Continentalului.

Cam pe aci a trebuit să fie – precizări n'am mai putut găsi nicăieri, – „sala pitarului[1583] Andronache de pe lângă Sărindar" de care ne vorbește C. Ollănescu, și unde o trupă alcătuită din câțiva elevi dela Sf. Sava, sub conducerea lui Aristia[1584] și a lui Eliad, a dat în 1828 prima reprezentație în limba română dată vreodată.

„Scena n'avea perdea, iar culisele erau de șipci cu mucava și cu hârtie vopsită pe o pârte cu copaci și pe alta cu stâlpi ori pereți de casă.

„În sală erau scaune trimise de pe la casele boiereşti, pe care şedeau stăpânii lor; cei care n'aveau scaune şedeau în picioare sau se aşezau greceşte pe scânduri".

„Acolo, Ioan Florescu (viitorul general), premiant al clasei de matematici şi de limba franceză, juca rolul Palmirei, Const. Ollănescu pe al lui Seid şi însuşi Aristia pe al lui Mohamed[1585] din tragedia „*Fanatismul*" de Voltaire[1586], tradusă în versuri de Eliade".

După ciumă, după războiu, şi după plecarea singurei trupe străine, lumea, lipsită de spectacole era bucuroasă de această mişcare teatrală, fie chiar numai de două ori pe lună, când aveau loc spectacolele.

Dar încercarea îndrăzneaţă de a da reprezentaţii pe româneşte întâmpină tot mai multe greutăţi, lucrul nu era de loc pe placul ruşilor şi, după un an, reprezentaţiile fură cu totul oprite. Trebuiau să mai treacă încă şase ani pentru ca elevii şcoalei Filarmonice să se producă, pe scena sălii Momolo, iarăşi în „Fanatismul".

Alături de actualul imobil al Soc. Generala, unde este azi marele block ce adăposteşte Teatrul „*Savoy*"[1587] se înălţa, pe la 1860, hotelul Oteteleşeanu, într'o veche casă cu „odăi mobilate" şi care a ars, scrie Spiru Haret, „într'o zi de 25 Ianuarie 1870, sau 1871, sau 1872, pe o zi de ger groaznic, care transforma în ţurţuri de ghiaţă apa aruncată de pompe".

În curtea hotelului era o casă mărită, în care a locuit multă vreme o doamnă Oteteleşeanu, despre care voi mai vorbi. După moartea ei casa a adăpostit birtul vestitului bucătar francez Gillet, care mai întâi se aşezase peste drum, în casele Bossel, cu firma „*Frascati*". Pe la 1875 a cumpărat şi hotelul Oteteleşeanu, celebrul hotel Frascati, care a dăinuit până mai deunăzi.

Fotografia de pe planşa 6 arată starea locurilor pe la 1874. Birtul lui Gillet este încă în casa Bossel, dincolo de care se zăreşte faţada gotică a vestitei săli Bossel. Apoi poarta de piatră a casei Ghica şi casa însăşi, cercul Tinerimei de mai târziu. În fund se zăresc trei turle ale bisericei Sărindar, tocmai restaurată. Apoi hotelul Oteteleşeanu şi, la dreapta, grilajul casei Oteteleşeanu, despre care aşi vrea să vorbesc mai mult.

Povestea acestei case e romantică şi duioasă.

Pe la jumătatea veacului trecut, vornicul Iancu Oteteleşeanu[1588] trăia fericit în casele sale de pe Podul Mogoşoaiei cu soţia sa Safta, născută Câmpineanu. Pe la 1860 însă, ne mai fiind tânăr, dar atunci sunt patimele mai grele, s'a îndrăgostit nebun de o domnişoară pe care o cunoştea de când era copilă, Elena Filipescu, fiica lui Iancu.

Când Safta Oteteleşeanu şi-a dat cu nespusă durere seama că nici timpul nici depărtarea nu pot stinge văpaia din inima soţului ei, s'a hotărît să divorţeze, ca să nu-i strice fericirea.

În 1861, noua soţie intră în casa din Podul Mogoşoaiei. Dar Safta iubea

într'atât pe fostul ei bărbat, încât nu a avut tăria să-l părăsească cu totul și se mută alături de dânsul, în căscioara din curtea hotelului Oteteleșeanu. În fiecare zi dela Dumnezeu venea să-l vază, vedea de casa lui, de lucrurile lui, și îl îngrijea dacă era bolnav. Și nu mai era nimic ciudat, în această purtare a ei, căci Safta și cu Elena se împăcaseră în fața Icoanei Maicii Preciste, la Sărindar, și atunci au trăit în prietenie, și întru dragostea lor pentru același bărbat.

Iar Iancu și Elena au dus un traiu de pildă, fiind timp de treizeci de ani gazdele cele mai primitoare și făcând din casa lor locul de întâlnire cel mai ales din București și din toată țara.

Nu erai din „lumea bună" dacă nu fuseseși primit la dânsa, dar, oricine vei fi fost, odată primit în saloanele Oteteleșanu, făceai parte din acea „societate" care, timp de un sfert de veac, și-a avut cronicarul ei, pe Claymoor.

„Délicieuse réception chez M. et M-me Oteteleşanu. Toute la fleur des pois de Bucarest se pressait dans ces merveilleux salons. Au milieu des habits noirs de jolies toilettes, beaucoup de fleurs et de grâces, et l'escadron volant des mondaines au complet, arme de pied en cap. Ce sont les dernières escarmouches qui sont quelquefois les plus dangereuses"...

Să fim indulgenți cu Claymoor. Răsfoindu-i carnetele îngălbenite, citești câteva nume, o dată, și ești prins deodată în vârtejul anilor trecuți, te vezi în saloane vaste, sub policandre cu treizeci de lumânări; mese de mahon[1589] cu albumuri de autografe și fotografii în rame filigranate adună în cerc în jurul lor fotolii de aubusson[1590] și scaune aurite; la ușile cu două canate[1591] și la ferestre atârnă de galerii masive perdele cu ciucuri, în falduri suprapuse de catifea și de mătase cu flori, în straniu amestec de culori, cafeniu cu verde, stacojiu cu albastru, înalte lămpi cu gaz, pe picior de onix[1592], răspândesc o lumină galbenă de sub abajurul încrețit și dantelat ca o fustă de pe vremea aceea; sobe mari de teracotă albă împrăștie plăcuta căldură a lemnelor uscate, palmieri în vase de aramă se prăfuesc prin colțuri sub privirea nostalgică a harapului[1593] de bronz cu tava întinsă, și în oglinzi cu rama poleită, se oglindesc domni cu barbă și mustăți și doamne cu malakofuri[1594] care, când se mișcă, foșnesc ca frunza moartă.

Și Iancu Oteteleșanu primește, zâmbitor, pe pragul ușei, coana Lina[1595], întinsă pe canapeaua salonașului galben, întinde mosafirilor mâna pentru sărut, și nelipsitul Wiest[1596] își acordă vioara în salonul cel mare. Perechi, perechi, se avântă în „pasul patinorilor", „lanciers"-uri, cadriluri și valțuri; dacă e iarnă, unele se ascund după fichușii și portocalii din seră, iar în serile calde de iunie, mai coboară câteva trepte și merg să se piarză sub bătrânii copaci din parc, care uneori își mai scutură în adierea vântului cuvintele de dragoste rămase prinse de frunzele lor.

Pentru ultima oară răsună vioara lui Wiest la balul dat în Dumineca „lăsatului de sec", la 9 martie 1876. Se dansase șaisprezece ore în șir, dela opt seara până a doua zi, la amiază...

Dar, în Aprilie, Iancu Oteteleșanu căzu greu bolnav, și în ziua de 8 Mai își dădu sufletul. Se spune că în aceeași zi muri și prima lui soție, care îl iubise atâta.

Lui Iancu i s'au făcut funeralii de suveran. După Safta au mers, până la groapă, câțiva prieteni de întotdeauna.

În casa de pe Piața Teatrului a mai primit, singură de acuma, d-na Oteteleșanu, credincioasă, până în cele din urmă, menirei ei de gazdă. Și Claymoor, credincios și dânsul, notează:

„Les dimanches de M-me Helene Oteteleşanu sont plus brillants que jamais. Le vaste salon, transformé en serre, tout embaumé du parfum des roses et des violettes, offre aux toilettes et à la grâce des jeunes femmes un cadre splendide. Dans ce délicieux musée tous les partis se coudoient, les inimitiés se frôlent, les yeux se tutoient. Que d'apartés discrets, de conversations ou le cœur se mêle. C'est un Décameron de jolies mondaines ou l'on vit pendant quelques beures par les yeux, par le cœur et par l'esprit".

„Tout est souvenir dans cette maison. Chaque coin, chaque meuble peut exiger une vision, et ces grandes glaces, que de belles figures, que de sourires et de larmes n'ont-elles pas reflétées!"

„Maintenant, tout est calme dans ce salon. La danse a fait place â la conversation, et la maitresse de maison fait les honneurs avec une grâce empreinte de mélancolie..."

Femeia de care Iancu Oteteleșanu se îndrăgostise cu atâta patimă, cu patruzeci de ani înainte, era de acuma bătrână și bolnavă, și frumusețea ei pierise. Îmi povestea odată doamna Elisa Brătianu[1597] că, fiind copilă, și spunând bună ziua într'un cerc de doamne bătrâne, Elena Oteteleșanu o întrebă, zâmbind: ,,Et moi, qui suis-je?" – „Oh toi, tu es un vieil homme laid", răspunse copila.

După două luni de boală grea „marea matroană a Bucureștilor" se săvârși din vieață, la 4 decemvrie 1888.

Printre multele danii făcute, lăsă și o frumoasă sumă de bani lui Ludovic Wiest, care un sfert de veac cântase la balurile și serbările ei, și care era la noi în București ceea ce fusese Barbu Lăutaru[1598] la Iași, Strauss[1599] la Viena, Boldi[1600] la Paris.

Dar sărmanul Wiest, sărac lipit și încărcat cu optsprezece copii, nu apucă să se bucure de banii prea târziu moșteniți, căci se prăpădi și el numai câteva zile după „coana Lina", ca și cum n'ar mai fi putut trăi într'o lume în care bătrâna boieroaică nu mai era.

În acea iarnă a anului 1888 a pierit, odată cu Elena Oteteleșanu și cu Ludwig Wiest, o formă de viață care a avut frumusețile și farmecul ei, și care nu se va mai întoarce.

Casa din Piața Teatrului, și toată averea, rămase moștenire lui Iancu Kalinderu[1601] care dărui casa Academiei Române. Iar la Măgurele[1602], moșia Oteteleșenilor, într'o casă gemenă celei din București, și pe care o cântase Eminescu[1603]:

„Stă castelul singuratic
„Oglindindu-se în lacuri
„Iar în fundul apei clare
„Doarme umbra lui de veacuri...”

se înființă un azil de orfane. Pe frontispițiul casei, Academia[1604] puse să se așeze frumoasa deviză: „Labor et honor”[1605], în locul, ziceau răutăcioșii, unui as de pică săpat în același loc cu șaizeci de ani în urmă, drept semn de recunoștință și în amintirea nopții în care Iancu Oteteleșanu câștigase casa la cărți[1606].

Iar în casa Oteteleșanu, mobilele sunt scoase la mezat. D-na Slătineanu[1607] cumpără covoare de Aubusson[1608] cu 460 de lei, d-na Al. Ghica[1609] covoare de Smirna[1610] pentru 400 lei, d-na Teodor Rosetti[1611] mobilă italiană pentru 460 de lei, d-l Mihail Suțu[1612] gobelins-uri[1613] pentru 460 de lei...

În toamna aceluiași an 1889, în casa de acum goală, vine de se așează Cercul Regal[1614], de curând înființat.

Din ziarele timpului vedem că salonul cel mare fu transformat în salon de conversație, biliardele fură așezate în salonul de alături, unde duminecă seara se întrunea toată societatea bucureșteană, în salonul din dreapta, unde pe timpuri se lua ceaiul, se așează mesele de joc, iar masa mare de baccara[1615] în dormitorul lui Iancu Oteteleșanu, marele jucător... Câteva încăperi, precum sala de bal, salonul galben, biblioteca și biroul rămaseră neatinse, ca și sera. Pentru inaugurarea clubului, președintele, Constantin Cornescu[1616], dădu o serată strălucită: terasa era acoperită cu flori, grădina – inovație senzațională – era luminată cu două globuri electrice, și pe lângă taraful de lăutari au mai cântat toată noaptea două muzici militare, a roșiorilor și a regimentului 3 de linie!

Pe la sfârșitul veacului, Clubul Regal se mută aiurea, și casele Oteteleșanu fură închiriate unor restauratori, dintre care primul fu Stere[1617], care deschise vestita „*Terasă*”.

Poate că n'a fost un local în București despre care să se fi scris mai mult. Când s'a dărîmat, în 1931, toți literații, toți poeții, toți gazetarii care luaseră vreodată loc la mesele Terasei i-au adus prinosul amintirilor lor. N'am citit decât puține din aceste „necroloage”, dar nu cred că faimoasa berărie să fi inspirat cuiva pagini mai pline de melancolie și de adevăr ca lui Victor Eftimiu[1618], care și-a scris amintirile într'o „*mozaică bucureșteană*” pe care îmi pare rău că nu o pot cita în întregime:

„Prima sală, din dreapta, fusese consacrată, din 1910, local de întâlnire al poeților și al oamenilor de teatru.

„Până atunci, scriitorii se adunau la cafeneaua Kübler[1619], devenită Imperial, din Calea Victoriei colţ cu strada Imperială; se răslăţiră unii, cum era Alexandru Macedonski[1620], peste drum, la High-Life[1621], alţii urmară pe tata Kübler în cafeneaua lui cea nouă, puţin frecventată, din str. Academiei. Cu ani înainte, gazetarii şi actorii se duceau la Fialkovsky şi Gambrinus[1622], peste drum de intrarea lojei regale, pe Câmpineanu".

„De la 1910 iată-i adunaţi pe toţi la berăria lui Mihai Stere, de unde i-a gonit, înainte de 1916, poate saţiul de acelaşi loc, poate pianola automată instalată în încăperea obscură de alături şi care, pentru zece bani, cânta ,,*La Arme*"[1623] a lui Castaldi[1624]. Baba care păzea uşa dosnică de lângă această maşină cu muzică nu iubea tăcerea; am surprins-o introducând fatidicul gologan[1625], când liniştea se prelungea, şi delectându-se la sunetele celebrului marş, care a trecut Dunărea[1626] cu entusiasm şi s'a întors cu holera[1627]"...

„De fapt, terasa se rezuma în prima sală, pe dreapta. În această încăpere, cea mai puţin vastă, era casa, două trei mese de patru persoane şi două mese mari, una în dosul uşii, alta mai în fund lângă uşa ce da în sala cu pianola. Avea şi canapea de piele.

„La această masă au figurat, pentru Camil Ressu[1628], scriitorii Ion Minulescu[1629], T. Arghezi[1630], şi C. Moldovanu[1631], pictorii Szatmary[1632] şi Iser[1633], compozitorul Castaldi, în tabloul celebru reprodus la infinit de autor..."

„Unii atribue terasei Oteteleşanu importanţa pe care în vieaţa literară a Parisului au avut-o celebrele cafenele Tortoni, Procope, Vachette[1634].

„Altora însă, acest local nu le-a fost prea simpatic, în orice caz nu l-au frecventat multă vreme.

„Ani întregi, n'a mai călcat nimeni pe acolo... gloria terasei n'a ţinut decât trei patru ani.

„Amintirile au murit toate odată cu războiul, odată cu prietenii morţi sau ajunşi...

„Bietul Mihai Stere, patronul, Dumnezeu să-l ierte, era un om destul de antipatic; consumaţia şi curăţenia localului lăsau de dorit, iar pianola enerva discuţiile, exaspera vocile şi sporea tristeţea localului de coloare castanie, cu mese nude şi tărâţe pe podea".

„Ne duceam acolo fiindcă n'aveam unde aiurea, ne întâlneam, ne căutam, – cum ne ducem azi la Corso[1635], cum ne duceam până anul trecut la Capşa – înghesuiţi unii într'alţii, cu paltoanele pe scaune, în fum gros, în curent sau în căldură exagerată, şi plecam cu gândul să nu ne reîntoarcem, dar ne reîntorceam fiindcă în altă parte nu aveam unde merge..."

În timpurile când casa Oteteleşanu era dată lui Stere, vechea grădină din spatele ei era închiriată lui Grigoriu, care deschise în ea vestitul lui teatru de operetă.

Bucureştii au avut, au, și vor mai avea multe spectacole de grădină[1636], *Rașca*[1637]*, Stavri, Union*[1638]*, Orfeu, Tivoli, Blanduzia, Colosul, Cărăbușul*[1639], și câte altele, dar grădină ca *Oteteleșanu* n'o să mai aibă. Cei ce au cunoscut-o mă vor înțelege, ceilalți poate nu vor crede, și cu dreptate, căci cum le-aș face simțită frumusețea aleilor sub platanii centenari, răcoarea care te învioară în serile cele mai fierbinți, miresmele teilor și castanilor înfloriți, luciul verde argintiu al frunzelor la lumina lămpilor cu arc... parcă revăd în vis muscalii „apelpisiți[1640]" din care coborau, la intrare, femei cu rochii lungi și pălării mari[1641] cu flori, ofițerii spilcuiți cu chipiul alb adus hoțește pe sprânceană, domni cu mustăți negre, panamale și baston, și resimt parcă și azi emoția care mă cuprindea la primul tact al orchestrei sub bagheta lui Bărcănescu[1642] la prima tremurătură a cortinei în spatele căreia așteptau, gata să ne cucerească odată mai mult, Leonard[1643], Maximilian[1644], Ciucurette[1645], Carussy[1646], Micioara și Florica Florescu, cea mult iubită...

Trupa lui Grigoriu[1647] era o instituție; o operetă nouă, un eveniment. După opt zile, valsul și marșul erau fluierate de toți băieții de pe stradă, după o lună le cânta, la Bufet[1648], muzica militară, după două, le gemeau flașnetele[1649]. O Văduvă Veselă, o Conte de Luxemburg, o Floare din Shiraz! De dorul Floricăi Florescu au oftat generații de liceeni, de dorul lui Leonard, toate fetele din București. Erau descriși în proză, și cântați în versuri:

Niculescu cântă și aruncă ‘n sală
Gesturi studiate, gesturi feminine,
Marilena joacă cu atâta fală
Palidă marchiză, fină'n falduri fine
Maximilian, astăzi „cavaler de pusztă"
Cu Annie dansează, valsuri de actriță,
Leonard surâde la vreo blondă fustă
Și ar mai vrea să simtă farmec de guriță

sau:

Iată-l: Leonard apare
Făt-frumos ca din povești
Rege al operetei noastre
Vrăjitorule, tu ești!
Iară dacă-ți place arta
Fără ca să fii profan
Stai și savurezi într'una
Jocul lui Maximilian.
Vin bătrânii, vin și tineri
Vin băeții, vin și fete
Și fac haz citind afișul,
Că diseară-i Ciucurette!...

La sfârșitul războiului, trupa lui Grigoriu se destrămase. Grădina a mai trăit câțiva ani, în părăsire și pustietate. Apoi, în 1930 îmi pare, bătrânii copaci ai Elenei și Iancului Oteteleșanu au fost tăiați. Pe locul lor a venit să se așeze un restaurant unguresc, deschis ziua și noaptea, și unde se făceau bătăi. Iar în partea încă neclădită a parcului se deschide iarna o „patinoară”.

TEATRUL NAȚIONAL

Acu două veacuri, pe locul Teatrului Național era un han[1650], de bună seamă la fel cu cele pomenite aci de mai multe ori. Era și metoh al Episcopiei Buzăului[1651] și în încăperile lui trăgeau, când veneau în București, ungurii și nemții.

În 1794 mitropolitul Filaret[1652], fost episcop al Buzăului, răposând întru Domnul, afierosește[1653] hanul Sfintei Mitropolii, lăsând însă cu limbă de moarte că „de se va întâmpla la vreo vreme primejdie de boala ciumei[1654], venitul acestui han să se dea la spitalele unde se vor afla bolnavii ciumați, ca să fie bolnavilor de hrană, de lemne de foc, de săpun, de lumânări și de altă căutare”[1655].

În 1813 hanul mai era în ființă, deoarece vedem că printr’o anafora din 12 august Radu Golescu[1656], Barbu Văcărescu[1657], Grigore Băleanu[1658] și biv postelnicul Suțu[1659] arătă lui Vodă Caragea[1660] că „acum întâmplându-se a fi acest fel de primejdioasă vreme de boala ciumei, să binevoiești Măria Ta de a se da luminata poruncă către Prea Sfinția Sa Părintele Mitropolit[1661] ca venitul numitului han să se dea la casa Lazareturilor[1662], spre a se cheltui la curgătoarele neapăratele trebuințe ale bolnavilor din spital”.

Când, și cum se irosi hanul, cred că azi nu mai știe nimeni; Pantazi Ghica[1663] scrie însă că, pe la 1830, era pe locul Teatrului Național o băltoacă mare verde-neagră în care orăcăiau broaștele, pe când rațele se bălăceau în șanțurile largi de-a-lungul Podului…[1664].

Acest loc fu cel ales de comisiunea[1665] instituită de Vodă Bibescu[1666] pentru clădirea unei săli de teatru, și care „urma să facă toate pregătirile ca la viitoarea primăvară (1844) să poată începe lucrările”.

Dar lucrările, încredințate arhitectului vienez Heft[1667], nu începură decât în 1846, și zidurile de abia ieșiseră din pământ când izbucni revoluția din 1848. Lucrul nu fu reluat decât după doi ani, teatrul este gata în 1852, și la 31 decemvrie al acestui an fu inaugurat printr’o reprezentație în folosul săracilor.

De față era Vodă Știrbey[1668] cu Doamna, consulii străini și toată boierimea din București. Când Domnitorul intră în loja sa, întreg publicul, sculându-se în picioare, îl primi cu trei detunături de aplause, pentru a-i mulțumi pentru marea și frumoasa înfăptuire. Și orchestra întonă uvertura din „*Claca Românească*” de Wachman[1669], care începea cu o doină, cântată de Folz, vestitul flautist.

Spectacolul însuși nu prea corespundea nici cu frumusețea sălii, nici cu evghenia[1670] publicului, nici cu însemnătatea zilei. Tot ce s’a putut găsi a fost un vodevil tradus din franțuzește ,,*Zoe sau un amor romanesc*” (nu „românesc”), în care Costache Caragiale[1671] și Nini Valery[1672] aveau rolurile principale.

Și poate că nu era numai vina direcțiunii dacă nu se alcătuise un program mai potrivit. Nu trebue să judecăm cu criteriile noastre de azi, ci să ne dăm seama că acum nouăzeci de ani teatrul românesc era încă în frageda lui copilărie, fără piese originale, în afară de câteva nimicuri, fără actori, afară de două-trei mari talente înconjurate de câțiva diletanți, fără public, în afară de câțiva boieri „meceni[1673]” și de rari reprezentanți ai burgheziei începânde.

Da, au fost nespus de grele, de sbuciumate, primele începuturi ale teatrului nostru; dar, în schimb, câtă râvnă, câtă dragoste, câtă nepregetată muncă la cei dintâi care au luat-o pe această cale, aspră și nebătută, și mai ales la cel mai mare dintre dânșii: Costache Caragiale.

În anul inaugurării Teatrului Național avea 38 de ani. La 18 ani fusese dascăl de grecește la școala grecească dela Domnița Bălașa[1674] dar, împins, se vede, de menirea lui, intră în Școala Filarmonică încă de la înființarea ei, și în 1835 debutează în „Alzira”[1675]. Apoi pleacă în provincie, joacă la Botoșani, joacă la Iași, de toate, drame, comedii, vodeviluri; declamă, cântă, la nevoie dansează; învață trei roluri pe săptămână, noaptea scrie piese, ziua repetă, seara joacă. În 1844 se înapoiază în București, întemeiază în același an „Teatrul de Diletanți”[1676] și începe să joace cu succes, dar revoluția din 1848 îl gonește la Craiova unde, de abia sosit, înființează teatrul local. După revoluție, se întoarce iar în București și își înjghebează iar o trupă, fără niciun ajutor de la nimeni, cheltuindu-și puținul ce are, și, când ultimul ban s’a dus, pune în amanet sculele[1677] soției sale, și joacă iar, joacă mereu. Jocul lui sclipitor și nuanțat place din ce în ce mai mult, dar încasările sunt slabe din cale afară, și Doamne, la câte greutăți nu trebue să facă față. Și concurența, îngrozitoarea concurență!

Iată-l, în 1845, pe Papanicola, cu trupa sa de Operă italiană în frunte cu tenorul Riciardi, care, „prin jocul și glasul său, supunea simțurile”. Societatea cea mai aleasă se îmbulzea în sala Momolo și, la o serată de beneficiu, când trebuia să se cânte „Lucia di Lamermoor”[1678], însuși Vodă făgăduise că va fi de față, cu toată curtea. Un triumf se pregătea și ce prețuri la loji!

Atunci, Costache Caragiale are o inspirație: în ajunul reprezentației se hotărăște să-l poftească pe Riciardi la masă[1679]. Și, cu ultimii săi bani, îi dă o masă minunată, cu o zacuscă strașnică[1680], salată de țâri[1681], licurini[1682] sărați și sardele rusești cu ardei, ca să poată apoi luneca Drăgășanul[1683] mai bine pe gât. Și atâta Drăgășani a alunecat în seara aceea pe gâtul lui Riciardi, încât a doua zi era răgușit în așa hal încât nici nu mai putea vorbi, dar încă să cânte.

Atunci Caragiale se prezentă lui Momolo care, de disperare, se dădea cu capul de pereți și, generos, se oferi să-l scape, jucând o comedie cu trupa lui. Momolo primi, recunoscător.

Și astfel, în fața unei săli arhipline cu tot ce era mai ales în București, perdeaua se ridică asupra „diletanților români" care jucară „*O bună educație*"[1684], și jucară cu atâta foc și vervă încât sala izbucni în aplauze la scena deschisă, iar la sfârșitul reprezentației Vodă îl chemă pe Caragiale, îl felicită, și îi dădu 5000 lei pentru teatrul lui.

Dintr'odată, lucrurile se îndreptaseră, publicul venea numeros, banii la fel, și treburile ar fi mers bine dacă, din nou, concurența... și ce concurență, și unde? chiar în curtea teatrului, unde vine să se așeze menajeria de lei și tigri a lui Advinent, a cărui fiică, de o rară frumusețe, făcea exercițiile cele mai periculoase în cușca fiarelor. Cine să mai meargă la teatru românesc!

În sfârșit, plecară leii și tigrii, Caragiale apucă să răsufle, dar după câteva luni Advinent vine iar, de data asta în sala Slătineanu, cu un teatru de câini și de maimuțe care înnebunește Bucureștii. Acuma, sunt seri în care Caragiale încasează doi galbeni. Și din păcate, câinilor și maimuțelor nu le place Drăgășanul!

Dar, cu toate împotrivirile, animatorul Caragiale merge înainte. În 1850, trupa este închegată bine: ca bărbați sunt dânsul și frate-său Iorgu[1685], Pascaly[1686] și C. Demetriad[1687], vechii lui elevi din trupa „diletanților", Daniil Drăgulici[1688], Gestan[1689], profesor de muzică vocală la Sf. Sava și mai târziu directorul corurilor la Național, Halepliu[1690], Costache[1691] și Ștefan Mihăileanu[1692], dansatorul Gatineau[1693] și cântărețul Apostoliu, iar, ca femei, Mali Cronibace[1694], Fani Tardini[1695], Marița Constantinescu[1696] „blonda" Ralița Stoenescu[1697] și Nini Valery, copilul răsfățat al publicului.

Ce jucau? Jucau de toate: vodeviluri ca „*Grădinarul orb*" de Kotzebue[1698], „*Învierea Morților*" de Costache Caragiale, „*Claca Țărănească*" de frate-său Iorgu, comedii cu cântece ca „*Doi Coțcari*", melodrame ca „*Jertfa lui Avram*" și „*Bravo de Veneția*", drame ca „*Venețiana*", „*Otrăvitorul*" și „*Ceasul de seară*", de Kotzebue.

Cum jucau, în acea epocă eroică și patriarhală a teatrului nostru, ne spune Alecsandri[1699]:

„Jocul actorilor este în gradul cel mai înapoiat, încât orice piesă, bună sau rea, spirituală sau proastă, are aceași soartă: e măcelărită fără milă... Amatorii

care se urcă pe scenă, lipsiți de orice cunoștințe despre arta dramatică, de orice educațiune pregătitoare pentru cariera de artist... Lipsa de modeluri îi obligă a creia rolurile după o închipuire totdeauna greșită, și cât pentru declamare ei se mulțumesc a le recita cu o repeziciune monotonă, fără pauze, fără întonări, fără natural, mai cu seamă”.

„Unii însă, care se cred artiști, cad în excesul contrar; sbuciumându-se ca nebunii, mișcându-și brațele ca telegrafele aeriene[1700] întorcând ochii furioși ca motanii înamorați și răcnind cu așa furie că publicul se întrebă: ce i-a apucat?...

„Costumele, ca și decorurile, prezintă anacronisme neiertate: scene de codru se petrec în piețe de orașe, scene de salon în grădină, și în ele se agită automaticește marchizi în costum de paiațe, dame din secolul al XVI-lea îmbrăcate după moda de astăzi, care se sărută în gură și adeseori vorbesc cu dosul întors la public, sau fug în culise dacă și-au uitat rolul”.

Iar Wachmann, compozitor, dirijor și, alături de Caragiale, primul director al Teatrului Național, se plânge că Pascaly și Demetriade calcă ca niște desperați și declamă de se înțelege pe dos, că Matilda Major[1701], nevasta lui Pascaly, poartă giuvaericale scumpe la gât și la mâini când joacă rolul unei cerșetoare, că vesela și deapururi tânăra Frosa Sarandy[1702] își rotește ochii prin sală sau prin culise, râzând și făcând semne altora decât celor cu care juca și că biata Cecilia Caragiale[1703], nevasta lui Iorgu, neștiind nici carte, nici muzică, se silea să „prindă” din ureche aria dela bărbatu-său, care i-o tot cânta, rugându-se: ,,prinde-o, Cecilia, prinde-o”!...

Cu așa trupă, cu așa repertoriu, cu așa regie puse Caragiale[1704], angajat de comitet, stăpânire pe scena teatrului Național, în ultima zi a anului 1853.

Și, în bună colaborare cu Wachmann, codirectorul teatrului, se și puse pe treabă, jucând alternativ cu opera italiană, când nu trecură două luni și se vesti în București sosirea apropiată a marelui actor moldovean Matei Millo, care încurcat în datorii ca întotdeauna, venea la București „să-și mai dreagă „busuiocul”, cum spunea.

„Era un eveniment însemnat sosirea marelui artist”, scrie C. Ollănescu. „El nu numai că avea să înfățișeze tipuri și caractere rupte din chiar trupul societății noastre, ci făcea, pentru întâia oară, să răsune aci glasul vesel și simpatic al muzei lui Alecsandri care, ridicându-se gingașă, firească, ușoară deasupra înduioșării fățarnice ori a patosului sforăitor al dramei, înviora, răcorea suflete și minți. Un gen nou ațâța de acum interesul, dând scenei românești un farmec atrăgător. O lume cunoscută, cu deprinderi și cu păcate ce izbeau zilnic ochii mulțimii, se înfățișa publicului, impunând nu numai atențiunea, dar provocând și critica, comparând cele ce i se desfășurau în față cu acele trăite dimprejur”.

După o serie de reprezentații triumfale la Bossel, despre care am mai

pomenit aici, Millo, doritor de o scenă mai mare, se adresă protectorului său Plagino[1705], mare-agă și ginerele Domnitorului, care impuse lui Caragiale să-l angajeze pe Millo „pentru onoarea și prosperitatea scenei românești”.

Această colaborare silită răsturnă deodată programul lui Caragiale. Melodramele, vodevilurile și farsele nu mai aveau de acum înainte decât un scop, anume acela de a contribui la succesul lui Millo. La toate cererile acestuia, și erau din ce în ce mai grele, bietul Caragiale trebuia să se supună. Millo cerea acuma o reprezentație cu beneficiu în fiecare lună, dar pentru beneficiul altora nu vrea să joace. Lucrurile se încordau, Caragiale îndura, dar Wachmann părăsi teatrul, și, după câteva luni, plecă și Millo, cu gândul să-și facă o trupă a lui.

Caragiale rămase singur. Acum se sbătea nu numai cu actorii, cu creditorii, dar și cu publicul.

Rușii erau din nou în București[1706] și ofițerii gărzii imperiale, mari admiratori ai frumoaselor actrițe surori Maria Teodorini[1707] și Raluca Stăvrescu[1708], umpleau sala în fiecare seară și își manifestau entuziasmul din ce în ce mai sgomotos. Într’o seară, după ce căzuse cortina pe ultimul act al „Milei lui Dumnezeu”, în care surorile erau deosebit de atrăgătoare, ofițerii, care în timpul reprezentației goliseră în loji un număr surprinzător de sticle de șampanie, nu mai voiră să părăsească sala, chemau mereu „Mari, Stavri, Stavri, Mari”, bătând cu săbiile în parchet și, văzând că surorile nu mai apar, luară scena cu asalt. Ușile cabinelor fură de îndată baricadate și actrițele, ajutate de câțiva camarazi, fugiră pe o portiță dosnică a scenei și se suiră în sala de recepțiune, acățându-se de ramurile unui copac mare care le înlesni intrarea pe fereastră prin întunerec, pe când rușii tot mai strigau jos pe scenă.

Dar, după un an, rușii plecară din București, și parcă fu și mai rău pentru Caragiale, căci de acum sala îi era mai mult goală. Fusese chiar nevoit să-și concedieze orchestra și acum se uita aproape cu invidie la Millo, care, la Bossel, o înlocuia, de bine de rău, cu un taraf de lăutari, care acompaniau vodevilurile cu naiul și cu țambalul.

Afacerile lui Caragiale mergeau din ce în ce mai prost. Și, din nou, concurența, în imediata lui apropiere, cum i se mai întâmplase odată. Circul Beranek vine de-și întinde cortul chiar pe maidanul din spatele Teatrului; cam în același timp, în sala Momolo, mimul Klimsky din Londra imita maimuța într’un chip neîntrecut, iar la Slătineanu debutează un balet vienez, cu fete frumoase și ușurel îmbrăcate. Teatrul Național nu mai putea să reziste. Pascaly, elevul iubit, colaboratorul din primele timpuri, plecă cel dintâi. După două săptămâni îl urmară Mihăileanu și Mali Cronibace. Apoi alții, mai mărunți.

Caragiale rămăsese cu nouă actori, un corist, și două coriste, care se legară cu jurământ să meargă înainte, cu orice preț!

Cu orice preț? În primăvara 1855, reprezentațiile căzuseră la patru, mult cinci, pe lună. Catastrofa era aproape.

În August, Caragiale este nevoit să înceteze plățile. Are 1500 de galbeni datorii, creditorii pun sechestru pe tot ce mai are...

Atunci Vornicia[1709] încredință direcția Teatrului lui Millo. Iar Caragiale, cu cariera și inima sdrobită, fără un ban în pungă, părăsi teatrul și încercă să se facă advocat. Mai târziu ajunse, nici el nu știa cum, judecător la Culoarea de Verde[1710].

Omului, care jertfise teatrului românesc zilele și nopțile sale, și sănătatea și averea, i se cuvenea poate o altă răsplată. Îi rămăsese totuși mângâierea că își făcuse datoria până la capăt, față de oricine și în toate împrejurările.

Dar nici direcțiunea lui Millo nu mai putea să scoată Teatrul din făgașul în care intrase. Actor incomparabil, director slab, Millo putu să reziste patru ani, până în 1859, când fu înlocuit cu C.A. Rosetti[1711] care, în „*Românul*"[1712], deschisese prima rubrică de adevărată critică teatrală la noi. Dar, după un an de zile, Rosetti fu numit Ministru al Instrucțiunei Publice și îl așeză iar pe Millo la direcția Teatrului.

Atât de grele însă au fost începuturile teatrului nostru încât, nici de data asta, nu izbuti Millo să umple nici sala, nici cassa. Fără sprijin din nicio parte, în lupta zilnică cu neînțelegerea și reaua voință. Millo nădăjduia să țină piept cu neasemănatul său talent; se opinti zece ani dar, până la urmă, fu și dânsul învins.

În seara Crăciunului 1860, după reprezentarea comediei „*Mercadet*", în care jucase rolul financiarului ruinat, Millo, rechemat de aplausele publicului, se apropie de rampă și spuse: „Aceasta este cea din urmă reprezentațiune a mea. Ca și Mercadet, sunt înglodat în afacerile mele, dar cum n'am, ca dânsul, cineva care să mă poată scăpa, îmi iau rămas bun dela public, și mă duc..."

Succesiunea lui Millo fu luată de Pascaly. Activ, energic și priceput, acesta desfășură o activitate atât de covârșitoare, în același timp director, regisor, traducător, localisator, decorator, mașinist, dăscălind actorii și nelăsându-i să apară în fața publicului fără să fi trecut sub ochii lui încât, în câțiva ani, Teatrul Național făcu un mare pas înainte. Între timp, venise și legea teatrelor care așeza instituția pe bazele sănătoase pe care o vedem și astăzi.

La epoca la care am ajuns acuma, adică în timpul războiului Independenței, Costache Caragiale, bătrân, suferea de boala de inimă care trebuia în curând să-l răpună; frate-său, Iorgu, era comisar comunal la hala din piața Amzei iar Millo, marele, inimitabilul Millo, după câțiva ani de succese, căci nu încetase să joace, ajunsese acum pe ultimele trepte ale mizeriei și gârbovit, obosit, era pe scene de provincie partenerul unei cântărețe franceze, cu repertoriu mai mult decât scabros, numită Finette, care îi tolera dragostea senilă...

Astfel au sfârșit pionierii Teatrului nostru Național.

Iar Instituția își urma, nepăsătoare, mersul înainte, sigură, poate, pe destinele ei, încă din acea seară de 24 Ianuarie 1863[1713] când pe scena teatrului se sui însuși Domnul Țării.

În seara aceea 3000 de invitați umpleau sala. În fundul scenii împodobită cu plante, flori și piramide de arme, erau busturile lui Ștefan cel Mare și Mihai Viteazul și, în mijloc, bustul lui Cuza. Când intră Domnitorul, în uniformă de general, însoțit de Doamna în costum național, orchestra operei italiene și lăutarii intonară „Hora Unirei"[1714] și Vodă Cuza și Doamna Elena se prinseră atunci în horă, în care jucară miniștrii, ofițeri, boieri și boieroaice...

Teatrul Național pornise pe drumul lui de glorie.

IV.

DELA TEATRU LA PALAT

STRADA REGALĂ

Strada Regală[1715] este nouă, cel puțin în partea ei dincolo de strada Academiei.

Ziarele din 1867 anunță că: „în curând se va deschide *hotel Union*[1716] pe locul casei Cornescu. Și se va prelungi strada până la Vamă[1717], în localul căreia se va muta Regimentul de Jandarmi".

Vama, care și-a dat numele străzii Vămii, apoi Vienei, apoi Wilson, azi iar Vienei[1718], era vechea Vamă românească. În ea s'au mutat jandarmii[1719], și mai târziu Școala superioară de Războiu[1720]. În manejul jandarmilor călări am fost suit pentru întâia oară pe cal, de către tatăl meu, pe atunci locotenent, în 1894...

Din str. Academiei până în str. Colței, str. Regală a fost mai întâi deschisă pe vastul teren aparținând neamului Cornescu, locul fiind cunoscut chiar sub numele de „grădina lui Cornescu"[1721]. Cărui Cornescu anume, n-aș putea spune. Iar partea din fund, până în Colței[1722] (azi bulevardul Brătianu[1723]), a fost croită pe marginea grădinei lui Mazar-Pașa[1724], a cărui casă „foarte dărăpănată atunci" – scrie F. Damé – „era așezată în fundul unei mari curți pavate cu piatră de râu și năpădită de bălării". Casa era alcătuită dintr'un parter și un etaj și se întindea pe tot spațiul cuprins între mijlocul bulevardului de azi, și Baia Centrală[1725]. În fund, grădina, vecină cu grădina Cornescului, se întindea până la fostul imobil „*Carlton*"[1726], prăbușit în 1940.

Un cismar ungur îmbogățit, care avea patima construcțiunilor, scrie Bacalbașa, a cumpărat pe la 1875 ambele terenuri; deschiderea străzii, clădirea hotelului Union, a hotelului Regal[1727] și a celor mai multe case de pe această stradă sunt opera lui Joje.

Nu este ciudată împreunarea acestor trei nume: Cornescu[1728], Mazar Pașa[1729], Joje?

Corneștii, dintre boierii cei mari ai țării, care au avut în neam un caimacam, și pe acel general Cornescu despre care un contemporan, care-l văzuse călare, spunea că părea turnat în bronz, avea barbă albă până la brâu și arăta ca un voevod bătrân, cu buzduganul într'o mână și crucea în cealaltă...

Mazar-Pașa, Sir Stephen Bartlett[1730], fiul lui Stephen Lakeman, Esquire of Grangewood Hali, coborîtor dintr'o familie olandeză venită în Anglia cu Wilhelm de Orania, se naște în Anglia în 1825, studiază la Paris, se întoarce în Anglia, devine ostaș la douăzeci de ani, se bate cu cafrii[1731] în Africa de Sud, cu cipaii[1732] răsculați în India, este numit „knight"[1733] pentru eroismul său, dar țara lui nemai purtând războaie câțiva ani, ia serviciu activ în armata turcească, se bate cu rușii[1734] în 1854, în 1855 e trimis instructor la noi, Bucureștii îi plac

într'atâta încât își cumpără casă și se căsătorește cu o romàncă, în 1868 turcii îl numesc pașă cu două tuiuri, moare în 1898.

Și apoi vine Joje, cu bănișorii lui ieșiți din gheată și, dintr'o trăsătură, unește, desființându-le, grădinile vecine cu bătrânii copaci sub care se plimbau poate, cine știe, reamintindu-și trecutul, bătrânul general Cornescu și bătrânul Mazar-Pașa.

Dela războiu încoace, str. Regală s'a schimbat într'atât încât cei care n'ar fi văzut-o dela 1918 s'ar crede azi într'alt oraș.

În negura amintirilor, mai revăd tramvaiul cu doi cai Obor – Sfântul Gheorghe – Gara de Nord, care în mai purta pancarta cu litere mari „Moși”[1735]; îl revăd cum suia din Câmpineanu în sunetul clopotului, galopul cailor și chiotele băiatului care agățase[1736] din mers la Sf. Ionică[1737] calul de ajutor și se sălta și el pe scară, cu biciul în mână...

Până în mijlocul străzii își întindeau ramurile copacii din grădina lui Andrei Dumitrescu, birtul colț cu Academia, unde mâncau fruntașii politici și deputații din provincie, dar și oameni mai mărunți. „În urma dorinței lui Dobrogeanu-Gherea[1738] (asociatul lui Andrei)” scrie d-l Alex. Mihail, „Andrei Dumitrescu aranjase o încăpere mai modestă, cu intrarea prin str. Academiei, pentru oamenii nevoiași. Mâncarea se servea de aceeași calitate, din unica bucătărie, ca și în saloanele cu ieșirea în str. Regală, dar prețul era mult mai ieftin. Ba de multe ori, diferiți studenți – pe acea vreme nu existau cămine și cantine – rămâneau datori sume pe care nu le mai achitau niciodată”.

„Mai veneau pe acolo și ziariști începători, literați obscuri, diferiți refugiați ruși, o lume întreagă de lihniți... Printre vizitatorii acestui restaurant de clasa III-a au fost, un timp, d-rul Rakowsky[1739], și Trotzky[1740], pe atunci refugiat în România”.

Până acum câțiva ani dealtminteri, str. Regală, ca și str. Câmpineanu, erau străzi de birturi, „localuri” și viață de noapte. Multe din ele au trecut după o viață efemeră, altele mai trăiesc încă în amintirea vechilor bucureșteni. *Casino de Paris* spre pildă, așezat pe Regală, lângă Hotel Union, într'o maghernită de lemn, și care era locul de întâlnire al tineretului vesel, pe la 1907, 1908; „*Imperial*”, pe Câmpineanu, la colțul Pasajului Român; la colțul celălalt, birtul lui Gunther, unde abonamentul, patru feluri pe zi cu vin și desert costa, – ne spune Bacalbașa, – 80 lei pe lună; vestitul „*Gambrinus*”, pe mâna dreaptă, pe care-l ținuse odată Caragiale[1741] și Hodoș[1742], grădina „*Orfeu*”, unde e azi magazinul „*Gospodina*” și în sfârșit, pe locul hotelului „*Simplon*”, grădina „*Union*”, trecută de mult în nemurire. Nu era, lângă o căsuță scundă, decât o curte cu câțiva copaci și un joc de popice. Dar în fiecare seară, timp de aproape 20 de ani, cânta I.D. Ionescu[1743], cântărețul comic răsfățat de bucureșteni cum n'a mai fost altul... Și totuși Union ar fi poate azi dată uitării, ca Orfeu, ca Tivoli, ca Rașca, dacă, mulțumită lui Caragiale, nu ar fi intrat în nemurire împreună cu: „O *noapte furtunoasă*”.

Cine nu-și amintește de povestirea lui Jupân Dumitrache din scena I-a:

„...Așa zice cumnată-mea ieri... nene, hai diseară la „*Union*” la Ionescu. Cum auzii eu de „*Union*” mă făcui verde la față. Ce să mai căutăm la comediile alea nemțești, niște mofturi; dăm parale și nu înțelegem nimica; mai bine punem banii în buzunarul ălălalt și zicem că ne-am dus” – „Aide, nene, zău, parol; să n'ai parte de mine și de Veta”. Ei, când am auzit așa vorbă mare, n'am putut ca s-o tratez cu refuz”.

Răsfoiesc gazetele vechi, și-mi dau seama că bine făcea Zița să fie atât de pătimașă după Union căci, dacă lipsea Ionescu, putea în locul lui, în serile de vară a anului 1878 să-l aplaude pe d-l Mertens, bas vestit, cu frumoasele lui fiice Fanny, Henriette și Emma, care cântau în cor cu tatăl lor. „Din nenorocire”, scrie un cronicar moralizator „succesele lor teatrale nu sunt singurele, și este greu să împaci arta teatrală cu alt soiu de distracții prea des reînnoite”.

De altminteri, tot programul dela Union era cam ușurel anul acela, căci frumoaselor și darnicelor domnișoare Mertens urmau „Monsieur Robert și Miss Harrisson”, care, în scena cocoșului și găinii, conjugau verbul „a iubi” cu atâta naturaleță încât mulți spectatori erau scandalizați.

Totuși, regina serii rămânea necontestat M-lle Daily, care, într'o seară, rechemată de zece ori la rampă de un public în delir îi oferi, într'o clipă de inspirație, această scânteietoare improvizație:

Je m'appelle Daily
Je vous aime à la folie
Mais j'aime mieux le macaroni
Et le fromage d'Italie.

„Vă dați seama, scrie „Criticul teatral” de triumful „gaminei” din Paris! Pe scenă i s'au aruncat diamante, cununi, buchete, și apogeu al gloriei, s'a auzit chiar o protestare datorită unui grup disident”.

De necrezut, nu este așa!

DIN REGALĂ PÂNĂ ÎN FRANKLIN

Dacă am putea sări vreodată, într'o zi, vreo șaizeci de ani, am vedea ca într'un film „trucat” strada strâmtându-se, casele intrând deodată în pământ, și în locul impunătoarelor imobile care se ridică între Regală și Palat, un șir de case mărunte, urâțele, înșiruindu-se până în fața Clubului Agricol, cu o singură întrerupere, str. Vămii.

Unde este azi băcănia Dragomir, în casa Peretz, era la parter un birt, Lazăr, pe care-l ținea un ungur, fost bucătar la Beizadea Mitică[1744]. Sus, un fel de hotel, odăi cu chirie; totul, după câțiva ani s'a numit hotel *Englitera*, apoi casa Anton Vanic, în sfârșit, Clubul Conservator și redacția ziarului „*Timpul*"[1745].

„A fost o casă", scrie C. Cosco[1746], „în care s'au hotărît acte mari în vieața partidului conservator, unde s'au petrecut fapte istorice, unde a gândit o lume de valori politice ale țării. De casa aceasta este legată atâta risipă de înfăptuire câtă n'ar ajunge să umple volume multe de istorie politică... Veneau toți fruntașii partidului la „casa Vanic" care avea intrarea principală prin Calea Victoriei, cu o scară necăjită, întunecoasă. Am văzut acolo pe Lascăr Catargiu[1747], pe Gheorghe Cantacuzino[1748] nababul, pe Take Ionescu[1749], pe Nicu Filipescu[1750], Generalul Manu[1751], Alex. Lahovary[1752], Ion Lahovary[1753]...

Dis de dimineață, înaintea tuturor, venea la ziar directorul „*Timpului*", Al. Ciurcu[1754], cu trăsurica lui originală, trasă de doi poney, vopsită în galben, cu o scară la o palmă de pământ. Când se aduna redacția de multe ori Ciurcu începea vorba, care nu se mai isprăvea. Povestea de pe toate tărâmurile, cu un dar deosebit, și nu uita peripețiile cu o invenție a lui, un submarin, care a făcut explozie pe Sena[1755]..."

Alături de casa Vanic era casa Costescu, în care se așezase încă de pe la 1870 Garabet tutungiul. Avea marfă bună, pe timpurile când Regia Monopolurilor[1756] nu se înființase încă, și ți-o dădea să alegi și să guști, scoțând legătura de tutun din boccea, și tăind-o cu cuțitul.

Mai departe, alături de Garabet, în casa Musu, era o cârciumă „*la Ochiul lui Dumnezeu*", cu o grădiniță în care încăpeau trei, patru mese. Porția de mâncare costa 40 de bani, dar erau și jumătăți de porții cu 20 de bani!

Venea apoi casa Assan[1757], transformată în hotel pe la 1880, *hotelul Metropole*; iar alături o casă măruntă cu cofetăria lui Giovanni, celebru pentru înghețăți. În fața lui Giovanni își opreau cocoanele trăsura când se întorceau dela șosea, și feciorul de pe capră, sau vreun cunoscut, le aducea înghețata la trăsură, căci nu ședea bine să se coboare...

Până în 1866 în fața lui Giovanni se oprea și trotuarul, care începea la Capșa. Mai departe, te fereai de trăsuri cum puteai, dacă erai nevoit să umbli pe jos, lipindu-te de ziduri.

În sfârșit, chiar în fața Palatului, la colțul străzii Vămii, venea casa Cretzeanu, casă mare, pe vremuri, în care, dintr'un „hall" central pornea o frumoasă scară dublă, care ducea la etaj. ,,Și nu știu cum era făcută scara, îmi spunea Generalul Vălleanu, că nu simțeai că urci". De jur împrejurul galeriei de sus, dădeau odăile în care trăia conu Iancu Cretzeanu[1758], soția sa Marița și copiii lor Iancu, Marițica și Lea.

Coana Marița Cretzeanca nu ieșise niciodată pe jos. Primea în toate zilele, lungită pe canapea în salonul cel mare, cu o dantelă pe umeri și, în picioare,

pantofi de mătase neagră. Dar odată pe an poruncea să-i înhame trăsura, și pornea în oraș ca să lase nenumăratelor persoane ce veniseră s'o vadă cartea ei de vizită, pe care scria: „Marie de Cretzeano, née de Stephanesco”.

Sub casa Cretzeanu, la colțul străzii, era celebra băcănie a lui Colțescu, băcan mare care făcuse o avere frumoasă în timpul războiului de la 1877-78, când cererea rușilor după șampanie era atât de mare încât Colțescu se apucase să fabrice Pommery și Cliquot chiar în pivnița casei. Într'un galantar așezase, drept recunoștință poate, un portret mare al Împăratului Alexandru al II-lea[1759].

Dar se vede că fericire deplină nu este pe lumea asta, căci în curând o groaznică lovitură îl izbi pe Colțescu, când propriul său fiu deschise, chiar lângă dânsul, o băcănie concurentă. Tatăl nu putu să suporte nenorocirea, și se sinucise.

Faima băcăniei lui ajunsese însă atât de mare încât se spune că s'a primit, o dată, la Palat o scrisoare cu adresa: ,.M.S. Regelui, la Palatul Regal, în fața băcăniei lui Colțescu”.

Lui Colțescu i-a urmat, pe același loc și până la dărâmarea imobilului, Ciobanu, care fusese băiat[1760] la dânsul.

Cine va scrie istoria băcăniilor din București, instituție unică, necesară bucureșteanului ca aerul, apa, și gazeta de dimineață, băcăniile cu trufandale de-ți lasă gura apă, cu mistreți și căprioare atârnați întregi la prag, cu mormane de iepuri și de potârnichi, cu chiselele[1761] cu icre, cu tejgheaua cu aperitive, armonioasă ca o natură moartă olandeză, cu băieții lor atât de sprinteni, care jonglează cu șprițurile și umplu dintr'o singură mișcare doi țapi, un amalfi și niște peline cu sifon!

Și să nu uite, cercetătorul de mâine, nici epoca patriarhală a băcăniei și a reclamei când Ion Anghelescu, de pildă, vestind că vinde cașcaval de Penteleu[1762], adaugă: „cât despre cele zise de d-l Perșescu că și al d-lui este tot de Penteleu, am onoarea a spune că rău zice că și al d-sale este tot de Penteleu, fiindcă se știe că nu toți munții României sunt Pentelei, ci numai acei ai casei Prințului Costache Ghica și al căror arendaș sunt numai eu...”

După casa Cretzeanu, dincolo de str. Vămii, venea casa lui Iancu Manu[1763], caimacamul, în locul unde e azi Fundația Carol[1764]. Când am mai apucat-o eu, era o casă dărăpănată și șubredă. Alături de ea, în spre str. Clemenței[1765], era casa lui Păucescu[1766] iar în spatele ei, adică unde sânt azi imobilele Consulatului ungar și fostei Legațiuni Austriace[1767] era proprietatea unchiului meu mare, logofătul Nae Bâțcoveanu[1768]; o casă mică, galbenă, plină cu tablouri, plante rare și păsări exotice, casă joasă pierdută într'o imensă grădină neîngrijită, cu frumoși copaci bătrâni, care se întindea până la gardul casei Lenș[1769]. Aceste case Lenș, cumpărate mai târziu de Emil Costinescu[1770], își înșirau zidurile lor albe, joase, mănăstirești, până în str. Colței. Pe locul lor s'a ridicat, după penultimul războiu, blocul „Wilson”[1771].

Iar pe locul casei Manu se ridică, în 1905 Fundația Carol.

La 3 Mai 1891, cu prilejul împlinirei a 25 ani de domnie, Regele Carol spusese:

„Vroim a înfiinţa un aşezământ spre binele tineretului universitar din toate facultăţile din ţară, al cărui scop va fi de a procura studenţilor un loc de întrunire, înzestrat cu o bibliotecă totdeauna deschisă, de a veni în ajutorul celor care întreprind lucrări speciale, sau pentru tipărirea tezelor, cum şi de a da subvenţii acelora care, din lipsă de mijloace, ar fi siliţi să-şi întrerupă studiile".

Clădirea, datorată arhitectului Gottereau[1772], fu inaugurată, Regele fiind de faţă, la 2 iunie 1905. Studenţii însă, aţâţaţi de anumiţi oameni politici, nu s'au decis să ia parte la târnosirea[1773] casei, făcută pentru dânşii, decât în ultimul moment.

Nouăsprezece ani mai târziu, în 1914, se cumpără şi imobilul Păucescu, şi tot Gottereau fu însărcinat cu mărirea Fundaţiei, îmbinând clădirea veche cu cea nouă.

Înainte de 1900, str. Clemenţei, azi C.A. Rosetti, care pe atunci nu da pe Calea Victoriei, intra în str. Vămii, în faţa casei Manu. îmi mai aduc aminte cum cotea, de-a-lungul unei şandramale înalte, roşii,cu geamlâc, în spatele casei lui Ioanid librarul.

Alături de aceasta, cu intrarea pe Podul Mogoşoaei, era marea şi frumoasa casă a Lahovăreştilor[1774], care se întindea pe un vast poligon cuprins între Podul Mogoşoaei, str. Clemenţei, şi curtea caselor Barbu Slătineanu[1775] şi Boerescu[1776].

Aceste case fuseseră clădite în 1839 de către Beicu Cantacuzino, căsătorit cu Elena Câmpineanu[1777], sora lui Constantin[1778] şi a lui Iancu[1779]. În 1842 le cumpără Emanoil Lahovary[1780], cu 4.000 de galbeni. Din căsătoria lui cu Olimpia Arsachi, Lahovary avusese optsprezece copii, dintre care cei mai mari erau Maria, căsătorită cu Emanoil Kretzulescu[1781], primul agent al României la Paris, Zoe, căsătorită cu Ghica-Comăneşti[1782], George[1783] directorul ziarului „*Indépendance Roumaine*", ucis în duel în 1898, şi Alexandru Em. Lahovary[1784], fost mulţi ani de-a-rândul ministrul Ţării la Paris şi la Roma, şi care a binevoit, într'o seară a anului trecut, să-mi vorbească despre vechea sa casă părintească.

Şi îşi amintea de reparaţiile făcute casei în 1896, de arhitectul Gottereau, când în locul sufrageriei din subsol – acolo era aşezată în toate" casele vechi – s'au făcut două prăvălii, închiriate una librarului Haimann şi cealaltă d-nei Novak mănuşăreasa; de întinsa grădină în care, ,sub castanii stufoşi, era răcoare chiar în zilele cele mai calde, de „muntele" înalt de 4-5 metri care se ridica în fundul ei, şi unde era atât de plăcut să stai, în serile de vară; de statuele de marmoră, azi podoaba băilor Cretzulescu din Câmpulung, de albanezul[1785] dela poartă, prietenul copiilor...

Depănând firul amintirilor, îmi descria salonul mare, cu oglinzi până 'n tavan, cu trei rânduri de fereşti, pe care copiii lipeau bilete ca să fie citite de copii lui Grigore Cantacuzino[1786], care şedea peste drum, lângă Corpul de Gardă al Palatului[1787].

Lucrurile au stat astfel până în 1897, când bătrânii castani au căzut sub ferestrău, florile din grădină au fost smulse, și curtea și grădina expropriate pentru a lărgi piața Palatului și a deschide str. Clemenței[1788] de-a-dreptul în Calea Victoriei.

Casa însăși a mai durat câțiva ani apoi a fost dărâmată și dânsa, iar pe locul ei s'a ridicat marele imobil al Automobil-Clubului[1789], care s'a dărâmat acum câțiva ani. Acum, pe toate aceste locuri, se întinde pustiul nemilos al asfaltului.

Străvechea str. Clemenței – pe care o găsim, în planul baronului Purcel din 1790[1790], cu traseul ei de azi – nu era, la începutul veacului trecut, decât un drum care șerpuia printre: copaci, livezi, câteva căsuțe rare și locuri virane, care mai toate erau în mânile unui singur proprietar, serdarul[1791] Marin Butculescu[1792]. Acesta avea o fată, Elena, pe care o dădu la 1830 după Alecu Isvoranu, boier și mare proprietar în Olt, și atât de bogat încât cumpără câteva moșii între Slatina și București numai ca să-și poată petrece noaptea în casele lui, când era pe drum.

Căsnicia Elenei Butculescu poate, cu drept cuvânt, fi numită fericită, căci avu nu mai puțin de 24 de copii și putea s'o plângă de milă pe coana Olympia Lahovary, vecină-sa, care n'avea decât optsprezece. E drept că din atâția copiii nu i-au trăit decât opt, ceilalți murind striviți, unul după altul, sub o doică grasă care avea obiceiul de se răcucea în pat. Fiecare din cei opt, la însurătoare, primea câte un loc de casă, pornind dela Podul Mogoșoaei și mergând până în fundul străzii, unde nimeri cu locul fata cea mai mică.

Din toate aceste case nu mai rămăsese în ființă după războiu decât casa d-lui Nicu Butculescu[1793], în fundul străzii, și casa de zestre a Zincăi Butculescu[1794], căsătorită cu Rioșanu dar și această clădire centenară, în care se așezase vechiul Minister de Interne[1795], a fost dărîmată deunăzi, pentru a face loc viitorului Palat Administrativ.

În sfârșit alături de casa Lahovary, și făcând colțul cu str. Franklin[1796], era casa colonelului Filitti[1797], ginerele lui Barbu Slătineanu.

Acest Barbu Slătineanu[1798] era fiul cel mai mare al serdarului Iancu Slătineanu care avea în București avere frumoasă, dându-i mâna să facă celor trei fii[1799] ai săi câte o casă mare, pe Podul Mogoșoaei, când se însurau. Astfel se întâmplă că, pe la 1850 Barbu sta lângă Episcopie, Costică[1800], în casele azi ale Academiei colț cu str. Barbu Catargi[1801], și Iancu[1802], cel mai mic, ceva mai sus, colț cu Benito Mussolini[1803]. Dar casele lui Barbu erau cele mai vechi. Veacul trecut se apropia de sfârșitul său și ele își păstrau vechea înfățișare stând așa, cam într'un peș[1804], cu șapte ferești cu geamuri mici privind pe Pod, și cu acoperișul de șindrilă, cum apucaseră. Această șindrilă, păstrată împotriva noilor ordonanțe municipale[1805], a și fost casei de piază rea căci, într'o dimineață, Fleva[1806], pe atunci primarul Bucureștilor, zărind pe acoperiș un șindrilar care așeza câțiva lați[1807] noi, hotărî dărâmarea casei care, dealtminteri, de mult nu mai era supusă alinierii. Colonelul Filitti fiind, atunci, ,,în opoziție"[1808], orice intervenție rămase zadarnică.

Și d-l Nicolae Filitti[1809], care s'a născut în bătrâna casă, îmi povestea ce grea a fost dărâmarea, din pricina neasemănatei grosimi a zidurilor, cum a ținut săptămâni de zile, și cum ieșeau scântei din târnăcoape fără să se desfacă cărămizile.

O fotografie luată pe la 1887, după dărâmare, ne mai arată doar clădirile din fundul curții. În odăile din stânga locuise mulți ani Arming, profesor de germană și pianist căutat, care cânta la toate seratele dansante din București, iar la dreapta era o sală mare, plină cu tot felul de aparate de gimnastică, în care maestrul Moceanu[1810] dădea în fiecare duminecă lecții copilăriei „sportive" de pe vremuri.

ATENEUL

Și iată-ne ajunși la un loc, și la un nume, atât de obișnuit vechilor bucureșteni. Episcopia[1811] a intrat de mult în negura uitării și grădina s'a topit în marele pustiu ce s'așterne azi în fața Palatului; și aceste două cuvinte împreunate care ne par încă azi atât de firești, vor pieri și ele în curând, mai întâi din graiu, apoi din amintirile noastre.

Povestea acestui loc este lungă, și frumoasă. Prologul: sântem în mijlocul veacului al XVIII-lea. Locul este la marginea orașului; este o livadă întinsă, i-se spune Livada Văcăreascăi căci Ilinca, fata lui Constantin Văcărescu[1812] Logofătul[1813], o adusese în zestre soțului ei Mihail Cantacuzino[1814]. Încă de prin anul 1764, după moartea soției sale Cantacuzino, care pe atunci era vel vistier[1815], începu a clădi pe acest loc o biserică, cumpărând totodată și terenurile învecinate.

După pacea dela Kuciuk Kainargi[1816], în 1774, Cantacuzino, care ținea cu muscalii, emigră în Rusia, unde i se dădu gradul de general. După un an însă se înapoiă în țară pentru scurt timp, ca să-și orânduiască averea după cum îi poruncea sufletul.

Biserica pe care o zidise pe livada Văcăreascăi, și toate locurile din prejur le dărui Episcopiei Buzăului[1817]:

„Excelența Sa Gheneralul maior Mihai Cantacuzino deosebindu-se de totul de aci, pentru pomenirea Excelenței Sale și a părinților săi s'a îndemnat de au dat o biserică din livedea Văcăreascăi ce este zidită cu toate cheltuelile Excelenței Sale și la care se prăznuește hramul Patruzeci de Mucenici ca să fie metoh de-a-pururi Sfântei Episcopii a Râmnicului, împreună cu locul ce au cumpărat, iar casa care cu cheltuelile Excelenței Sale se face să fie sălaș Arhiereului acelei Episcopii numai".

Dar, înainte de a părăsi țara pentru totdeauna, Cantacuzino mai ridică în curtea ctitoriei sale și o școală românească, cu un dascăl, pentru 12 copii, și pentru ca așezările sale să nu poarte grija zilei de mâine dobândi și de la Vodă „mila”[1818] ca singur metohul Episcopiei Râmnicului să poată face, și vinde, în București, lumânări de ceară albă.

În planul baronului Purcel din 1790 se vede metohul Episcopiei cum era pe atunci, cu biserica în mijlocul unui zid de împrejmuire cu latura mare pe Podul Mogoșoaei unde se deschidea și poarta, desfășurându-se apoi de-a-lungul actualei străzi C.A. Rosetti, lungind str. N. Golescu și întorcându-se la Podul Mogoșoaei de-a-lungul străzii Episcopiei de azi, perimetru de peste 500 de metri, care putea să adăpostească populația unui sat mărișor. Și poate că o și avea, cu preoții, călugării, slujitorii metohului, dascălii și școlarii, embaticarii[1819] care se sălășluiseră pe lângă metoh, și slugile și robii nelipsiți.

În 1815, „mila” dată metohului pentru facerea lumânărilor este întărită de Caragea: „Fiindcă Sf-ta biserică de aci din orașul Domniei mele București, unde se cinstește și se prăznuește hramul Sfinților 40 de mucenici, care este metoh al Sfintei Episcopii Râmnic, au avut privileghiuri domnești ca singură să aibă a ținea fabrica în care să se lucreze lumânările de ceară albă, și atât pentrucă acest lucru este pricinuitor de folos și de podoabă ca și pentrucă se află biserica aceasta între celelalte isterisită[1820] de cel mai puțin acaret[1821], neavând nici moșie, nici vie, nici țigani[1822]... de aceea, văzându-se privileghiul aceștii fabrici întărit cu atâtea hrisoave domnești, îl întărim și Domnia mea și hotărîm ca să-l aibă întotdeauna spre a-l pune în faptă și a vinde lumânările de ceară albă nebântuită[1823] și nesupărată de nimeni...”

Pe atunci, întruna din casele metohului, locuia Grigore Ghica[1824], viitorul Domn; și a stat aci până în anul de spaimă 1821[1825], „când au fugit boierii la Brașov”.

„Nouă ani mai târziu, în curtea acestui metoh de episcopie”, scrie Papazoglu „s’a sfințit întâiul drapel[1826] al oștirei românești la anul 1830 decembrie în 6, când s’a prezentat boierilor pentru prima oară roata[1827] întâi din polcul[1828] întâiu, adusă din Craiova, ca model de oștire regulată[1829] a Țării Românești. Această companie de două sute patruzeci de oameni a fost comandată de praporcic[1830] (sublocotenent) Grigorie Lăcusteanu[1831], devenit în urmă colonel. În această companie mă aflam și eu în front[1832], ca iuncăr[1833]. Sfințirea drapelului s’a făcut față cu toată boierimea țării, și cu toți deputații camerei legiuitoare (obșteasca adunare), căci era deschisă.

„După ce făcurăm mișcarea armelor, locțiitorul de mitropolit[1834], episcopul Râmnicului Neofit[1835], împreună cu episcopul Buzăului Chesarie[1836] și cu Episcopul Argeșului Ilarion[1837] au binecuvântat oștirea și au botezat cu apă sfințită tot frontul roții”.

„Boierii, plini de bucurie, față cu generalul Kiseleff și cu ceilalți ofițeri ruși,

ne-au îmbrățișat și ne-au sărutat, urându-ne ani norociți și povățuindu-ne a ne iubi unul pe altul și a fi credincioși drapelului”.

„În urmă marele spătar Alecu Ghica[1838], atunci șeful oștirei, a dat un banchet ofițerilor companiei, iar pe soldați, găzduindu-i în una din încăperile căzărmei din Podul Beilicului[1839] le-a dat masă și câte doi lei gratificație, ofițerilor le-a plătit leafa pe patru luni de zile și a înaintat la gradul de parucic (locotenent), pe Grigore Lăcusteanu”.

Am păstrat până la războiul celălalt sabia și epoleții „parucicului” Lăcusteanu, bunicul meu. În 1918 când m'am întors în București, nu mai erau[1840].

Biserica și școala Episcopiei au fost în ființă până pe la 1848 când, treptat, treptat, au început să se năruie. Planul lui Borroczyn din 1852[1841] arată biserica izolată, întinsul zid ce împrejmuise metohul era dărâmat, îi se vede doar urma, punctată. Metohul devenise o piață, cu o biserică în ruină la mijloc. Pe acest maidan se așează, în 1861, „Circul American”, „cu 27 de artiști, printre care 7 persani”...

La 1864 lăcașul de rugăciuni mai era în ființă, dar în așa hal, încât se credea că nu fusese niciodată sfințit, nici deschis credincioșilor. Se povestea chiar că în timpul zidirei Sfântului lăcaș, biserica fiind aproape gata, un lucrător căzuse de pe schelă și murise pe loc, și că preoții cerură atunci ca biserica să nu se târnosească[1842] înainte de 7 ani, căci așa cereau canoanele[1843]. Dar acești șapte ani trecuseră, și alți șapte, și cu timpul biserica se irosise, fără să fi fost sfințită.

De ce oare, se întreabă atunci Ulysse de Marsillac, pe locul acestei ruine nu s'ar deschide o grădină, cu havuz[1844], cu bănci, și, poate, cu niște statui?

Dorința lui Marsillac era să fie îndeplinită. Chiar în același an, șaizeci de pușcăriași sunt trimiși să dărâme biserica. Mult mai târziu, pe la 1890, pe locul unde fusese Sf. masă[1845], Primăria așează o coloană de marmoră „chibritul lui Pache” cum îi spuneau Bucureștenii, care mai târziu a fost mutată pe Bulevardul Maria, unde se vede și azi[1846].

Iar locul viran fu făcută grădină, care fu deschisă publicului în septembrie 1870. Vizitatorii erau plini de admirație în fața cupolei bizantine, a fântânei împodobite cu o naiadă[1847], de Sauvageau, și a stâncei artificiale, din care țâșnea apa[1848]. Și se pare că pământul aci era bun, și apa îndestulătoare, căci peste un an Marsillac găsește grădina „încântătoare, cu copacii ei bătrâni, aristocratică și retrasă, ca parcul unui vechiu palat din faubourg Saint-Germain[1849] și plină de farmec, toamna, cu fântânile sale murmurând sub bolta ruginie a pomilor, printre boschete îngălbenite”,

„Dar vai, orice lumină își are și umbra, străzile vecine, încă nepavate, sunt doar niște drumuri ce șerpuesc printre garduri și maidane și care, când plouă, se prefac în băltoace, și nici trotuarul nu merge mai depate decât Palatul Domnesc, dar, totuși „casa Boerescu (azi clubul Agricol) va fi gata în curând, se lucrează

la halele din Piața Mică[1850], și, cine știe, poate că și grădina Episcopiei[1851] va fi, odată, un centru de eleganțe...”

Între timp, ia ființă în București, sub președinția generalului Florescu o Societate ecvestră[1852], cu scopul de a ridica în locul bisericei dărîmate, un mare anfiteatru care să fie circ, manej de călărie, cazino, sală de baluri și serbări hipice, ș. a. Comitetul, compus din N. Racoviță[1853], maiorul Filitti[1854], aghiotant domnesc, care își avea casele chiar pe piață, la colțul Podului Mogoșoaei, colonelul Eracle Arion[1855], și antreprenorul francez Berton, cumpără terenul dela Comună, și emite deocamdată acțiuni[1856] pentru 100.000 lei.

Marsillac, bine înțeles, se bucură nespus gândindu-se ce frumos va arăta grădina, înrămată la răsărit de circul proiectat, la miazăzi de casele Boerescu și Filitti, la apus de hotelul Manu[1857] (azi hotel Splendid)[1858] și la miazănoapte de hotelul Gherasim și de o clădire nouă ce urma să fie ridicată pe locul viran al d-lui Niculae Niculescu, (azi Athénée Palace).

Amfiteatrul se ridică într’adevăr, până la înălțime de om, apoi, lucrările fură oprite, din lipsă de bani.

Zidurile fură lăsate în părăsire, și iarba crescu pe aleile grădinei, pustii.

Din fericire, se găsi însă atunci un român cu inimă care, reîntors de la Atena unde reprezentase țara ca Agent diplomatic; își puse în gând să ridice în București un cămin al artelor, cu aulă de concerte, săli de expoziție, bibliotecă și pinacotecă, și socotea că grădina Episcopiei era foarte potrivită. Acest român inimos se numea Constantin Exarcu[1859].

Lucru greu de crezut azi, proiectul lui Exarcu fu, în 1878, viu criticat; căci locul ales era socotit ca fiind prea departe de centrul orașului și foarte greu de ajuns, mai cu seamă iarna. Nu avea Statul oare destule terenuri centrale, trebuia oare neapărat, ales acest loc „la marginea orașului”?

Exarcu însă nu se dădu bătut. Ajutat de bărbați înțelegători, ca Scarlat Rosetti[1860], V.A. Urechia[1861], Niculae Krezulescu[1862] și alții, înființă o societate, intră în tratative cu arhitectul francez Galleron[1863], și lucrările începură. Dar și cheltuelile, care depășiră, în scurt timp, capitalul existent. Exarcu fu silit să se împrumute, cu dobânzi mari și, la 1886, nemaiputând face față creditorilor, aceștia puseseră construcția viitorului Ateneu în vânzare. Cu un gest care îi făcu onoare, Camera[1864] votă atunci, în unanimitate, o lege autorizând Guvernul să plătească pe creditori, și astfel fu scăpat Ateneul.

Dar aceasta nu era de ajuns; lucrările trebuiau duse la bun sfârșit. Cu o energie rară, mai cu seamă la noi, Exarcu și cu prietenii lui își înzeciră sforțările, organizară o chetă în toată țara, dădură serbări, organizară tombole, lozinca „**Dați un leu pentru Ateneu!**” deveni în scurt timp populară și astfel, în 1888, Ateneul Român, ridicat pe zidurile destinate unui circ, fu terminat, așa cum îl vedem și azi[1865].

Fericită îmbinare a Romei cu Atena[1866], cu fațada inspirată de Erechteion[1867],

aripile laterale de Templul Sibilei[1868] din Tivoli și coronamentul după monumentul lui Lisicrat[1869]. Ateneul a fost, este, și va mai fi multă vreme unul din semnele iconografice ale Bucureştilor, aşa cum este Turnul Eiffel[1870] pentru Paris, Castel Sant Angelo[1871] pentru Roma, și domul S-tului Ștefan[1872] pentru Viena.

În grădina din fața lui, an după an[1873], își găsiră locul busturile lui Enăchiță Văcărescu, Costache Rosetti, Mihai Kogălniceanu, Eminescu, Urechia și, după 1898, Constantin Exarcu[1874].

Căci în acel an muri, la Govora, omul a cărui neobosită dragoste înzestră orașul nostru cu un monument și o instituție care îi fac cinste. Corpul lui Exarcu fu expus în aula cea mare, și tot Bucureștiul trecu înaintea lui. Averea toată și-o lăsase, cum nici nu se putea aștepta altfel dela un om ca dânsul, Ateneului Român.

De atunci a trecut o jumătate de veac. Ateneul lui Exarcu a primit pe cei mai de seamă artiști ai timpului; sub cupola lui au vibrat arcușurile lui Hubermann[1875] și Kubelik[1876], acordurile lui Sauer[1877] și Paderewski[1878], glasul lui Carusso[1879]; în sălile de expoziții, generație după generație, pictorii și sculptorii noștri și-au expus operile[1880], pe când în grădina din fața lui, din an în an mai frumoasă, mai umbroasă, copii mici și domni bătrâni se bucurau de soare și de flori. Și s`ar mai fi bucurat mult timp dacă într'o zi de vară, acum câțiva ani, o echipă de lucrători n'ar fi venit să ridice statuile[1881], să rupă florile, să taie pomii, distrugând, împinși de nu știu ce neînțeles sadism, ultima insulă de pace, frumusețe și verdeață de pe truditul nostru pod. Jalea cenușie a asfaltului s'așternu pe locul unde creșteau liliacul, stânjeneii, și bătrânii castani, florile albe și trandafirii... și văcsuitorii[1882] de la grilaj au trebuit, și ei, să-și ia cutiile în spinare și să plece aiurea.

Dar nu-i nimic. Nu se poate ca grădina Ateneului să nu se refacă odată, mai frumoasă decât a fost, și demnă de monumentul în care, într'o zi de decembrie al anului 1919, s'a ratificat Unirea cu Țara mamă a Bucovinei, a Basarabiei și a Transilvaniei[1883].

PASAGIUL ROMÂN

Până nu se ridicase impunătorul imobil al Societății Adriatica[1884], frate gemen cu al Soc. Telefoanelor, colțul căii Victoriei cu str. Câmpineanu a fost, pare-se, sortit artei culinare. Întradevăr, încă din timpul când croitorul Torok cumpărase casele bătrânului Iancu Ghica[1885] și începuse să închirieze catul de jos,

aci se afla birtul (birt, de la Wirt, Wirtshaus) lui Grebert; mai târziu se deschide al lui Oswald, mai târziu cofetăria Fialkovsky[1886], și, până mai deunăzi tot aci era „*Eliseul*”[1887], și sunt sigur că am mai uitat.

Dintre toate aceste „localuri”, lui Fialkowsky i se cuvine mai mult decât o menţiune. Era, în acelaşi timp, cofetărie şi cafenea, iar Bacalbaşa scrie că era mai mult ca o cafenea, o adevărată instituţie „aci se făcea marea politică a zilei, aci veneau toţi liberalii, aci se punea ţara la cale.

„Cafeneaua, cu două biliarde şi cu o altă sală în fund, unde se jucau tablele şi nesfârşitele partide de domino, era alăturată cofetăriei. La bufet trona şeful cofetar, d-l Ilie, iar marcher[1888] era un grec foarte înalt, cam bătrân, cunoscut de toţi Bucureştii. Obişnuiţii îl porecliseră Manafu; numele lui era Iani.

„La Fialkowsky juca table cunoscutul profesor de matematici dela Liceul Sfântul Sava, conul Alecu Borănescu. Când juca conu Alecu ghiulbaharul[1889], era reprezentaţie. Toată cafeneaua se aduna de jur împrejur, erau câte trei rânduri de spectatori, unii chiar în picioare pe scaune, admirau şi ascultau, fiindcă conu Alecu cânta fiecare zar, avea rime triviale, şi „bon mouri”, cum le numea el”.

La Fialkowsky venea Chimiţă, maniacul îmbrăcat cu haine de pricopseală pe care i le dădeau oamenii în batjocură, făcute mai cu seamă din macaturi[1890] vechi. Când se aşeza la o masă afară, dacă mai venea cineva lângă el se scula, se aşeza la masa de alături şi aşa, dela masă la masă, până le făcea pe toate. Apoi se scula şi pleca.

La Fialkowsky îşi avea cartierul general Ionel Isvoranu[1891], fostul ofiţer de cavalerie, unchiul lui Alexandru Marghiloman[1892], care era, acum trei sferturi de veac, el şi cu banda lui, un fel de teroare a Bucureştilor. Isprăvile lui erau nenumărate, căci nu trecea o săptămână fără să se auză că Isvoranu a mai făcut încă una.

„Câte odată”, scrie iar Bacalbaşa”, el şi ceata lui luau scaunele de la Fialkowsky, le duceau pe trotuar, chemau câţiva vânzători de ziare pe care îi comanda, şi le da ordin să ridice poalele femeilor care treceau. Şi cum, pe vremea acea, cocote erau puţine, cele mai multe victime ale acestor agresiuni erau femei măritate, femei care de multe ori erau chiar la braţul bărbaţilor. Dar cine îndrăsnea să se opună lui Ionel Isvoranu?”

În sfârşit Fialkowsky era cântat de Claymoor care în stilul lui unic, îi lăuda bomboanele, poate nu în chip cu totul desinteresat:

„Tenez, voici ces madrilènes qui sont tout simplement une merveille, ces cocottes â la robe rose satinée, et ces diables qui cachent leur malice sous une enveloppe de café, et ces ganaches d’un si beau vert qui rapelle les gazons printanniers. Goutez, mesdames, c’est fait pour vous!”

În 1890 Fialkowsky, locul de întâlnire al tuturor colportorilor de ştiri, mai ales false, aeropagul[1893] care da sentinţe irevocabile, unde se puneau la cale treburile ţării, unde se făceau şi se schimbau ministerele, îşi închisese uşile pentru

totdeauna. Cu câţiva ani mai de vreme dispăruse şi clubul dela etajul de sus, primul club din Bucureşti, înfiinţat încă din 1855, şi unde veneau să-şi facă partida câţiva domni bătrâni, oameni politici, profesori, funcţionari. Cercul era sub preşedinţia lui Dimitrie Ghica, şi se numea „Clubul Român", dar în curând i s'a zis „clubul baccelelor"[1894], şi numele i-a rămas.

De-a-lungul casei Török se întindea pasagiul Român, azi încă în fiinţă ,,prin ce minune, şi pentru cât timp?[1895]

Aci a fost, odinioară, locul de întâlnire şi de plimbare al protipendadei[1896] noastre. Lucrul ne vine greu a crede, azi, atât ne pare locul mic, de strâmt, de urît. Dar poate că oamenii, pe atunci, se mulţumeau cu puţin, poate că şi protipendada era puţină. Vorba este că pentru Bucureştii din timpul lui Vodă Cuza, pasagiul Român a fost ceea ce erau Galeriile de la Palais Royal pentru Parisul lui Ludovic al XVI-lea[1897] şi al Revoluţiei, adică loc de întâlniri, de joc, şi de gură-cască, care ziua răsuna de vuetul flaşnetelor şi noaptea de sgomotul plesnitorilor şi unde, scrie Orăşanu[1898], „între casele cu perdelele lăsate în care îţi laşi averea, întâlneşti de toate, primadone[1899], gazetari, fanfaroni[1900], galanţi[1901], cofetari, crupieri[1902].

Tutungii, dintre raiele[1903]
　　Cei dintâi din Bucureşti
Ceri tutunul din boccele
　　Şi-ţi dau tutun de Găeşti[1904]
Croitori, croitorese
　　De bărbaţi şi de femei
Ce din stofele alese
　　La opt coţi[1905] îţi fură trei
O! voi juni plini de sfială
　　Ce provincia lăsaţi
Şi. veniţi la Capitală:
　　În Pasagiu v'aşezaţi!
Aci e, precum zic unii
　　Mititelul Bucureşti,
Cărturarii şi nebunii
　　În Pasagiu întâlneşti
O mulţime de sirene[1906]
　　Ce te-atrag în laţul lor
Până ce te smulg de pene
　　Şi, în urmă, apoi sbor
Vreo trei, patru fetişcane
　　Ce „marşande"[1907] ,se numesc
Ziua, nu se văd, de soare,

Noaptea, pe dracul gonesc”.
Câte primejdii, câte ispite, pe locșorul ăsta!

În pasaj își avea tipografia C.A. Rosetti[1908] aci își redacta „Românul”, ajutat de Emil Costinescu și de Eugeniu Carada[1909].

În pasaj era restaurantul lui *Filip*, și lângă Filip *cafeneaua Briol*[1910], mai târziu *Cazes*, unde erau șapte biliarde.

„Biliargii cei tari – scrie Bacalbașa – erau Constantin Câmpineanu[1911], fratele lui Ion, și căpitanul Vărzaru. Acesta era cel mai tare dar sosi de la Paris un domn Papadopolu, student întârziat, care juca și mai bine, făcea serii de câte 100 și 150 de puncte. A fost profesorul lui Henri Cazes care, după câteva luni, l-a întrecut”.

„Alături de Cazes era o mică cafenea unde se juca mai ales cărți și table. Era cafeneaua lui „*Radu în Pasagiu*”. Aci se întruneau jucătorii de profesie, șmecherii și trișorii”.

De altminteri, în afară de Cazes nu era, pe la 1870, nicio altă cafenea „occidentală” în București, toate celelalte fiind cafenele grecești[1912] unde clienții ședeau pe scăunele de paie fără spetează sau pe lavițe de-a-lungul zidului, unde li se aducea cafeaua și narghileaua[1913].

În sfârșit, tot în pasaj își avea prăvălioara francezul Villemot, profesor de dans, aeronaut la ocazie, și instalatorul unei mari noutăți, soneria electrică pentru apartamente. „Aceste aparate”, anunța Villemot, „prin perfecționarea și simplificarea lor, vor deveni indispensabile”. Până atunci chemai slugile bătând din palme, era mai simplu.

Iar deasupra lui Villemot locuia un alt original, și dânsul profesor la Sf-tul Sava ca Alecu Borănescu, vestitul Bonifaciu Florescu[1914], profesorul de franceză. Doctorul Severeanu[1915] ni-l arată stând în pasaj „într’o cameră întunecoasă, murdară, iar drept pat era, într’un colț, o grămadă de paie acoperite cu o velință murdară, pe care dormea el și soția sa, o franțuzoaică tot așa boemă ca și el. Drept mobilă, era o masă de lemn și două sau trei scaune. Într’un alt colț al camerii un maldăr de cărți, aruncate una peste alta”.

„Bonifaciu era totdeauna nepieptănat și cred că nu se spăla pe figură de trei ori pe an”.

„La școală, pe fiecare săptămână, cerea la școlari câte 3 lei, ca abonament la o carte pe care avea să o tipărească, dar care nu se mai tipărea niciodată”.

„Când întâlnea vreun cunoscut, cerea să-l împrumute cu 3, 4 lei, sub cuvânt că avea două menajuri... Când se îmbrăca, nu deosebea hainele lui de ale nevestii, ba încă l-au văzut prietenii cu o ghiată a lui și una a nevestii; mai niciodată nu-și curăța ghetele de noroiu; iarna îl vedeam adesea, pe când ningea, cu umbreluța de vară a nevestii”.

„Când primea leafa lunară, el se urca într’o birjă, nevasta într’alta și, când avea servitoare, lua și ea o birjă, și plecau cu toții la târguială până terminau banii”.

Amintirile mele despre pasaj sunt mai recente. L-am apucat încă sub tavanul lui de sticlă, intrarea de pe calea Victoriei păzită, la dreapta, de frumoasa prăvălie a lui Muller[1916] „pieptănarul" și la stânga, îmi pare, de Brohm și Travisani[1917], ochelari și termometre.

Pe la 1910, la dreapta, mai în fund, unde este azi magazinul „Chihlibarul" era o lăptărie numită „*La vechea madamă din pasaj*". Avea vreo patru mese în rând. La casă trona însăși „vechea madamă" grasă grozav și cu părul prins în „bigudis-uri" multe, iar fiică-sa, ajutată de un ungur morocănos, servea cafele cu lapte de neuitat și ștrudele ce se topeau în gură.

Alături, numai decât după războiul celălalt, pe la 1921, dacă îmi aduc bine aminte, s'a deschis primul bar la stradă din București, al lui Manoel Lopez, un spaniol pripășit la noi prin nu mai știu ce împrejurări. Localul, care nu închidea niciodată, consista într'o singură încăpere, foarte mică și foarte întunecoasă, în care Lopez își doza băuturile în spatele tejghelei înalte, serviciul fiind făcut de Socrate, Țokrat cum îi spunea spaniolul, un băiat palid care nu dormea niciodată, și niciodată nu se putea desbăra de un furuncul ce-i ținea capul strâmb. Trio-ul se completa cu o copilă brună numită Mița Chibrit care locuia în fundul barului într'o cămăruță neagră încălzită, iarna cu o sobă de prăjit castane, în veci acoperită cu mucuri de țigări.

BISERICA KRETZULESCU

Din pasaj și până la Palat locurile s'au schimbat într'atâta în ultimii ani încât un bucureștean care și-ar fi întrerupt plimbarea „între Capșa și Palat" în 1938 și ar reîncepe-o azi s'ar crede mutat într'alt oraș.

Până în 1938, când târnăcopul a dărâmat toate clădirile de pe Podul Mogoșoaei pe această parte, puțini trecători își dădeau seama că treceau pe dinaintea zidurilor ultimului han din București, hanul Kretzulescu[1918], rămas aproape neschimbat ca întindere, dacă nu ca înfățișare, dela zidirea lui.

Și aceasta s'a întâmplat, de foarte mulți ani, în zilele lui Nicolae Vodă Mavrocordat[1919].

Povestea este următoarea:

Iordache Kretzulescu[1920], fiul Pârvului[1921] marele logofăt, crescuse la curtea unchiului său Constantin Vodă Brâncoveanu care-l însură, în 1700, când de abia împlinise 20 de ani, cu a patra din fiicele sale, Safta[1922].

După căsătorie, tinerii însurăței „din dumnezeească râvnă îndemnați", cum

spune hrisovul[1923] de mai târziu al lui Nicolae Mavrocordat. – au început să reclădească din temelia ei „făcând-o de piatră” biserica pe care o vedem azi, unde era o biserică de lemn, foarte mică și veche, fiind mutată de la satul Cretzulești[1924]. Această biserică fiind clădită pe loc domnesc, Constantin Brâncoveanu dădu noii ctitorii carte de stăpânire pentru locul trebuincios din pământul domnesc din „ulița cea mare”[1925] (prima pomenire sub acest nume, a podului nostru) la vale stânjeni[1926] 28” iar ,,pe lângă podul uliței cea mare stânjeni 21”.

Puțin timp după această danie Constantin Brâncoveanu[1927] pierea, măcelărit la Constantinopole. După moartea Iui, Iordache Kretzulescu plecă cu soția și cu soacră-sa la Venezia, unde cu mari greutăți isbuti să scoată dela bancheri o parte din neasemănata avere a socrului său, și se înapoiă în țară în 1717 pe timpul lui Nicolae Vodă Mavrocordat.

Acesta îl făcu mare logofăt, și apoi mare vornic.

Între timp însă, locul dăruit de Constantin Brâncoveanu fusese „cuprins de unii și de alții”[1928], și se mai dovedise a fi prea mic ,,ne având unde să se facă chilii și alte ce ar mai trebui pe lângă acest sfânt lăcaș”.

Iordache Kretzulescu ceru lui Vodă să mai dea bisericii „câtva loc” din pământul domnesc, rugăminte care fu ascultată și, printr’un hrisov din 5 Martie 1722. Vodă dărui bisericei „încă stânjeni 19 din pământul domnesc care mergea lângă podul uliței celei mari, în sus, până în ulicioara ce coboară pe lângă casa lui Voicu Fiștu Seimeanul”[1929]. (Vom mai întâlni, în curând, casa acestui Voicu Fistu, pe locul căreia se ridică azi Palatul Regal).

Pe locul astfel mărit Iordache Kretzulescu își clădi case mari, și înconjură biserica, sfințită în 1722, septembrie 30, cu chilii și prăvălii. Apoi, mai trăi un sfert de veac și muri, încă tânăr și fără să-și fi făcut testament, în 1746, tot în rangul de mare vornic pe care l-a ocupat astfel, neîntrerupt, aproape un sfert de veac.

În anul următor văduva lui, domnița Safta, își face diată[1930] împărțindu-și marea avere între cei patru fii și stipulând că „biserica care am făcut-o noi, după cum a lăsat-o soțul meu, așișderea las și eu să nu se închine nicăierea[1931] ci să fie deasupra[1932] copiilor mei, să-i poartă grijă, și să-i ia seama”[1933].

Două veacuri au trecut de atunci și copii Domniței Safta, și copii copiilor lor, până în ziua de azi, s’au ținut de porunca întemeietoarei. Niciodată n’a fost, lăsată biserica[1934] în părăsire, și niciodată vreo parte din loc înstrăinată.

Biserica a fost reparată o primă dată în 1815, un veac după zidire, și încă odată în 1860.

Vechea clădire a Brâncovenilor fu de data asta pocită cu totul. Pridvorul fu astupat, o ușă laterală deschisă în zidul de miazăzi, o tencuială groasă acoperi fresci și sculpturi, și o turlă de lemn și tinichea încoronă totul.

Dar preoții bisericii fiind buni, și corul cântând frumos, *Kretzulescu* atrăgea la slujbele sale toată ,,lumea bună” din București.

De jur împrejurul bisericei vechile chilii se transformaseră, de mult, în

apartamente și magazine de închiriat. Dar până în zilele noastre se păstrase, deși modificată de atâtea ori, vechea poartă de intrare de pe Podul Mogoșoaei, boltită, cu clopotnița pe deasupra. Chiar lângă ea se așezase, încă din 1864, un pălărier francez, care vindea cele mai bune pălării ,,haut-de-forme" din București, și i-au păstrat la noi numele până azi, Jobin.

În toamna anului 1938, totul s'a dărîmat, din ordinul stăpânirii. N'a mai rămas în picioare decât biserica.

Atunci epitropia se hotărî să clădească case noi, acestea fiind, după expropierea din 1920[1935], singura avere a bisericii. Arhitectul Gheorghe M. Cantacuzino[1936] ridică armonioasa clădire cu arcade care adăpostește librăria Bucholz[1937] și atâtea prăvălii frumoase, iar restaurarea bisericii, începută în același timp, fu încredințată d-lor Paul Em. Miclescu[1938] și Ștefan Balș[1939]. Sub îngrijirea lor, treptat, treptat, vechea clădire brâncovenească ieșea la iveală, turla de lemn fu dărâmată, tencuiala sgâriată, pridvorul deschis, și apăreau vechii stâlpi de piatră, minunatul brâu înflorit încingea iar biserica, fresci de toată frumusețea vedeau iar lumina, după atâția ani.

În pridvor, sus de tot, într'un medalion, se desfășoară „hora Domnițelor"[1940], cum o numește principesa Bibescu, grațioasă înfățișare a celor șapte surori, jalnicele fiice ale lui Constantin Vodă Brâncoveanu, care se prind în horă întruchipând Psalmul 150 „Lăudați pre Domnul, în hore și tâmpine"[1941].

Subțire, ușoară, trandafirie, biserica Kretzulescu azi reînviată, este de acum o podoabă a Bucureștilor.

De-a-lungul zidului de miazănoapte al hanului Kretzulescu cobora, până mai deunăzi, str. Sfântul Ionică[1942], deschisă, în 1867, pe locul unei piețe ce se afla în spatele hanului. Contemporanii se bucurau de „vederea frumoasă ce se va avea în vale, până la Cișmigiu" dar, n'au avut mult răgaz să se bucure căci, în curând, în fundul străzii, pe locul unde cotea la stânga spre biserica Sf. Ionică, fu ridicată o casă mare a fabricantului de mobile Olbricht[1943].

În curtea caselor, într'o căsuță de paiantă cu geamlâc, Enescu și Andreescu, veniți de la Iordache, deschiseră în 1904 un restaurant[1944] în curând vestit atât pentru bucătăria sa cât și pentru muzica lui Cristache Ciolac[1945].

După câtiva ani, în locul magherniței se înalță un local frumos, două săli mari și un rând de salonașe înconjurând grădina, și care și-a putut păstra faima, lucru rar în București, treizeci de ani în șir. Dar sosi clipa când strada Sf. Ionică fu osândită și restaurantul sortit târnăcopului.

Îmi aduc aminte de cea din urmă seară a birtului, la 31 octombrie 1934. Pe la 11, rămăsesem numai câțiva vechi clienți. Domnul Andrei, patronul, venise să ne strângă mâna, Grigoraș Dinicu[1946] cântă o ultimă romanță, apoi lămpile, una câte una, se stinseră. Pe la miezul nopții plecă și ultimul client, obloanele fură lăsate și vechiul restaurant, de acum pustiu, așteptă sosirea dărâmătorilor.

PALATUL REGAL

Să sărim înapoi, peste două veacuri. Nouă, nouță, mănăstirea Kretzulescu este la marginea orașului, având bariera, straja[1947] cum i se spunea pe atunci, lângă dânsa (unde e azi aripa de miazăzi a Palatului). Acolo e un puț vechiu „puțul cu zale"[1948]. Mai departe, spre Mogoșoaia, numai vii, livezi, case răzlețe, și câte o bisericuță ici și colo.

Pe uliță, lângă puț, își avea casa de mult, încă dela începutul veacului, unul Voicu Fiștu, zis Seimeanul. Despre dânsul nu știm nimica. Era poate, cine știe, unul din acei 1000 de pușcași, mai toți sârbi, care mai reapar în istorie la 1681, după ce corpul Seimenilor[1949] răsculați fusese măcelărit și desființat de către Constantin Vodă Șerban

Voicu, înainte de a muri, își lăsă casa sfintei mănăstiri, a cărei vecin fusese și, poate, embaticar.

În 1757 însă, Isaia, egumenul mănăstirei, dă casele moștenite dela Fiștu „casa cu pivniță de se vinde vin al bisericii", unui anume Nicola Grămăticu[1950] „dumnealui neavând casă ca să șază" și primește în schimb două moșii. Ciocănarii[1951] și Moceștii[1952], punând în același timp și condiția ca Grămăticu „în băcănia cu locul ce i l-am despărțit să n'aibă treabă[1953], că așa ne-am așezat"[1954], de unde aflăm și ce negoț făcea acesta.

De atunci și până în anul 1791, când Catinca, fata Grămăticului care între timp murise, se hotărăște să vânză casa, sunt treizeci și trei de ani de certuri și judecăți nesfârșite între Ancuța, văduva lui Nicola, Safta și Catinca, fiicele și treti logofătul[1955] Negoiță și fostul logofăt de vistierie[1956] Ianache, ginerii.

Din toate aceste judecăți[1957] aflăm despre casă că era acoperită cu șindrilă și că, odată împărțită în două, i se cuveneau logofătului Negoiță, „două odăi despre fața podului, și dincolo alte, toate pe jumătate, adică sală cu sacnasiu, cămara, pridvoarele, scările, umblătoare".

Cumpărătorul caselor era stolnicul[1958] Iordache Colfescu[1959] care dădea în schimb Catincăi logofetesei moșia sa Popeștii[1960] din județul Vlașca, în întindere de 1800 de stânjeni, o pereche de cercei de smarald[1961] și 3 inele cu diamante.

Acest Colfescu era nepotul boierului Colfescu care, cu 80 de ani înainte, trăia la curtea lui Mavrocordat[1962] și era dintre credincioșii lui Vodă. Legenda spune că după ce Mavrocordat a arestat pe Mitropolitul Antim Ivireanul[1963], învinuit de răzvrătire, după ce l-a ținut închis într'o chilie, după ce l-a desarhierit[1964]. luându-i mitra[1965] de pe cap și punându-i o tichie roșie, l-a suit noaptea într'o căruță păzită de Colfescu și de doi turci, dând stolnicului poruncă să-l ducă pe

Mitropolit cât mai departe. Ajunși până la Dunăre, Colfescu a poruncit turcilor să-l ucidă pe Antim, și să-i arunce trupul în apă. Legenda se încheie spunând că înainte de a-și da sufletul Mitropolitul l-a blestemat pe Colfescu să nu se aleagă nici praful din neamul și din averea lui.

Și parcă a fost într'adevăr un blestem[1966].

Câțiva ani de abia după ce intră în casele de pe Podul Mogoșoaei, Iordache Colfescu moare, fără copii. Văduva lui își face atunci „fiică de suflet"[1967] o nepoată Anica, fata clucerului Ștefan Colfescu, o ia lângă dânsa, îi dă o creștere aleasă și, simțindu-și sfârșitul aproape, o mărită, trecând casa în foaia ei de zestre[1968]. Dar, nouă luni după nuntă, Anica moare, fără copil.

Atunci clucerul Ștefan, tatăl ei, simțind poate apăsarea blestemului, hotărăște să vânză casa. Cumpărător se și găsește, e stolnicul Dinicu Golescu[1969] care, la 14 August 1812, cumpără cu 45.000 de taleri[1970] „casa cu tot cuprinsul ei, cu curtea, cu grădina, după cum este cuprinsul ulucilor[1971], și cu cârciuma dela Pod".

Pe locul vechii case, sporit cu o fâșie de loc domnesc, dăruită de Vodă Caragea și care cobora în spre biserica Stejarului[1972], Dinicu Golescu, ajuns agă[1973] la 35 de ani, începu să-și clădească o casă nouă. Era în picioare la 1815, și învelită toată cu fier[1974], lucru destul de rar pe atunci.

Se spune – Ulyse de Marsillac cunoștea anecdota, la 1870 – că tatăl lui Dinicu, marele ban Radu Golescu[1975], văzând așa frumusețe de casă, atâta întindere de odăi, spuse lui fiul său: „Frumos salon, fătu-meu. Dar cum îl vei lumina?" iar fiul ar fi răspuns, profetic: „Tată, eu clădesc pentru viitor"...

Era într'adevăr, la începutul veacului trecut, una din cele mai frumoase case din București, celelalte două fiind ale lui Romanit[1976] (actualul Minister de Finanțe) și ale lut Filip Lenș[1977], azi Ministerul Economiei Naționale.

Avea, între altele o sală de prânz în care puteau mânca 40 de inși și, alături, o sală de biliard, cea dintâi la noi.

Pe la 1826, când s'au înapoiat în București boierii fugiți la Brașov de teama zaverei „Societatea literară"[1978] – înjghebată la poalele Carpaților și din care făceau parte Dinu Golescu, Nicolae Văcărescu[1979], Grigore[1980] și Manolache Băleanu[1981], Constantin[1982] și Ion Câmpineanu[1983], Em. Florescu, Hilarion Episcopul Argeșului[1984], R. Voinescu[1985] și Gianni[1986] – își revăzu programul în București și hotărî să-și țină adunările în casa lui Golescu, unde se alcătui un fel de „casino"[1987], cum se spunea pe atunci. Aci se comentau scrierile fraților Golești, se punea la cale primul ziar românesc, se citeau gramaticile[1988] lui Eliade și lui Golescu, traducerile din Lamartine[1989] și din Boileau[1990]. Aci se înțelese pentru prima oară la noi că se poate exprima orice simțire și orice gândire în românește.

În etajul de jos se deschisese, de către germanul Walbaum, o librărie cu un cabinet de citire, lucru cu totul nou la noi, și era, scrie N. Kretzulescu „un ce extraordinar să fi văzut mulțimea persoanelor ce se aduna în acel local și setea cu

care se arunca asupra gazetelor străine... nu mai puțin se introduse gustul citirei, și se văzu o mulțime de persoane de ambele sexe care alergau să cumpere sau să se aboneze[1991] la diferite cărți”.

Dar, pe lângă literatura, nu era uitată nici muzica. Dinicu Golescu era un meloman pasionat. „După ce înființase”, scrie Ion Ghica[1992] „sub direcția distinsului profesor și patriot Florian Aaron[1993], o bună școală românească la moșia sa din județul Muscel[1994], adusese de la Sibiu și un dascăl de muzică, căruia îi încredințase instrucțiunea instrumentală a 12 țigănuși, din care acel maestru formase doi scripcari, doi flautiști, doi clarinetiști, un oboist, un fluieraș, doi trâmbițași, un toboșar și un țimbalist, pe care îi învățase să cânte câteva arii, precum valsul: „*O du Lieber Augustin*”, cântecul popular „*Was macht der Herr papa?*”, maiestosul imn austriac, o căzăcească și câteva ceardașuri”.

Pe unul din flautiști îl chema Dinicu[1995], era strămoșul mai multor generații de artiști care, cu vioara sau cu violoncelul, au încântat Bucureștii.

Odată orchestra instruită, Golescu o aduse în București, și cânta la dânsul, la prieteni și la balurile curții.

Când cu eteria, Ipsilanti puse mâna pe muzica lui Golescu, care rămăsese de capul ei, și o așeză în fruntea „batalionului sacru”[1996] unde cânta, mărșăluind, Imnul Eladei și Marsilieza lui Righas.

Iar mai târziu, după 1830, când fu înjghebată armata pământeană[1997], țigănușii lui Golescu, ajunși acuma oameni în toată firea, fură îmbrăcați în uniformă, și alcătuiră prima muzică militară a țării noastre!

Din păcate, viața plină de duh și de avânturi mari din casa Golescu nu ținu mult timp. După abia doi ani, în 1828, rușii intrară în țară și, odată cu dânșii, cenzura, bănuiala, supravegherea. Activitatea literară încetă cu totul, iar doi ani mai târziu, la 5 Octomvrie 1830, muri și marele logofăt Dinicu Golescu, în vârstă de numai 53 de ani.

După moartea lui, „ca să izbovească această casă de robirea grelei datorii în care răposatul a lăsat-o”, – ce frumos se scria pe atunci – epitropii[1998] moștenirii hotărăsc s’o propună Statului spre cumpărare. În 1832 Kiseleff[1999] dă deslegarea cerută, și vânzarea definitivă către Sfatul Administrativ[2000] este făcută de înșiși fii lui Dinicu, Ștefan și Nicolae, ajunși majori, și ofițeri în „miliția pământească”[2001].

În preț se înțelegea și „prăvăliile dela poartă” pe care un anume Radu Zăbunaru le luase cu embatic, în 1808, dela biserica Kretzulescu. Dar săpunarul îmbătrânise, rămăsese văduv, se lăsase de negoț se călugărise și se chema acuma Ruvim schimnicul[2002] dela Căldărușani[2003], iar prăvălia și-o închiriase, pe prețul de 1000 lei pe an. Sfatului Administrativ, care așeză într’ânsa în ianuarie 1833, „Obahtul” adică comandamentul militar – în clădirea care este azi, după atâtea modificări și măriri, Corpul de Gardă al Palatului[2004].

Domnul Emil Vârtosu[2005], din al cărui prețios studiu asupra „Palatului Regal de Nicolae Grămăticul la Dinicu Golescu” am cules aproape toate cele date aci,

ne dă și răspândirea birourilor care toate laolaltă, pe la 1830, alcătuiau Curtea Administrativă.

Încăperile erau:

Una odaie pentru marele vornic.

Una pentru marele director.

Una sală pentru dorobanții vorniciei.

Trei odăi pentru vornicie (Minist. de Interne).

Una odaie secția inginerească[2006].

Una odaie postelnicia cea mare (Minist. Afacerilor Străine) „unde șade expeditoru".

Una odaie pentru marele postelnic.

Una odaie pentru slugerul[2007] Petrescu.

Una odaie pentru sfatul administrativ (Consiliul de Miniștri).

Una odaie cancelaria „franțuzească", (corespondența cu Consulatele străine).

Una odaie „presudstvia Comitetului Carantinelor"[2008]

Una odaie cancelaria Comitetului (Minist. Sănătății).

Una odaie pentru marele vistier.

Trei odăi pentru vistierie (Ministerul de Finanțe).

Una sală pentru dorobanții[2009] vistieriei.

Una odaie cancelaria paharnicului Ianache.

Una odaie pentru paharnicul Ianache „unde se numără banii"

Una odaie a executorului Curții, (intendentul, iar nu călăul, cum sar putea crede).

Casele ce șed soldații de păzesc caraula, din porunca lui Iancu Manu.

Una odaie arestul.

Una odaie pentru rândași[2010].

„Aproximativ 25 de încăperi, în care se adăposteau serviciile Administrației Centrale a Țării, aproape tot „guvernul" de altă dată"...

Astfel au rămas lucrurile timp de câțiva ani, până ce Alexandru Vodă Ghica[2011] prefăcu casa Golescului în Palat Domnesc. Aceasta se întâmplă în 1837.

Principesa Alexandrina Ghica[2012], nepoata Domnului[2013], care găsise printre hârtiile sale socotelile cheltuielilor făcute cu acest prilej, a publicat contractul din 1838 al „cheltuielilor urmate cu dregerea casei Statului spre a fi domnească Curte", care se ridicau cu totul la 312.586 lei. Întrând în amănunte, aflăm că reparațiile au fost făcute de arhitectul Vilacrosse[2014], că au fost cercetate de Maimar Bașa, (arhitectul Curții)[2015], pitarul Matache Iliad[2016], și că, între altele, s'au cheltuit: lei 2.637 „pentru 300 bucăți geamuri aduse de la Viena"; 1.575 „pentru cumpărarea a patru felinare ce s'au pus deasupra stâlpilor porții"; 709 dați, „ovreiului pe geamurile cele proaste[2017] ce s'au pus unde era trebuință" și 480 „pe figurile de ipsos ce s'au așezat pe sobe"...

Cu toată admirația contemporanilor, palatul nu era, pe atunci, decât o clădire foarte modestă, simplu corp de case dreptunghiular, cu un cat, sub o „marchiză” de tablă, cu ușa din intrare la care suiai pe 4 trepte, cu șase ferești la stradă și nouă pe curte. Corpul central din fundul curții nu s'a clădit decât o jumătate de veac mai târziu. La dreapta curții mari, pavată cu bolovani de râu, stătea Corpul de Gardă, în vechea cârciumă a lui Radu Săpunaru.

În ceea ce privește amenajarea lăuntrică, Principesa Ghica amintește de sala Tronului, viitoarea bibliotecă a Regelui Carol I, care i se părea imensă, și de mobilierul aproape în întregime din stil „Empire”, având câteva bucăți de toată frumusețea care s'au risipit pe la moștenitori, cele mai frumoase aflându-se la castelul moșiei Pașcani, azi al Principesei Edgar Mavrocordat[2018], între care un „lavabo” făcut pentru împărăteasa Josefina[2019], adevărată piesă de muzeu, în întregime de cristal.

Pe pereți, erau patru minunate tapițerii de Gobelins, înfățișând Ambasada siameză la Curtea lui Ludovic al XIV-lea; au fost cumpărate mai târziu de Regele Carol, și mai sunt și azi în Palat.

„Viața la Curte era patriarhală, totodată mai cu pompă orientală și mai familiară decât viața de curte în țările apusene. Spre pildă, Domnul desființase prin decret obiceiul de a i se săruta mâna, dar nu ieșa, la vreo ceremonie cât mai neînsemnată, decât în trăsură cu opt cai, cu lachei pudrați, în livrele roșii, și urmat de escorta miliției”.

După Kiseleff, înfățișarea Curții noastre se schimbase cu totul. Vântul începuse să bată din apus, gonind vechile slujbe, vechile numiri, vechile costume.

Până la sfârșitul vieții sale, Grigore Ghica Vodă rămăsese credincios vechiului port domnesc, dar Alexandru Vodă, odată suit pe tron, își rase barba, își lăsă favoriți ca să semene cu Țarul Nicolae[2020], și umbla fie îmbrăcat „nemțește”[2021], fie în uniformă de șef al armatei, croită după model rusesc și având o manta căptușită cu atlas alb[2022]. Iar pe marea manta domnească, de catifea roșie, purta, ca închizătoare, paftalele[2023] care închideau mantaua lui Grigore Ghica Vodă, ucis de turci în 1777, făcute dintr'un rubin[2024] de toată frumusețea, mare cât nuca, înconjurat de două rânduri de briliante[2025].

Uneori însă, îmbrăcat ca un om de rând, îi plăcea să iasă pe poarta din dos a Palatului și, ca Harun-al-Rașid[2026], să se amestece cu poporul și să intre în vorbă cu oamenii, ca să le afle nevoile și necazurile.

La el acasă, petrecerile nu-i plăceau, dar era bucuros să primească. Vodă nefiind căsătorit, onorurile Curței le făcea soră-sa, Domnița Profirița[2027], ajutată de Vicontele de Grammont[2028], primul aghiotant; și în încăperile Palatului au venit învățați ca Prințul Demidoff[2029], mulțumită căruia a trecut Raffet[2030] prin țara noastră, artiști ca Liszt[2031], și douăzeci de ani mai târziu, când Alexandru Ghica nu mai era decât caimacam, baronul Vecsera[2032], tatăl nenorocitei eroine dela Mayerling[2033], căruia îi datorăm o frumoasă acvarelă a castelului de la Pașcani de acum 90 de ani.

Și în această curte patriarhală mai trăia, ca o umbră de altădată, bătrânul boier scăpătat Bibică Rosetti[2034], „unchiul Bibică" cum îl numeau toți, secretarul lui Vodă, după ce fusese secretarul atâtor alți Domnitori, și care la bătrânețe ajunsese atât de distrat încât la masă se ștergea la gură cu fustele vecinelor, iar uneori, seara, nimerea, nici el nu știa cum, într'o odaie care nu era a lui, se desbrăca și adormea liniștit, în patul lui Vodă...

Din când în când, o serbare mai mare întrerupea scurgerea tihnită a zilelor. Astfel, la 2 iunie 1839, Vodă primește la Palat. Cronicarul oficial descrie astfel serbarea:

„Era apusul soarelui când, deodată, o lumină mare a ocolit Palatul. Acolo era întocmit un bal strălucit: decorațiile dinlăuntru, cele de organtin[2035] și verdură[2036], pe toți i-au pus la mirare; toate înfățișa un ce magic și înveselitor, încât pricinuia o uimire plăcută muzica ce armonios înveselea pe deosebitele persoane ce întocmeau această strălucită petrecere. Bufetul avea cele mai delicate și tecnice (sic!) lucruri, pe cât finețea meșteșugului până azi au putut născoci, și poame de tot felul, câte timpul produce în Prințipat și afară".

„La acest bal se afla Înălțimea Sa Prințul Miloș Obrenovici, Prințul Milan[2037] fiul Înălțimei Sale, D-lor D-nii consuli ai Puterilor străine și toată nobilimea, dd. militari și fruntea negustorilor".

„Costumul era prea galant, berleantul[2038] și diamantul era de un preț nesocotit, capetele damelor de loc nu se putea socoti ființe muritoare când, deodată, și prea bunul nostru Părinte[2039] Domnul Stăpânitor prin slava sa cea înălță au cinstit pe toți de față".

„Prin oraș, luceau luminile cele meșteșugite și decorațiile, Podul Mogoșoaei era strălucitor, toate curțile Puterilor străine precum și casele cele mari boierești erau prea frumos iluminate".

Dar vremea balurilor trecu repede; Vodă Ghica se sbătea între greutăți crescânde. Inima îl trăgea spre partidul național, iar teama de a-și pierde șubredul scaun îl ținea legat în mâinile rușilor. Astfel mai trecură doi ani, doi ani de șovăeli, de joc de echilibru între Consulul francez Billecoq[2040] și Consulul rus Dașkof[2041], până ce Poarta, în înțelegere cu Rusia, hotărî scoaterea Domnitorului. La 13 octombrie 1842, veni vestea în București că turcul cu firmanul de scoatere[2042] a și pornit din Constantinopol. Vodă se hotărî să plece în grabă. În acea zi „ce era la Palat?" scrie bunicul meu, Lăcusteanu, care din zorii zilei se afla la Curte: „un aspect straniu și de tânguire! Domnul lipsea, se dusese pentru un moment la Consulul rusesc. Interiorul Palatului era plin de boieri, și chiar de oameni din popor, toți lăcrămând. În salonul cel mare de primire erau toți adjutanții[2043] și ștabofițerii[2044] cu mâinile încrucișate, plângând. În cabinetul lui Vodă, Doamna Profirița Blaremberg[2045], sora lui Vodă, Marițica Spătăreasa[2046] (mai în urmă Doamna Bibescu) cumnată-sa, Elisa[2047] lui Beizadea Scarlat Ghica, nepoată-sa, leșinate, altele în isterism; servitoarele alergând cu odicoloane[2048] și bumbacuri

aprinse[2049] să le deștepte; mai încolo bagajele împachetate, careta[2050] lui Vodă cu opt cai de poștă[2051] trasă la scară, așteptând pe Domn".

„În fine, iată și Domnul. Dela capul scărei și până să urce treptele Palatului au trebuit să facă o jumătate de oră. Poporul înțesat pe trepte și în genunchi îi sărută mâinile, alții hainele, strigând: unde ne lași, părintele nostru?"

„În fine, răzbind în salon, ne-au găsit pe toți cu lacrimile pe obraz".

– „Ce plângeți, ne zice, nu vă e rușine? Lăsați, vor vedea ei pe cine au pierdut".

„Apoi, văzând țipete în dreapta, răcnete în stânga, au pierdut oarecum cumpătul, și în loc de a ne zice: „rămâneți sănătoși" ne-a zis: „Ei, copiii mei, călătorie bună!"

„Și nu au putut să mai exprime niciun cuvânt, că îl înnecau lacrimile".

„Scena au fost îndoită decât cea descrisă mai sus, până să se urce în caretă. În sfârșit au luat pe Costache Cornescu[2052] alături și au plecat, luând drumul Brașovului"[2053]…

Două luni mai târziu Obșteasca Adunare, după 24 ore de sfătuire, alese Domn pe Gheorghe Bibescu[2054].

Noul Domn păstră Palatul din Calea Victoriei pentru primirile de „țeremonie"[2055], el locuind însă în vechiul palat Brâncovenesc din Piața Bibescu Vodă[2056], la poalele Mitropoliei.

Tânăr, neavând nici 40 de ani, luminat și iubindu-și țara, noul Domn îndrăsnește în ziua încoronării un gest menit să nemulțumească pe ruși: se arătă poporului în portul lui Mihai Viteazul[2057].

Astfel, începu o domnie în care strădaniile lui Bibescu pentru înălțarea țării pe toate tărâmurile erau mereu stânjenite de lupta ce în curând era să se încingă între Domnitor și organul legiuitor al țării.

Dar în mijlocul acestor frământări a lucit o zi de fericire deplină: la 8 Octomvrie 1845 Vodă Bibescu, care plecase la Focșani să se căsătorească cu femeia pe care o iubea mai presus de toate, își făcu intrarea în București alături de frumoasa lui mireasă, Marițica Văcăreasca, pe care am văzut-o cu trei ani înainte, pe când era încă soția marelui spătar Costache Ghica, leșinată de durere, în ziua plecării lui cumnatu-său...

La cișmeaua lui Mavrogheni[2058], la Șosea, Mitropolitul Țărei[2059] le ieșise înainte cu Crucea și Evanghelia. De acolo, urcându-se într-o trăsură cu patru cai cuminți, ca să nu sperie lumea, și plină cu flori, porniră încet pe Podul Mogoșoaei. „Înaintea trăsurii mergeau, călări, funcționari ai comunei și ai poliției, apoi pompierii, noi uniformați, cu coifuri, iar după trăsura domnească venea, călare, aga, coloneii și un ștab strălucit, apoi mai multe escadroane de ulani[2060] foarte admirați, un batalion infanterie cu muzică, apoi cel puțin o mie de echipaje[2061] și 40.000 cetățeni veseli".

Astfel își făcu intrarea în orașul ei de reședință frumoasa, neastâmpărata,

egoista și pătimașa Domnița Maria, una din femeile cele mai fermecătoare care s'au suit vreodată pe scaunul acestei țări.

Dar, în vara anului 1848, zile turbure se pregătesc pentru palatul din Podul Mogoșoaei. Silit să iscălească Constituția[2062], Vodă Bibescu abdică la 13 iunie. În aceiași zi, se așeză în Palatul Domnesc guvernul provizoriu, alcătuit de Eliade, Ștefan Golescu,[2063] Tell,[2064] Magheru[2065] și Scurtu,[2066] având ca secretari pe Costache Rosetti, Nicolae Bălcescu[2067], Alexandru Golescu[2068] și Ion Brătianu.

Cinci zile mai târziu, la amiază, toți ofițerii superiori ai garnizoanei merg, în frunte cu colonelul Odobescu,[2069] șeful oștirii, să felicite noul guvern. Dar, în aceiași clipă, auzindu-se de proclamația lui Eliade care oprea pe clăcași să mai muncească proprietarilor, ofițerii, în majoritate boieri, sunt deodată furioși, vizita de felicitare își schimbă firea ca prin farmec și, la ora unu după amiază, tot guvernul provizoriu[2070] se află arestat în Palatul Domnesc, pe care un cordon de soldați, aduși în grabă de la cazarmă, îl izolează de jur împrejur.

Știrea se răspândi în oraș ca fulgerul. Nicolae Golescu[2071], în picioare într'o birje fâlfâind un steag, Ion Brătianu pe jos, alergau pe Podul Mogoșoaei și strigau din toată puterea: „La arme fraților, la arme, să alerge poporul la Palat, căci Guvernul este arestat!"

În scurt timp, câteva sute de inși („junimea patriotă și generoasă", după unii, „craii, desculții și vagabonzii", după alții, mai probabil însă lume și așa și așa, ca în toate revoluțiile), înarmați cu topoare, cuțite ,sau ciomege, se îndreaptă spre Palat. Dar, între timp, arestanții și arestații avuseseră o consfătuire, Guvernul propusese lui Odobescu să fie președintele și cârmuitorul Statului, acesta primise și, ca prim gest de înfrățire, dăduse colonelului Solomon[2072], – care comanda soldații sosiți în curtea Palatului, – ordinul să se retragă în ulicioara din dos, care mai era în ființă acum câțiva ani sub numele de strada Palatului[2073].

Dar nu era încă compania ieșită din curte, când un subofițer, Davidescu, care trecuse în tabăra revoluționarilor, trage cu pușca, dela o fereastră, în Solomon, nimerind însă un soldat. Văzând că trupa nu răspunde, poporul devine mai amenințător; atunci Solomon comandând „foc de rânduri", soldații trag și, din rândurile manifestanților, cad nouă morți și unsprezece răniți.

În câteva clipe curtea se goli, și nu mai era picior de om în fața Palatului[2074], dar în acelaș timp Solomon, primind dela Odobescu ordin scris, se retrase la cazarmă cu toată trupa și cu toți ofițerii din Palat.

Iar Guvernul arestat, de îndată ce soldații s'au retras, s'a considerat, cu drept cuvânt, ca fiind liber șl, cu ajutorul a câțiva aprozi, a arestat numai decât, la rândul său, pe Odobescu.

A doua zi, mai mulți ofițeri trecând de partea Guvernului, împreună cu două companii din regimentul 1. a fost arestat și colonelul Solomon. Si câteva zile mai târziu, Odobescu, Solomon, și maiorul Lăcusteanu[2075], făcuți răspunzători pentru vărsarea de sânge din curtea Palatului erau judecați, în palatul domnesc, de o

Curte Marțială[2076] alcătuită de 7 ofițeri sub președenția căpitanului Pleșoainu,[2077] făcut colonel în ajun.

Dar în noaptea când trebuia dată, și executată, sentința, se svoni deodată că rușii au intrat în țară, Guvernul provizoriu fugi în spre Târgoviște, în toiul nopții, și sentința nu mai fu niciodată executată...

În zorii zilei, Odobescu era Ministru de Rezbel în căimăcămia alcătuită în grabă de Manolache Băleanu[2078], Tudor Văcărescu[2079] și Mitropolitul Neofit; dar nu stă în post decât două zile, căci știrea despre sosirea rușilor dovedindu-se neîntemeiată, membrii Guvernului provizoriu se înapoiază în București în noaptea de 1 spre 2 iulie și se așează iar în Palatul Domnesc, unde se pun chiar pe treabă serioasă.

Înfrățirea între cele două tabere părea acum ușoară și lucrurile amenințau să se îndrepte chiar prea repede deoarece, la cererea Rusiei, sultanul trimise pe Soliman Pașa[2080] „pentru a protegiui vechiile drepturi și așezăminte ale țărei".

Românii, plini de iluzii și de nădejdi, îl primiră cum nu fusese nimeni primit de când era Țara Românească. Dar „luna de miere"[2081] nu ținu mult: în septembrie, iar la cererea Rusiei, Soliman este rechemat și Fuad-Efendi[2082] intră în București cu douăzeci și cinci de mii de turci; pompierii noștri se încaeră cu dânși în dealul Spirei[2083] și, urmare firească a acestor „turburări", în octombrie sosesc și trupele rusești.

În sfârșit, după opt luni de ocupație străină[2084], veni și ziua când penultimul Domn pământean! Barbu Știrbey[2085] fu uns la Mitropolie. (26 Iunie 1849). Va locui în casele sale[2086] din Podul Mogoșoaei, care aproape că nu s'au schimbat de atunci, iar vechiul palat va găzdui batalionul model comandat mai întâiu de căpitanul Macedonsky[2087], și apoi de maiorul Culoglu[2088].

Aceasta, până în 1853, când Vodă Știrbey părăsind, vremelnic, domnia, palatul revede, pentru câteva luni, pe fostul stăpânitor Alexandru Ghica, care, mânat de dragostea mare ce avea pentru Țară, primește să se intoarnă numai caimacam, el care fusese Domnitor, spunând, cu simplitatea care îi câștigase atâtea inimi: „Ce să fac? M'au făcut din cal, măgar!"

Dar, în curând, va trebui să plece din nou, de astă dată pentru totdeauna, lăsând locul lui Omer Pașa, generalisimul turc, care intră în București la 14 august 1854.

În acea zi tunurile trag, clopotele sună și, la bariera dela podul beilicului, Omer Pașa[2089] e întâmpinat de „junimea română" care, prin gura delegatului său Alexandru Lăzărescu[2090], îl salută astfel:

„Înălțime

„Franța și Englitera sunt țările spiritului și ale inteligenței; glorioasa-vă patrie e acea a vitejiei și a eroismului; România e țara simțământului. Acolo, vă umple de elogiuri și proclamă faptele strălucite ale vitejiilor voastre; aici, vă iubesc.

„Întocmai unui glob de lumină de curând ivit în lumea solară; întocmai

unui nou univers de speranță și fericire; întocmai unui echo al cerului pentru suspinele de aici de jos, pe voi vă salută în curatele și ardintele[2091] sale emoțiuni.

„E prea puțin a vă crede eroul unei epoce, geniul resbelator al timpului; sunteți încarnația sublimă a visurilor de fericire a unei nații întregi...”

„Binevoiți, înălțime, a primi acest simplu (!) însă curat omagiu al inimii noastre”.

„Timpul curge, și când totul va reintra în uitare, generațiile viitoare vor veni să afle ilustrul Vostru Nume pe frontispiciul annalelor noastre și monumentelor noastre de glorie!”

Și când te gândești că, de când românii vorbeau astfel, sunt doar 89 de ani, de abia o viață lungă de om.

Vodă Știrbey se înapoiază în țară în toamna aceluiași an și mai domnește încă doi ani, încercând să vindece rănile aduse Țării de întreita ocupațiune rusă, austriacă și turcească.

Dar, în curând, îi se împlinește sorocul de șapte ani, și Vodă Știrbey trebui să-și părăsească Scaunul, și Țara, plecând însă liniștit, cu inima împăcată și lăsând, lucru rar, vistieria Statului plină.

Urmară apoi, pentru țara noastră, trei ani de frământări, până în ziua împlinirei visului de veacuri: Unirea.

Într'o dimineață însorită de mai, intră în Pactul de pe Podul Mogoșoaei Alexandru Ion Cuza, alesul celor două Principate.

Noul Domnitor găsi Palatul într'un hal de plâns. Orice reparație părea de prisos, și Ulysse de Marsillac – ar fi fost minune să nu-l întâlnim și aci – propune, în 1860, să se clădească un Palat nou, fie pe Dealul Spirei[2092], unde fusese Curtea Arsă[2093], fie pe locul Episcopiei. Și cu imaginația lui bogată îl și vede, cu o fațadă în colonade dând pe Podul Mogoșoaei, și având la spate o grădină mare, cu havuzuri[2094], cascade și boschete dese, cari să adăpostească căprioare și păsări rare.

Palatul domnesc rămase însă unde era, și aproape în aceeași stare; ,,În tot palatul nu se găsește nicio statue, nicio pictură, niciun tablou; sala tronului are un tavan ca de cârciumă, și sala de mâncare, niște biete storuri de pânză, care imită jaluzelele”.

În acest Palat, atât de puțin arătos, se plămădește însă, an cu an, unitatea și întărirea României. Dar în același timp, încetul cu încetul, nemulțumirea împotriva vieții ușuratice[2095] pe care o ducea Vodă creștea; oamenii începură să-i uite marile însușiri și să nu-i mai vadă decât cusururile; ambiții nesatisfăcute se schimbară în ură și, pe la începutul anului 1866, un mic grup de conspiratori hotărî înlăturarea Domnului.

Erau puțini[2096]: maiorul Dimitrie Lecca[2097], comandantul batalionului de vânători, căpitanul Pillat[2098] locotenenții Lipoianu[2099] și Costiescu[2100], Ștefan Mihăileanu[2101] și alți câțiva, capul lor fiind Costache Rosetti „tartorul”[2102], și se întâlneau noaptea fie în Pasagiul Român, fie alături de Palat, în casele lui

Iordache Kretzulescu[2103], comandantul diviziei teritoriale. În complot intraseră și câteva cocoane din societate, ca Marițica Cretzeanu[2104], care izbuti să-l convingă pe colonelul Haralambie[2105], credinciosul lui Vodă, să intre în conspirație.

Dar Iancu Cretzeanu[2106], soțul Mariților, spuse căpitanului Pisosky[2107], aghiotantul lui Vodă, să-l vestească. Însă Vodă n'a vrut să-l crează.

Câteva zile mai târziu, Nae Orășeanu, om de încredere la Palat, veni să spună lui Cuza că se pregătește ceva pentru noaptea de 10 februarie. Atunci Vodă chemă pe Lecca, în care avea desăvârșită încredere, și îi spuse să întărească garda. Apoi se simți liniștit.

În seara de 10 Februarie, pe la 7 seara, tocmai când Cuza se pregătea să treacă la masă cu Doamna Elena[2108], un om izbuti să intre în Palat, să se apropie de Domnitor și să-i spue că, în chiar noaptea aceea, când vor începe să sune clopotele dela biserici, patru mii de oameni vor năvăli în Palat ca să-l silească pe Vodă să abdice.

Omul era un redactor la „*Trompeta Carpaților*"[2109] și fusese trimit de Cezar Boliac[2110]. Îl chema Dogărescu.

Cuza îl reținu, intră cu Doamna în sala de mâncare, și trimese după colonelul Haralambie.

„Stăteam în sala de mâncare" – spune Doamna Elena care, în 1909, înainte să moară, a dat aceste amănunte unui gazetar – „când a venit Haralambie".

„Auzi, măi Haralambie, ce se vorbește, „îi spuse Vodă, cu un aer de plictiseală. „Se pregătește pentru la noapte revoluție mare, și tu nu știi nimic".

– „Nu știu, Măria Ta răspunse flegmatic Haralambie.

– „Ba încă au să năvălească în Palat în timpul nopții", adăugă Doamna, sculându-se dela masă.

– „Nu crede, Mărită Doamnă; poporul Capitalei are admirație pentru Măria Voastră, iar Domnitorul se poate bizui pe armata sa legată prin jurământ. Și apoi ca să ajungă cineva la Măriile Voastre, doar va trebui să treacă mai întâi peste trupul meu".

Cuza trecu atunci în biroul său de lucru și Doamna în camerile copiilor[2111], în partea Palatului din spre biserica Kretzulescu.

În aceeași seară. Costache Rosetti orânduise o petrecere la el acasă, pe strada Clemenței, care azi îi poartă numele. Și nu trăsese obloanele ferestrelor, ca să se vază de pe stradă odăile luminate și pline cu musafiri.

Se vede că întrevederea cu Haralambie nu-l liniștise cu totul pe Cuza căci, pe la 10 seara, trimise să-l cheme pe Beldiman[2112], prefectul poliției, și îl întrebă dacă svonul se adeverește. De bună credință, Beldiman răspunse că sigur că nu, căci la Rosetti, șeful așa zisei conspirațiuni, era lume și petrecere. De alminteri, dăduse ordinul să se taie fringhiile dela toate clopotele, ca să nu le poată trage nimeni! După ce dăduse aceste încredințări prefectul, convins că și-a făcut toată datoria, merse la Hugues[2113], să supeze cu poftă.

Pe la 2 noaptea însă, regimentul de artilerie iese de a Malmaison[2114], cu roțile tunurilor înfășurate[2115] în funii de fân și copitele cailor învelite în cârpe, și se așează în jurul Palatului.

Vodă se culcase cu iubita lui frumoasa Maria[2116], lângă dânsul.

Când conspiratorii au pătruns în Palat, au ajuns fără împotrivire până în dormitor. Atunci, dânsa sări din pat, trecu după un paravan și începu să se îmbrace. Lui Vodă îi se prezentă actul de abdicare, arătându-i-se că orice împotrivire era zadarnică. Nefiind nicio masă la îndemână, hârtia fu pusă pe spinarea căpitanului Pillat și Cuza o iscăli. Apoi se îmbrăcă și dânsul, în tăcere. Când au fost gata, pe Domnitor l-au suit într'o trăsură, între doi ofițeri, și l-au dus la casa lui Ciocârlan,[2117] prefectul de Ilfov, care locuia lângă biserica Sf. Gheorghe, deasupra unei prăvălii cu cufere și rogojini.

În aceeași noapte. Principesa Alexandrina Ghica[2118], care ședea în Piața Teatrului, auzind zarvă pe Pod și ieșind în balcon zărește ,,la lumina tremurândă a unui felinar o doamnă, îmbrăcată destul de sumar, între niște ofițeri și soldați care o duceau cam repede pe jos, ca o prizonieră. Dânsa striga: – „Aveți să vedeți ce o să pățiți". – „Fie și așa" răspundea câte un militar, – „înscăunați anarhia". – „Mai bine anarhia decât o monarhie atât de ciudată", răspunde altul.

„Lumina atunci căzu pe obrazul încins al femeii, și îmi era teamă, îmi era o teamă groaznică să nu fie... dar o recunoscui! *nu* era Elena Doamna"...[2119]

Chiar în ziua următoare, cu un uimitor simț al afacerilor, Letzter, fotograful din Piața Teatrului, anunța: „Cea mai nimerită fotografie a I.S.R. Philip[2120], Conte de Flandra, proclamat de către toată națiunea, la 11 Februarie, ca Domn al Principatelor Unite Românești, sub numele de Filip I, se află de vânzare pe Podul Mogoșoaei No. 48 la fotograful L. Letzter".

Dar la 26 aprilie Smedeanu, concurentu, îi ia înainte și pune în vânzare „Portretul lui Carol I[2121], exactitatea asemănării garantată".

Peste două săptămâni, Bucureștii aveau să-l vază, pentru prima oară.

În lumina caldă a dimineței zilei de 10 Mai, trăsura care ducea pe Domnitorul Carol se oprește pe Podul Mogoșoaei în fața unui mic corp de gardă unde era un pluton de soldați cu drapel" – Ce este în căsuța din față?" întrebă Domnitorul pe Niculae Golescu, care era lângă dânsul. Iar acesta răspunse, cam încurcat: – „Alteță, ăsta e Palatul". Vodă se arătă cam nedumerit, dar nu spuse nimica.

„Și – scrie Domnul E. Vârtosu – acela care la 1866, arătă Domnitorului Carol I, pentru prima oară, Palatul Domnesc, este Generalul Nicolae Golescu, același care în 1833, vânduse către Stat, Palatul, casa părintească".

Într'adevăr, nici atunci nu prea arătau casele bine. Frédéric Damé, care le apucase în starea aceea, le descrie astfel:

„După vechile clădiri părăginite care înconjurau biserica Kretzulescu se găsea o casă mare, spoită în cenușiu-albăstrui, urâtă și tristă: era Palatul Domnesc, precedat de o curte prost pavată, cu corpul de gardă cu coloane făcând față

clădirii principale, și fără grădină la spate, ca astăzi; acest Palat, care pricinui o atât de dureroasă impresiune Prințului, la sosirea sa în București...”

În scurt timp însă, lucrurile se schimbară: în 1872 la ușa mare, la care duceau câteva trepte, sub o „marchiză” de fier, așteptau un portar în livreaua Domnitorului[2122], un harap[2123] în costum oriental, și câțiva lachei.

În vestibul, pe panelele[2124] de lemn datorite lui Stohr, din Baden[2125], erau agățate vederi din România și din Constantinopole. La stânga, era sala aghiotanților și sala de așteptare, la dreapta, camera Mareșalului Palatului, și biroul Cancelariei Domnești.

În fundul vestibulului, un geamlâc[2126] mare împodobit cu o draperie de catifea roșie cu ciucuri de fir lumina scara, păzită jos de doi lupi de fier, turnați la Berlin. La stânga scării, jos, era sufrageria cea mare pentru mesele oficiale, cu tavanul purtat de un îndoit rând de coloane, cu mobilierul de stejar acoperit cu „reps”[2127] verde. La etajul de sus, în capul scării se deschidea, la dreapta, sala tronului, cu draperii de catifea stacojie brodate cu aur, cu tavanul pictat în frescă, cu tronul aurit sub baldachin de catifea, cu policandre aurite, oglinzi mari și două sobe monumentale de teracotă.

În fundul sălii, dând pe curte, se înșirau trei saloane. Salonul albastru, în care erau acuarelele lui Preziosi[2128] cu vederi din Constantinopole, salonul „Louis XV”[2129], alb și aur, și salonul chinezesc, care adăpostea o frumoasă colecție de porțelanuri și cele patru admirabile Gobelins-uri[2130] pe care le-am văzut la Alexandru Ghica. Alături, sufrageria intimă, cu desene de Kaulbach[2131] pentru operile lui Goethe[2132], apoi biblioteca, în sfârșit cabinetul de lucru, plin cu arme vechi și tablouri printre care unul, des reprodus, înfățișând intrarea Domnitorului în Țară, și altul cu chipul lui *Erlkönig*, calul favorit al lui Carol I...

În aceste încăperi făurește Domnitorul țara; alături de dânsul, Doamna[2133] se apleacă asupra tuturor durerilor[2134] din jurul ei, până ce este isbită, și dânsa, de durerea fără seamăn: moartea îi răpește singurul lor copil, de trei ani și jumătate.

Dar, fără preget și fără șovăire, Carol și Elisabeta își urmează menirea: soarta țării va fi în curând pusă în joc; hotărîri de neasemănată greutate vor trebui luate. Sub balconul Palatului, trec ostașii români care pleacă să înnoade firul faptelor strămoșești după două veacuri de umilire, și se întorc cu izbânda fâlfâind în steaguri.

Palatul Domnesc devine Palatul Regal, dar rămâne cam tot cum îl zidise Dinicu Golescu. De abia în 1888 se ridică aripa din fund, de către Gottereau[2135]; aci este acum marea sală a Tronului, în care se păstrează, în vitrine, însemnele regale[2136] și Coroana de oțel[2137].

Și mai trec anii. Un veac se sfârșește și altul începe, dar viața Palatului a rămas aceeași. Ca și cu cincizeci de ani în urmă, Regele se scoală, fie vară fie iarnă, la 6 dimineața. Încă înainte de a-și lua primul dejun, a citit rapoartele, a văzut corespondența, a parcurs ziarele.

După cafeaua, luată la 8, cu Regina, în „rotonda”[2138] deasupra scării, trece în cabinetul de lucru, împodobit acum cu un Antoniello di Messina[2139], un Lucas Cranach[2140] și doi Greco[2141] minunați. Aci primește raportul Mareșalului Curții[2142], apoi trece în camera de alături, unde au loc audiențele. După rang și merit, Regele întinde celui ce intră un deget, sau două, mâna întreagă numai miniștrilor, sau ca semn de mare mulțumire. Numai miniștrii se așează, celelalte audiențe au loc în picioare; Regele stă drept, aproape nemișcat, mâna dreaptă cu două degete trecute peste ultimul nasture al tunicii; pune întrebări precise, ascultă cu băgare de seamă, răspunde într'o românească aleasă, cu accent german. Spune la toți *Dumneavoastră*; când spune *Dumneata*, este o favoare, și n'a tutuit niciodată pe nimeni, în afară de membrii familiei.

La 1 fix se servește prânzul în rotondă, pe o masă cu rotile, adusă servită gata; Regele mănâncă, singur cu Regina, puțin și repede; miercurea și dumineca vin și Principii Moștenitori[2143], cu copii lor, pe măsură ce sunt mai în vârstă.

După masă, Regele face o plimbare prin grădina Palatului[2144], apoi încep iar audiențele, înalți funcționari, militari, industriași, artiști străini, în trecere pe la noi – până la 5, – când ia ceaiul cu Regina. Apoi se prezintă tot personalul superior al Palatului și sunt puse la punct chestiunile de administrație internă a Curței.

La $7^{1/2}$, masa de seară, de cele mai multe ori Suveranii singuri, câteodată cu câțiva „cunoscuți”, – căci de „intimi” nu poate fi vorba, – ca Lecomte de Nouy[2145], arhitectul, Iancu Kalinderu[2146], administratorul Domeniilor, Dall'Orso, secretarul Reginei, și alții; uneori, după masă, Regele face o partidă de biliard, dacă are cu cine; la 10 se retrage și mai lucrează până la miezul nopții, când stinge lampa. În Palatul adormit nu se mai aude decât pasul sentinelelor și, din timp în timp, fluieratul lung al unui gardist.

Acestor ani de viață liniștită și tihnită dela începutul veacului au urmat anii de sbucium și de jale, dar și de nădejdi fierbinți și de visuri împlinite, pe care i-am trăit cu toții. Falnice cortegii de încoronări, de nunți și de botezuri au străbătut sălile vechiului Palat, și cosciuge regale, jelite de un neam întreg, au fost coborîte pe scări. Dar, în ceasurile de izbândă sau de restriște ale neamului nostru, este el locașul spre care ne îndreptăm gândul cel dintâi.

Azi, din Palatul vechi n'a mai rămas decât amintirea, și poate vreo așezare lăuntrică. După focul din 1934[2147], o clădire măreață, care s'a întins peste toate străzile înconjurătoare, i-a luat locul. Nu este încă gata, dar, oricare îi va fi înfățișarea, facă Cerul să adăpostească și pe viitor Regi cuminți și iubitori de Țară.

V.

PÂNĂ ÎN CAPUL PODULUI

ÎNTRE ATENEU ȘI PIAȚA AMZEI

Latura de miază noapte a Episcopiei este azi stăpânită de două instituții care sunt atâtea centre nervoase ale vieții Bucureștilor „mondeni”: Athénée Palace[2148] și coaforul IonicăĔ[2149]. În salonul stil 1900 și în barul hotelului, în fața pereților de oglindă a frizeriei, se desfășoară o viață vioaie, feminină, bârfitoare și ușoară, în granițele căreia o schimbare a „rujului” de buze, o modificare a coafurii, inaugurarea unei pălării sau sosirea în București a unui străin „bine”, sunt teme serioase ce trebuiesc numai decât discutate îndelung, fie nemijlocit, fie prin telefon. Și fiindcă barul dela Athénée și salonul lui Ionică sunt vecine, s’a creat între ambele un fel de simbioză, o privire schimbată sub casca „permanentei” și șervetul „shampoong”-ului perfectându-se, adesea, printr’o conversațiune la bar, astfel încât sosește uneori și ziua când ambii protagoniști vin împreună la Ionică, să-și facă „manicure”. Barmanul dela Athénée și domnișoarele coafeze dela Ionică sunt azi personagiile cele mai bine și repede informate din Țara Românească.

Am mai spus că locurile pe care se ridică azi Athénée Palace erau, pe la 1870, proprietatea[2150] lui Niculae Neculescu[2151], boier mare din Râmnicu-Sărat. Dealtminteri, după cum str. Clemenței era un „fief”[2152] al Butculeștilor,[2153] tot astfel toată această parte între Podul Mogoșoaei, Episcopie, Biserica Albă[2154] și vechea poștă românească[2155] (azi str. Nicolae Golescu, fostă Poșta Veche) era vatra Neculeștilor. Niculae Neculescu ședea, precum am spus, colț cu Episcopia; mai în fund, unde este azi Muzeul Simu[2156], ședea Iorgu Neculescu[2157] cu nevastă-sa Marghioala, care zăcuse de ciumă în 1830 și îi rămăsese gura strâmbă; Josefache Neculescu[2158] ședea colț cu biserica Amzei și ceva mai la deal, unde este azi casa Monteoru[2159], ședea Alecu Neculescu[2160], care purta grațiosul nume de „maître de grâces” datorit artei desăvârșite cu care știa să se miște, să danseze, și să facă reverențele prescrise de codul manierelor elegante[2161].

În sfârșit lângă Niculae Neculescu își avea casele, colț cu strada Umbrei[2162], azi D. Crețulescu, Costache Neculescu[2163], zis Cacachon, iar pe românește C...-meși (meșii fiind, precum se știe, ciorapii). Porecla îi venise de pe timpul când era student la Paris, pe la 1830. într’o zi, petrecând cu prieteni și prietene la vestita „Closerie des Lilas”, unul din comeseni, în glumă, îi mânji cu muștar frumusețe de pantaloni coloarea oului de rață. Când ieși pe stradă în halul ăsta ștrengarii se luară după dânsul, strigând: „cacachon! cacachon!” și numele i-a rămas.

Toți acești Neculești alcătuiau o ginte[2164] puternică, având clienții ei, și clienți ai clienților, astfel încât găsim natural ca în planul lui Borroczyn[2165] din 1852 actuala piața Mică[2166] să fie trecută ca *Piața Niculescu*.

Între str. Umbrei și biserica Albă erau casele colonelului Vlădoianu[2167], bun ostaș și mare patriot, mulțumită căruia s'a putut face, în 1859, alegerea lui Cuza și de către munteni, în ciuda împotrivirii și intrigilor partidului Bibescu[2168]. Iar unde e azi băcănia „Elevilor de la Athénée Palace", colț cu Biserica Albă era, pela 1880, scrie Bacalbașa, birtul „L*a Mielul Alb*" al lui Madam Mari Popovici, într'o casă care a ars; se mânca foarte bine cu porții mari, cu fripturi vestite, cu vin și cafea, pentru 80 lei pe lună abonamentul.

Aci mâncau aproape toți parlamentarii moldoveni, în cap cu generalul Lecca[2169] și Ion Agarici[2170], președintele și vice președintele Camerei.

Bacșișul la chelneri era de 10 bani, numai chiaburii[2171] își iertau luxul a douăzeci de bani...

Pe timpul acela, str. Alexandru Lahovary[2172] de azi, str. Biserica Albă d'acu douăzeci de ani, și prelungirea ei, calea Dorobanților[2173], se chema str. Herăstrăului.

Am ajuns la biserica de mult cunoscută sub numele de Albă,[2174] și care a rămas albă până în zilele noastre.

Data clădirei ei este învăluită în negură; în tot cazul, era în ființă în veacul al XVIII-lea și a fost, de bună seamă, ridicată de către un preot Neagu Dârvaș cu soția, sa Rada și cu o jupâneasă Vișa. După acest preot și-a luat multă vreme numele întreaga mahala, și biserica a fost cunoscută, până târziu, sub numele de „Biserica mahalalei Popei Dârvaș" iar, de pe urma jupânesei Vișa, și sub numele de ,,Biserica Vișicăi".

Surpată de cutremure, în primul rând, de sigur, de marele cutremur din 1804[2175], a fost reclădită din temelie, în 1827, de marele clucer Nicolae Trăsnea, omul de încredere al lui Grigore Vodă Ghika[2176], și de soția sa Maria, care au adăugat bisericii al doilea hram, al proorocului Ilie Tesviteanul [2177]. Pe atunci, mai erau prin prejurul bisericii câteva chilii; au ars, și s'au dărâmat, cu timpul.

Lăcașul a primit o reparație temeinică în 1873, când s'au refăcut turlele și învelitoarea, tinda, jețurile[2178], pardoseala și ferestrele.

Printre odoarele bisericii, este un potir[2179] dăruit în 1811 de Safta Cărpineșeanu,[2180] soția viitorului mare vistiernic Filip Lenș, o Evanghelie îmbrăcată în argint, dată de „Corporația cojocarilor subțiri [2181] și cu ajutorul Prea Sfinției Sale Părintele răposatul Episcopul Galaction"[2182] în 1838, și o icoană făcută, după cum glăsuește inscripția de pe dânsa, în anul 1841 cu cheltuiala marelui vornic Scarlat Grădișteanu[2183] și a fiilor săi Ion[2184] și Grigore,[2185] „spre pomenirea răposaților și spre a fi întru ajutor neamurilor".

Băgarea de seamă și admirația cercetătorilor bisericii aș vrea însă să o îndrumez asupra catapetesmei[2186].

Este de o frumusețe rară și, îmi pare, nebănuită, deși în văzul tuturor: o capod'operă a sculpturii în lemn, poate fără seamăn la noi.

După o tradiție mereu păstrată, este tâmpla cea veche a bisericii Episcopiei, mutată aci după dărâmare, în 1873. Părintele Dumitrescu, parohul bisericii, care cu multă dragoste și întemeiată mândrie este azi paznicul acestei minuni, îmi spune că tâmpla ar fi fost sculptată la Veneția, pentru marele ban Mihai Cantacuzino[2187], și adusă întreagă în țară. Când, și cum, nu se știe, este aci o mică taină care va fi poate lămurită odată.

În tot cazul, extraordinara ornamentațiune florală, rodiile[2188] care alcătuiesc motivul de căpetenie, „bestiarul"[2189] care, cu un rar realism al mișcărilor, înfățișează pasări, cerbi, antilope și, în trei locuri, vulturul bicefal al Bizanțului[2190] și al Cantacuzinilor, chipurile omenești[2191]: un tânăr care doarme, cu mâna sub cap, o Salomee[2192], în portul Domnițelor noastre[2193], încununată cu coroana voevodală[2194] și privind capul Sfântului Ioan[2195] adus pe tavă, trădează o artă desăvârșită, dar străină. Iar cei doi balauri care, deasupra catapetesmei, susțin crucea Mântuitorului[2196], sunt atât de extrem-orientali[2197] în înfățișarea lor încât îți vine să crezi că sunt datoriți daltei unui meșter care, fie că a fost în China, fie că a văzut, aduse de vreo corabie, pilde ale artei simbolice și fioroase a Imperiului de Mijloc[2198]. În sfârșit, îngerașul bucălat care zâmbește într'un medalion al jilțului arhieresc, pare ieșit de-a-dreptul din atelierul lui Tiepolo[2199].

Este foarte cu putință ca rândurile de față să facă să zâmbească un specialist al artei religioase de la noi; nu le dau decât ca un joc al închipuirii mele, dar aș fi fericit să mi se dea o tălmăcire întemeiată a minunatei catapetesme dela biserica Albă.

Între strada Herăstrăului[2200] și strada Piața Amzei[2201], azi Vasiliu Bolnavu[2202], erau, pe la 1860, și până în pragul războiului trecut, trei case: mai întâi venea a lui Deșliu,[2203] zisă apoi casa Mănescu[2204] și, prin moștenire, Grigore Cantacuzino, în timpul căruia se dădeau în casă balurile cele mai frumoase din București. În 1875, casa fu închiriată Jockey-Clubului[2205], înființat atunci, iar în 1883 clubul se mută colț cu strada Franklin, și casele fură cumpărate de Iancu Lahovary[2206].

Alături, veneau casele[2207] lui Grigore Lăcusteanu[2208], moșul meu. Născut în 1812, căsătorit în 1838 cu Marița Bâscoveanu, care avea 13 ani, ridică casa la 1840, pe locul de zestre „în fața Podului Mogoșoaei, alături de casele d-nei cluceresei Deșlioaei, însă în fața Podului stânjeni 14 $^{1}/_{2}$"[2209].

Iar în fund, se întindea până aproape de Piața Mică, cu curte mare, grădină întinsă, și livadă cu pomi roditori.

Am intrat în casă o singură dată, când zidurile ei începuseră să cadă sub târnăcop. Ieșise de mult din neamul care o ridicase.

Treceai pe sub o poartă înaltă, la stradă, apoi mergeai de-a-lungul zidului, și intrai în casă pe la spate. O scară dreaptă suia într'o sală mare; pe de lături, două scări coborau la subsol, unde era sufrageria. În fundul sălii, era salonul, cu lumina pe Podul Mogoșoaei, pe delături iatacurile[2210], la capetele salonului, un salonaș, și biroul bunicului.

Aci a trăit Lăcusteanu patruzeci de ani, până în 1880, când casa a fost vândută, o viață tihnită și așezată, făcând aceleași lucruri la aceleași ceasuri, an după an...

După ce se scula dimineața îi dădea feciorul să se spele în lighean și ibric de aramă; pentru baie se ducea, odată pe săptămână, la Mitraszevsky[2211]. Își lua apoi dulceață și ceaiul, cu care se obișnuise din vremea rușilor; și-l făcea singur, în samovar[2212], apoi pleca la Senat[2213], cu birja, căci pe jos nu mergea niciodată. Se întorcea pentru masă, care până la 1870 se lua odată pe zi, la 3; masă mare cu ciorbă, două feluri de mâncare și rasol, care nu trebuia să lipsească. Mai târziu s'a introdus obiceiul dejunului, pe la 11, și mesei de seară la 5, $5^1/_2$.

După masă, copii, chiar cei în vârstă, îi sărutau mâna, și el îi săruta pe frunte. Apoi se ducea să-și facă somnul. La 5, mumă-mea venea să-l trezească, intra pe vârful picioarelor, și îi spunea: ,,pende ores, para pende lepta" (ceasul cinci fără cinci minute).

Erau singurele cuvinte grecești pe care le-a știut vreodată mumă-mea, dar lui Lăcusteanu îi plăcea să le auză, îi aminteau de tinerețea lui, când era școlar la dascălul Spirea[2214] și la călugărul Neofit Duca.

Iar o dulceață, iar un ceai, apoi pleca pe la rude și prieteni, iar în anii din urmă își îmbrăca capotul[2215], își punea tichia[2216], și se așeza în fotoliu cu fața spre Podul Mogoșoaei; în spatele lui, pe un tripod[2217], bătrânul papagal Lora, care știa și el grecește, iar mai în fund ședea bunica, trăgând cu acul la gherghef[2218].

Dacă era timp frumos, vizitiul punea caii la caleașcă și fetele ieșeau la șosea cu guvernanta, iar bunicul ședea la geam, până la asfințitul soarelui, învârtindu-și mătăniile[2219]. Și privea la trecători, sau la vecinii de peste drum, hagiul[2220] cu ciubuc și anteriu[2221] din colțul Cișmelii Roșii (str. Fântânii)[2222], care ședea la geam cu hagioaica lângă el, uitându-se și dânșii la bunicul, alături un plăpumar într'o căsuță pembe[2223], având chiriașă o roșcovană, amureaza lui Ștefan Bellu[2224], și lângă dânșii, în casele lui Ștefănescu-Savigny[2225], un consul olandez, cu o fată de toată frumusețea, care făcea cu ochiul trecătorilor.

Iar după ce se însera, bunicul pleca cu trăsura pe la vecini, la Costică Rahtivanu[2226], sau la Nae Bâscoveanu[2227], cumnatu-său, la Nicu Lahovary[2228] sau la Costică Vălleanu[2229], să joace whist[2230] sau préférence[2231]. Dumineca, veneau prietenii la dânsul, le dădea ceai cu pesmeți și, dacă partida se prelungea, un mic supeu[2232], pe la miezul nopții.

De Paști și sărbători mergeau cu toții la biserica Albă, luând, în Vinerea Mare, și o sticluță cu oțet pentru ,,iaca"[2233] Elena Dedulescu, care, foarte evlavioasă, nu știe să citească decât în cartea ei de rugăciuni, și leșina în clipa când ,,îl scotea pe Domnul Christos".

Iar la Sfântul Constantin și Elena[2234] plecau cu poștalionul[2235] cu patru cai, cu bagaj și fân mult la spate, la moșie la Băbăița[2236], unde ședeau până la Sfântul Dumitru[2237]...

Îmi e teamă că rândurile de mai sus să nu fie interesante decât pentru mine. Le dau, totuși, cum le-am scris, și pentru cei câțiva care ar vrea să intre, pentru câteva clipe, în ritmul vieții bunicilor noștri.

După această vizită într'o casă[2238] care nu mai este și o privire dată casei de alături, care a fost a lui Toma Stelian[2239], rog pe cititor să se înapoieze, cu mine, în Piața Palatului.

DELA PALAT PÂNĂ'N STRADA BANULUI

După Corpul de Gardă al Palatului, pe locul unde s'a deschis mai târziu str. Imperială[2240] erau, pe la 1870, curtea și casa banului Grigore Cantacuzino [2241]. Această bătrână casă era legată, printr'un cerdac cu geamlâc, de casa Tarsiței Filipescu[2242], cumpărată mai târziu de Cantacuzino la căsătoria fiului său Iordache cu fata lui Mavros[2243]. Trecătorii de pe pod puteau să privească în întinsa curte în care Grigore Cantacuzino, mare iubitor de cai, își dădea dimineața armăsarii la coardă[2244].

Casele au fost dărâmate la 1878, pe locul lor s'a deschis str. Imperială, care dădea în str. Palatului[2245], dispărută și dânsa, care trecea între grajdurile regale și biserica Stejarului[2246].

Până să se fi clădit *hotelul Imperial*[2247] și casa Wappner[2248] de alături, era aci un mare loc viran cu o casă în fund în care era instalat „pensionul" de băieți Codreanu.

Str. Știrbey Vodă, care se prelungea, peste Podul Mogoșoaei, cu str. Episcopiei, a fost cuprinsă și dânsa în aripa de miazănoapte a Palatului. Avea o pantă mare[2249] și cu greu, și numai în galop, o urcau tramcarele.

Pe mâna stângă când coborai era, într'o curte cu frumoși pomi bătrâni, casa Domeniilor Coroanei[2250].

Era o veche casă Filipescu care, în timpul lui Iordache Filipescu,[2251] fusese una din cele mai primitoare și mai prețuite de străini în treacăt pe la noi. „Cine bătea la poarta casei" scrie D. Caselli [2252]„afla adăpost și îndestulare[2253]. Săracii primeau zilnic de mâncare. În curtea sa erau pitării, ale căror cuptoare nu se stingeau și ale căror produse erau împărțite de pomană la cei ce n'aveau. În cămările de jos ale casei din Podul Mogoșoaei adăpostea mulți bătrâni scăpătați".

Până pe la 1870, încă se mai puteau vedea acele încăperi ce alcătuiau o întreagă mahala și care arătau dărnicia acestui boier, care a murit în vârstă de 90 de ani.

Tatăl lui Iordache, baș-boierul Dinu Filipescu[2254], născut pe la 1750, a locuit

și el în aceste case până la moartea lui, în 1817. Pe vremea aceea, locul caselor era atât de întins încât se întindea din mahalaua Kretzulescu[2255] până în mahalaua Stejarului[2256], mergând dincolo de actuala str. Luterană.

În aceste case a trăit Dinu Filipescu liniștit, și bucurându-se în pace de marea sa avere, până într'o seară din ianuarie 1810 când nenorocirea îl lovi pe neașteptate. Era pe vremea ocupării Bucureștilor de ruși.

„În seara de 17 ianuarie 1810 – scrie Caselli – Dinu Filipescu dăduse un mare bal în cinstea Principelui Bagration[2257], comandantul șef al oștirii de ocupație. La acest bal pofti pe toți generalii ruși, pe exarhul Gavriil[2258], care ținea loc de Mitropolit, și pe boierii cei mari".

„Principele Bagration se scuzase scriind că e răcit și că doctorii îl opresc să părăsească patul. Ceilalți generali veniră toți împreună cu generalul Zass[2259], comandantul orașului".

„Pe la sfârșitul balului, când oaspeții erau la masă și lăutarii trăgeau mai vârtos din viori și cobze, apărură la ușile sălii ostași ruși cu baioneta la pușcă. Ei ocupară ușile, iar ofițerul care îi conducea porunci celor din sală să nu iasă".

„Atunci generalul Zass se ridică în picioare și scoase din tunică un ucaz imperial[2260] pe care-l citi cu glas tare".

„Prin acel ucaz, Dinu Filipescu era surghiunit[2261] în Rusia. I se dădea un răgaz de 48 de ceasuri ca să-și strângă cele de nevoie".

„Oaspeții rămăseseră zăpăciți; dar bătrânul boier, cu sânge rece, zise:

– „Porunca împăratului se va împlini. Fiindcă Măria Sa ne hărăzește 48 de ceasuri, să-i mulțumim și să ne vedem de masă că se răcesc bucatele. Să petrecem cu voie bună, iar mâine vom vedea ce vom face".

„Și, întorcându-se spre lăutari, le spuse:

– „Aide cioară[2262], trage din vioară, că am mare foc la inimioară..."

„Zaifetul[2263] ținu până la ziuă".

,,A doua zi începură pregătirile de plecare și a treia zi ieșiră din curtea caselor Filipescului patruzeci de care pline de calabalâc[2264], cu bărbați, femei și copii, stăpâni și slugi, cam 150 de suflete".

„Însoțite de o sotnie de cazaci[2265], carele porniră spre bariera Podului Mogoșoaei de unde au fost îndreptate spre Rusia, pe un frig uscat și simțitor, una din acele ierni pe care bucureștenii de azi le-au cam uitat".

„Surghiunul ținu doi ani, până la încheierea păcii"[2266].

Înainte de a deveni proprietatea Palatului Regal, vechea casă Filipescu adăpostise, între 1867 și 1870 Ministerul de Interne, cel de Externe și *Monitorul Oficial*[2267].

La colțul străzii Știrbey Vodă se găsea, pe la 1860, *hotelul Manu*[2268], care fusese deschis în aceste case boierești de oberkellnerul dela *Erzherzog Karl* din Viena. Într'o sală mare a hotelului s'a inaugurat, în 1867, o școală de tir și gimnastică[2269], unde a urmat și mumă-mea[2270], în 1869, când avea 10 ani.

Îmi povestea cum tatăl ei, sosind într-o zi pe neașteptate și zărind pe fiică-sa în costum de gimnastică o luă, furios, și o duse îndată acasă, spunând că fată în pantaloni nu mai văzuse și nici nu mai vrea să vadă!

În spatele hotelului, unde a fost acum câțiva ani grădina hotelului *Splendid-Parc*[2271], era grădina hotelului Manu. Aci se dădu, în onoarea vizitei Pricipelui Napoleon[2272], o serbare cu steaguri, muzici și iluminații, înălțându-se chiar în mijlocul grădinii, pe o pelusă cu margarete, o clădire decorativă ,,de stil sever", cum scriu ziarele timpului, care adaugă că s'a petrecut de minune.

Lângă hotelul Manu se ridica, tot pe atunci, un han mic, spoit în alb, *hotel Orient*, zis și hanul lui Simion Armeanul. În locul lui se înalță azi frumosul imobil al *hotelului Splendid*.

Dacă, urmându-ne drumul, trecem de vechea casă unde este azi farmacia Chihăescu[2273], urmașă și dânsa a vechei „spițerii" Schmettau, de str. Modei, azi Pictorul Grigorescu, și de un imobil ridicat pe locul prăvăliei lui Knappe, lampagiul, dăm de impunătorul „bloc" al societății Mica[2274] care adăpostește cofetăria Nestor.

Aci era, pe vremuri, casa Enciulescu, alături de un loc viran pe care s'a deschis, în 1879, prima expoziție a cooperativelor[2275].

Cu un an mai înainte locul fusese închiriat de Iorgu Caragiale[2276].

„Apucat de nostalgia culiselor, scrie I. L. Caragiale[2277], întocmise o trupă de nespălați și luase cu chirie[2278] locul viran[2279] de pe Podul Mogoșoaei, în fața străzii Umbrei, unde s'au clădit mai târziu casele lui Ienciulescu. Pune dulgherii să-i facă o scenă, botează localul *Grădina Basarabiei* – era tocmai în toiul retrocedării – și încep reprezentațiile".

„Într'o sâmbătă seara, era și sărbătoare, juca „Adam și Eva". Grădina era plină, mai ales de ovrei. Iorgu directorul, nu avea rol; se plimba de colo până colo printre public ca să se bucure de succes. Localul, cum era așezat, nu era prea potrivit pentru teatru: cu sgomotul trăsurilor de pe Podul Mogoșoaei, nu putea auzi publicul nimica de pe scenă".

„Era tocmai monologul Satanii. Satana se vedea dând din mâini și din picioare, se vedea mișcând buzele, dar graiu de loc. Un ovreiu dela locul din urmă, lângă zidul care da în pod, îl vede trecând pe directorul și-l chiamă:

„Domnule Director! Domnule Iorgu! iu n'avuz nimica; dracul ala vorbește prea încet.

– Strigă-i să vorbească mai tare, zice directorul și pleacă.

– Mai tare, mai tare! strigă ovreiul.

De geaba... iar:

– Domnule director!

– Ce poftești iar, nene?

– Nu m'avude.

– Apoi dacă nu te-avude dracul pe dumneata cum vrei să-l avuzi dumneata pe el"?

A rămas ovreiul deocamdată amețit de logica zdrobitoare a directorului, dar pe urmă s'a desmeticit și nu s'a lăsat:

„Domnule Iorgu!...

– Iar?

– Apoi nu mi-a plitit el să m'avuză: iu am plătit să-l avuz pe el!"

Văzând Iorgu că n'o scoate la căpătâiu cu ovreiul, îi zice:

„Lasă nene; nu vezi ce sgomot e afară? mai aibi și dumneata răbdare până la Sfântul Dumitru, până ne-om muta de aici!"[2280]

„Era pe la Sântămărie..."

În curtea casei în care se află azi librăria Pavel Suru[2281] sau, poate, pe locul viran de alături, era pe la începutul veacului casa generalului Fotino[2282] care pentru noi, copii de atunci, înfățișa o atracție unică având în curte, suiți pe un pom înalt și uscat, doi vulturi, la care priveam cu nespusa dragoste a copilului pentru tot ce este „fiară".

Venea apoi, azi la Nr. 77, casa zisă a Istiotinei, boieroaică foarte sigură, încă pe la anul 1860, de frumusețea ei, care fusese mare, și de respectul ce i se datora. Se povestea că, într'o zi, Ionescu blănarul, care era „colectivist"[2283] și locuia în fundul curții, zărind pe coana Istiotina își scoase frumos pălăria și îi spuse; „Vă salut, Doamnă". – „Cu mine să fii cuviincios să-mi spui sărut mâna cocoană sau să-ți vezi de drum", îi răspunse boieroaica.

Avea, zice-se, mâna cea mai frumoasă a timpului, care a fost modelată în porțelan colorat și se mai păstrează și azi în neamul ei.

În vara anului 1913 sau 1914 se instalase în fundul curții pe un podiu de scânduri, un cinematograf de vară cyre atrăgea toată „lumea bună" a Capitalei.

După casa Istiotinei, trecând în fața unei case împodobite cu un cap mare de Minervă de ipsos, Nr. 79, ajungem la fostele case ale lui Jean Caretașul, în care este azi magazinul lui *Radu*[2284] care se laudă că eftinește viața, ceea ce în zilele noastre este o adevărată binefacere.

La această răspântie de străzi era, în veacul al XVIII-lea, o fântână, zisă Fântână sau Cișmeaua Roșie, poate fiindcă era din cărămidă netencuită. Str. Fântânei[2285] îi mai păstrează până azi amintirea.

Lângă această fântână, de bună seamă pe un loc viran, zidi în 1817 Domnița Raluca, fiica mult iubită a lui Vodă Caragea, primul teatru pe care l-au avut vreodată Bucureștii. Descrierea teatrului a făcut-o Filimon[2286] în *Ciocoii vechi și noi*, este foarte cunoscută dar o redau aici pentru cititorii care n'ar avea pe Filimon la îndemână.

„În mahalaua numită în vechime Popa Dârvaș iar acum biserica Albă după Podul Mogoșoaiei, față în față cu casele cele mari ale Deșliului, se afla pe timpii lui Caragea[2287] o piață în mijlocul căreia clădise Doamna Ralu[2288] o sală de club[2289] care mai în urmă se prefăcu în teatru. Acest edificiu avea lungimea de 18 stânjeni[2290], iar lățimea de 9 și câteva palme; privit însă din punctul de vedere al stilului și al altor amănunte arhitectonice, nu prezintă nimic însemnător.

Interiorul lui se compunea dintr'o sală de spectacol și câteva camere situate la dreapta și la stânga sălei. Într'una dintr'ânsele se ținea dulceți, rachiuri și băuturi răcoritoare pentru trebuința publicului; iar în cea de a doua, ședeau slugile boierilor pe timpul reprezentațiunei".

„Sala teatrului, propriu zisă, avea trei rânduri de logi tapetate cu postav roșu și împodobite cu perdele de chembrică[2291] cu ciucuri albi. La dreapta era o sofa îmbrăcată cu catifea roșie pe care ședea Domnitorul, iar mijlocul sălii era acoperit cu lavițe[2292] căptușite tot cu postav roșu".

„Scena se deosebea de restul sălii printr'o cortină pe care era desemnat Apollon[2293] ținând o liră[2294] pe genunchi. Într'un spațiu mic[2295] ce despărțea scena de public erau o mulțime de scaune și pupitre destinate pentru muzicanții ce compuneau orchestra de pe atunci. Iluminația era într'adevăr curioasă căci, în loc de lampadar[2296] și lampe, teatrul era peste tot iluminat cu lumânări de seu, puse în sfeșnice de tinichea, spânzurate în jurul sălii".

„Prețul intrării era regulat în modul acesta: lojile de mijloc se plăteau câte un galben și erau lăsate pe seama boierilor celor mari, a consulilor și a altor persoane de distincțiune; lojile de jos și cele de al treilea rând se plăteau cu 10 lei și erau comune petru toți cei ce voiau a le închiria; iar parterul se plătea câte 3 lei de fiecare persoană.

„Între acte" – scrie C. Ollănescu[2297] – „doi țigani îmbrăcați în roșu luau mucul lumânărilor. Când venea Vodă la teatru, lumânările erau de ceară. Afișurile erau în limba grecească și ieșeau din tipografia dela Cișmeaua lui Mavrogheni[2298] a stolnicului Clinceanu[2299]".

„După obiceiu, sosirea Domnitorului în sală era vestită de către *Selam-Ceaușul*[2300] curții. Publicul trebuia să se scoale în picioare și să strige de trei ori: Trăiască Măria Sa".

Domnița Ralu, prin legăturile ce avea la Viena îndemnă pe un anume Gherghy, directorul unei trupe melodramatice, să vie să joace în București. Acesta și sosi în august 1818, cu o trupă cu care să poată da tragedii, drame, comedii și chiar opere.

Repertoriul se compunea din cele mai alese producțiuni dramatice și opere muzicale italiene și germane, dramele *Saul, Ida, Pia de Tolomei*[2301]*, Briganzii, Faust* și operele *La Gazza ladra, Cenerentola, Moise in Egipt* de Rossini[2302], *Flautul Fermecat* și *Idomeneu* de Mozart[2303].

Pe când juca trupa vieneză, vântul Eteriei[2304] începuse să sufle în țară, și fruntașii și apostolii mișcării, în nădejdea că o acțiune dramatică poate înrâuri asupra sentimentelor mulțimii, înființaseră în sala dela Cișmeaua Roșie un teatru grecesc care juca, alternând, cu trupa lui Gherghy.

Actorii erau tinerii elevi dela școala grecească dela Măgureanu, Aristias, Gazi, Șomachis, Gheorghe Mașu și Alexandru Fornaraș, iar repertoriul era, bineînțeles, adânc patriotic, *Moartea fiilor lui Brutus, Mânia lui Achile*, obișnuite.

Atunci românii care învățau la școala românească[2305], geloși de străinii care izbutiseră să aibă un teatru la noi, hotărîră să nu se lase mai jos și putură în scurtă vreme să joace *Hecuba*[2306] pe românește cu Eliade[2307], zice-se, în rolul titular.

Aceasta se întâmplă în 1820.

Dar piesa, slab jucată, nu avu succes, în curând pârjolul Zaverei era să se întinză asupra Bucureștilor, și astfel graiul românesc încetă de a mai răsuna pe scenă, pentru foarte mult timp.

Urmele teatrului *Domniței Ralu* se mai vedeau încă, zicese, pe la 1825. La 1840 au fost mistuite, scrie colonelul Popescu Lumină, în zidurile lui Jean Caretașu, care la 1860 își făcea, astfel reclama: François, Jean, Carrossier, Rue Mogochoa (Schismea rouge) No. 65.

După str. Fântânei este azi un loc viran în fundul căruia o clădire albă adăpostește o sală de licitații în care sunt expuse lucruri ce se vând la mezat duminecă dimineața. Alături, într'un imobil cu două caturi, Librăria Italiană, mult cercetată pentru toate produsele artelor minore italiene pe care le vinde, apoi „blocul" *Asigurarea Românească*, unde pe vremuri era casa lui Ștefănescu Savigny[2308] care găzduia la etaj pensionul lui Madame Vaillant[2309].

Mai trecem, la Nr. 101 de un imobil mare înălțat pe locul fostei case Perticari și dăm de str. Banului[2310], numită astfel după beizadea Costache Ghica, mare ban, care își avea casele acolo. Dincolo de str. Banului, în fundul unei curți înconjurate cu liliac, se înalță Palatul Știrbey.[2311]

PALATUL ȘTIRBEY

Pe la începutul veacului trecut era aci o casă veche pe un loc nespus de mare, care se întindea pe tot spațiul cuprins între Podul Mogoșoaei și actualele străzi a Banului, General Budișteanu[2312] fostă Manea Brutarul și Calea Griviței.

În aceste case, reparate odată pe la 1820 și încă-odată cu 20 de ani mai târziu, și care nu s'au mai schimbat de atunci, trăiește, de peste un veac și jumătate, același neam, pildă rară de statornicie.

Povestea acestei case n'o pot înfățișa aci decât în câteva schițe scurte, în felul ilustrațiunilor de basme, sau ca acele cadre, cu legenda sub ele, pe care francezii le numesc „images d'Epinal".

1824. În Bucureștii anterielor și giubelelor[2313] se întorc, dela Paris, în frac cu bumbi de alamă, patru feciori de boieri, patru prieteni. Îi chiamă Iancu Filipescu[2314], Iancu Vlădoianu[2315], Barbu Știrbey[2316] și Gheorghe Bibescu[2317].

Sunt cei dintâi patru licențiați în drept pe care ni-i dă Parisul, și doi dintr'înșii o să ajungă Domni ai Țării Românești. Ca într'un basm oriental: „Veneau odată patru tineri dela Bagdad"...

1843. Au trecut aproape 20 de ani, Gheorghe Bibescu e Domnitor, iar frate-său mai mare „nenea Barbu", este mare ban. S'a căsătorit de mult, are 14 copii, și în casele sale din Podul Mogoșoaei dă cele mai frumoase baluri din București.

Amintirea unuia, poate cel pe care l-a dat la 22 iunie 1843 pentru Prințul Albert al Prusiei, ne este păstrată într'o gravură de Doussault[2318]. Totul este occidental în salonul cel mare, mobilier, luminăție, pendula deasupra căminului, toaletele doamnelor și fracurile domnilor, numai câțiva boieri bătrâni îngiubeniți și un arnăut în fustanelă și turban mai amintesc de Orientul apropiat.

Poate că tocmai la acest bal s'a întâmplat, unei bătrâne boieroaice, jalnica întâmplare care se mai povestește în neamul ei până în zilele noastre:

Coana Algioaica, soacra Colonelului Engel[2319], se îmbrăcase în seara aceea, precum obișnuia, în portul boieroaicelor oltence, cu barej[2320] și rochie închisă până la gât și pornise la bal. Engel, care primea mosafirii la scară, cum o zări astfel îmbrăcată, se răsti vizitiului: Trage înainte! Trăsura porni iarăși, se opri în fundul curții și sărmana Algioaică, tot cu nădejdea că se va îndupleca cineva s'o cheme, stătu în caretă toată noaptea, până dimineața, plângând, privind luminile la geamuri și ascultând cum se înjură vizitii.

1853. Au mai trecut vreo zece ani. Barbu Știrbey este Domnitorul Țării. În Palat[2321] se trăiește o viață simplă, patriarhală. Copii nu-și văd părintele decât dumineca, după slujbă. Îi sărută mâna și îi spun „Măria Ta".

De prin anii aceea, încă o poveste: s'ar putea numi „Vodă, plăcintarul și cârpacii".

La colțul Curții Domnești cu str. Banului erau două dughene, pe care Vodă Știrbey vroia cu dinadinsul să le cumpere, căci îi luau vederea și îi stricau toată înfățișarea Palatului. Una era a unui cârpaciu[2322] care, când veni omul lui Vodă să-i facă propunerea s'o vânză, se învoi, cerând însă drept despăgubire moșia și palatul dela Buftea[2323]. Pe acesta, Vodă porunci să-l dea în brânci afară.

Dugheana de alături era a unui plăcintar grec, Gheorghe Volonassis, pe românește Bolonaș. Când i se puse și lui întrebarea, grecul, deștept, răspunse că se simte prea fericit să poată face Măriei Sale o plăcere cât de mică și rugă să primească căscioara în dar.

Vodă primi, dar îi dădu în schimb o casă mare, pe str. Herestrăului, lângă biserica Albă. Bolonaș o stăpâni liniștit până în 1880, când muri împușcat în stradă de vreun dușman, și lăsă urmașilor săi o doniță[2324] plină cu galbeni de aur.

În toamna anului 1853 rușii, intrând în țară, Vodă Știrbey pleacă la Viena și Palatul devine reședința comandantului șef al armatei de ocupație, care petrece toată iarna în București.

În primăvara 1854, pentru nespusa bucurie a ofițerilor ruși, sosește în București Rose Pompon, regina cancanului[2325] de la Mabille și Ranelagh, din echipa celebrelor Mogador, Clara Fontaine și Maria la Polkeuse. Rose Pompon cunoscută pentru excentricitățile ei, pentru căsătoria ei clandestină cu beizadea Iancu, fiul Domnitorului Grigore Ghica al Moldovei, Rose Pompon care făcuse de trei ori ocolul pământului, care își înșira brățările dela mână până la cot, și care venise la București să deschiză un magazin de parfumerie sau să treacă de-a-dreptul în Rusia, nu știa foarte bine nici ea.

Singurul om însă care-i putea acorda pasportul pentru Rusia era Feldmareșalul, om rece și neînduplecat. Cu toate sfaturile ofițerilor ruși, Rose se hotărî să-i ceară audiență. După o zi de așteptare, minune, audiența e acordată. Rose se îmbracă într'o rochie de mătase cenușie cu garnituri rose, și pleacă la Palatul Ştirbey. Așteaptă mult într'o antecameră plină de ofițeri sgomotoși. Deodată se face o tăcere mormântală: vine feldmareșalul. Are 78 de ani, părul alb ca zăpada, și o distincție impunătoare. Întră în bibliotecă, și Rose mai așteaptă două ore.

În sfârșit e primită, și se desfășoară o scenă de Musset sau de Comedie dell'arte. După ce vorbesc îndelung de toate, de Paris și de Petersburg, Feldmareșalul vrea s'o vază pe Rose dansând, dânsa începe să fredoneze, face un pas, doi, își ridică ușor fustele, dansul se întețește, se scoală și mareșalul, încearcă câțiva pași nesiguri, apoi mai repede, din ce în ce mai repede, se lasă pe vine, saltă în aer, și se încinge un dans nemaipomenit ș, nebun, ceva între căzăceasca și cancan, care la sfârșit îi aruncă pe dansatori, istoviți, unul în brațele altuia…

Un mic supeu în doi e servit în bibliotecă. Târziu, în spre zi, Rose Pompon părăsește Palatul, printr'o scară ascunsă. Sub scară în grădină crește un liliac, tocmai în floare. Mareșalul îi încarcă brațele cu ramurile parfumate.

După mulți ani, la Paris, Rose Pompon, deschizând o carte, găsește într'ânsa o floare uscată de liliac și o panglicuță pe care sta scris: „fleur de lilas, cueillie le 21 avril dans le jardin du Palais Ştirbey, occupe par le Marechal P. Grand jour de bonheur".

Azi, un liliac mare mai înflorește în mai în grădina Palatului. Cine știe, este poate același de la care a rupt mareșalul câteva fire, acum 90 de ani.

Rușii părăsiră Bucureștiul în iulie 1854, în august intrară turcii, în septembrie austriacii[2326]. În octombrie se înapoiă și Vodă Știrbey.

Un tablou păstrat la castelul dela Voila[2327] înfățișează vizita pe care o făcu lui Vodă Mareșalul Coronini[2328] cu tot ștabul[2329] lui. O companie de infanterie austriacă închină drapelul înaintea Domnitorului, înconjurat de miniștrii săi și de Mitropolitul Țării[2330], pe când fetele sale,[2331] Elena Larisch, Alina Știrbey, Fenaretha Ghika-Deleni și Elisa Plagino privesc de pe pragul ușii. În fața Corpului de Gardă e aliniată o companie românească, cu steag și muzică, dinaintea ei Doamna Safta, în caretă de gală[2332] cu șase cai, cu arnăutul la spate, privește ceremonia. Un pluton de lăncieri tocmai intră în curtea Palatului, în cap cu Comandantul oștire, iar o

familie de țărani la stânga, de burghezi la dreapta, și-au adus și copiii, să vază și ei.

Actorii acestei scene au pierit de mult cu toții, dar decorul a rămas, nemișcat. Palatul se arată azi ca în 1854, numai corpul de gardă a fost ceva modificat, acum câțiva ani, când o parte din clădire a fost expropriată pentru lărgirea Căii Victoriei. Iar careta de gală se mai poate vedea și azi, lângă alte trăsuri frumoase, într'un șopron, la Buftea. În căptușeala ei, roasă de timp, am găsit ziare vieneze, îngălbenite, dela 1840.

Mai trecură doi ani după vizita mareșalului austriac și, împlinindu-și sorocul[2333], Vodă Știrbey își părăsi Scaunul. Dar gândul de a-și sluji Țara nu-l părăsi niciodată.

În 1866, fostul Domnitor se înfățișă lui Carol I, urmat fiind de toți băieții lui[2334], și îi prezentă cu simplele cuvinte: ,,De fideles serviteurs de Votre Altesse".

Curând după aceea, în 1869, își dădu sufletul, departe de țară, la Nisa[2335]. Și fiindcă în viață, ca și în teatrul lui Shakespeare[2336], tragicul și comicul sunt îmbinate, vreau să sfârșesc aceste scurte însemnări cu încă o „poveste de familie": la ieșirea din indiviziune[2337], al șaselea copil, Feneretha, nemulțumită, se vede, de împărțirea făcută, plăti partea sa fratelui ei Alexandru[2338] în băncuțe de 50 de bani și, fiindcă erau mai multe sute de mii de lei, trebuiră și mai multe căruțe. Istoria nu spune cât a ținut numărătoarea.

Pe când scriu aceste rânduri s'au împlinit, zi cu zi, o sută de ani de când Prințul Albert era oaspetele lui Barbu Știrbey și poate, de când biata Coana Algioaica plângea afară.

Cu gravura lui Doussault în mână am intrat în salonul cel mare al Palatului. Nimic nu s'a schimbat de atunci. Aceleași ornamente își desfășoară volutele[2339] deasupra ușilor, tavanul se îmbină cu pereții cu același chenar, căminul e cel de atunci, și înaltele sfeșnice de pe dânsul, și grelele policandre de bronz aurit, animate de lanțurile lor, și frumosul parchet, în pătrate mari din lemne felurite.

Am stat câteva clipe singur în sală. Soarele care apunea arunca stropi de aur prin ferestrele înalte, și în colbul ce se juca în razele lui îmi părea că se ridicau încet, încet, nălucile unei lumi de mult sfârșite.

ULTIMII PAȘI

Opresc aci cronicul Podului Mogoșoaei. Cartea[2340] a ajuns mare, și mă tem că oboseala amenință pe cititor, îmi dau seama de monotonia izvorîtă din aceleași repetiri: „S'a zidit aci o casă, au trăit într'însa oameni care erau așa, și alții așa, au murit, casa s'a prăpădit, azi de abia îi mai cunoști locul..." Mai am în

sertare, cu privire la casele ce ne mai rămân de văzut până în Piața Victoriei, fișe cu amintiri, tradiții verbale, și câteva documente. Poate, le voiu publica odată, poate nu. Totul atârnă de timp, de împrejurări, și de cititori. Deocamdată, mă mărginesc la un foarte scurt pomelnic, azi aproape fără rost dar care va mulțumi, cine știe, pe vreun cercetător de mâine care va găsi cartea aceasta într'un raft prăfuit, la vreun anticar. Ce n'aşi fi dat și eu să găsesc o catagrafie credincioasă a Podului Mogoşoaei de acum 80 de ani!

Un cuvânt încă: această parte a Podului Mogoșoaei în spre sfârșitul lui se deosebește, încă, destul de puternic de secțiunile mai vechi cercetate până acum.

Într'adevăr, dat fiind că înaintarea spre nord a caselor de comerț a fost foarte târzie, că societățile de construcții n'au început decât deunăzi cumpărarea vechilor locuri de altădată și ridicarea imobilelor de raport[2341], în sfârșit, dată fiind trăinicia câtorva bătrâne așezări boierești, mai putem găsi pe această porțiune a străzii, laolaltă, trei tipuri de case foarte deosebite unul de altul, și anume:

a) Vechea casă boierească, cu sau fără etaj, cu curte, grădină și dependințe în fundul curții. Casa unei singure familii.

b) Casa, pentru două-trei familii, ridicată, după războiul dela 77, când locurile începuseră să se scumpească, cu fațada la stradă, cu o mică curte interioară. Au în genere un etaj cu balcon, și poarta boltită.

c) Marele imobil zis „bloc”, pentru locatari nenumărați.

Este dela sine înțeles că această înfățișare a Podului Mogoșoaei este cu totul trecătoare și că, la sfârșitul acestui războiu, dacă condițiunile economice normale revin, locurile virane vor fi de îndată acoperite cu imobile noi și toate vechile case, atât de neeconomice, vor fi de îndată înlocuite[2342]. Dealtminteri, tragica fațadă a celor care mai sunt astăzi în picioare, de pe acum osândite exproprierii, dărăpănate, cu geamurile sparte, ornamentele de ipsos căzute, giurgiuvelele ușilor și ferestrelor putrezite, arată îndestul că e vorba de făpturi care-și trag sufletul.

De aceea, câteva din priveliștile fixate aci nu au decât valoarea unui inventar înainte de deces.

Acum, să ne urmăm drumul spre Capul Podului.

Trecem de casele locuite azi de d-l George M. Cantacuzino[2343], arhitectul căruia niciuna din înfățișările artei nu-i rămâne străină, și unul din vajnicii luptători pentru un București mai frumos și mai rânduit, și ajungem în calea Griviței, fostă strada Târgoviștei.

Pe locul, azi expropriat, unde este stația de taximetre și chioșcul de ziare se ridica, pe la 1870, o casă galbenă, dărăpănată. Sus ședea un tutungiu, lângă o cârciumă unde mergeau vecini să schimbe pataca[2344] de cinci lei, căci și aceasta se schimba deseori cu greutate, iar o hârtie de o mie nu se schimba, în tot orașul, decât la băcănia lui Colțescu, și la Banca Națională.

La etaj ședea un moșier, Pandele Eliade, căsătorit cu o călugăriță frumoasă pe care o răpise dela mănăstire.

Mulți ani după moartea soțului ei, văduva își povestea durerea, la cine vrea să asculte, adăugând:

„Plângeam, plângeam pe bietul Pandele
Și ochii îmi erau tot limpezi și frumoși".

După calea Griviței întâlnim:

Ministerul de Finanțe, fostă casa lui Romanit,[2345] prietenul lui Vodă Grigore Ghica. Ceasornicul clădirei, luat acum doi ani pentru reparare, nu s'a mai înapoiat niciodată, și locul unde a fost privește acum la stradă ca un ochiu chior.

Alături, casa Monteoru[2346], fostă a lui Neculescu zis „maître de grâces". Aci a fost prima Legațiune polonă, după războiul celălalt.

Casa Moruzi[2347] a „Kneazului", fostă casă Cantacuzinească și, până ieri. Muzeul Orașului. O palisadă o înconjoară, reparație sau dărâmare. De ar fi așa ar fi păcat. Așa a fost.

Vechea bibliotecă a Academiei, fostă casa Belu[2348]. Biblioteca[2349] nouă este în fund, într'o clădire cubistă potrivită scopului[2350].

Academia Română, fosta casa Stănuță Cesianu, fostă Slătineanu.

Trecând apoi pe str. Barbu Catargi, fostă Sfinții Voevozi, și de două case cu câte un cat întâlnim, tras dela stradă după noua aliniere, un gard, înalt, cătrănit, printre scândurile căruia se zărește o grădină sălbăticită, cu castani de toată frumusețea.

Vine apoi Ministerul Economiei Naționale, fosta casa Gună Vernescu[2351] fostă Lenș[2352], cu noua și impunătoarea clădire a Ministerului[2353] în fundul grădinei. Urmează apoi:

Str. General Manu (fostă Verde)[2354].

Un mare imobil nou, cu cinci etaje, pe locul fostei case Racoviță. Acest Racoviță, care era micuț, își făcuse capul lui Napoleon al III-lea și umbla călare cu joben, jachetă și pantaloni de nanking[2355], purta numele de Cavaler Gândac. Casa lui a fost ultima din București unde se mai fuma ciubucul[2356]; vechea „Președinție"[2357], palatul lui Gogu Cantacuzino[2358], ridicat în 1900 pe locul fostelor case ale Mamalâei sau Păduroaiei Cantacuzino și vechii case a Nababului[2359]; un imobil mare cu cinci etaje.

Str. Frumoasă, numită astfel fiindcă, la casa Nababului cea veche, s'au văzut cele dintâi ferestre cu geamuri[2360] dintr'o bucată.

Nr. 145: un loc viran, unde era pe la 1875 casa Weissa[2361], marele bogătaș moldovean. Azi, se mai văd câteva urme de ziduri, printre care cresc macii și păpădia.

Nr. 147: un mic „hotel particulier"[2362], cum spunea Claymoor, în care a locuit, mulți ani, iubita unui fost președinte de Consiliu.

Nr. 149, o casă boierească cu un etaj, și curte; apoi, la colțul străzii

Sevastopol frumoasa casă Costică C. Cesianu,[2363] fostă Filipescu, având în față o grădină mare, stufoasă, rămasă singură de felul ei pe Podul Mogoșoaei. În cartea lui Frederic Damé se poate vedea o fotografie a casei Filipescu înainte de modernizarea ei: par'că e o casă de țară, acoperită cu șindrilă, o ulucă părăginită închizând curtea, un felinar strâmb la poartă.

Dăm de str. Sevastopol. În amintirile sale. D-rul Severeanu scrie că în 1855, când cu războiul Crimeei, oamenii vorbind de greutățile ce întâmpinau armatele aliate în Crimeia[2364], din cauza noroiului provocat de nesfârșitele ploi, au dat în glumă uliței desfundate, care da în str. Buzești, numele de Sevastopol, care mai târziu, a și fost recunoscut de Primărie ca nume oficial.

Urmează casa Cerchez[2365] construită de arhitectul Grigore Cerchez în 1900, în stil gotic-flamand. Aci a fost sărbătorită, în 1914, nunta singurului său fiu. În salonul cel mare, care da pe Calea Victoriei, s'au adus deodată servite gata, 12 mese pentru 12 persoane fiecare, și Cristache Ciolac[2366] a cântat până pe la 8 dimineața, când a plecat cu nuntașii la Herestrău.

Mirele a murit la Iași, în 1918 și, azi, salonul în care s'a făcut nunta este împărțit în camere mobilate, care se închiriază cu luna.

După casa Cerchez, la Nr. 157, se mai poate vedea o încântătoare curte veche cu un rând de case mărunte, și cu o boltă de viță. La câțiva metri de vuietul străzii te simți aci atât de departe, în timp și în spațiu.

Urmează o casă cu balcon la stradă, apoi vechea casă a lui Dumitru Polizu-Micșunești,[2367] cu fațada ascunsă ,sub o perdea de scânduri, și ajungem la frumoasa casă pe care arhitectul G.M. Cantacuzino a făcut-o, după războiul celălalt, pentru d-na Marie-Angele Massart, născută Polizu. Casa a fost a M.S. Regina Elisabeta a Greciei, iar azi este sediul Clubului Marei Industrii[2368]. În spatele casei, pe un loc de peste două pogoane, se găsește cel mai vechiu cimitir evreiesc[2369] din București. Până în anii trecuți, la balurile date de Club, perechile doritoare de umbră și liniște se îndreptau, încet, din grădina Clubului în spre vechiul cimitir și nu se întorceau, adesea, decât într'un târziu. Câte n'o fi auzit bieții morți, dacă mai aud.

După casele cu Nr. 165-167, micuțe și cu o curte micuță ca ele, dăm de extraordinarul 169, strălucită pildă de chipul de cum *nu* trebue să se construiască. Am fericirea să dau o fotografie. Apoi, numerile 171, 173, un tablou de provincie îndepărtată, două case surori dărăpănate, una la dreapta, alta la stânga, în fund, în clipa când treceam, sub niște minunați copaci bătrâni, la o fântână, un rândaș spăla o cabrioletă, și găini ciuguleau iarba printre pietre; alături o bodegă, și „Palatul Funcționarilor Publici".[2370]

Cu dânsul se sfârșește Podul Mogoșoaei pe mâna stângă, iar pe mâna dreaptă, plecând dela str. Vasiliu Bolnavu la care ne-am oprit adineaori, mai întâlnim:

Un imobil mare, alb, pe locul vechei case Formachi.

Altul mai mic cu cinci etaje,

O casă boierească la Nr. 128 A,

O casă cu două etaje, cărămidă aparentă,

O căsuță veche, unde e vechea farmacie ,,La Ochiul lui Dumnezeu”,

Str. Amzei[2371], fostă Biserica Amzei, fostă Lascar Catargiu.

O casă veche, cu „bodega” având intrarea în colț, zisă la *Radu*[2372]. Casa este vechea casă a lui Iosefake Nieculescu, unde a locuit ca chiriaș Lascar Catargiu[2373]. Iar bodega a luat locul vechei băcănii a lui Căciulescu[2374], unde se cinsteau funcționarii de la Finanțe.

Urmează patru case mai vechi, la stradă, apoi marele palat al C.A.M.-ului[2375], ridicat pe locul caselor lui Niculescu Dorobanțu[2376], în care a fost mai târziu Liceul Sf. Gheorghe.[2377] Aci au dăscălit Odobescu[2378], Delavrancea[2379], Caragiale, Vlahuță, Duiliu Zamfirescu[2380] și Spiru Haret[2381].

Urmându-ne drumul și trecând de căscioara în care își vinde domnul Candrea antichitățile, întâlnim:

O casă albă, pe frontonul căreia stă scris A.D. 1865, e fosta casă Alexandrescu Cafegi-bașa;

Apoi două case mici, vechi, la stradă și

Str. Victor Emanuel fostă Cosma[2382].

La celălalt colț al străzii, Legațiunea Germaniei[2383]. Cu modificările aduse succesiv, sunt încă vechile ziduri ale lui Câtă Neculescu[2384], cel mai original dintre toți Neculeștii pomeniți până aci. Știa calendarul pe dinafară, Sfinții zilei și Liturghia Sfinților, cânta în strană ca un țârcovnic[2385] și pe de altă parte știa să mâie caii de-a-călare ca un surugiu[2386]...

După Legațiunea germană, dăm de Institutul de Fete Moteanu[2387], într’un imobil nou, și în sfârșit de o mare și veche casă boierească, cu curte și grădină întinsă care adăpostește, pentru cât timp?, fabrica de mobile Lugoj[2388].

Este aci una din cele mai vechi case de pe Podul Mogoșoaei. În 1784 un Marcu Ovreiul vinde o casă, care era aci, fiicei sale Marga, pe 90 de taleri; în 1810 Marga o vinde lui Dumitrache Filipescu[2389] pe 13.000 de lei; în 1811 o cumpără Scarlat Isvoranu[2390], iar în 1834 e stăpânită de Zoița Văcărescu Venețiana[2391], văduva lui Barbu Văcărescu. Apoi, casa trece în mâinile lui Anastase Ghika[2392] care o vinde lui Ștefan Catargiu[2393] în 1838. Aci a trăit Barbu Catargiu[2394] până la moartea lui năprasnică[2395], întâmplată în 1861. Povestea întreagă a acestei case ar cere o carte cât cea de față. Poate că se va învrednici cineva să o scrie, eu trebue să mă mărginesc la o fotografie.

Am ajuns la Sfântul Niculae Tabacu[2396]. După tradițiune, biserica a fost ridicată mai întâi, de lemn, de un mocan anume Niculai care-și păștea oile prin aceste locuri și care, murindu-i oile, s’a apucat de tăbăcărie.

Mai probabil este, însă, că biserica a fost clădită, sau poate numai reparată, pe la 1710, de un oarecare Dima Tabacul (tăbăcarul), care-i va fi pus hramul

Sfântului Niculae. Un oarecare Popa Cosma, de la care și-a luat și mahalaua numele, îl va fi ajutat sau va fi fost unul din primii slujitori ai bisericii, vorba este că mult timp lăcașul a fost cunoscut sub numele de Biserica Popa Cosma.

Se poate ca, pe timpuri, biserica să fi fost cunoscută pentru strășnicia afuriseniilor[2397] făcute în fața altarului ei, căci iată ce scrie Ion Ghica[2398]:

„Când tânărul Manolache Băleanu[2399] a fost adus la Curte, Vodă Suțu[2400] i-a lăsat barbă și i-a dat de nevastă pe fiică-sa, Domnița Catinca[2401], înzestrând-o cu moșia orașului Târgoviștea".

„Vezi, atunci s'au sculat târgoveștenii, mic cu mare, și au venit la divan la București[2402], cu rogojini aprinse în cap și cu jalba în proțap, s'au dus la biserică la Sf. Niculae cel sărac din str. Victoriei și, după Liturghie ieșind în curtea bisericii, toți cu făclii de ceară galbenă aprinse, le stingea într'un butoiu cu smoală aprinsă strigând:

„Afurisit să fie vornicul... și așa să se topească casa lui[2403]!"

„Se zice că ți se făcea părul măciucă. Vornicul pe care îl afuriseau era boierul român care iscălise darea moșiei".

„N'a trecut un an și Domnița, nevasta Băleanului, murea din facere. Vodă, tatăl ei, murea otrăvit de ai lui și, mai târziu, casa boierului care a iscălit, în adevăr că s'a stins".

„De atunci a ieșit vorba *Gură de Târgoviște*"[2404].

Între Sfântul Niculae Tabacu și str. Benito Mussolini (fostă Romană)[2405] e azi o vraiște: două întinse locuri virane, mari cât o moșie, pe care cresc cartofi și pătlăgele roșii și unde soldați fac azi mânuirile de armă. Pe cel dintâi, se ridica odinioară casa Aristide Pascal[2406], fostă Golescu, pe cel de al doilea, casa Slătineanu, fostă Burchi.

După str. Mussolini vine impunătoarea casă Grădișteanu[2407], pe care stă săpată data ultimei restaurări: 1898. Apoi, după o casă cu două etaje și o curte îngustă, casa Costică Manu[2408], singura, cu Palatul Știrbey, care a mai rămas, pe dinafară și pe dinăuntru, cum era acum 80 de ani.

Lângă dânsa, o casă boierească albă, e casa Prințesei Trubetzkoi[2409], fostă mai târziu a doamnei Nica Căpittanovici[2410], femeia cea mai elegantă din Bucureștii sfârșitului veacului trecut. Frumoasa doamnă avea nu numai cingătoarea „muscalului" asortată cu coloarea rochiei pe care o purta, dar și căptușeala trăsurii, pe care punea să o schimbe în fiecare dimineață.

Azi casa, care a fost a uneia din femeile cele mai cheltuitoare din București, adăpostește Asistența și Ocrotirile Sociale. Sunt câteodată astfel de jocuri ale soartei.

După str. General Manu, fostă Verde, dăm de casa Costică Disescu[2411], Plagino[2412] în vechime, în care este azi Institutul de Cultură Italiană apoi, în mijlocul unei grădini, *Sfântul Vasile*, biserică fără istorie[2413]. Despre cea veche nu

se știe nimic; cea de azi a fost „zidită din nou”, cum spune pisania, în 1847, de către „Căminarul Toma”, de bună seamă Toma Baltag.

Mai departe, trecând de o casă boierească fără etaj, întâlnim o a doua casă Ștefănescu-Savigny (Nr. 202), care are în fundul curții o stranie și pitorească căsuță cu crenele, umbrită de doi pomi înalți. încă o casă, fostă a Zoiței Cantacuzino[2414], și dăm de str. Orlando, fostă Puțul de Piatră.

Între Orlando și Grigore Alexandrescu sunt:

Farmacia Voitonovici, într’o casă mică, retrasă la aliniere;

Un imobil galben, cu șase etaje, ridicat pe locul casei lui Matei Colgeac[2415];

O casă cu curte, purtând data: 1865;

Lângă o casă cu etaj și curte un mare bloc în construcție, pe locul unei foste case Balș;

Liceul Sf. Gheorghe, într’un imobil nou;

O mare palisadă care ascunde un șantier;

Apoi, trecând strada Grigore Alexandrescu vine impunătoarea casă Cantacuzino, casa Ollănescu[2416] pe locul fostei case a lui Grigore Alexandrescu, trei case sortite dărâmării și, petic de verdeață intrând în cenușiul Pieții Victoriei, o grădiniță micuță, în care câțiva trandafiri și vreo zece plopi se clatină în adierea vântului ce bate dinspre Șosea, și dinspre Carpați.

Mi s’a sfârșit călătoria de-a-lungul Podului Mogoșoaei, și trebue să mă despart acum de tovarășii mei de drum. Căci n’am fost singur. De-a-lungul străzii, amintiri, povestiri de demult s’au prins de mine, cum se prind scoicile de fundul corăbiei. Sub pașii mei, unul câte unul, s’au trezit fantome de ale trecutului, au mers lângă mine, zi după zi, lună după lună. Cu durere îmi iau rămas bun dela dânșii.

Au și început să fie mai străvezii, mai șterși. Se îndepărtează încet, căci știu acuma că drumul nostru s’a sfârșit. N’am ce face, nu putem opri fantomele, putem doar ,să le plângem plecarea, și să le iubim. închid cartea cu un gând închinat vouă, năluci scumpe, voievozi și cărturari, boieri mari și actori, domnițe și dansatoare și ție, cumintele meu bunic care, la amurgul unei vieți cinstite, îți învârteai mătăniile, lângă papagalul tău, privind spre Podul Mogoșoaei; ție, logofete Serafim, cu grozava-ți poftă de mâncare; ție, micuță Rose, care mai miroși poate, în negură unde ești, un fir de liliac de mult ofilit, și ție, sărmane Țokrat care nu dormeai niciodată și care, poate, ți-ai găsit în sfârșit somnul.

Iar dacă am fost, din greșeală, tălmaci necredincios al vorbelor sau al fptelor voastre, vă rog să mă iertați. Căci ași dori ca această carte să fie, nu o jignire adusă trecutului, ci doar o mărturie de nădejde în viitor.

CRONOLOGIA

Stăpânitorilor Tării Românești în veacul al XIX-lea (după A. Sacerdoțeanu)

Mihail Suțu	– 1801–1802
Constantin Ipsilanti	– 1802–1806
Ocupația rusească	– 1806–1812
Ion Gheorghe Caragea	– 1812–1818
Alexandru Suțu	– 1818–1821
Ocupația turcească	– Mai 1821 – Iunie 1822
Grigore Ghica	– Iulie 1822 – Mai 1828
Ocupația rusească	– Mai 1828 – Aprilie 1834
Alexandru Dimitrie Ghika	– Aprilie 1834 – Octomvrie 1842
Gheorghe Bibescu	– Ianuarie 1843 – Iunie 1848
Guvern provizoriu	– 14 Iunie 1848 –28 Iunie 1848
Căimăcămia	– 28 Iunie – 30 Iunie 1848
Guvern provizoriu	– 30 Iunie – 28 Iulie 1848
Locotenența Domnească (I.E. Rădulescu, N. Golescu, C. Tell)	– 28 Iulie 13 Septemvrie 1848
Căimăcămia lui Constantin Cantacuzino	– Septemvrie 1854 – Iunie 1849
Barbu Știrbey	– Iunie 1849 – Octomvrie 1853 Septemvrie 1854 – Iunie 1856
Ocupația rusească	– Octomvrie 1853 – Iulie 1854
Ocupația turcească	– Iulie – August 1854
Ocupația austriacă	– August 1854 – Martie 1856
Căimăcămia lui Alexandru Ghika	– Iulie 1856 – Octomvrie 1858
Căimăcămia de trei (E. Băleanu, I. Mânu și I. Filipescu)	– Octomvrie 1858 – Ianuarie 1859
Alexandru Ioan Cuza	– 24 Ianuarie 1859 – 11 Februarie 1866
Locotenența Domnească (N. Golescu, L. Catargiu, N. Haralambie)	– 11 Februarie 1866 – 8 Aprilie 1866
Carol I	– 8 Aprilie 1866 – 27 Septemvrie 1914

GLOSAR

al câtorva cuvinte vechi întrebuințate în „Podul Mogoșoaei” și al căror înțeles ar putea să scape cititorului (după Dicționarul Istoric al Domnului O. G. Lecca)

Armaș – rang de boierie. Era executorul pedepselor Domnești și șeful Pușcăriei unde se țineau puștile (tunurile) și se închideau vinovații.
Bez – pe lângă, în afară de.
Biv – fost.
Căminar – rang de boierie. În sarcina lui era strângerea dijmei dela ceară și de la băuturi.
Calemgiu – conțipist, scrib.
Clironomie – moștenire.
Diată – testament.
Dvornic – formă veche a cuvântului vornic, rang de boierie. În Muntenia era cea dintâi boierie după Marele Ban. Sarcina corespondea cu acea a unui Ministru de Interne.
Famen – asexuat.
Galben – monetă de aur echivalentă cu ducatul și cu florinul de aur. Valoarea sa a variat după timpuri. La mijlocul secolului trecut era de cca. 12 franci aur.
I – și.
Macat – acoperământ de pat.
Medelnicer – rang de boierie. La Curte vărsa Domnului apa de spălat.
Maimar-bașa – arhitectul Statului.
Meremetisi (a) – a repara.
Mezat – licitație.
Obachtă – corp de gardă, comenduire.
Ofis – decret.
Ohavnic – vecinic, pentru totdeauna.
Ot – dela.
Parmaclâc – balustradă de lemn, mușarabieh.
Pitac – decret, ordonanță, poruncă sau brevet Domnesc.
Sacnasiu – verandă sau balcon închis cu geamuri, cu vedere la stradă, după moda caselor bizantino-turcești.
Sfanț – monedă austriacă de argint (zwanziger), valorând 20 kreutzer.
Sluger – rang de boierie. Slugerul avea ca sarcină aprovizionarea Curții

și oastei. În timpurile din urmă rang de mâna doua.

Stolnic – rang de boierie. Stolnicul avea sarcina mesei Domnești și a ostașilor.

Sud – județ.

Taler – monetă cu numele venit de la thaler-ul german. În secolul al XVIII-lea rămăsese o unitate convențională de plată, sinonimă cu leul.

Țist – ofițer de poliție.

Treti – al treilea.

Tui – steagul generalilor și demnitarilor turci, alcătuit, după rangul lor, de una, două sau trei cozi de cal (tuiuri). Domnii Țărilor Românești aveau drept la două tuiuri, Grigore Ghika a avut însă trei.

Vel – mare.

Za – de, despre.

Zapis – document, act, înscris.

BIBLIOGRAFIE

O bibliografie completă a lucrărilor privitoare la trecutul Bucureştiului se află la sfârşitul importantei şi valoroasei cărţi a d-lui Gheorghe D. Florescu „Din vechiul Bucureşti". Lucrarea nelipsind, sânt încredinţat, din rafturile tuturor celor care se interesează de istoria acestui oraş, mă mărginesc a arăta mai jos cărţile de care m'am slujit la întocmirea „Podului Mogoşoaei". Nu menţionez, ca fiind dela sine înţeles, izvorul nesecat al ziarelor bucureştene, dela 1829 până azi.

BACALBAŞA C.: Bucureştii de altă dată, 2 vol. 1927-1928.

Buletinul Comisiunei monumentelor istorice.

CARAGIALE I. L.: Momente, schiţe şi amintiri.

CASELLI D.: Cum au fost Bucureştii odinioară, Ed. 1935.

COSCO C.: Când era bunica fată, Ed. 1942.

DAMÉ FREDERIC: Bucarest en 1906, Ed 1907.

DAŞKEVICI: Istoria reşedinţelor Poliţiei Capitalei, Ed. 1934.

DUMITRESCU (Preotul Marin): Istoricul a 40 biserici din România, 4 vol. Ed. 1899, 1902, 1907, 1915.

FILITTI I.C.: Biserica Sfântului Dumitru din Bucureşti, Ed. 1932.

FLORESCU G.D.: Alaiul de înmormântare al lui Alexandru Suţu, Ed. 1933.

FLORESCU G.D.: Din vechiul Bucureşti, Ed. 1935.

GHICA ALEXANDRINA: Din istoricul Palatului Regal. În convorbiri Literare Nr. 4 şi 5, 1913.

GHICA ION: Scrisori către Vasile Alexandri, Ed. 1887.

GHICA PANTAZI: Un boem român, roman, Ed. 1867.

HURMUZACHI: Documente privitoare la Istoria Românilor.

IONESCU-GION: Istoria Bucureştilor, Ed. 1899.

IORGA N.: Istoria Bucureştilor, Ed. 1939.

LACUSTEANU (Grigore, Colonel): Amintiri, publicate de R. Crutzescu, Ed. 1935.

MARSILLAC (Ullyse de): Guide du voyageur à Bucarest, Ed. 1876.

MELKISEDEC (Episcopul): Lipovenismul şi ereticii ruseşti, Ed. 1871.

MOISIL CONSTANTIN: Bucureştii vechi, în „Boabe de Grâu" Nr. 9, 1932.

ODOBESCU: Poeții Văcărești.
OLLĂNESCU C.: Istoria teatrului la Români, Ed. 1899.
OTERO (CAROLINE): Souvenirs et vie intime, 2 vol. Paris, 1927.
PAPASOGLU DIMITRIE: Istoria fondării orașului București.
POMPON ROSE: Les souvenirs de Rose Pompon, Paris, 1887.
RECORDON FRANCOIS: Lettres sur la Valachie, Paris, 1821.
ROYER ALPHONSE: Aventures de voyage, 2 vol. Paris, 1837.
SAMARIAN (Dr.P.D.): Ciuma, Ed. 1932.
SEVEREANU (Dr.C.D.): Din amintirile mele, 2 vol. București, 1922.
STAHL HENRI: Bucureștii ce se duc, Ed. 1935.
SULZER FRANZ-JOSEPH: Geschichte des Transalpinischen Daciens, Viena 1781 și 1782.
VARTOSU EMIL: Palatul Regal; în Arhivele Bucureștiului, 1937.
VERO: Opereta noastră, Ed. 1918.
XENOPOL ALEXANDRU: Istoria Românilor.

NOTE

[1] *Eusebiu CAMILAR* s-a născut la 7 octombrie 1910, în comuna Udești, județul Suceava, părinți fiindu-i țăranii Ion și Natalia Camilar (n. Motrici). A urmat Școala din comuna natală și Liceul „Ștefan cel Mare” din Suceava. Debut literar în 1929, cu versuri, în „Moldova literară”, revista Societății Literare „Tinerimea” din Mihăileni. Ulterior fiind o constantă prezență atât în periodice cât și în librării oferă cititorilor o diversitate de genuri pe care le-a abordat cu măiestrie. Ne referim la creația poetică, la cea de prozator elaborând povestiri, romane, note de călătorie, un concludent jurnal, la cea de dramaturg și de bun traducător. A murit la București, la 27 august 1965. Multe din creațiile sale s-au bucurat și de reeditări, predilect cele evocatoare ale unor episoade din zbuciumata noastră istorie.

[2] Demersurile întreprinse pentru a identifica arhiva „Socec” nu m-au condus la un rezultat care să-mi permită cercetarea dosarului editării cărții.

[3] Arhiva Ministerului de Externe, Cazierul angajatului Gheorghe Gh. Crutzescu, cercetat la 15 aprilie 2010. Dosar nr. 77, litera C nr. 896 CAZIERUL 77 și dosar 77b. Cele circa 300 de file oferă informații până la data „demisiei” din 1947. (în continuare, citând fila, fac referință la fondul și dosarul respectiv).

F. 203 copie act de naștere din 15 noiembrie 1890 consemnează nașterea la 12 noiembrie 1890 în București, str. Verde nr. 19. Tatăl: Gheorghe Cruțescu, ofițer locotenent, 30 de ani, mama: Constanța, născută Locusteanu, casnică 28 de ani.

Copie eliberată de Arhivele Statului la 28 ianuarie 1938. Act semnat de D.C. Dobrescu și Constantin Moisil.

[4] Neamul Locustenilor era de obârșie din zona Doljului de la Locusteni, Leu. La București îi găsim ca oameni cu stare în ultimul pătrar al secolului XIX-lea. Astfel la 1878 presa („Monitorul Oficial”, București, nr. 044, 24 februarie/8 martie 1878, p. 1197), referindu-se la colonelul Algiu, menționa că avea locuința pe calea Mogoșoaiei, vecin fiindu-i colonelul Locusteanu.

Nică Barbu Locusteanu (24 martie 1821, Leu, județul Dolj – 1900, Leu). Fiul lui Barbu și al Ioanei Poporan. A fost participant la revoluția de la 1848, ulterior exilat la Brașov, apoi Brussa cu Negulici și Grigore Serurie. Cu Ion Heliade Rădulescu a editat la Istanbul „Conservatorul”, militând pentru Unirea Principatelor; inginer hotarnic. În 1857 a revenit în țară. Între 1866-1895 a fost deputat, senator cu vederi republicane. S-a opus constituirii Domeniilor Coroanei. A fost constant preocupat de problema învățământului, donator, publicist. Posteritatea i-a recunoscut faptele de bine, acordând Școlii de arte și meserii din Leu numele lui „Nicu Barbu Locusteanu”

Constantin Locusteanu (?, Locusteni, județul Dolj – 1916 ?), avea studii superioare la Facultatea Litere și Filozofie, București și Școala Superioară Normală din București, realizând o prestigioasă carieră didactică la Caracal, Giurgiu și București. Era autor al *Dicționarului geografic al județului Romanați.*

Petre Locusteanu (1883, București – 3 martie 1919, București), scriitor, gazetar, prozator, autor dramatic, a acordat o atenție deosebită umorului în postura de scriitor, textier, epigramist. A elaborat lucrarea *Umorul Românesc*. În Societatea Scriitorilor Români a făcut parte din comitetul de conducere deținând diverse funcții. Autor al piesei „*Funcționarul de la Domenii*"

[5] Din partea mamei bunicul Locusteanu, având o spațioasă locuință în care erau reunite numeroase relicve din alte timpuri, care, copilului și apoi tânărului, i-au trezit interesul, dobândind semnificative informații care i-au incitat curiozitatea și care i-a devenit constantă preocupare pe parcursul vieții.

[6] F. 223 Certificat de absolvire a liceului „Sf. Sava", secția clasică-modernă cu nota 7,93 eliberat la 3 iulie 1909 (originalul).

[7] F. 37[v] licențiat la Paris, 1915 unde a luat bacalaureatul în drept, însă licența în drept la București.

F. 208 Certificat de aptitudine 94/1915, licența cu 2 bile albe și 2 roșii fără subiect de teză. 11 februarie 1915. Diploma de licență (originalul) nr. 75.07 Ministerul Instrucțiunii și Cultelor – Universitatea București.

Timbru lei 50: Ajutați Universitatea din București pentru Palatul ei – portretul stolnicului Cantacuzino 1636-1716.

[8] Carnetul nr. 80 acordat de Ministerul de Război ofițerului de rezervă Gheorghe E. Crutescu, locotenent de rezervă din regimentul 41 Artilerie.

[9] Gheorghe Crutzescu absolvent al Facultății de drept a dat examen și a fost numit, de la 1 octombrie 1918, atașat de legație. Act înregistrat la 3 octombrie 1918.

F. 3 semnătura lui Gheorghe Crutzescu.

[10] Arhiva Ministerului de Externe, direcțiunea Personalului nr. 77, litera C nr. 89 b. CAZIERUL 77 din 1918 redă situația militară a lui Gheorghe Crutescu încorporat la 13 ianuarie 1925. Dosarul are în completare și Dosar 77 b.

La timpul respectiv locuia în București pe strada Dionisie nr. 22.

N.B.: pe livretul militar eliberat în 1925 este menționat că era căsătorit de la 27 aprilie 1925 cu Maria Cavadia.

[11] *Carol al II-lea* (3/15 octombrie 1893, Sinaia – 1953, Estoril, Portugalia, înmormântat în cimitirul regal al mănăstirii Sao Viente, Lisabona, osemintele aduse în România în 2003, prin grija Guvernului României și depuse la Curtea de Argeș în construcția situată între biserică și actualul palat episcopal cu paraclisul Sf. Muceniță Filofteia. În veacurile anterioare pe locul respectiv a fost paraclisul Sf. Apostoli Petru și Pavel). Pregătire militară, sublocotenent la 3 octombrie 1909, locotenent la 3 octombrie 1912, căpitan la 3 octombrie 1914, maior la 1 octombrie 1916, locotenent colonel la 1 noiembrie 1917, colonel la 1 februarie 1919 cu participare la campania din 1917, dezertor nesancționat, a renunțat în mai multe împrejurări la calitatea de moștenitor al tronului României, părăsind teritoriul țării. A fost perioada până în iunie 1930 când a purtat pe pașaport numele CAROL CARAIMAN. Revine în țară la 6 iunie 1930 sprijinit de masonerie și de o serie de personalități ale vieții politice. Procedează la 8 iunie 1930 la preluarea tronului de la

fiul său prin manipularea Parlamentului României. În anul 1933 a fost proclamat ca „Mare protector" al masoneriei. Evoluția situației internaționale l-au determinat să preconizeze interzicerea formală în anul 1936 a activității acesteia. La începutul anului 1937 masoneria trece în „adormire". În urma hotărârii Parlamentului României din 8 iunie 1930 a fost proclamat rege al României, funcție la care a fost nevoit să renunțe la 6 septembrie 1940 retrăgându-se de la tron în favoarea fiului său Mihai. Ca rege a manifestat un interes (personal = financiar și imagine) deosebit pentru propășirea economică și culturală a țării. Desemnat în anul 1921 membru de onoare al Academiei a fost partizanul afirmării României prin realizările culturale și științifice, stimulând creația artistică și literară. S-a căsătorit în anul 1918 cu Ioana (Zizi) Lambrino, la 10 martie 1921 cu principesa Elena a Greciei și în anul 1947 cu Elena Lupescu. Preocupat de fast a inițiat manifestări de amploare care au antrenat tineri și vârstnici la realizarea unor grandioase acțiuni. Amintim în acest sens „Cântarea României". Colecționar de artă, filatelist, memorialist.

[12] La cazarma Regimentului 41 Artilerie, locotenentul Gheorghe Crutzescu a depus jurământul de credință către regele Carol al II-lea la 18 noiembrie 1932.

[13] Societatea Națiunilor Unite a rezultat în anul 1919 din voința și experiența țărilor după Primul Război Mondial, care au adoptat un mobilizator pact și care preconiza ca regulă de conducere efectivă a guvernelor, să se facă să domnească dreptatea și să se respecte cu sfințenie toate obligațiile tratatelor în raporturile mutuale dintre popoarele: Părțile Contractante, considerând că, pentru a dezvolta cooperarea între națiuni și pentru a le garanta pacea și siguranța, este necesar să se accepte anumite obligațiuni, de a nu recurge la război, să se întrețină la lumina zilei relații internaționale bazate pe justiție și onoare, să se observe riguros prescripțiile dreptului internațional, recunoscute de aci înainte organizate. Cele 24 de articole al Statului consemnau modul de organizare și desfășurare a activității societății. Printre țările semnatare s-a aflat și România

[14] Constituția României promulgată de regele Carol al II-lea în urma rezultatului plebiscitului a deschis drumul spre totala conducere arbitrară a Suveranului, care, prin modul de interpretare și aplicare a prevederilor, a permis desfășurarea dictatorială a vieții în toate sectoarele societății.

Fără respectarea reglementărilor de revizuire prevăzute în Constituția din 1923, pe care jurase, Regele Carol al II-lea a supus poporului român această nouă Constituție din 1938. A fost elaborată de Istrate Micescu, reputat jurist al perioadei interbelice. Constituția din 1938 se întemeia pe critica regimului de partide și pe doctrina corporatismului. Printre alte subtilități noua Constituție a înlocuit votul universal cu sistemul colegiilor de profesiuni, restrângând sfera și garanțiile drepturilor și libertăților.

Această Constituție a fost în vigoare pe timpul dictaturii regelui Carol al II-lea.

[15] F. 88 Declarația formulată la 22 februarie 1938 a lui Gheorghe Crutzescu prin care menționa că n-a făcut parte din nici un partid politic.

[16] În evoluția Statului formarea viitorilor diplomați se realiza pornind de la cultura generală a candidatului, studiile de bază, cunoașterea limbilor străine,

aspectul fizic, modul de comportare, de dialogare cu interlocutorii, maniera de a face față diverselor situații limită, impunându-se ca cei selecționați să nu fie afemeiați, băutori, guralivi și lăudăroși, tentați de anumite capcane pecuniare. Perioada cât se aflau în țară aveau posibilitatea, ca printr-o judicioasă rotire, să cunoască structura ministerului ca un mecanism, modul de conlucrare cu restul instituțiilor centrale.

[17] F. 121 Decret din 1 octombrie 1939 de numire ca Trimis Extraordinar și Ministru Plenipotențiar la Budapesta, Ungaria.

În perioada finală a activității diplomatice la Budapesta luase măsura trimiterii în țară a soției și a micuței Sanda.

F. 200 La 4 aprilie 1941 Simona Cruțescu, casnică, locuia în București pe B-dul Lascăr Catargiu nr. 20.

[18] La Regimentul 16 Artilerie, în septembrie 1940, a depus jurământul de credință către regele Mihai I, semnând documentul nr. 1578.

[19] *MIHAI I* (25 octombrie 1921, Sinaia –) fiu al prințului moștenitor Carol și al principesei Elena, minor a fost declarat rege după decesul regelui Ferdinand I în anul 1927, țara fiind condusă de o regență; a fost înlăturat de la tron prin revenirea în țară a tatălui său, devenit regele Carol al II-lea. Compensatoriu, l-a declarat pe fiul său „Mare Voievod de Alba Iulia", iar în anul 1937 l-a înaintat la gradul de sublocotenent. Pentru dobândirea cunoștințelor a fost integrat într-o clasă specială în care au fost reuniți cei mai valoroși elevi de vârsta sa din școlile bucureștene. Pasionat de motoare, a acordat o atenție deosebită automobilismului și aviației. În septembrie 1940, prin părăsirea tronului de către regele Carol al II-lea, a fost reproclamat rege al României, însă majoritatea prerogativelor au fost atribuite și preluate, în condițiile speciale ale acelui an, de către Conducătorul Statului, generalul Ion Antonescu. În anul 1944 a fost manipulat și integrat în acțiunea de înlăturare de la conducerea țării a mareșalului Ion Antonescu prin ordonarea arestării acestuia la 23 august. Conjunctural, Uniunea Sovietică, în anul 1945 i-a acordat o înaltă și rară distincție de război. La 23 august 1945 a refuzat să se afle în fruntea trupelor române care, revenind de pe câmpul de luptă, au trecut pe sub Arcul de Triumf. A urmat perioada „grevei regale", a metamorfozei societății românești din anii 1946-1947, care a condus la impunerea abdicării, la 30 decembrie 1947, și părăsirii teritoriului României. După 1990, în mai multe împrejurări, a revenit în România invitat de elementele nostalgice doritoare de a restaura regimul monarhic. Într-o asemenea conjunctură, programul vizitei a inclus trecerea ex-regelui pe sub Arcul de Triumf.

[20] F. 164 de la 1 august 1943 a fost numit ca reprezentant al României în Danemarca.

[21] A fost un moment crucial. Soția a preferat să revină la București la o nouă adresă: În 1943 locuia pe Str. Ing. Davidescu nr. 10.

[22] *Alexandra Mihailovna KOLLONTAI* (rusă Александра Михайловна Коллонтай) născută Domontovici (rusă Домонтович) [Șura] (19/31 martie 1872, Saint Petersburg 2-9 martie 1952) fiica generalului Mikhail Alekseevich Domontovich participant la războiul din 1877-1878 de la sudul Dunării, ulterior

administrator al teritoriului Bulgariei în anii 1878-1879. Șura a manifestat precoce un interes deosebit pentru istorie și politică, ulterioarele studii întreprinse formând-o ca o profesionistă desăvârșită. După 1917 a fost o activistă comunistă rusă. Ulterior a avut diferite posturi în diplomația sovietică.

[23] Deși în primele momente (anii 1944-1946) multe din măsurile cu urmări draconice impuse de eliberatorii ocupanți au fost realizate de către personalități dispuse de a conlucra cu noul regim, cu timpul problemele fundamentale au fost preluate operativ și efectiv de oamenii subordonați nemijlocit ordinelor dictate de la răsărit. Ana Pauker a fost o asemenea executantă (termenul implicând multiple fațete, inclusiv glonțul, tortura, sadismul).

Ana PAUKER s-a născut la 1 decembrie 1893, în comuna Codăești, județul Vaslui și a decedat la 3 iunie 1960 la București, fiind incinerată la Crematoriul Uman. Fiica lui Herș Kaufmann și a Șurei Rabinsohn, o familie de evrei ortodocși din Moldova, a urmat cursurile școlii primare „Frăția Sionului" și școala profesională „Rașela și Filip Focșăneanu" din București, pentru ca, ulterior, să se îndeletnicească cu predarea limbii și religiei ebraice (1910-1917). Influențată decisiv de linia ideologică aleasă de Marcel Pauker, soțul ei (s-au căsătorit la 1 iunie 1921), se implică activ în profilarea viitorului Partid Comunist, foarte atentă la structura etnică a celor racolați.

După sfârșitul războiului a urmat un prim an universitar la Facultatea de Medicină din Geneva, și un alt an la facultatea similară din Moscova

Desemnată în timp și sub numele de Hana Rabinsohn, a fost un penetrant om politic, profesor, ministru de Externe. Militant comunist încă de la fondarea partidului, Ana Pauker a fost vocea care impunea cele dictate de conducerea Komintern-ului la București. După acapararea întregii puteri în stat, a deținut diverse funcții de conducere în stat și partid, printre care și conducerea M.A.S. între 5 noiembrie 1947 – 10 iulie 1952. Au urmat cele care au condus însă la pierderea bătăliei interne pentru prima poziție.

În cele din urmă, a fost eliminată din forurile de conducere și din partid, alături de întreaga fracțiune moscovită.

[24] F. 211 ca urmaș la pensie este menționată fiica Sanda născută la 4 februarie 1940 la Budapesta.

[25] Ministerul Regal al afacerilor Străine, ANUAR DIPLOMATIC 1942, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului – Imprimeria Națională, București, 1942, 199 p. + erată. La p. 53, 120-121.

[26] Țin și pe această cale să adresez mulțumiri atât d-lui Dr. George Potra cât și d-lui Dr. Alexandru Ghișe pentru sprijinul acordat întru cercetarea dosarului din Arhiva Ministerului de Externe al României.

[27] F. 138 Scrisoarea de mulțumire din 25 martie 1941 transmisă de fostul ministru dr. Emil Hațieganu din Cluj pentru sprijinul acordat românilor din teritoriul cotropit, în situațiile post 30 august 1940.

[28] F. 138 Rechemat de la Budapesta în țară la 1 iunie 1941.

[29] F. 180 la 1 octombrie 1944 rechemat în țară. Hilară situație, rechemarea a anticipat Decretul din 5 octombrie de epurare din rândurile personalului M.A.S.

30 F. 193 Decret semnat de Gheorghe Tătarescu prin care Gheorghe Crutzescu, întrucât nu a revenit în țară, este considerat demisionat. Formularea ministrului de externe al României Gr. Niculescu-Buzești din 10 aprilie 1947.

La începerea carierei în 1918 primea ca salariu 300 de lei, iar în 1943 ca ministru plenipotențiar clasa I-a 46.900 de lei.

F. 209 căsătorit la 12 septembrie 1935 cu Simona Magheru, născută la 22 august 1905. Era fiica lui Alexandru Magheru și a Simonei Magheru, născută Germani.

31 Eusebiu CAMILAR was born on October 7th 1910, in Udeşti village, Suceava county, his parents being the peasants Ion and Camilar (born Motrici). He attended the School in the natal village and „Ştefan cel Mare" High School in Suceava. His literary beginning in 1929, with poems, in „Moldova literară" (*eng. Literary Moldavia*), the magazine of the Literary Society „Tinerimea" (*eng. The Youth*) in Mihăileni. Afterwards he was a constant appearance in the periodical publications as well as in libraries offering to the readers a variety of genres that he amazingly approached. We make reference to the poetic a prose creation, as he wrote stories, novels, travel notes, a relevant diary, and to the dramaturgic and translation writings. He died in Bucharest, on August 27th 1965. Many of his writings were republished, especially the ones describing certain episodes of our struggling history.

32 The initiatives performed to identify the „Socec" archive had not results allowing the research of the file on the book publication.

33 The Archive of the Ministry of External Affairs, the Criminal records of the employee Gheorghe Gh. Crutzescu, investigated on April 15th 2010. File no. 77, letter C, no. 896, the CRIMINAL RECORDS and file 77b. The approximately 300 pages provide information until the date of the "resign" in 1947 (hereinafter, reading the page, I make reference to the subject matter and respective file).

Page 203, copy of the birth certificate in November 15th 1890 proves the birth on November 12th 1890 in Bucharest, 19 Verde street. Father: Gheorghe Crutescu, lieutenant officer, 30 years old, mother: Constanta, born Locusteanu, housewife, 28 years old.

Copy issued by the Archives of the State on January 28th 1938. Document signed by D.C. Dobrescu and Constantin Moisil.

34 The Locusteanu family had the origins in the Dolj area from Locusteni, Leu. In Bucharest there were the rich people in the last quarter of the 19th century. Therefore, in 1978, the press ("The Official Gazette", Bucharest, no. 044, February 24th / March 8th 1878, page 1197), making reference to colonel Algiu, stipulated that he had the address on Mogosoaia Road, his neighbor being colonel Locusteanu.

Nică Barbu Locusteanu (March 24th 1821, Leu, Dolj county – 1900, Leu). The son of Barbu and Ioana Poporan. He participated to the revolution in 1848, afterwards exiled in Brasov, then Brussa, with Negulici and Grigore Serurie. Together with Ion Heliade Radulesc he edited in Istanbul "Conservatorul" (*eng. The Conservator*), supporting the Unification of Princiaplities; border engineer. In 1857 he came back in the country. Between 1866-1895 he was deputy, senator with republican views. He opposed the constitution of the Crown's Domains (*Domeniile*

Coroanei). He was constantly preoccupied by the education issue, donator, publicist. The posterity recognized his good deeds, granting the name of "Nicu Barbu Locusteanu" to the School of Arts and Professions in Leu.

Constantin Locusteanu (?, Locusteni, Dolj county – 1916 ?), had post-graduate studies at the Faculty of Letters and Philosophy in Bucharest and the Normal Superior School in Bucharest, having a prestigious didactic career in Caracal, Giurgiu and Bucharest. He as the author of the *Geographic Dictionary of Romanati county.*

Petre Locusteanu (1883, Bucharest – March 3rd 1919, Bucharest), writer, journalist, prose writer, dramaturgy author, he paid a special attention to the humor as writer, lyricist, epigram writer. He prepared the work *The Romanian Humor.* In the Romanian Writers' Society he was in the board committee having various positions. Author of the play *"The Officer from the Domains"(Functionarul de la Domenii.*

[35] From his mother's side, the grandfather Locusteanu having a big house where many vestiges from other periods of time were gathered, that determined the interest to the child and then to the young man who had access to significant information that made him curious and that became a constant interest along his life.

[36] Page 223: The graduation certificate of "Sf. Sava" High School, the classical-modern department, with the mark 7.93, issued on July 3rd 1909 (the original).

[37] Page. 37v licensed in Paris, 1915, where he obtained the baccalaureate diploma in law, but the bachelor diploma in law was obtained in Bucharest.

Page 208 Skills certificate 94/1915, license with 2 white balls and 2 red ones without thesis subject. February 11th 1915. Bachelor diploma (original) no. 75.07 the Ministry of Education and Cults – University of Bucharest.

Stamp of lei 50: Help the University of Bucharest for its palace – the portrait of the high steward Cantacuzino 1636-1716.

[38] The book no. 80 granted by the Ministry of War to the reserve officer Gheorghe E. Cruțescu, reserve lieutenant under Regiment 41 Artillery.

[39] Gheorghe Crutzescu, graduate of the Faculty of Law passed the exam and was appointed, on October 1st 1918, legatine attaché. Document registered on October 3rd 1918.

Page 3: signature of Gheorghe Crutzescu.

[40] The Archive of the Ministry of External Affairs, Personnel Department, no. 77, letter C, no 89 b. CRIMINAL RECORDS 77 in 1918 provide the military status of Gheorghe Crutescu. Incorporated on January 13th 1925. The file is supplemented with File 77 b.

At that time, he lived in Bucharest, on 22 Dionisie Street.

N.B.: on the military book issued in 1925, it is stipulated that he was married since April 27th 1925 with Maria Cavadia.

[41] *Carol the 2nd* (October 3/15 1893, Sinaia – 1953, Estoril, Portugal, buried in the royal cemetery of Sao Viente monastery in Lisbon, his bones being brought in Romania in 2003, upon the request of the Romanian Government, and taken

to Curtea de Argeş, in the building situated between the church and the Episcopal palace with the chapel of Saint Filofteia. In the previous centuries, on the same place, the chapel of Saint Apostles Petru and Pavel). Military education, sub-lieutenant on October 3rd 1909, lieutenant on October 3rd 1912, captain on October 3rd 1914, major on October 1st 1916, lieutenant colonel on November 1st 1917, colonel on February 1st 1919 with participation to the campaign in 1917, unsanctioned deserter , he gave up various times to the capacity of heir of the Romanian throne, leaving the territory of the country. Until June 1930 he had a passport under the name of CAROL CARAIMAN. He came back in the country on June 6th 1930 supported by the masonry and a series of personalities of the political life. He takes over the throne on June 8th 1930 from his son by manipulating the Romanian Parliament. In 1933, he was called "Big Protector" of the masonry. The evolution of the international situation determined him to estimate the formal prohibition in 1936 of its activity. At the beginning of 1937, the masonry disappeared. Following the Parliament's decision on June 8th 1930, he was appointed as king of Romania, position that he had to gave up on September 6th 1940, giving up the throne in favor of his son Mihai. As a king, he had a special interest (personal = financial and for the image) for the economic and cultural evolution of the country. Appointed in 1929 as the honor member of the Academy, he supported the evolution of Romania by its cultural and scientific accomplishments, stimulating the artistic and literary creation. He got married in 1918 with Ioana (Zizi) Lambrino, on March 10th 1921 with the princess Elena of the Greece and in 1921 with Elena Lupescu. Being preoccupied of sumptuousness, he initiated big manifestations that involved young and old people in the execution of great actions. We remind in this respect "Cantarea Romaniei" (*eng. The Song of Romania*). Art collector, stamp collector and memoirist.

[42] At the barracks of the regiment 41 Artillery, lieutenant Gheorghe Crutzescu submitted his faith oath to the king Carol the 2nd on November 18th 1932.

[43] The United Nations Society resulted in 1919, upon the will and experience of the countries after the First World War, that adopted a mobilizing pact and stipulated as an effective running rule of the governments the justice and the strict respect of all obligations under the treaties in the mutual relationships between the countries: The Contracting Parties, considering that, in order to develop the cooperation between the nations and in order to grant the peace and security, it is necessary to accept certain obligations of not getting to war, and maintain open international relationships based on justice and honor, rigorously observing the laws of the international law, recognized from that moment on. The 24 articles of the State stipulated the organization and execution manner of the society's activity. Romania was among the signatory countries.

[44] The Romanian Constitution promulgated by the king Carol the 2nd following the results of the people opened the way towards the total arbitrary ruling of the King that, by the manner of interpretation and application of the provisions, allowed the dictatorial development of life in all domains of the society.

Without observing the revision regulations under the Constitution in 1923, based on which the oath took place, King Carol the 2nd impose to the Romanian

people this new Constitution in 1938. It has been prepared by Istrate Micescu, well-known jurist of the inter-war period. The Constitution in 1938 was based on the critics of the party regime and on the corporatism doctrine. Among other subtleties, the new Constitution replaced the universal vote with the system of profession college, restricting the area and the guarantees of rights and freedoms.

This Constitution was entered in force during the dictatorship of King Carol the 2nd.

45 Page 88: The Declaration on February 22nd 1938 belonging to Gheorghe Crutzescu whereby it was stipulated that he was not the member of any political party.

46 In the evolution of the State the training of the future diplomats was achieved starting from the candidate's general knowledge, basic education, foreign languages, physical appearance, behavioral pattern, dialogue with interlocutors, and the manner to deal with various extreme situations, with the requirement that those selected should not be effeminate, drinkers, talkative and boastful, tempted by certain pecuniary traps. While they were in the country they had the opportunity, by a judicious rotation, to get to know the structure of the ministry as a mechanism, and the method of cooperation with the rest of the central institutions.

47 Page 121: Decree of 5th October 1939 to appoint him as Minister Extraordinary and Minister Plenipotentiary in Budapest, Hungary.

In the final period of his diplomatic activity in Budapest he decided to send his wife and his little girl Sanda back to the country.

Page 200: On 4th April 1941 Simona Crutescu, a housewife, lived in Bucharest on 20 Lascar Catargiu Blvd.

48 The 16th Artillery Regiment, in September 1940, took the oath of allegiance to King Michael I, by signing the document no. 1578.

49 *MICHAEL I* (25th October 1921, Sinaia –) son of Crown Prince Carol and Princess Elena, was declared King while underage after the death of King Ferdinand I in 1927, the country being ruled by a regency; was removed from the throne by the return home of his father, who became King Carol II. As compensation, he declared his son, "The Grand Voivode of Alba Iulia", and in 1937 he promoted him to the rank of under-lieutenant. To acquire knowledge he was integrated into a special class reuniting the most valuable students of his age from Bucharest schools. Being passionate about engines, he paid particular attention to motor racing and aviation. In September 1940, after King Carol II renounced the throne, he was re-proclaimed King of Romania, but most of the powers were assigned and taken over, under the special circumstances of that year, by the Head of State, General Ion Antonescu. In 1944 he was manipulated and involved in the action of removing Marshal Ion Antonescu from the country's leadership by ordering his arrest on 23rd August. Conjuncturally, the Soviet Union in 1945 awarded him a high and rare war decoration. On 23rd August 1945 he refused to lead the Romanian troops which, having returned from the battlefield, marched under the Arch of Triumph. The period of the "royal strike" followed, the metamorphosis of the Romanian society

in the years 1946-1947, which led to the imposition of the abdication on 30th December 1947, and his leaving the territory of Romania. After 1990, on several occasions, he returned to Romania invited by the nostalgic ones willing to restore the monarchy. In such context, the programme of the visit included the ex-King's passing under the Arch of Triumph.

50 Page 164: As from 1st August 1943 he was appointed as the Representative of Romania in Denmark.

51 It was a crucial moment. His wife preferred to come to Bucharest to a new address. In 1943 she lived on 10 Ing. Davidescu Street.

52 *Alexandra Mihaylovna KOLLONTAI* (Russian Александра Михайловна Коллонтай) née Domontovich (Russian Домонтович) [Shura] (19th /31st March 1872, Sankt Petersburg – 9th March 1952), daughter of General Mikhail Alekseevich Domontovich, a participant in the 1877-1878 War in the South of Danube, then administrator of the territory of Bulgaria in the years 1878-1879. Shura showed an early interest in history and politics, her later studies making her a consummate professional. After 1917 she was a Russian communist activist. Subsequently, she held various positions in the Soviet diplomacy.

53 Although in the first moments (years 1944-1946) many of the measures with draconian consequences imposed by the occupiers liberators were taken by outstanding persons willing to collaborate with the new regime, over the time the fundamental issues were operatively and effectively taken over by the people directly subordinated to the orders given from the East. Ana Pauker was such an executor (the term having multiple facets, including bullets, torture, sadism).

Ana PAUKER was born on 1st December 1893, in Codaesti commune, Vaslui county, and died on 3rd June 1960 in Bucharest, being incinerated at the Human Crematorium. The daughter of Hersh Kaufmann and Shura Rabinsohn, a family of Orthodox Jews from Moldavia, she attended "Fellowship of Zion" primary school and "Rashela and Filip Focsaneanu" vocational school in Bucharest, and later on she taught Hebrew language and religion (1910-1917). Decisively influenced by the ideological line chosen by Marcel Pauker, her husband (they got married on 1st June 1921), she was actively involved in shaping the future of the Communist Party, paying particular attention to the ethnic composition of those recruited.

After the end of the war, she attended a first academic year at the Faculty of Medicine of Geneva, and another year at the similar faculty in Moscow.

Sometimes referred to as Hannah Rabinsohn, she was an incisive politician, teacher, Minister of Foreign Affairs. A communist militant since the foundation of the Party, Ana Pauker was the voice who imposed what was dictated by the leadership of the Komintern in Bucharest. After the seizure of the entire state power, she held various leading positions in the state and party, among which the leadership of M.F.A. from 5th November 1947 to 10th July 1952. Then followed those which led to the loss of the internal struggle for the leading position.

Finally, she was removed from the leadership and party structures, along with the entire Moscow faction.

[54] Page 211: As a pension successor is mentioned the daughter Sanda born on 4th February 1940 in Budapest.

[55] Royal Ministry of Foreign Affairs, DIPLOMATIC DIRECTORY 1942, Official Gazette and the State Printing – National Printing House, Bucharest, 1942, 199 p. + erratum on p. 53, 120-121.

[56] I would like to thank again both Dr. George Potra and Dr. Alexandru Ghise for their support in the research of the file in the archive of the Romanian Foreign Ministry.

[57] Page 138 The thank you letter of 25th March 1941 handed over by former Minister Dr. Emil Hatieganu in Cluj for the support given to the Romanians in the occupied territory, in the situations post-30 August 1940.

[58] Page 138 Recalled from Budapest to the country on 1 June 1941.

[59] Page 180 On 1st October 1944 was recalled to the country. A hilarious situation, the recalling anticipated the Decree of 5th October concerning the removal from the staff of M.F.A.

[60] Page 193: Decree signed by Gheorghe Tatarescu under which Gheorghe Crutzescu, over failing to return to the country, was considered to be resigned. The statement belongs to the Foreign Minister of Romania, Gr. Niculescu-Buzesti dated 10th April 1947. At the beginning of his career in 1918 he received a salary of 300 lei, and in 1943 as a 1st class Minister Plenipotentiary 46,900 lei.

[61] Page 209: Married on 12th September 1935 to Simona Magheru, born on 22nd August 1905. She was the daughter of Alexandru Magheru and Simona Magheru, née Germani.

[62] *George DUHAMEL* (1884, Paris – 1966), scriitor francez, prozator, dramaturg, poet, autor de eseuri, povestiri, cicluri de romane în care a realizat o prezentare a evoluției societății franceze din primele decenii ale secolului al XX-lea. Membru al Academiei Franceze. George Duhamel a avut prilejul să cunoască România cu ocazia călătoriei întreprinsă împreună cu alți scriitori francezi. Impresionat de cele aflate a publicat în ziarul „Paris Soire" însemnările sale în timpul săptămânii cărții franceze. Printre altele, el făcea și următoarea apreciere: „… cu pământul fecund și țărănimea sănătoasă, poporul român este un mare popor."

A nu se confunda cu Duhamel A.P., general rus, delegat al Rusiei venit în țărilor române la 1848 să ancheteze stările de lucruri, pentru a înăbuși revoluția. Duhamel a sosit în Țara Românească, la București, la 30 aprilie/12 mai 1848, oferind domnitorului Gheorghe Bibescu 20 000 de soldați „spre asigurarea liniștei publice". După abdicarea domnului s-a retras la Focșani împreună cu Kotzebue, consulul Rusiei la București.

Vezi nota: 1.

[63] *Gheorghe / George / IONESCU-GION* la naștere: *Gheorghe I. IONNESCU* (14 octombrie 1857, Pitești, județul Argeș – 29 iunie 1904, București, cimitirul Bellu, figura 17, locul 25). Studii gimnaziale la Pitești, secundare la liceele „Gheorghe

Lazăr" și „Sf. Sava" apoi universitare la București. Cele de specializare la Paris și Bruxelles. Doctorat în litere și filozofie. A avut preocupări predilecte pentru istoria Bucureștilor, gazetar, cronicar, din 1876, carieră didactică la Școala Normală de Institutori și la liceele „Gheorghe Lazăr" și „Matei Basarab" din București, din 1891 activitate în Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice în calitate de secretar general, apoi din 1899 de inspector general al învățământului secundar. Concomitent a fost un activ autor dramatic, conferențiar cu remarcabile calități de orator evocator al trecutului, ambianța Ateneului Român atrăgând un numeros auditoriu. Cităm titlurile conferințelor susținute: *Elementul pitoresc în cronicile române* (1885), *Elena Năsturel și Maria Sturza* (1886); *Entuziasmul în trecuta generațiune* (1888), *Studiul istoriei române în școalele noastre* (1889), *Câteva din Bătăliile lui Mihai Viteazul* (1890), *Doftoricescu meșteșug în trecutul Țărilor Române* (1892) *Starea sanitară a Țării Române după 1821* (1893), *Mihail Kogălniceanu și generalul Florescu* (1894), *Marea frescă istorică a Palatului Ateneului Român și frumoasele arte la București până la 1880* (1896), *Patriarhi, mitropoliți, episcopi greci, în Țările Române* (1897). Ani de zile, după cooptarea ca membru la 8 mai 1885, a desfășurat și o prestigioasă muncă organizatorică în calitate de secretar al Ateneului Român. A fost colaborator de la primul număr apărut prin preocuparea lui B.P. Hasdeu de la 15 decembrie 1887 al periodicului „Revista nouă". La 1892, în calitate de prefațator al volumului lui D. Stăncescu, *Basme culese din gura poporului*, își manifestă interesul pentru acest tezaur literar de pe plaiurile Munteniei. Din momentul apariției revistei „Albina", cu caracter enciclopedic pentru popor, Ionescu-Gion s-a aflat între cei care i-au acordat cuvenita atenție încredințând redacției spre publicare semnificative și povățuitoare articole de evocare istorică. Sunt notabile și prezențele în publicații ca „Album Macedoromân", „Familia", „Munca literară și științifică", „Românulu", „România liberă", „România literară", „Telegraful Român" în care, prin evocări istorice, și-a exprimat poziția față de limba română și folclorul românesc, reacția față de creația teatrală manifestând-o atât în calitate de cronicar dramatic cât și prin acțiunea de adaptare din dramaturgia universală a unor piese necesare scenelor românești.

Procedând la tratarea istoriei Bucureștilor, el a parcurs o suită impresionantă de documente interne și externe, accesibile la timpul său, relevante prin bogăția și coloratura informațiilor. Pe această cale a reușit să evoce atmosfera trecutului în evoluția sa. Apreciat și denigrat de contemporani Ionescu-Gion ne-a transmis de la finalul veacului al XIX-lea acele informații care, cu timpul, s-au estompat prin amplul proces de metamorfozare a locurilor și oamenilor. Faptul că timp de bune decenii a fost în contact direct cu informațiile documentelor dar și cu cele relatate de mai vârstnicii locuitori, a constituit organica prezentare a trecutului, pentru cititorul de astăzi, lectura scrierilor sale fiind o sursă de informare în care parfumul epocii tratate îl însoțește la fiecare formulare. A scris în epoca când tocmai începea o metodică tratare a trecutului. Ca atare, eruditii savanți Ion Bogdan sau Nicolae Iorga i-au reproșat modul de relatare, considerându-l un diletant. Trecerea timpului îl situează pe Ionescu-Gion în rândurile celor care, prin modul de prezentare a scrierilor lor, aveau o mai pregnantă audiență la publicul cititor.

Vezi nota: 101.

[64] *Dimitrie PAPASOGLU / Pappazoglu* / (28 martie 1811, București – 1893, București, cimitirul mănăstirii Cernica). A intrat în armată la 5 mai 1830, pregătire și ș carieră militară. A servit în armata română între anii 1830-1875. La pensionare locotenent colonel. Scriitor, colecționar, editor, publicist preocupat de salvarea relicvelor trecutului, predilect cele referitoare la istoria Capitalei României precum și a unor importante evenimente din istoria neamului românesc. Casa lui din Bd. Colței nr. 56 constând din demisol, parter, etaj și mansardă a devenit în anii vieții sale o importantă trezorerie în care a reunit cele mai variate genuri de relicve care au ajuns ulterior dispariției sale în patrimoniul a numeroase muzee și colecții. A fost un activ întreprinzător pentru popularizarea unor portrete ale personalităților epocii precum și a unor evenimente istorice din cele contemporane, ca războiul de Independenței de Stat a României. A antrenat artiști de valoare la realizarea de gravuri tipărite în condiții grafice deosebite, valorificând cuceririle tehnice ale epocii. Prin tirajul de masă, acestea au ajuns atât la instituții de stat, cât și la particulari. Ani de zile asemenea „tablouri" au fost prezente la loc de cinste în numeroase locuri. Pasionat cercetător al trecutului Capitalei, a adunat numeroase vestigii în valoroasa sa colecție și le-a folosit în redactarea volumului *Istoria fondării orașului București*, publicat în anul 1891. Multe din piesele colecției sale au fost integrate în colecțiile Muzeului Municipiului București.

Vezi notele: 786, 809.

[65] *Ion /Ioan/ D. GHICA* (1814//august 12 1816//decembrie 1817, București – 22 aprilie 1897, Ghergani, județul Dâmbovița). Părinți: banul Dimitrie și Maria Scarlat Câmpineanu. Studiile începute în țară le-a finalizat în Franța, la Școala centrală din Paris, inginer minier, economist. A revenit în Moldova la 1841 fiind numit de către Mihail Sturdza profesor la Academia Mihăileană din Iași unde a predat până în 1843. Au fost anii când a lărgit cercul cunoștințelor din rândurile tinerilor doritori de a contribui la reformarea țării. La 1843 a revenit la București, fiind unul din activii promotori ai actelor culturale menite a ridica la acțiune națiunea română. Era unul din combatanții imixtiunilor străine, revendicând legiuiri care să corespundă specificului neamului românesc. A fost unul din fondatorii Asociației Insocierea Lazariană la 27 noiembrie 1847 care și-a propus unificarea organizării învățământului și al educației poporului român.

Apreciindu-i-se calitățile judecății, capacitatea de muncă a fost trimis ca reprezentant al țării la Istanbul. Acolo a fost surprins de evenimentele de la 1848, și de deznodământul acestora care l-au situat în rândurile celor care au fost siliți să trăiască anii de exil. Relațiile personale cu oamenii stăpânirii, reprezentanții acreditați și oamenii de cultură i-au fost de mare folos. Astfel a reușit să asigure condițiile de viață celor care s-au exilat în lumea otomană. La 1852 i-a fost încredințată misiunea de guvernator al insulei Samos, prilej de afirmare a calităților sale de organizator al administrației insulei, măsurile adoptate conducând la promovarea economiei, la declanșarea unor lucrări care să faciliteze schimburile comerciale și chiar la înlăturarea pirateriei din acea zonă a arhipelagului. A fost marele reviriment pentru Poartă și lumea occidentală, faptele sale fiind apreciate și considerate ca demne de a fi urmate și în alte locuri. După adoptarea Convenției de la Paris I.G. a putu să revină în țară.

Aici s-a lovit de o stratagemă a căimăcămiei menită a-i refuza accesul la Adunarea Electivă. După realizarea Unirii I.G. a deținut portofoliul de ministru în mai multe guverne până la 1864 când s-a alăturat opoziției, pentru a revendica aducerea prințului străin la conducerea țării. În acest scop în anii 1865-1866 a călătorit în Europa pentru a depista persoana care să primească o asemenea misiune. A fost în fruntea loviturii de stat de la 11 februarie 1866, ulterior conducând primul guvern care și-a asumat răspunderea conducerii țării în timpul locotenenței domnești până la aducerea preconizatului prinț străin. Ulterior a fost în mai multe rânduri ministru, reprezentant diplomatic al României în diverse țări. Scriitor, memorialist, director general al teatrelor, publicist, membru al Societății Academice Române ales la 13/25 august 1874, președinte al Academiei Române 2/14 iulie 1879, la 28 martie/9 aprilie 1880 susține discursul de recepție vorbind despre personalitatea lui Ion Câmpineanu. Ion Ghica a donat Academiei Române fonduri pentru cumpărarea și publicarea de documente interne și externe relative la istoria românilor.

Cităm acest semnificativ îndemn al înaintașului preocupat de binele țării: *„Industria dă omului mijloace de a cultiva științele, literele, frumoasele arte, care cu toate îi slujesc a-l lumina și a-l moraliza"*. Ion Ghica, *Despre importanța economiei politice*, în: „Foaia științifică și literară", 1844.

Vezi notele: 1513, 1609, 1752, 1992.

66 *Nicolae C. Th. FILITTI* (1868-1946, București, cimitirul Bellu, figura 26, locul 22). Fiul marelui serdar, colonelul Theodor Hristodor Filitti și al Elenei Slătineanu. Studii de drept la Paris. La revenirea în țară activitate în magistratură. Om politic conservator, parlamentar. Mare proprietar în județele Ialomița și Buzău. Casă în București în zona Calea Dorobanților.

Vezi notele: 1809.

67 *Emanuel KRETZULESCU* (1868-1952, București, cimitirul Bellu, figura 14, locul 27), diplomat, ministru plenipotențiar.

68 *Nicolae KRETZULESCU.*

69 *Constantin I. KARADJA* (12 octombrie 1889, Haga, Olanda – 1950, București, Crematoriu). Studii la Cambridge, Anglia, bibliograf, bibliofil, colecționar. Carieră diplomatică, consul general, istoric, colecționar, membru de onoare ales la 3 iunie 1946 al Academiei Române, înlăturat în 1948, reconfirmat membru de onoare la 3 iulie 1990.

70 *Alexandru MAGHERU* (1864-1947, București, cimitirul Bellu, figura 47, locul 19), pregătire și carieră militară, general, adjutant regal.

71 *I. RESCH* urmaș al giuvaergiului venit în secolul al XIX-lea în Țara Românească, unde a pus bazele unei renumite giuvaergii (vezi mai jos).

Vezi notele: 1227, 1408, 1441.

72 General *Gheorghe Văleanu – Gheorghe Constantin VĂLEANU* (12/25 februarie 1864, București – 1948, București, cimitirul Bellu, figura 20, locul 11), pregătire la școala militară în București, la școala politehnică la Paris și școala de artilerie din Fontainbleau; carieră militară și didactică, profesor la școala de artilerie,

la școala de război, general de divizie; om politic, ministru, senator.

Vezi notele: 499.

[73] *Miron COSTIN* (februarie 1633 – 18 decembrie 1691, Roman, județul Neamț, reînhumat sub monumentul de la Iași). Fiul lui Iancu Costin, studii la Bar (Podolia, Polonia – azi în Ucraina) la școala iezuiților, poliglot, știind latina, italiana, polona, rusa. La 1638 Polonia i-a acordat indigenatul și titluri nobiliare, a revenit la 1653 în Moldova, participă la reprimarea seimenilor răsculați; boier cu activitate politică care a urcat treptele ierarhice (sulger, paharnic, pârcălab, mare comis, mare vornic până la rangul de mare logofăt, a rezolvat o serie de probleme diplomatice. A servit în anii domniilor lui Vasile Lupu, Gheorghe Ștefan, Gheorghe Ghica, Ștefăniță Lupu (Papură Vodă), Eustatie Dabija Vodă, Ștefan Petriceicu, Antonie Ruset, Gheorghe Duca. Participă la confruntările militare. La 1673 reacționează față de politica expansionistă a Imperiului Otoman: „*Suntem noi moldovenii bucuroși să se lățească împărăția în toate părțile cât de mult, iar peste țara noastră nu ne pare bine să se lățească*”. Pe parcursul anilor a îndeplinit o serie de misiuni, făcând drumuri în Țara Românească care l-au condus până pe actuala vatră a orașului Drobeta Turnu Severin și Târgu Jiu, la Istanbul, Neuhäusel, Viena. La 25 decembrie 1683 a fost luat prizonier de polonezi la Domnești și dus în Polonia, fiind sub protecția lui Ioan Sobieski, trăiește la Dașor, în Carpații Păduroși de unde, în septembrie 1685, a revenit în Moldova fiind desemnat staroste de Putna. Acuzat de hiclenie, fiind atașat ideii de prietenie cu Polonia, a fost suprimat în timpul domniei lui Constantin Cantemir. A manifestat o constantă preocupare pentru studiile filologice și istorice, cercetând vechile izvoare ce i-au fost la îndemână. Cele cunoscute l-au ajutat în elaborarea cronicilor în care a afirmat obârșia latină a poporului român. Analitic, le-a folosit în elaborarea lucrărilor sale, preponderent în *Letopisețul Țării Moldovei de la Aron Vodă încoace, de unde este părăsit de Ureche vornicul de Țara de Gios* terminat în orașul Iași în 1675 tratând istoria Moldovei în perioada anilor 1594-1661, text pe care, la Iași, în 1675, l-a încredințat spre transcriere cât și *De neamul moldovenilor, din ce țară au ieșit strămoșii lor, harta conștiinței latine și a mândriei originii romane,* scrisă la 1684-1691. Este autor a mai multor lucrări cu caracter filosofic, poetic (Viața lumii), sunt concludente pentru definirea calităților acestui cărturar ca bun psiholog, moralist, literat, permanent manifestând respectul pentru cititorul care-i va citi cele scrise.

Miron Costin, în 1677 a realizat redactarea în limba polonă a Cronicii Moldovei și a Valahiei în care relevă latinitatea limbii populare.

Caracterizarea făcută lui Constantin Cantemir: „*mânca bine și bea bine, numai iscălitura învățase de a face*”.

În urma descoperirii unui complot al boierilor atât marele vornic Velicico Costin cât și fratele său Miron Costin din dispozițiunea pripită a lui Constantin Cantemir, domnul Moldovei, au fost acuzați de hiclenie și executați prin decapitare în decembrie 1691.

„*Moldovenii, muntenii și ardelenii tot de un neam sunt, românesc*.” Miron Costin.

Variantă a datei nașterii: 30 martie 1633.

[74] *Calea Victoriei* – denumirea dobândită la 8 octombrie 1878, la primirea

solemnă a unităţilor militare combatante în anii 1877-1878. A fost decizia Consiliului Comunal de înlocuire a unora din vechile denumiri, printre care şi Podul/Calea Mogoşoaei.

[75] *Casa Capşa* – începuturile activităţii la anul 1852, destinele firmei familiei de aromâni întreprinzători şi receptivi, fiind duse pe mai departe de Constantin şi Grigore, ultimul impunându-se prin modul cum a acţionat în deceniul opt al secolului al XIX-lea. Citām în acest sens pe *Grigore CAPŞA* (4 decembrie 1841, Bucureşti – 1902, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 26, locul 2). Copilăria şi-a petrecut în ambianţa comerţului cu produse zaharoase, desfăşurat cu succes de membrii familiei. A fost trimis la Paris (1861-1867) pentru a se specializa în branşă la cele mai renumite firme. Întreprinzător, bun organizator a ajuns să dea o faimă firmei „Casa Capşa" prin produsele realizate, modul de prezentare şi servire. Renumele l-a dobândit prin modul cum a ştiut să asigure participarea la manifestările internaţionale, la asigurarea serviciilor la o serie de acţiuni protocolare. La expoziţia universală din 1867 de la Paris, la cea similară de la Viena din 1873, la cea internaţională de la Paris 1875, la cea de la Bucureşti din 1881, la cea de la Bordeaux din 1883, la cea din Bucureşti din 1886, la cea universală de la Paris 1889, au fost treptele unei permanente ascendente creşteri a prestigiului firmei. La 1874 achiziţionase casa Slătineanu unde şi-a desfăşurat anterior activitatea membrii familiei. El a trecut la extinderea activităţilor integrând într-un complex laboratorul de produse zaharoase, restaurantul, hotelul. Astfel Casa Capşa a intrat în istorie ca loc de reuniune a vieţii mondene. A fost senator, preşedinte al Camerei de Comerţ şi Industrie.

Vezi notele: 837, 1041, 1139, 1170, 1171, 1181, 1192, 1220, 1225.

[76] *Capul Podului* – Podul Mogoşoaiei a fost trasat din albia râului Dâmboviţa spre nord ajungând în zona de intersectare cu câteva importante drumuri ce asigurau accesul spre nord, nord-est, est-vest. Acest nod rutier a fost definit la timpul respectiv Capul Podului, azi fiind Piaţa Victoriei.

Vezi notele: 131, 379, 1434.

[77] *Livezile Bănesii* – o mare latifundie ce a aparţinut unei soţii de ban, care, pe parcursul timpului, s-a diminuat. Ca o amintire a rămas denumirea satului Băneasa din drumul de legătură cu Ploieştiul, azi integrat în perimetrul Capitalei. Băneasa Ecaterina Văcărescu, văduva banului Ştefan Văcărescu, a fost şi ctitora bisericii edificată conform pisaniei între anii 1768-1792 şi care a fost renovată, consolidată, restaurată în decursul veacurilor XIX-XX, ultima de amploare a fost realizată în anii 1983-1992. Iniţial a servit ca paraclis al caselor familiei Văcărescu, iar în a doua jumătate a secolului al XIX-lea palatului ridicat conform dorinţei lui Gheorghe Bibescu care a comandat în 1847 lucrarea arhitectului I. Schlatter.

Vezi notele: 379, 596, 1488, 1490.

[78] *Ţarigrad* – este denumirea dată de popoarele slave Istanbulului, cum s-a numit după anul 1453, moment al cuceririi de către trupele otomane a oraşului Constantinopol, capitala statului bizantin. Denumirea a fost folosită şi în ţările române. Astăzi este marele oraş Istanbul dezvoltat pe ambele maluri ale Bosforului.

Până în anul 1923 a fost capitala statului Otoman. Republica Turcă a mutat capitala în zona asiatică, în peninsula Anatolică, la Ankara.

Vezi notele: 1327, 1358.

79 *Ringul* – centrul istoric al orașului Viena, fortificație circulară , încadrând biserica catedrală Sf. Nicolae în jurul căreia s-a dezvoltat, în timp, orașul, închizând în perimetru său principalele instituții ale Austriei.

Vezi nota: 1217.

80 *Nevschi prospect* – splaiul ce flanchează fluviul navigabil Neva care izvorăște din lacul Ladoga și își poartă apele cale de 74 km. pentru a ajunge la golful Finic prin delta din apropierea orașului Sankt Petersbug, creația țarului Petru cel Mare. După revoluția bolșevică a devenit Leningrad, ca după 1991 să recapete denumirea inițială. Lucrări monumentale de arhitectură flanchează această cale rutieră.

Vezi notele: 305, 404, 405.

81 *Toledo* – oraș în centrul Spaniei, Capitala provinciei Castilia, amplasat pe malurile fluviului Tago, așezare umană cu vechime multimilenară. În evul mediu a devenit celebru prin confecționarea armelor albe. Oțelul folosit la confecționarea spadelor, săbiilor având o calitate imbatabilă, detașându-se de alte centre de producție.

82 *Serdar* – în armata otomană, era cel care comanda o unitate de cavalerie. În Țara Românească în veacurile XVII-XVIII comandant al unității de cavalerie. Marele serdar făcea parte din Sfatul domnesc Serdarul de mazili comanda unitatea de cavalerie a boierilor mazili, fără funcții în aparatul de stat.

Vezi notele: 1737, 1748, 1791, 1799, 1898.

83 *MOGOȘ* – urmaș al familiei de boieri din Țara Românească pomeniți în documentele secolelor XV-XVIII cu rang de ban, mare spătar, mare vornic.

84 *Grigore BRÎNCOVEANU* (? – 1827 sau 1832, București, în incinta bisericii Sf. Gheorghe Nou), mare ban, mare spătar în 1821, mare vistier în 1827. Cu o pregătire deosebită a fost implicat în o serie de acțiuni menite a promova acțiuni reformatoare. A fost membru în societatea literară-filarmonică. Traducător din latinește în greaca veche texte de logică și filozofie care au fost publicate la Viena în 1808. Acte de binefacere.

Vezi notele: 327, 387, 388.

85 Dimitrie Papazoglu, *Istoria fondării orașului București* (vezi mai jos).

86 *Podul Mogoșoaei* – drumul a fost deschis în anul 1692, în timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu. Calculul face referință la momentul redactării, publicării cărții în 1943-1944.

87 *Ilinca CANTACUZINO* (secolul XVII – 2 martie 1687) mare postelniceasă.

Vezi nota: 93.

88 *Radu Șerban vv.*, domnul Țării Românești (1601, 1602-1610, 1611), din neamul Craioveștilor; urmărind să desfășoare mai departe politica lui Mihai

Viteazul, trece la refacerea economică a Țării Românești. Luptă împotriva tătarilor la Ogretin în 1602, a otomanilor la Belgrad în 1602, Siliștea, Hârșova, Brăila în 1603 și împotriva principilor filo-otomani, conducători ai Transilvaniei, respectiv Moise Szekely la Brașov în anul 1603 și Gabriel Bathory la Brașov în anul 1611. Menține independența Țării Românești, realizând relații strânse cu Transilvania și Moldova. Înlăturat de la tron de către otomani, desfășoară în exil o permanentă campanie favorabilă Țării Românești până în anul 1620, când moare la Viena.

Vezi nota: 942.

89 *Matei BASARAB vv.* (1585 – 9 aprilie 1654, Târgoviște, înmormântat inițial în Biserica Domnească din Târgoviște, reînhumat la ctitoria sa, mănăstirea Arnota). Descendent din familia boierilor Craiovești, înrudit cu Neagoe Basarab a ajuns domn al Țării Românești intrând la 20 septembrie 1632 în București după luptele care le-a purtat împotriva trupelor predecesorului. A condus Țara Românească până la 9 aprilie 1654. A acordat atenție afirmării culturale a țării. A căutat să limiteze, în conformitate cu litera documentelor de închinare, scoaterea de valori din Țara Românească de hrăpăreții călugări trimiși de a prelua ce li se „cuvenea". Deși a căutat să aibă bunuri raporturi cu vecinii, Vasile Lupu doritor de a acapara și Țara Românească a întreprins acțiuni de înlăturare a lui Matei. Confruntările armate au fost favorabile însă domnului Țării Românești. Finalul domniei a fost marcat de tensiunile create de lefegii nemulțumiți de cuantumul veniturilor obținute și de schimbarea statutului lor social.

Vezi notele: 247, 323, 428, 548, 549, 752, 786, 1075, 1268, 1650, 1651, 1674, 1735, 1942, 2003.

90 *CANTACUZINO*, neam ce-și are obârșia în antichitate, fiind implicat în viața politică, militară, diplomatică, culturală, a peninsulei balcanice, predilect a Bizanțului, ajungând după 1590 pe teritoriul românesc. Prin diverse modalități s-au salvat de oprimarea otomană, au prosperat și au acționat permanent pentru subminarea puterii oprimatoare. Acolo unde au avut posibilitatea să găsească opțiuni asemănătoare s-au alăturat acestora. Un exemplu este Andronie Cantacuzino (circa 1553-1600), sprijinitor al domniei lui Mihai Viteazul.

91 *Șerban Vodă CANTACUZINO* domn al Țării Românești (29 noiembrie 1678 – 19/28 octombrie 1688, decedat în scaun, în vârstă de 54 de ani la București, înmormântat în incinta bisericii mănăstirii Cotroceni, ctitoria sa. Mormântul fiindu-i îndepărtat cu prilejul demolării bisericii în anii ’80 ai secolului al XX-lea. A urcat treptele ierarhiei boierești, ajungând a fi proscris pentru poziția adoptată față de pătrunderea elementului grec în viața politică a țării. A fost nevoit să se refugieze în Moldova și a trăit un timp exilat în insula Creta. Cele cunoscute i-au fost de ajutor la momentul preluării scaunul Țării Românești când a căutat să asigure dezvoltarea economică, culturală și spirituală. Cei care s-au refugiat din teritoriile oprimate au fost antrenați la această operă. Pentru redresarea economică a introdus cultura porumbului, articol nerevendicat de monopolul economic otoman. A înființat o manufactură de postav. Pentru corectitudinea tranzacțiilor comerciale a introdus noi unități de măsură (vezi palma lui Șerban Cantacuzino). Distanța dintre coloanele de la pridvorul bisericii Cotroceni constituia un astfel de etalon. O atenție

deosebită a acordat-o învățământului în limba română, înființând în București o asemenea școală. Preluând exemplul înaintașilor, a acordat un sprijin substanțial tipăririi cărților de ritual în limba română. Monumentală este realizarea traducerii integrale, tipărirea și difuzarea în toate teritoriile locuite de români a Bibliei. Ispravnic pentru această lucrare l-a desemnat pe nepotul său, logofătul Constantin Brâncoveanu, viitorul urmaș la tronul țării. A fost o acțiune de mare amploare, antrenând numeroase persoane la traducerea, redactarea finală și colaționarea textului, imprimarea în tipografia care, prin modul de dispunere în pagină a textului, a dovedit o bună pregătire și experiență a personalului. Acestora li s-au alăturat cei care au asigurat operațiunile de legătorie, volumul de mari proporții având copertele din piele. Primul exemplar a putut fi prezentat domnului care a patronat acțiunea la 20 octombrie 1688, ulterior lucrarea intrând în memoria colectivă ca „*Biblia lui Șerban Cantacuzino*” Examenul crucial pentru Șerban Cantacuzino a fost modul cum s-a comportat, la 1683, în timpul asediului Vienei. Puterea suzerană îi impusese ca și Țara Românească să fie prezentă la această campanie, respectiv în tabăra otomană. Șerban Cantacuzino, formal, s-a conformat însă a acționat prin transmiterea de prețioase informații în favoarea asediaților, care astfel au putut anihila intențiile atacatorilor. Crucea de la Viena, ridicată pe locul unde i-a fost tabăra a înregistrat acest comportament. O grijă deosebită a manifestat-o față de problema românilor și a bisericii ortodoxe din Transilvania cărora le-a acordat un sprijin moral și material în mod constant.

Vezi: *Românii și asediul Vienei 1683 – Culegere de studii,* Editura Meridiane, 1983, 75 p.

Pentru cinstirea faptelor lui Mihai Viteazul a comandat marea Cruce de piatră de Istrița Pietroasele, Județul Buzău pentru a o amplasa la Călugăreni pe care a dăltuit textul narând faptele înaintașului la 13/23 august 1595. Prin proporții și greutate și modul de prelucrare lucrarea s-a constituit o reușită a celor care asigurau extragerea unor asemenea blocuri de piatră, a cioplitorilor, dăltuitorilor de elemente ornamentale și de scriere a textului, a transportatorilor și a celor care i-au asigurat fixarea la teren. În secolul al XIX-lea a fost realizat chioșcul protector, iar în a doua jumătate a secolului al XX-lea s-a luat măsura totalei protejării prin introducerea ferestrelor.

Vezi notele: 92, 97, 98, 100, 304, 385, 427, 435, 614, 636, 752, 946, 951, 953, 1106, 1107, 1119, 1505, 1949.

[92] *Constantin BRÂNCOVEANU* (15 august 1654 – 15/26 august 1714, ridicat de la București, transportat la Istanbul, anchetat, judecat acuzat ca hiclean, condamnat la moarte împreună cu stirpea bărbătească a familiei, ucis de otomani la Edicule-Istanbul, trupul a fost înhumat temporar în mănăstirea Halchi de unde osemintele au fost aduse în mare taină de Doamna Maria și înmormântate în ctitoria sa din București, biserica Sf. Gheorghe Nou, locul fiindu-i marcat printr-o discretă inscripție gravată pe candela de la căpătâiul său). Era fiul lui Stanca și Papa Brâncoveanu, nepot de soră a lui Șerban Cantacuzino, desemnat domn al Țării Românești de la 28 septembrie 1688 până la 24 martie 1714, când a fost ridicat de otomani, dus, interogat, condamnat și executat din ordinul Porții Otomane.

Vezi notele: 98, 253, 295, 358, 381, 384, 407, 417, 629, 638, 639, 759, 890, 948, 951, 1109, 1508, 1572, 1927, 1934.

93 *Marea postelnicească* – soția marelui postelnic Cantacuzino, unul dintre marii boieri din divan, îndeplinind funcția de mareșal al Curții și de îngrijitor al camerei de dormit al domnului. În secolele XVIII-XIX marele postelnic îndeplinea funcția echivalentă astăzi ministrului afacerilor externe. Era cel care orânduia audiențele la domn. Termenul de postelnic este definit în alte situații ca fiind *statornic*.

În acest caz *Ilinca* (Elena), marea postelnicească era fiica lui Radu Șerban Vodă și a Elenei. A fost căsătorită cu *C. Constantin Cantacuzino Postelnicul*. A fost o femeie energică, bună gospodină a întregii averi și totodată generoasă. Este concludentă atitudinea fermă pe care a avut-o pentru depistarea ucigașilor soțului. Procesul a condus la sancționarea vinovaților inclusiv a lui Stroe cu maximă de pedeapsă. Ea însă a stăruit pentru a-i fi comutată pedeapsa prin trimiterea la mănăstire unde să fie tuns călugăr și predat obștei monahale. Argumentele formulate în fața instanței de judecată l-au convins de domnul Antonie Vodă din Popeștiti să accepte modul de sancționare.

Semnificativă i-a fost atitudinea și față de cei mai harnici dintre rumâni care au fost truditori pe moșiile sale. Înainte de a pleca în 1682 în hagealâc la Ierusalim și-a întocmit după a ei înțelepciune testamentul în care a prevăzut ca acestora să le fie date pământurile muncite de ei cu condiția însă ca să nu le vândă. În caz de nerespectare a acestei prevederi pierdeau înlesnirea acordată. A ridicat o serie de lăcașuri de cult (Mironești-Coeni, azi județul Giurgiu) și a făcut o serie de danii pentru a susține așezăminte instituite de către înaintași din familie.

Vezi nota: 87.

94 *Palatul de la Mogoșoaia* – județul Ilfov, 1702-1705, ridicat prin preocuparea domnului Constantin Brâncoveanu, pentru a fi reședință pentru fiul său Ștefan.

95 *Temeliile cu destinație necunoscută* – au fost, de fapt, realizate pentru palatul *Senatului României*, care urma să fie ridicat după planurile arhitecților Dumitru Maimarolu și Ernest Doneaud. Construcția a fost declanșată în 1912, însă a fost abandonată în condițiile vicisitudinilor războiului și de la începutul anilor interbelici.

Lucrarea abandonată a oferit unor întreprinzători posibilitatea de a improviza diferite construcții; printre altele și un cinematograf cu un nume ispititor: „Gioconda". Acest nume a fost transmis și construcției ridicate în ultimele decenii pe această solidă structură. Mai precis, pe vechile fundații se înalță astăzi corpul central al blocului cu 17 niveluri și cele cu patru niveluri care sunt dispuse radial.

Vezi notele: 378, 1795, 1864, 2223.

96 *Mahalaua Scorțarului* – zonă limitrofă apei Dâmboviței și marilor hanuri din apropiere. O putem astăzi delimita de arealul format de străzile Ilfov, Marconi, Calea Victoriei, str. Franceză, str. Nicolae Tonitza, Splaiul Independenței.

Denumirea ar fi evocat pe un renumit meșter creator de scoarțe care va fi trăit anterior anului 1679 în zonă. După amintita dată denumirea a fost înlocuită, devenind mahalaua Șerban Cantacuzino, ctitorul bisericii Măgurenilor. În perimetrul

respectiv și-au avut reședințele boierii din neamurile: Cantacuzinilor, Văcăreștilor, Bărbăteștilor, Strâmbenilor, Floreștilor, Drugăneștilor.

Vezi nota: 426.

[97] Proprietățile doamnei Maria erau situate în actualul perimetru al intersecției Căii Victoriei cu bulevardele Regele Carol I și Regina Elisabeta. *Doamna Maria* (? -1723) era fiica lui Ghiță Rustea, căsătorită cu Șerban Cantacuzino, implicată nemijlocit în realizarea ctitoriilor și a actelor de binefacere. Din ce a fost curtea familiei Cantacuzino avem ca unică moștenire imobiliară Biserica Doamnei, agresată de masivele blocuri.

Vezi notele: 951, 953, 1044, 1063, 1090, 1105.

[98] *Familia Bălăcenilor* – neam de boieri din Țara Românească, mari proprietari ai unor moșii din județul Teleorman din sec. XIV (Curtea de la Balaci). În acest caz este vorba despre *Constantin BĂLĂCEANU* (? – 1690) fiul lui Badea Bălăceanu. A deținut importante funcții în Divanul țării , ultima fiind cea de agă. A fost membru al delegației deplasată la Viena în 1688 pentru a transmite mesajul domnului Șerban Cantacuzino care revendica grabnica părăsire a teritoriului Țării Românești a trupelor generalului Veterani. După uciderea lui Șerban Vodă, Constantin Bălăceanu a fost unul din cei care aspirau la tronul țării și ulterior a adoptat o atitudine ostilă față de Constantin Brâncoveanu care a culminat în momentul când el a devenit partizan al apropierii politice de austrieci, fiind participant alături de trupele austriece. În momentul confruntării armate, la 21 aprilie 1690 a murit în lupta de la Zărnești. Sancțiunea domnului Constantin Brâncoveanu la adresa membrilor familiei a fost de maximală uzând de prevederile hicleniei.

Vezi notele: 295, 333, 334, 417, 425, 638, 1106.

[99] *Terenurile Zlătarilor* – au cunoscut, în timp, o semnificativă evoluție, activitatea celor care își petreceau zilele căutând pe cursul apelor prezența aurului, fiind în atenția domniei, permanent obligată să asigure pungile care constituiau garanția că nu vor fi maziliți pentru a face loc unui rival cu posibilități sporite de a-și susține candidatura. Monopol al domniei avea un aparat de supraveghere, protecție, sancționare a faptelor care ar fi putut diminua veniturile domnului. Ca orișice breaslă și cea a zlătarilor avea un Sf. Lăcaș de închinăciune, respectiv *Biserica Zlătari* din Calea Victoriei nr. 12

Vezi notele: 786, 830.

[100] *Mahalaua Sărindarului* – în vecinătatea curții lui Șerban Cantacuzino, în actualul perimetru al Căii Victoriei, bulevardului Regina Elisabeta, străzilor Brezoianu și Constantin Mille. Denumirea evocă o veche ctitorie: *Mănăstirea Sărindarului* din București s-a aflat pe locul unde la începutul secolului al XX-lea au fost începute construcțiile la Palatul Cercului Militar (C.C.A., azi Cercul Militar Național).

Vezi notele: 196, 595, 665, 691, 752, 951, 1105, 1131, 1220, 1476, 1494, 1503-1505, 1511, 1555, 1777, 1838.

[101] Autorul se referă la lucrarea *Istoria Bucurescilor*, opera pasionatului cercetător al trecutului capitalei, Ionnescu Gion, carte care a constituit temei de pornire la drum pentru a cunoaște relicvele moștenite.

[102] *Deal* – Autorul folosește termenii improprii pentru relieful Bucureștiului. De fapt este vorba de zonele mai ridicate, terasele majore ale râului Dâmbovița, mai evidente pe malul drept.

Deși în decursul anilor ultimelor două veacuri noțiuni elementare de geografie se dobândesc în clasa a treia primară s-a ajuns la eronate formulări care s-au „plantat" în memoria colectivă, devenind termeni de definire în lucrările chiar ale geografilor. Exemplificăm, cu: „Dealul Spirii", „Dealul Mitropoliei", „Dealul Cotrocenilor", mai recent „Dealul Arsenalului" ș.a.

Vezi notele: 382, 490, 948, 1102, 1580, 2092.

[103] *Ateneul Român* – constituie rezultatul preocupărilor de ridicare culturală a poporului român, obiectiv major al generației de la 1848, înfăptuitoarea Actului Unirii din 1859 și a suitei de reforme care au deschis drumul spre modernizarea societății românești. Ca atare, în al șaptelea deceniu (25 ianuarie 1865) au fost puse bazele societății Ateneul Român de către Constantin Esarcu, V.A. Urechia, Nicolae Crețulescu, ș.a. care, de la începuturi modeste, activitatea fiind găzduită în casele Ghiculeștilor (Costache Ghica) din apropierea grădinii Cișmigiu, la intrarea principală de atunci, astăzi Piața Valter Mărăcineanu, a ajuns, prin activitățile desfășurate, prin capacitatea de atracție a noi și noi participanți, la nevoia stringentă a unui local corespunzător. La acțiunea de strângere a fondurilor necesare, chemarea mobilizatoare a lui Constantin Esarcu „*Dați un leu pentru Ateneu!*", răspunsurile au fost prompte, mijloacele variate de colectare conducând la o participare solidară a tuturor românilor, fapt care a permis ca între anii 1886-1888 să se desfășoare lucrările de construcție ale palatului după proiectul arhitectului francez Albert Galleron, având colaborator pe arhitectul român Constantin Băicoianu. Aceștia au fost obligați de fundația construcției începută, dar abandonată a unui manej de circ, să dea o formă circulară zonei centrale a edificiului menit să adăpostească marea sală pentru manifestări.

La lucrările de fierărie proiectanții au avut colaborarea arhitectului german Schwalbach. Peste ani au intervenit o serie de lucrări de extindere, de modificare a spațiilor pentru a le conferi noi funcționalități. Astfel au fost adăugite cele două aripi pentru găzduirea Pinacotecii Statului. Lucrarea a fost proiectată de arhitectul Leonida Negrescu.

Vezi notele: 352, 768, 877, 1143, 1863, 1880, 2250, 2309, 2380.

[104] *Iatac* – cameră de culcare, dormitor.

Vezi notele: 2149, 2300.

[105] *Sacnasie* – încăpere mică la catul superior al caselor domnești sau boierești ieșită în afară din fațada clădirii și închisă cu geamlâc sau cu obloane. În evoluția arhitecturii, acest spațiu a devenit loc de așteptare în casele boierești pentru cei veniți cu treburi la boieri. Procesul de modernizare a înlăturat acest element de arhitectură menit a proteja locuința de vânturi și ploi și a oferi totodată posibilitatea de a supraveghea strada, mijloc de afla cine se află la intrare.

Vezi nota: 2323.

[106] *Logofeți* – aici cu sensul de scriitori în cancelaria boierului preluând la nivelul cuvenit cele primite din cancelaria domnească.

[107] Prezența *icoanei sfântului păzitor* căruia îi fusese încredințată protecția imobilului, a valorile materiale și mai ales a celor ce locuiau, exprima o concepție în directă relație cu mentalitatea epocii. Icoana casei, a grajdului, a hornului, a pivniței au fost realități pe care astăzi le putem găsi numai în consemnările unor atenți observatori ai obiceiurilor și foarte rar ca relicve în vechile case bătrânești.

Vezi notele: 2262, 2323.

[108] *Buțile cu Drăgășani sau Dealul Mare* – conțineau vinurile renumitelor podgorii din Țara Românească. Butoaie de mare capacitate cu doage de lemn și cu cana pentru scurgerea licorii.

Drăgășani este localitatea din zona sudică a județului Vâlcea, situată pe malul drept al râului Olt, cunoscută ca important centru viticol și de vinificație, localnicii valorificând caracteristicile solului, a orientării plantaților, a speciilor de viță de vie , a atenției acordată de podgoreni tuturor etapelor unui an pentru a asigura cantitativ și mai ales calitativ producțiile de struguri supuși procedeelor de vinificație, de depozitare, îmbuteliere și livrare exemplară.

Vezi notele: 346, 1683.

[109] *Dealu Mare* – este zona prahoveană a dealurilor calcaroase cu orientarea pantelor spre sud conferind culturii de viță de vie proprietății deosebite. Bazin viticol de mare întindere care de secole asigură producții de struguri albi și roșii care prin vinificare oferă renumite vinuri. Din cele multe este suficient de amintit de podgoriile Valea Călugărească, Urlați, Tohani. Această renumită podgorie are o comuniune cu cea din județul Buzău unde vinurile de Pietroasele, Săhăteni sunt de asemeni bine apreciate.

[110] *Domniile fanariote* – au constituit regimul instaurat de puterea suzerană, Poarta Otomană, ca măsură menită a înlătura aspirațiile locale și de sancționare a defecțiunilor provocate de reacțiile domnilor Dimitrie Cantemir și Constantin Brâncoveanu. Ca atare au fost desemnați ca dragomani, funcționari ai Imperiului Otoman, greci din cartierul Fanar din Istanbul, oameni care prin cunoașterea lumii balcanice, a limbilor localnicilor, a legislației se considera că vor acționa în mod corespunzător pentru a mulțumii pe cei care adoptaseră o asemenea măsură.

Vezi notele: 260, 268, 344, 504, 614, 688, 742, 1062, 1119, 1240, 1283, 3313, 1320, 1323, 1960, 1962, 2021.

[111] *Aldămașul* – veche instituție juridică menită de a invita, la încheierea unei tranzacții, persoane de vârste diferite care, la caz de nevoie, să poată fi citate ca martori pentru a depune mărturie cum s-au desfășurat tratativele, ce s-a hotărât și cum s-a achitat suma convenită de părți. În acest caz aldămașul se bea umplând direct cupele de la caneaua buții, element preconstituit pentru a nu putea fi uitat sau confundat de participanți.

[112] *Sărbătoarea Sf. Paști* – Autorul se referă la curățenia generală făcută primăvara, pentru a da o nouă față casei, la interior și exterior, după anotimpul rece.

[113] *Macaturi din lână* – cuvertură subțire din lână, decorată cu elemente fie

florale fie liniare. Se confecționau și din bumbac. Ele aveau menirea de a acoperi un pat, o masă.

Vezi notele: 705, 1829, 1890.

114 Relațiile comerciale între cele două versante ale Carpaților au facilitat, printre altele, și importarea de mobilier produs de breslele transilvane. Predilect s-au bucurat de bună căutare lăzile de lemn, decorate cu elemente florale folosind culori pregnant specifice sașilor. Pentru veacuri mai apropiate, odată cu cunoașterea lumii central și vestic europeană, pretențiile beneficiarilor cu dare de mână s-a îndreptat spre mobilierul stil Bidermayer. Exemplificăm cu cel existent în incinta locuinței familiei Golescu, din conacul de la Golești.

Vezi notele: 65, 75, 91, 203, 304, 350, 409, 425, 499, 563, 627, 721, 726, 734, 790, 859, 886, 887, 890, 911, 998, 1001, 1122, 1124, 1127, 1160, 1173, 1373, 1401, 1420, 1484, 1498, 1516, 1538, 1559, 1569, 1722, 1895, 1916, 2166, 2271, 2284, 2370.

115 *Sipet* – cufăr de lemn cu capac boltit, ferecat cu cercuri de fier. În el se păstrau haine sau obiecte de valoare. În unele cazuri era ornamentat.

116 *Lumânarea de seu* – făcută din grăsimea animalelor rumegătoare.

117 *Lumânarea de spermanțet* – era făcută din grăsimea capului cașalotului, balenei, delfinului. Are culoarea albă și aspect de ceară. Spermanțetul este utilizat în preparatele cosmetice și la fabricarea lumânărilor.

118 *Lumânare din ceară* de albine; fiind costisitoare, nu era la îndemâna oricui.

119 „*Mucările*” – foarfece cu care se tăiau capetele arse ale lumânărilor pentru înviorarea flăcării (lumânării, candele, opaițe, felinare etc.)

120 „*Mucar*” – omul care avea grijă de permanenta intervenție de a nu se produce fum, mucurile fiind prea mari, a cădea pe jos ceea ce tăia pentru a reîmprospăta mucul și a aduna cu mare grijă toate aceste resurse de cănire.

121 *Florile de busuioc și iarbă mare* (și nu numai ele) îndeplineau multiple funcționalități, de la parfumul cel degajau și care crea o ambianță plăcută interiorului și până la rolul antiseptic, ele contribuiau la îndepărtarea insectelor din camerele respective.

Iarba mare – plantă medicinală din familia compozitelor cu o tulpină păroasă, care crește până la 150 cm. Cu frunze cordat ovale, flori galbene în capitule. Rizomii conțin substanțe antibacteriene. Folosită pentru prepararea ceaiului antibronșitic.

122 *Frantz Joseph SULZER* (? – 1791, Pitești), de obârșie elvețiană căsătorit cu o săsoaică din Ardeal. Pregătire și carieră militară în armata Austriei, stabilit în țările române după una din incursiunile întreprinse de cei care-și doreau extinderea statală spre est. Profesor la curtea lui Alexandru Ipsilante (1776). Preocupat de trecutul istoric, a lansat teza eronată a originii sud-dunărene a poporului român în lucrarea *Geschichte des Transalpinischen Daciens* (*Istoria dacilor transalpini*) publicată în trei volume la Viena în 1781. A adoptat în respectiva op o atitudine ostilă la adresa trecutului și a contemporanilor ca sancțiune că visurile de mărire nu i se realizaseră,

fiind influențat negativ și de consoartă. Preocupat și de folclor, a realizat notația a 10 melodii populare românești, considerată a fi cea mai veche notație muzicală referitoare la teritoriul carpato-dunărean.

Vezi nota: 131.

[123] În decursul anilor, și mai ales în primele decenii ale secolului al XX-lea, *bordeiul* a fost considerat, fără o atentă cercetare, ca o locuință necorespunzătoare. Cercetările întreprinse pe teren au permis o apreciere mai justă a modului de construire, a proporțiilor și a funcționalității spațiilor, relevând calitățile acestui tip de locuință. Cercetarea interdisciplinară a stabilit că gradul de confort și siguranță oferită de o asemenea construcție săpată în pământ și acoperită cu pământ, paie sau stuf pentru anumite zone de teren a fost expresia capacității de adaptare a țăranului român la condițiile climatice și chiar strategice, adeseori oferindu-i posibilitatea de a scăpa de inopinate prezențe la ușa bordeiului prin folosirea tainicei strecurători ingenios realizată pentru a se cotroci.

[124] *Geamul* – a intervenit târziu în folosirea ca membrană transparentă care să permită pătrunderea luminii în interiorul unui spațiu. Remarcând că fulgerele produceau în funcție de structura solului, „pietre transparente" omul a ajuns ca în cuptoare cu un grad mare de temperatură să obțină sticlă colorată pe care a folosit-o pentru realizarea vitraliilor, a oglinzilor.

Vezi notele: geamul: 105, 1097, 2017, 2126, 2290.

Pe teritoriul românesc au fost realizate în cadrul *glăjăriilor* folii care se recunosc după vălurirea suprafețelor geamurilor. În general aceste suprafețe erau de mici dimensiuni. Ca o mărturie a unor asemenea realizări sunt astăzi vechile icoane pictate pe sticlă. Vălurirea le conferă efecte deosebite în condiții de iluminare. Un asemenea centru meșteșugăresc producător de glajă era la Cârțișoara, azi județul Sibiu, iar icoane sunt în multe muzee din Transilvania. Citez colecția Muzeului Județean Hunedoara din Deva. La Muzeul din Bujoreni, județul Vâlcea în cârciuma satului de odinioară sunt câteva exemplare de sticle cu caracteristicile glăjăriilor producătoare.

Vezi notele: glăjărie: 185, 2017.

[125] *Bășică de porc* – printr-o tehnologie care releva experiență, răbdare, se obținea o cvasitransparență a peticului respectiv care se fixa pe o ramă de lemn servind de fereastră.

[126] *François RECORDON* (sfârșitul secolului XVIII – ?), elvețian din cantonul Vaud, a făcut studii de literatură și filozofie. Venit în Țara Românească a fost în anii 1815-1818 secretar al domnului Ioan Caragea. După 1821 s-a dedicat arhitecturii. Este autorul lucrării *Lettres sur la Valachie ou observation sur cette province et ses habitans, écrites de 1815 à 1821, avec la relation des derniers éveniments qui y ont lieu,* Paris, 1821, în care autorul a prezentat cele trăite, formulând totodată promisiunea către cititori de a elabora și o succintă istorie a Țării Românești care însă n-a mai fost editată, urmând ca cercetări viitoare să stabilească dacă totuși a fost elaborată această lucrare, manuscrisul eventual așteptând regăsirea și publicarea lui.

[127] *Olane* – țigle semicilindrice pentru acoperirea caselor, anexelor gospodăriei, gardurilor. Erau confecționate din argilă bine arsă. Termenul este folosit și pentru

definirea tuburilor cilindrice care serveau fie pentru alimentarea cu apă de la o anumită sursă, adeseori prin modul de îmbinare se asigura transportarea apei de la mare distanță. Variate ca dimensiuni erau folosite și pentru canalizare, evacuând din casele cele mai bine dotate apa uzată, dejecțiile.

[128] *Divan turcesc* – o sofa de proporții diferite, de mică înălțime, în general corespunzând proporțiilor beneficiarului, vârstei, rangului, preocupărilor. Caracteristică îi era atât amplasamentul cât și dotarea cu perne moi și multe. Prin amplasament central beneficiarul avea posibilitatea să urmărească tot ce se petrecea în spațiul respectiv, acordând atenție la ce-l interesa, ignorând sau expulzând tot ce era de prisos ca prezență umană. Instrumente muzicale, narghilele se aflau la îndemâna persoanei de pe respectivul divan. Măsuțe pentru servirea cafelei, a ceaiului făceau parte din ambientul divanului. Când era alăturat peretelui și beneficiarul era din rândurile oștenilor armele constituiau dotarea acestuia.

[129] *Caftan* – mantie albă lungă și largă folosită de lumea orientală, caracterizată prin croiul și elementele decorative care o împodobeau. Pentru cele mai scumpe se folosea firul de aur sau de mătase.

Protocolar, sultanul oferea noului domn un asemenea caftan lucrat de desăvârșiți croitori și decoratori. De aici verbul a căftăni, adică a înzestra o persoană cu un asemenea element de îmbrăcăminte care releva înalta recunoaștere a sultanului.

O purtau inițial domnii țării și marii demnitari. În epoca la care se referă autorul, ajunsese haină pentru cei care făceau serviciul în casele nobililor. În acest caz firul de aur era înlocuit cu materiale textile.

Vezi notele: 252, 961.

[130] Alfons Royer în *Aventura de Voyage*, publicat în 1837.

[131] *Alexandru IPSILANTI* (domn în Țara Românească între 15 septembrie 1774 – 4 ianuarie 1782 și august 1796 – 22 sau 28 noiembrie 1797 iar în Moldova între decembrie 1786 – 8 aprilie 1788) și-a început domnia după o carieră de dragoman în urma încheierii tratatului de la Kuciuc Kainargi din 10/21 iulie 1774 care prevedea pentru cele două țări scutirea de plătirea haraciului pe timp de doi ani. Rusia își asuma dreptul de a interveni în favoarea celor două țări pentru a le apăra interesele. Drept urmare, în septembrie 1774 Poarta Otomană a dat un hatișerif prin care reconfirma drepturile celor două țări dunărene și limitarea monopolului economic otoman, importantă breșă favorizând producerea și desfacerea către terți beneficiari a produselor ce nu interesa comerțul otoman.

Domn cu multă învățătură de carte a dorit să fie folositor în gospodărirea țării. Printre acțiunile reformatoare se înscrie reorganizarea justiției, fiind create patru noi instanțe pentru a rezolva litigiile de natură penală, civilă, comercială. Introduce condicile în care să fie consemnate hotărârile judecătorești și elementele probatorii prezentate instanțelor de judecată.

Pentru o bună orientare a juriștilor a procedat la promulgarea unui nou cod de legi cunoscut sub numele *Pravilnicească condică* din 1780 sau *Codul Ipsilante*. A luat măsuri pentru tipărirea unei condici în care a reunit prevederi ale vechii legislații bizantine, dar și a prevederilor legii pământului care era la baza judecăților timpului.

A perfectat raporturile cu mănăstirile ţării, scutindu-le de plata unor dări cu condiţia să asigure activitatea şcolilor.

Pentru buna asigurare a transporturilor a reorganizat sistemul care asigura caii de poştă, misiune coordonată nemijlocit de domnie.

A acordat o atenţie deosebită problemei graniţelor şi pazei în aşezările umane pentru a înlătura actele banditeşti.

Constatând starea precară a spaţiilor de la Curtea Domnească domnul a locuit în casele brâncoveneşti din Capul Podului Mogoşoaiei, lângă apa Dâmboviţei procedând la declanşarea lucrărilor de edificarea unei noi Curţi domneşti în martie 1775 în apropierea ansamblului monahal Mihai Vodă, lucrările fiind finalizate în 1776. Proiectul construcţiei a fost întocmit de Frasnz Joseph Sulzer inspirat de construcţiile bizantine, având la etaj locuinţa domnului, iar la parter serviciile administraţiei centrale. În imediată apropiere după planurile arhitectului grec Spiridon Macri s-a construit biserica care a primit ca hram pe Marea Muceniţă Ecaterina, patroana soţiei domnitorului. Soarta acestor construcţii va fi marcată de o succesiune de incendii distrugătoare, primul având loc în timpul prezenţei ocupanţilor austrieci în 1789.

A început publicarea *Mineelor* traduse în limba română, contribuţie fundamentală în generalizarea oficierii Sf. Slujbe în limba română.

Analizând cauzele inundaţiei provocată de râul Dâmboviţa, conform planului întocmit de un elveţian domnul a dispus săparea la Lunguleţu a unui canal care să permită devierea unei părţi din debitul râului în albia Argeşului la momente de viitură

Au fost luate măsuri pentru buna gospodărire a oraşului constituind Epitropia obştilor, precizându-le angajaţilor competenţele.

Pentru buna securitate a locuitorilor a delimitat competenţele agiei şi a spătăriei.

A iniţiat reorganizarea fiscală, administrativă şi juridică a ţării.

În ianuarie 1776 Alexandru Ipsilanti a procedat la reformarea Academiei domneşti de la „Sf. Sava" conferindu-i caracterul în spiritul iluminist al epocii.

În 1776 au fost luate măsuri pentru delimitarea întinderii oraşului prin marcarea extremităţilor cu ajutorul unor Cruci de piatră.

Pentru a asigura prosperarea manufacturilor producătoare de hârtie Alexandru Ipsilanti le-a asigurat privilegiul de monopol.

Vezi notele: 195, 515, 838.

[132] *Frederich Wilhelm de BAUR /Bauer/* (1731, Hanau, Germania – 1783, Rusia). Pregătire şi carieră militară în toată Europa, iar din 1762 a activat în Rusia. Promovat locotenent general şi mareşal general al armatei ruse, având astfel prilejul să cunoască şi ţările române, publică în anul 1778 la Frankfurt şi Leipzig lucrarea *Mémoires historiques et géografiques sur la Valachie avec un Prospectus d' un Atlas géographique et militaire de la dèrniere guerre entre la Russie et la Porte Ottomane*. Informaţiile au fost culese de Bauer între anii 1770-1776, deci anul 1797 pare a fi greşit menţionat de Gheorghe Crutzescu.

A fost un pasionat de problemele tehnice. Perioadele în care capacitatea sa de organizator al instituţiilor militare n-a fost prioritară s-a dedicat problemelor tehnice, cărora le-a acordat o atenţie sporită şi după pensionare. Amintim în acest sens

lucrările hidraulice care au facilitat asigurarea terenurilor împotriva inundațiilor unor importante așezări umane.

[133] *Han* – loc de popas amplasat la anumite distanțe pentru a oferi celor aflați la drum loc de găzduire pentru ei, caii atelajelor și bunuri transportate. În general erau construcții fortificate cu o strajă care asigura supravegherea, avertizarea și apărarea obiectivului pe timp de zi de noapte. Exemplificăm cu „Hanul Roșu" de la traversarea râului Teleajen pe drumul care, depășind pasul Bratocea, asigura legătura rutieră cu Transilvania.

Vezi notele: 35, 96, 162, 298, 304, 496, 629, 642, 646, 648, 649, 666, 786, 790, 860, 865, 1026, 1115, 1180, 1574, 1650, 1918, 1934, 2367.

[134] *Fréderic DAMĖ* (1849, Tonnerre, Franța – 1907, București), studii de drept la Paris, gazetar, de critic dramatic. colaborând cu Bonifaciu Florescu, venit în România în anul 1872, desfășurând în continuare o bogată activitate în gazetărie, militând pentru progresul presei românești, carieră didactică, la 1876 profesor de franceză la „Sf. Sava", traducător, publicist cu o largă paletă de preocupări editoriale inclusiv de evidențiere a trecutului poporului român, consecvent filo-român, la 1877 colaborator la „Românul", la 1883 prim redactor la periodicul de limbă franceză „l'Indépendance Roumaine" până în 1887 când a fondat „Libérté roumaine". Concomitent se interesează de trecutul istoric al poporului român. Pune bazele unor periodice, desfășoară o activitate administrativă și didactică. Activitatea ziaristică a încetat-o la 1890 pentru a se dedica profesoratului și unor funcții în aparatul de stat și elaborării unor lucrări de sinteză. A întocmit și lucrarea de prezentare a Capitalei *Bucarest en 1906,* Editura Socec, București, 1907, IV + 548 p., referință și la expoziția din 1906 din Parcul ulterior denumit Carol I. *N.B. există și un tiraj cu 650 p.*

Vezi nota: 1125.

[135] *Ulucă* – gard înalt realizat din scânduri groase din stejar (definite și blană), având partea superioară ascuțită, iar partea inferioară cătrănită cu păcură pentru a-i prelungi dăinuirea.

[136] *Parmalâcuri* – împrejmuirea unui pridvor, balcon, loggie, prispă. Se mai folosea și termenul pălimar. În acest caz este drumul de strajă cu locuri de tragere împotriva atacatorilor.

[137] *Lețcaie* turcească, *lăscaie* – monedă de aramă cu mică valoare circulatorie, folosită pe teritoriul românesc în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea. În vorbirea curentă este echivalentul măruntișului fără valoare, mai ales în perioadele de devalorizare a monedei.

[138] Războiul împotriva tarabelor a fost impus de dezvoltarea traficului stradal precum și de necesitatea asigurării securității, multe din incendiile, care în secolele trecute au mistuit cartiere întregi, fiind provocate și întreținute de asemenea tarabe improvizate, mai ales în sezonul rece când pentru a se încălzi tarabagii făceau câte un foc într-o improvizație de la care o scânteie luată de vânt era suficient de a produce un pârjol ca cel din Săptămâna Paștelui anului 1847.

Vezi nota: 885.

[139] Pe locul grădinii „Colos”, aflată între Poliția Capitalei și strada Eforiei a fost înălțată în ultimele decenii ale secolului XX o clădire pentru a adăposti Casa de Mode a U.C.E.C.O.M.

Vezi notele: 356, 827, 888.

[140] *Ioan Gheorghe CARAGEA* (? – 1844) fiul lui Nicolae mare dregător al Porții Otomane, domn al Țării Românești între anii 1812-1818, stabilea între clasele sociale raporturi, defavorizând țărănimea. Domnul a rămas în memoria colectivă prin urmările ciumei care a bântuit în Țara Românească în timpul domniei sale, dar și prin cele întreprinse în domeniul juridic.

Vezi notele: 126, 420, 453, 1141, 1304, 1388, 1660, 1969, 2093, 2227, 2287, 2288.

[141] Corect *V.A. URECHIA / pseudonimul lui Vasile Alexandrescu/* (15/27 februarie 1834, Piatra Neamț, județul Neamț – 22 noiembrie/5 decembrie 1901, București, cimitirul Bellu, figura 30, locul 2). Liceul la Iași, studii de litere, științe și filozofie în Franța și Spania, istoric, scriitor, carieră universitară din 1857, la Iași și București, folclorist, s-a preocupat de depistarea mărturiilor trecutului referitoare la istoria poporului român, concomitent manifestând o preocupare constantă pentru trecutul și soarta românilor din afara granițelor României a fost permanent preocupat de evoluția școlii, adunând și publicând documente, a acordat o atenție deosebită monumentelor istorice, cinstirii Eroilor neamului și a personalităților; activitate în calitate de secretar general și ministru în Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, editor de periodice, inițiator și fondator de societăți menite să sprijine activitatea românilor de pretutindeni, membru fondator și președinte al Ligii Culturale, al Ateneului Român, al Societății macedoromâne, al Societății literare devenită evolutiv Societatea Academică Română, Academia Română. La menționatele societăți a fost un consecvent donator, contribuind la îmbogățirea patrimoniului acestora. Fecund scriitor, folclorist, animator cultural, inițiator și participant la înființarea și susținerea unor instituții culturale, conferențiar, publicist, deputat, senator, membru al Academiei Române ales la 2/14 iunie 1867 și al altor prestigioase foruri științifice internaționale, donator.

Vezi notele: 103, 159, 383, 877, 971, 1861, 1873, 1874, 2298, 2359.

[142] *Pitac* – document oficial care în general conține un decret pentru ridicarea în rang a unui boier; diplomă de boier poruncă domnească.

Vezi nota: 1267.

[143] *Vel*=mare, *vel agă* – mai marele poliției. Denumire preluată de la armata otomană unde definea un ofițer. În Țara Românească definea pe comandantul cu misiune de asigurare a pazei orașului.

[144] *Butcă* – caleașcă, trăsură elegantă, cu arcuri foarte flexibile având menirea de a atenua hurducăiala provocată de gropile drumurilor desfundate.

Vezi notele: 212, 1242.

[145] *Polcovnicul de pod* – grad în armată echivalent cu cel de colonel. La timpul respectiv înlesnirea fluenței circulației era încredințată unui asemenea

ofițer responsabil de starea drumului, de degajarea la trecerea alaiului domnesc, de înlăturarea a tot ceea ce ar fi putut pune în pericol securitatea domnului.

[146] *Scosuri* – abuziva acțiune de a ocupa trotuarul cu diverse „noutăți" menite a atrage cumpărătorii.

[147] *Tulumbagii* – pompieri mânuitori ai furtunurilor. Oameni care, cu ajutorul tulumbelor, asigurau stingerea incendiilor.
Vezi notele: 843, 1298.

[148] *Grigore D. al IV-lea GHICA vv.* (1755-1834, București, înmormântat la biserica Tei ctitoria sa), primul domn pământean al Țării Românești de la 30 iunie 1822 la 29 aprilie 1828. Începutul domniei a fost dificil petrecându-se încă numeroase abuzuri din partea trupelor otomane de ocupație după înăbușirea Eteriei. La protestul energic al ambasadorului Angliei la Istanbul, în numele puterilor europene, și o demonstrație de forță, din partea Rusiei, au fost retrase aceste trupe. A fost urmarea convenției dintre Rusia și Poarta Otomană încheiată la Cetatea Albă. Bun gospodar Grigore Ghica a acționat în anii domniei pentru schimbarea stărilor din țară după revoluție și cele petrecute în deceniile anterioare. A antrenat la acțiune pe cei care doreau o radicală schimbare și a declanșat elaborarea a numeroase reforme menite a servi la propășirea țării. Ele vizau starea economică, socială, culturală, spirituală și edilitară. În București s-a trecut la realizarea pavajelor cu piatră. La colegiul „Sf. Sava" s-a acționat pentru reluarea cursurilor și îmbunătățirea dotărilor, încadrării cu profesori români. Domnia i-a fost curmată de reluarea ostilităților dintre Rusia și imperiul Otoman, cea de a 7-a mare confruntare. Motivația era că n-au fost respectate prevederile convenției de la Cetatea Albă. La ordinul țarului Nicolae Pavlovici trupele Rusiei au trecut Prutul, domnul fiind astfel silit să se refugieze în Transilvania.
Vezi notele: 225, 447, 1144, 1328, 1778, 2310.

[149] *Vornicia* – instituție din componența Curții domnești, având responsabilitatea bunei administrări a acesteia. Dregătoria *vornicului* făcea parte din Sfatul domnesc, concomitent având și drept de judecată pe întreg teritoriul țării, cu excepția Olteniei. În Moldova era o funcție militară. În ambele principate ea a evoluat în timp.
Vezi notele: 73, 83, 153, 163-166, 175, 183, 384, 675, 681, 834, 837, 862, 891, 908, 995, 1005, 1039, 1087, 1140, 1404, 1512, 1514, 1588, 1667, 1668, 1709, 1920, 1934, 1980, 1981, 2000, 2027, 2079, 2085, 2183, 2242, 2251, 2323, 2394, 2408.

[150] Inginer HARTL.

[151] *Curtea Arsă* – în ultimul pătrar al veacului al XVIII degradarea vechii Curții Domnești l-a determinat pe noul domn Alexandru Ipsilanti să locuiască în casele de lângă râul Dâmbovița declanșând lucrările de edificare a Curții Noi, care însă au intrat în memoria colectivă cu definirea de Curtea Arsă, deoarece repetate devastatoare incendii au impus refaceri, redotarea și în ultimă instanță renunțarea.
Vezi nota: 418.

[152] Este vorba de traseul care s-a impus în timp ca ulița (strada) Mihai Vodă.

Această arteră de circulație peste apa Dâmboviței, trecând *Podul Gârlei* asigura legătura între vechea ctitorie a lui Mihai Vodă din 1589-1591, mănăstirea Sf. Nicolae, (precum și noua ctitorie a lui Alexandru Ipsilante din 1775) cu vechea zonă a curților domnești din sec. XVI-XVIII, devenită la acel timp Curtea Veche.

153 *Grădișteanu* – familie de boieri din Țara Românească ce și-au avut averile în Grădiștea din fostul județ Vlașca, azi Giurgiu, având și o ramură la Mogoșești. Au deținut dregătorii însemnate în secolele XVI-XX. Numele vine de la Bunea Grădișteanu, vistier, mare vornic, om de încredere a lui Constantin Brâncoveanu.

154 *Nicolae T. ORĂȘANU* (1833, Craiova, județul Dolj – 1890, Bucureşti). Studii incomplete la „Sf. Sava", precoce gazetar de la 1854, poet satiric, autor al *Misterelor mahalalelor, sau Cronica scandaloasă a orașului* (9 broșuri publicate în anii 1857-1858). Antidinast preocupat de a-l ataca în articolele sale pe domnul Carol I, A deținut diverse funcții administrative, de la 1880 director la „Monitorul Oficial".

A locuit pe str. Poetului, azi Enăchiță Văcărescu la nr. 7. Ani de zile o mică placă de marmură menționa această prezență. În ultimul pătrar al secolului al XX-lea casa a fost demolată pentru extinderea Institutului Teologic.

Vezi notele: 982, 1043, 1837, 1898.

155 *Société de basalte artificiel* a realizat calupuri de diverse dimensiuni din bazalt artificial, produs la București cu care au fost realizate pavaje pentru trotuare. De o calitate deosebită acolo unde spiritul gospodăresc le-a respectat ele au dăinuit. Menționăm în 2010 încă existența ca pavaj atât în curtea Muzeului Municipiului București, unde au fost folosite calupuri mari și curtea casei care găzduiește Uniunea Scriitorilor unde au fost folosite calupuri mici.

156 *Sală Mozart.* Fréderic Damé se referă la zona care va găzdui ulterior noua sală Mozart care, în ultimele decenii ale secolului XIX a jucat un rol important în promovarea activității artistice. Situată în Calea Victoriei nr. 56, sala a adăpostit numeroase expoziții de grup sau individuale ale artiștilor plastici.

157 *Trăsură de piață* cu doi cai bine îngrijiți având pe capră imperturbabilii mânuitori, celebrii muscali cu a lor costumație specifică.

Vezi notele: 144, 213, 216, 959, 1039, 1182, 1219, 1494, 2061.

158 La momentul la care face referință autorul teatrul se numea Teatrul cel Mare. A fost construit pe calea Mogoșoaiei, după proiectul coordonat de arhitectul Josef Heft, între anii 1847-1852. A fost inaugurat la 31 decembrie 1852, având ca prim director pe Costache Caragiale. A fost renovat și redecorat în anul 1875 și *a devenit, la 6 aprilie 1877, Teatrul Național.* În deceniile următoare a cunoscut și alte intervenții salutare pentru îmbunătățirea condițiilor scenice, confortul sălii, acustica și iluminarea. Lovit de bombardamentul din 24 august 1944 s-a decis pripit demolarea lui.

Vezi notele: 203, 227, 340, 368, 662, 855, 869, 871, 1153, 1162, 1193, 1228, 1388, 1410, 1414, 1417, 1427, 1431, 1449, 1451, 1561, 1648, 1622, 1692, 1667, 1672, 1684, 1689, 1699, 1702, 1704, 1710, 1740, 1885, 2085, 2249.

159 Pentru omul Carol I timpul era foarte prețios și ca atare se odihnea

schimbând preocupările. Ca mijloc de destindere, de relaxantă odihnă realiza sculptură în lemn. La Brăila în marea donație făcută de V.A. Urechia constând din valoroase manuscrise, cărți, documente sunt incluse și două dulapuri de cărți realizate de Carol I.

Vezi notele: 373, 431, 678, 971, 1499, 1764.

160 În acest caz nu este vorba de un *pitac*, ci de o *anaforă* a marilor boieri către domnitor care primea ca răspuns un *pitac domnesc* prin care se stabileau modalitățile de organizare a iluminatului Podului Mogoșoaei.

161 *Stânjenul* – unitate de măsură a lungimii, variind, de la o epocă la alta și după regiune. Între 1,96 m și 2,23 m. În acest caz stâlpul avea circa 3 m.

Vezi notele: 1237, 2209, 2229, 2290.

162 *Mitropolitul Nectarie Moraitul* – episcop al Râmnicului de la 8 septembrie 1792 la 16 decembrie 1812 și mitropolit al Ungrovlahiei din 1812 la 1 mai 1819. Retras din scaunul mitropolitan, a decedat la 13 septembrie 1825.

163 *Marele ban Radu GOLESCU* (3 mai 1746 – 1818), fiul lui Iordache Știrbei și al Anei (Anita) Golescu. A fost unul din cei mai de vază boieri de la începutul secolului XIX, prin cele întreprinse a demonstrat că era receptiv la ideile de modernizare a societății din Țara Românească. La 1808 și 1814 era mare vornic în Divanul țării.

Vezi notele: 1656, 1975.

164 *Vornicul Isac RALET* din familia boierilor Rallet, de obârșie greacă, ce s-a impus în Țara Românească pe la sfârșitul secolului XVIII; mare vornic și mare ban la 1818. A fost căsătorit cu Nastasia, fiica banului Ghika.

165 *Vornicul Barbu VĂCĂRESCU* (? – 1831) spătar în 1782, mare vistier la 1821, mare ban, caimacam la 1827.

Vezi notele: 1657, 2188, 2230, 2249, 2291.

166 *Vornicul Dumitrache D. RACOVIȚĂ* (1781-1835) din familia originară din Moldova, căsătorit cu Smaranda Ipsilanti.

167 Nu este vorba de o jalbă a marilor boieri ci de o anaforă a marilor boieri.

Vezi notele: 63, 124.

168 „*Paralele felinarelor*" – taxa prin care se asigura iluminatul public. Ulterior acesta a trecut în obligația primăriei.

169 *Masală, masalale* – torță, faclă, iar purtătorul era un *masalagiu*, persoană tânără cu calități sportive care mergea pedestru (alerga) înaintea călărețului sau echipajului pentru ca să lumineze calea, să semnaleze situații deosebite necesar să fie evitate.

Vezi notele: 1257, 1316.

170 *Păcură* – una din cele mai vechi întrebuințări ale petrolului pe teritoriul României.

171 Această *puşcărie* din imediata apropiere a Curţii Domneşti era amenajată nu pentru diverşii delicvenţi ci pentru pricinile care priveau securitatea domnului, actele de hiclenie cu diverse grade de gravitate şi de sancţionare. Era un loc de tranzit pe timpul cercetărilor, ca la finalizarea anchetei, în funcţie de gravitatea stabilită sancţiunea era: să i se curme viaţa, să fie surghiunit într-un loc de ispăşire, şi mai rar să fie eliberat.

172 *Piaţa de flori* – a fost o construcţie metalică, cu compartimentări bine amenajate. Avea o decentă ţinută. Anticipând construcţia blocului lamă spre bulevardul 1848, azi Ion C. Brătianu, a fost înlăturată, devenind loc de parcare al autovehiculelor lângă Hanul lui Manuc şi Cafeneaua Veche.

173 *Ocna Slănicului* din judeţul Prahova a asigurat extragerea sării, nu a avut forări care să ajungă la eventuale straturi de ţiţei.

Sarea a început să fie extrasă în 1688 prin preocuparea spătarului Mihai Cantacuzino, folosindu-se metoda de exploatare în camere mici cu pereţi pătraţi cu planşeu de siguranţă între niveluri.

Faptul că judeţul respectiv a fost prioritar furnizor al aurului negru, credem că formularea face referinţă la zona prahoveană.

174 *Ban mare* – dregător delegat de domnul Ţării Româneşti să cârmuiască Valahia Mică (Oltenia). În ierarhia boierească era considerat primul boier al Ţării, ban al Craiovei.

Vezi notele: 65, 77, 83, 84, 163, 165, 166, 384, 430, 502, 546, 593, 743, 752, 940, 941, 994, 1106, 1140, 1229, 1231, 1506, 1512, 1520, 1657, 1813, 1814, 1980, 1981, 2010, 2079, 2187, 2241, 2251, 2254, 2310, 2314, 2389, 2391.

175 *Mare vornic* – cel dintâi boier din divan, având misiunea de cârmuitor şi de înalt judecător al Curţii domneşti şi al întregii ţări.

Vezi notele: 73, 83, 149, 153, 164, 163, 165, 166, 183, 384, 675, 681, 834, 837, 862, 891, 908, 995, 1005, 1039, 1087, 1140, 1242, 1424, 1512, 1514, 1588, 1667, 1668, 1709, 1920, 1934, 1980, 1981, 2000, 2027, 2079, 2085, 2183, 2251, 2323, 2394, 2408.

176 *Mare logofăt* – unul din cei mai de seamă boieri al ţării, urmând în ierarhie după marele ban.

Vezi notele: 91, 176, 342, 343, 379, 382, 384, 437, 453, 535, 596, 681, 716, 834, 835, 849, 941, 1088, 1305, 1320, 1347, 1359, 1415, 1430, 1517, 1586, 1578, 1616, 1728, 1752, 1768, 1782, 1812, 1813, 1862, 1920, 1955, 1956, 2027, 2028, 2040, 2116, 2224, 2290, 2314, 2351, 1408.

177 *Mare spătar* – şeful armatei şi al poliţiei, comandant suprem al oştirii ţării.

Vezi notele: 62, 83, 84, 173, 165, 177, 227, 287, 323, 382, 384, 394, 455, 533, 855, 886, 887, 892, 940, 1039, 1153, 1169, 1230, 1231, 1315, 1338, 1360, 1657, 1778, 1838, 2011, 2034, 2056, 2069, 2330, 2391.

178 *Hatman al divanului* – mare boier cu însărcinări speciale, ocazionale.

Vezi notele: 859, 1035, 1338.

[179] *Mare vistier* – mare boier cu misiunea de a asigura administrația financiară a țării și problemele visteriei statului.

Vezi notele: 84, 165, 358, 384, 468, 877, 1027, 1088, 1231, 1657, 1687, 1814, 1815, 1956, 1967, 2000, 2187, 2254, 2345, 2351, 2391, 2393.

[180] *Mare postelnic* – mare boier din divan, având funcția de mareșal al Curții și de îngrijitor al camerei de dormit a domnului. În secolele XVIII-XIX răspundea de treburile externe ale țării.

Vezi notele: 87, 93, 384, 787, 846, 940, 1342, 1920, 1940, 2000, 2108, 2412.

[181] *Țigani domnești* – robi cu statut aparte care îndeplineau diferite munci gospodărești. În anumite împrejurări domnul dăruia unuia dintre boierii, care se distinsese prin activități utile domniei, unul sau mai mulți asemenea țigani. Semnificativ este faptul că acești robi se bucurau de anumite drepturi, inclusiv de dreptul de a poseda bunuri mobile și imobile. În situații deosebite, ca răsplată, puteau fi eliberați.

Vezi notele: 478, 886, 1039, 1265, 1495, 1581, 1822, 1981.

[182] *Armașul* – om înarmat având misiunea de a asigura paza și ordinea. În acest caz, cel care avea răspunderea asigurării pazei la Curtea domnească. Marele armaș era un înalt dregător care se ocupa cu supravegherea închisorilor și a execuțiilor.

Vezi notele: 1302, 1339, 2167, 2715.

[183] *Vornicul de temnițe* – boierul care avea în grijă buna organizare a închisorilor țării (paza, asigurarea întreținerii deținuților, activitatea producătoare de venituri).

Vezi notele: 900, 1302.

[184] *Războiu* – în acest caz este vorba despre instrumentul de țesut. Exista și formula folosită de cei care se ocupau de argăsirea blănurilor care întindeau pielea fixând-o de o ramă sau pe o planșă pentru a se usca după ce-i aplicaseră operațiunile de îndepărtare a grăsimilor pentru a o face cât de cât transparentă.

[185] În condițiile în care lipsea sticla, pereții transparenți ai *felinarului* erau confecționați din asemenea membrane care, supuse unui tratament special, căpătau o oarecare transparență. La sfârșitul secolului XVIII și începutul secolului XIX produsele glăjăriilor au înlocuit treptat aceste membrane, iar prin realizarea sticlei trasă în primele fabrici, membranele de piele au fost înlăturate definitiv, fiind folosite numai la „lampadarele” confecționate pentru anumite serbări folclorice.

[186] *Uleiul de rapiță* – a fost folosit în transportul feroviar timp de bune decenii, atât pentru manevranții din gări, triaje cât și pentru felinarele garniturii de vagoane.

[187] *Gaz aerian* – combustibilul obținut prin trecerea unui curent de aer peste cărbunele înroșit. A fost folosit în perioada premergătoare utilizării curentului electric la iluminarea stradală, a instituțiilor și a unor locuințe particulare.

În acest scop s-a efectuat în apropierea Câmpului Libertății de la Filaret (azi între bulevardul Mărășești, strada Lânăriei, strada Candiano Popescu și calea Șerban Vodă) o importantă suprafață de teren, pe atunci colmatat, pe care s-au ridicat construcțiile uzinei de gaz aerian și depozitele de cărbuni. Alegerea acestui loc a fost

în concordanță cu darea în exploatare a primei linii de cale ferată care asigura legătura capitalei cu portul Giurgiu, fapt care înlesnea aducerea la București a combustibilului necesar până în curtea uzinei.

Vezi notele: 661, 2248.

[188] *Constantin C. BACALBAȘA* /la naștere *Telescu*/ (21 august/2 septembrie 1856, București – 5 februarie 1935, București, cimitirul Bellu, figura 74, locul 44), studii gimnaziale la gimnaziul „Carol I", Brăila, liceale la „Sf. Sava", București, parțiale de drept, s-a consacrat gazetăriei pe care a slujit-o până la moarte, dramaturg, publicist. Evocator al unor momente din evoluția orașului București, inclusiv anii ocupației inamice 1916-1918.

Constantin Bacalbașa, *Capitala sub ocupația dușmanului 1916-1918*, Editura Alcalay et. Calafeteanu, Brăila, 1921. A întreprins studii istorice, memorialistică. Autor al celor patru volume *Bucureștii de altădată*, publicate între anii 1927-1932.

Constantin Bacalbașa, *Bucureștii de altădată,* vol. I (1871-1877), Editura Eminescu, București, 1987, p. V-XXXIV. Textul lui Bacalbașa dă denumirea pe care străzile respective le-au purtat abia de la 8 octombrie 1878. La 1871 strada Smârdan se numea Ulița sau Strada Germană, Calea Victoriei era Podul Mogoșoaei sau Calea Mogoșoaei.

Vezi nota: 484.

[189] *Sita incandescentă* pentru lămpile cu gaz a fost inventată de chimistul austriac *Carl AUER Von Welsbach* (1858-1929). Carieră universitară la Viena, cercetări cu rezultate remarcabile.

[190] *Claymoor* pseudonimul lui *Mihail /Mișu/ VĂCĂRESCU* (1843-1903, București, cimitirul Bellu, figura 17, locul 15), ilustru și activ gazetar al epocii, care-a publicat articole în limba franceză, menite să ofere cititorilor informații din lumea „bună". Ele apăreau în cadrul rubricii Carnetul «Heigh Lifului» din ziarul „L'Independance Roumaine".

Vezi notele: 1199.

[191] *Eldorado* – fantezia întreprinzătorului doritor a redobândi rapid sumele învestite, chiar și cu un substanțial câștig, a determinat alegerea denumirii grădinii, recurgând la numele unei țări imaginare din America de Sud considerată a fi extraordinar de bogată de unde și-au obținut conchistadorii spanioli aurul adus în Europa.

[192] *Lampa cu arc – lampa cu arc electric sau voltaic* – realizează o descărcare electrică între doi electrozi prin care circulă curent de înaltă intensitate sub o tensiune relativ mică, descărcarea este inițiată prin atingerea electrozilor și se produc puternice efecte calorice și luminoase.

[193] *Vadul* celor care transportau apa cu sacaua pentru a o vinde. Se afla în apropierea podului care conducea la mănăstirea Mihai Vodă. Sacaua era un butoi fixat pe un cadru de căruță tras de un cal.

[194] *Puțul cu Zale* – era în perimetrul bisericii Crețulescu. Denumirea ne obligă să înțelegem că era o fântână cu două găleți. Prin manevrarea lanțului cu zale se

dobândea urcarea și coborârea concomitentă a două gălеți. Una plină, cea care urca și cea goală care cobora pentru a se umple. Localizarea formulată este relativă, știut este că această fântână este în directă relație cu cimitirul, care, conform uzanțelor anterioare măsurii de a nu mai permite înmormântări în oraș, era în jurul bisericii Crețulescu.

Vezi notele: 1887, 1948.

195 *Alexandru V. IPSILANTI.*

Vezi notele: 70, 131.

196 *Biserica Sărindari* și terenul adiacent au fost în atenția generațiilor de la sfârșitul secolului XVIII și începutul celui următor. Numeroase inițiative au căutat să confere locurilor o deosebită prestanță. A fost epoca când, folosind tuburile ceramice, s-a adus apă de la mare distanță. Elementarele condiții necesare pentru buna circulație a apei erau: 1) să fie asigurată zona de recoltare pentru a nu fi colmatat sorbul, 2) traseul să fie cu înclinarea cuvenită, 3) asigurată permanenta curățenie la locurile de curgere. Inițiativa lui Alexandru Ipsilanti a permis amenajarea hidrotehnică.

Vezi notele: 752, 1504, 1511.

197 *Suru bașa* – mai marele peste cei ce asigurau alimentarea cu apă, responsabil cu întreținerea lucrărilor hidrotehnice.

198 Locul vechii *fântâni* din fața actualei clădiri a Cercului Militar Național a fost luat de fântâna dintre cele două scări care conduc la terasa restaurantului. Ea a fost însă creată spre finalul secolului XIX ca o componentă a programului de măsuri adoptat pentru pregătirea Capitalei pentru a primii vizita protocolară a familiei imperiale a Imperiului Austro-Ungar.

199 *Biserica Izvorul Tămăduirii* – ctitoria lui Nicolae Mavrogheni vv. și a soției sale Maria situată pe actuala stradă a Monetăriei nr. 4 a fost zidită între anii 1785-1787. În apropiere au fost ridicate case domnești precum și casa apelor. Astăzi trecem pe lângă gardul școlii și remarcăm o cișmea, fără apă, care cândva oferea trecătorului însetat apa adusă pe olane prin preocuparea lui Nicolae Mavrogheni.

200 *Strada Berthelot* de azi, după numeroase rebotezări. A fost definită mult timp ca a Fântânii amintind de existența Cișmelei Roșii, nume preluat de la culoarea cărămizilor. A rămas în memoria colectivă prin realizarea, prin preocuparea domniței Ralu, a sălii unde au fost organizate reprezentații teatrale.

Henri Mathias BERTHELOT (7 decembrie 1861, Fleurs, Loire, Franța – 21 ianuarie 1931, Paris) studii și carieră militară, în primii ani ai războiului /1914-1916/ a îndeplinit misiuni la Marele Stat Major în calitate de general ca în toamna anului 1916 să fie trimis în România conducând Misiunea Militară Franceză, având calitatea de consilier tehnic în Marele Cartier General al Armatei Române. A avut prețioase contribuții în iarna 1916-1917 la reorganizarea, dotarea și instruirea oștirii române care, în condițiile verii anului 1917 atât în acțiunile ofensive cât și în cele defensive, a demonstrat modul cum și-a însușit cele preconizate de el. Prin modul de comportare a câștigat repede simpatia atât a comandanților cât și a trupelor. Analiza pe care a întreprins-o l-a ajutat ca în foarte scurt timp să înțeleagă de unde proveneau

majoritatea defecțiunilor de pe frontul de răsărit în campania anului 1916. El a sesizat lipsa de loialitate a „aliatului” rus care prefera să fie, cu mici excepții, în expectativă fără să-și asume responsabilitățile ce-i reveneau conform celor stipulate de tratatele semnate cu România. Defecțiunile intervenite după revoluțiile din Rusia au determinat o nouă situație pentru România nevoită să ajungă la tratativele cu inamicul fapt care a impus, în primăvara anului 1918, misiunii militare franceze să părăsească Moldova. În toamna anului 1918 în condițiile ofensivei din peninsula balcanică trupele franceze s-au apropiat de Dunăre, moment în care și trupele române au trecut la acțiune pentru îndepărtarea inamicului de pe teritoriul României. După realizarea joncțiunii celor două armate aliate la 1 Decembrie 1918 generalul H. Berthelot a intrat în Capitală aflându-se în suita regelui Ferdinand I. Recunoștința românilor s-a manifestat în cele mai diverse modalități. Primirile entuziaste în localitățile pe care le-a vizitat , declararea ca cetățean de onoare la Giurgiu, declanșarea unor acțiuni care să aducă în forul public a unor simboluri ale cinstirii, amenajarea și îngrijirea locurilor de veci unde au fost înmormântați membrii misiunii căzuți la datorie pe teritoriul României, toate au fost încununate de formulările lui Nicolae Iorga care, în Parlamentul României, a propus să-i fie acordată calitatea de cetățean al României și să fie împroprietărit cu un domeniu și un conac în localitatea Fărcădia din județul Hunedoara, măsuri aprobate în unanimitate. Locuitorii comunei au revendicat și schimbarea numelui localității pentru ca posteritatea să-i cinstească astfel numele. Forul științific al țării a hotărât la 5 iunie 1926 desemnarea ca membru de onoare al Academiei Române. La rândul său, la reveniri de mai multe ori în România, a căutat să parcurgă drumurile țării, să se reîntâlnească cu foști luptători acum aflați implicați în ampla bătălie a reconstrucției țării. Mai mult, în testamentul pe care l-a redactat a inclus prevederi referitoare la soarta a ceea ce deținea în România prevăzând ca Academia Română să fie beneficiara veniturilor, sumele obținute urmând să se constituie un fond cu ajutorul căruia să declanșeze acțiuni care să permită studierea relațiilor franco-române în decursul timpurilor, la o mai bună cunoaștere reciprocă a celor două țări latine. Decesul său a îndurerat întreaga opinie publică din România.

Vezi notele: 494, 1432, 2223, 2224, 2284, 2285.

[201] *Regulamentul Organic* – a fost elaborat în urma războiului dintre imperiul Rus și cel Otoman, principatele Dunărene rămânând sub suzeranitatea Porții, au fost trecute sub protectorat rus, exercitat, pentru o bună perioadă de timp, de contele Pavel Kiseleff. Ceea ce nu s–ar fi putut accepta în Rusia el le-a declanșat în țările române, trecând la realizarea și aplicarea unor reforme dorite să contribuie la schimbarea stărilor de lucruri, mai ales a diminuării marilor contraste între ceea ce erau atribuite mai marilor timpului și ceea ce reveneau truditorilor, care asigurau realizarea veniturilor marilor boieri. Reformele erau justificate prin avantajele rezultate la prezent și viitor pentru forța protectoare a creștinilor din întreaga peninsulă balcanică de oprimarea musulmană. În acest context s-au elaborat textele Regulamentelor Organice pentru Moldova și Țara Românească, care pornite de la similitudinile de situații, inclusiv de natură juridică, au texte asemănătoare, micile diferențe fiind de formă, nu de conținut. Pentru a asigura păstrarea înscrisurilor deținute până atunci de instituțiile care se desființau s-au formulat misiunile ce reveneau Arhivelor Statului.

Regulamentele Organice au fost dezavuate de revoluționari la 1848, ajungându-se la concludenta manifestare de pe Câmpia Libertății din București din 6 august 1848 când textul Regulamentului Organic și cel al rangurilor boierești, „Arhondologia", au fost simbolic distruse prin spânzurare și incendiere.

Vezi notele: 1301, 1362.

[202] Legiuire privitoare la organizarea și conducerea Țării Românești și a Moldovei realizată de două *comisii* formate din câte 4 mari boieri din cele două țări sub președinția generalului rus M.L. Minciaki. În Țara Românească a fost pusă în aplicare în iulie 1831 sub îndrumarea și directa supraveghere a generalului Pavel Kiseleff.

[203] *Constantin A. ROSETTI* (2 iunie 1816, București – 8 aprilie 1885, București, cimitirul Bellu parcela 30, locul 81), studii la București, continuate la Paris, unde a intrat în relație cu elementele revoluționare, reîntors în țară a desfășurat o activitate complexă: pregătire pentru o carieră militară, administrativă, tipograf, librar, comerciant, ziarist, creator al periodicilor „România Viitoare", „Republica Română", „Românul", scriitor, traducător, director al Teatrului Național, om politic, propagandist, revoluționar, prefect, primar al Capitalei, secretar în Guvernul Provizoriu, militant al unirii Țării Românești cu Moldova și Transilvania, părtaș la organizarea detronării lui Alexandru Ioan Cuza, ministru, publicist, membru fondator al Academiei Române la 2/14 iunie 1867.

Vezi notele: 1399, 1711.

[204] *Comisar* – cel mai mic grad de ofițer de poliție.

[205] *Epistat* – inițial definind persoana încadrată în poliție cu obligații profesionale menite a satisface pretențiile protipendadei, dar cu o retribuție modestă. Cu timpul, evolutiv, termenul a ajuns să definească pe administratorul unei averi particulare.

[206] *Ulysse de MARSILLAC* (1821, Montpellier, Franța – noiembrie 1877, București). Carieră didactică la licee din Paris; în 1854 Iordache Slătineanu l-a adus la București pentru a preda franceza atât în institutele particulare, cât și la Școala militară, la „Sf. Sava", la Universitate. O carieră de 23 de ani de profesorat la București. Concomitent a fost un activ ziarist, înființând o serie de periodice, colaborând la cele existente. A fost un militant pentru metamorfoza Capitalei. Descrierile sale au partea de pitoresc și calitatea de a evoca o lume dispărută. Periodicele înființate: „Le Moniteur roumain", 1859; „La Voix de la Roumanie", 1860; „Le journal de Bucarest", 1870; precum și lucrările publicate: *Leçons de littérature*, 1859; *De Pesth à Bucarest*, 1869; *Histoire de l'armée roumaine*, 1871; *Etuddes sur la Roumanie*, 1871; *Guide du voyageur à Bucarest*, 1872.

Vezi notele: 868, 1127, 1224, 1409, 1412, 1496.

[207] Este vorba de terenul moștenit de *Episcopia Râmnicului* în secolele trecute. În secolul XIX, o parte din acest teren a fost ocupat de grădina și construcția Ateneului Român. Această societate preluase de la o societate de echitație fundația

unui preconizat manej. Lucrările abandonate au determinat ca proiectarea Palatului Ateneului Român să aibă forma circulară.

[208] Trecerea peste gârla care aducea apele din *lacul lui Dura Neguțătorul* în albia Dâmboviței, anterior lucrărilor întreprinse în secolul XIX pentru amenajarea grădinii și lacului Cișmigiu și a trasării noii albii a râului în tronsonul de traversare a Capitalei de la Ciurel și până dincolo de podul de la Vitan. Podul se afla în apropierea străzii Mihai Vodă.

[209] *Halebardă* – armă albă folosită în evul mediu, în formă de suliță, fiind, de fapt, o lance multifuncțională. În acest caz lancea fiind o lungă prăjină din lemn rezistent și flexibil dotat la vârful ascuțit cu o piesă metalică optimă pentru pătruns, având totodată o parte dotată cu o lamă ca de secure, iar în partea opusă cu un cârlig de agățat, cu care exersatul purtător putea agăța și doborî adversarul. Era componentă a dotării unităților de cavalerie, solicitând mânuitorului forță și dexteritate.

Vezi notele: 1220, 1281.

[210] *Herăstrău.* Denumire a vastei zone din nordul orașului traversată de râul Colentina. Pe parcursul acestei ape s-au amenajat instalații care puneau în mișcare ferăstraie, care, prin tăierea buștenilor vechiului codru limitrof, se obținea scândura necesară construcțiilor. Activitatea aceasta a împrumutat și numele acestor locuri, cu modificarea literală respectivă.

Vezi notele: 249, 415, 596, 1179, 2139, 2173, 2200.

[211] *Șalvari* – pantaloni foarte largi, strânși jos pe picior purtați în orient atât de bărbați, cât și de femei.

[212] *Butcă.*

Vezi notele: 144, 1242.

[213] *Droșcă* – trăsură construită în atelierele din Viena, având o suspensie foarte bună.

[214] *Fiorin* – monedă care a circulat în vechiul imperiu austriac și pe teritoriul țărilor române.

[215] *Căpitani de margine* – slujbași ai statului, având misiunea de a supraveghea cine și ce trecea prin punctele de frontieră; în acest caz cu însărcinarea de a opri importul de asemenea produse costisitoare, acțiune menită de a preciza diferența între domnitor și cei de pe treptele ierarhice inferioare.

[216] *Caretă cupeu* – trăsură închisă pentru călători, cu patru roți cu arcuri. Conducătorul se afla pe capră, deasupra roților din față, fără a fi protejat de intemperii.

Vezi notele: 1241, 1989, 2050, 2277, 2338.

[217] *Domnița Ralu* (sfârșitul sec. XVIIII – primele decenii ale sec. XIX). Fiica mai mică a domnului Țării Românești Gheorghe Caragea, pasionată de teatru, a organizat în București la 1817 spectacolele la teatrul de la Cișmeaua Roșie (Podul Mogoșoaiei la intersecția cu str. Fântânii, care a ars în 1825.”

Domnița Raluca sau Ralu a rămasă în memoria generațiilor prin activitatea desfășurată pentru promovarea teatrului. S-a preocupat de construirea sălii și a anexelor, a dotării, organizării spectacolelor.
Vezi notele: 200, 1371, 1432, 2227, 2288.

[218] *Palatul domnesc* – ridicat spre sfârșitul secolului XVII de către *Ghiculești*.

[219] *Testimene*, *testemele* – basmale, tulpane.

[220] *Calemchiuri*, *calemcheriu* – stofe fine care erau folosite pentru confecționarea de anteriuri, basmale, tulpane și turbane.

[221] *Ciohodar* – slujbaș cu diferite atribuții pe lângă domn, în special având misiunea de cămăraș; în acest caz *baș-ciohodar* mai marele peste ceilalți ciohodari.

[222] *Malotea* – în trecut era o haină lungă până la pământ purtată de femei, îmblănită, largă în partea de jos și cu guler de blană sau de catifea, cum era în acest caz; în prezent este o scurteică purtată de țărani la zile de sărbătoare.

[223] *Ispravnic* – persoană cu misiunea de administrator al Curții domnești, de îndeplinire a poruncilor domnești, evolutiv a ajuns să fie conducător al unui județ, considerat reprezentant al domnului.

[224] *Bogasieri* – negustori care vindeau diferite articole de manufactură în special bogasiu, acea stofă sau pânză scumpă care se importa din orient și se întrebuința la confecționarea căptușelilor.
Vezi nota: 621.

[225] *Grigore Ghica* (1755-1834), domn al Țării Românești, considerat primul domn pământean. A domnit de la 21 iunie 1822, până la 10 mai 1828.
Vezi notele: 148, 386, 447, 1083, 1144, 1267, 1328, 1717, 1777, 1778, 1838, 2249, 2310.

[226] Fiind vorba de anul 1804, avem de a face cu *Constantin Al. IPSILANTI*, fiul lui Alexandru Ipsilante, domn al Moldovei de la 8 martie 1788, până la 4 iulie 1801 iar a doua oară în lunile mai-noiembrie 1806 și al Țării Românești de la 1 septembrie 1802, până în august 1806.

[227] *Vel spătar* – mare spătar.
Vezi notele: 62, 83, 84, 165, 173, 177, 287, 382, 384, 455, 533, 855, 886, 887, 892, 940, 1039, 1153, 1230, 1231, 1315, 1338, 1360, 1657, 1778, 2011, 2034, 2056, 2069, 2391.

[228] *Lămotescu* – familie de boieri din Țara Românească.

[229] *Nizam* – soldat din armata regulată a Imperiului Otoman aici însă cuvântul e folosit cu sensul de „a da de știre”.

[230] *Paraclis* – biserică mică în acest caz în cadrul unei gospodării servind familiei pentru a realiza închinăciunile creștinești; în așezămintele monahale paraclisul servea mai ales pe timp de iarnă la oficierea slujbelor predilect de noapte. Există paraclise și în cadrul unor instituții cum ar fi spitalele, sanatoriile, penitenciarele, școlile indiferent de gradul lor.

Dacă o biserică parohială are slujitorul permanent, filia are un serviciu ocazional sau prin rotație, iar paraclisul nu are un serviciu divin permanent ci unul ocazional.

231 *Buhaiul* – instrument popular improvizat dintr-o putină cu fundul din piele prin centrul căruia trece un smoc de fire de păr de cal care sunt trase cu mâinile umezite de mânuitor, obținându-se un sunet asemănător cu mugetul unui taur. Buhaiul este în compunerea grupului de urători porniți cu plugușorul să vestească venirea noului an. Este folosit ca un element de subliniere a unor strigături ale grupului.

232 *Vasilca* – obicei după care colindătorii purtau pe o tavă un cap de porc împodobit cu flori și cu panglici.

233 *Brezaia* – conform acestui obicei, un colindător mascat purta un cap de animal. La casele gospodarilor el juca în ritmul muzicii participanților la colindat.

234 *Chivot* – cutiuță redând miniatural un sfânt lăcaș, destinată cultului, realizată în general din argint, fiind una din piesele care se află pe masa din altarul unei biserici creștine. În aceste cutiuțe se păstrează cuminecătura pentru cei care se împărtășesc în caz de boală sau de moarte.

235 *Irod* – nume care definește pe câțiva din suveranii Palestinei antice. Cel care a fost implicat în evenimentele declanșate la nașterea lui Iisus Hristos a fost *Antipas*, fiul lui Irod cel Mare, rege al Iudeii, care, în calitate de tetrarh al Galileii și Pereii, la cererea Salomeii, a dispus decapitarea proorocului Ioan Botezătorul.

Țăranul român a perpetuat această figură în cadrul manifestărilor din perioada Crăciunului când, cu o costumație adecvată, interpreții dramei merg din casă în casă în postură de mesageri.

236 *Vicleimul* – spectacol dat de o trupă ambulantă, evocând nașterea lui Iisus Hristos. Interpreții costumați umblau din casă în casă în perioada Crăciunului și a Anului Nou.

237 „*Cu perdea, sau fără*?" – formulă interogativă adresată gazdei de cei veniți în calitate de urători pentru a ști cum să formuleze mesajul lor. Știut este că în cadru mai intim unele formulări foloseau un limbaj mai colorat care, pe cei rușinoși și simandicoși, putea să-i supere. Ne amintim de hâtrul Ion Creangă care intrând în anturajul ședințelor societății literare „Junimea" de la Iași era provocat de cei prezenți să mai spună câte o snoavă de a sa. Acolo erau prezente persoane care participau receptiv la cele formulate, dar erau și timizii moraliști, de genul poetului Anton Naum, care nu suportau un asemenea limbaj. Ca atare I.C., formulând o asemenea întrebare, se considera dezlegat de cele protocolare și da glas povestirilor sale. Amintim în acest sens existența celor două variante ale *Poveștii poveștilor*.

238 *Bobotează* – sărbătoare creștină generatoare la 6 ianuarie a unei slujbe religioase pentru a aminti momentul botezării lui Iisus Hristos de către proorocul Ioan Botezătorul în apa Iordanului. Deși suntem la o altă latitudine geografică, cu o climă aspră, ziua este considerată ca cea mai geroasă din an, se procedează în anumite locuri la aruncarea Crucii în apa unui râu, lac sau mare pentru a fi adusă la mal de

cel mai agil înotător. Faptul că se acordă „câștigătorului" o recompensă materială a generat în decursul anilor o competiție la care participă atât cei căliți pentru asemenea acte de bravură, cât și nevolnici a căror sănătate se resimte instantaneu sau ulterior.

[239] *Sfeștanie* – este slujba aghiasmei celei mici care se oficiază de către preoți la început de lună, iar în casele credincioșilor, atunci când aceștia o solicită. La declanșarea unor lucrări de obiective se procedează la înlăturarea duhurilor necurate realizând o sfeștanie. Este slujba religioasă făcută la începerea unei activități, la darea în folosință a unei construcții, început de an școlar. Element de tradiție ancestrală a fost preluat, perpetuat, adoptat pentru a servi interesele religiei creștine de a menține permanent treaz sentimentul de unitate comunitară la realizarea unui obiectiv.

Vezi nota: 758.

[240] În ziua de 6 ianuarie, la *Bobotează* – sărbătoare din calendarul creștin ortodox – la București se arunca crucea în Dâmbovița, în zona actualei Piețe a Națiunilor Unite, fiind apoi scoasă din apă de un om, indiferent de temperatura aerului și a apei. Cortegiul pornea de la biserica Zlătari și cobora panta până la malul râului.

[241] *Arhimandrit* – titlu onorific acordat unui stareț care prin conduita sa în cadrul mănăstirii, a eparhiei s-a distins prin modul exemplar cum își îndeplinește acele obligații de duhovnic, de organizator și de îndrumător a celor mai tineri. În acest caz este vorba de fosta mănăstire Sf. Apostoli din apropierea locului de oficiere a lansării Sf. Cruci în apa Dâmboviței care promova la conducerea ansamblului monahal ca stareți persoane demne de a fi definite ca arhimandrit, termen care a ajuns să fie definitoriu și pentru respectiva ctitorie: mănăstirea arhimandritului.

[242] *Valtrapuri* – pături de postav, împodobite cu diverse cusături. Obicei care reflectă preocuparea de comuniune între deținătorul uni asemenea animal cu o capacitate de slujire a „stăpânului" care-l respecta, manifestată în cele mai diverse grele solicitări. Acoperământul ne reamintește de imaginile evocatoare ale turnirurilor la care participanții își etalau calul cu toată înzestrare lui, armele și propria costumație, acțiune generată din dorința de dominare psihică a adversarilor.

[243] *Sleitul puțurilor* – curățatul puțurilor, fântânilor după evenimente (înnisipare, inundații, animale înecate, diverse gunoaie) care ar fi făcut apa nepotabilă.

[244] *Buhurdarul* – vas metalic umplut cu miresme care prin încălzire degajă mirosuri plăcute și antiseptice.

[245] *Ibrișim, ibrișin* – fir de ață albă sau colorată răsucită din bumbac sau mătase servind la cusut, brodat, împletit.

[246] *Fântâna* sau *Cișmeaua lui Mavrogheni* – datând din anul 1787, „pe drumul cel vechi, la podul Mogoșoaei", unde se colecta apa pentru a fi adusă la București. Aici s-a înființat un foișor și s-au amenajat alte departamente. De la această cișmea și-a luat numele și biserica clădită în apropiere. La puțin timp după amenajare a intrat însă într-un proces lent de degradare, astfel că la 1815-1818 era o ruină.

[247] *Moși* – are și sensul de cei vechi pomeniți peste an, conducând la

manifestarea „Târgul Moșilor". De aici și vechiul drum (calea Moșilor) care unea Curtea Domnească cu câmpul din afara orașului unde aveau loc manifestările, inițial, în veacul al XVII-lea, amintea de cei căzuți din cele două tabere care s-au luptat în zonă, confruntarea culminând cu asedierea celor aflați în zona mănăstirii Plumbuita. Evenimentul a condus la promovarea noului domn Matei Basarab în scaunul Țării Românești.

248 *Geamala* – mască uriașă care-i acoperea în întregime pe saltimbanci. Pe străzile orașului, la Curtea Domnească și la curțile boierilor, sau la bâlciuri saltimbancii prezentau spectacole mult gustate de public. Prin cele enunțate, adeseori folosind un limbaj dur deranja stăpânirea și de aici măsurile represive împotriva celor care lansau asemenea manifestări.

249 *Dumbrava Bănesei* din zona râului Colentina, în nordul orașului, cu vegetație bogată, armonios dezvoltată în secolele trecute, care a generat, în al patrulea deceniu al secolului XX, parcul ce azi îl definim Herăstrău.

Vezi notele: 210, 415, 596, 1179, 2173, 2200.

250 Este vorba de ziua de 21 mai, *ziua Sfinților Constantin și Elena*, considerați patroni religioși și protectori ai țării, apărând ca atare în simbolurile heraldice pe steagurile epocii. Fiind patronii de hram ai Catedralei Mitropolitane până la 1925 și ulterior Patriarhale a Bisericii Ortodoxe Române Sf. Lăcaș era un mobilizator factor la cele bune sau rele a întregii simțiri românești în a rezolva cele de cuviință.

251 *Prapure domnesc* – steag, în general de formă pătrată, având cusute cu fir de aur reprezentări umane, astrale și texte.

252 *Caftan*.

Vezi notele: 68, 129, 900, 961.

253 Între prerogativele domnului se numără și acelea de *a amnistia* și *a grația*, la zile de sărbătoare, pe cei osândiți.

254 *Ceair* – locul împrejmuit de păscut al cailor, în general o zonă de câmpie, de luncă nelucrată în apropierea unei surse de apă. Era locul unde se aflau caii de schimb atât pentru călăreții purtători de mesaje, cât și pentru vehiculele purtătoare de persoane. În general asemenea ceairuri se aflau la marginea localităților. Cu timpul prin dezvoltarea așezărilor funcția a dispărut însă s-a perpetuat denumirea. Exemplificăm citând actualul cartier „Ceair" din municipiul Pitești.

255 *Aprod* – fecior de boier dat la Curtea Domnească pentru a sluji ca paj sau scutier. Era prilej de a porni de jos pentru a urca, în timp, după calitățile fiecăruia (dar și după împrejurările care-l favorizau) treptele ierarhice boierești. În decursul timpului sensul s-a modificat, termenul definindu-l pe slujbașul care păzea intrarea în sălile unor instituții, cum ar fi sălile tribunalelor, introducând publicul atunci când i se comanda.

256 *Comis* – boier din divan care avea în grijă grajdurile domnești. Marele comis era mai mare peste comiși.

[257] *Mătura vrăjitoarei* – personaj din basmele românești cu unul din instrumentele recuzitei cu care-și exercita preocupările.

[258] *Vătaf* – supraveghetor al slujbașilor și feciorilor de la Curtea Domnească sau cea boierească cu o comportare neumană impunându-și ignoranța, slugărnicia către stăpân prin folosirea înjurăturilor, palmelor, biciului, cravașei. La schimbările de regim au fost schimbate denumirile și modalitățile de exprimare. Pentru anii 1945-1989 personajul s-a numit activist cu limbajul dobândit în școlile de partid.

[259] *Cu marafet* – cu dibăcie, cu profesionalism.

[260] *Arnăuți* – soldați mercenari angajați de domnitorii fanarioți. În general erau de origine albaneză.
Vezi notele: 274, 348, 550, 805.

[261] *Temenele* – salut făcut după obiceiul musulman printr-o plecăciune, ploconeală, închinăciune.
Vezi nota: 1239.

[262] *Divan* – consiliu cu atribuțiuni politice, administrative și juridice, reunind pe marii boieri considerați ca sfătuitori ai domnului.

[263] *Mătănii* – șirag de mărgele din os, lemn sau chihlimbar pe care credincioșii numără rugăciunile făcute.
Vezi nota: 1079.

[264] *Mai mare* – personaj care ocupă primul loc în ierarhia boierilor de rangul întâi, cei din rangurile inferioare mimând bucuria reîntâlnirii.

[265] *Velit mărit* – formulă de exprimare a înaltului rang al personajului.

[266] *Samur, zibelină*, animal carnivor din familia mustelidelor din pădurea siberiană, vânat pentru blana lui prețioasă (V.V.).
N.B. explicațiile cu siglele V.V. sunt redactate în anul 1986 de Valeriu Veliman, specialist în istoria culturii otomane.

[267] *Saiși* – rândași la cai, grăjdari. Categorie de slujbași (îndeosebi tineri) folosiți în grajdurile imperiale din Istanbul, precum și în cele din provinciile otomane; purtau tichie din postav roșu, largă în partea superioară și atârnând într-o parte sau pe spate.

[268] *Evghenist* – boierie, noblețe. În epoca fanariotă expresia a fost folosită ca formulă de politețe de adresare unui boier.
Vezi nota: 504.

[269] *Calemgiu* – mic funcționar de cancelarie cu modeste cunoștințe de carte, copist. Constituiau treapta de jos a administrației, permanent în nesiguranța postului, a avansării, nevoiți să slujească cu devotament pe superiori, dar care în situațiile când superiorul era fie incompetent, fie lipsit de tact în relațiile cu subordonații, erau gata a-i da lovitura sacrosantă pentru a-l compromite în raporturile cu familia, cu societatea. Pentru I.L. Caragiale aceștia au fost celebrii „Mitică”, funcționari

de cancelarie, copiști, oameni ai administrației de stat cu tipicurile, ticurile ce-i individualizau.

Vezi notele: 558, 619, 1177, 1238.

[270] *Anteriu, antereu, sutană* – haină lungă purtată de preoții ortodocși; în trecut folosită și de boierii români, ca la un moment să ajungă să fie preluate de lăutari. Exemplificăm cu imaginea care îl definea pe Barbu Lăutaru.

Vezi notele: 220, 270, 467, 1075, 2221.

[271] *Iamagiu, iamac, ienicer* – (recrut) categorie de oșteni folosiți la baza cetăților; trupe auxiliare care, în caz de expediție, rămâneau în locul unde erau încartiruite. În sens figurativ, calfă, ajutor al unui meseriaș. *(v.v.)*.

[272] *Ișlic* – căciulă de blană sau de postav de diferite forme și mărimi, purtată de domn, de boieri și uneori de soțiile lor, iar mai târziu, evolutiv, de negustori, lăutari ş,a.

[273] *Idiclii* – slujitori ai domnului din rândurile feciorilor cu misiunea de a asigura buna îngrijire, servire a spațiilor intime ale Casei domnești.

Vezi nota: 1233.

[274] *Neferi* – slujitori domnești cu misiunea de soldați, fie din corpul arnăuților, fie al poterelor.

Vezi notele: 260, 550, 805, 1173, 1274.

[275] *Iciolan, icioglan* – copil de casă, paj la sultan și la curtea domnilor din țările române.

Vezi notele: 1235, 1283.

[276] *Răvaș* scrisoare, bilet.

N.B. evolutiv azi termenul se referă la acele mesaje care sunt plasate ca surpriză în plăcinta servită la revelion.

[277] *Satârașii* – soldați din garda domnească înarmați cu satâr, special antrenați pentru a-l mânui în luptă.

[278] *Potcap* – acoperământ al capului de formă cilindrică, fără boruri, purtat de preoții și călugării ortodocși.

[279] *Muzică militară* – fanfară care în compunere aveau dominante instrumentele de percuție.

[280] Tobe mari și mici de aramă de formă semisferică, care făceau parte dominant din instrumentele muzicii militare otomane.

[281] *Tumbelechiuri* – tobe mici de aramă, având o formă semisferică.

[282] *Saftian* – piele subțire și fină de capră, oaie sau vițel din care se confecționează articole de marochinărie și de galanterie.

[283] *Fustaș* – ostaș din garda personală a domnului, înarmat cu o fuște, lance din lemn cu vârf de metal.

[284] *Dorobanț* – soldați din infanterie. Evolutiv în veacul al XVIII-lea erau lefegii. După 1831 în stagiu fără plată.

Vezi nota: 2009.

[285] *Harapnic* – bici mare împletit din cânepă sau din curele de piele, cu codiriștea scurtă și cu șfichi de mătase la vârf.

[286] *Indicațiile Ceasornicului* corespundeau sistemului otoman. Timpul era socotit ca începând după apusul soarelui, mai exact după rugăciunea de seară a mahomedanilor. Când ceasul respectiv indică ora 7 era ora prânzului (amiaza), adică intervalul scurt de la 5, ora rugăciunii de dimineață (ora răsăritului soarelui)(V.V.).

[287] *Turnul Colței* – a fost ridicat la începutul secolului al XVIII-lea pe vatra a ceea ce a devenit la 1695 perimetrul așezământului spitalicesc Colțea, în imediata apropiere a bisericii. Componentă a ansamblului mănăstirii Colțea servind inițial drept clopotniță ca ulterior să-și dovedească utilitatea și ca punct de observare-supraveghere a orașului pentru a fi semnalate prompt izbucnirile de incendii. Prin înălțimea de 50 m permitea o asemenea observare ziua și noaptea pe vreme bună. A fost inspirat de construcțiile mediteraneene, fiind comandat de ctitorul ansamblului spătarul Mihai Cantacuzino, unchiul lui Constantin Brâncoveanu, cel care, în spațiile de „taină" ale turnului, și-a avut depozitată arhiva „secretă", care, prin trădare, a fost capturată în primăvara anului 1714 de cei trimiși să-l pornească pe domn pe drumul mazilirii. Construcția a fost realizată în anii 1709-1714, la ridicarea lui participând și cadre din armata lui Carol al XII-lea, regele Suediei, în rătăcirile prin Europa după bătălia de la Poltava. Construcția efectivă este atribuită prezenței temporare a oștenilor suedezi după înfrângerea lor în lupta de la Poltava, drumul spre casă abătându-i spre țările române. Construcția impunătoare prin masivitate era o reușită arhitecturală prin linia conferită, succesiunea retragerilor, elementele sculpturale. A fost afectat de succesiunea catastrofalelor cutremure, resimțite în toată Țara Românească. Cel din 26 octombrie 1802 i-a distrus partea superioară care s-a prăbușit. A fost afectat și de cutremurul din 1838, construcția ulterior fiind neglijată de la o întreținere curentă. Pentru 1877 spațiile cât de cât utile erau loc de reuniune a celor cu vederi socialiste. Pierzându-și din importanța de turn de observație, a fost neglijat și a ajuns să fie incomod, prilejul demolării fiind oferit de acțiunea de trasare a bulevardului „Colțea" pe axul sud-nord Metamorfoza care a condus la realizarea celor două axe majore ale Capitalei i-au fost fatale. Ca atare, construcția fiind în fața bisericii Colțea, la 4 august 1888 municipalitatea a trecut la demolarea sa, acțiune finalizată la 22 decembrie 1888 pentru a da deschidere bulevardului Colțea. O parte din pietrele sculptate au fost integrate în pridvorul bisericii.

A fost o construcție ale cărei fundații se află în zona carosabilă a bulevardului Brătianu. În ultimele decenii lucrările întreprinse pentru realizarea metroului au condus și la o săpătură arheologică de salvare soldată și cu identificarea temeliei acestei construcții. Atunci s-a luat inițiativa de a se marca conturul fundației prin plăci albe de marmură în asfaltul bulevardului. Buna măsură a fost însă repede înlăturată, întrucât ignoranții la o nouă asfaltare au acoperit acest marcaj. Relicvele acestei fundații se află între biserica Colței și palatul Suțu, cu o complexă evoluție, care adăpostește astăzi Muzeul Municipiului București), a fost demolat la 1888, la

acțiunea de sistematizare, de lărgire a arterei de circulație pe axul de nord-sud. Nu mai arăta ca în primele decenii ale secolului al XVIII, trecerea timpului marcându-i existența, prestanța inițială.

Vezi nota: 1120.

[288] *Vieața ticnește pornește ???*

[289] *Tălănițe* – femei de moravuri ușoare.

[290] *Mahalaua Scaunelor* – renumită pentru activitatea lăutarilor se afla în zona din spatele spitalului Colțea, Piața C.A. Rosetti de astăzi.

Vezi notele: 226, 249, 287, 310.

[291] *Vecernie* – slujbă religioasă care se face spre orele serii, în ajunul sau în ziua unei sărbători. În cazuri excepționale se oficiază și dimineața. Este prilejul de a aduce lui Dumnezeu mulțumiri pentru modul cum s-a desfășurat ziua respectivă și a adresa rugămintea ca și orele nopții să fie liniștite.

[292] *Caraulă* – om care face de pază; santinelă, gardă, strajă.

[293] Este vorba despre *Anton Maria del Chiaro Fiorentino*, vizitator al Țării Românești în anul 1709, angajat de către Constantin Brâncoveanu vv. ca secretar, funcție pe care a avut-o și în timpul domniei lui Ștefan Cantacuzino și Nicolae Mavrocordat. Relațiile cu acești domni l-au ajutat să cunoască îndeaproape cele mai importante probleme ale epocii. A avut prilejul să călătorească prin aproape toate satele și orașele țării. Cele constatate le-a adunat într-o carte scrisă în limba italiană și publicată în 1717-1718. Astfel, epoca este evocată în memoriile unui bun observator preocupat să noteze cele mai variate aspecte ale modului de viață ale locuitorilor Țării Românești.

[294] *Numărătoarea revenirii ocupanților* ca și în cazul rușilor și nemții s-au preocupat de reveniri pentru a prelua stăpânirea de teritorii, resurse materiale și umane. Gh.C. procedează la numerotarea acestor acte agresive.

[295] *Agresiunea Austriei.* Este vorba de anul 1689 când Austria, pentru a-l forța pe domnul Constantin Brâncoveanu să i se alăture în mod necondiționat, a trimis trupe la sudul Carpaților sub conducerea generalului Heissler. Comportamentul acestor ocupanți a provocat nemulțumirea generală. Cu sprijinul tătarilor chemați în ajutor au fost alungați cotropitorii din țară. Trupele Țării Românești sprijinite de cele otomane și cele tătărești au trecut în Transilvania, obținând biruința de la Zărnești. Heissler este luat prizonier. Acum își găsește sfârșitul (10/21 august 1690) și Constantin Bălăceanu care devenise hiclean față de domnul Țării Românești.

Vezi notele: 79, 98, 122, 131, 189, 214, 303, 306, 307, 312, 332, 468, 521, 524, 525, 630, 638, 689, 693, 732, 739, 740, 743, 784, 793, 822, 824, 854, 1184, 1202, 1312, 1398, 1447, 1531, 1554, 1566, 1599, 1667, 1755, 1780, 1790, 1816, 1841, 1858, 1873, 1901, 1919, 1932, 1934, 1962, 1993, 2024, 2020, 2081, 2085, 2267, 2328, 2432, 2493.

[296] *Tătari* – urmași ai triburilor mongole, crescători de animale; în condițiile deșertificării unor întinse suprafețe de teren ale Asiei au migrat către vest. La

1241-1242 au realizat marea invazie a Europei, ajungând până în zona centrală. Prin modul de viață, călăreți de mare virtuozitate, dibaci trăgători cu arcul, cu acțiuni inopinate realizate prin cele mai diverse forme de relief au constituit o noutate care a destrămat sistemul defensiv cu care alți invadatori au fost întâmpinați, diminuați numeric, întorși din drumul lor, tătari au devenit prin conduita oprimatoare elementul care s-a fixat în memoria generațiilor de secole. Formula: „*Vin Tătarii!*" constituia cea mai alarmantă veste. Pentru români clasica formulă salvatoare de a se retrage în codru la munte din calea năvălitorilor n-a mai avut eficiență întrucât tătarii au venit pe cărările inaccesibile ale munților.

O importantă etapă a afirmării lor a constituit-o momentul Hoardei de Aur, care însă, intrând treptat în decadență, a generat apariția mai multor hanate. Cele de la Kazan, Astrahan și Crimeea au devenit temei de repetate atacuri spre vest, inclusiv țările române având de suferit de pe urma atacurilor devastatoare. Prin acțiunile lor reușeau să ia în robie persoane și să prăduiască teritoriul de bunuri materiale. De religie musulmană au fost permanent în relație cu Poarta Otomană, multe din atacurile Semilunii desfășurându-se concomitent impunea apărarea dinspre două direcții. Vezi momentul 1476 când Ștefan Vodă a trebuit să permită oștenilor săi să lichideze prioritar pericolul răsăritean al tătarilor ca apoi să acționeze și împotriva otomanilor.

Pentru timpuri mai apropiate comunitatea tătară este predilect concentrată în zona Kazanului pe Volga.

Vezi notele: 88, 295, 638, 942, 1999, 2060.

[297] *Straja* – asigura paza barierei orașului oprind accesul la anumite ore de seară sau în situații de forță majoră, spre pildă în cazul epidemiilor constituind carantina.

[298] *Biserica Crețulescu* – a fost ridicată după anul 1718, fiind gata la 30 septembrie 1722. Ctitori au fost Iordache Crețulescu și soția sa Safta, fiica lui Constantin Brâncoveanu. Edificiul a fost restaurat de mai multe ori. La interior se remarcă pictura originală din pridvor și cea realizată în 1860 de Gheorghe Tattarescu în naos. Astăzi biserica are aspectul dat de ultima restaurare realizată în anii 1935-1936 sub conducerea lui Ștefan Balș. În anul 1938 s-au înlăturat clădirile vechiului han cu fațada spre Calea Victoriei obținând astfel o bună evidențiere a arhitecturii edificiului.

Vezi nota: 1954.

[299] *Biserica Albă* – numită și Popa Dârvaș sau Vișicăi, se află pe Calea Victoriei nr. 110. A fost ridicată la începutul secolului XVIII, reclădită la 1802, ulterior restaurată și pictată de către Gheorghe Tattarescu.

Vezi notele: 179, 2154, 2174.

[300] *Sotnie* – unitate de cavalerie căzăcească compusă din 100 de ostași.

Vezi nota: 2265.

[301] Cazaci care au devenit dependenți în evul mediu. Temperamental n-au suportat acest statut părăsind locurile de baștină migrând către zonele mărginașe ale Rusiei și Poloniei. În secolele XV-XVI s-au constituit în comunități autonome cu organizare militară. Buni călăreți și destoinici războinici au ajuns să fie folosiți de

amintitele state pentru asigurarea granițelor. În secolul XIX unitățile de cazaci s-au afirmat în confruntările declanșate de Rusia împotriva Imperiului Otoman.

Vezi notele: 300, 318, 586, 620, 964, 1246, 1470, 2265.

[302] *Polcovnic* – comandant al unui polc (regiment), având gradul de colonel.

Vezi notele: 84, 145, 855, 916, 1613, 1674, 1767, 1828.

[303] *Grigore Alexandru GHICA* domn al Moldovei de la 29 martie 1764 la 3 februarie 1767 și din septembrie 1774 până la 10 septembrie 1777, iar în Țara Românească de la 28 octombrie 1768 până în noiembrie 1769. A căutat să diminueze abuzurile, aducând cele două țări la o relativă bunăstare economică. La 1769, în timpul ocupației Bucureștiului de către armata rusă, a fost luat prizonier și dus în Rusia, de unde s-a întors după pacea de la Kuciuc Kainargi din 1774. Pentru atitudinea manifestată cu prilejul cedării de către Poarta Otomană a părții de nord a Moldovei, zona Bucovinei, în favoarea Austriei a fost mazilit și ucis la 12 octombrie 1777.

[304] *Hanul Șerban Vodă* a fost edificat între anii 1683-1685 din porunca domnului Șerban Cantacuzino în zona de intensă viață comercială a orașului, pe strada Lipscani de astăzi, ocupând o mare suprafață de teren pe care astăzi o delimităm enunțând străzile care l-ar fi încadrat dacă ar mai exista. Amintita stradă Lipscani la sud, strada Smârdan spre est, strada Eugeniu Carada spre vest și strada Doamnei spre nord. Construcție patrulateră, sugerând un loc întărit cu porți bine protejate, a fost apreciat pe parcursul existenței sale pentru condițiile de cazare, alimentare a persoanelor și a atelajelor cu care își transportau bunurile spre comercializare. A cunoscut momente înfloritoare dar și pe cele de vicisitudini. Modificările structurale din secolul al XIX-lea a condus la căderea lui în desuetudine, hanurile fiind înlocuite treptat de hoteluri cu o diversitate de facilități. Spre ultimul pătrar al amintitului secol s-a impus demolarea lui. Beneficiară a terenului a devenit Banca Națională a României care a trecut la edificarea, după 1883, a Palatului prin preocuparea predilectă a lui Eugeniu Carada.

Săpăturile arheologice din anii primului deceniu al secolului XXI au evidențiat interesante prezențe ca relicve ale trecutului în perimetrul respectiv.

[305] *Petersburg* – orașul ridicat la începutul secolului XVIII) de către Petru cel Mare pentru a servi interesele Rusiei la Marea Baltică, capitală a Rusiei până în 1918. În timpul primului război mondial i-a fost schimbat numele, devenind Petrograd, apoi Leningrad. Astăzi se numește Petersburg. Lucrări hidrotehnice de anvergură realizate la sfârșitul veacului al XVII-lea a permis inaugurarea orașului la 27 mai 1703 în zona limitrofă apelor fluviului Neva pentru a fi o nouă capitală a Rusiei. Prin planul de urbanizare, materialele puse în operă, operațiunile de drenare a terenului, de amenajare peisagistică, largile artere de circulație, orașul s-a dezvoltat și a dobândit o personalitate distinctă. În cel de al doilea război mondial blocada a avut urmări distructive, atât pentru locuitori, cât și pentru patrimoniul arhitectural, artistic, spiritual. Ulterior eforturile au fost încununate de succes.

Prin proporțiile edificiilor care flanchează fluviul Neva, prin patrimoniul acumulat, prin parcurile și grădinile sale ca și prin târgurile internaționale ca și

aurorele boreale ce oferă spectacole nocturne de o măreție deosebită constituie un obiectiv atractiv spre a fi cunoscut, spre a-i înțelege evoluția, creșterile și descreșterile în cele trei veacuri de existență.

Vezi notele: 203, 312, 338, 968, 1009, 1201, 1834, 1862, 2040.

306 *Nemții cu coadă* – ofițerii austrieci purtau peruci, determinându-i pe bucureșteni să-i numească „nemți cu coadă”.

307 *Frederic Josias de Saxa COBURG* (1737-1815), principe, feldmareșal, comandant al trupelor imperiale

A acționat pe teritoriul românesc în condițiile alianței dintre Austria și Rusia când, în 1790, au întreprins o campanie împotriva Imperiului Otoman. A intrat în București la 10 noiembrie 1789 concomitent cu pătrunderea generalului rus Suvorov. Locuitorii au fost impresionați de „nemții cu coadă”, definiție ce-i desemnau pe purtătorii de peruci. A participat în războiul împotriva Franței din anii 1793-1794.

Vezi nota: 800.

308 *Lagăr* – în acest caz termenul definește cantonamentul trupelor, comandamentul având în vedere o serie de criterii în alegerea unei asemenea amplasări, fie că era vorba de configurația terenului care asigura o protecție a taberei, fie distanța de următorul obiectiv, sursele de aprovizionare, sau interceptarea unor drumuri care să faciliteze operativ informarea.

309 *Frățești* – localitate în județul Vlașca, azi Giurgiu, situată la circa 12 km nord de orașul Giurgiu, fostă proprietate a principelui Mihai Ghica care a construit aici un palat cu o frumoasă deschidere spre terasele Dunării. La 1854 principele Gorciacov și comandantul Șuvalow au avut aici cartierul general. Din acest palat s-au retras la 27 iulie 1854, în timpul înaintării armatei otomane.

310 *Abator* – măsură menită de a înlătura pericolul infestării zonei centrale prin prezența scaunelor parlagiilor de pe cursul apei Bucureștioara care curgea dinspre actuala Grădina Icoanei spre Dâmbovița, traversând zona din spatele spitalului Colțea numită mahalaua Scaune. Treptat această activitate s-a mutat spre sudul orașului, pe malul drept al Dâmboviței.

Vezi notele: 347, 408, 2105, 2166.

311 *Vin rușii* – cu sensul că veneau trupele ruse cu a lor comportament de cotropitori.

Vezi indice Rusia.

312 *Alexandru Vasilievici SUVOROV* (24 noiembrie 1729, Moscova – 18 mai 1800, Petersburg), general rus. Aliat cu austriecii a realizat o mare biruință în sudul Moldovei, la Plăinești, județul Putna în luna octombrie a anului 1789 într-o confruntare care opunea 10.000 de ostași ruși unei armate de 100.000 de ostași otomani.

În zona dominantă a localității Plăinești, azi Dumbrăveni, județul Vrancea, se află amplasat un impunător monument cu o statuie ecvestră pentru a cinsti faptele sale de arme. Este o realizare a sculptorului Marius Butunoiu.

313 *Catogan* – inel folosit în epocă pentru prinderea părului la spate realizându-se „coada de cal”.

314 *Ofițer francez cu cocardă tricoloră* – cocarda definind pe cei care sau alăturat forțelor revoluționare.

315 *Haituri* – în sensul de grupuri, formularea aparținând unei persoane care dezaproba cele petrecute în Franța post 1789.

316 *Iacobinii* – reprezentanți ai revoluționarilor din Franța anilor 1789-1794 care aveau o poziție intransigentă, democratică acționând pentru avansarea pe tărâm reformator, folosind forța în anumite situații.

317 „*Marsilieza*” – cântec al revoluționarilor francezi, devenit imnul național al Franței. Textul și muzica sunt realizări ale lui Rouger de Lisle pentru a fi inițial „Cântecul de război al armatei Rinului” care a fost adoptat inițial la Strasbourg de un batalion al marsiliezilor participanți la luptă la 25/26 aprilie 1792. Ulterior a fost succesiv preluat de unitățile combatante.

318 *Muzicei căzăcești* – în compunerea armatei ruse ocupante se aflau și unități ale cavaleriei cazacilor cu respectiva fanfară a regimentului.

319 *Turcii* – formularea uzuală a poporului român prin care, timp de veacuri, au fost definiți otomanii. Metamorfoza reformatoare post Primul Război Mondial a condus la apariția ca stat a Republicii Turcia. De la primul președinte Kemal Atatürk s-au definit ca turci, debarasându-se de unele comportamente anterioare, considerate de lumea civilizată ca reprobabile.

320 *Ciuma* – boală infecțioasă cu rapidă răspândire și greu de tratat, care, în condițiile veacurilor anterioare prin extinderea epidemiilor de pestă, provoca pierderi umane de mari proporții. Flagelul ciumei a fost eradicat în momentul realizării vaccinului și adoptarea unor măsuri radicale de combatere a factorilor de difuzare. Sunt localități care în memoria celor răpuși de ciumă au ridicat ulterior monumente. Vezi monumentul din Timișoara.

Vezi notele: 339, 564, 1654, 2008.

321 *Ecaterina a II-a, cea Mare* (1729-1796), soția lui Petru al III-lea pe care l-a înlăturat în anul 1762, devenind împărăteasă. A fost apărătoarea intereselor nobilimii, a intensificat procesul de iobăgizare a țăranilor. A înăbușit sângeros răscoala condusă de Emilian Pugaciov în anul 1775. Pe plan extern a declanșat o politică activă, purtând războaie cu Imperiul Otoman și Suedia. A participat la cele trei împărțiri ale Poloniei din 1772-1773 și 1795.

322 *Mihail Ilarionovici KUTUZOV (Golenișcev)* (1745-1813) pregătire și carieră militară. General, feldmareșal rus, guvernator al Principatelor Române în anul 1811. A dobândit biruința împotriva armatei otomane în 1811 la Rusciuk care a permis încheierea păcii de la București și care a condus la raptul din trupul Moldovei a teritoriului dintre Prut și Nistru. S-a remarcat prin duritatea manifestată față de oamenii țării, de la care cerea eforturi umane și materiale. La 1812 a condus armatele ruse împotriva invaziei armatelor comandate de Napoleon, dând dovadă de

o tenacitate rar întâlnită care, conjugându-se și cu vremea de o asprime deosebită, a condus la o catastrofală retragere a invadatorilor.

[323] *Vidin* – localitate aflată pe malul drept al Dunării care a fost fortificată de otomani (cetatea Baba Vida) pentru a fi o componentă a sistemului de apărare. A fost stăpânită de otomani între 1396-1878. A constituit un important centru militar de unde treceau Dunărea unități de cavalerie ca să întreprindă rapide acțiuni de prăduire de bunuri și răpiri de persoane. A fost totodată una din bazele de concentrare și pornire a atacurilor spre Europa Centrală. Pe malul românesc se află localitatea Calafat, locul de unde, în replică, în 1877 a fost trasă prima salvă a artileriei române împotriva fortificaților de la Vidin. În ultima parte a războiului i-a revenit armatei române misiunea de a asedia și cuceri această importantă fortificație, acțiune finalizată în ianuarie 1878.

Întrucât în zonă s-au aflat importante comunități românești în veacul al XVII-lea Matei Basarab domnul Țării Românești a construit două biserici îngropate existente și astăzi.

[324] *Pazvantoglu PASVAN-OGLU /Pasvanoglu, Pasvan /* (1758, Bosnia – 1807), numit popular Pasvante, pașă de Vidin. A condus acte de banditism, prădând în Țara Românească. La 1795 sunt întreprinse mai multe acțiuni pentru a elimina acest pericol. Conducerea imperiului i-a acordat, în 1798, dreptul ca să poarte ca pașă trei tuiuri, formulă prin care s-a preconizat diminuarea manifestărilor sale de nesupunere. Domnii români au încercat să câștige bunăvoința pașei fără însă să reușească pe deplin, oamenii acestuia, pasvangii, continuând să întreprindă acte de agresiune la nordul Dunării. În anul 1802 a întreprins o cumplită incursiune pe teritoriul Olteniei, amenințând chiar Bucureștiul, determinându-i pe locuitori să se refugieze. Au fost necesare măsuri speciale menite a proteja oameni și bunuri. Ne referim la unitățile apărătoare a plaiurilor, la construcția de cule, un mijloc de apărare în condițiile acestor năvăliri.

Imperiul Otoman care avea o legislație clară în privința modului cum erau sancționate actele de banditism a mimat câteva încercări de sancționare fără a ajunge să-l înlăture, preferând să-i acorde calitatea de pașă cu trei tuiuri (înaltă recunoaștere a funcției sale) pentru a-l avea în zona nord vestică a peninsulei balcanice ca o permanență amenințare a vecinătăților.

Vezi notele: 331, 344, 630, 747, 808.

[325] *Hangerliu* – efemera domnie a lui *Constantin HANGERLIU /Hangerli/* a început prin venirea la 22 (28) noiembrie 1797 și a durat până în februarie 1799. El este primul ca nou domn al Țării Românești care a renunțat la vechiul protocol de a pătrunde în Capitală venind pe podul Beilicului. Pentru a susține o campanie militară a Imperiului Otoman a crescut dările pe care le încasa organizând efective acțiuni agresive la adresa contribuabililor. A crescut nemulțumirea locuitorilor domnia fiindu-i curmată prin uciderea sa.

[326] *Mănăstirea Snagov* – situată pe insula din zona de est a lacului omonim. Documentar este cunoscută prezența unui așezământ monahal de pe timpul domnului Mircea cel Mare, însă o serie de vestigii îi conferă o mai mare vechime. Mulți din cei

care și-au legat destinul de conducerea Țării Românești au contribuit, într-un mod sau altul, la dăinuirea acestui așezământ. Daniile lor au asigurat celor trăitori aici cele necesare de viețuire zilnică, dar și de activă viață spirituală și culturală. Au fost momente când din tiparnița de aici s-au realizat cărți care au servit cultului în limba română dar și pentru cei năpăstuiți aflați în spații sub stăpânire străină oprimatoare a cultului ortodox. Pentru a-i asigura o siguranță la timpuri de restrişte biserica a fost încadrată de ziduri de apărare, inclusiv turnul clopotniță. Trecerea timpului a dus la deteriorarea, dispariția acestora, partea inferioară a turnului clopotniță adeverind încă această măsură.

Un moment de mare intensitate l-a constituit perioada cât aici a fost prezent ca stareț Antim Ivireanul, care, ca bun organizator, a dat o funcționalitate deosebită tiparniței.

Au fost și momente când domnia a încredințat spre tainică detenție o serie de persoane acuzate de hiclenie. Multe fapte de încălcare a celor legale în uzanța timpului s-au petrecut între murii acestui așezământ. Condițiile de detenție, umiditatea erau factorii distructivi ai sănătății celor aduși aici. O asemenea soartă au avut-o și cei implicați în evenimentele de la 1840, reprimate exemplar de domnie.

Prefacerile în arhitectura bisericii, închiderea pridvorului ș.a. multe sunt izvor și de multe legende, oameni și fapte fiind inspiratoare la atribuiri senzaționale.

Vezi notele: 1488, 1902, 1924, 1963.

[327] *Adormirea Maicii Domnului* – prăznuită la 15 august.

[328] *Băjenia* – fuga populației din cauza unei invazii a dușmanilor țării, a persecuțiilor politice sau a exploatării (băjenie, pribegie, refugiu).

[329] *Sf. Ilie* – prăznuit la 20 iulie.

[330] *Cutremurul din 1802* – a avut loc la 14 octombrie din punct de vedere cronologic datarea după *Vinerea Mare* prezintă o dificultate întrucât în cursul anului sunt mai multe asemenea sărbători religioase.

Vezi notele: 752, 1504, 2113, 2174.

[331] *Ostașii lui Pazvantoglu* – termen devenit omonim cu om rău.

Vezi notele: 263, 324.

[332] *Mihai Vodă Șuțu Mihai Vodă SUȚU*, domn al Țării Românești din 6 iulie 1783 până în preajma lunii aprilie 1786, apoi din martie 1791 până în 1 ianuarie 1793 și din octombrie 1801 până în 19 mai 1802; domn al Moldovei din 30 decembrie 1792 până la 25 aprilie 1795. Născut în 1730, poreclit „draco". Evolutiv, primele domnii au fost caracterizate ca blânde. Cu trecerea timpului însă domnia devine apăsătoare pentru populație, inclusiv din punct de vedere fiscal, dând dovadă de o adevărată lăcomie. La o năvală a lui Pazvantoglu, intimidat, fuge în Transilvania și de acolo în Austria, apoi în Rusia iar de acolo la Istanbul unde moare în anul 1802.

[333] „*Craii de Curtea Veche*" – formulare încetățenită prin romanul *Craii de Curtea Veche*, elaborat de Ion Matei Caragiale publicat în revista „Gândirea" în anii 1926 și 1928 și compact în 1929.

Vezi nota: 2093.

[334] *Biserica Curtea Veche* – așezământ din compunerea Curții Domnești, din strada Franceză, menit a fi loc de miruire a domnilor Țării Românești până la Gheorghe Bibescu, are hramul Buna Vestire (25 martie), iar după demolarea bisericii cu hramul Sf. Anton a preluat și hramul aceleia. Ctitorie de la jumătatea veacului al XVI-lea a domnului Mircea Ciobanul și a fiilor săi Pătrașcu Vodă, Radu și Mircea cel Tânăr după cum consemnează pisania bisericii. În veacurile următoare o serie de domni și boieri au oferit noi danii care au facilitat întreținerea, înzestrarea și buna funcționalitate. Un asemenea exemplu l-a constituit contribuția domnului Constantin Brâncoveanu, care a finanțat realizarea portalului din piatră de la intrare. Ștefan Cantacuzino a intervenit cu lucrări de întreținere a picturii și a unei noi catapetesme. Incendiul din 1847 a afectat-o profund, impunând ulteriore intervenții reparatorii. Din păcate asemenea intervenții erau realizate din nevoia stringentă de a asigura continuitatea funcționalității, neglijându-se sau ignorându-se respectarea celor moștenite, construcția suferind astfel adeseori prefaceri ce nu erau în concordanță cu starea primară. În secolul XX preocuparea C.M.I. s-a făcut resimțită și în acest caz, lucrarea de renovare a fost încredințată arhitectului Horia Teodoru care începând din 1924 și până în 1935 a acordat o atenție deosebită fiecărui detaliu, înlăturând nefericitele „cârpeli" anterioare pentru a reda construcției, în mare măsură, aspectul conferit de ctitori. La interior în 1847 a fost încredințată pictorilor Constantin Lecca și Mișu Popp să realizeze pictarea bisericii, păstrându-se, acolo unde mai erau fragmente ale picturi secolului al XVI-lea și a celor din timpul lui Ștefan Cantacuzino.

Plastica exterioară a edificiului a fost obținută prin alternarea fâșiilor de cărămidă aparentă dispuse orizontal și vertical obținându-se panouri de tencuială, sugerând blocuri de piatră.

Vezi notele: 417, 1274, 1335.

[335] *Incendiile* de mare amploare, adevărate pârjoluri se datorau unor accidente de mânuire a focului care, în condiții de vânt, lua amploare într-o localitate care aproape totalmente era înzestrată cu clădiri construite din lemn sau având în mare majoritate lemnul ca material de bază folosit de oamenii epocii.

Vezi notele: 131, 138, 147, 287, 417, 418, 420, 439, 559, 629, 779, 1574, 2093.

[336] Referire la prezența trupelor rusești în timpul conflictului ruso-otoman încheiat în 1812 prin pacea de la București care, printre altele, a dus la pierderea pentru Moldova a teritoriului dintre Prut și Nistru „cedat" de Imperiul Otoman, ca despăgubire, Imperiului Rus, fiind o flagrantă încălcare a celor stipulate de „capitulații".

[337] *Mihail Andreevici MILORADOVICI* (1771-1825), general rus participant la războaiele împotriva lui Napoleon I, distingându-se în lupta de la Borodino. A participat și la războiul ruso-otoman din anii 1806-1812. La București numele lui este perpetuat de Crucea lui Miloradovici ridicată lângă ctitoria lui Constantin Șerban Basarab (Cârnul) vv., actuala biserică a Patriarhiei Române. A fost cioplită în anul 1809 din ordinul lui Miloradovici pentru a cinsti și pomeni pe soldații și ofițerii ruși căzuți în luptele de la Glodeni, Călărași, Odivoaia, Turbați și Obilești din

anii 1806-1807. Ulterior, în secolul XX a fost mutată în curtea caselor Crețulescu, temporar sediu al Muzeului româno-rus, actualul sediu al Muzeului Literaturii Române.

[338] *Petersburg.*
Vezi notele: 305, 312, 968, 1009, 1201, 1203, 1834, 1862, 2041.

[339] *Ciuma lui Caragea* – a bântuit în anul 1813. Au fost luate măsuri de izolare a celor îmbolnăviți, de pază și de curățenie. Ele au fost diferențiate după starea socială a pacientului, ca de pildă, măsurile adoptate la 1, 30 iulie 1813. În toamna aceluiași an s-au luat măsuri speciale pentru spălarea, afumarea, curățirea și aerisirea caselor. Oamenii Lazaretului au avut misiunea să umble din casă în casă pentru a constata cum sunt aplicate prevederile stabilite. În lunile iulie-august 1813, la București se îmbolnăveau 16-20 persoane pe zi. Boala s-a răspândit în toamnă și a ajuns la maximum de intensitate în iarnă când s-au înregistrat 80-100 de cazuri de îmbolnăviri pe zi. Numai în București au decedat în decursul epidemiei de ciumă circa 25.000-30.000 de oameni (iulie 1813 – iunie 1814), orașul având pe atunci 80.000 locuitori. În 1816 ciuma a reapărut în câteva sate din județul Slam Râmnic cu capitala la Focșani Munteni. Cu acest prilej s-au luat măsuri pentru protejarea Capitalei. În acest sens s-au rezervat câteva camere la mănăstirea Cotroceni pentru cei bogați, iar pentru cei săraci s-au pus la dispoziție camere la spitalul de la Dudești. În ambele locuri erau internați cei la care se manifestau simptomele bolii.
Vezi notele: 259, 320, 503, 564, 1593, 1654, 1947, 2008.

[340] *Porțile de piatră ale caselor Ghica* se ridicau în zona unde astăzi este spațiul verde din fața sălii Majestic a teatrului „Odeon" de pe Calea Victoriei.

[341] *Societatea științifică literară „Tinerimea Română"* – a fost creată în condițiile promovării Independenței de Stat, din inițiativa elevilor de la gimnaziul „Matei Basarab", promotor fiind Nae S. Dumitrescu care, ulterior, îmbrățișând cariera didactică a preluat conducerea acesteia timp de decenii. Activitățile s-au desfășurat în spații închiriate până la declanșarea acțiunii de edificare a unui local propriul. Lucrare de anvergură menită a asigura condiții de bună desfășurare a tuturor compartimentelor, clădirea a fost proiectată de arhitecta Virginia Andreescu HARET, edificată pe Bd. Schitu Măgureanu – strada Gutenberg.

[342] *Casa Lenș* din Calea Victoriei nr. 133, cunoscută astăzi ca Lenș-Vernescu, a fost ridicată la 1820 pentru marele logofăt al dreptății, Filip Lenș (1777-1853). Familia Lenș își trage obârșia din negustorul francez Lin Chon. După decesul lui Filip Lenș, casa a adăpostit Ministerul de Război. În anul 1886 a ajuns în proprietatea lui Gheorghe Vernescu. Acesta i-a comandat lui Ion Mincu restaurarea edificiului. Între anii 1887-1889 interioarele au fost pictate de către G.D. Mirea.
Vezi notele: 1330, 1769, 1977.

[343] *Zavera* – termen care definește o răscoală, însă pentru 1821 face referință predilect la acțiunea eteriștilor împotriva stăpânirii otomane pentru a dobândi independența.
Vezi nota: 1324.

[344] *Domnul Tudor*. Tudor C. VLADIMIRESCU (circa 1770/1780, Vladimir, județul Gorj,– 27 mai/8 iunie 1821, Târgoviște, județul Dâmbovița). Părinții Constantin și Ioana. Cunoscător de carte deprinsă de la preotul din satul natal, ceva mai târziu urmând școală și la Craiova la cea din curtea bisericii Obedeanu împreună cu copii lui Ioan Glagoveanu. Carieră administrativă începută cu serviciul la moșia boierului oltean, Nicolae Glogoveanu dar mai ales cu valorificarea vitelor pe terțe piețe Europene. Aceiași misiune a îndeplinit-o și pentru Dumitrache Bibescu. Fiindu-i apreciată destoinicia domnul Constantin Ipsilanti i-a încredințat misiunea de a alcătui și instrui un corp de oaste cu care să asigure protejarea Olteniei de repetatele atacuri ale otomanilor conduși de Pasvan-Oglu A urmat cariera militară în timpul războiului ruso – otoman din anii 1806-1812 când a fost înrolat, în armata rusă, cu gradul de parucic (locotenent), comandând câteva sute de voluntari români. Pentru faptele sale și ale subordonaților a fost decorat cu Ordinul „Vladimir" obținând și rangul de boierie fiind pe la 1812 sluger. Puterea otomană îl avea permanent în atenție și, ca atare, la un moment dat a fost în situația de a petrece o perioadă de timp la Viena, îndeplinind o serie de misiuni încredințate de boierul Glagoveanu. Ulterior, pe la 1815, îndeplinea funcția de subprefect (vătaf de plai) de Cloșani. Prin cele moștenite și prin proprie agonisire averea lui T.V. era cuantificată de el în testamentul redactat prevăzător pentru zile negre, la 1817, la suma de 12.500 lei. Ea consta din o casă cu vie în dealul Govorei, o moșie și acareturi la Vladimir, două case mari cu prăvălie în Cerneț, la care adăuga averea mobilă. Cele întreprinse în primele două decenii ale secolului al XIX-lea i-au permis să cunoască, pe toate treptele afirmării sale, situația poporului, actele de oprimare la care era supus. La moartea domnului Țării Românești, Alexandru Suțu, situația de nemulțumire generalizată reclama o schimbare. El a fost cel care a considerat că este chemat să acționeze pentru curmarea acestor acte, ridicând „norodul" la acțiune. Proclamațiile ca cea de la Padeș – Tismana, lansată la 23 ianuarie 1821, prin formulările de chemare la luptă sunt concludente pentru a înțelege caracterul primei etape a revoluției, misiunea pe care și-a asumat-o de a fi salvatorul celor oprimați. Ridicând întreaga suflare bărbătească din Oltenia a pornit cu acești panduri spre capitala Țării Românești. A intrat în București la 19 martie 1821.Componența acestei armate era eterogenă, mulți erau indisciplinați, porniți pentru a jefui și astfel a se căpătui. Ca atare el a manifestat o permanentă preocupare pentru curmarea unor asemenea acte. Corespondența purtată cu reprezentanții stăpânirii otomane și cu cei ai Rusiei este edificatoare pentru modul cum analiza întreprinsă l-au determinat să formuleze revendicările pentru schimbarea situației din Țara Românească. În proclamațiile date la sosirea la București evoluția problemelor i-a impus abordarea aspectelor care evidențiază faptul că pe lângă caracterul social acum revoluția își înscria ca obiective de rezolvat și cele de natură politică și națională. Faptul că pe teritoriul românesc se desfășurau și acțiunile Eteriei conduse de Alexandru Ipsilanti, care proclamase chemarea la lupă pentru eliberarea teritoriului Greciei, dar care se limita să fie o prezență pe teritoriul românesc, supunând populația la tot felul de obligații ce constituiau, de fapt, noi prilejuri de oprimare, impunea noii ocârmuiri instituită de Tudor Vladimirescu rezolvarea operativă pentru a nu oferi puterii suzerane pretextul de a interveni cu forțe armate la nordul Dunării. Întrucât Tudor

Vladimirescu se ridicase pentru înlăturarea a tot ce constituise „regimul fanariot" raporturile între cele două acţiuni a ajuns la un stadiu de încordare. În momentul când Eteria, în încercarea de a subordona trupele pandurilor scopurilor proprii, s-a lovit de refuzul conducătorului acestora, situaţia a devenit critică. Delimitarea lui Tudor Vladimirescu, dezavuarea Eteriei de către ţarul Rusiei, intervenţia la nordul Dunării a trupelor otomane, toate au contribuit la o precipitare a evenimentelor. Devenind o piedică pentru Eterie, persoana lui Tudor Vladimirescu se impunea să fie înlăturată, însă într-un mod care să permită atragerea pandurilor alături de eterişti. Ca atare s-a profitat de faptul că unele măsuri adoptate de Tudor Vladimirescu de aspră sancţionare a celor care încălcau reglementările instaurate încă de la pornirea revoluţiei au provocat o nemulţumire în rândurile unora din cei care se aflau în fruntea pandurilor. A fost motivaţia pentru a fi organizat complotul care să-l înlăture din fruntea oştirilor sale. Astfel s-a reuşit ca din tabăra de la Goleşti, sub pretextul „invitării" la o discuţie cu Ipsilanti să fie ridicat Tudor Vladimirescu pentru a fi dus la Piteşti şi de acolo la Târgovişte unde s-a organizat un simulacru de judecată prin care răpitorii l-au condamnat la moarte, asasinatul petrecându-se în perimetrul terenurilor fostei mitropolii a Ungro-Vlahiei. Actul mişelesc s-a finalizat cu aruncarea trupului ciopârţit de casapii Varnava şi Pranga într-o fântână. În următoarele zile a intervenit o rapidă dezagregare a oştirii pandurilor, unităţi răzleţe fiind implicate în confruntările cu trupele otomane. Măsurile ulterioare instaurate de puterea suzerană au condus la renunţarea la serviciile domnilor fanarioţi şi revenirea la administrarea ţării prin domni pământeni, deschizându-se astfel drumul spre acţiunile reformatoare.

Vezi notele: 345, 453, 468, 548, 573, 575, 597, 598, 941, 1301, 1323, 1325, 1566, 1620, 1825, 1969, 2072.

[345] *Dimitrie MACEDONSKI* (1780-1843) căpitan de panduri, participă la revoluţia din 1821, adept al eteriştilor va participa la arestarea lui Tudor Vladimirescu. La 1840 este implicat în complotul înăbuşit de autorităţi.

[346] *Ioan FARMACHE* (? -1821) comandant al gărzii domneşti din Bucureşti, s-a alăturat Eteriei devenind locotenent al lui Alexandru Ipsilanti. După dezastrul de la Drăgăşani a continuat să acţioneze cu o mică unitate până a fost prins şi executat de către otomani.

Vezi nota: 1318.

[347] *Silistra* – oraş port la Dunăre în nord-estul Bulgariei edificat pe vatra anticului Durostorum care a făcut parte din stăpânirea romană, bizantină şi a lui Mircea cel Mare.

[348] *Căminarul* – era un boier care avea în grijă strângerea dării (taxei) pentru băuturile spirtoase. *Sava* Bimbaşa, numit şi căminarul, de origine greacă, era şef al gărzii de arnăuţi în timpul domniilor lui Suţu, Moruzi, Scarlat Calimachi. A fost ucis de otomani în evenimentele de la 1821. Tradiţia i-a perpetuat faima de om bogat, iubitor al luxului dar şi curajos în meşteşugul armelor.

Vezi notele: 359, 578.

Bimbaşa – era ofiţerul superior din armata otomană, numit mai apoi şi *madar*.

Avea răspunderea peste 1000 de soldați. Termenul bimbașă a fost folosit și în țările române în secolul XVIII și la începutul secolului următor.

Vezi notele: 577, 578, 583, 813.

349 *Consulate* – reprezentanțe ale unor țări europene care aveau ambasade la Istanbul. Statutul le asigura inviolabilitatea și, ca atare, în condiții oprimatoare, spațiile constituiau un temporar loc de refugiu salvator.

Vezi notele: 62, 69, 369, 766, 855, 955, 966, 1036, 1300, 1305, 1698, 1767, 1816, 2010, 2040, 2055, 2309.

350 *Dărâmarea cetății Brăila* – s-a făcut odată cu desființarea raialelor de la Dunăre, teritoriile respective fiind retrocedate Țării Românești. Înlăturarea efectivă a stăpânirii otomane asupra Brăilei a determinat, printre altele, si demolarea cetății, permițând astfel trecerea la realizarea unei ample acțiuni de sistematizare a acestei localități. În noile condiții economice măsurile luate au facilitat, ca și în celelalte așezări dunărene, dezvoltarea legăturilor comerciale cu alte țări.

Brăila este situată la punctul de împreunare a apelor purtate pe brațul Măcinului cu cele ale Dunării pe o zonă de teren având cota +20 m, în port +7 m. Din 1836 a avut regim de *porto franco*. În decursul istoriei a fost cunoscută cu denumiri ca: „Proilava", „Proilabum", „Ibraila". Rolul de importantă schelă în navigația fluvială și maritimă. Mohamed I a „preluat" de la Țara Românească ca avan posturi la nordul Dunării localitățile și cu o zonă de teren limitrofă, constituite în raiale: Brăila, Giurgiu, Turnu (Măgurele) la 1418 prin capitulația încheiată cu Mircea cel Mare au trecut în efectiva stăpânire otomană perpetuată până la 1829. În cazul Brăilei la 1828 după un asediu al trupelor ruse garnizoana din Brăila a fost nevoită să capituleze și să abandoneze stăpânirea Brăilei. La 18 iunie 1828 zidurile fortificațiilor sunt minate de ruși conform prevederilor art. 2 din tratatul de la Adrianopol, care ducea și la restituirea acestor teritorii Țării Românești. În cazul Brăilei, raiaua cuprindea 55 de sate.

Vezi notele: 88, 127, 159, 188, 727, 794, 855, 899, 912, 1642, 1690, 1903, 1921, 1950, 2011, 2189, 2221, 2250, 2282.

351 *Feodor Petrovici PAHLEN* (1778-1864), comite, general ale bisericii căreia îi aparține, guvernatorul țărilor române și prezident al Divanurilor din Moldova și Țara Românească în perioada ocupației principatelor de către armatele ruse în timpul războiului ruso-otoman (1828-1829).

Vezi notele: 1275, 1336.

352 La 1830 nu poate fi vorba de o *piață a Episcopiei*. Autorul se referă la locul care, în deceniile următoare, a fost astfel definit evocând pe cei ce-l stăpâneau, devenind cu timpul Piața Episcopiei, iar după anul 1888 *Piața Ateneul Român*.

353 După veacul de înlăturare totală a prezenței armatei *renașterea oștirii române* a constituit un complex cu repercusiuni în evoluția ulterioară a societății românești.

Vezi notele: 299, 360, 798, 859, 1920, 1981.

354 *Maiorul Lăcusteanu* referință la un moment al vieții când evoluția carierei îl găsea cu gradul respectiv. *Grigore Șt. LOCUSTEANU /Lăcusteanu/* (1813-1883,

București, cimitirul Bellu, figura 29, locul 4) a fost un prestigios reprezentant al familiei. A realizat în decursul anilor o remarcabilă carieră militară.

La 20 mai 1830 a intrat în armată cu gradul de praporcic (sublocotenent) la cavalerie, apoi, din poruncă, a trecut la infanterie. Înaintat maior în anul 1837, a primit comanda batalionului II din Regimentul I cu garnizoana la Giurgiu. Avansat în 1831 căpitan, în 1837 maior, ulterior a fost înaintat urcând ierarhic până la gradul de colonel. Cele întâmpinate în anii vieții le-a consemnat în amintirile sale ca un atent memorialist. S-a căsătorit în anul 1838 cu Maria /Marița/ născută Bâscoveanu (1823-1877).

Vezi notele: 1770, 1831, 2014, 2075, 2146, 2147. 2207, 2208.

[355] *Pavel D. KISELEFF* (1788, Moscova, Rusia – 26 noiembrie 1872, Paris), carieră militară remarcabilă, adjutant general imperial, general, conte, diplomat, ministru, guvernator al Moldovei și al Țării Românești, președinte al Divanului în timpul ocupației rusești a țărilor române (noiembrie 1829 – aprilie 1834), manifestând preocupări reformatoare considerate, în general, benefice pentru principate dar și menite de a asigura, în timp, interesele Rusiei. Pentru faptele sale a fost împământenit și i-au fost acordate și ranguri boierești. La revenirea în Rusia a fost numit ministru al Domeniilor împărătești și apoi Director al Cancelariei imperiale. În anul 1862 a sprijinit la Paris Unirea Principatelor Române.

Vezi notele: 201, 202, 379, 740, 846, 855, 897, 1030, 1037, 1039, 1336, 1362, 1434, 1491, 1648, 1763, 2011, 2028, 2041, 2239, 2298, 2345.

[356] *Prefectura de Poliție* (azi Poliția Capitalei) clădită pe locul fostei case Meitani.

Vezi notele: 78, 139, 888.

[357] *Holeră* – boală infecțioasă contagioasă deosebit de periculoasă cu un procent deosebit de mare de mortalitate ca urmare a deshidratării organismului. În veacurile trecute epidemiile au contribuit la decimarea populației pe mari întinderi teritoriale.

Vezi nota: 1654.

[358] Este vorba de biserica cu hramul *Sf. Ioan cel Mare* (Sf. Ioan cel Vechi), care se afla pe Podul Mogoșoaei, după ruinare și demolare anterior anului 1900 s-a ridicat impunătoarea clădire a Casei de Economii și Consemnațiuni după planurile lui Paul Gottereau. Biserica a fost ridicată în secolul XVI (exista la 1591) de către vistiernicul Andrei. A fost închinată la mănăstirea Sf. Ilie din Ianina. A fost refăcută din temelie de către Constantin Brâncoveanu și comisul Radu Golescu. O parte din sculpturile acestui edificiu sunt păstrate astăzi în lapidarul de la Stavropoleos. Biserica Sf. Ioan cel Mare a fost demolată la 1875.

[359] Este vorba despre *biserica cu hramul Sf. Ierarh Vasile cel Mare,* Calea Victoriei nr. 198, vizavi de palatul Cantacuzino. A fost cu veacuri în urmă o mică biserică de lemn aflată într-o zonă de pădure care în anumite momente ale anului băltea. De câte ori va fi fost refăcută este greu de afirmat. Cert este că evoluția zonei a determinat și edificarea unui Sf. Lăcaș din zidărie care, la 1815, a devenit metoh al mănăstirii Mărcuța. Cutremurul din ianuarie 1838 a determinat refacerea ei în anii domniei lui Gheorghe Bibescu. Noul ctitor i-a fost căminarul Toma Baltă. La 1882 a fost pictată de către pictorul Anton Serafim. Iar în 1889 au fost realizate

lucrări de renovare. Pictura a fost spălată și revigorată în anul 1981. Ca plan este o biserică de tip triconic, individualizându-se prin modul de realizare a absidelor naosului de formă dreptunghiulară la exterior și ovală la interior. Un mare cafas domină pronaosul. Turla de pe naos este dominantă.

[360] *Uniformele românești* erau purtate de tinerii din armata română, reînființată la 1831.

Vezi notele: 353, 859, 1981.

[361] Autorul se referă la periodicul *„Curierul Românesc"*, editat de către Ion Heliade Rădulescu, de la 10 iunie 1829. Cercetările ultimelor decenii au evidențiat și apariții anterioare de periodice românești însă cu caracter efemer.

Vezi notele: 1327, 1388, 1498, 1559.

[362] *Marele Foc* – a izbucnit la 23 martie 1847. A fost descris de Anton Pann. A distrus circa 2000 de case din zona centrală a orașului, provocând mari pagube materiale. Acest mare pârjol a determinat administrația locală să adopte măsuri de natură edilitară care să stopeze edificarea construcțiilor din lemn, păstrarea unor distanțe între imobile, lărgimea străzilor, întărirea sistemului de intervenții ș.a.

Vezi notele: 70, 77, 86, 131, 138, 147, 226, 274, 287, 335, 418, 420, 427, 439, 559, 629, 779, 1574, 2032, 2093.

[363] Autorul amintește în mai multe rânduri de bunicul său, colonelul *Locusteanu* (1813-1883), fratele autorului, diplomatul Radu Crutzescu, a publicat în anul 1935 cartea *Amintiri ale colonelului Grigore Locusteanu* în care sunt evocate evenimente, fapte și oameni. Multe din informațiile cuprinse în amintiri au fost reluate și valorificate de către Gheorghe Crutescu în *Podul Mogoșoaei*.

Vezi notele: 354, 1831, 2075, 2147, 2207, 2208.

[364] Versurile poeziei *Răsunet* de Andrei Mureșanu l-au inspirat pe Anton Pann, care a compus cântecul răspândit apoi de la Râmnicu Vâlcea în toate teritoriile locuite de români și, devenind, datorită caracterului mobilizator, imnul revoluției și astăzi imnul de stat. Unul din foștii elevi pe care i-a dăscălit Anton Pann, la rându-i, a contribuit la difuzarea cântecului încât sa ajuns la controversata problemă cine a fost de fapt autorul compoziției care, evolutiv, a ajuns să fie imnul național al României.

Andrei MUREȘANU (16 noiembrie 1816, Bistrița, azi județul Bistrița Năsăud – 11 octombrie 1863, Brașov, cimitirul Groaveri) Studii particulare în zona natală, apoi la Blaj filozofia și teologia. La 1838 a fost numit la școala română din Brașov, iar la 1839 la gimnaziul catolic până în 1850 când a fost numit translator de limba română pe lângă autoritățile române. Este poetul realizator și al versurilor Un răsunet cunoscute mai ales cu denumirea: *Deșteaptă-te române* care a apărut la 21 iunie 1848 în nr. 25 al ziarului „Foaie pentru minte inimă și literatură", pus pe note de Anton Pann a fost cântat de revoluționari la 1848 inițial la 29 iulie 1848 în grădina Zăvoi din Râmnicu Vâlcea și la Brașov sub conducerea lui Gheorghe Ucenescu, fostul ucenic al lui Anton Pann. Din 1990 textul a fost adoptat pentru Imnul de Stat al României. Poet romantic, sentimental dar și militant de factură patriotică, protestatară, întreaga creație incluzând-o în volumul editat în 1862, traducător din creația lui Schiller, Herder, Bürger, eseist, participant la Revoluția de la 1848 din

Transilvania fiind unul din fruntașii mișcării. Colaborator la „Foaia pentru minte, inimă și literatură" și „Gazeta de Transilvania".

Anton PANN de fapt *Antonie Pantaleon Petroveanu* fiul lui Pantaleon Petrov, și al Tomaidei (circa 1794, 1795, 1796 Silven, Bulgaria – 12 noiembrie 1854, București), scriitor, folclorist, cântăreţ, inclusiv la strană, compozitor, profesor, editor. Variantă: decesul la 2 noiembrie 1854.

„*Mai bine este a vorbi adevărul decât minciuna*."

Anton Pann

365 *Bonjuriști* – astfel erau numiți cei care, întorși de la Paris, foloseau formule de salut ale francezilor adeseori cei snobi uitând corespondentul din limba română.

366 *Prohodul* – slujba oficiată de preot la înmormântarea decedatului. Sunt respectate o serie de clauze pe parcursul oficierii în capelă, la răspântii de drum, la groapă.

367 *Rug* – în acest caz focul pregătit pentru oficierea unei anumite solemnități demonstrative a unor sentimente, respectiv cea a despărțirii de hulita legiuire care ne-a fost impusă de alții.

368 Prima denumire, pe care teatrul a purtat-o între anii 1852 și 1877, a fost *Teatrul cel Mare*. În luna aprilie a anului 1877 a devenit *Teatrul Național*.

Vezi notele: 98, 159, 1326, 1356, 1366, 1370, 1387, 1417, 1427, 1431, 1611, 1672.

369 *Primirea domnului Unirii Principatelor* – ziua de 11 februarie 1859 i-a reunit pe locuitorii Capitalei pe Podul Mogoșoaei pentru a participa la primirea festivă a celui care fusese ales de ambele Adunări Elective domn al Moldovei și al Țării Românești. Presa timpului, rapoartele consulilor prezenți la București au consemnat entuziasmul cu care a fost primit domnul Alecsandru Ioan I Cuza.

370 *Nicolae. Nicolae M. FILIMON /Nicolae Papadonat/* (6 septembrie 1819, București, mahalaua bisericii Ienei – 18/19 martie 1865, București, cimitirul Bellu, figura 8, locul 52). Fiu de preot. Studii la București, la Colegiul „Sf. Sava" și la Paris, inclusiv pregătire muzicală, desfășurând o bogată activitate de corist, cântăreț la strană, în trupele teatrale, instrumentist (flautist), dascăl de muzică, critic și cronicar muzical și teatral. În 1858 a întreprins o călătorie în occident. A desfășurat activitate în aparatul administrativ al Țării Românești la Departamentul Cultelor și la Arhivele Statului care l-a apropiat de documentele trecutului, întâi în cadrul Comisiei Documentale din 17 septembrie 1859 și apoi în Arhivele Statului, unde rămânea după orele de program pentru a studia, momente de cunoaștere profundă a societății românești în evoluția sa și prilej de documentare pentru subiectele din creația sa literară. Părinte al romanului, tezaurul arhivistic i-a servit la definirea comportamentelor personajelor conturate în evoluția lor. Ne referim predilect la romanul *Ciocoii vechi și noi*, dar și la *Nenorocirile unui slujnicar*. traducător, primul muzicolog român, arhivist, memorialist. A adus contribuții notabile la valorificarea folclorului, a documentelor istorice. Capodopera sa *Ciocoii vechi și noi* publicată în anul 1863 este o amplă descriere a societății de la începutul secolului XIX

documentarea împletind propriile observații din mediul contemporanilor cu cele relevate de mărturiile trecutului.

Vezi notele: 557, 618, 1088, 1149, 2225, 2286.

371 *Tăbăcari* – specialiști în tăbăcitul și argăsitul pieilor. În acest caz prezența lor în alaiul domnesc era și expresia recunoașterii rolului pe care l-au avut în memorabilele zile de 20-24 ianuarie 1859 când, prin prezența, participarea și manifestarea simțămintelor lor, a fost impusă voința maselor de unire prin desemnarea domnului Moldovei și ca domn al Țării Românești (formulă prin care a fost interpretată și aplicată într-un mod original Convenția de la Paris din 1858).

372 *Isnafiile* – reuneau totalitatea corporațiilor de breslași reprezentând meșteșugurile practicate la zi, în anul respectiv.

373 *Carol I Eitel-Frederic-Zephirin-Ludovic de Hohenzollern Sigmaringen* (8/20 martie 1839, Sigmaringen-Germania – 27 septembrie 1914, Sinaia, înmormântat în pronaosul Bisericii Episcopale din Curtea de Argeș), studii militare și de istorie; a întreprins călătorii în țările Europei occidentale; în primăvara anului 1866 a fost contactat de către Ion C. Brătianu, acceptând preluarea conducerii României. Alegerea a fost supusă unui plebiscit la 8 aprilie 1866. Rezultatul a condus la aducerea sa în țară, sosind la Turnu Severin la 9 mai, iar la 10 mai a ajuns în Capitală, fiind proclamat domnitor al României, jurământul în calitate de domnitor depunându-l la 30 iunie după ce Adunarea Constituantă a adoptat noua Constituție a țării. Domnitorul Carol I, a desfășurat, în anii care au urmat, o amplă acțiune de pregătire a țării în vederea obținerii și consolidării Independenței de Stat. A fost comandantul suprem al armatei române și din luna septembrie 1877 comandant al armatelor ruso-române pe frontul de împresurare a Plevnei, după eșecul acțiunilor coordonate de comandamentul rus în luna august. Pentru asigurarea bunei receptări a tânărului stat independent pe plan european, a adoptat titlul de prinț regal, iar prin votul de la 14 martie 1881 al Parlamentului Românei a fost instaurat regatul. Funcția de rege a preluat-o la 10 mai 1881 pe care a exercitat-o până la moartea sa. Pe parcursul anilor de conducere a destinelor României a avut în atenție toate sectoarele vitale pentru propășirea țării. A fost un susținător al ridicării și afirmării culturii românești, acordând atenție deosebită Academiei Române, Ateneului Român și altor instituții de știință și cultură. În anul 1891 a pus bazele Fundației Universitare Carol I, al cărui edificiu as fost menit a adăposti tezaurul de manuscrise, cărți și periodice în corpurile de clădire ridicate pe parcursul anilor vieții sale; colecționar, donator, publicist, membru de onoare al Academiei Române ales la 15/27 septembrie 1867. Om meticulos, prețuitor al timpului, se odihnea prin exercitarea a multiplelor preocupări. Exemplificăm că s-a ocupat și cu sculptura în lemn. Printre altele a sculptat un dulap mare din lemn de nuc masiv. Peste ani, lucrarea a fost identificată și semnalată la Biblioteca „V.A. Urechia" din Galați. Memorialist. La Arhivele Naționale sunt păstrate numeroase înscrisuri relevante pentru conturarea personalității sale.

Vezi notele: 376, 678, 971, 1499, 1703, 1764.

374 *Ioan /Ion/ C. BRĂTIANU* (20 iunie 1821, Pitești – 4 mai 1891, decedat și înmormântat la Florica – Ștefănești, județul Argeș), studii militare și politehnice

la Paris, membru fondator la 27 noiembrie 1847 a Asociației Insocierea Lazariană, militant pentru declanșarea revoluției reformatoare preconizată pentru schimbările necesare în țările române. Membru al Guvernului Provizoriu, propagandist, șef al Poliției Capitalei, ulterior, militant pentru realizarea Unirii Principatelor și a Independenței de Stat, ministru, prim-ministru, șef al P.N.L., publicist. A fost ales membru de onoare al Academiei Române la 19 martie 1885.

„*Faceți-vă datoria, nu vă gândiți la răsplată. Fapta bună ca și adevărul sfârșesc totdeauna pentru a birui*".

Ion C. Brătianu.

Vezi notele: 366, 373, 664, 672, 1117, 1723, 1806, 1909, 2145, 2250.

375 La 10 mai 1866 se numea încă Podul Mogoșoaiei, denumire schimbată prin decizia Consiliului Comunal de la 8 octombrie 1878.

376 La timpul respectiv nu poate fi vorba de un palat, cu modificări modeste *casa lui Dinicu Golescu* ce servise și la găzduirea domnului Alecsandru Ioan I Cuza a devenit, până la cele întreprinse de domnitorul Carol I, spațiu oficial și locuință privată. Este semnificativă în acest sens impresia produsă la oprirea trăsurii și invitarea în „palat" pe care noul sosit a relatat-o ulterior.
Vezi notele: 453, 458, 831, 1969, 1978, 2056.

377 Referință la dezideratele la care, în anii domniei Carol I, a conlucrat consecvent eșalonând etapele de parcurs, consolidând orice realizare pentru a putea trece la următoarea.
Vezi notele: 363, 366, 678, 961, 1499, 1764.

378 Referință la fundația și construcția incompletă a parterului clădirii preconizată a devenii Palatul Senatului României, lucrare blocată, ulterior abandonată, ca în ultimă instanță, spațiile obținute cu improvizate completări servind la găzduirea, în perioada interbelică, a diverselor acțiuni, predilect cu caracter cultural, inclusiv cinematograful „Gioconda".
Senatul – Camera superioară a Parlamentului bicameral creat în al 7-lea deceniu al secolului XIX, și-a desfășurat activitatea și în primele decenii ale secolului XX în diverse spații închiriate cu limitări de posibilități de adaptare specificului acestei instituții.
Vezi notele: 105, 1795, 1864, 2152. 2213.

379 Folosind o figură de stil autorul „împinge" capătul acestei artere dincolo de „Capul Podului" (Piața Victoriei de astăzi). Artera spre Băneasa era, după amenajările din prima jumătate a secolului XIX, *Șoseaua Kiseleff*, așa cum reiese de altfel și din alte pasaje ale cărții. Arcul de Triumf ridicat la 1921-1922 și definitivat în anii 1935-1936 ocupând centrul celui de al treilea rond al șoselei Kiseleff.
Vezi notele: 740, 1491, 1648, 2237, 2239, 2298.

380 *Palat Cultural* – a fost, este și va fi un deziderat al multor generații de români. Alte și alte priorități stringente intervenind atunci când aparent condițiile permiteau trecerea la fapte. Pentru Gheorghe Crutzescu dezideratul era legitim atât ca necesitate, cât și ca amplasament.

[381] Palatul fusese dobândit de domnul Constantin Brâncoveanu în urma sancționării ca hiclean al spătarului Toma Cantacuzino în momentul când acesta la 1711 se alăturase Rusiei în confruntarea cu Imperiul Otoman. În lipsă sancțiunea dusese la confiscarea bunurilor acestuia. A servit pentru găzduirea temporară a unora din copiii domnului.
Vezi nota: 1360.

[382] *Dealul Mitropoliei* – formulare eronată încetățenită și bine ancorată în limbajul curent al bucureșteanului care uită cele dobândite în clasa a treia primară ca noțiuni elementare de geografie; dealurile au înălțimi de la 500-600 m. Vezi zona dealurilor subcarpatice la nord-est de Ploiești. În acest caz prin activitatea râului Dâmbovița, cât și a ceea ce a fost Gârlița ce-și avea traiectul pe actuala stradă 11 iunie a rămas ca un pinten răzleț în respectiva luncă mamelonul definit inițial „Dealul Podgorenilor" relevând valorificarea în trecut a curbelor de nivel cu plantații de viță de vie. Treptat, în veacul al XVII-lea, prin lucrările de edificare a mănăstirii, ctitorie a domnului Constantin Șerban Basarab (Cârnul) și a doamnei Bălașa, devenită în scurt timp sediul bucureștean al Mitropoliei Ungrovlahiei, construcțiile în completare ridicate ulterior au înlăturat activitatea podgorenilor.
Vezi notele: 41, 102, 490, 1570, 2031, 2092.

[383] *Mitropolia Ungrovlahiei* – de la înființare în 1359 a fost găzduită de orașul Curtea de Argeș până la 16 august 1517 când a fost transferată în capitala țării la timpul respectiv, la Târgoviște, unde și-a desfășurat activitatea până în a doua jumătate a secolului al XVII-lea când s-a impus ca necesitate de a fi adusă la București, cu o temporară găzduire în incinta ansamblului bisericii Sf. Gheorghe Vechi de unde a fost transferată în noua ctitorie a lui Constantin Șerban Basarab.
Vezi notele: 1519, 1691, 2330.

[384] *Copiii domnitorului.* Constantin Brâncoveanu a avut 7 fiice: 1) *Stanca* (1676-1714); 2) *Maria* (circa 1678-1697); 3) *Ilinca* (circa 1682) căsătorită cu: 1) Scarlatache sin Alexandru Dragomanul Mavrocordat decedat la 28 iulie 1699; 2); Șerban vel logofăt și vice spătar, sin Șerban vel logofăt Grecianu; 4) *Safta* (circa 1686 – aprilie 1747) căsătorită cu Iordache Crețulescu, vel cămăraș și apoi vel vornic decedat în 1746, ctitori ai bisericii Crețulescu, au avut 4 băieți și o fată; 5) *Ancuța* (circa 1691) căsătorită la 20 mai 1705 cu Nicolae Postelnicul sin Iordache Ruset, vel vistier; 6) Bălașa (circa 1693-1752) căsătorită la 31 octombrie 1708 cu Manolache Lambrino, sin Chiriță Andronache, biv vel Ban al Craiovei, 1745, n-au avut urmași; 7) *Smaranda* (circa 1696) căsătorită în 1712 cu Constantin Postelnicul și vel Sluger, sin Grigore Băleanu, vel logofăt.
Vezi nota: 1922.

[385] Prin lucrările de amenajări stradale, *biserica Sf. Spiridon (vechi)* din strada Vânători, în imediata apropiere a ansamblului blocului turn („Gioconda") a fost practic pe jumătate îngropată în pământ. În trecut, anterior trasării actualului curs al Dâmboviței se afla pe malul stâng, în apropierea podului Cilibiului botezat astfel după numele lui Cantacuzino. Pisania bisericii, scrisă în limbile greacă și arabă, amintește de anul 1747, pomenindu-l pe ctitorul ei Constantin Mavrocordat. De

fapt, este numai o refacere a unui edificiu mai vechi, existent în secolul XVII pe timpul lui Șerban Cantacuzino.

Vezi nota: 427.

[386] *Grigore BRÂNCOVEANU.*

Vezi notele: 84, 327, 386-388.

[387] *Grigore și Safta BRÂNCOVEANU* filantropi, au contribuit, printre altele la realizarea construcției spitalului Brâncovenesc în anul 1834, ca o anexă a azilului de bătrâni întemeiat în anul 1751 de domnița Bălașa.

Vezi notele: 84, 327, 385, 388.

[388] *Zoe/ Zoița/ MAVROCORDAT* 1800 sau 1805-1892, București, în interiorul bisericii Domnița Bălașa), prin adopție Basarab Brâncoveanu, având ca tată adoptiv pe banul Grigore Basarab Brâncoveanu, a fost prima soție a domnului Gheorghe Bibescu. Acesta a pus-o sub interdicție în septembrie 1844, ulterior obținând și divorțul care i-a permis să se recăsătorească cu Maria/ Marița/ Ghica, născută Văcărescu.

Vezi notele: 1039, 1962.

[389] *Gheorghe. D. BIBESCU.*

Vezi notele: 978, 1039, 1605, 1666, 1993, 2054.

[390] *Gheorghe Gh. BIBESCU* (14 martie 1834-1902, înmormântat în parcul palatului de la Mogoșoaia) a făcut studii civile și militare în Franța. Participant la acțiunile din Mexic (1862), Algeria, Franța (1870). Deși, între timp, devenise cetățean francez a servit interesele României în diverse împrejurări. În anul 1888 a fost prezidentul secției române la expoziția organizată la Paris. Este autorul unor lucrări cu caracter istoric.

Soție Maria Henriette-Valentina, născută Riquet contesă Caraman-Chimay, fostă de Beauffremon.

[391] *Gheorghe Valentin BIBESCU* (23 aprilie 1880, București – 1941, înmormântat în parcul palatului de la Mogoșoaia), fiul lui Gheorghe Gh. Bibescu și al principesei Valentina de Caraman-Chimay (1839-1914), industriaș, om politic, diplomat, sportiv de performanță, participant la primele concursuri ca pilot de avion și automobil. În România în calitate de primul român cu brevet de pilot de aviație a militat pentru extinderea și prosperarea aviației și automobilismului sportiv. În 1909 a înființat Clubul Aviatic Român, iar în 1912 Liga Națională Aeriană. Fiindu-i recunoscute calitățile de sportiv și de bun organizator a fost ales în 1930 președintele Federației Internaționale de Aeronautică. A fost un activ mason.

Vezi nota: 1789.

[392] *Strada Mercur* – făcea legătura între strada Episcopiei și bulevardul Colței. Pe această arteră se aflau locuințele lui Titu Maiorescu, Nicolae Cerchez, Dimitrie Sturdza.

[393] *Victor BABEȘ* (28 iulie 1854, Viena, Austria – 1926, București, înmormântat în curtea Institutului de Bacteriologie, Splaiul Independenței.) Studii

superioare la Pesta și Viena, doctor în medicină, specializare cu Pasteur, Koch, Virchow și Cornil ca bacteriolog, profesor universitar la Budapesta și București. Organizator al cercetărilor bacteriologice, al institutului antirabic, popularizator al științelor, membru al Academiei Române și al altor prestigioase instituții de știință și cultură din toată lumea. A folosit temporar spațiul vechiului palat brâncovenesc pentru activitatea tinerelor instituții de cercetare înființate la 28 aprilie 1887 preluând experiența dobândită de Institutul Paster din Franța, până la mutarea lor în edificiile special construite pe Splaiul Independenței.

Vezi nota: 394.

394 Mutarea a fost realizată în 1899, clădirea special edificată pentru a asigura activitățile anterioare în domeniile patologiei și bacteriologiei având însă și camere sterile, institutul antirabic cu dispensarul respectiv, muzeu, bibliotecă, săli pentru lucrări practice de anatomie patologică și bacteorologie, săli de autopsie, terenul limitrof găzduind și o crescătorie de animale, grajd.

Vezi nota: 393.

395 *Teatrul Regina Maria* – și-a desfășurat activitatea în localul care a găzduit ulterior, din 1950, Teatrul de Operetă.

Teatrul de Operetă – își are obârșia ca activitate scenică din timpul evenimentelor de la 1848, ulterior diversele scene, grădini de vară servind la găzduirea unor asemenea spectacole. După cel de al doilea război mondial în clădirea fostului teatru „Regina Maria", de pe vatra fostelor case ale Floreștilor din fosta mahala „Sf. Apostoli" a fost constituit ca unitate distinctă TEATRUL DE OPERETĂ care a reunit valoroși interpreți, valoroase voci. Ani de zile teatrul a fost condus de Ion Dacian, numele fiindu-i perpetuat prin botezarea teatrului cu numele său. La lansarea lucrărilor de construcție a metroului și canalizări râului Dâmbovița clădirea a fost demolată, teatrul primind găzduire în sala studio din complexul Teatrului Național. Așa s-a ajuns la actuala denumire: TEATRUL NAȚIONAL DE OPERETĂ „ION DACIAN".

396 *Tir* – din vestigiile care aminteau de activitatea sportivă a generației de la 1877 mai rămăsese până acum câtăva decenii bazinul de înot amenajat între sala teatrului și biserica Sf. Spiridon Vechi. Prin anii '60 ai secolului XX a fost desființat. Azi amenajarea metroului a inclus acest teren, aici fiind amplasate prize de aerisire a tunelului. Numele de *Tir* vine de la societatea care, în deceniul premergător actului Independenței de Stat a promovat o serie de acțiuni de a pregăti pe cetățeni din punct de vedere militar. Societatea Română de arme, gimnastică și dare la semn, înființată la București, la 17 mai 1862 a amenajat în acest scop diverse terenuri pentru demonstrații și concursuri.

397 *Planșeul Dâmboviței* – în deceniul premergător publicării cărții, edilii Capitalei au considerat util realizarea unui planșeu peste apa Dâmboviței între actuala Piață a Națiunilor Unite și Splaiul Unirii, bulevardul Dimitrie Cantemir. Pe această cale s-au obținut, în anul 1936, trei zone de circulație rutieră și pietonală și două fâșii de verdeață.

398 *Fluviul Sena* – străbate Parisul, având atât funcție peisagistică, cât și

economică, pe el navighează ambarcațiuni de diverse capacități și funcționalități de la vaporașe pentru pasageri la cele purtând diverse mărfuri, având pescajul adaptat și pentru canalele adiacente.

[399] *Luvru* – palat al regilor Franței, azi unul dintre cele mai mari muzee ale lumii. Inițial a fost un castel fortificat și o închisoare politică în secolele XIII-XV. Reconstruit în secolul XVI ca palat în stilul Renașterii, a cunoscut intervenții ulterioare care au contribuit la amplificarea lui. În secolul XVIII a fost transformat în muzeu, adăpostind inițial picturi din colecțiile regale. Pe parcursul anilor a acumulat o varietate de obiecte antice, devenind un complex muzeal care, prin activitatea de păstrare, conservare, restaurare constituie un etalon al muzeografiei mondiale.

Palatul Louvre este limitrof malului drept al Senei. Aripa principală a fost edificată din porunca lui Henric al IV-lea și s-a extins în timpul domniei lui Ludovic al XII-lea servind ca Palat Regal. Prin dimensiuni și patrimoniu, dar și prin modul de expunere, condiții de vizionare este unul din cele mai renumite muzee ale lumii. Originala piramidă din sticlă realizată spre finalul veacului XX după o efectivă bătălie a opiniilor pro și contra este actuala intrare în incinta muzeului. Departamentele sunt dispuse pe 4 niveluri în funcție de țara de obârșie a operei expuse. O distinctă expunere a fost atribuită colecțiilor. Cea franceză acoperă perioada secolului al XIV-lea până la 1848. Un loc deosebit îl au antichitățile egiptene, grecești, pictura și sculptura italiană sau arta islamică.

[400] *Notre-Dame. Catedrala Notre Dame* – construcție monumentală, simbol al Parisului este un edificiu amplasat pe o vatră de cult perpetuată din antichitate. La actuala catedrală s-a lucrat din 1163, reușindu-se ca în 1182 să fie sfințit Altarul. La 1345 a fost încheiată realizarea edificiului cu trei nave. Fațada vestică a fost terminată în maniera goticului timpuriu, pornind însă de la romanic, însă cu elemente gotice. Turnurile au fiecare câte 69 m. Ele conferă edificiului echilibrul necesar întregii construcții. Accesul este asigurat prin trei portaluri ornamentate în maniera goticului târziu. Spațiile interioare sunt impresionante. Biserica are pe ax 130 m lungime, 45 m lățime și 35 m înălțime. Spațiul poate găzdui la Sf. Slujbă 10.000 de participanți. Nava principală este decorată cu o suită de statui și picturi. În interior dominant este clar obscurul, lumina fiind oferită de marile rozase cu vitralii policrome.

Catedrala a avut de suferit distrugeri importante la 1789 când revoluționarii au spart o parte din patrimoniul artistic care împodobea interioarele navelor și exteriorul edificiului. După 1992 se desfășoară o amplă acțiune de consolidare, restaurare a ansamblului.

[401] *Fluviul Tamisa* – străbate orașul Londra, pe malurile lui ridicându-se importante edificii publice, evocatoare a numeroase pagini de istorie, dar și mari unități industriale, antrepozite etc. Prin estuar pătrund vapoare oceanice până la Londra.

[402] *Fluviul Tibru* – străbate orașul Roma. Este navigabil în zona inferioară.

[403] *Castelul San Angelo* – ridicat la Roma de către împăratul Hadrian (76-138) pentru a servi ca mausoleu pentru el, familie și urmași. Lucrarea a fost terminată în anul 139. Aici au fost înmormântați mai mulți împărați: Hadrian cu soția

Sabina, Antonius Pius cu soția Faustina, Lucius Verus, Marc Aureliu, Commodus, Septimius Severus, Marcus Aurelius Antonius Basianus /Caracala/. A fost proiectat de arhitectul Demetrianus. Se compune din două construcții cilindrice suprapuse. Are înălțimea de 20 m. și diametrul de 64 m. Soclul fiind dreptunghiular. A fost folosită rocă vulcanică și beton armat, iar placajele au fost realizate cu travertin și marmură. O intervenție s-a petrecut la anul 590 când o intensă epidemie de ciumă a generat reacția papii Gregor I care a dispus întroducerea unui simbol evocând pe arhanghelul Mihail. Ulterior ansamblul a fost folosit de papi ca fortăreață, închisoare și cale de refugiu din Vatican prin tunelul subteran de legătură. Pe parcursul anilor a avut diferite întrebuințări. Inițial a fost mausoleu pentru împărat, apoi a devenit loc de înmormântare a papilor, la 1901 a devenit muzeu încorporând numeroase și concludente vestigii.

[404] *Fluviul Neva* – străbate Sankt Petersburg, constituind coloana vertebrală a orașului. Preluând apele lacului Ladoga le poartă pentru a le deversa în golful Botnic.

[405] *Amiralitatea* – adăpostită într-un celebru edificiu din orașul Sankt Petersburg, pe malul Nevei. În acest caz este evocat cheiul numit după această importantă instituție, adeseori având la mal acostate nave reprezentative ale flotei ruse.

[406] Aspectul râul *Dâmbovița* din trecut, de astăzi, de mâine depinde de atitudinea, de civismul locuitorilor care, din păcate, încă lipsește.

Vezi notele: 66, 102, 131, 151, 240, 310, 382, 408, 410, 414, 418, 419, 423, 437, 751, 1094, 1135, 2211.

[407] *del Chiaro. Anton Maria DEL CHIARO* (1669 – după 1727), călător italian ajuns pe plaiurile românești, devenind din 1709 secretar al domnilor Constantin Brâncoveanu și Ștefan Cantacuzino. Cele cunoscute le-a analizat atent și integrat în prezentarea impresiilor incluse în textul cărții *Revoluțiile Valachiei*.

Vezi nota: 293.

[408] *Gârlița* – venea, de fapt, de mai departe din zona „parcului" Ioanid, actuala grădiniță „Ion Voicu" care împreună cu Grădina Icoanei au fost, în secolul XIX, de mai mari proporții, o adevărată zonă de vegetație ce-și trăgea seva din apele care, mai la vale, serveau și la activitatea zahanalelor – abatorul orașului – din mahalaua Scaune.

Parcul, fosta grădină și livadă a librarului Ioanid sa tot diminuat treptat prin parcelările care au condus la edificările de pe Bd. Dacia și străzile limitrofe.

Chiar izvorul care constituia temeiul gârliței Bucureștioarei a fost captat, apele fiind conduse spre canalizarea orașului.

Vezi notele: 382, 753.

[409] *Târgul Cucului* – Piața Sf. Gheorghe, Piața Zarafilor, Piața 1848, vechi vad comercial din apropierea uneia din porțile Curții Domnești. Prin readucerea în 2010 pe această vatră a replicii monumentului Lupoaicei Capitoline oferită de conducerea orașului Roma în 1906 și care între 1907-1930 a fost o constantă prezență pe locul respectiv, sperăm că va tempera escapadele risipitoare și de bani și va conferi noua denumire a acestei piețe.

[410] Referire la lucrările de trasare a unui nou curs al apelor *Dâmboviței* în orașul București, din zona Ciurel și până dincolo de Podul Vitan. Cu acel prilej, prin săparea, adâncirea albiei, rectificarea traseului pentru eliminarea a o parte din vechile meandre, s-a creat un spațiu de siguranță care a făcut posibilă eliminarea pericolului permanent al inundațiilor de primăvară sau de toamnă. În deceniile următoare s-au făcut noi investiții, încercându-se adaptarea ei chiar și pentru navigație. Atunci când extinderea orașului nu a fost coroborată corespunzător în privința canalizării apele pluviale au creat noi și păgubitoare situații. Facem referință la inundațiile anilor 1970 și 1975. A fost situația care a impus o radicală soluție procedându-se la etajarea albiei. Caseta subterană a devenit un canal colector al apelor uzate, preluând cele ale canalelor adiacente, iar la nivelul superior, cel pe care-l avem la vedere ca un râu care străbate orașul poartă apele din amonte. Lucrare de amploare, dorită de a oferi chiar și posibilități zonale de agrement preconizându-se o dotare a cheiului cu ambarcațiuni, formulă repede, compromisă ca urmare a actului agresiv manifestat prin varii formule distructive.

Vezi notele: 66, 102, 131, 151, 240, 310, 347, 353, 357, 358, 362, 376, 382, 408, 414, 418, 419, 423, 437, 751, 1094, 1135, 2211.

[411] Deceniul promovat de Unirea cea mică, ca și cele ulterioare au atras în România diverși antreprenori cu comportamente diferite, existând situații când, luând o parte din sumele incluse în contracte, uitau de obligațiile asumate în privința termenelor și a calității. Urmau tratative, promisiuni rar onorate, ajungându-se adeseori la litigii greu de rezolvat. Un exemplu l-a constituit arhitectul antreprenor francez Alexis Godellot care, contractând lucrării în anii domniei lui Alecsandru Ioan I Cuza, a tărăgănat circa un deceniu rezolvarea, determinând intervenții care până la urmă au fost soluționate prin contribuția lui Eugeniu Carada.

[412] *Cazmaua* – a fost predată ulterior Muzeului Municipiului București, aflându-se astăzi integrată în patrimoniul colecțiilor acestuia.

[413] *Abanos* – arbore exotic din zona tropicală și subtropicală cu un lemn greu, de culoare neagră și cu mare rezistență în timp, calități ce-l recomandă în realizarea de mobilier de lux, a unor instrumente muzicale de suflat.

[414] *Dâmbovița* – de-a lungul anilor, numeroase inițiative ale unor entuziaști au urmărit să confere funcționalități economice debitului de apă al Dâmboviței; proiecte, experiențe, toate însă repede abandonate. Astăzi, în procesul de restructurare a centrului Capitalei au fost făcute ample lucrări care au conferit Dâmboviței atribute firești.

Vezi notele: 15, 41, 66, 70, 90, 102, 131, 151, 179, 240, 249, 310, 321, 382, 408, 410, 418, 419, 423, 437, 751, 1094, 1135, 1211.

[415] *Roți* – aici formularea face referință la zbaturile (paletele) care bătând apa asigurau înaintarea navei valorificând energia aburilor. Epoca vaselor cu roți, cu zbaturi, a apus, ultimele au fost cele de agrement de pe lacurile Herăstrău, Snagov dar și din Delta Dunării.

Vezi notele: 210, 249, 596, 1179, 2173, 2200.

[416] *Acoperit-o* – referință la realizarea planșeului peste cursul apelor *Dâmboviței* dintre Piața Senatului-Podul Șerban Vodă.

Vezi notele: 66, 102, 131, 151, 240, 310, 382, 408, 410, 414, 418, 419, 423, 437, 751, 1094, 1135, 2211.

[417] *Curtea Veche. Curtea Domnească.* Zona a reținut atenția domnilor Țării Românești încă din veacul al XV-lea. Mircea cel Mare a dispus realizarea unor lucrări care vor constitui nucleul a ceea ce a devenit, în timp, Curtea Domnească. Radu cel Frumos (1462-1474) a avut curte la București. Domnul Mircea Ciobanul și-a stabilit la București Capitala, construind o mare Curte Domnească preluând elemente edificate de la predecesori. Vicisitudini, refaceri, amplificări au solicitat contribuțiile multora din domnii țării. Matei Basarab, Gheorghe Duca și Constantin Brâncoveanu au realizat reparații, adaptări la condițiile epocii.

La 1776 a fost părăsită în urma unor distrugătoare incendii, ruinele devenind „împărăția” Crailor de Curte Veche.

Vezi notele: 273, 334, 1274, 1365.

[418] *Curtea Arsă.* Investiția realizată de Alexandru Ipsilanti a valorificat terenul limitrof mănăstirii Mihai Vodă. Amplasată în zona înaltă a cornișei malului drept al râului Dâmbovița, până atunci terenul fiind o mare podgorie a mănăstirii. Noua curte a avut o viață scurtă, incendiile definind-o drept Curtea Arsă, determinând renunțarea la folosirea ei. Cu timpul terenurile au căpătat noi funcționalități, fiind atribuite armatei care a edificat cazărmi, depozite, terenuri de instrucție, Arsenalul Armatei.

Vezi nota: 151.

[419] *Curtea Brâncoveanului.* Vatră a familiei lui Papa, tatăl lui Constantin Brâncoveanu, se afla în actualul perimetru al Pieții Unirii, în colțul sud-vestic la poalele colinei care găzduiește în prezent ansamblul Patriarhiei Bisericii Ortodoxe Române. Vandalizată de către seimenii răsculați care l-au ucis pe Papa Brâncoveanu, răscolită de otomanii veniți să-l ridice pe mazilitul domn Constantin Brâncoveanu, ansamblul s-a ruinat treptat. Cu trecerea timpului spațiul a fost folosit pentru amenajarea Pieței Bibescu, în finalul secolului al XIX-lea, care l-a rându-i n-a avut vitalitatea dăinuirii. S-a ridicat o Cruce pentru a-l pomeni pe Papa Brâncoveanu, relicvă integrată în lista patrimoniului imobiliar a anului 1956 ca monument protejat sub auspiciile protectoare ale Academiei R.P.R. Și a venit momentul declanșării lucrărilor de amploare menite a realiza stația complexă a metroului. Ignoranța, neglijența, reaua voință au colaborat, provocând accidentul frângerii acestei relicve. Din fericire au fost operativ strânse fragmentele care, depozitate cu grijă, a permis ca peste ani, prin preocuparea patriarhului Teoctist, să fie realizată o replică care a fost amplasată puțin mai sus, pe tăpșanul de verdeață care separă căile de rulare spre ansamblul patriarhal.

[420] Însoțind pe ambasadorul englez Ainslie Robert care a trecut în anul 1794 prin țările române în drum spre Istanbul, *Luigi Mayer* a realizat o serie de desene inspirate de aspectele întâlnite. Ele au fost integrate în lucrarea lui *Ainslie Robert* publicată la Londra în anul 1801. *Gravura lui Mayer*, din 1794, redă în fundal o construcție

înălțată pe cornișa malului drept al râului Dâmbovița. După unii cercetători, edificiul ar reprezenta construcția din secolul XVI ridicată de Mihai Viteazul – mănăstirea Sf. Nicolae, sau, cum s-a transmis până la noi, mănăstirea Mihai Vodă. Alți cercetători înclină să vadă în această imagine construcția lui Alexandru Ipsilanti, Curtea Nouă, devenită în scurt timp Curtea Arsă, după distrugerile provocate de o serie de incendii ce au mistuit-o parțial și de lovitura de grație dată de incendiul din 22 decembrie 1812, care l-a determinat pe domnul Gheorghe Caragea să-și găsească alt adăpost în incinta mănăstirii Cotroceni.

421 *Mănăstirea Mihai Vodă* din București, ctitorie a lui Mihai, viitorul domn al Țării Românești, a fost zidită în anii 1589-1591. Biserica împreună cu ansamblul monahal a avut de suferit în timpul prezenței și respectivei retrageri precipitată a oștirii otomane în 1595. Situația a impus ctitorului o promptă refacere și chiar amplificare a acareturilor. Mănăstirea, prin daniile ctitorului și a altor oameni de bine a fost una din cele mai mari și bogate mănăstiri din Țara Românească. Fiind închinată de ctitor din 1599 de a fi de sprijin călugărilor de la Muntele Athos, s-a ajuns treptat ca să fie neglijate construcțiile din București care au ajuns o ruină. Aceasta era situația în veacul al XIX-lea la momentul secularizării și respectiv desființării ca mănăstire, lăcașul funcționând în continuare ca biserică de cartier. Restul construcțiilor au fost preluate pentru a asigura un adăpost Arhivelor Statului. După primul război mondial, prin hotărârea regelui Ferdinand I, biserica a căpătat și funcționalitate de capelă pentru purtătorii Ordinului Militar „Mihai Viteazul”. Demersurile au condus, în deceniul al IV-lea, la o atentă cercetare și renovare de către arhitectul restaurator Emanoil Costescu. Interiorul a fost pictat de Costin Petrescu care a integrat și elemente evocatoare ale primului război mondial. În amplul proces de metamorfozare a zonei, după 1977, când inițial fuseseră date asigurări de coabitare a vechiului cu noua construcție, s-a dispus înlăturarea, procedându-se la o „salvatoare” translatare a bisericii și turlei clopotniță pentru a fi, de fapt, dosite între blocuri. Demersurile lansate după 1989 pentru a fi readusă pe vatra încă liberă n-au fost receptate de către cei în drept.

La 21 august 1599 bogata ctitorie a fost închinată de domnul Mihai Vodă mănăstirii Simon Petra de la Muntele Athos.

În 1956 la terminarea lucrărilor de renovare, inclusiv a curții după săpăturile arheologice în fața bisericii au fost plantate 4 grupări de tuia. În 1974 au impresionat pe un prof. universitar de la Facultatea de silvicultură din Brașov pentru proporțiile pe care le luaseră și pentru modul vivace de fructificare. Mi-a spus că erau o raritate pe teritoriul României: CHAMAECYPARIS LANSONNIANA care trebuiau să fie protejate.

A venit tăvălugul anilor ’80 care, după o decizie generată de incompetența celor care consiliau conducerea statului, a fost înlăturat adoptându-se o formulă de compromis: biserica și clopotnița ansamblul au fost translatate și înghesuite între blocuri iar restul ansamblului a fost dinamitat.

422 *Roțile* – în acest caz *roata morii* avea integrate *paletele* care, prin presiunea apei în înaintarea ei, punea în mișcare întreg angrenajul care facilita prefacerea bobului de porumb sau de grâu în făină. Pentru a asigura o presiune mai mare cei mai

întreprinzători zăgăzuiau cursul râului dirijând apa spre un canal de forță ceva mai ridicat pentru ca jetul să cadă pe paletele roții. Adesea aceste zăgăzuiri au generat, la momente de viitură, acumulări care, rupând improvizația, porneau la vale distrugând și inundând gospodăriile din aval. Nu odată edilii au luat măsuri de distrugere a unor ademenea lucrări, care totuși erau refăcute și acceptate tacit până la următoarea viitură, făina fiind cea care dicta un asemenea compromis.

[423] *Morile* – au fost numeroase pe cursul râului Dâmbovița constituind la timpul respectiv sursa de obținere a măcinării grâului pentru obținerea făinii necesară consumului de pâine a locuitorilor. Zăgazurile și toate improvizatele amenajări la momente de viitură se dovedeau cauză a inundațiilor adeseori catastrofale. De aici o diversitate de măsuri ale administrației care însă adeseori erau eludate. O radicală metamorfoză a intervenit în anii '80 ai secolului al XIX-lea prin lucrările de reamenajare a cursului râului Dâmboviței conform proiectului arhitectului Grigore Cerchez și execuția preluată de antreprenorul A. Boisguerin. La 21 noiembrie 1880 a avut loc declanșarea lucrărilor realizate cu mijloacele tehnice ale timpului: lopata, cazmaua, târnăcopul, targa, roaba, vagonetul de mină și brațele țăranilor angajați de a presta o muncă de săpători, pietrari realizatori ai podirii albiei, a captării izvoarelor cu apă potabilă, a amenajării malurilor realizării delimitării cu o îngrădire metalică. Acțiunea a fost precedată prin recurgerea la alt gen de mori cum au fost cele „de foc" din 1853 Assan și Olmazu; 1862 cea din Colentina, str. Mașina de pâine. Este sugestivă evoluția biografiei întreprinzătorului *George /Gheorghe/ ASSAN* (1821, Brașov – 1866, München, Germania, înmormântat cimitirul Bellu, București, figura 16, locul 11). De obârșie din Moldova, întreprinzător care, preluând experiența armenilor Chircor Anușoglu și Hagi Agop Ghenovici (primul vându-se, la 15 ianuarie 1845, celui de al doilea o mică moară cu „vapor" din Colentina), a adus de la Viena o mare instalație al cărui transport, de la Giurgiu la locul de montare, a cerut timp și investiții pentru refacerea, consolidarea podurilor și drumurilor. Rezultatele dobândite l-au condus la extinderea activității morii, producând nu numai făină ci și lacuri pentru vopsele și uleiul de rapiță la modă, fiind solicitat pentru lămpile de iluminat. Concomitent era deținătorul unui magazin pe Podul Mogoșoaiei unde se vindeau produse de băcănie și delicatese de import. Casa familiei a fost pe locul ce a devenit, la sfârșitul secolului al XIX-lea, vatra Fundației Regele Carol I. Urmașii i-au continuat activitatea și au amplificat-o.

Vezi notele: 422, 751, 1757.

[424] *Coșul* – aici cu sensul de coviltir, acoperământ reglabil în funcție de vreme, de interes de etalare a călătorilor sau de trecere discretă.

[425] *Strada Carol* – una din principalele artere de circulație și activitate comercială care asigura legătura între Curtea Veche (prin poarta de sus) și Podul Mogoșoaiei. Pe parcursul veacurilor XVIII-XX a purtat diverse denumiri: ulița *Ișlicarilor*, ulița *Franțuzească*, denumire schimbată din motive tactice la 1870 în str. Carol. Astăzi, după o scurtă rebotezare, când a devenit *Iuliu Maniu*, a redevenit *str. Franceză*.

[426] *Mahalaua Scorțarului*.

Vezi nota: 96.

[427] *Şerban C. CANTACUZINO vv.*

Vezi notele: 91, 92, 97, 98, 100, 304, 385, 428, 435, 614, 636, 752, 946, 948, 951, 953, 1106, 1107, 1119, 1136, 1505, 1949.

[428] Biserica lui Șerban Cantacuzino, pe parcursul anilor devenită *biserica Măgureanului*, a fost demolată în anul 1897. Până la acea dată era în dialog permanent cu turlele bisericii Sf. Apostoli sau Târnovului ori Arhimandritului, cum mai era cunoscută ctitoria lui Matei Basarab ridicată pe vatra unei construcții din secolul XVI, situată pe actuala stradă Sf. Apostoli nr. 33A.

Vezi nota: 435.

[429] *Veacul trecut* – adică secolul al XIX-lea.

[430] *Pârvu Cantacuzino Măgureanu* – mare ban, decedat la 1768.

[431] *Demolări* – în permanentul proces de prefaceri a orașului s-au demolat diverse edificii, inclusiv biserici. Motive și motivații au existat măsurile fiindu-le multora neconcludent justificate. Cert este un lucru. Din anii domniri domnitorului și regelui Carol I și până în al patrulea deceniu al secolului XX orice demolare de edificiu religios era motivat și prin investiția anunțată, vizând fie renovarea unui alt Sf. Lăcaș, fie edificarea altuia nou. Ca atare, înlăturarea nu era exprimarea unei răfuieli cu credința neamului. O cu totul alta a fost impusa politică de cele dezbătute de reprezentanții partidelor comuniste și muncitorești în cadrul consfătuirii de la București în august 1966 când s-a adoptat ca linie directoare promovarea ateismului. Au fost anii când formal termeni ca biserică, mănăstire au fost înlocuiți cu formularea „monument de artă", iar demolările nu erau „justificate" decât din motive edilitare, uneori, după 1977 făcându-se referință la starea lor provocată de mișcările seismice. Au fost anii când, până în 1977, statul a acționat tacit prin intermediul Instituțiilor abilitate de a asigura buna păstrare și transmitere către viitorime a acestor relicve.

Vezi notele: 91, 287, 646, 1063, 1169, 1392.

[432] *Strada Râureanu* – după ce a fost rebotezată Romniceanu, a redevenit Râureanu, având acum și precizarea dr. *Ioan M. RÂUREANU* (1832-1904), profesor și scriitor, autor al unor lucrări dedicate copiilor și tineretului, traducător și publicist.

Grigore ROMNICEANU (5 decembrie 1845, București – 30 aprilie 1915) Studii medicale la Paris, medic cu o bogată practică de chirurg, profesor universitar, publicist, membru corespondent al Academiei Române ales la 20 martie 1890. Apreciat peste hotare pentru studiile întreprinse fiind cooptat ca membru în diverse societății științifice.

Hilar, azi placa străzii reunește elemente de la cele două biografii amintite mai sus.

[433] *Cotigi* – căruțe scurte, în general pe două roți, folosite la transportul încărcăturilor ușoare, în acest caz al gunoaielor.

[434] *Librăria Georgescu*, fostă *Hertz* – a funcționat pe locul unde astăzi se ridică blocul cu deschidere atât spre calea Victoriei, cât și spre Splaiul Independenței, fiind unul dintre edificiile care încadrează piața Națiunilor Unite. Librăria Hertz amintește de librarul editor a numeroase pagini din literatura universală cu predilecție a literaturii de aventuri, publicată în fascicole.

[435] *„metocul dela Măgureanu”* – în acest caz, ctitoria lui Șerban Cantacuzino devenise metoc (metoh) al Mitropoliei, formulă de subordonare atât administrativă, cât și ca îndrumare a activității desfășurate.

Vezi nota: 428.

[436] Școala cu predare în limba greacă, cunoscută ca școala de la „Sf. Sava” (a nu se confunda cu școala românească de la „Sf. Sava” ale cărei baze au fost puse de către Gheorghe Lazăr la 1818).

[437] *Mitropolitul Dosoftei. Filitti Dositei FILITTI* la botez *Dimitrie* (1734, Podgorniani, azi Parakalamos, Epir, Grecia – 14 decembrie 1826, Brașov) Tatăl făcea parte dintr-o familie de preoți greci iar mama era albano-valahă. Tânărul a trecut în monahism în locurile natale, făcând studii la Zița și Ianina de unde a venit în București la mănăstirea Sf. Ioan cel Mare, care, la timpul respectiv era închinată celei din Zița. Venit în Țara Românească, s-a impus prin calitățile sale, ajungând în 1787 episcop de Buzău unde se manifestă ca un bun gospodar. A devenit din 1764 egumenul mănăstirii, iar din 1776 era și logofăt la Mitropolia Ungrovlahiei. A fost desemnat episcop al Buzăului la 1787. La 25 septembrie 1793 a fost ales de Divanul țării mitropolit al Ungrovlahiei și înscăunat la 11 octombrie 1793. Și-a desfășurat activitatea în condiții deosebit de grele, impuse, mai ales, de desele conflicte armate între marile puteri care ocupau țările române, căutând să aducă la conducerea diverselor instituții, inclusiv cele ecleziastice, oameni care să le susțină interesele. S-a preocupat de starea clerului atât materială, cât și ca pregătire clericală. O atenție deosebită a acordat-o tipăririi de cărți necesare oficierii Sf. Slujbe. În asemenea condiții. Dosotei Filitti a dat dovadă de calități deosebite, fiind alături de suferințele celor pe care îi păstorea. La 15 ianuarie 1810 din dispoziția țarului Alexandru I a fost înlăturat. După înlăturarea din scaunul mitropolitan (prin ucazul țarului din 22 noiembrie 1809, citit în Divanul țării la 15 ianuarie 1810) a fost surghiunit la câteva mănăstiri din Moldova și Țara Românească pentru ca în decembrie 1812 să i se permită să se retragă la Brașov unde și-a petrecut ultimii ani ai vieții. Prin testament a lăsat importante sume de bani pentru așezăminte de binefacere din Brașov, unor așezăminte din Grecia, pentru cumpărarea unor moșii din Țara Românească din a căror venituri să beneficieze tineri greci și români pentru a-și completa studiile în apusul Europei. Concret, până după 1918 au beneficiat de asemenea înlesniri peste 250 de tineri. Una din moșii a fost cea din Lunguleţu, județul Dâmbovița.

În anii de activitate, ca episcop și apoi ca mitropolit a încercat să înlăture abuzurile, apăsările fiscale, manifestările de indisciplină, sprijinind refacerea vechilor ctitorii, îmbogățirea activității de traducere și editare de cărți. S-a remarcat și prin activitatea diplomatică desfășurată pentru a servi interesele țării precum și ca logofăt în Cancelaria Domnească. Orașul București îi datorează salvarea de la distrugerile iminente din partea ocupanților prin intervenția sa energică în momentele dificile. Prin sprijinul material acordat tinerilor doritori să învețe, a contribuit la afirmarea a numeroși călugări români din secolul XIX.

Vezi nota: 716.

[438] *Paradosit* – cu sensul înzestrat a preda cunoștințe către învățăcei.

[439] *Cuhnie* – loc de preparare a hranei, beneficiind de un horn colector pentru evacuarea fumului, a noxelor; bucătărie. Pentru a înlătura eventualitatea provocării unor incendii aceste construcții erau amplasate izolat față de restul gospodăriei.

[440] *Veri ce* – cu sensul oricine.

[441] *Stenahorie* – dificultate.

[442] *Lambru FOTIADE* (?, Istanbul – 1805, București) Bun cunoscător al culturii antice, predilect a Greciei, literat și critic a fost chemat în 1793 în Țara Românească de domnul Alexandru Moruzi pentru a preda și prelua conducerea Şcolii Domneşti de la „Sf. Sava". Prin erudiția, metoda de predare a ajuns ca la cursurile sale să participe persoane interesate din întreaga Europă.
Vezi notele: 453, 460, 765, 1778, 2214.

[443] *Constantin Filosoful.*

[444] *George din Ampelechia*.

[445] Călugărul *George Moesiodaxul.*

[446] *Românul Dragnea*.

[447] *Dimitrie Gr. GHICA* (31 mai 1816 – 18 februarie 1897), fiul domnului Țării Româneşti, Grigore Ghica. A făcut studii militare la Viena și Berlin. A desfășurat ulterior activitate militară, juridică, administrativă. Ca om politic a militat pentru Unirea Principatelor, ministru, prim ministru, deputat, efor al Spitalelor Civile în care calitate a acționat pentru realizarea unor ample construcții în București (Spitalul…, Palatul Eforiei Spitalelor Civile, reconstruirea Azilului „Elena Doamna") și Sinaia. Ani de zile a fost și președinte al Societății de Cruce Roșie. Activ publicist.

[448] *Costake Grădișteanu. Constantin GRĂDIȘTEANU* (1830 – aprilie 1890). Studii juridice în Franța. Om politic conservator, deputat, ministru.

[449] *Gheorghe KRETZULESCU.*

[450] *Constantin KRETZULESCU /Crețulescu/* (22 mai 1809, București – 21 martie 1884, București, cimitirul Bellu, figura 7, locul 20). Studii la Şcoala Grecească, a continuat pregătirea la Paris, unde a luat bacalaureatul în litere și licența în drept. Revenit în țară a desfășurat activitate militară, administrativă, juridică, militant al Unirii Principatelor, ministru, prim ministru, publicist, membru de onoare al Academiei Române.

[451] *Ion Constantin CÂRLOVA* (1807-1880, București, cimitirul Bellu, figura 34, locul 17), paharnic.

[452] *Dionisie FOTINO* – a nu se confunda cu omonimul – a cărui date le consemnăm: (1769 Patras, Peloponez – 10 octombrie 1821), cu studii la Istanbul. În anul 1804 a venit în Țara Românească. Ajunge în 1812 secretar II al domnului Caragea, contribuind la realizarea codului de legi. Pamfletist, căzut în dizgrație, este nevoit să se ascundă în casa boierului Iordache Filipescu până în anul 1818, timp în care redactează în limba greacă *Istoria veche a Daciei acum Transilvania, Valahia*

și Moldova, publicată la Viena în anul 1818 în trei volume. Peste ani George Sion a tradus-o în limba română și publicat-o în 1859.

Tot la Viena și în același an Fotino a publicat și poemul romantic Noul Erotocrit, pe care l-a tradus în limba română Anton Pann la 1837 publicându-l la Sibiu.

[453] *Constantin Dinicu GOLESCU / Constantin Radovici / din Golești* (7 februarie 1777, Golești, județul Argeș – 5 octombrie 1830, Golești, înmormântat în biserica conacului și a satului Golești), studii la Academia Grecească cu Lambru Fotiade și Ștefan Commitas, a urcat treptele ierarhiei boierești, fiind, la 1808, ispravnic al județul Muscel, apoi al județul Argeș; stolnic la 1811, aga la 1814, mare logofăt al Țării de Jos, contribuind la alegerea lui Ilarion ca episcop de Argeș prin care s-a apropiat de Tudor Vladimirescu, a susținut introducerea învățământului în limba română prin cele enunțate de Gheorghe Lazăr, organizator al unei școli și a unui mic spital pe moșia sa, iluminist, traducător. Anii de activitate în diversele funcții l-au ajutat să cunoască situația din țară, dar și de pe alte plaiuri, misiunile diplomatice îndeplinite în anii 1802, în Franța și în 1823 în Rusia oferindu-i o diversitate de stări, discernământul permițându-i să înțeleagă necesitatea reformărilor de natură economică, socială, culturală. Preocupat de cunoașterea modului de viață al altor popoare a procedat cu asiduitate la notarea celor mai semnificative impresii, făcând permanent comparații cu stările existente pe plaiurile românești, critic și autocritic la adresa clasei conducătoare, revendicând schimbarea atitudinii față de masa celor care erau realii realizatori ai veniturilor țării.

În 1821, în timpul refugiului la Brașov, D.G. împreună cu alți boieri pun bazele unei societăți secrete, care n-a dăinuit, dar care la rându-i la 1827 a dus la constituirea Societății Literare prin Ion Heliade Rădulescu și cei care i s-au alăturat.

Cărturar iluminist; a înființat în 1826, la Golești, o școală de predare în limba română deschisă tuturor categoriilor sociale. a fost unul dintre fondatorii Societății literare române în 1827. Însemnare a călătoriri mele... făcută în anii 1824, 1825, 1826 consemnează impresii și reflecții personale prilejuite de cunoașterea Europei, în această lucrare autorul arătându-și dorința ca și în propria-i țară să se treacă la o schimbare în bine.

Vezi notele: 366, 831, 1967, 1978, 2014, 2016, 2071.

[454] *Ion CÂMPINEANU*.

Vezi notele: 1027, 1779, 1922, 1983.

[455] *Constantin P. CÂMPINEANU* (? -1833) fiul lui Pantazi, frate cu Scarlat, om învățat cu funcții importante în primele decenii ale secolului al XIX-lea, În anii retragerii la Brașov s-a alăturat celor care au inițiat înființarea unei societăți secrete menite a acționa pentru promova propășirea țării, mare spătar în anii ocupației rusești.

[456] *Barbu Dim. ȘTIRBEI*.

Vezi notele: 165, 595, 1135, 1231, 1322, 1531, 1581, 1667, 1763, 1978, 1981, 2028, 2085, 2086, 2311, 2321, 2334, 2412.

[457] *Ion GRĂDIȘTEANU. Ion Nicolae GRĂDIȘTEANU* (1839-1909, București, cimitirul Bellu, figura 46, locul 5) pregătire și carieră militară, general în 1906. La 19 august 1877 Locotenentul colonel a primit ordinul să ocupe Racovița.

[458] *Nicolae GOLESCU* (1810, Golești – 1878, București), fiul lui Dinicu Golescu și al Zoiței Farfara. A făcut studii în străinătate la pensionul lui Rud. Töpffer din Geneva. Revenit, în 1828 în țară, a intrat în miliția pământeană, numit adjutant al domnului Alexandru Ghica. În 1839 a fost numit prefectul poliției București, iar în timpul domniei lui Gheorghe Bibescu ministru de Interne. Participant la revoluția din 1848, locotenent domnesc, exilat la Paris până în iulie 1857. Revenit în țară a acționat pentru realizarea Unirii Principatelor. Ministru și colaborator apropiat al lui Alexandru Ioan I Cuza, a fost unul din cei care, la 1866 a contribuit la înlăturarea acestuia. A fost locotenent domnesc, apoi prim ministru și inspector general al Gărzii Naționale.
Vezi nota: 2071.

[459] *„isprăveau cartea”* – cu sensul de a termina școala, fiind considerați a avea competența pentru a intra în viața productivă.

[460] *Neofit DUCA* (1760 în Epir – 1845) grec cu studii la Mețov, continuate după venirea la București în cadrul Academiei Domnești, om de cultură, jurnalist, polemist; a studiat intens în București și Viena literatura greacă. Revenit la București a ajuns director al Academiei Domnești după decesul lui Lambru Fotiade. Profesor de limbă greacă. Inițiat în problemele Eteriei, a reprezentat la București interesele acesteia.

[461] I*on/ Ioan/ D. GHICA.*
Vezi notele: 4, 400, 1452, 1548, 1691, 1931, 2337.

[462] *Ciacșiri* – pantaloni largi.

[463] *Ioan MITILINEU* (1796-1854), venit în Țara Românească pe la 1818. A organizat un institut particular de învățământ în București.
Vezi nota: 727.

[464] *Tingire* – vas înalt din dotarea bucătăriei epocii. Avea o formă circulară cu pereții drepți de aramă sau de fontă în care se prepara mâncarea.

[465] *Tambură* – vechi instrument muzical cu coarde de metal, asemănător mandolinei.

[466] *Forte piano* – piano forte; pian.

[467] *Lebadeaua, libadea* – haină bărbătească lungă până la genunchi (anteriu).

[468] *Tombatera* – căciulă de modă orientală care se purta la începutul secolului XIX. Purtătorii erau îndeobște priviți ca persoane cu idei învechite, retrograde.
Vezi nota: 407.

[469] *Să se îmbrace nemțește* – aici în sensul de adoptare a costumului caracteristic Europei Centrale, conform modei, la rândul ei receptivă la ceea ce se petrecea și se purta în Franța.

[470] *Frac* – costum bărbătesc de ceremonie cu o croială azi atipică. Haina este confecționată din stofă neagră având caracteristica că în față este scurtă până în talie, iar la spate este terminată cu două fâșii lungi și înguste. Veacul al XIX-lea oferea prilej

de etalare la marile baluri. Evoluția a condus la folosirea în acțiunile protocolare de rang înalt și de către dirijorii unor celebre orchestre simfonice. Au existat și excepții când au fost confecționate și folosite fracuri de culoare albă sau bej.

Vezi nota: 1080.

471 *Bumbi* – nasturi proeminenți din metal, adeseori având diverse reprezentări reliefate. Au fost folosiți predilect la realizarea uniformelor militare.

472 *Jiletcă* – vestă.

473 *Școala lui Gheorghe LAZĂR* care a atras, prin program și limba de predare, pe elevii școlii grecești, a fost pregătită pe îndelete și și-a început cursurile în anul 1818.

Gheorghe LAZĂR (5 iunie 1779, Avrig – 17 septembrie 1823, Avrig). A studiat la Cluj, Sibiu, Viena unde a urmat cursurile de teologie și filozofie. Devenit profesor la Sibiu a fost nevoit să plece la Brașov pentru a scăpa de asuprirea autorităților. Ulterior a plecat la București ca profesor particular în casa Bărcănescu. Apreciat și sprijinit de Constantin Bălăceanu, efor al școlilor din Țara Românească, și de alți demnitari a înaintat Divanului propuneri pentru reorganizarea învățământului cu predare în limba română. Astfel încât, în anii 1817-1818 se pun bazele juridice ale școlii care, din toamna anului 1818 și până în anul 1822 (cu întreruperea din timpul revoluției de la 1821), a deschis noi perspective de afirmare a aspirațiilor românilor. Atât elevii, circa 20, cât și auditoriul l-au apreciat pe dascăl în mod deosebit. Gheorghe Lazăr a fost și autor de manuale școlare și realizator de practică pe teren pentru buna însușire a noțiunilor teoretice.

Vezi notele: 436, 465, 468, 889, 1126, 2064.

474 Închiderea școlilor grecești a fost determinată și de evenimentele anului 1821 care au dat lovitura de grație tendințelor de ploconire față de influențele străine, promovând o nouă atitudine față de cultura românească.

475 *Colegiul de la „Sf. Sava”* denumire păstrată peste ani, deși între timp școala a poposit și în alte spații. Spiritul școlii lui Gheorghe Lazăr a fost însă dus mai departe, din generație în generație. Prin demolarea edificiului pentru a face loc bulevardului Academiei (azi Regele Carol I) și localului Academiei (azi al Universității), școala s-a mutat în casele de la Măgureanu. În perioada războiului Independenței de Stat aici învăța, printre alții, și tânărul Barbu Ștefănescu Delavrancea. Semnificativă este descrierea făcută de el nopții de 28 noiembrie 1877 când, aflând despre căderea Plevnei, a pornit alături de colegi cu mare alai spre statuia lui Mihai Viteazul să sărbătorească evenimentul.

Vezi notele: 63, 131, 148, 154, 188, 206, 370, 436, 442, 478, 482, 487, 494, 998, 1001, 1006, 1102, 1109, 1125, 1129, 1558, 1763, 1766, 1914, 1993, 1994, 2305, 2309.

476 „*Elevi*” – în unele cazuri erau numiți și „studenți”.

Vezi nota: 415.

477 *Constantin Dimitrescu SEVEREANU* (4 mai 1840, Bălțați, azi comuna Dumbrava, județul Mehedinți – 1 decembrie 1930, București, cimitirul Bellu, figura

1, locul 19), studii la Turnu Severin, din 1856 la Şcoala secundară de medicină din București până în 1862, continuând ca bursier al guvernului studiul de specializare și doctorat la Paris, predilect în domeniul chirurgiei, de unde a revenit în 1864, fiind încadrat la spitalul Colțea unde, din 1869, a fost promovat medic primar, din 1879 profesor la Facultatea de medicină; medic primar al Eforiei Spitalelor Civile din București, medic de corp de armată (colonel în rezervă); participant la manifestări profesionale internaționale, om politic, deputat, membru în Consiliul Comunal al Capitalei, prestigioasă carieră medicală civilă și militară, și universitară, renumit chirurg a introdus antisepsia, a realizat operații ale organelor interne, receptiv la noutățile din domeniile diagnosticării și tratării pacienților, inclusiv al folosirii razelor Roentgen. A avut preocupări și pentru istoria medicinii, memorialistică, colecționar de artă, publicist, în 1870 a pus bazele „Gazetei medico-chirurgicale a spitalelor". Dimitrie R. Rosetti menționează nașterea la Turnu Severin în 1845.

Vezi notele: 619, 680, 1854, 1915.

[478] *Petre /Petrache/ POENARU* (10 ianuarie 1799, Benești, județul Vâlcea – 2 octombrie 1875, București, cimitirul Bellu). Fiu al Vistiernicului Constantin și al Smarandei născută Otetelеșanu. Studii în greacă și română la școala Obedeanu din Craiova. Scriitor la Cancelaria din Craiova a Episcopiei Râmnicului. În 1818 a fost adus în capitală unde, din 1819, a fost numit profesor la școala Mitropoliei din București, concomitent continuându-și completarea pregătirii. la 1821, fiind secretar al lui Tudor Vladimirescu, a participat la elaborarea documentelor. Ulterior a continuat studiile în Austria, Franța și Anglia. La Paris a făcut studii de inginerie. A revenit în țară la 1831. Fiind numit director al școlilor naționale a contribuit la elaborarea legislației și extinderea rețelei școlare urbane și rurale, întemeind colegiul de la „Sf. Sava" (pe care l-a condus până în 1847) și cel din Craiova. A deținut o serie de funcții în aparatul administrativ al Țării Românești, în 1841 a fost deputat în Adunarea Obștească, director al Logofeției bisericești, director în Ministerul de Externe, în 1864 a participat la lucrările Consiliului de Stat. Împreună cu Nicolae Bălcescu a editat periodicul „Învățătorul Satului". A militat pentru eliberarea robilor țigani. Pentru poziția revoluționară a fost îndepărtat după 13 septembrie 1848, La 1855 a fost militant pentru introducerea în scriere a literelor latine. A reluat activitatea de organizator al învățământului la 1856. A făcut parte din Consiliul de Stat la 1860, membru al Eforiei Școalelor Naționale, director 1832-1848, publicist și editor, membru al Academiei Române ales la 10/22 septembrie 1870. Discursul de recepție l-a rostit la 8 septembrie 1871, referindu-se la Gheorghe Lazăr și școala românească. A fost ales președinte al Societății pentru învățătura poporului român. A manifestat preocupare pentru soarta Muzeului Național de Antichități, a contribuit la înființare Grădinii botanice. La Paris, în 1827, a brevetat tocul rezervor.

Vezi notele: 1581, 1665.

[479] *Cocorat* – expresie făcând aluzie la conformația și penajul cocorului.

[480] *Mocănește* – expresie care indirect ne informează despre obârșia profesorului Alecu Pop din zona *oierilor sibieni*, definiți ca mocani, apreciați pentru comportamentul onest, respectul pentru muncă cinstită, port, obiceiuri și limbă neaoș românească.

481 *Circă (Țârcă) Ioan IEREMIA* profesor de latină, adept al teoriilor lui Aron Pumnul.

482 *Alexe Marin. Marin ALEXI* (1814, Craiova – 25 aprilie 1895, București, cimitirul Sf. Vineri). Studii la Slatina, unde și-a început și cariera. Ca suplinitor a venit la Craiova și apoi la „Sf. Sava" din București în anul 1834. Este trimis la Paris pentru finalizarea studiilor specializându-se în chimie, carieră didactică inclusiv universitară din 1863 până la 1893. A fost un activ autor de manuale, a colaborat la presa de specialitate.

483 *Alecu BĂLĂNEICU* ( ) pregătire și carieră didactică ca profesor de matematică.

484 *Constantin C. BACALBAȘA* /la naștere *Telescu*/.
Vezi nota: 188.

485 *Teodolit* – instrument optic alcătuit dintr-o lunetă mobilă care se poate roti în fața unui cadran împărțit în grade. Folosit în topometrie la măsurarea unghiurilor și în astronomie la determinarea azimutului și a înălțimii aparente a unui astru. În trecut a fost instrument indispensabil pentru navigație pe mări și oceane.

486 *Nae PAPADAT* a urmat dreptul, a devenit unul din renumiții juriști ai baroului Capitalei, specialist în probleme bancare. La 1913 era lichidator al societății petroliere „Galo-România" ce avusese sediul pe calea Victoriei nr. 152.

487 *Barbu Ștefănescu DELAVRANCEA* (5 sau 11/12 sau 15 aprilie 1858, București, mahalaua Orzari – 29 aprilie/13 mai 1918, Iași, cimitirul Eternitatea), a urmat liceul la „Sf. Sava". A făcut studii incomplete de medicină și studii de drept în București finalizate la Paris în domeniul istoriei și literaturii. Bun orator, avocat și gazetar activ în presa timpului a devenit om politic liberal, deputat, senator, militant pentru rezolvarea problemelor țărănești și al unității naționale a tuturor românilor, scriitor, a acordat o atenție problemelor literare. Publică în periodicele literare, abordând ca teoretician variate aspecte inclusiv ale folclorului, membru al Academiei Române.
Vezi notele: 475, 1741, 2370, 2379.

488 *M. GHIMPA* (? -1920), profesor, ziarist. Director al periodicului liberal „Secolul"care a apărut la București.

489 *Donici Alexandru /Alecu/ DONICI* (1806 în zona Orheiului, azi Republica Moldova – 1866) Studii în Rusia la Petersburg, studii secundare într-un pension particular, continuate la școala de cadeți, carieră militară, demisionat în 1834, revenind în Basarabia învață limba română. Relația cu poetul Pușkin. Căsătorindu-se în 1834 a trecut în Moldova și a intrat în magistratură, iar în timpul liber de literatură, traduceri. A ajuns cunoscut ca fabulist. Preluând experiența atât a rușilor,cât și a francezilor în respectivul domeniu literar, atenta analiză relevând elementele proprii de originalitate. Variantă de datare a morți 20 octombrie 1865.
„*Când rele năravuri vuiesc, atunci adevărul nu este ascultat.*"
Alexandru Donici

[490] *„La Leul și Cârnatul*" – renumit birt mai ales prin frumusețea grădinii care se afla pe actuala stradă 11 iunie la nr. 54. S-a impus prin serviciile oferite după 1870 și și-a menținut acest renume până după cel de al doilea război mondial. La 1870 strada se numea Filaret; de la 8 octombrie 1878, prin decizia primăriei Capitalei, s-a numit „11 iunie" pentru a aminti evenimentul care a dus la declanșarea revoluției de la 1848. Strada urma vechiul traseu al Gârliței ce-și purta apele de sub clinurile pantei denumită de bucureșteni „Dealul Spirii" pentru a le conduce până sub pantele de la Filaret unde, urmând curba de nivel, intra în zona care băltea (viitoarea amenajare a anului 1906, Parcul Expoziției Generale Române, definit ulterior Parcul Carol I). Lunca cu bogată vegetație de pe malurile Gârliței era o zonă de agrement, localurile, gazdele, grătarele cu produse de zahana, tarafurile fiind elementele de ademenire a celor doritori de petrecere.

Vezi notele: 102, 382, 1570, 2092.

[491] *Repetitor* – pedagog, meditator.

[492] *Lavalieră* – cravată înnodată în formă de fundă ale cărei capete atârnă.

[493] *Gambetta*, *gambetă* – pălărie bărbătească confecționată din fetru cu calota ovală și bordurile ușor răsfrânte. Numele amintește de purtătorul unui asemenea acoperământ, omul politic francez Leon GAMBETTA.

Vezi notele: 1222, 1436, 1496, 1497.

[494] *Strada Fântânei* azi *Berthelot.* Școala a devenit în ultimele decenii ale secolului XX, anterior anului 1990, Liceul „Nicolae Bălcescu", ca omagiu pentru cel care, pornit de pe băncile colegiului „Sf. Sava", a avut o contribuție deosebită în evoluția României moderne, în cercetarea istoriei poporului român. În cadrul procesului de revenire la vechile denumiri, instituția școlară etalon a învățământului românesc a redevenit „Colegiul Național Sf. Sava".

Vezi notele: 200, 217, 846, 1432, 2222.

[495] *Barbu PĂLTINEANU* (1856-1918, București, cimitirul Bellu, figura 4b, locul 16), avocat, om politic.

[496] *Birtul lui „Hristodoru"* – birturile au constituit o etapă tranzitorie de la ceea ce asigurau ca servicii de alimentație hanurile, la ceea ce au devenit în ultima parte a secolului al XIX-lea restaurantele. Unități de mici proporții (spații, număr de mese, cu o clientelă adeseori consacrată, frecventându-le predilect pentru servirea mesei), erau apreciate pentru intimitate, calitatea serviciilor, meniurile specifice. În acest caz numele îl atribuim unei persoane din sudul peninsulei balcanice care a găsit posibilitatea ca prin meniurile specifice bucătăriei orientale să-și asigure o prosperă afacere. Adeseori tocmai de la asemenea mici unități întreprinzătorii ajungeau după câțiva ani să-și extindă activitatea cu urmări benefice pentru cifra de afaceri realizată.

[497] *Gheorghe VĂLLEANU / Gheorghe Constantin VĂLEANU*.

Vezi notele: 72, 499.

[498] *Librăria Georgescu (*fostă *Hertz)*.

Vezi nota: 433.

[499] *Sigmund PRAGER* (1858-1930, București, cimitirul Catolic), negustor.

Pe locul respectiv astăzi se află o clădire care în ultimele două decenii ale secolului al XX-lea, la lansarea lucrărilor de consolidare-renovare, s-a bucurat de o atenție deosebită din partea arheologilor bucureșteni. Clădirea a găzduit în anii ultimelor decenii, anterior cercetărilor arheologice, spații comerciale iar la etaj întreprinderea „Loto-Pronosport". Lucrările constructorilor în prezent sunt blocate.

Vezi nota: 613.

[500] *Familia Bellu Bellio* – o prezență în evenimentele veacurilor XIX-XX. De obârșie de pe plaiurile Macedoniei au emigrat în Țara Românească la începutul veacului al XIX-lea. Întreprinzători au ajuns să dețină și importante proprietăți funciare.

Vezi nota: 2224.

[501] *Familia Văcărescu* – cu o obârșie care este confundabilă cu cea a Țării Românești și care s-a impus în veacurile XVII-XIX prin activitatea desfășurată atât în viața politică a Țării Românești, cât, mai ales, în cea culturală. Modul de viață a acestor reprezentanți a fost la timpul respectiv un efectiv etalon, relevând dragostea de natură, de frumos, de apreciere a tuturor anotimpurilor. Atât casele din București cât și cele de la Văcărești, județul Dâmbovița erau renumite prin interioarele lor în care biblioteca constituia o prioritate atât cantitativă dar mai ales calitativă. La țară, de o distinctă ținută, era parcul amenajat în jurul conacului, reunind o bogată și variată vegetație atât ca specii autohtone, dar și exotice. Din păcate lăsate ca sacră moștenire urmașilor, după 1945 au fost vandalizate de oarba ignoranță.

Selectiv amintim pe câțiva din iluștri reprezentanți ai acestei familii: *Enache*, dregătorul lui Constantin Brâncoveanu, diplomat și consilier de taină a fost un slujitor de credință al domnului și a plătit cu viața pentru neabjurarea credinței strămoșești fiind ucis de otomani la 15 august 1714. *Ienăchiță* (1740-1797), implicat în viața diplomatică a fost concomitent un valoros om al literelor, acordând o atenție deosebită gramaticii și versificației, considerând că îndrumările formulate pentru urmași vor contribui la propășirea culturii românești. *Alecu* (1762-1800), poet erotic cu preocupări și pentru satiră. *Nicolae* (circa 1784-1828), poet erotic preocupat de evocarea vieții haiducești, acordând atenție creației populare. *Iancu* (1791-1863), implicat în amplul proces de promovare culturală. Versuri ocazionale, preocupări pentru folclor, traduceri. *Elena* (1866-1947), scriitoare de limbă franceză, concomitent implicându-se în tot ce putea sluji apărării intereselor României pe cale diplomatică. Trăind din 1891 la Paris a menținut o legătură permanentă cu țara. Conferențiară, traducătoare. Din 1925 a fost aleasă membră de onoare a Academiei Române.

[502] *Ienache /Ienăchiță/ Enăchiță /Ioan/ VĂCĂRESCU* (circa 1735, 1740, ? București – 12 iulie 1797, București, înmormântat la biserica Sf. Ioan cel Mare, la demolarea intervenită la sfârșitul secolului al XIX-lea osemintele au fost transferate la cimitirul Bellu, figura 17, locul 15). Fiul lui Ștefan Ioan Văcărescu și al Catincăi născută Done, istoric, realizator al lucrării *Istoria preaputernicilor și marilor împărați otomani 1788-1793* în care a inclus și caracterizări versificate, filolog realizator al unei gramatici românești în 1787 în care a inclus și un scurt tratat de prozodie, poet

ale cărui versuri, la timpul respectiv, au avut o largă circulație atât orală, cât și scrisă, posteritatea a preluat ca moștenire cele povățuitoare incluse în textul Testamentului. Om politic, mare ban.

În București, pe fosta stradă a Poetului, azi Ienăchiță Văcărescu se află casa Ienăchiță Văcărăscu care, în epoca pașoptistă, găzduia reuniunile elementelor revoluționare, ulterior pe militanții unioniști. Astăzi în urma lucrărilor de consolidare-restaurare și adaptare găzduiește Institutul moștenitor al misiunii C.M.I. devenit în timp D.M.I., azi Institutul Național pentru Patrimoniu.

503 *Elena VĂCĂRESCU* (a nu se confunda cu poeta Elena Văcărescu, 1866-1947), este Elena (Elenca Dudescu), văduva lui Alexandru Văcărescu.

504 *Evghenisitul*, *evghenia* – formulă de adresare politicoasă către un boier în epoca fanariotă relevând respectul pentru rangul său boieresc, noblețea sa.
Vezi nota: 268.

505 *Gealat* – călău, gâde.

506 *Danie* – donații, daruri făcute cu acte solemne eliberate de Cancelaria domnească pentru ca cele stipulate să nu fie tulburate ulterior de interese pizmatice.

507 *Moaște* – oseminte sau fragmente din veșmintele ori sicriul persoanelor considerate, declarate sfinte. Aceste scumpe relicve deveneau pentru credincioși elemente miraculoase, învestite cu puteri supranaturale. În acest caz boierul Ștefan invoca ajutorul lor pentru a avea un moștenitor.

508 *Moliftă*, *molitvă* – rugăciune citită de preot pentru iertarea păcatelor unui enoriaș.
Vezi nota: 1532.

509 *Sf. Ierarh Nicolae, Arhiepiscopul Mirelor Lichiei* este considerat primul martir al creștinismului. A fost învățăcel la Ierusalim pe lângă Gamaliel, teoreticianul cultului iudaic. Dovedindu-se harnic la învățătură a fost recompensat în anul 33 d.H., fiind învestit cu importanta funcție de arhidiacon al înaltei școli. Așa a devenit principalul ajutor al preotului, având prilejul să constate marea discrepanță între cele enunțate și cele care caracterizau modul de viață al înalților prelați iudei. Situația i-a provocat o profundă nemulțumire pe care a exprimat-o cu convingerea că va fi ascultat și cei care se abăteau de la bunele percepte se vor îndrepta. Așa a ajuns să se apropie de creștinism, continuând să condamne abaterile înalților prelați ai iudaismului. Cei lezați de reacția sa au convocat un consiliu al iudaismului în cadrul căruia aceștia l-au acuzat de blasfemie împotriva perceptelor lui Moise. I-au cerut să se dezică de credința creștină. El s-a apărat respingând toate acuzațiile înaltului cler iudaic. A fost totodată prilejul de a demasca cele rele care caracterizau comportamentul celor care-l judecau. Aceștia au adoptat o sentință de o duritate maximă. Urma să fie ucis cu pietre. Execuția a avut loc la Ierusalim în anul 36.

510 *Hogea* – preot, popă, dascăl, învățător la mahomedani.

511 *Cămăraș* – funcție de înaltă responsabilitate, respectivul slujbaș având în seamă buna rânduială a camerelor domnului, inclusiv a cămării acestuia.

512 *Săcuieni* – comuna Gura Ocniței, județul Dâmbovița se află la est de capitala județului, orașul Târgoviște. Este unul din satele de mărime mijlocie la nivelul județului.

513 *Constantin RACOVIȚĂ Cehan* domn al Moldovei (1749-1796; 1756-1757) și al Țării Românești (1753-1756; 1763-1764). Favorizând pe boierii greci a provocat nemulțumirea celor pământeni. Pentru înlăturarea celor care exprimau dezaprobarea măsurilor păgubitoare pentru țară a folosit o largă gamă de măsuri pentru a-i înlătura din preajma sa.

514 *Rumianțof Piotr Aleksandrovici RUMEANȚEV* (1725-1796), mareșal rus. S-a remarcat în timpul războiului de 7 ani (1756-1763) și în timpul războaielor purtate cu Imperiul Otoman din 1768-1774, 1787-1791. S-a implicat în înăbușirea revoltei polonezilor din 1794 acționând cu duritate.

515 *Alexandru IPSILANTI*.
Vezi notele: 131, 195, 838.

516 *Predoslovie* – prefață, precuvântare, introducere. Ea cuprindea o prezentare a lucrării, motivând alcătuirea și lansarea ei, speranța ca cele cuprinse să fie de bun augur în adoptarea viitoarelor măsuri de natură juridică.

517 *Lazaretul Timișului* – loc de carantină la granița cu Țara Românească în care erau reținute persoanele care intrau în Transilvania pentru a se putea constata starea lor de sănătate, măsură adoptată pentru a stăvilii răspândirea epidemiilor atât de nimicitoare în epocă. Clădirile în prezent găzduiesc o mănăstire.

518 *Cocon* – formulă de politețe pentru a defini pe copilul domnului.

519 *Samuel BRUKENTHAL* (20 iulie 1721, Nocrich, azi județul Sibiu – 1803) baron sas, om politic, președinte al guvernului țării 1774-1777, guvernator al Transilvaniei între 1777-1787. Consilier intim al împărătesei Maria Tereza, cu preocupări reformatoare care au vizat organizarea administrației, a fiscalității, a economiei, a jurisdicției, a vieții culturale. A fost un bun organizator al administrației. A dat un exemplu personal prin modul cum și-a organizat domeniul de la Sâmbăta de Jos, proprietatea de la Avrig ca și construcțiile din Sibiu. A avut misiunea de a înăbușii focarul revoluției de la 1784 condusă de Horea Cloșca și Crișan. S-a opus reformelor lui Iosif II. Pasionat colecționar a pus bazele muzeului și bibliotecii pe care le-a reunit în clădirea de la Sibiu, ridicată în Piața Mare, între anii 1778-1795. Aceste relicve și valori culturale inestimabile au format nucleul muzeului care-i poartă numele, vizitabil din 1790 în timpul vieții colecționarului și care conform voinței sale testamentare, urma să devină o instituție la dispoziția publicului. A lăsat ca legatar al prevederilor testamentare Biserica Evanghelică, care după evenimentele de natură militară din primii ani ai secolului al XIX-lea a deschis muzeul pentru public din anul 1817, azi fiind „Muzeul Național Brukenthal”. În anul 2006 a fost realizat transferul de proprietate, Ministerul Culturii și Cultelor a restituit acest muzeu Bisericii Evanghelice.

520 *Împăratul german Iosif II*, rege al Germaniei între anii 1764-1790 și împărat

german 1765-1790. Între anii 1765-1780 a fost coregent împreună cu mama sa Maria Tereza. A fost adept al politicii reformatoare în spiritul absolutismului luminist. A dat o serie de edicte – ca secularizarea unor averi ale mănăstirilor, edictul de toleranță religioasă, desființarea iobăgiei – și a stimulat dezvoltarea industrială.

[521] *Viena Beci* – capitala la timpul respectiv a Imperiului Austriac care de la teritoriile stăpânite a ajuns să acumuleze valori de toate genurile, adeseori afișând o opulență discrepantă a modului de a fi starea teritoriilor stăpânite prin permanenta preocupare de expansiune și oprimare a celor de alte neamuri.

[522] *Țareviciul* – la neamurile slave, predilect cel rus, era persoana desemnată de a fi moștenitorul tronului. În general era vorba de descendentul direct, însă existau și situații când era desemnat un alt reprezentant din rândurile familiei respective.

[523] *Pavel Alexandrovici* – fratele țarului, căsătorit cu fiica regelui Greciei, Alexandra Gheorghievna.

[524] *Wenzel Anton KAUNITZ* prinț von Kaunitz- Rietberg (1711-1794), cancelar al Austriei (1753-1792), om politic și diplomat austriac. A condus politica internă și externă a Austriei în timpul Mariei Tereza, a lui Iosif II și Leopold II. Prin idei și intervenții prompte a dominat viața diplomatică a secolului său.

[525] *Cancelar* – Austria, statele germane și apoi Germania au avut și au în fruntea administrației de stat un cancelar, persoană cu atribuțiuni de șef al guvernului. Președintele statului are numai responsabilități protocolare.

[526] *Divan împărătesc* – membrii consilieri care, în funcție de profilul problemei, erau persoanele competente pentru a-l consilia pe șeful statului.

[527] *Somotofilaci* – în paranteză Gh.C. dă denumirea cum erau definiți în epoca redactării cărții cei cu misiunea de a fi ochi și urechi întru apărarea vieții celui încredințat spre permanentă protecție. Astăzi folosim termenul de bodyguard. Prin modul de educare, de stimulare morală și materială, de răsplătire asemenea persoane cu o pregătire fizică și psihică cu totul specială, în decursul istoriei au dovedit un devotament deosebit.

[528] *A căzut* – aici are sensul că a venit și l-a însoțit până în preajma celui care îi era stăpânul.

[529] *Taht* – tron, scaun domnesc.

[530] *Baldachin* – acoperământ decorativ amplasat deasupra tronului. Funcționalitatea a evoluat de la menirea de impresionare a celor care erau primiți în audiență, la mai tainicele dialoguri care trebuiau protejate de indiscreția altora. Considerăm că la obârșie va fi avut și o firească menire mai ales când mediul era infestat de insecte. Să ne reamintim de menirea pologului în zonele cu intensă roire a țânțarilor.

[531] *De jour-șambelan* – persoană de serviciu ca demnitar de rang superior care avea în grijă apartamentul suveranului, spațiul dialogurilor intime.

[532] *Am îngenunchiat turcește și puindu-mi capul în pământ* Gh.C., referindu-se la gestul lui Enăchiță, amintește modul cum, „protocolar”, ce-l primit la Sultan îndeplinea acest ceremonial. L-a evocat pentru a releva diferența cu ce se petrecea la Curtea de la Viena, care însă avea și ea formule sacrosante.

[533] *Spătăria* – sala din palatul domnesc unde aveau loc unele ceremonii și unde era așezat tronul. Spătăria cea mică era camera de lucru a domnului. Rangul de mare spătar era acordat demnitarului căruia i se încredința misiunea de a purta la mari festivități spada domnului. Marele spătar era comandantul superior al oștirii țării, șef al armatei și al poliției.

Vezi notele: 83, 84, 165, 173, 177, 287, 381, 384, 455, 726, 787, 855, 892, 940, 1031, 1153, 1159, 1230, 1231, 1338, 1359, 1657, 1768, 1838, 2011, 2034, 2046, 2215, 2391.

[534] *Harem* – termenul are următoarele sensuri: 1) totalitatea cadânelor (femeilor) unui mahomedan poligam. Noțiunea a cunoscut o evoluție în timp, în multe state mahomedane s-a ajuns la renunțarea acestor obiceiuri. 2) Spațiul rezervat vieții respectivelor cadâne protejat cu mare strictețe de către eunuci. În acest caz credem că Gh.C. s-a referit la numărul femeilor existente în respectiva casă îndeplinind funcțiile gospodărești la o „casă mare”.

Vezi nota: 1468.

[535] *Nimfă* – tânără fată, frumoasă și grațioasă.

[536] *Baiadere* – dansatoare cunoscătoare ale dansurilor orientale pe care pe ritmul muzicii le executau incitant la adresa participanților la petrecerile unor asemenea „case mari”.

[537] *Șaluri* – țesături fine din lână sau mătase, de diverse forme și dimensiuni, împodobite cu desene, broderii sau cu franjuri, purtate de femei pe cap sau pe umeri.

[538] *Sevain Sevres* – renumit centru manufacturier de pe teritoriul Franței. Din anul 1763 în parcul Saint-Cloud își desfășoară activitatea renumitul centru manufacturier național producător al porțelanului. Prin calitatea materiei prime, a tuturor ingredientelor rețetei care oferă posibilitatea unor variate „modelări”, prin atenta decorare, coacere și lustruire piesele obținute au fost și sunt apreciate ca realizări de excepție. Tot aici ființează și un muzeu al ceramicii.

[539] *Zăbranic* țesătură fină de mătase sau lână de culoare neagră. Văl făcut dintr-o asemenea țesătură; văl de doliu. Pânză neagră care se pune la casa unui mort sau la biserici, capele când un mort este depus acolo.

[540] *Agamemnon* – în mitologia greacă, rege al cetății Micene, unul dintre eroii Iliadei lui Homer, conducător al oastei atenienilor împotriva Troiei. A fost asasinat de soția sa la revenirea acasă după o absență îndelungată.

[541] *Brizeide Briseis, fiica preotului Briseus* – a fost luată în captivitate de Achilles care era îndrăgostit de acesta. Adunarea grecilor însă i-a răpit-o și a dat-o lui Agamemnon. Faptul a dus la declanșarea mâniei lui Achilles care, retrăgându-se de pe câmpul de luptă a provocat dificultăți grecilor.

[542] *Ciubuc* – pipă de tip orientală cu țeavă lungă și cu imanea (capul ciubucului) din fildeș sau chihlimbar. Pentru pasionații fumători conta materialul din care era confecționată, atât pentru aspectul dobândit prin creație, dar și în timp prin folosință, cât și prin parfumul degajat în raport cu „combustibilul" ars.

Vezi notele: 691, 1077, 2295, 2356.

[543] *Narghilea* – o lulea de tip oriental cu o țeavă lungă și flexibilă a cărui capăt de jos este fixat într-un vas cu apă parfumată prin care trece fumul înainte de a fi inspirat.

Vezi nota: 1913.

[544] *Scripcă* – vioară, violină.

[545] *Cobzele* – instrumente muzicale cu coarde asemănătoare chitarei folosite pentru acompaniament.

[546] Este vorba despre *Nicolae C. DUDESCU* mare ban 1777-1779 și 1781, unul dintre cei mai bogați boieri. Călătorind în Franța după revoluția din 1789, a cunoscut stările de lucruri din apusul Europei. Casa sa era organizată după tipicul oriental, afișând un lux exorbitant. Curțile Dudeștilor se aflau la marginea Bucureştiului, dar avea case și în apropierea fostului palat al lui Constantin Brâncoveanu. Încă se păstrează porțiuni din zidurile caselor din mahalaua Arhimandritului, în apropierea bisericii Sf. Apostoli.

[547] *Dr. Perticari*.

[548] La conducere *Episcopiei Argeșului*, înființată la 18 octombrie 1793, după moartea primului episcop Iosif, a fost ales de către membrii *Divanului Ilarion*. În timpul evenimentelor de la 1821 acesta a fost colaborator apropiat al lui Tudor Vladimirescu, fapt care a determinat ulterior refugiul său la Brașov. Refuzând să se mai întoarcă în țară, Divanul l-a ales pe *Grigore RÂMNICEANU* ca episcop al Argeșului la 13 februarie 1823. Era de obârșie din zona Vâlcii (circa 1763 – 20 iulie 1828, București). Cunoscător a mai multor limbi străine, acesta a desfășurat o complexă activitate de caligraf, traducător, editor. Aceste activități l-au impus atenției contemporanilor ca un prestigios patriot. Este considerat ca primul care s-a preocupat „a muta filosofia și în limba românească", creând chiar și un vocabular adecvat.

[549] *Seimenii* – corp de oaste format din lefegii, mercenari din Țara Românească, din corpul de infanterie, folosiți pentru garda Curții Domnești. S-au răzvrătit în timpul domniilor lui Matei Basarab și a lui Constantin Șerban Basarab (Cârnul) vv. Prin acțiunea energică întreprinsă de ultimul domn, sprijinit și de oștile principelui Transilvaniei, această răzvrătire cu consecințe sociale complexe a fost lichidată iar corpul de oaste desființat. Când Șerban Cantacuzino a reintegrat lefegii în armata țării, aceștia nu au mai avut posibilitatea de a cere revendicări ca la domniile anterioare.

Vezi notele: 73, 419, 948, 1868, 1888, 1929, 1949, 1995, 2056.

[550] *Arnăuți* – soldați mercenari de obârșie albaneză angajați în garda domnească,

a boierilor. Prin uniformă, armamentul din dotare, comportament au fost o prezență distinctă, memoria publică reținând-o.

Vezi notele: 260, 274, 348, 517, 588, 744, 805.

551 *Panduri* – soldați din oastea pământeană neregulată de la sfârșitul secolului XVIII și începutul secolului XIX, alcătuită predilect din țărani din Oltenia.

Vezi notele: 283, 284, 344, 345, 551, 565, 1325, 1515, 1566, 2004, 2011, 2065, 2072.

552 *Trâmbițele* – trompete, goarne.

553 *Surle* – instrumente muzicale sub formă de fluier, cu mai multe găuri și cu o extremitate lărgită în formă de pâlnie pentru propagarea sunetelor, folosite în trecut mai ales în armată.

554 *Povolnic, povodnic* – calul dus sau purtat de căpăstru.

555 *Edecuri* – în această situație termenul face referință la calul vânjos, nărăvaș. (V.V.)

556 *Harșale, harșă* – bucată de stofă sau de alt material împodobită cu diferite cusături și ornamente de pus pe cal, sub șa.

557 *Tombak, tombac* – aliaj de cupru cu zinc. Se poleia cu o folie de aur sau argint. Azi respectivul aliaj servește la realizarea medaliilor comemorative ale unui eveniment sau personalitate.

558 *Tambure* – vechi instrument muzical cu coarde de metal, asemănătoare mandolinelor, deosebirea fiind dată de gâtul mai lung. În apusul Europei erau folosite de menestreli.

559 *Nicolae Mavrogheni* – fost mare dragoman al marinei otomane, domn al Țării Românești din aprilie 1786 până la 19 iunie 1790. A fost primit cu ostilitate de către majoritatea marilor boieri care au aflat că în ampla suită erau oameni veniți după căpătuială. El introduce reforme aspre de natură financiară la adresa marilor boieri și a instituțiilor ecleziastice, în compensație a acordat unele înlesniri micii boierimi, meșteșugarilor și țăranilor. S-a comportat ca un despot oriental, manifestându-se ca un excentric. A contribuit la dezvoltarea orașului București în zona nordică. A acordat atenție deosebită apei potabile, acțiunilor de prevenire și stingere a incendiilor, sancționarea hoților, tâlharilor, participarea la Sf. Slujbe.

Unele excentricități de comportament sunt bine exploatate de adversari pentru a-l compromite.

Vezi nota: 795.

560 *Surghiunul* – intervenea împotriva persoanelor care aveau o altă poziție față de măsurile luate de domnie. Exilul, deportarea sau părăsirea preventivă a țării pentru a nu fi lovit de oprimarea domnului.

Vezi notele: 171, 716, 1336, 1473, 1739, 1963, 2261, 2402.

561 *Filipopole* – localitate la sudul Dunării, pe teritoriul de azi al Bulgariei, la sudul lanțului balcanic în prezent orașul Plovdiv de pe malurile fluviului Marița.

562 *Rhodos* – insulă grecească în marea Egee.

563 *Rusciuk* – oraș la Dunăre pe malul drept, pe teritoriul Bulgariei, astăzi Ruse, important centru administrativ, portuar, industrial, comercial, cultural.

564 *Alexandru MORUZI (*1750-1807), domn al Moldovei din martie 1792 până în ianuarie 1793; 4 octombrie 1802 până în august 1806; 17 octombrie 1806 până la 19 martie 1807 și în Țara Românească din ianuarie 1793 până în august 1796; din martie 1799 până în octombrie 1801. S-a preocupat de refacerea țărilor române după dificultățile provocate de campaniile militare în timpul conflictului dintre Rusia și Imperiul Otoman. A intensificat exploatarea fiscală. Este unicul caz când un domn și-a cerut mazilirea (1801). Pentru București domnia sa a însemnat și amenajarea spitalului de ciumați de la Dudești și organizarea manufacturii de hârtie de la Afumați.
Vezi notele: 348, 442, 578, 2347, 2412.

565 *Biserica Sf. Ioan cel Nou* sau Sf. Ioan din podul Beilicului, azi cunoscută ca Sf. Ion-Piață, situată pe bulevardul Ion C. Brătianu. A fost zidită la 1756 de un croitor; a devenit metoh al Mitropoliei. Restaurată la 1790, 1818, 1848, pictată de pictorul Serafim la 1890. A fost restaurată de către arhitectul Stere Becu. O mare reparație s-a făcut în anul 1948. La momentul translatării, pentru a-i salva existența, a fost creată o nouă fundație și s-au realizat lucrări de renovare și dotare tehnică. *N.B.* aici este însă vorba de biserica Sf. Ioan cel Mare din Podul Mogoșoaei, ctitoria lui Constantin Brâncoveanu.

566 *Ștefan Belu.*

567 *Nicolas de Bello.*

568 *Creta* – insulă din estul Mării Mediterane cu viețuire umană multimilenară, cu o evoluție istorică, relicvele fiind o mărturie a gradului de cultură dezvoltată pe plaiurile respective.

569 *Rudolf al II-lea*, împărat german din dinastia de Habsburg (1576-1613), rege al Boemiei (1576-1611) și al Ungariei (1572-1608). A fost preocupat de activități științifice, de artă plastică. Contemporan cu Mihai Viteazul, în timpul domniei sale au fost purtate războaie cu Imperiul Otoman. Preconizând realizarea unei alianțe care urma să reunească toate forțele antiotomane, a desfășurat o bogată corespondență cu contemporanii săi.

570 *Sultanul Murad al III*, fiul lui Selim II (4 iulie 1546 – 17 ianuarie 1595), a condus destinele Imperiului Otoman între 22 decembrie 1574 și 17 ianuarie 1595. În timpul domniei sale s-a purtat un război victorios în orient, cucerindu-se teritorii din Persia. în Europa însă peninsula Balcanică a fost zguduită de acțiunile întreprinse de Mihai Viteazul. Delegația lui Rudolf II a fost trimisă deci anterior lui 1595. În 1599 Imperiul Otoman era condus de către sultanul Mehmed III, fiul lui Murad III. Născut la 26 mai 1566, acesta a preluat puterea la 17 ianuarie 1595 și a condus destinele Porții până la 22 noiembrie 1603.

571 *Buda* – este o componentă a actualei capitale a Ungariei. De fapt, este partea

veche de secole căreia i s-a alăturat la final de veac XIX Pesta și mai recent Óbuda. Orașul de pe malurile Dunării are o poziție strategică care, în condițiile expansiunii otomane, a avut o importanță deosebită.

[572] *Baron de Wratislaw.*

[573] *Domnul Tudor. Tudor C. VLADIMIRESCU.*
Vezi notele: 283, 284, 512, 514, 880, 1239, 1262, 1264, 1515, 1559.

[574] *Batalionul sacru* – unitate eteristă care prin instrucția și dotarea cu tehnică era considerată de elită comparabilă cu garda pretoriană, fiind introdusă în ultimă instanță în luptă cu speranța că va putea salva soarta Eteriei. Confruntarea a dovedit că discrepanța de competență era favorabilă otomanilor cu unități disciplinate, cu experiența acumulată pe când eteriștii acordaseră atenție, ca virtuali stăpâni, petrecerilor, desfrâului neglijând pregătirea militară.

A fost sacrificat la 7 iunie 1821 în confruntarea cu trupele otomane de la Drăgășani, moment considerat finalul acțiunii eteriste, ulterior fiind urmărite de otomani și lichidate grupurile izolate. Premiile acordate „vânătorilor de capete" fiind stimulatorii, ajungându-se chiar la numeroase abuzuri fiind ucise persoane fără nici o contribuție la respectiva mișcare.

Vezi nota: 1996.

[575] *Ipsilante. Alexandru C. IPSILANTI* (1792-1828) și-a petrecut tinerețea în armata Rusiei unde a fost promovat, dobândind gradul de general. În anii premergători zaverei în Rusia se desfășura o intensă acțiune de mobilizare a tuturor fiilor Eladei pentru a participa la dezrobirea teritoriului cotropit de otomani, la renașterea Greciei. Deși Rusia era semnatară a documentelor din 1815 de la Berlin, care cereau ca toate statele semnatare să se abțină de la acțiuni armate, oarecum discret, sprijinea acțiunea eteriștilor, asigurând partea logistică pe teritoriul Rusiei. În momentul când însă eteriștii au trecut Prutul în Moldova și apoi în Țara Românească statele apusene au condamnat modul de comportament al Rusiei, țarul Nicolae I fiind nevoit să dezavueze formal mișcarea eteriștilor. Pentru cei trecuți la acțiune a constituit un moment de șoc, de descumpănire constatând că cele multe promise ca susținere materială nu mai veneau. Au găsit cu cale să se comporte ca virtuali stăpâni, preluând de la populația românească toate cele trebuitoare. Actele silnice au provocat nemulțumirea localnicilor ajungându-se la conflicte de o anumită duritate. Eteriștii doreau să valorifice gradul de pregătire militară, de dotare a pandurilor aflați sub conducerea lui Tudor Vladimirescu, subordonând respectivele unități comenzii lui Alexandru Ipsialanti. Intransigența lui Tudor Vladimirescu nu a acceptat o asemenea formulă cerându-le ca operativ să părăsească teritoriul românesc pentru a acționa efectiv împotriva trupelor otomane care se aflau dincolo de Dunăre, excepție fiind raialele limitrofe fluviului pe malul stâng. Eteriștii au trecut la realizarea înlăturării conducătorului pandurilor și preluarea unităților de panduri. A fost o speranță deșartă întrucât comportamentul „noilor stăpâni" era pe zi ce trece mai elocvent mai apăsător decât cel exercitat de otomani. Intervenția în forță a trupelor otomane a condus la dispersarea detașamentelor eteriste. O parte au luat-o spre Moldova, iar ale grupuri spre Oltenia. Urmăriți de aproape de otomani eteriști au încercat să realizeze

un punct de rezistență în spatele zidurilor mănăstirii fortificate Secu din județul Neamț. Net superiori numeric și dotare, inclusiv cu artilerie otomanii au biruit, bilanțul a fost lichidarea acestei formațiuni. Cea sudică care a luat drumul Olteniei a fost masacrată în ambianța localității viticole Drăgășani. Conducătorul eteriștilor a reușit să se refugieze în Transilvania.

Vezi notele: 344, 346, 1996.

576 *Turcești* – autorul, ca și toți românii, au folosit și din păcate încă folosesc atunci când se referă la evenimentele anterioare anului 1918, la turci. Regimul instaurat de revoluția care a înlăturat vechiul regim instituind Republica Turcia consideră că din anumite puncte de vedere noile generații au o obârșie comună cu predecesorii amintitului an, însă comportamental au o cu totul altă conduită și, ca atare, revendică să fie folosită această categorică dijuncție: *otoman* pentru regimul anterior, *turc* pentru cei de astăzi. Istoriografia românească și-a însușit, în mare măsură, și caută să instaureze folosirea celor doi termeni în relație cu timpul la care s-a petrecut un anumit eveniment.

577 *Bimbașa* – termen preluat din organigrama armatei otomane. Era comandantul care avea în subordine 1.000 de ostași.

Vezi notele: 348, 568, 793.

578 *Bimbașa Sava* – cunoscut și cu denumirea *Căminarul Sava*, cu obârșie incertă, unii atribuindu-i nașterea în mediul elen al insulei Patmos, alții considerându-l albanez. A fost șeful gărzii de arnăuți începând din 1801 până la asasinarea lui și a celor ce-l însoțeau la întâlnirea cu comandantul otoman Chehaia Bei în 1821. Acumulase prin funcția deținută în timpul domniilor lui Suțu, Alexandru Moruzi și Scarlat Calimah o imensă avere. Acorda o atenție deosebită portului, calului, armamentului din dotare.

Vezi notele: 522, 583, 732, 793.

579 *Gingir Efendi.*

580 *Efendi* – formulă de politețe folosită în mediul otoman, pe care-l putem asemui formulei românești de prezentare: *Domnul…*

581 *Chehaia* – termen care în evoluția folosirii are multiple sensuri: 1) intendent al vizirului sau al unui pașă otoman, răspunzător de starea curții acestui demnitar. 2) reprezentant al domnului român pe lângă Sublima Poartă. 3) șeful pădurarilor. 4) șeful vămilor. 5) șeful poștei. În acest context credem că prima variantă îl definește pe Gingir Efendi.

Vezi nota: 1287.

582 *Bey* – evolutiv definea un prinț oriental, formulă uzitată de cancelaria otomană de adresare către unii din domnii din țările române; în epoca la care se referă autorul era guvernatorul unei provincii sau a unui mare oraș.

583 *Câmpulung,* județul Muscel azi Argeș, oraș la poalele Carpaților, veche Capitală a Țării Românești, beneficiind de un drum de legătură cu Transilvania. Faptul că Bimbașa Sava se orientase spre aceste plaiuri pentru a urmării evenimentele

post intervenției otomane îi asigura cât de cât o siguranță. Demersurile făcute de reabilitare l-au determinat să revină la București, bazându-se că iertarea era efectivă. Măsura radicală a comandantului otoman s-a dorit a fi un exemplu de aspră sancționare a celor care se alăturaseră eteriștilor, în așa mod ca întreaga lume balcanică, doritoare de dezrobire să ia aminte și să nu procedeze ca cei masacrați întrucât o soartă asemănătoare îi aștepta.

584 *Să-și facă supunerea* – adică să depună jurământul de credință față de stăpânirea otomană.

585 *Jignița jitniță?* – magazie de grâne, hambar.

586 *Comandantul zaporojenilor* – al trupelor formate din lipoveni și circasieni ce operau în favoarea oștirii otomane. Denumirea definește populația cazacilor ce locuiau la sud de cataractele (pragurile) Niprului.

587 *Bașbuluc-bașa (baș bulucbaș)* – căpetenia bulucbașilor, șef al gărzii domnești; supraveghea închisoarea Curții.

588 *Deli* – soldați care formau garda domnească.

589 *Cavași* – paznici.

590 *Iatagane* – săbii scurte, încovoiate, cu două tăișuri folosite de ostașii otomani în atac.

591 *Manaf* – soldat otoman.
Vezi nota: 813.

592 *Agale* – ofițeri din armata otomană (singular: agă).

593 *Palatul banului Dumitrache Ghica* – clădire refăcută și amplificată în secolul XIX, a adăpostit ani de zile Prefectura județului Ilfov, nume perpetuat până astăzi de denumirea străzii: Ilfov. În prezent clădirea adăpostește Judecătoria sectorului 3 din cadrul Tribunalului Capitalei. O placă atașată la fațadă evocă evenimentele finalului lunii august 1944 care au condus la lichidarea unui important comandament hitlerist de dirijare a aviației germane din perimetrul balcanic.
Vezi nota: 1512.

594 *Mahalaua Gorgani* – situată în jurul movilei pe care se află biserica cu același nume cu hramul Sf. Ilie. În evoluția administrativă a Bucureștilor zona Gorgani a definit unul din cele 5 sectoare. Gorgani era ridicătura de pământ care devenea insulă în mijlocul apelor Dâmboviței revărsate în timpul inundațiilor de primăvară sau toamnă. pe această ridicătură s-a înălțat biserica Sf. Ilie Gorgani din strada Silfidelor nr. 5. Pe vatra unei construcții din secolul XVII breasla cojocarilor a ridicat, la 1813, construcția din zid în formă de bazilică.
Vezi nota: 1562.

595 La 1821 *Cișmigiul* era încă o zonă mlăștinoasă în jurul lacului lui Dura Negușătorul. Amenajările de la jumătatea secolului XIX i-au conferit un nou aspect, transformând-o într-o grădină publică. Realizare a anilor domniei lui Barbu Știrbei

(perioada anilor 1849-1856) după planurile peisagistului german Mayer, grădina a perpetuat numele aceluia care răspundea de distribuirea apei prin intermediul cişmelelor şi mai ales a cişmelei amenajată în faţa bisericii Sărindarului, în apropierea căreia îşi avea şi locuinţa.

Vezi notele: 42, 103, 147, 208, 671, 867, 950, 1094, 1135, 1137, 1536, 1668, 1881, 2144, 2214, 2250, 2275.

596 *Băneasa* – aşezare pe cursul râului Colentina, astăzi integrată în oraşul Bucureşti. Formează cartierul limitrof lacurilor Băneasa şi parţial Herăstrău.

Vezi notele: 210, 249, 315, 1179, 2173, 2200.

597 *Mitropolitul Dionisie LUPU* (1769, Blăjan, judeţul Buzău – 5 februarie 1831, Bucureşti). Carieră ecleziastică, bun gospodar, iubitor de carte, patriot. Ales mitropolit al Ungrovlahiei la 1 mai 1819, s-a afirmat ca reformator al stărilor de lucruri, căutând să înlăture abuzurile, indisciplina. A fost sprijinitor al învăţământului în limba română, a promovat totodată ideea formării de cadre prin trimiterea de tineri la şcoli superioare din străinătate. Bursierii trimişi au avut ulterior contribuţii salutare în viaţa culturală a ţării. A sprijinit activitatea tipografică. În timpul evenimentelor din 1821 a avut legături cu Tudor Vladimirescu. La intrarea otomanilor în ţară s-a refugiat la Braşov (mai 1821). A revenit la Bucureşti în februarie 1827.

598 *Ilarion Gheorghiadis, episcopul Argeşului* (1777 – 8 ianuarie 1845, Bucureşti) De origine din sudul Dunării, format în casa mitropolitului Dositei, a căpătat un grad ridicat de cultură, poliglot, orator, a fost ales episcop la 20 noiembrie 1819. Şi-a desfăşurat efectiv activitatea până la 1821 când a devenit colaborator apropiat al lui Tudor Vladimirescu, fiindu-i consilier intim. A părăsit Ţara Românească pentru a se refugia la Braşov de unde n-a revenit decât în anul 1828 când, din nou, i-a fost încredinţat scaunul episcopal de la Argeş pe care l-a deţinut până la sfârşitul vieţii. Bun orator, cititor pasionat a avut o mare bibliotecă.

Vezi notele: 453, 548, 1837, 1923, 1969, 1984.

599 *Ianina, Ioannina* – oraş din peninsula Balcanică situat la o importantă intersecţie de drumuri ale veacurilor trecute, când a avut un rol important în acţiunea de redeşteptare a afirmării năzuinţelor naţionale. Important centru ecleziastic prin prezenţa comunităţilor monahale, zona fiind gazdă a numeroase mănăstiri cu existenţă documentată din veacurile XIII-XVII, azi înglobat în teritoriul nord vestic al Greciei.

Vezi notele: 358, 437, 669, 716.

600 *Biserica Olteni* din mahalaua cu acelaşi nume (strada Olteni nr. 27, azi Bd. Mircea Vodă). Ridicată în secolul XVII, din lemn, a fost înlocuită cu o clădire din zid la 1722. Evenimentele de la 1821 au impus refacerea ulterioară pentru a înlătura stricăciunile provocate de lupta descrisă. A fost demolată vineri 12 iunie 1987 după ce patrimoniul a fost dispersat în ţară şi peste hotare, unul din clopote ajungând la biserica ortodoxă din Malmo, Suedia. N-a fost recuperată nici o pictură parietală executată de Gheorghe Tattarescu.

601 *Sf. Cuminecătură* – ritual care face parte dintre cele şapte taine ale religiei

creştine ortodoxe. Constă din oferirea pâinii şi vinului de către preot, simbol al trupului şi sângelui lui Iisus Hristos, numită frecvent împărtăşanie.

[602] *Pristol* – masa din mijlocul Sf. Altar al unei biserici ortodoxe pe care se află aşezate obiectele de cult cu care se oficiază Sf. Slujbă.
Vezi notele: 1112, 1772, 1773, 1845.

[603] *Rubia* – monedă otomană de 10 piaştri. (V.V.).

[604] *Chimir* – brâu lat confecţionat din piele, având buzunare pentru monede sau alte obiecte de valoare.

[605] *Strada Mitropolit Ghenadie, fostă Labirint* a redevenit în ultimele decenii strada Labirint.
Numele mult controversatului mitropolit primat evocă pe: *Ghenadie PETRESCU /de botez Gheorghe/* (martie 1836, Bucureşti – 31 august 1918, Bucureşti). Studii la şcolile de pe lângă bisericile Stelea şi Domniţa Bălaşa, la 1854, a intrat în rândurile monahilor, frate la mănăstirea Căldăruşani, monah în 1858, hirotonisit diacon la 1859, preot la 1869, carieră eclesiastică, mare ecleziarh la mitropolia din Bucureşti între 1870-1875 când a fost promovat episcop al Argeşului. Sub oblăduirea lui s-au desfăşurat lucrările de restaurare a bisericii Episcopiei şi înălţate clădirile Seminarului teologic, ajungând în 1893 mitropolit primat. În urma conflictului cu regele Carol I, la 20 mai 1896 Sinodul, analizând litigiul, îl caterisește și-i ia calitatea preoțească. Opinia publică a reacţionat vehement ceea ce a dus la revocarea anterioarei hotărâri, la 4 decembrie 1896. De la un caz de natură religioasă s-a ajuns la criza politică soldată cu căderea guvernului prezidat de D. A. Sturdza. Mitropolitul Ghenadie a fost iertat de acuzaţiile încriminatoare. Mitropolitul însă, la 5 decembrie 1897, a demisionat retrăgându-se la mănăstirea Căldăruşani ca stareţ pe viaţă din 1905. A manifestat o preocupare pentru restaurarea de edificii religioase, a acordat un sprijin substanţial acţiunilor culturale şi filantropice, s-a preocupat pentru buna şcolire a clerului.
Vezi notele: 1834, 1942, 2003.

[606] *Labirint* – denumire acordată nu întâmplător fiind determinată de haotica dezvoltare a respectivei mahalale la est de calea Văcăreşti cu o înghesuială de case improvizate, cu străduţe întortocheate şi de multe ori inaccesibile la intervenţiile necesare prezenţei pompierilor.
Vezi notele: 544, 605.

[607] *Conacul* – aici cu sensul de loc de găzduire.
Vezi notele: 114, 199, 200, 453, 501, 2412.

[608] *Beşlic* – monedă otomană de cinci parale.
Vezi nota: 814.

[609] *Tui tuiuri* – însemn al puterii şi al rangului respectivei persoane în ierarhia otomană. Simbolul consta dintr-o lungă lance de lemn terminată la cap cu o măciucă metalică aurită şi uneori cu semiluna dominatoare. De lance era prins părul coamei uni cal alb. Domnii ţărilor române primeau două asemenea tuiuri. Marii Viziri aveau trei tuiuri. Aveau un protocolar loc în alaiul domnesc, în sala tronului.

În Biserica ansamblului palatului Ghica din cartierul Tei sunt expuse în dulapuri adecvate asemenea tuiuri primite de domnii din respectiva familie. Sunt steaguri otomane din două sau trei cozi albe de cal, atârnate de o lance cu semiluna în vârf, constituind un semn distinctiv al înalților demnitari din Imperiul Otoman și din țările vasale. Domnii Țărilor române, considerați de Poartă ca mari demnitari ai Imperiului, au beneficiat, în general, de două tuiuri, unii primind chiar trei tuiuri. Grigore IV Ghica s-a bucurat de un asemenea privilegiu.

Vezi notele: 324, 1330, 1364.

610 *Cimitirul mănăstirii Radu Vodă* – situat în jurul bisericii bolniță, biserica Bucur, devenită celebră atât prin amplasament, arhitectură, cât, mai ales, prin legenda creată privind istoria fondării orașului de către ciobanul Bucur. Cimitirul a fost mult diminuat prin lucrările de amenajare a cursului Dâmboviței precum și prin flancarea ei cu o serie de edificii care, treptat, au uzurpat din ambientul bisericii și implicit al cimitirului.

Vezi notele: 786, 2323.

611 *Portărei* – funcționari însărcinați cu executarea unei sentințe a instanțelor judiciare. Imperturbabili având o experiență în modul de tratare a celor care, din varii motive, nu-și onoraseră la timp stipulările celor înscrise în hotărârea judecătorească acești portărei aveau prilejul de a cunoaște o largă paletă de comportamente cărora, în cazuri extreme, făceau față întru aplicarea prevederilor executorii ajutați de organele represive.

612 *Magazinul „Sora”* – a fost unul din primele magazine universale ale Bucureștiului. Prosperitatea firmei în ani i-a determinat pe întreprinzători să extindă numărul unităților în Capitală. Amintim în acest sens unitatea din imediata apropiere a Gării de Nord. Pentru cel venit să prindă trenul, era prilej de a achiziționa fie ce nu găsise în centru fie prin volum, greutate constituind o piedică în rezolvarea celorlalte probleme pentru care venise în Capitală. Gradul de competență, de serviabilitate a personalului constituiau un alt motiv de efectivă atragere a cumpărătorilor.

613 *Firma „Sigmund Prager”* – înființată în 1854, s-a dezvoltat și diversificat treptat, având în secolul XX un mare magazin cu articole de îmbrăcăminte.

Vezi nota: 449.

614 *Curtea Domnească* a fost refăcută pentru ultima oară de către Constantin Brâncoveanu. Ulterior, în secolul XVIII, a intrat într-o rapidă ruinare, fapt care l-a determinat pe Alexandru Ipsilanti să ridice o nouă Curte Domnească, dincolo de apa Dâmboviței, în zona viilor mănăstirii Mihai Vodă. O serie de domnitori fanarioți, determinați de starea de ruină a vechii Curți Domnești, și-au găsit adăpost temporar, fie în Curtea lui Șerban Cantacuzino de pe Podul Mogoșoaiei, fie la mănăstirile Cotroceni sau Văcărești.

Vezi notele: 131, 151, 152, 247, 333, 334, 417, 435, 859, 1335, 1574.

615 *Strada Halelor* – situată în zona străbătută astăzi de moderna arteră de circulație ce trece prin fața magazinului Unirea, a dispărut parțial în deceniul al 7-lea al secolului XX în cadrul amplului proces de metamorfozare urbanistică a zonei

Pieței Unirii care a permis realizarea deschiderii axului nord-sud. Un ciot mai există la limita de suprapunere cu aliniamentul Splaiului Unirii, clădirile fiind, la rându-le, supuse unor prefaceri radicale, adeseori păstrând total sau parțial fațade ale vechii construcții, azi dominate de edificii cu suprapuneri contrastante.

[616] *Voievod* – termen ce definește calitatea de comandant, conducător de oaste care în decursul anilor domniei a dat cuvenita replică invadatorilor de pământ străbun cu toată gama de vicisitudini.

Dintr-o neatentă tratare analitică a fiecărei domni atribuim eronat tuturor domnilor calitatea de voievod. Este necesar ca în viitorul apropiat să fie înfăptuite asemenea analize definitorii.

[617] *Clopotniță* – aici formularea nu se referă la construcția unde sunt reunite toaca și clopotele unei biserici, ci acoperământul mult mărit, disproporționat cu capul persoanei. Și atunci, ca și azi moda și respectiv instinctul de imitare a condus la asemenea exagerări. Poporul mai avea o sugestivă formulă pentru cei care purtau o asemenea „clopotniță" spunând că posesorul avea un cap cât o baniță.

Vezi notele: 287, 336, 421, 786, 1934.

[618] *Ciocoiași* – termen cu care erau definiți parveniții care prin silnicii, acțiuni ilicite, acumulând valori materiale, aspirau spre clasele sociale superioare. De cele mai multe ori ignoranți, disprețuiau actul cultural și spiritual, prezentându-se cu emfază că a reușit să salte numai prin propria sa osârdie, uitând că, de fapt, averile acumulate erau rezultatul muncii oamenilor pe care, prin varii formule, îi năpăstuia. Acumulările îl situa treptat în rândurile celor definiți ca ciocoi, moment când respectivul căuta să ajungă, prin alianță, înrudit cu familiile vechi boierești, dar care prin diverse situații scăpătaseră, unele fiind chiar bucuroase să ajungă la asemenea compromisuri, considerate salvatoare. Termenul a devenit o definitorie tagmă a veacurilor XVIII-XIX, dar este de actualitate și în secolul XXI când numeroși întreprinzători s-au afirmat peste noapte ca mari proprietari. Comportamentul îi definește ca noua ciocoime a societății românești.

Pentru Nicolae Filimon angajat la Arhivele Statului parcurgerea noianului de documente a constituit temeiul pe care l-a conjugat cu propriile constatări pentru a le da conturul scrierii devenită romanul *Ciocoii vechi și noi*.

Vezi notele: 309, 370, 1088, 1149, 2225, 2286.

[619] *Calemgii*.

Vezi notele: 269, 1238.

[620] *Cazacliu* – negustor cazac care făcea negoț cu vinuri, băuturi și alte produse între Ucraina și Moldova.

[621] *Bogasier* – negustor de variate țesături.

Vezi nota: 224.

[622] *Calpac* – căciulă mare sferică sau cilindrică din piele neagră tivită cu blană scumpă, purtată de domn și de boierii mari, de-a lungul anilor prin schimbarea modei ajungând să fie purtată și de cei cu rang mai mic.

Vezi nota: 962.

[623] *Ibrișimgiu* – fabricant sau negustor de ibrișin.

[624] *Hărșie*, *hârșie* – blană neagră de miel cu lâna creață și măruntă din care, după o prelucrare adecvată, realizată de persoane competente, se fac căciuli, gulere sau cu care se îmblănesc hainele de iarnă.

[625] *Șlic* – ișlic.
Vezi nota: 272.

[626] *Mirtic, mertic* – măsură veche pentru cereale, egală cu aproximativ 1-2 ocale.

[627] *Baniță* – vas din doage subțiri cu centură metalică având o capacitate prestabilită, care însă a variat de la epocă la epocă. Se consideră că ea corespundea la 21-24 litri. Era măsura pentru comercializarea boabelor de grâu, mei, porumb ș.a. cereale.

[628] *Oboroacă, obroc, oboroc* – vas mare de formă cilindrică, larg la gură, făcut din scoarță de tei, care servește ca unitate de măsură pentru cereale sau pentru păstrarea și transportul acestora.

[629] *Pivnițele de la Sf. Gheorghe Nou* – astăzi vedem biserica cu o mică suprafață verde limitrofă acesteia și în partea estică a curții prezența discretă a casei parohiale. De la Antonie Vodă din Popești și respectiv Constantin Brâncoveanu ctitorii așezământului monahal fusese dotat cu toate cele necesare pentru o bună viețuire și chiar amenajaseră și un han cu menire de a aducere venituri, dar și de servicii protocolare. Hanul era dotat cu pivnițe încăpătoare, bine aerisite asigurând o bună dăinuire a celor depozitate. Vicisitudinile și predilect incendiile i-au fost fatale întregului ansamblu. Până la demolarea completă a ruinelor spațiile au fost locuri de tainică desfășurare a unor întâlniri a celor doritori de a schimba stările din Țara Românească, exemplul celor petrecute în Franța, și nu numai, determinându-i să purceadă această acțiune reformatoare.

[630] *Rhigas /Constantin/ RIGAS zis Pherios* (1753, Tesalia, azi Grecia – 1798, Belgrad, azi Serbia). Studii în Zagora apoi la Bucureşti. Apreciat pentru calitățile sale, a ajuns secretar la familia Brâncoveanu, apoi la domnul Nicolae Mavrogheni. În timpul conflictului ruso-otoman a fost numit comandant al Craiovei de unde a realizat o strânsă legătură cu pașa de la Vidin. Prietenia cu Pasvantoglu a fost întreruptă de venirea trupelor ruse, Rigas fiind nevoit să părăsească Țara Românească pentru a se refugia la Triest. Aici acționează pentru a obține sprijinul lui Napoleon I în vederea Eliberării teritoriului Greciei de sub ocupația otomană. Prins însă de austrieci în anul 1798, a fost predat otomanilor din Belgrad, fiind executat prin spânzurătoare. De origine aromână, cunoscător a mai multor limbi străine a făcut valoroase traduceri. Ca poet a scris poezii patriotice care au contribuit la ridicarea nivelului conștiinței naționale a grecilor. Printre altele a realizat și o variantă pentru greci a cântecului Marseillaise (imnul național francez compus în anul 1792 de Rouget de Lisle, inițial ca imn al armatei Rinului).

[631] *La Carmagnole* – cântec revoluționar din timpul revoluției burgheze din Franța. Pe muzica acestui cântec se dansa la marile serbări populare organizate în piețe.

[632] „*Apelpisiții*", *apelpesit* – persoane exasperate de stările existente de natură socială, economică, culturală în țările române în neconcordanță cu evoluția societății Europei occidentale, desconsiderate de potentații timpului care le considerau a fi niște exagerați, dezaxați, buni de legat și alte asemenea formulări defăimătoare.

Vezi nota: 1640.

[633] *Filfison* – termen prin care erau definiți tinerii reveniți de la studii din occident care afișau puncte de vedere ce erau apreciate ca adevărate blasfemii la adresa vechilor reguli considerate intangibile de vârstnicii conservatori. Această prăpastie între concepțiile generațiilor a determinat pregătirea și declanșarea unor evenimente ca cele de la 1821 și mai ales 1848.

[634] Referință la conflictul armat declanșat de Franța la 19 iulie 1870 împotriva Germaniei soldat însă la 10 mai 1871 cu înfrângerea Franței, înlăturarea lui Napoleon al III-lea, respectiv al celui de al doilea Imperiu Francez, nașterea celei de a treia Republici Franceze, la unificarea Germaniei și formarea Imperiului German. Franța a fost nevoită să cedeze ca despăgubiri de război provinciile Alsacia și Lorena.

În România ostilitatea la adresa Germaniei a condus la organizarea unei acțiuni menită să înlăture pe domnitorul Carol I. O defecțiune a condus la o pripită declanșare a acțiunii la Ploiești, compromițând planul care preconiza o declanșare sincronă pe întreg teritoriul țării. Cel care s-a afișat ca „revoluționar" a fost Candiano Popescu.

[635] *Familia bălăcenilor* s-a afirmat în viața politică la sfârșitul secolului XVII, în timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu, ca rivală. În secolul XIX *Ioan BĂLĂCEANU* (1825-1914) a participat la revoluția de la 1848, a fost ministru și diplomat.

Vezi nota: 98.

[636] *Balaci* – localitate în NV județul Teleorman. În veacul al XVIII-lea proprietarul Bălăceanu aprecia că teritoriul acesteia era situat într-un punct central al Țării Românești și, ca atare, considera necesară o viitoare mutare a capitalei în acea așezare, putând astfel asigura printr-o bună rețea de drumuri legătura eficientă cu cele mai îndepărtate județe. De la gând a trecut la fapte realizând o serie de construcții, urmând ca în eventualitatea preluării tronului țării, ca cel mai îndreptățit urmaș al lui Șerban Cantacuzino, să contribuie efectiv la această reformatoare schimbare prin continuarea operei constructive.

[637] Numeroșii predecesori ai lui Constantin Brâncoveanu, începând cu Mircea cel Mare (Mircea cel Bătrân), domn al Țării Românești în anii 1386-1418.

[638] Referință la un urmaș căruia i-a fost atribuit același prenume. Acesta a fost aga *Constantin BĂLĂCEANU* (? -1690, Zărnești), rival al lui Constantin Brâncoveanu, partizan al apropierii de Austria, mort în luptele de la Zărnești. Procesul de instaurare a regimului austriac în Transilvania la sfârșitul secolului XVII a fost realizat printr-o suită de acțiuni militare precedate însă de o subtilă imixtiune menită a sparge unitatea necesară unei bune apărări. La 15 aprilie 1690 principele Mihai Apafi a decedat, fiind proclamat urmaș fiul său, Mihail Apafi II. Schimbarea

stărilor de lucruri pe întregul continent a determinat Imperiul Otoman să ia măsuri pentru a stăvili pătrunderea spre sud-este a Austriei. În acest sens, în vara anului 1690 sunt declanșate acțiuni menite să-i alunge pe austrieci. Armatele generalului Heissler instalate în Țara Românească sunt nevoite să se retragă în fața acțiunii lui Constantin Brâncoveanu sprijinit de tătari. În luna august sultanul numise ca principe în Transilvania pe Thőkőly. Acesta pornește din sudul Carpaților sprijinit de trupele otomane și cele ale lui Constantin Brâncoveanu, pătrunzând în Transilvania unde se lovesc de austrieci la Zărnești. Armata austriacă a suferit o înfrângere zdrobitoare, însuși generalul Heissler căzând prizonier. Thőkőly este proclamat principe de către Dieta strânsă la Cristian. Actul de natură militară a avut urmări pe plan politic și diplomatic, determinând Austria să-și definească raporturile cu Transilvania, fiind elaborată, în acest sens, Diploma Leopoldină.

Vezi notele: 98, 395, 473, 639.

639 *Ura* – considerăm că modul cum a sancționat Constantin Brâncoveanu pe aga Bălăceanu n-a fost dictată din ură ci din rațiuni în concordanță cu specificul epocii, nesupunerea, trădarea, trecerea în tabăra adversarului fiind o încălcare a jurământului de credință prestat față de noul domn la preluarea puterii. Aplicare prevederilor care sancționau hiclenia vizau totodată și eventuale evadări ale altor momiți de cei interesați în a semăna dezbinarea ca formulă de ușurare a acțiunii de preluare a puterii ca noii stăpânitori.

640 *Zărnești* – localitate în acest caz din Țara Bârsei, la poalele nordice ale masivului Piatra Craiului, la vest de Brașov. A nu se confunda cu localitățile omonime din județul Argeș și Buzău.

641 *Sancțiune exemplară* – toate fiind în concordanță cu epoca, măsurile dure coercitive fiind de bun exemplu, idee comprimată în formularea : „*Cine ca el va face, ca el va păți !*"

642 *Hanul lui Constantin Vodă* cu ziduri exterioare care îi ofereau capacitatea de a rezista unui eventual atac al răufăcătorilor punea la adăpost bunuri și vieți omenești. Evoluția vieții comerciale a dictat însă deschiderea pentru public, clădirea ajungând ca de la negustoria cu toptanul (en Gros) să găzduiască și activitățile de vânzare cu amănuntul. Ca atare, au fost „sparte" zidurile, pentru ca mărfurile să fie accesibile celor interesați.

643 *Archipel* – referință la puzderia de insule mari și mici care constituie arhipelagul Peloponez, zona cea mai sudică a Greciei.

Vezi notele: 437, 630, 646, 769, 1023, 1514, 1575.

644 *Genova* – oraș portuar în nord estul Italiei, capitală a provinciei Liguria. În evul mediu a fost o republică independentă cu un potențial economic datorat atât creativității meșteșugărești, cât și a intensei activități negustorești, navele genoveze străbătând Marea Adriatică, Marea Mediterană, Marea Neagră unde ajungeau realizau prospere debușeuri comerciale în centre ca cele din Orientul Mijlociu, Marea Neagră, inclusiv gurile Dunării, Sicilia, Sardinia, Africa de Nord, Corsica.

Prosperitatea economică a promovat ilustre personalități precum navigatorul

Cristofor Columb, amiralul Andreea Doria, violonistul Nicoló Paganini, revoluționarul Giuseppe Mazzini.

[645] *Contoare* – așezări organizate pe malul mării sau ale fluviilor ca bază sigură pentru navigatorii doritori de a face schimburi comerciale cu populațiile locale. Cu timpul ele devin, prin dezvoltare, centre de producție, așezarea transformându-se, prin dotările realizate, într-o localitate urbană ce acoperea o arie largă de schimb cu localnicii, atât pe plan economic, cât și cultural, spiritual. Genovezii, ca reprezentanți ai peninsulei Italice, și-au amplasat asemenea contoare în puncte strategice, ușor de supravegheat și apărat, care să le confere controlul militar, dar și posibilitatea de a înlătura eventuala concurență a altor navigatori-negustori.

[646] *Mănăstirea Stavropoleos* – este de fapt *biserica unui han* edificată în primele decenii ale secolului al XVIII-lea în zona comercială a Capitalei Țării Românești, în imediata apropiere a Curții Domnești. *Biserica Stavropoleos* a fost ridicată la 1724-1730 de călugărul grec Ioanichie. Reprezintă o valoroasă realizare a epocii post brâncovenești remarcându-se prin plan, proporții, pridvorul cu cele patru coloane de piatră, decorul fațadelor. Ruinată a impus la sfârșitul secolului al XIX-lea o atentă studiere și restaurare realizată de arhitectul Ion Mincu, devenită element de referință pentru școala românească de restaurare a patrimoniului arhitectural. Este un chivot flancat agresiv de masive construcții ulterioare.

Întreprinzătorului călugăr grec Ioanichie venit pe pământul românesc avea misiunea de a strânge fonduri care să completeze cele de trebuință vieții ecleziastice din peninsula balcanică. Ajuns la București a depistat operativ modul cum poate obține asemenea fonduri.

Ioanichie ajuns egumen al mănăstirii lui Ghiorma Banul investește cumpărând un teren învecinat cu casele familiei Grecenilor pe care a ridicat un han având subsol, parter și etaj, existent documentar la 1704. A trecut la treabă și a edificat hanul, având în centrul curții Sf. Biserică cu menire de loc de închinăciune pentru temporarii chiriași pentru viețile lor și produsele purtate din loc în loc pentru a fi marfa solicitată de cumpărătorii interesați. Pentru protecția mușteriilor, a bunurilor și a atelajelor folosite de aceștia a realizat un loc de închinăciune în curtea interioară a hanului. Acest paraclis cu hramul Sf. Sfințit Mucenic Haralambie (10 februarie) a dăinuit până la sfârșitul secolului al XIX-lea. Înzestrând hanul cu o capelă a cărei construcție a finalizat-o la 30 octombrie 1724 întreprinzătorul era în concordanță cu epoca. Aceasta este construcția care ulterior a devenit biserica Stavropoleos. Denumirea îi definește următoarea treaptă de promovare în cinul ecleziastic Ioanichie ajungând în 1726 mitropolit de Stavropoleos (Grecia). Inițial a fost cu un plan modest ca prin daniile obținute să-i fie treptat schimbat aspectul ajungând să aibă abside, perete despărțitor între pronaos și naos și i-a fost adăugat pridvorul. Hanul a avut la timpul respectiv căutare prin serviciile oferite, dar cu trecerea timpului, veacul următor a adus alt grad de pretenții ale călătorilor, care, în alte locuri, cunoscuseră alt grad de confort, altă manieră de a le fi asigurate respectivele servicii. După moartea ctitorului hanul a intrat în lentă recesiune ca urmare a schimbării genului de servicii oferite celor care se aflau la drum lung. Ca atare, treptat ca și celelalte hanuri au fost considerate perimate, alt gen de stabilimente înlocuindu-le treptat, ele fiind sortite

unei lente degradări și, în ultimă instanță, demolări pentru a fi întreprinse lucrări de urbanizare a zonei, de edificare a edificiilor necesare epocii.

Fără a-i fi fatale seismele de la 1802 și 1838 i-au provocat așezământului profunde fisuri ce-i puneau existența sub semnul întrebării. Din a doua jumătate a secolului al XIX glasurile celor preocupați de moștenirea relicvelor trecutului s-au auzit tot mai frecvent conducând spre ultimele decenii la elaborarea și adoptarea unei legislații care a condus la crearea C.M.I. Au fost mai multe tentative de abordare a lucrărilor, însă doar la 1904 s-a ajuns la preluarea lucrării de către arhitectul Ion Mincu care a procedat la o atentă analiză, constatând cele bune și mai puțin bune pentru a ști ce înlătură și ce păstrează. Cele întreprinse i-au asigurat dăinuirea și punerea în evidență a valorilor încorporate fie că ne referim ca plan, ca mod de construire, de prelucrare a pietrei, a dantelăriei obținută, a picturii menită a evidenția relația cu natura. Spre finalul sec XX, mai ales după cutremurele devastatoare s-au impus noi studii, noi investiții pentru consolidare și restaurare, apreciindu-se că biserica este o componentă a ansamblului, inclusiv a patrimoniului litic, valoros lapidarium bucureștean.

Vezi notele: 358, 713, 718, 730, 734, 735, 737.

[647] *Palatul Poștelor* – a fost proiectat în ultimul deceniu al secolului al XIX, după o prealabilă documentare în capitalele Europei la instituțiile similare. A existat o bună cooperare între proiectantul arhitect, beneficiar și constructor, obținându-se, la 1900, data dării în folosință, o clădire funcțională pentru serviciile și dotarea tehnică de la acea dată.

La momentul 1959, pentru marcarea centenarului primelor mărci poștale românești, holul central a fost decorat cu o mare frescă evocatoare a evoluției transmiterii mesajelor interumane. Din păcate, la momentul adoptării hotărârii de a fi creat Muzeul Național de Istorie al României, acest palat a fost cedat noii instituții. Este notoriu că încă de la 1959 se cunoștea că acest edificiu nu mai corespundea pentru poștă ale cărei servicii și mai ales dotarea tehnică necesita modificări, impunându-se obținerea unui nou local care să preia în flux logic tehnologia necesară și totodată să aibă rezistența cuvenită la seismele periodice. Cutremurele de la 1912 și mai ales 1940 i-au evidențiat starea de rezistență, însă noile dotări nu permiteau folosirea în continuare a clădirii. Cel din 1977 a demonstrat-o concludent, în condițiile de folosire a spațiilor pentru expuneri de mărturii muzeografice.

Proiectul Palatului Poștelor a fost întocmit de arhitectul *Alexandru SĂVULESCU*.

Vezi nota: 664.

[648] *Prepeleac* – termenul are mai multe sensuri. În acest caz este vorba de parul bine înfipt în pământ, la tăiere lemnului fiindu-i lăsate crăcane de câțiva centimetri de care se agăța un felinar pentru iluminatul de noapte, în acest caz excepțional fiind atârnată tigva celui sancționat exemplar în urma prinderii la Zărnești.

[649] *Sala Valhala* – a fost folosită în scurtul timp al existenței sale (1874-1878) la diverse manifestări, inclusiv în campanii electorale. Pe vatra vechiului han s-au succedat, până la începutul lucrărilor pentru edificarea Palatului Poștei, numeroase circuri care, prin programele prezentate au rămas în memoria contemporanilor și aprecierile au fost transmise urmașilor cu nostalgie.

[650] *Circul Suhr* – perioada de apogeu a fost cea a anilor 1873-1877 când la spectacolele prezentate în spațiul construcției din lemn participau 5.000-6.000 de persoane.

[651] *Asaltul Malakofului* – denumire care amintește de războiul Crimeei. De fapt, este denumirea unei localități din Franța: *Malakoff la Tour* din departamentul Seine, în apropiere de Paris. Localitatea a avut o contribuție importantă în aprovizionarea trupelor franceze în timpul războiului Crimeei din 1855. Un întreprinzător a organizat un loc de petrecere într-un turn numit, cu timpul, Malakoff (amintind de fortificația de la Sevastopol), distrus ulterior în 1870, în timpul asediului Parisului de către invadatori. Forma turnului a inspirat pe creatorii de modă feminină a epocii. Astfel s-a realizat moda Malakoff cu poalele rochiei mult lărgite.
Vezi notele: 1594, 2364.

[652] *Redingotă* – haină bărbătească, de culoare neagră, cu poale lungi încheiată cu două rânduri de nasturi.

[653] *Gumilastic* – elastic.

[654] *Joben* – pălărie bărbătească înaltă de formă cilindrică cu o structură tare. În țările române numele îi vine de la negustorul care a vândut aici primele exemplare, francezul Jobin. Era de obicei de culoare neagră, confecționată dintr-un postav gros. Anterior celui de al Doilea Război Mondial era folosit la ocazii ceremoniale.

[655] *Imperiale* – vehicul care asigura transportul în comun. Pentru a-i mării capacitatea avea și etaj acoperit.

[656] *Monocluri* – cu ramă și cu șnur lentilă menită a corecta vederea unuia din ochii persoanei, cu o stabilitate relativă a determinat tocmai atașarea șnurului pentru a-l recupera.

[657] *Malacofuri* – referință concretă la structura metalică menită a da conturul dorit rochiei.

[658] *Rochi de taffetas* – rochii confecționate dintr-o țesătură de mătase lucioasă și netedă care produce la mișcare un foșnet, tafta.

[659] *Charlotte*, *șarlotă* – cremă servită ca desert, preparată din lapte, ouă, zahăr, frișcă, gelatină și fructe.

[660] *Cabrioleuri* – cabriolete, trăsuri ușoare cu două roți.

[661] *Gazul aerian* – gaz obținut prin distilarea huilei la temperaturi înalte. Combustibilul fiind obținut prin trecerea unui curent de aer peste cărbunele înroșit. A fost folosit în perioada premergătoare utilizării curentului electric la iluminarea stradală, a instituțiilor și a unor locuințe particulare.
Vezi notele: 187, 2248.

[662] *FIALKOVSKY* – Construcția Teatrului cel Mare a stimulat și dotările limitrofe. Ca atare, la 1853, în zona nordică a pieții teatrului au fost amenajate cafeneaua și cofetăria polonezului românizat „Fialkovsky", un desăvârșit întreprinzător care până la 1898 a asigurat servicii de o promptitudine deosebită, aflându-se într-o

competiție cu celelalte două case cu profil asemănător, fiind într-o permanentă concurență creatoare benefică pentru clienții constanți ai stabilimentului. Erau predilect frecventate de oamenii teatrului, de spectatori și de cei atrași de renumele dobândit.

Vezi nota: 1193.

663 Sigla *G.* ascunde numele *prințului Ghica*.

664 Discreta formulare se referă la generalul *Eracle NICOLEANU*, fost prefect al Poliției Capitalei.

Eracle NICOLEANU (8 septembrie 1872, București – /18 octombrie 1943, București, cimitirul Bellu, figura 26, locul 20 în cavoul familiei), a urmat liceul apoi Școala de ofițeri, șef de promoție 1895. A urmat cursurile Școlii superioare de război până în 1901, peste ani a predat la această școală. Carieră militară, în timpul primului război mondial a fost șef de secție la M.C.G. apoi sub șef al M. St. M. – PS. În timpul guvernării lui I.I.C. Brătianu a fost secretar general la Ministerul de Război. Avansat general, Guvernul Averescu la numit în 1918 prefect al Poliției Capitalei în timpul refugiului la Iași. Ulterior a fost comandant general al Etapelor, apoi revine în noiembrie 1920 la conducerea Prefecturii până în 1930 A fost avansat general de divizie. A îndeplinit funcția de comandant și inspector general al jandarmeriei. A fost decorat cu Steaua României, Coroana României în gradul de mare ofițer.

Prin misiunile îndeplinite în anii activității militare adeseori a avut de rezolvat probleme tangente cu cele ale Prefecturii Poliției Capitalei încât, la momentele când i-a fost acordată misiunea de a conduce respectivul resort, era în bună măsură cunoscător a comportamentelor acesteia. Este omul care a îndeplinit timp de 12 ani funcția de prefect.

Vezi nota: 925.

665 *Piața Sărindarului* – spațiu care astăzi formează parțial scuarul din fața Cercului Militar Național definit acum Piața Tricolorului.

666 *Circul Hütemann* – beneficia de un mare cort care a dăinuit până în 1883 când un accidental incendiu l-a mistuit.

667 *Nuvela Bombon* – a fost publicată în volumul *Din carnetul unui sufleor.* Este scrierea cu care Ion Luca Caragiale termină Scrisoarea a „2-a" în „Convorbiri Literare".

668 *Tablalele* – tăvile negustorilor de semințe, plăcinte și covrigi.

Vezi notele: 608, 669, 1248, 1249, 1250.

669 *Simigii* – persoane care desfășurau un comerț ambulant, vânzând produsele unei simigerii, constând din preparatele ce în prealabil au fost coapte într-un cuptor de brutărie (covrigi, plăcinte, semințe de dovleac sau floarea soarelui).

Vezi notele: 668, 1248, 1249, 1250.

670 *Cofa* – vas confecționat din lemn de brad cu toartă, având un singur fund, doagele sunt legate cu coajă de cireș. În general sunt folosite pentru păstrarea apei, în acest caz pentru bragă.

Vezi nota: 667.

[671] *Bragagii* – persoane care prepară și comercializează braga. Este o băutură răcoritoare cu aspect tulbure și gust acrișor și miros specific. Se obține din prepararea făinii de mei, porumb, secară cu apă. Este obținută din mei râșnit, fiert și fermentat sau din bucățele de pâine fermentate în apă. După fierbere se lasă la fermentat, decantat și apoi se servește rece. Vândută rece avea calitatea de a fi sățioasă și răcoritoare. Era o băutură specifică lumii balcanice. Specialiști erau orientalii care frecventau în zile cu caniculă locurile unde erau numeroși mușterii. Cei mai experimentați în servire făceau adevărate demonstrații de dexteritate în folosirea șipului cu care umpleau paharul respectiv. O asemenea prezență o puteai remarca până la cel de al Doilea Război mondial la Moși. Prin costumația specifică, prin curățenia care era o condiție care să atragă consumatorii, după reclama realizată gutural într-o notă aparte, își semnalau prezența, invitând consumatorii. În grădinile publice braga era servită și la chioșcurile cu răcoritoare. Lângă „Buturugă" în Grădina Cișmigiu se comercializa bragă. Încet, încet această băutură a dispărut, apetența publicului fiind îndreptată spre alte băuturi răcoritoare.

Vezi nota: 1251.

[672] *Nicolae FLEVA* (1840, Focșani (1840, Focșani, județul Putna, azi județul Vrancea – 1913/1914 ?). Studii gimnaziale la București, juridice la Neapole, Italia, unde a obținut și doctoratul în drept. Din 1867 activitate juridică, om politic liberal, bun orator cu un limbaj violent, agitator la turbulența stradală, redactor în presă, deputat, primar al Capitalei (27 ianuarie 1884 – demisionat 1 aprilie 1886) s-a alătură opoziției unite împotriva lui I.C. Brătianu, duelează cu Pherekyde fiind rănit la 14 ianuarie 1887, arestat în 15 martie 1888, la eliberare este condus în triumf pe străzile Capitalei, ministru la 1895, trece în opoziție, scoate periodicul „Dreptatea", trece la Partidul Conservator, publicist. Temperamental era impulsiv.

Vezi nota: 1806.

[673] *Vasile HIOTU* prefectul Poliției între anii 1871-1873. *N.B.* scris și: *Kiot*, *Hiottu*.

Vezi notele: 845, 872, 906, 933.

[674] *Alexandru SĂVULESCU* (1847, Cerneți, județul Mehedinți – 1904, București, cimitirul Bellu, figura 29, locul 9). Studii de arhitectură la București și Paris, diplomat 1879. Arhitect, carieră universitară cu contribuții la fondarea învățământului superior de arhitectură în România. Președinte al societății arhitecților (1895-1902). Realizator a numeroase proiecte de edificii publice: licee, prefecturi și primării, Spitalul de boli nervoase din Craiova, Palatul Poștelor din București, azi Muzeul Național de Istorie, Palatul comunal din Buzău, stil românesc cu elemente de renaștere venețiană.

Autorul reproșează arhitectului Alexandru Săvulescu asemănarea cu Palatul Poștelor Federale din Geneva, Elveția. A nu se uita că la acel timp, pe teritoriul României, construcția de localuri pentru instituții publice se afla încă într-un stadiu incipient. Abia după începutul secolului al XX-lea proiectele arhitecților români integrează și elemente ale arhitecturii tradiționale românești. Printre cele care s-au impus la timpul respectiv ca pionier, prioritar este să-i amintim pe Ion Mincu, Dumitrie Maimarolu, Petre Antonescu, Nicolae Gabrielescu.

Vezi notele: 586, 647.

[675] Neamul *Drugănescu* – o mare familie din zona Ilfoveană (satul Drugăneşti cu biserică edificată în 1723 de Gavril Drugănescu, vornic de Târgoviște) implicată în activitățile administrative ale Țării Românești. A avut chiar și un candidat la domnie în persoana lui Gheorghe Drugănescu, mare vornic, decedat la 1673.

[676] *Nicolae C. TĂTĂRANU* (1818-1900), deputat în Adunarea Ad-hoc la 1857.

[677] *George Ion MANU* (1833, București – 16 mai 1911, București), fiul lui Ion Manu, vornicul și a Anei Ghica (fiica lui Alexandru Ghica, mare ban, zis Barbă Roșie). A făcut studii în țară, cele militare la Postdam în Germania, ulterior servind în armata Prusiei, specialitatea artilerie. Revenind în țară în anul 1858 a fost însărcinat cu reorganizarea artileriei; profesor la școala de artilerie; ministru, prim ministru, deputat și senator, primar al Capitalei, publicist. Reactivat în armată în anul 1877 a fost înaintat general, primind comanda Diviziei a IV-a, comandând artileria la asediul Plevnei, iar apoi luptând la Vidin. A fost căsătorit cu Alexandrina Cantacuzino.

[678] *Biblioteca Fundației culturale regele Carol I* În anul 1891 regele Carol I a înființat Fundația Universitară Carol I, donând un fond de 200.000 de lei căruia i s-a alăturat bancherul Evloghie Gheorghief cu 200.000 de lei și 90.000 de lei donați de Elena Turnescu. Din veniturile acestor fonduri se întreținea biblioteca și se acordau stipendii studenților săraci. Construcția a fost realizată în etape, prima a fost ridicată între anii 1891-1893 prin construirea imobilului din actuala stradă Dem. I. Dobrescu după proiectul arh. Paul Gottereau. La 14 martie 1895, la inaugurarea Fundației universitare Carol I, a fost numit bibliotecar al acestei instituții Constantin Rădulescu-Motru. Prin cumpărarea, la 31 mai 1911, de către regele Carol I, cu suma de 400.000 de franci, și demolarea imobilului lui Grigore Păucescu, din fața palatului, s-a realizat, în etapa a II-a, tronsonul central incluzând aula cu 500 de locuri. Ulterior a fost construită și clădirea dinspre strada C.A. Rosetti. Biblioteca (etapa I-a) a fost inaugurată la 14 martie 1895, iar ansamblul la 9 mai 1914. Cu acel prilej a fost realizată medalia Fundației universitare modelată de H. Sch. Wegerec. În decursul anilor biblioteca a acumulat un valoros tezaur de tipărituri (cărți, periodice, note muzicale ș.a.), manuscrise și chiar opere de artă. În aulă au fost organizate, prestigioase manifestări, inclusiv cele dedicate poetului național Mihail Eminescu.

În timpul evenimentelor din decembrie 1989 acest ansamblu a fost incendiat, clădirea și inestimabilul tezaur înregistrând mari pagube, printr-o acțiune bine coordonată, fiind distruse multe valori de patrimoniu. Ulterior s-a realizat reabilitarea localului, extinderea spațiilor pe vatra fostei grădini Boema și cu concursul tuturor deținătorilor de dublete, s-a procedat la reconstituirea fondului de carte, însă sectorul manuscriselor ca și cel al artelor plastice constituie pierderi irecuperabile peste care o tăcere inexplicabilă dăinuie nejustificat.

[679] *Blânzi* – comuna Corud, județul Galați, azi cunoscută și apreciată ca mic rai al pescarilor amatori, beneficiari ai bălții amenajată ca loc de activitate competitivă.

[680] *Constantin Dimitrescu SEVEREANU.*
Vezi notele: 416, 477, 1854, 2415.

681 *Biserica Sf. Dumitru* (biserica de Jurământ a lui Badea Bălăceanu) de pe actuala stradă Franceză nr. 1, colț cu strada Poștei nr. 2, a fost construită pe vatra unei alte biserici din secolul XVI, refăcută pe la 1674 de vornicul Badea Bălăceanu, înlocuită la 1753 cu o alta din piatră, de către logofătul Radu care a închinat-o ca metoh Episcopiei Buzăului. Biserica actuală datează din 1843 și a fost restaurată în anul 1952. Denumirea de Jurământ o poartă de la practica celor care, pentru a obține clarificarea unei cauze juridice, din lipsă de alt gen de probe, recurgea la proba jurământului. Împricinatul, pârâtul sau reclamantul se încingea cu brâul Preacuratei și în fața Ușilor Împărătești jura că va spune adevărul. Instituția juridică a jurătorilor a avut o importanță deosebită în dreptul procesual, fiind menită de a caracteriza persoana în cauză în fața instanței. Nu o dată soarta unui acuzat a depins de cele declarate „sub jurământ" de cei care erau desemnați de instanță să depună mărturie.

682 *Paraclis* – aici cu sensul că asigura un loc de închinăciune numai pentru membrii familiei. Aceste paraclise, având forma și dotarea unei bisericii, în general era de mici proporții, uneori incluse chiar în clădirea cu multiple funcționalități, care asigura traiul zilnic al familiei.
Vezi nota: 230.

683 Porecla „*Ușurelu*" atribuită lui Badea Bălăceanu Contoșul, ne relevă indirect cât de eficientă era, în epoca, măsura de a avea asigurați cai de schimb pentru mesagerii oficiali, făcând, în condițiile de comunicație, ca o veste să fie operativ transmisă facilitând adeseori măsuri salvatoare.
Vezi notele: 98, 681.

684 *Contoș, contăș* – haină lungă bărbătească, de obicei îmblănită.

685 *Înnobilarea* – de către Sfântul Imperiu Romano-Germanic este expresia a modului cum era realizată politica de expansiune spre est, urmărindu-se ca, într-o primă etapă, să fie câștigate elementele care, la momentul oportun, să slujească interesele Imperiului.

686 *Graf* – în limba germană *conte*.

687 „*Brâul Maicii Domnului*" – în insula Corfu se păstrează fragmentul unei țesături căreia îi este atribuită apartenența Sf. Fecioare Maria pe care a purtat-o în perioada cât a avut în pântece pe viitorul născut Iisus Hristos. Ulterior acestei componente vestimentare i-au fost atribuite fapte deosebite de bine. În acest context bisericii Sf. Dumitru i-a fost atribuită o asemenea prezență cu menirea de a contribui la clarificarea unor probleme spinoase juridice, mai ales atunci când lipseau probele doveditoare ale nevinovăției.

688 *Sobă* – aici cu sensul de a fi scutit să plătească darea fumăritul introdusă în procesul de apăsare fiscală din epoca fanariotă.

689 *Constandie FILITIS* (1752, Ianina – 1827, București,), nepotul mitropolitului Dositei, a fost episcop de Buzău de la 29 octombrie 1793 până la 28 iulie 1819. A desfășurat o bogată activitate de promovare a culturii, de gospodărire a Așezămintelor ecleziastice, printre care și biserica Sf. Dumitru din București.

Datorită divergențelor cu domnul Suțu a emigrat în Basarabia la Chișinău la 1821 călătorind prin Austria, cu o mai îndelungată oprire la Brașov a revenit în București la sfârșitul vieții.

690 *Turnul* – în acest caz este vorba de turla Pantocrator, parte a construcției care la marile seisme ori se prăbușea, ori se disloca, devenind un permanent pericol. Ca măsură preventivă s-a recurs la realizarea de turle din lemn având o greutate diminuată. Atât la interior cât și la exterior se căptușea cu rapițul care devenea suportul pentru stratul subțire de tencuială care sugera că respectiva turlă era din zidărie.

691 *Ciubuc* – termen uzual în arhitectură pentru a defini un ornament în relief, cu profil dreptunghiular sau curbat, care înconjoară decorativ un perete sau un tavan.

Vezi notele: 542, 1077, 2356.

692 „*Frontispițiu*", *frontispiciu* – fronton care domina intrarea în biserică, având protejată o frescă care evoca fie pe Dumnezeu fie Sf. hram al bisericii.

693 *Arhitectonul* – responsabil cu problemele de renovare a vechilor așezăminte era austriacul J. Schlatter, invitat în Țara Românească de domnul Gheorghe Bibescu. Fără a căuta să cunoască specificul arhitecturii ortodoxe a acționat pentru a realiza modificări introducând elemente ale arhitecturii catolice.

Vezi nota: 731.

694 *Constantin Ioan FILITTI* (8 mai 1879, București - 21 septembrie 1945, București), doctor în drept la Paris, diplomat, istoric, publicist, ales la 19 mai 1915 membru corespondent al Academiei Române. A publicat în anul 1932 un amplu studiu referitor la biserica Sf. Dumitru.

695 *Catagrafia* – recensământ efectuat în scopul de a cunoaște potențialul uman și material al țării, județului, orașului, satului. Cele care s-au transmis până la noi sunt un important izvor pentru studiul concret al unei anumite epoci.

696 *Casele arhierești* – care adăpostesc pe arhierei, gradele superioare ale preoțimii, clerului.

697 *Gârliță* – aici cu sensul de gârlici, încăpere mică, anterioară pivniței, un tampon care să modereze variațiile de temperatură.

698 *Chelar* – persoană având misiunea de administrator, care purta cheile cămării sau ale pivniței și care administra proviziile unei gospodării boierești.

699 *Beciu, vărzărie* – încăpere subterană pentru păstrarea murăturilor.

700 „*Plimbări*", *plimbători*, *umblători* – anexe exterioare ale construcțiilor din secolele trecute, servind ca instalație sanitară. Situate la etaj, aveau legătura cu interiorul printr-o mică ușă. Exista un coridor de lemn acoperit care conducea la această încăpere. Dejecțiile se evacuau zilnic, asigurându-se o curățenie corespunzătoare. Astăzi se mai poate constata cum arăta o ușă de acces la umblătoare la casa Herescu Năsturel, județul Giurgiu, ridicată în secolul XVII, clădire restaurată în ultimele decenii.

701 *Metahirisi* – termen cu multiple referințe: a obișnui, a folosi ceva în mod frecvent. În acest caz referință la gradul de degradare, făcând-o nefolositoare, greu, costisitor de readus la funcțiile inițiale.

702 *Coș* – fără acoperământul confecționat, în general, din material ușor, nuiele împletite ca și coșurile.

703 *Mindire* – în acest caz saltele umplute cu paie.

704 *Cit tivit* – material textil ieftin, din bumbac înflorat și apretat.

705 *Macat*.
Vezi notele: 52, 113, 1829, 1890.

706 *Tigaie* – vase plate și rotunde de bucătărie cu o coadă lungă pentru a fi folosite la prăjit a componentelor viitoarei mâncări.

707 *Piuă de cafea* – forma anterioară de măcinare a bobului de cafea pentru a prepara băutura miraculoasă, tonifiantă ce a devenit drogul cel de toate zilele.

708 *Carafe de sticlă carafă, garafă* – sticlă cu gâtul lung și cu partea de jos bombată și buză de servire a licorii. Sticla incoloră avea menirea de a pune în evidență culoarea băuturii cu efect ademenitor care se conjuga cu parfumul degajat, trădând calitățile „buchetului" respectiv. Dacă era servită puțin aburită impulsiona convivi să aprecieze că gazda i-a servit cu vinul proaspăt tras de la butoiul din pivniță.

709 *Clondire* – recipiente de sticlă, de mărime mijlocie, cu gâtul scurt și strâmt.

710 *Catastif* – registru, condică.

711 Doleanța autorului s-a îndeplinit în ultimele decenii, în prezent curtea bisericii este împrejmuită, fapt care a permis transformarea ei într-o mică oază de verdeață. Din primăvară și până toamna târziu trecătorul este impresionat de policromia florilor din această curte.

712 *Coloana mormântală* – de fapt, este vorba de o piatră tombală.

713 *Epitaf* – aici cu sensul de text al unei inscripții funerare.

714 *Odoare bisericești* – obiecte de cult care serveau la oficierea slujbei, păstrate, în general, în absida altarului în spațiul diaconiconului, în nișa dinspre sud fiind vesmintele iar pe masa altarului suita incluzând Sf. Evanghelie, Sf. Cruce, Sf. Vase, Chivotul cu Sf. moaște, ripida, toate depuse peste Sf. Antemis. În proscomidie sunt păstrate cădelnița și obiectele cu care se prepară cele necesare Sf. Slujbe.

715 *Artofor* – vas în care se pune artosul, pâinea specială adusă la biserică în ajunul sărbătorilor religioase pentru a fi binecuvântată.

716 *Dositei FILITTI* (1734, Podgoriana – 14/26 decembrie 1826, Brașov). Tatăl făcea parte dintr-o familie de preoți greci iar mama era aromâncă. Studiile le-a urmat la Zița și la Ianina. Venit în Țara Românească, s-a impus prin calitățile sale, ajungând în 1787 episcop de Buzău unde se manifestă ca un bun gospodar. La 25 septembrie 1793 a fost ales de Divanul țării mitropolit al Ungrovlahiei și înscăunat la 11

octombrie 1793. Și-a desfășurat activitatea în condiții deosebit de grele, impuse, mai ales, de desele conflicte armate între marile puteri care ocupau țările române, căutând să aducă la conducerea diverselor instituții, inclusiv cele ecleziastice, oameni care să le susțină interesele. În asemenea condiții. Dosotei Filitti a dat dovadă de calități deosebite, fiind alături de suferințele celor pe care îi păstorea. După înlăturarea din scaunul mitropolitan (prin ucazul țarului din 22 noiembrie 1809, citit în Divanul țării la 15 ianuarie 1810) a fost surghiunit la câteva mănăstiri din Moldova și Țara Românească pentru ca în anul 1812 să i se permită să se retragă la Brașov unde și-a petrecut ultimii ani ai vieții. În anii de activitate, ca episcop și apoi ca mitropolit a încercat să înlăture abuzurile, apăsările fiscale, manifestările de indisciplină, sprijinind refacerea vechilor ctitorii, îmbogățirea activității de traducere și editare de cărți. S-a remarcat și prin activitatea diplomatică desfășurată pentru a servi interesele țării precum și ca logofăt în Cancelaria Domnească. Orașul București îi datorează salvarea de la distrugerile iminente din partea ocupanților prin intervenția sa energică în momentele dificile. Prin sprijinul material acordat tinerilor doritori să învețe, a contribuit la afirmarea a numeroși călugări români din secolul XIX.

Vezi notele: 376, 437.

[717] *Sfântul Nicanor* – sărbătorit de creștinii ortodocși la 28 iunie.

[718] *Hagiografie* – ramură a studiilor teologice care se ocupă cu studierea vieții sfinților.

[719] *Pustnic, sihastru*, *anahoret*, *ermit* – persoană care duce o viață retrasă, aspră, departe de lume în condiții precare de locuire, hrănire, îngrijire, preocuparea fiindu-i adâncirea cunoștințelor teologice. Cei mai dotați acceptau pe lângă ei unul-doi novici cărora le îndruma pregătirea.

[720] *Macedonia* – termen care a cunoscut în ultimele milenii o evoluție complexă, atât ca teritoriu, cât și demografic. De la Antica Macedonie a lui Filip și Alexandru Macedon, la dobândirea independenței prin desprinderea pașnică din statele federației Iugoslaviei, au fost ani de oprimare cu urmări nefaste pentru etniile viețuitoare în teritoriul respectiv. Este o țară a munților și a lacurilor, fără ieșire la mare, cu un grad accentuat de seismicitate. Coloana vertebrală o constituie bazinul râului Vardar. Orașe importante sunt Scopje, Bitola, Ohrid, Prilep, Kumanova.

[721] *P.T.T.* – Poștă, Telegraf, Telefon a constituit în perioada interbelică o unitate de acțiune la care disciplina, pregătirea profesională, corectitudinea constituiau pentru acest corp o carte de vizită de înaltă ținută. Pe lângă Palatul Poștelor era și clădirea care asigura serviciile sanitare. Fiind limitrofă acestor edificii și biserica găzduia diversele momente când bucuria, dar și durerea erau în atenția bisericii. Corul a fost una din formațiunile de evidențiere a unității acestor oameni permanent la datorie.

[722] *Conservatorul de muzică* – a funcționat aici mai multe decenii, în condiții modeste din punct de vedere material. Prin dăruirea cadrelor didactice a fost totuși posibilă promovarea a numeroase talente care au onorat ulterior scenele românești și chiar ale lumii.

[723] *Bisericii Stavropoleos* prin plan, proporţii, elemente decorative (mai ales cele sculpturale în piatră) biserica Stavropoleos (str. Poştei nr. 6) constituie un monument de referinţă pentru influenţa exercitată în timp de epoca brâncovenească asupra evoluţiei artelor în secolul XVIII. Pentru salvarea şi punerea în evidenţă a celor încorporate în această ctitorie a fost atenta tratare întreprinsă de arhitectul Ion Mincu şi cei care i-au urmat.

Vezi notele: 353, 646, 730, 734, 735, 737, 738.

[724] *Grecul Ioanichie*.

Vezi nota: 645.

[725] *Mănăstirea Gura din eparhia Pogoniani*.

[726] *Biserica Grecilor* – ctitorie a lui Ghiorma Banul, rămasă în memoria generaţiilor prin celebrul han – hanul Grecilor. În secolul XIX a fost demolată întâi biserica, apoi hanul iar pe locul liber s-a înălţat – anterior anului 1877 – edificiul care a adăpostit diverse activităţi comerciale, financiare, depozitul de carte rară, Banca Centrală a Ţării Româneşti şi culturale, aici fiind temporar găzduit şi Conservatorul de Muzică o bună perioadă de timp. În ultimele decenii o amplă restaurare a redat construcţiei o ţinută demnă şi funcţionalităţi corespunzătoare, parterul găzduind diverse unităţi comerciale.

[727] *Banca Generală a Ţării Româneşti* – Societatea Anonimă pe acţiuni, a fost înfiinţată în anul 1897 cu participarea lui Emil Costinescu şi a două bănci germane din Berlin. Iniţial a pornit cu un capital de 10 milioane, valoarea a 8 000 de acţiuni de 1.250 lei. În anul 1910 capitalul a fost majorat la 12,5 milioane prin emiterea a 2000 de acţiuni de 1750 lei. În anul 1913 capitalul s-a majorat din nou, ajungând la 15 milioane. Depăşind dificultăţile anilor primului război mondial, în noile condiţii banca ajunge să aibă – în anul 1919 – un capital de 60 de milioane. Dezvoltarea sferei afacerilor a permis deschiderea de filiale în oraşele: Brăila, Braşov, Cluj, Constanţa, Craiova, Galaţi, Giurgiu, Oradea, Ploieşti, Sfântul Gheorghe, Turnu Măgurele. La conducerea acestei bănci s-au afirmat C.R. Manoilescu, Barbu Ştirbei, J.M. Mitilineu, Victor Antonescu.

[728] *Mitropolia de Stavropoleos*.

Vezi notele: 585, 646.

[729] *Lapidariu* – este vorba de o colecţie de pietre tombale, cruci, încadramente de uşi şi ferestre care au fost adunate de la monumente vechi din Bucureşti. Piesele adunate aici de Comisiunea Monumentelor Istorice cu prilejul restaurărilor întreprinse la începutul veacului al XX-lea sunt un permanent izvor de cunoaştere a calităţii muncii înaintaşilor iubitori de frumos.

[730] *Şcoala grecească* de la Stavropoleos a fost una din cele care, la timpul respectiv, constituiau formele prin care cei veniţi ne ajutau să ne „debarasăm” de limba strămoşească.

[731] *Arhitectul Schlater* sau *Schlatter* a fost adus în Ţară Românească de către domnitorul Gheorghe Bibescu care i-a încredinţat responsabilitatea edificării de noi

construcţii dar şi a restaurării unor vechi edificii. A proiectat şi a construit o serie de clădiri, dar mai ales a contribuit la „restaurarea” a numeroase monumente ale veacurilor trecute. Desfăşurându-şi activitatea într-un mediu pe care n-a reuşit să-l înţeleagă, tributar ideilor şcolii Europei Centrale a venit cu soluţii care au schimbat structural şi estetic vechile monumente, introducând chiar şi elemente ale arhitecturii gotice.

Vezi notele: 632, 693.

[732] *Galbeni* – vechi monede de aur care au circulat şi în ţările române, considerate ca etalon în secolele XVII-XVIII. Au circulat galbeni tătăreşti, genovezi, otomani, împărăteşti (austrieci, olandezi, austro-olandezi), veneţieni, ungureşti, nemţeşti. La sfârşitul secolului al XVIII-lea şi începutul celui următor se numeau galbeni mai ales ducaţii austrieci sau austro-olandezi.

[733] *Joben.*

Vezi notele: 593, 654.

[734] *Ion MINCU* (1852, Focşani, judeţul Putna, azi judeţul Vrancea – / decembrie 1912) Studii la Bucureşti şi Paris. Arhitect, întemeietor şi profesor al Şcolii de Arhitectură, deputat. A înfiinţat Societatea Arhitecţilor Români. Promotor, în propriile proiecte, al elementelor de factură şi tradiţie românească. A proiectat casa Lahovary, Bufetul de la şosea, Şcoala Centrală de fete, Palatul Băncii Comerciale din Craiova, Palatul Administrativ din Galaţi ş.a. A condus lucrările de restaurare de la biserica Stavropoleos între anii 1904-1912. Aceste lucrări au fost o demonstraţie concretă de ceea ce trebuia să fie respectul faţă de un monument de arhitectură.

Vezi notele: 281, 342, 585, 613, 646, 662, 664, 723, 735, 890, 1163, 1648, 2159, 2290, 2346, 2350, 2351.

[735] *Alexandru ZAGORITZ* (31 mai 1881 – 31 octombrie 1916), studii la Ploieşti şi Bucureşti, elev al arhitectului Ion Mincu. Ca arhitect a proiectat clădiri înălţate în oraşul Ploieşti. A finalizat lucrările de restaurare a bisericii Stavropoleos după moartea maestrului său. În calitate de colaborator al arhitectului Nicolae Ghica-Budeşti, a contribuit la realizarea proiectului pentru edificiul Muzeului Naţional. A acordat o atenţie deosebită monumentelor din judeţul Prahova. A fost şi un bun publicist. A căzut eroic în luptele din 1916.

[736] *Pictorul Damian* = V. Damian???

[737] *Gheorghe N. NEDIOGLU* (1863, Zebil, azi judeţul Tulcea – 1963, Bucureşti), absolvent al Facultăţii de Litere din Bucureşti, profesor la Râmnicu Sărat şi Bucureşti, profesor şi director al gimnaziului şi liceului „Gheorghe Şincai”. Între anii 1904-1923 a fost colaborator apropiat al lui Dimitre Onciul la Arhivele Statului. Autor de valoroase manuale şcolare şi studii referitoare la numeroase momente ale istoriei ţării. A publicat studiul *Stavropoleos* în „Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice”.

[738] „*Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice*” – organ trimestrial al instituţiei căreia, la sfârşitul secolului XIX, i-a fost încredinţată soarta monumentelor ţării. În decursul anilor de apariţie (1908-1947) a publicat predilect rezultatele

cercetărilor care au stat la baza unor lucrări de restaurare, reunind astfel contribuții ale arheologilor, istoricilor de artă, arhitecților, constructorilor, artiștilor restauratori etc. După cel de al Doilea Război Mondial repetatele reorganizări intervenite în soarta instituțiilor succesoare a condus la o apariție neregulată a acestui important periodic de specialitate.

[739] *Ion SIMIONESCU* (10/11 iulie 1873, Fântânele, județul Bacău – 7 ianuarie 1944, București, cimitirul Bellu, figura 117, locul 50) Studii secundare la Botoșani, universitare la Facultatea de științe la Iași, specializare la Viena, Austria, unde a luat și doctoratul în 1898 și la Grenoble, Franța în 1899. Carieră universitară. Activ geolog, cu studii de paleontologie, stratigrafie în importantele regiuni ale României, cu o permanentă preocupare și pentru popularizarea științelor în popor, predilect din domeniul științelor naturii. Cărțile *Flora României* și *Fauna României* au cunoscut în decursul anilor numeroase reeditări. Lucrarea *Lecturi geografice* are drept scop popularizarea, fiind o tentantă invitație la drumeție. Publicist. A fost ales membru corespondent la 16 aprilie 1907 și membru titular al Academiei Române la 18 mai 1911. La 24 mai 1913 a rostit discursul de recepție tratând tema: *Evoluția culturii științifice în România*.

[740] *Gheorghe /George / Matei Cantacuzino* (11/24 mai 1899, Viena, Austria – 1 noiembrie 1960, Iași) Fiul lui N.B. Cantacuzino, diplomat, Studii în Elveția și Franța (Școala de Belle Arte din Paris, secția arhitectură, 1919, arhitect diplomat de Guvernul Franței, voluntar în primul război mondial membru în comitetul de sistematizare a Capitalei României 1933-1935, scriitor, carieră universitară, restaurator de monumente istorice, desenator, pictor, publicist.

Revenit în țară, a avut o contribuție majoră în realizarea unor importante edificii bucureștene în deceniul al patrulea al secolului XX.

Realizator al proiectului pentru edificiul cu galeriile Kretzulescu de pe calea Victoriei, lângă biserica omonimă; Palatul reginei Elisabeta a Greciei, de la șoseaua Kiseleff, Jokey-Club str. Episcopiei, I.A.R. - Arsenalul de Aviație de la Brașov, Hotelul Belona al invalizilor de la Tekirghiol, Palatul Creditul Industrial, Palatul Băncii Chrissoveloni. Casa Radio de la Bod, județul Brașov, biserica din Tescani, județul Neamț, azi județul Bacău. A acordat o atenție deosebită restaurării monumentelor istorice, un exemplu constituindu-l complexul Mogoșoaia, unde arhitectul a integrat perfect o construcție nouă în ansamblul de clădiri aparținând epocii feudale.

Teoretician al concepțiilor referitoare la arhitectura secolului XX, memorialist. Lucrarea *Arcade, firide, lespezi* constituie un asemenea exemplu de tratare teoretică iar restaurarea ansamblului de la Mogoșoaia unul din exemplele care demonstrează respectul pe care l-a acordat acestor vestigii ale trecutului.

Vezi notele: 1936, 2344.

[741] *Casa de Depuneri și Consemnațiuni* – a fost creată prin legea din 1/13 decembrie 1864, prin realizările primului deceniu de activitate a avut posibilitatea, ca pe vatra fostei mănăstiri Sf. Ioan cel Mare, de pe timpul lui Constantin Brâncoveanu, să construiască, în anii 1874-1875, o clădire cu subsol și parter care i-a servit ca sediu timp de două decenii. Prestigiul câștigat, creșterea numărului operațiunilor revendicau o construcție de mari proporții și astfel s-a ajuns,ca la apropierea secolului

al XX-lea, să treacă la demolarea clădirii și edificarea unui impunător sediu, palat realizat după planurile arhitectului francez Paul Gottereau între anii 1896-1900. Remarcabile sunt materialele puse în operă, volumele spațiilor în funcție de menirea atribuită, lumina de zi oferită de cele trei cupole de metal și sticlă. Remarcabile sunt și decorațiunile interioare. Ne referim la cele două compoziții murale realizate de pictorul Mihai Menelas Simonidi. Una se află pe plafonul sălii de consiliu, având ca temă: „Fortuna distribuind bunurile ei României în urma cuceririi independenței", lucrare pictată în ulei pe pânză maruflată. Inițial a fost expusă la Paris în cadrul Expoziției Universale din anul 1900 unde i-a fost atribuită o medalie de argint. Lucrarea este încadrată de alte două alegorii pictate în ulei pe pânză prezentând un tânăr suflând într-o trâmbiță iar a doua redând un tânăr ținând în mână garda unei săbii. A doua lucrare de mari proporții aflată pe peretele holului central evocă simbolul muncii. Este realizată în tehnica frescă în anul 1912 și restaurată în 1964.

Vezi notele: 784.

[742] *Mihnea Turcitul* – domn al Țării Românești în perioadele anilor: după septembrie 1577 până la 27-28 iulie 1583 și înainte de 16 aprilie 1585 până după 19 mai 1591. Domnii aflate într-o totală nesiguranță datorită permanentelor preocupări de subminare, înlăturare de la tron pentru aducerea altuia nou, acțiune la care conlucrau oamenii Porții, grecii din fanar și boierii de țară.

A realizat o politică fiscală apăsătoare pentru a dobândi și achita sporitele pretenții ale întregii structuri ale Porții Otomane. În acest carusel a integrat și unele categorii privilegiate, provocând reacții sancționate cu duritate de către domn. Un exemplu l-a constituit conflictul cu bănișorul Mihai căruia i-a sorocit sancțiunea maximă acuzându-l de hiclenie. La mazilire în 1591 a trecut la mahomedanism dobândind calitatea de conducător al sangeacului de la Nicopole. De aici definit „Turcitul", de către popor.

[743] *MIHAI Viteazul* (1548, Târgu de Floci, județul Ialomița – 9/19 august 1601, Câmpia Turzii, azi județul Cluj, capul depus la Mănăstirea Dealu, județul Dâmbovița), activitate în administrarea Țării Românești, ban al Craiovei.

Bun cunoscător al vieții popoarelor peninsulei balcanice în urma călătoriilor întreprinse din tinerețe în lumea diversă ca etnii, religii, prilej de cunoaștere a situației și a atitudinii celor oprimați din Imperiul Otoman, inclusiv a capacității armatei otomane la toate eșaloanele de la cele din capitala imperiului, la cele dislocate în diversele provincii. A fost pentru el un bun prilej de a remarca slăbiciunile atât organizatorice, cât și comportamentale. În țară a îndeplinit o serie de funcții, prilej de cunoaștere a eșafodajului ierarhiei cu toate tarele de comportament. Prin căsătoria cu Doamna Stanca a devenit unul dintre cei mai mari latifundiari ai timpului, pământul și mai ales forța de muncă conferindu-i un statut special dar și inamiciții. Apropierea de boierii cantacuzini, craiovești l-au implicat în viața politică, în intrigile vizând stabilitatea domniei Țării Românești, fapt pentru care a fost acuzat de hiclenie. A obținut domnia cu sprijinul boierilor cantacuzini și craiovești, vine la tronul Țării Românești în septembrie 1593, realizând, ca bun gospodar, într-o primă etapă, reorganizarea administrativă și financiară care i-a permis să treacă la constituirea unei armate de lefegii cu care a declanșat, la finalul anului 1594, lupta

antiotomană după ce realizase contactele diplomatice care să-i asigure sprijinul din partea Transilvaniei, Moldovei și al lumii balcanice. Trecând la acțiune a înlăturat prioritar prezența garnizoanei otomane și a creditorilor ca apoi să realizeze atacul cetăților otomane situate de-a lungul Dunării. Răsunetul a fost de mare amploare atât în rândurile oprimaților cât și a structurilor otomane care nu puteau tolera o asemenea îndrăzneală care ar fi putut ridica și alte zone la acțiune. Drept represalii, în vara anului 1595, Imperiul Otoman a organizat o amplă expediție de pedepsire, soldată însă printr-o biruință al lui Mihai Viteazul la Călugăreni (13/23 august 1595). Realul raport de forțe, respectiv circa 16.000 de oșteni ai lui Mihai trebuind să dea piept cu circa 180.000 de otomani (1/11) întârzierea prezentării ajutoarelor promise de terți vecini l-au determinat pe biruitor să realizeze o temporară retragere spre zona precarpatică și la momentul propice să treacă la alungarea otomanilor în octombrie 1595. Situațiile geopolitice, vizând pe de o parte interesele în raport cu lumea otomană a statelor europene și pe de altă parte cele de dominare a teritoriului românesc, i-au impus, în continuare, acțiuni de natură diplomatică conjugate cu cele militare. Defecțiuni intervenite în relațiile cu Transilvania și Moldova au determinat trecerea, în 1599-1600 la cucerirea lor, inițiativă ce a lezat interesele multora din cei avizi de a stăpânii aceste țări. După 18/28 octombrie 1599 în urma luptelor din zona Valea Săpunului-Șelimbăr biruitorul Mihai pornește spre Alba Iulia. Primirea triumfală de la 21 octombrie/1 noiembrie 1599 releva în mare măsură că fapta sa era în concordanță cu cerințele de prezent și viitor a teritoriilor intra și extra carpatice. Etapa următoare din mai 1600 prin îndepărtarea lui Ieremia Movilă de la tronul Moldovei a finalizat acest proces. Răsunetul a fost la timpul respectiv receptat în moduri diferite, provocând reacții pro și contra. Nemulțumiții au acționat perfid. Afișând o totală adeziune dar prin cele întreprinse au dovedit reala atitudine. Concret, la 9/19 august 1601, din ordinul superiorilor generalul Basta, comandantul armatelor austriece, a organizat simulacrul prin care Mihai Viteazul a fost răpus.

Vezi notele: 63, 88, 90, 91, 420, 475, 569, 570, 743, 752, 779, 877, 942, 983, 1101, 1102, 1103, 1127, 1506, 1993, 2057.

[744] *Nicolăiassa Stoica Ștefan NICOLAESCU* (25 martie 1879, Bitolj, Macedonia – 20 octombrie 1941, Caracal, înmormântat la 1 noiembrie 1941) studii la Caracal, București, specializare la Sofia, Belgrad, Praga, doctor în slavistică, carieră didactică, inspector la Ministerul Cultelor și Artelor, profesor de limbi slave la Școala superioară de Război, participant la războiul din 1916-1917, membru al Societății Regale Române de Geografie, al Societății Numismatice Române, al Institutului de Istorie și Arheologie din Sofia, pasionat cercetător al vechilor texte slavone, publicist. În tinerețe a fost încadrat la Arhivele Statului ca ajutor de arhivar.

Semnificativ este Raportul lui Stoica Nicolaescu, translator de limbi slave, referitor la deplasarea efectuată în 1914 împreună cu senatorul Em. Krețulescu la Constantinopol și Muntele Athos. Menționează sumar rezultatele obținute, reușind să depisteze documente importante păstrate în mânăstirile de la Muntele Athos.

[745] Buletinul „*Bucureștii Vechi*" periodicul care a înserat documentul din 12 decembrie 1666 publicat de G. Nicolăiasa. Este cartea judecătorească dată de judele orașului București cu cei 12 pârgari, referitoare la delimitarea stăpânirii mânăstirii Sf. Ioan din București.

[746] *Județul* – aici cu sensul care, în evoluție, a definit pe primar ca om răspunzător de buna administrare a localității.

[747] *Pârgar* – unul din cei 12 membri ai sfatului căruia îi era încredințată buna administrație a orașului. Azi avem echivalentul de consilier.

[748] *Radu Leon (Leon Vodă)* – a domnit din decembrie 1664 până în martie 1669. A fost fiul lui Leon Tomșa. A promovat elementele grecești și a intensificat exploatarea fiscală. În București a înălțat biserica Slobozia, în apropierea crucii lui Leon Tomșa Vodă, așezată la 1631 menită a pomeni locul de îngropăciune a celor care au căzut în confruntarea cu oamenii lui aga Matei Basarab în încercarea de înlăturare de la tron și schimbarea stărilor existente. Actuala amplasare a Crucii, regretabil, nu este cea inițială. Cu prilejul edificării blocului cu deschidere spre Calea Șerban Vodă movila și Crucea au fost aduse spre biserica Slobozia.

[749] „*descoperi*" – aici cu sensul de a identifica vechile semne care delimitau o proprietate de alta.
Vezi notele: 689, 693.

[750] „*împresurate*" – situație frecvent întâlnită în epoca când se mutau pietrele de hotar, se contopeau încetul cu încetul terenurile, prin cele mai diverse formule, ajungându-se la interminabilele procese în instanțe unde se aduceau numeroase probe juridice, nu odată falsuri, acceptate sau respinse, în funcție de relații, interese etc.
Vezi notele: 749, 754.

[751] Concludent este traseul uliței, devenită *strada Mihai Vodă*, pornind din Podul Mogoșoaiei coborând panta pentru a traversa Dâmbovița pe un pod care a cunoscut numeroase prefaceri, reparații, urmele stâlpilor de lemn fiind ușor de remarcat și la momentul când apa a fost deviată pentru a facilita cele două lucrări magistrale: săparea tunelului pentru metrou și casetarea celor două nivele ale Dâmboviței, cel de jos preluând apa reziduală a canalelor, iar cel de sus apa curată venită din lacul acumulării prin barajul de la Ciurel, definit ulterior ca lacul Morii.

[752] *Mănăstirea Sărindari* din București s-a aflat pe locul unde la începutul secolului al XX-lea au fost începute construcțiile la Palatul Cercului Militar (C.C.A., azi Cercul Militar Național). Tradiția coboară obârșia până la 1359, fiind atribuită prima construcție lui Vladislav vv. Plauzibil este că a fost ridicată probabil în secolul al XVI-lea de familia Cocoreștilor și a fost refăcută în timpul domniei lui Matei Basarab de către membrii familiei Cocorăștilor. Pisania din 1652, când a fost sfințită și a fost închinată la Muntele Athos, pomenește ca fiind ctitor pe Matei Basarab care a ridicat-o pe o veche vatră monahală cea a fostei biserici a Coconilor.. Biserica a fost refăcută pe timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu când era considerată o adevărată podoabă a Capitalei. Chiliile mănăstirii la sfârșitul secolului al XVIII-lea adăposteau oamenii suferinzi, inclusiv pe cei mai nevoiași. A fost radical afectată de cutremurul din 1802 a fost refăcută la 1806 de familiile Cocărescu, Filipescu, Ghica. Cutremurul din 1838 a afectat-o impunând noi intervenții. Edificiul a intrat într-o lentă ruinare. O ultimă funcționalitate a avut-o la 1877-1878 când

Eroilor bucureşteni cărora le-au fost recuperate trupurile de pe locurilor bătăliilor au fost aduşi în Capitală, slujba de prohodire desfăşurându-se în această biserică. La 1894-1896 s-a procedat la demolarea bisericii.

Evolutiv biserica Sărindar a fost a Coconilor, a boierilor Cocorăşti, avându-l pe Mihalcea, mare ban în timpul lui Mihai Viteazul, a Ghiculeştilor, făcând parte integrantă din ansamblul Curţii Domneşti ridicată de aceştia în perimetrul respectiv. Denumirea Sărindar = a 40-a, cu hramul Adormirea Maicii Domnului.

Evolutiv biserica Sărindar a fost a Coconilor, a boierilor Cocorăşti, avându-l pe Mihalcea, mare ban în timpul lui Mihai Viteazul, a Ghiculeştilor, făcând parte integrantă din ansamblul Curţii Domneşti ridicată de aceştia în perimetrul respectiv, Cocăreştilor, refăcută de Matei Basarab. Mănăstire mare şi bogată a dăinuit până după Războiul de Independenţă când starea de şubrezire a impus demolarea ei, ca după câţiva ani terenul să fie atribuit Cercului militarilor din Garnizoana Bucureşti, care, neavând un sediu propriu, doreau să ridice un edificiu care să găzduiască activităţile patronate de instituţii similare din ţările Europei. Mahalaua Sărindarului aflată în vecinătatea curţii lui Şerban Cantacuzino, în actualul perimetru al Căii Victoriei, al bulevardului Regina Elisabeta, a străzilor Brezoianu şi Constantin Mille.

Vezi notele: 135, 196, 1443, 1450, 1504, 1511.

[753] *Vadul Cailor* – se afla în zona de trecere a Dâmboviţei spre ansamblul Mihai Vodă, la confluenţa cu gârliţa, pârâul care aducea prinosul de ape din lacul lui Dura Neguţătorul.

[754] *Semne* – este vorba de una din crucile de piatră, prin textul inscripţiei amintind un eveniment, având însă în viaţa de toate zilele şi funcţia de marcare a hotarelor dintre proprietăţi. Deşi consemnate în acte, permanenta preocupare de a răpi vecinilor terenuri, determina uneori distrugerea sau mutarea lor.

Vezi şi notele 749, 750, 754.

[755] *Hagi* – de la hagiu, persoană care a fost în hagialâc, adică în pelerinaj ca pelerin şi la locurile considerate sfinte, ale bisericii căreia îi aparţine, în acest caz de către biserica creştină.

Vezi nota: 2220.

[756] *Patriarhul Macarie* al Ierusalimului a realizat vizite canonice în Ţara Românească însoţit de fiul său, Paul de Alep, în calitate de secretar. Acesta a reunit impresiile din călătoriile anilor 1650-1660 într-un volum publicat postum, după 1670. Cartea fiind intitulată *Călătoriile patriarhului Macari* a fost tradusă în limba română în secolul XIX.

[757] *Constantin Basarab Cârnul* (1654-1658). Urmaşul la tronul Ţării Româneşti după decesul lui Matei Basarab. A căutat să fie un continuator al celor iniţiate de predecesorul său. Răscoala lefegiilor a continuat impunând măsuri drastice de reprimare cu ajutorul principelui Transilvaniei. În Bucureşti a declanşat lucrările de edificare a mănăstirii, care, în următoarele decenii, a devenit noul sediu al Mitropoliei Ungrovlahiei, iar la Piteşti a realizat biserica cu pridvorul etajat.

Vezi notele: 337, 549.

[758] *Sfeștanie*.
Vezi notele: 178, 239.

[759] *Anafură, prescura* – pâinea tăiată în mici bucățele care au fost binecuvântate prin slujba oficiată și care, la miruirea de la sfârșitul liturghiei, se oferă credincioșilor care au ajunat.

[760] *Aghiazmă* – apă sfințită într-un cadru solemn în ziua premergătoare Bobotezei, la 5 și la 6 ianuarie (Aghiazma mare) și cea realizată de preot la început de lună sau ori de câte ori este nevoie (aghiazma mică).

[761] *Mir* – o fiertură specială, într-un cadru special folosind untdelemn aromat și sfințit, numeroase plante aromatice. Este folosit în cadrul oficierii unor ritualuri în biserica creștină.

[762] *Găitan* – șnur din mătase, lână de diverse culori răsucit folosit pentru a împodobii componente ale costumului predilect în veacurile XVIII-XIX, azi remarcabil la costumele populare din Oltenia.

[763] *Brâncă, erizipel* – boală infecțioasă care se manifestă prin inflamarea și înroșirea unei porțiuni a pielii și prin temperatură ridicată. În mediul animal, boală a porcilor manifestându-se prin pierderea poftei de mâncare, apariția unor pete violacee.

[764] *E.G. RIZU* (?, Iași – 30 noiembrie 1892) studii medicale și doctorat la Montpelier, Franța. Carieră medicală și universitară la Iași, medic primar al Epitropiei. Cercetări finalizate în publicații de specialitate.

[765] *Anastasie GHEORGHIADE* – macedonean din Clisura sau Filipopol. A venit în Țara Românească făcând studii la București cu Lambru Fotiade la Academia Greacă și medicale la Viena. A revenit la București practicând medicina. La 1821 s-a refugiat la Brașov până în anul 1823. A fost profesor universitar la Atena.

[766] *Constantin Ioan DARVARI* (?, Clisura, Macedonia – 1827) studii medicale și doctorat la Halle, statele germane în 1785. A practicat medicina la București fiind apreciat pentru calitatea consultaților acordate pacienților.

[767] *Constantin Anastasie FILITTI* (? -1834) Studii medicale și doctorat la Halle, statele germane, în 1808, medic al Poliției Capitalei Țării Românești, din 1824 și al spitalului Pantelimon. A fost membru al Societății de mineralogie de la Iena și al Societății naturaliștilor de la Halle.

[768] *Constantin A. ESARCU /Exarcu/* (5 noiembrie 1836, București – 8 iunie 1898, Băile Govora, județul Vâlcea, cimitirul Bellu – București, figura 40, locul 35). Studii liceale la București, licența în științele naturale și doctorat în medicină la Paris, cercetător în domeniile de specialitate, dar și al izvoarelor referitoare la istoria românilor aflate în arhive, biblioteci, muzee, colecții din străinătate; carieră universitară, diplomatică, publicistică. Pentru popularizarea științelor naturii, a întronării respectului pentru mediul înconjurător a înlătura ignoranța, superstițiile, a pus bazele revistei „Natura". A fost inițiator al unor instituții menite a conduce la

propășirea culturală în toate mediile sociale: societatea Ateneul Român, 1865, pentru al cărui propriu edificiu a făcut celebrul apel către întreaga suflare românească: „Dați un leu pentru Ateneu !", „Amicii Instrucțiunii", 1866, transformată în 1867 în „Societatea pentru învățătura poporului român", societatea „Filarmonică", 1868. Ca om politic a fost senator, ministru. Valorile acumulate pe parcursul anilor le-a donat predilect Ateneului Român și Academiei Române, membru corespondent al Academiei Române ales la 1/13 aprilie 1884.

Vezi notele: 103, 867, 1102, 1859, 1865, 1875.

[769] *ARSACHI. Apostolos ARSAKIS* (1789, Hotahova, Epir, azi Grecia – decembrie 1869, București, cimitirul Bellu, figura 15, locul 36) A venit la București, emigrând din cauza oprimării otomane. Studii la București la Academia grecească și la Viena. A fost elev al lui Neofit Ducas. Epigramist. A studiat între 1810-1814 la Halle medicina. A revenit la București desfășurând o prestigioasă activitate medicală, concomitent integrându-se și în cea politică. În 1822 devine secretar particular al domnului Grigore al IV-lea Ghica vv., hatman în 1826, secretar de stat în 1835. Ca medic a căutat să contribuie la formarea de cadre medicale și de instituții specializate ca Ospiciu pentru boli nervoase. A desfășurat o bogată și benefică activitate în comisii abordând problemele economice și culturale. În 1850 a făcut parte din Comisia care a pregătit participarea Țării Românești la Expoziția Universală de la Londra. A fost militant pentru Unirea Țărilor Române, fiind în 1855 reprezentant alături de Costache Negri la tratativele de la Viena. A abordat o poziție negativă față de problema împroprietăririi țăranilor. În timpul domniei lui Alecsandru Ioan I Cuza a fost ministru de Externe, iar în 1862 prim ministru pentru scurt timp după asasinarea lui Barbu Catargiu. A scris o istorie a medicinii, publicată la Viena. A fost un donator, om de bine.

[770] *Spițer* – farmacist, adeseori bun cunoscător al plantelor „de leac" capabil ca prin preparatele oferite în cazul unor diagnostice corecte să obțină rezultate răsunătoare.

Recurgem la un singur exemplu amintind de „dinastia" Vorel care la Piatra Neamț a ajuns să constituie un laborator, ulterior devenind întreprinderea „PlantaVorel", cu rezultate remarcabile, pornind de la atenta cunoaștere a plantelor din toate continentele, fără a neglija flora carpatină și predilect cea a Ceahlăului.

Vezi notele: 1269.

[771] *Baret.*

[772] *Biserica Romano-Catolică „Bărăția"* din București, valorificând o veche vatră de cult, informațiile documentare coborând în timp până în veacul al XV-lea, numeroase și variate vicisitudini impunând repetate refaceri. Spre jumătatea veacului al XIX ansamblul a cunoscut o refacere totală. Și evenimentele ulterioare au impus noi intervenții când a fost refăcută biserica, sala de conferințe și catehizare, casa parohială, spații pentru grădiniță, librărie cu literatură teologică specifică cultului, cabinete medicale, farmacie. O distinctă prezență o constituie turnul Bărăției având 35 m datează în actuala formă din anul 1855.

[773] *Rusia* – privilegiile, drepturile. În perioada respectivă țările române se găseau

sub ocupație rusească ca urmare a conflictului dintre cele două imperii, emisarii căutând să-și asigure bune debușeuri pentru domeniile pe care le reprezentau.

Vezi notele: 62, 73, 131, 132, 148, 200, 202, 301, 303, 305, 307, 311, 312, 318, 322, 332, 336, 337, 338, 344, 350, 351, 355, 373, 381, 404, 405, 453, 455, 479, 514, 522, 523, 564, 565, 630, 778, 793, 812, 855, 856, 869, 871, 889, 894, 896, 907, 935, 936, 939, 947, 960, 962, 964, 965, 966, 968, 969, 970, 973, 974, 990, 1184, 1186, 1219, 1231, 1300, 1317, 1370, 1446, 1447, 1462, 1463, 1464, 1465, 1466, 1470, 1482, 1483, 1500, 1501, 1502, 1522, 1523, 1525, 1528, 1539, 1540, 1541, 1542, 1543, 1566, 1667, 1698, 1706, 1734, 1738, 1739, 1740, 1751, 1759, 1778, 1814, 1816, 1827, 1830, 1841, 1887, 1983, 2011, 2020, 2027, 2028, 2029, 2040, 2060, 2062, 2066, 2069, 2081, 2084, 2085, 2089, 2121, 2187, 2257, 2258, 2260, 2261, 2266, 2279, 2309, 2319, 2328, 2330, 2333, 2354, 2364, 2412.

[774] *I. de Miler.*

[775] *Isnoavă* din nou, de la capăt, încă o dată.

[776] *Bălane* blonde.

[777] *Mihalake Darvaris*.
Vezi notele: 705, 766.

[778] *Rosia* Rusia.

[779] *Mahalaua Răsvanul* din jurul bisericii cu același nume (str. Răsvan nr. 3), ctitoria unui căpitan al lui Matei Basarab, este situată în una din cele mai vechi zone ale orașului. Anterior edificiului bisericii din secolul XVII a fost aici o alta mai veche a voievodului moldovean Răsvan, prezent la București în anul 1595, ca aliat al lui Mihai Viteazul. Edificiul actual a fost refăcut în timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu. Pictura rezistentă datează din secolul XIX, realizată de pictorii Constantin Lecca și Mișu Pop.

N.B. în acest caz nu este vorba de construcția cunoscută astăzi a fi Foișorul de Foc, ridicată după câteva decenii spre est. La timpul respectiv construcții mai modeste aveau menirea de a alarma locuitorii mahalalelor din faza incipientă a declanșării incendiilor, conform unei instruiri prealabile locuitorii știau să se prezente prompt la locul sinistrului cu „arma" din dotare (scara, prăjina cu cangea, găleata, cazmaua, târnăcopul, frânghia) pentru a conlucra la stingerea pojarului.

[780] La 1837 unul din *Foișoarele de Foc* se afla nu departe de biserica Sf. Gheorghe Nou.

[781] *D. MIHALOWSKI* – medic dentist. La 1940 oamenii aveau de-a face cu cabinetul, laboratorul dentar, după câteva decenii un import ne-a determinat să încetățenim termenul stomatolog, ca acum să căutăm să ne debarasăm și să revenim la anterioara formulare logică.

[782] *Celeste SANTALENA* (1853-1912 sau 1913) – dăltuitor în piatră, pe parcursul anilor pune bazele unei industrii în domeniul exploatării, prelucrării și montării pietrei. În activitatea prelucrării pietrei a fost remarcabilă și contribuția lui Clemente Santalena. Ca antreprenor a realizat în București și în alte localități din țară

numeroase edificii care au contribuit la prefaceri urbanistice. Spirit întreprinzător, a adus în țară specialiști în prelucrarea pietrei, mai ales italieni, cu care a reușit să pună bazele unei renumite întreprinderi producătoare de materiale de construcție.

[783] *Jilț domnesc* – scaun înalt cu brațe capitonate, având un acoperământ decorativ, baldachinul, cu perdele bogat ornamentate cu fir de aur.

[784] *Casa de Depuneri* – a fost înființată prin legea din 1/13 decembrie 1864, din inițiativa domnului Alecsandru Ioan I Cuza și a unor valoroși economiști doritori de a pune bazele unei instituții românești de credit. Pe parcursul anilor a cunoscut o evoluție complexă, relevând, de fapt, treptele parcurse de economia românească în secolele XIX-XX. Primul director al Casei de Depuneri și Consemnațiuni a fost Enric Witerhalder.

Vezi notele: 680, 741.

Enrich WINTERHALDER (1808, ? Austria – 14 mai 1889, Krintzendorf, lângă Viena, Austria) A venit în Țara Românească, inițial intrând în noua armată a țării. A fost momentul cunoașterii lui C.A. Rosetti cu care a legat o prietenie trainică, cele înfăptuite ulterior fiind rodul unei cooperări ireproșabile, completându-se fericit prin ceea ce le era specific temperamental. La 1848 a fost implicat în revoluție. Atunci a fost împământenit, însă deznodământul i-a impus exilul salvator. A fost librar și tipograf, redactor de gazete, autor a unor articole de analiză economică dar și cronici teatrale, poet, dramaturg, traducător, folosind pseudonimul *Ernescu*. A introdus în mod gratuit cursurile de stenografie.

[785] *Curtea cu Jurați* – Instanță juridică superioară cu menire de a decide într-un proces pornind de la elementele care constituie biografia individului. Jurații, fiind datori să analizeze atent orice pistă care poate clarifica problema, respectiv dacă o persoană putea sau nu să fie făptașul unei fapte încriminabile. Faptul că la timpul respectiv o instanță se „bucura” de o asemenea găzduire exprimă concludent cât de mult era susținută de factorii decizionali.

[786] *Biserica Zlătari* – Calea Victoriei nr. 12 este declarată monument istoric. A fost ridicată inițial din lemnul Codrului Vlăsiei pe loc domnesc, unde, inițial, în secolul XVI, trăiau țiganii zlătari care adunau aurul și argintul din albiile apelor de munte. Erau zlătarii domnești așezați în zona barierei orașului până pe timpul lui Matei Basarab care a dat locuri, în zonă, urmașilor lui Radu Vodă și ai Cantacuzinilor. Biserica de zid a fost ridicată în cursul anului 1705 de către Spătarul Mihail Cantacuzino, servind mănăstirii a cărei substanțiale venituri proveneau de la moșiile și prăvăliile cu încăpătoarele pivnițe și hanul cu care fusese înzestrată și închinată la 1709 Patriarhiei din Alexandria Egiptului. La timpul respectiv biserica avea ca hram Adormirea Maicii Domnului prăznuit la 15 august. Catastrofalele cutremure din 1802 și 1838 au afectat-o, impunând totala refacere a ei din temelie. Acum planurile au fost întocmite de arhitectul Xavier Villacrosse care a coordonat și lucrările de construcție terminate în anul 1850. Între 1853-1856 pictorul Gheorghe Tattarescu a realizat pictura interioară evocând scene biblice constituite în mari panouri de sine stătătoare. Valoroase sunt și lucrările în lemn poleit cu folie de

aur. Ne referim predilect la tâmplă și ramele icoanelor. În deceniile următoare ale secolului al XIX-lea au fost întreprinse diverse lucrări de întreținere. Din anul 1888 a devenit biserică parohială. Declanșarea lucrărilor pentru ridicarea Palatului Poștelor a impus, în 1903, demolarea turnului clopotniță și a hanului, biserica rămânând, pentru decenii, încadrată de o mică grădină care îi punea în evidență arhitectura. La 1907-1910 arhitectul Jean Pompilian a realizat lucrări de renovare și consolidare. Cutremurul din 1940 i-a afectat turlele care au fost refăcute imediat cu caracter provizoriu căpătând conturul de azi prin lucrările din perioada anilor 1971-1973. Hramul bisericii este sărbătorit la 8 septembrie, Ziua Nașterii Maicii Domnului. În incinta lăcașului sunt păstrate moaște de la Sf. Mucenic Ciprian. În ultimele decenii ale secolului al XX-lea din ordin au fost construite blocuri care flanchează agresiv lăcașul de închinăciune.

Construcția bisericii în formă de navă are dimensiunile de 23,50 x 12 m având în compunere următoarele spații: șapte trepte de piatră asigură accesul în micul pridvor deschis (3,50 x 3,50 m), având partea superioară sprijinită pe largile arcade susținute pe patru coloane de piatră. Urmează pronaosul de formă pătrată acoperit cu o boltă în leagăn. Un cafas găzduiește formațiunile corale participante la oficierea Sf. Slujbe. La limita dintre pronaos și naos, pe latura nordică este atașat amvonul la care este asigurat accesul pe o mică scară. Un spațiu mai larg îl are naosul de formă pătrată cu latura de 12 m. Caracteristic este modul cum la interior sunt sugerate absidele laterale. Spațiul naosului este dominat de turla sprijinită pe patru arce cu descărcare pe masiva zidărie a respectivului spațiu, locuri de amplasare și a celor patru turle mai mici și mai zvelte ce o flanchează pe cea mare. Ultimul spațiu este absida altarului de formă semicirculară spre est având în compunere un mic spațiu pe latura nordică care servește de proscomidie, iar pe cea sudică spațiul diaconiconului asigurând pe o mică scară accesul direct al personalului oficiant în Sf. Altar.

Lumina de zi a interiorului este asigurată de ferestrele cu vitralii având ca subiecte redarea unor sfinți. În pronaos se află pe fiecare latură câte două ferestre, în naos câte trei iar în absida altarului alte trei cărora se alătură și mica ferestruică din proscomidie cu funcționalitate predilectă de aerisire.

Din elementele dotării interioare rețin atenția policandrele de factură orientală confecționate din alamă, donate de tatăl colecționarului Dimitrie Papasoglu, care, pe la 1830, locuia în hanul respectivei mănăstiri. În fața altarului este păstrată racla cu moaștele Sf. Ciprian

O distinctă ținută, remarcată cu ușurință de oricare trecător, o creează modul de realizare diferențiată a înălțimilor fiecărui spațiu precum și modul de tratare a pereților exteriori, având suprafața tencuită pe care sunt plasate, cu efect decorativ, elemente ornamentale din cărămidă roșie. Astfel sunt decorate zona superioară a exteriorului pridvorului, timpanul pronaosului prevăzut în zona dominantă cu mici ocnițe, baza pătrată a turlelor octogonale de pe naos și zona superioară a acestora.

Atât ansamblul monahal al trecutului cât și biserica parohială, în decursul anilor de existență, depășind vicisitudinile provocate de calamitățile naturale dar și urgia unora, a înregistrat numeroase evenimente ce, într-un mod sau altul, sunt componente ale istoriei orașului și chiar a țării.

Vezi notele: 99, 769, 830.

787 *Mihai C. Cantacuzino* (1650-1716, Adrianopole, imperiul Otoman, azi Erdine, Turcia, din „ordinul" lui N. Mavrocordat ? fiind acuzat de „hiclenie" ca urmare a relațiilor cu „nemții"). Fiul lui Constantin postelnicul, fratele stolnicului Constantin Cantacuzino, boier din Țara Românească, studii în străinătate cu bogate cunoștințe, predilect în domeniul geografiei, a arhitecturii, situându-l printre oamenii de cultură ai epocii, mare spătar. Mihai Cantacuzino a fost ctitor al unor valoroase așezăminte bisericești, monahale, spitalicești, de binefacere. Ziditor al schitului Titireciul de la Ocnele Mari, județul Vâlcea la 1680, al ansamblului Colțea, inclusiv biserica, către 1695 considerată a fi „…felurite și minunate clădiri, tari și încăpătoare, adică lăcașuri sfinte, spitaluri și școale pentru felurite învățături și de învățătura căutării." Concomitent a ridicat mănăstirea Sinaia la 1695, cunoscută, la timpul respectiv, ca mănăstirea Buceagul, biserica de la Râmnic la 1697, avându-l în acest caz alături la finanțare și pe domnul Constantin Brâncoveanu.

În anul 1699 a dispus ridicarea bisericii Fundenii Doamnei, care, prin plan și mai ales prin decorațiunea exterioară a devenit un subiect de referință. Construcție mică dar bine proporționată, având un plan treflat, cu o turlă pe naos, la 1860 prin contribuția Mariei Ghica a fost completată cu un pridvor deschis, modificat ulterior prin închidere, azi din nou deschis. Absidele mici sunt circulare în interior și poligonale la exterior. Pronaosul este supralărgit, azi fiind despărțit de naos cu un arc, în trecut existând trei arcade susținute de două coloane. Pridvorul deschis pe șase coloane cu o frumoasă sculptură a pietrei, folosindu-se elemente decorative florale. Remarcabil este și modul de realizare al portalului ușii. Decorațiunea exterioară este atribuită ca realizare meșterilor de origine persană. Pe cele trei registre separate prin două brâuri ce sugerează solzi de pește sunt încadrate de două ciubuce mai subțiri redând funia. La registrul inferior au fost incluse succesiuni de romburi, la cel mijlociu sunt 17 panouri, iar la cel superior sunt medalioane separate prin plasarea chiparoșilor ca element despărțitor.

Vezi notele: 892, 1811.

788 *Restriște* – nu pentru rușii ocupanți care dispuneau de tot ce le putea oferi un teritoriu pe care-l considerau ca a lor. Restriște era pentru popor care trebuia să suporte capriciile infatuării ocupanților, cu rare excepții.

789 *Kreuchely*.

790 *Hanul Zlătarilor* – constituit din acareturile mănăstirii prin condițiile de protecție personală și a produselor ce însoțea pe un întreprinzător era atractiv și prin aflarea în zona de intensă activitate comercială, financiară. În veacul al XIX-lea hanul a ajuns să găzduiască și instituții ministeriale, școli, cazarma Gărzii Orășenești.

A dăinuit până la începutul secolului XX când nu mai avea condiții competitive cu noile stabilimente hoteliere și totodată avea o situație arhitecturală și urbanistică în totală discrepanță cu noul Palat al Poștei. S-a declanșat operațiunea de demolare, mare parte din molozul rezultat a fost folosit la 1905-1906 pentru stabilizarea terenului drumurilor din noului parc al Expoziției Generale Române inaugurat la 6 iunie 1906 și care a devenit, în ani, cunoscutul și apreciatul Parc Carol I. Atunci spațiul dobândit prin demolarea hanului a fost amenajat ca o grădină cu multă vegetație.

Vezi notele: 38, 99.

[791] *Embaticar* – persoană care arenda o proprietate pe termen lung, bucurându-se practic de drepturile de proprietate. Deşi de iure era chiriaş, de facto avea avantajele unui proprietar. Plătind adesea o modestă chirie, ajungea, la rându-i, să subînchirieze pe termen scurt totul sau numai părţi, obţinând avantaje substanţiale. Instanţele judiciare ale secolelor XVIII-XIX erau deseori asaltate cu interminabile procese menite să restabilească raporturile reale între proprietari şi chiriaşi.

[792] *Stăpânul atotputernic* – himeră a multora dintre cei care, punând mâna pe putere în ţările române, au gândit că, folosind resursele umane şi materiale, îşi vor putea realiza ambiţiile personale, refăcând stăpânirea Bizanţului în peninsula Balcanică.

[793] *Dumitrache Turnavitul* – persoană din suita domnului Nicolae Mavrogheni care, ajuns la Bucureşti, a fost desemnat omul care să păstorească Capitala şi a devenit chiar caimacam al stăpânului său în momentul când acesta a părăsit tronul la iminenta apropiere de Capitală a trupelor austriece şi ruseşti. Împreună cu Bimbaşa Sava vor devenii pentru bune decenii „piaza rea" a orăşenilor prin cele la care s-au dedat pentru a se căpătui rapid.

Vezi nota: 794.

[794] *Alexandru şi Pantazi Turnavitu*.

Alexandru TURNAVITU – grec născut la Târnovo, azi Bulgaria. După studii filozofice şi teologice a venit în Ţara Românească pentru a se angaja la Academia grecească unde decenii a predat filozofia până la 1761. Bun observator al societăţii contemporane a scris o serie de epigrame. A decedat la Bucureşti la 25 noiembrie 1761.

Pantazi TURNAVITU – grec a fost profesor la Academia Domnească din Bucureşti. A scris pe la 1780 un lexicon în limbile aplă şi greacă veche. Manuscrisele sale aşteaptă un atent analist care să le asigure aprecierea cuvenită.

Vezi notele: 732, 793.

[795] *Vodă Mavrogheny. Nicolae Mavrogheni*.

Vezi nota: 559.

[796] *Ioniţă PAPUC* – sinistră persoană din anturajul domnului Nicolae Mavrogheni, capabil de tot felul de bufonerii pentru a fi pe placul stăpânului, ca astfel să-şi realizeze operativ scopul de îmbogăţire prin orice mijloace.

[797] *Doctorul Perdicaru* – o persoană care frecventa casa lui Enăchiţă Văcărescu la manifestările literare. Lipsesc date biografice.

[798] *Sf. Sofia* – marea biserică bizantină ctitorită prin preocuparea împăratului Justinian între anii 532-562 care după 1453, anul ocupării Constantinopolului de către otomani, a fost transformată în geamie cu minarete şi, ca atare, crucea de pe cupolă a fost înlocuită cu semiluna, simbolul religiei mahomedane. Cu timpul prin evoluţia societăţii otomane şi mai ales turceşti s-a întronat respectul pentru acest lăcaş, azi interiorul exprimând, pentru o atentă persoană, o coabitare a celor două religii monoteiste.

Iustinian /Justinian/ împărat bizantin 527-565 a manifestat o constantă

preocupare pentru a da Imperiului bizantin trăinicia necesară coordonând campaniile împotriva celor care realizau o permanentă presiune militară predilect dinspre zona balcanică (vandalii, ostrogoții, francii) dar și a persanilor. A ajuns ca prin generalii Belizarie și Narses să stăpânească nordul Africii, peninsula Italică, sud-estul peninsulei Iberice. Intern a reprimat exemplar răscoala Nika în 532. A rămas în memoria urmașilor prin marile ctitorii: Sant 'Apollinaire din Classe; San Vitale din Ravena; Sfânta Sofia din Constantinopol (532-662). A patronat elaborarea: Corpus juris civilis [definit de posteritate: *Codul juridic al lui Iustinian*, incluzând: *Institutele; Digestele; Novellele*.

[799] În toate timpurile istorice consilierii, prin modul de transmitere a unor idei adeseori au înfierbântat spiritele, ajungându-se la conflicte care, ulterior, viața a dovedit-o că nu aveau un temei real. Fie că este vorba de o eroare umană, fie de un joc meschin, perfid condus, rezultatele au fost catastrofale plătit cu vieți umane și distrugeri incomensurabile.

În acest caz Nicolae Mavrogheni, om cu experiența unui ofițer de marină, s-a lăsat adulat, dezinformat și dirijat spre pierzanie de anturajul clientelei sale.

[800] *Coburg. Frederic Saxa COBURG*.

Vezi notele: 246, 307.

[801] *Pitarul Christache*.

[802] *Ghebă* – aici cu sensul de zeghe, manta țărănească lungă, împodobită cu găitane.

[803] *Para* – veche monedă otomană, din argint, care a circulat în țările române. Monedă divizionară egală cu a 100 parte dintr-un leu vechi.

Vezi nota: 742.

[804] *Aza*.

[805] *Poturi* – pantaloni largi în partea de sus și strânși pe pulpe, folosind obielele, împodobiți pe margini cu găitane. Îmbrăcăminte folosită de arnăuți.

Vezi nota: 260, 274, 550, 588, 805.

[806] *Iminei* – pantofi cu vârful ascuțit, de modă otomană, cu căputa înconjurând călcâiul, confecționați din marochin și purtați în trecut de boieri.

[807] *Socorici*.

[808] *Mihai Sutzu. Mihail Suțu* – reprezentant al unei familii de greci venită la nordul Dunării în secolul al XVIII-lea dobândind ierarhic o serie de funcții, devenit domn al Țării Românești din 6 iulie 1783 până la 26 martie 1786, din martie 1791 până la ianuarie 1793, revenind la 8 octombrie 1801 până la 10 mai 1802. A fost și domn al Moldovei din 30 decembrie 1792 până la 25 aprilie 1795. S-a preocupat de reorganizarea breslelor, diminuarea abuzurilor administrației, înlăturarea abuzurilor oștenilor otomani sub comanda lui Pasvantoglu, pașa din Vidin.

[809] *Adrei Papazoglu. Andrei Papazoglu,* tatăl locotenentului colonelului *Dimitrie PAPASOGLU / Pappazoglu/*.

Vezi notele: 64, 786.

[810] Organizație bisericească ortodoxă autocefală, condusă de un patriarh. *Patriarhia din Alexandria* a fost organizată în secolul V împreună cu cele din Roma, Constantinopol și Antiohia. Biserica ortodoxă independentă s-a despărțit la 691 prin hotărârile adoptate de sinodul de la Constantinopol, după câteva secole de dificultăți în raporturile cu episcopia Romei, iar definitiv în 1054 când trimișii Romei au aruncat anatema asupra patriarhului Constantinopolului. La 1439 s-a făcut o încercare de reconciliere. La biserica creștină a răsăritului, ortodoxă, este o egalitate între patriarhii de Constantinopol, Antiohia, Alexandria și Ierusalim care formează un sinod prezidat de cel din Constantinopol. Autocefalia Bisericii Ortodoxe Române a fost recunoscută prin tomus-ul Patriarhiei din Constantinopol în aprilie 1885 care la 1/13 mai 1885 a fost aprobat prin Decret Regal.

[811] *Astăzi* – termen care definește momentul redactării și publicării cărții. Clădirea a dăinuit până la cutremurul din 4 martie 1977 când latura din str. Lipscani parțial s-a surpat în urma nechibzuitelor restructurări ale parterului pentru a înlocui vechile compartimentări ca să fie organizat un mare magazin de cosmetice. Evolutiv, dacă parterul a găzduit restaurante, cantine studențești, magazine, etajele au fost folosite de hotelurile cu diverse denumiri.

[812] *Generalul Michelson* – comandantul trupelor rusești de ocupație la 1806.

[813] *Manaf* – soldat otoman din cavalerie.
Vezi nota: 591.

[814] *Beșlicul* – monedă otomană de 5 parale care a circulat pe teritoriul țărilor române.
Vezi nota: 608.

[815] *Bani falși, calpi* – moneda de aur sau argint având valoarea metalului încorporat pentru cei doritori de venituri ilicite realizau monede din metale ieftine pe care le „poleiau” cu metalul ca cel al monetăriei emitente.
Vezi notele: 755, 816.

[816] *Calpuzanlâc* – falsificator de bani: calp = ban fals.
Vezi nota: 815.

[817] *Alchimist* – persoană care practica alchimia în scopul de a obține din metale obișnuite aur și argint. Tot el căuta și formula magică care să dea oamenilor elixirul tinereții veșnice. Vizând asemenea utopii căutările lor au dus însă și la obținerea unor rezultate pozitive și care au condus la afirmarea chimiei ca știință. De fapt, cele relatate ne pun în fața unui caz tipic de proces al vrăjitoarelor, manifestări caracteristice întregii Europe în secolele anterioare. Cazul de la noi poate fi apreciat ca unul dintre ultimele în analele justiției.

[818] *Instrucțiunii Publice* pentru multe decenii acest minister a integrat două segmente numindu-se *Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice*.

[819] *Clirosul* moștenitor – aici în sensul de angajat.

[820] *Mese* – aici cu sensul de servicii, compartimente de muncă într-o instituție de stat.

[821] *Scriitori* – copiști, caligrafi, precursori ai dactilografelor, operatori ai claviaturii computerelor.

[822] *Cuza. Alecsandru Ioan I CUZA* (8/20 martie 1820, Huși, azi jude'ul Vaslui – 3/15 iunie 1873, Heidelberg, Germania, înmormântat la Ruginoasa, osemintele la Iași în incinta bisericii Trei Ierarhi). Studii la Paris, carieră militară și în aparatul administrativ, revoluționar la 1848, a fost exilat; a participat la acțiunea de informare a opiniei publice europene referitoare la trecutul și aspirațiile poporului român; la revenirea în Moldova a militat pentru Unirea Principatelor, deputat, ales de Adunările Elective ca domn al Moldovei la 5 ianuarie și al Țării Românești la 24 ianuarie 1859 al Principatelor Unite Române, al României din ianuarie 1862.

La 20 noiembrie/2 decembrie 1861 Poarta Otomană a emis Firmanul de organizare administrativă a Moldovei și Valahiei, semnat de sultanul Abdul Aziz, prin care era admisă Unirea administrativă a Principatelor, dar prin nota restrictivă introdusă la sugestia Austriei limita această recunoaștere a Unirii numai la timpul domniei lui Alecsandru Ioan I Cuza.

Cei 7 ani de domnie au constituit o perioadă care l-au solicitat la reformarea radicală a statului pe drumul modernizării, pregătind etapele următoare care au condus la obținerea Independenței de Stat și Marea Unire. În 1860 a venit în Principatele Unite Baligot de Beyne, diplomat francez care a fost angajat ca secretar, șef al Cabinetului domnului A.I.C. După detronare acesta l-a însoțit în exil.

Vezi notele: 204, 369, 366, 411, 458, 769, 784, 895, 911, 935, 1009, 1011, 1102, 1136, 1399, 1501, 1713, 1747, 1752, 1763, 1797, 1864, 2068, 2071, 2087, 2095, 2096, 2098, 2099, 2100, 2105, 2107, 2108, 2110, 2111, 2112, 2373, 2395.

[823] *Gărzii orășenești* – unități militare compuse din călăreți voluntari. Aveau ca principală misiune asigurarea pazei și liniștii într-un oraș.

[824] *Favoriți à la Franz Ioseph de Habsburg* (1840-1916), împărat al Austriei, rege al Ungariei. Purta favoriți de mari proporții.

[825] *Barbă à la Camilio Beuse Cavour* (1810-1861) om politic italian, ideolog și conducător al nobilimii liberale moderate, adept al politicii de unificare a Italiei în jurul monarhiei de Savoia. Sprijinitor al Unirii țărilor române.

[826] *Mundirul* – tunică, făcând parte din uniforma militară pentru sezonul rece. Prin țesătură din lână, desime, și croială asigură atât temperatura necesară cât și efectuarea unor mișcări specifice activităților armei respective.

[827] *Baierile* – curea, șnur menit a menține gluga pe capul purtătorului.

[828] *Ion (Iancu) BREZEANU* (1 august 1869, Micșunești – 1940), actor, celebru interpret al rolurilor din dramaturgia lui Ion Luca Caragiale (*Cetățeanul turmentat, Ion* ș.a.). Contribuții importante la realizarea filmului Războiul Independenței.

[829] *Scuarul* a fost redus prin construirea noilor edificii care flanchează biserica, după 1977. Semnificativ este că la 1940 autorul nu atribuia oricărui petic de verdeață calitatea de parc cum fac edilii zilelor noastre.

[830] *Biserica Zlătari*.
Vezi notele: 38, 99, 725, 786.

[831] *Italianul este un spaniol: VILLACROSSE* ( ) Studii secundare în Spania natală, de arhitectură la Paris. Venind în Bucureşti înainte de 1830 a realizat o serie de proiecte de arhitectură (casele Roșianu și Visa colț cu str. Frumoasă 1830 dispărute) și urbanism (restructurarea planul oraşului Turnu Severin, întocmit de M. von Ott, în 1835, planul pentru Turnu Măgurele, 1836, revizuirea planului pentru Palatul Știrbei din Bucureşti întocmit de M. Sanjouand circa 1835, planurile modificării și adaptării noilor cerințe ale casei lui Dinicu Golescu din Bucureşti pentru a devenii reşedinţă domnească, în 1838, planul clădirii „Casa Oraşului", localul de primărie din str. Bazaca, 1842 pierdută la incendiul din 1847, refacerea bisericii Sf. Gheorghe Nou după incendiul din 1847.

Vezi notele: 786, 1024, 2014.

[832] *Preotul cucernic* era *Toma CHIRICUȚĂ* (6 iunie 1887, Odaia-Bursucani, județul Tutova, azi Galați – 17 noiembrie 1971, Bucureşti). Fiul unui preot Studii secundare la Bârlad, seminarele teologice din Roman și „Veniamin" din Iaşi, superioare de teologie și filozofie din București, specializare în filozofie la Leipzig cu activitate clericală la biserica Sf. Spiridon din Bârlad (1914-1916), confesor militar la Regimentul 52 în campania anilor 1916-1918, preot la biserica Cuvioasa Paraschiva din Botoșani 1919-1927, concomitent și pedagogică profesor de germană și filozofie la liceul „A.T. Laurian" și de pedagogie la Școala normală „Mihail Eminescu": în Bucureşti la bisericile Zlătari 1927-1961 și Popa Tatu, după eliberarea din detenția anilor 1961-1962.

VZT: În cartierul Foișor a fost preot paroh la biserica Foișor, concomitent și director al școlii cartierului pe care s-a preocupat să o edifice și care, în perioada interbelică, a constituit un etalon al dotărilor, al condițiilor de învățământ. La amvon predicile lui erau clare, la subiect, fiind audiate cu mult interes de enoriași și persoane venite special să-l asculte. De un asemenea renume s-a bucurat și la bisericile din centrul Capitalei. După război incomod pentru noul regim a ajuns în detenție, ca apoi să fie reabilitat și din nou apreciatul duhovnic al multora.

[833] *Biserica Zlătari* are racla cu mâna dreaptă a Sf. Ciprian, prăznuit la 2 octombrie.

Sf. Ciprian (circa 200, Cartagina, nordul Africii) familia i-a asigurat o foarte bună pregătire intelectuală. El a dobândit și cunoștințe oculte, vrăjitoria. La 36 de ani s-a creștinat devenind ocrotitor al celor care au avut de suferit de pe urma vrăjitoriilor. A fost hirotonisit preot, apoi episcop pentru 9 ani. A elaborat textele unor cărți de învățătură creștină. Declanșarea persecuțiilor la adresa creștinilor pe timpul împăratului Caius Messius Quintus Decius Traianus (249-251) a fost prins de stăpânitorul Damascului și supus la cazne ca apoi să fie trimis la Nicomedia unde i-a fost tăiat capul. Așa a devenit mucenic al credinței creștine.

[834] *Logofătul Obedeanu* – reprezentant al familiei de olteni implicați în secolele XVI-XIX în viața economică fiind totodată activi ctitori de Sf. Lăcașuri. La biserica Zlătari a fost înhumat în 1853 decedatul Grigore în vârstă de 16 ani fiul logofătului Grigore Obedeanu.

[835] *Marele Logofăt* – era cel care avea răspunderea întregii gospodăriri a țării,

răspunderea realizată cu și prin toți cei care îi erau subordonați ca responsabili ai coordonării resorturilor care vizau economia, sănătate, justiția viața socială, viața spirituală, culturală, apărare, relații externe, transporturi, drumuri, poștă, siguranța persoanelor și a bunurilor.

Marea vornicie – se ocupa cu cârmuirea țării, inclusiv cu problemele juridice. Era condusă de marele vornic, care ocupa locul întâi în ierarhia boierilor din Divan.

[836] *Henri STAHL* (1877 – 18 februarie 1942, București, cimitirul Catolic). Studii universitare, stenograf al Adunării Deputaților, carieră didactică, a predat la Școala Superioară de Război, expert grafic, profesor la Școala de Arhivistică, numismat, membru al Societății Numismatice Române, istoric, scriitor, autor de manuale de limbi străine, stenografie, grafologie.

[837] „*Grand Hotel Lafayette*" – pe respectiva vatră a fost casa vornicului Damaris care, la 1775, a găzduit temporar și pe noul domn Alexandru Ipsilanti până la ridicarea Curții Noi. La început de veac următor au fost proprietatea lui Iordache Golescu. La 1852 în postură de chiriași frații Anton și Vasile Capșa au deschis magazinul „La doi frați" care i-a impus atenției bucureștenilor prin produsele de cofetărie de foarte bună calitate. Efectul va fi că aceștia sub directa coordonare a celui de la treilea frate Grigore vor lua un nou avânt când se vor muta în casa Slătineanului, având din acel moment firma: „Maison Grégorie Capșa – Grande confiserie, hôtel, et restaurant". La 1860 Goleștii vând vechea casă lui Tănăsache Eliad care, demolând-o, ridică ulterior edificiul cel mai modern al momentului pentru a deveni realmente „Hôtel de France", a cărui denumire a evoluat în timp devenind „Hotel de Franța", „Grand Hôtel", „Grand Hôel Lafayette", „Hotel 7 Noiembrie", „Hotel Victoria".

La 1820 era o clădire cu un singur etaj care, după decenii ca nouă construcție, a devenit „Hotel de France", considerat a fi primul hotel al Bucureștiului. Vezi notele: 776, 813.

Arhitectul *George ROSNOVANU* (1851-1906) a proiectat noua clădire a „Hotelului de France". După 1948 a purtat un timp denumirea de „Hotel 7 Noiembrie", apoi, până la cutremurul din 4 martie 1977, s-a numit „Hotel Victoria". Era un edificiu complex cu fațade spre arterele de circulație: Podul Mogoșoaiei, devenită după 1878 Calea Victoriei, strada Mihai Vodă, str. Ilfov, str. Lipscani. La parter avea un mare restaurant și o serie de magazine. Spre strada Lipscani construcția era compartimentată pentru a găzdui mici ateliere-magazine de ceaprăzărie, șepcari, pălării. Anterior anului 1977 a intervenit o modificare care a condus la eliminarea unor pereți la parter pentru a se realiza un mare și elegant magazin de cosmetice, dar care a generat la cutremur prăbușirea respectivului tronson, fapt care a impus demolarea lui. Terenul a fost timp de 2 decenii un spațiu verde existând un fericit raport între clădirea Ministerului de Interne (fosta Vama Poștei), Palatul C.E.C. și biserica Zlătari. După 1990 s-a trecut la construirea unui edificiu de o cu totul altă manieră pentru a găzdui inițial „Bancorex", iar după falimentarea acesteia de către cei care vânau rapida îmbogățire fără muncă găzduiește diverse instituții predilect de factură financiară.

[838] *Alexandru IPSILANTI.*
Vezi și notele: 131, 195, 515.

[839] *Arsenal. Arsenalul Armatei.* Renașterea armatei române a condus la realizarea unui amplu sistem pentru obținerea armamentului și muniției necesare înzestrării unităților constituite. Unirea celor două armate în aprilie 1859 a facilitat luarea unor măsuri pentru asigurarea înzestrării armatei cu cele necesare. A fost începutul. Momentul când s-a pus cu acuitate ca mare parte din cele necesare să fie produse în țară a fost după 1859. În 1864 a fost organizată direcția stabilimentelor militare, având inițial un singur stabiliment cu trei secții: pirotehnie, arsenal și fabrica de pulbere. Acestea, la 1873, s-au despărțit și dezvoltat dând naștere la stabilimentele: Pirotehnia Armatei. Arsenalul Armatei și Pulberăria Armatei. Arsenalul Armatei și-a început activitatea la 1/13 februarie 1861, inițial având misiunea de a asigura reparațiile curente la piesele din dotare. Pe parcursul anilor și-a extins preocupările și posibilitățile de realizare, prin înzestrarea cu aparatură, de piese unicat sau de serie mică, inclusiv prototipuri.

În condițiile primului război mondial a fost deplasat în Moldova, iar în cel de al doilea război mondial a fost dispersat în zona subcarpatică. Un moment de dificultate l-a avut Arsenalul Armatei în anul 1932 când și-a încetat activitatea (18 iunie 1932). Situația a reținut atenția membrilor Parlamentului României care au luat în dezbatere problema, impunându-se rechemarea la muncă a personalului.

După depășirea dificultăților premergători războiului, în condițiile anilor 1939-1945, Arsenalul Armatei și-a diversificat competențele. Este demn de remarcat că din primele momente s-au asigurat condiții ca ideile originale să fie valorificate, multe ajungând să fie invenții sau îmbunătățiri substanțiale la brevetele achiziționate din străinătate. În decursul deceniilor care au urmat războiului de Independență Arsenalul Armatei a avut rolul și de custode temporar al relicvelor capturate, sau a celor din dotarea armatei române scoase din uz care urmau să fie zestrea viitorului Muzeu Militar Național. Din Arsenalul Armatei s-a desprins în secolul XX Arsenalul Aeronautic.

Arsenalul Armatei a fost amplasat pe o mare suprafață de teren, limitată spre nord-vest de strada Mihai Vodă, spre sud de casele de pe străzile Sapienței, Sf. Apostoli, Bateriilor, Vânători, spre vest de casele de pe strada Cazărmii, iar spre nord de strada Uranus. Acest vast domeniu militar era înconjurat de un impunător zid de cărămidă a cărei decorațiune superioară (neogotică) amintea de sistemele fortificate ale veacurilor apuse. A fost maniera folosită de o serie de arhitecți din anturajul lui I. Schlatter care a folosit-o și la „restaurarea” mănăstirii Tismana. Intrarea principală la Arsenalul Armatei era prin strada Uranus.

Vezi notele: 102, 618, 380, 1580, 1815, 2032, 2092, 2093.

[840] *Costake RACOVIȚĂ* comandir de roată.

Lipsesc datele referitoare la Costake Racoviță. Roata de pompieri a fost formularea organizării activității la începuturile existenței pompierilor militari. Roata era supusă comenzii Agiei și avea în compunere șase părți. O despărțire se afla nemijlocit sub comanda comandantului de roată și trebuia să se afle la Agie, iar celelalte cinci se aflau pe lângă fiecare vopsea a orașului sub comanda ofițerilor.

[841] *Cinstitului Divan. Divan sau Adunare Obștească* – instituția menită a fi alături de domn în elaborarea, adoptarea și aplicarea unor măsuri cu urmări

pentru întreaga țară sau categorii sociale, profesionale. Era Consiliul Suprem al țării rezolvând problemele politice, administrative și juridice. El reunea cele mai importante personalități ale țării, fidele domnului, conduitei urmată de acesta. Era considerat a fi sfatul domnesc. În situațiile când urma să fie desemnat un nou domn (sec. XIX) se constituia Extraordinară.

Vezi notele: 93, 98, 163, 175, 180, 256, 262, 351, 355, 437, 473, 536, 548, 716, 835, 898, 995, 1087, 1348, 1359, 1769, 1813, 1959, 1980, 1981, 2333, 2394, 2402.

N.B. a nu se confunda cu notele: 128, 1159.

842 *Tribunal polițienesc* – era menit să judece faptele mărunte ale borfașilor, scandalagiilor, bătăușilor. Crimele, tâlhăriile erau, prin gradul de înaltă periculozitate, predate de agie (poliție) la instanțele de resort.

Vezi notele: 139, 356, 888.

843 *Tulumbe* – instalații plasate pe o căruță pentru pomparea manuală a apei trasă dintr-o sursă de apă (puț, fântână, râu, lac) care asigura jetul preluat de furtunul care o trimitea spre focarul incendiului. Pomparea era asigurată de câte patru oameni voinici.

Vezi notele: 86, 147, 1237, 1298.

844 *Temuta agie* – referință la comportamentul de intimidare ce caracteriza intervențiile celor înrolați sub comanda marelui agă. Dacă el era un paranoic, lipsit de tact și înțelepciune și subordonații ajungeau să se comporte astfel, altfel erau cotați ca incapabili. Pentru epocă figura unui astfel de agă permanent cu gârbaciul folosindu-l în stânga sau dreapta, darnic a lovi pe oricine îi era în cale era la ordinea zilei. Zbirul mahalalelor, orașului era călăuzit de hainele ce le purtau cei ce-i ieșeau în cale. Reverențios, libidinos cu mărimile avea un total dispreț pentru ceilalți, pentru el persoane făptuitoare de rele care meritau tratamentul menit a le corija conduita. Vezi portretul fizic și moral al lui aga Costache Chiorul, tipic pentru cele de mai sus.

Vezi notele: 131, 840, 842, 1973.

845 *Dămăroaia* – neam avut deținea printre altele proprietăți și terenuri la nord de București, în preajma râului Colentina. Extinderea suprafeței orașului spre nord a condus la apariția unui nou cartier care amintește numele vechilor deținători ai terenului.

846 *Constantin. Filipescu Constantin Gh. FILIPESCU* (1804 – 15 februarie 1848). Fiul lui Iordache (Gheorghe) Filipescu. Studii în Franța. Revenit în 1829 în țară a intrat în rândurile oștirii, Miliția pământeană, a contribuit la organizarea primelor unități, avansând până la gradul de colonel. Efor al școalelor, deputat în Obșteasca Adunare, judecător, mare postelnic, mare logofăt al credinței. Pe timpul prezenței lui Pavel Kiseleff în țările române, acesta l-a avut angajat ca secretar particular.

847 *Tist* – ofițer, comandant, căpetenie militară.

848 *Chihaia, Chehaia*.

Vezi notele: 568, 581, 1226, 1287.

849 *Pilul cu 7 capete* – bici, gârbaci cu un mâner scurt de lemn, cu mai multe șuvițe din piele rezistentă (curele sau vână de bou), având la capete biluțe de plumb.
Vezi notele: 848, 936.

850 *Tejghea* – mobilier specific unei prăvălii din trecut care avea menirea de a separa pe cumpărător de vânzător și de a etala produsul la cererea cumpărătorului, asigura condiții de măsurare, tăiere, dacă era vorba de textile, de ambalare.

851 *Vătraiele* – unealtă folosită pentru, menținerea focului în sobă menită a curăța grătarul obținând tirajul arderii materialului combustibil. Era o tijă lungă metalică la un cap cu un mâner din lemn, iar în partea opusă tija având formă de lopățică întoarsă. În acest caz după încălzirea sau chiar înroșirea în foc fiind folosit pentru a provoca arsuri celui supus unei dure anchete, adeseori persoana ajungând să declare și ceea ce nu înfăptuise.

852 *Dașkievici. Vasile V. DAȘCHIEVICI* (29 decembrie 1880 – după septembrie 1950, probabil la mănăstirea Cernica). La 28 de ani s-a încadrat în Poliție ca agent urcând treptele ierarhic ca apreciere a calităților sale, inspector de poliție, chestor. Războiul l-a trăit ca plutonier t.r. în Regimentul 69 Infanterie distingându-se prin bravură în pozițiile frontului de la Nămoloasa. În 1920 a fost recompensat acordându-i-se medalia Bărbăție și Credință, clasa a II-a. În 1921 a început publicarea revistei „Paza" („Paza polițienească, administrativă și socială"). Prin analizele, judecățile întreprinse, articolele au constituit momente de enervare a superiorilor. Ca urmare a dispozițiilor date de generalul Arthur Văitoianu a fost demis din Poliție. A urmat Facultatea de Drept. În 1927 a participat la pomenirea fostului ministru de Interne Vasile Lascăr. A fost membru al Masoneriei, primind însărcinări speciale (Păstrător al Sigiliilor), editor al unei istorii a francmasoneriei în revista sa. În anii dictaturii carliste și-a dat demisia din poliție. A fost un activ scormonitor al relicvelor trecutului, colecționar, istoric, numismat și medalist, anticar în „Casa Cărții" unde își adunase tezaurul de carte și alte relicve pentru a vâna alte și alte rarități. Nu vindea, avea satisfacția să constate interesul altora pentru titlurile deținute. Ultimii ani ai vieții a fost în vizorul securității care-l considera un dușman al regimului instaurat de eliberatorii ocupanți. În al patrulea deceniu publicase Istoricul reședințelor Poliției Capitalei în 1934 și Istoria Poliției Capitalei.

853 *Doamna Bălașa* – în acest caz este vorba de ansamblul ctitorit de către această filantroapă în apropierea Dâmboviței pe Podul Calicilor, devenit de la 8 octombrie 1878 Calea Rahovei nume care a dăinuit până la radicala metamorfoză a zonei când această importantă arteră de circulație a fost obturată de lanțul de blocuri, creându-se tronsoane cu diverse denumiri, biserica cu parcul mult diminuat găsindu-se acum pe strada Sf. Apostoli.

Biserica Domnița Bălașa este o ctitorie a fiicei lui Constantin Brâncoveanu, Bălașa (1693-1752). Componentă a unui ansamblu de binefacere amplificat de urmași în veacurile următoare. În veacul al XIX-lea starea construcției a impus o radicală intervenție care s-a realizat după planurile întocmite de arhitecții Carol Beneș /Beniș/ și Alexandru Orăscu. Alte importante intervenții s-au impus în ultimele decenii ale

veacului XX, în condițiile schimbării nivelului pânzei freatice ca urmare a realizării tunelului metroului.

Vezi notele: 387, 388, 605, 998, 1642, 1674, 1922.

854 *Helmuth MOLTKE* (1800-1891) feldmareșal, teoretician și istoric militar german, colaborator apropiat al cancelarului Bismarck. În acțiunile militare a obținut, ca strateg, victorii împotriva Danemarcei (1864), Austriei (1866) și Franței (1870-1871), trepte care au condus la unificarea Germaniei.

855 Este vorba despre *Alexandru D. GHICA* care a domnit din aprilie 1834 până la 7 octombrie 1842.

Alexandru GHICA (1796-1862, Neapole, Italia, înmormântat la mănăstirea Pantelimon, azi ?) Ban al Olteniei, mare spătar, comandant al milițiilor de la 1828, apreciat de P. Kiseleff este susținut de acesta pentru a ajunge domn al Țării Românești la 1834, domn regulamentar din Țara Românească (aprilie 1834 – 7 octombrie 1842). Domnia i-a fost permanent supravegheată de Rückmann, consulul Rusiei la București, care își aroga calitatea de arbitru în toate problemele ivite pe parcursul anilor de domnie. A fost generată o atmosferă încordată care a avut repercusiuni în relațiile domnie-Adunarea Obștească, conducerea bisericii și chiar cu Rusia care s-a implicat, contribuind la înlăturarea de la tron. Un episod hotărâtor care a condus la înlăturarea sa a fost complotul de la Brăila în care era implicat chiar și consulul Rusiei de la Galați. În anii de domnie a acordat o atenție deosebită învățământului, teatrului, organizării armatei, dezrobirii țăranilor. La înlăturarea de la domnie s-a retras la Viena unde a trăit până în 1853 când a revenit în țară. Peste ani, în momentele premergătoare Unirii a fost desemnat caimacan (4 iulie 1856 – octombrie 1858), ulterior părăsind țara.

Vezi notele: 1030, 1418, 2013.

856 *Vladimir BLAREMBERG* (1811-1846), ofițer belgian, trecut în Rusia și de acolo în Țara Românească în anul 1829. Ajunge colonel. Adjutant al domnului, inginer șef al Țării Românești, inspector al domeniilor. Realizator al planului orașului București, plan cunoscut sub numele de Planul Blarenberg-Râmniceanu. A fost executat în epoca în care s-au preconizat o serie de acțiuni ca alinierea străzilor cu prilejul declanșării operațiunilor de pavare cu bolovani de râu.

Vezi notele: 907, 1665, 1984, 2027, 2045.

857 Edificiu *demolat* după 1950 pentru a face loc noii construcții care adăpostește la parter și la mezanin diverse magazine.

858 *Club Liberal* – în perioada interbelică clubul a fost găzduit la etajul I al clădirii cu fațade spre Calea Victoriei, Bulevardul Elisabeta, azi Carol și str. Edgar Quinet.

859 *Str. Germană* și în București, ca și în alte locuri, străinii dintr-o parte sau alta revenind în locurile natale povesteau concetățenilor cele întâmpinate în decursul călătoriei, făcând multiple aprecieri, incluzând și pe cele referitoare la găzduire, la oameni și locuri unde au fost bine ospătați și cazați sau unde nu s-au bucurat de ospitalitate. La revenire căutau să reia anterioara legătură, iar cei noi veniți se bazau

pe cele auzite. Așa, treptat, o comunitate ajungea să-și realizeze o permanență. Dacă aveau și avantajul unei conversații corespunzătoare vadul era creat. Treptat anumite mahalale, străzi au ajuns să fie denumite după cei care, venind în București, trăgeau la respectivele adrese. Cei de pe plaiurile statelor germane găsiseră bune gazde nu departe de Curtea Domnească și vadul comercial din preajmă. Pentru 8 octombrie 1878 Consiliul Comunal a hotărât o serie de schimbări de denumiri de străzi, urmând ca să amintească generațiilor viitoare evenimente ale Războiului Independenței. Așa ulița, strada Germană a devenit Smârdan amintind de cucerirea importantului punct strategic de către Oștirea Română.

[860] „*Hanul Roșu*” transformat în „Hotel de Valachia” se afla pe ulița Franceză și era amenajat pe vatra vechii Curți Domnești, în colțul dintre strada Șelari și Franceză. Clădirea a fost adaptată pe la 1800, fiind încă menționat la 1852, 1871.

[861] *Inchiziția* – instituție juridică a bisericii catolice creată pentru a ancheta, judeca și condamna pe cei ce manifestau nesupunere față de dogmele religioase. De o soartă asemănătoare se bucurau și cei care condamnau abuzurile clerului. Caznele făceau parte din formele de interogare pentru a stoarce recunoașterea faptelor imputate de la presupușii vinovați. Instituția avea un aparat complex, urmărind recoltarea informațiilor care să permită cunoașterea stării de spirit și înăbușirea încă din faza incipientă a încercărilor de nesupunere.

[862] *Surugiu* – vizitiul care conducea călare pe unul din caii înhămați la trăsura boierească, diligența sau poștalionul.
Vezi notele: 2325, 2386.

[863] *Aba* – țesătură din lână îndesată la piuă, de obicei albă, din care se confecționau haine groase de iarnă.

[864] *Speluncă* – local rău famat, atât prin condițiile oferite ca grad de igienă, confort, liniște, cât și a anturajului, fiind locul unde se regăseau oameni preocupați de rele comportamente.

[865] *Caravansarai* – în lumea orientală han mare menit de a găzdui marile caravane pornite să străbată continente. Prin mijloacele de transport, obiceiuri, comportamente constituiau adeseori un efectiv „turn Babel”.

[866] *Posadă* – în geografie termenul definește un loc îngust obligatoriu de parcurs dacă vrei să treci dintr-o parte în alta. În acest caz probabil referință la suprafețele încăperilor, a coridoarelor, gangurilor, a curții.

[867] *Cloacă* – referință la mizeria acumulată, neîndepărtată la timp dezagreabilă vizual și urât mirositoare.

[868] „*Guide du Voyageur à Bucarest*” francezul Ulysse de MARSILLAC.

[869] „*Hotelul Hugues*” de pe calea Mogoșoaiei a existat anterior anului 1841, în fața lui ridicându-se clădirea Teatrului cel Mare. Era o clădire cu parter și două etaje, cu 40 de camere apreciate la timpul respectiv pentru confortul asigurat de patronul de obârșie franceză, renumit pentru variata bucătărie „europenească”. Restaurantul avea bucătărie franțuzească, românească, germană și rusă.

Era situat între hotelul azi numit „Grand Hotel Continental" și pasajul „Imobiliara".

Vezi nota: 2113.

[870] *Omnibuse* – trăsuri de proporțiile diligențelor, care asigurau transportul călătorilor pe un anumit traseu.

[871] „*Grand Hotel*" din Piața Teatrului Național, cu perspectivă și spre str. Regală (Câmpineanu) evoluând era la 1877 hotelul „*Broft*" iar mai târziu „*Continental*". Aici la 1877 după capitularea de la Plevna comandantul Osman Pașa, rănit în timpul încercării de despresurare de la 28 noiembrie, a fost pornit spre Rusia, cu un popas la București pentru vindecarea rănii *OSMAN Nuri Pașa Ghazi /Leul de la Plevna/* (1837, Amasia, Asia Mică – 5 aprilie 1900, ?). Pregătire și carieră militară în armata otomană. A participat la războiul Crimeii, iar ulterior, în anii 1866-1869, a avut misiunea de a înăbușii răscoala din Creta. General implicat în evenimentele militare din peninsula Balcanică ale anilor 1876-1877. După înfrângerea trupelor sârbe la Saitșar, în 1876, primește comanda armatei otomane care acționa în zona vestică a teritoriului bulgar, având ca punct central sistemul de fortificații reunit în jurul Plevnei. Acțiunile armatelor ruso-române din perioada sfârșitul lunii iulie - prima decadă a lunii septembrie au fost respinse de apărarea otomană. După adoptarea propunerilor domnitorului României, prințul Carol I, de a se realiza o blocadă care să taie posibilitățile de aprovizionare ale oștirii inamice, balanța a început să fie defavorabilă otomanilor, conducând la deznodământul când Osman Pașa a fost nevoit să se predea, la 28 noiembrie/10 decembrie 1877, depunându-și sabia în mâna generalului Alexandru Cernat. Întrucât era rănit a primit primele îngrijiri de la personalul sanitar al armatei române și apoi a fost pornit cu un transport special spre București unde a fost găzduit în hotelul „Broft". Din camera de la etaj a avut prilejul să privească și să salute armata română când, o parte, se reîntorcea în România, în luna decembrie 1877. De aici, după vindecare, a pornit spre prizonieratul de scurtă durată petrecut în Rusia la Cazan. Semnificativ a fost gestul sultanului otoman care a știut să aprecieze faptele de arme ale lui Osman Pașa. În imposibilitatea de a mai fi aprovizionat cu material de război, oameni, alimente și medicamente, deși înfrânt de trupele adverse, a fost avansat ca mareșal al Palatului. În perioada anilor 1878-1888 a contribuit la reorganizarea și dotarea armatei otomane în calitate de ministru de război al Imperiului Otoman. Peste două decenii, în 1897, în războiul cu Grecia s-a distins prin modul cum a comandat trupele în subordine.

Vezi notele: 1195, 1441, 1498, 1501.

[872] „*Hotel Oteteleșanu*" era pe locul unde, în prezent, este edificiul care găzduiește Teatrul „Constantin Tănase". Numele amintește pe omul de afaceri *Ioan Șerban OTETELEȘANU* (1799-1875 an citat în lucrările de referință, însă contrazis de actul testamentar încheiat la 19 martie 1876, cimitirul Bellu), om politic, vornic al Capitalei, carieră juridică, ministru, care în decursul vieții, prin funcțiile deținute și modul de administrare, a realizat o mare avere. Amintim în acest sens veniturile realizate din concesionarea exploatării ocnelor de sare, dar și exorbitantele sume dobândite la jocurile de noroc. Împreună cu Elena Oteteleșanu, născută Filipescu (? – 4 decembrie 1888, cimitirul Bellu) a considerat că actele de caritate vor contribui

la propășirea României, procedând ca atare. a donat Academiei Române moșia de la Măgurele, iar soția a completat donația cu veniturile a altor 3 moșii.

Marele filantrop a prevăzut în testament funcțiunile viitoare ale moșiei de la Măgurele, care, prin preocuparea legatarului executor al celor stipulate și Academia Română ca beneficiară, urma să devină o instituție de binefacere pentru tinerele orfane, acordându-le adăpost, hrană și o bună instrucție ca să devină utile societății.

La 3 aprilie 1893 Ioan Kalinderu, în calitate de executor testamentar, dona Academiei Române imobilele cu veniturile lor ce i-au fost lăsate prin testament de către Ioan Oteteleșanu și Elena Oteteleșanu cu destinația afirmată în Cartea de Danie.

Evolutiv construcția a cunoscut mai multe intervenții, atât la partea constructivă, cât și la cea a dotării. La această acțiune s-a angajat și noul întreprinzător Frascatti.

Casele din București și terasa Oteteleșanu au devenit în timp celebre. Prima cameră era rezervată poeților și actorilor. La 1930 grădina a fost desființată. S-a trecut la demolare pentru a asigura front de lucru pentru constructorii viitorului Palat al Telefoanelor.

Vezi notele: 478, 1404, 1604, 1606, 1617, 1638, 1667.

[873] „*Hotel Lazăr*” valorifica etajul clădirii care la parter adăpostea birtul „Lazăr”, iar ulterior celebra băcănie a lui Dragomir Niculescu. Evolutiv și acest stabiliment, prin schimbarea de întreprinzător, a devenit „Engliterre”.

[874] „*Hotel de France*”.

[875] „*Hotel Pesth*” denumire completă: „*Stadt Pesth*” era situat între pasajele „Vilacrosse” și „Macca”. Camerele de închiriat se aflau la etaj, iar la parter avea o cafenea cu „șantan” ce a dobândit o celebritate în epocă. Spațiile erau frecventate predilect de nemți, evrei și maghiari.

Vezi notele: 145, 206.

[876] „*Hotel d'Orient*” a evoluat din hanul „Trăsnii” care, din 1853, prin cele întreprinse pentru dotare, a devenit hotel. Se afla pe locul azi ocupat de blocul de la intersecția Calea Victoriei, Str. Știrbei Vodă.

La parter avea o cafenea a unui italian care s-a constituit un prim etalon, preluând specificul cafenelelor occidentale. Mai târziu aici a fost, la parter, și o bodegă ce a devenit subiect literar pentru I.L. Caragiale. Clădirea a fost demolată la 1897 pentru a fi edificat hotelul „*Splendid*” a cărei construcție a fost bombardată la 4 aprilie 1944. Ultima lovitură distructivă primind-o la 24 august 1944.

Vezi notele: 1858, 2271.

[877] *Episcopiei* – referință la o mare suprafață de teren care a aparținut Episcopiei Râmnicului până la treptata înstrăinare.

Terenul, cândva în afara orașului, devenise la un moment dat o mare livadă cu vișini, care, îmbătrânită, a căzut tăiată de secure pentru ca vel vistiernicul Mihail Cantacuzino să ridice o bisericuță și chilii ca metoh al Episcopiei Râmnicului, înființând aici și o școală românească ce a dăinuit până la 1838, activitatea fiindu-i curmată ca urmare a distrugerilor provocate de marele cutremur.

Ulterior terenul a fost achiziționat de Societatea de Echitație care a pornit cu

avânt la edificarea unui mare manej, acțiunea capotând după săparea și realizarea fundației. Lipsa fondurilor a determinat respectiva societate să vândă terenul dorit de societatea Ateneului Român. Era instituția care s-a constituit ca rezultat al preocupărilor de ridicare culturală a poporului român, obiectiv major al generației de la 1848, înfăptuitoarea Actului Unirii din 1859 și a suitei de reforme care au deschis drumul spre modernizarea societății românești. Ca atare, în al șaptelea deceniu (25 ianuarie 1865) au fost puse bazele societății Ateneul Român de către Constantin Esarcu, V.A. Urechia, Nicolae Crețulescu, ș.a. care, de la începuturi modeste, activitatea fiind găzduită în casele Ghiculeștilor (Costache Ghica) din apropierea grădinii Cișmigiu, la intrarea principală de atunci, astăzi Piața Valter Mărăcineanu. A ajuns, prin activitățile desfășurate, prin capacitatea de atracție a noi și noi participanți, la nevoia stringentă a unui local corespunzător. La acțiunea de strângere a fondurilor necesare, chemarea mobilizatoare a lui Constantin Esarcu „Dați un leu pentru Ateneu!", răspunsurile au fost prompte, mijloacele variate de colectare conducând la o participare solidară a tuturor românilor, fapt care a permis ca între anii 1886-1888 să se desfășoare lucrările de construcție ale palatului după proiectul arhitectului francez Albert Galleron, având colaborator pe arhitectul român Constantin Băicoianu. Aceștia au fost obligați de fundația construcției începută, dar abandonată a unui manej de echitație, să dea o formă circulară zonei centrale a edificiului menit să adăpostească sala centrală pentru manifestări.

În iulie 1872 Consiliul Comunal al Capitalei a decis ca pe locul respectiv să fie înălțată o coloană monumentală evocatoare a anteriorului metoh al Episcopiei Râmnicului. A fost o acțiune de amplă eradicare a zonei, vechile ziduri fiind înlăturate prin demolare. Pentru realizarea coloanei a fost primit în septembrie 1872 proiectul întocmit de arhitectul-antreprenor Alexis Godellot. În luna noiembrie 1874, la numai câteva zile după „dezvelirea" statuii ecvestre *Mihai Viteazul* a avut loc și dezvelirea coloanei. Terenul a fost achiziționat de amatorii de hipism doritori de a avea un loc de manej. Ambițioasa dorință implica însă mari cheltuieli și, ca atare, după efectuarea săpăturilor și turnarea fundațiilor n-au mai fost banii necesari ca lucrările să fie continuate. Timp mai bine de un deceniu terenul a fost din nou o problemă pentru edilii Capitalei aflată în plin proces de metamorfozare pentru a deveni reala emblemă a tânărului stat independent. Cum ateneiști își doreau un teren de construire a preconizatului sediu propriu care să fie central și nu prea departe de locul unde își începuseră frumoasa misiune de luminători prin actul cultural, atenția le-a fost reținută de terenul fostului metoh. Astfel demersurile întreprinse s-au finalizat prin luarea în stăpânire și trecerea operativă la acțiunea de elevare a edificiului mult dorit. În jurul coloanei a fost amenajată o grădină având o largă deschidere spre Calea Victoriei, care permitea evidențierea arhitecturii noului edificiu. În 1890 harnicul primar, Emanoil Protopopescu-Pake a dispus mutarea coloanei, definită din acel moment de hâtri locuitori ai Capitalei „Chibritul lui Pake". Așa a ajuns, pentru o temporară existență, pe noul bulevard al axului vest-est, în piața de la intersecția cu strada Teilor, care, peste ani, a devenit Piața Rosetti. Ulterior călătoarea coloană va fi din nou mutată pentru a face loc monumentului evocator al personalității lui C.A. Rosetti.

Marea sală circulară a Ateneului Român are diametrul de 28,50 m. și înălțimea de 16 m. La etaj, deasupra vestibulului central este o sală destinată multiplelor funcționalități culturale.

Palatul A.R. a fost inaugurat în mod festiv la 14 februarie 1888, cu care prilej Alexandru Odobescu a rostit un magistral discurs. Societatea a reușit, ca pe parcursul anilor de activitate, să se bucure de prezența celor mai autorizate personalități care, prin specificul preocupărilor, au oferit auditoriului remarcabile expozeuri. De-a lungul timpului spațiile construcției și ale grădinii limitrofe au cunoscut numeroase metamorfoze, oferind, în cadrul edificiului, noi posibilități de extindere a genurilor de activitate, fiind gazda unei bogate biblioteci, a Pinacotecii Statului, a unor expoziții sezoniere, săli pentru muzică și spectacole cinematografice. În cel de al patrulea deceniu, s-a finalizat un vechi deziderat, realizarea marii fresce de către pictorul Costin Petrescu, lucrare care însă, prin modul cum trata istoria poporului român, a cunoscut timp de aproape două decenii (1948-1966) o acoperire care, din fericire, s-a dovedit protectoare până la momentul când istoria națională revenea la matca ei, înlăturându-se toate încercările de slavizare, sovietizare menite a ne integra în lagărul socialist. Au fost tocmai anii, când activitatea a fost curmată, societatea Ateneul Român abuziv desființată, localul fiind atribuit, la 1948, în exclusivitate, filarmonicii „George Enescu". Cu rare excepții, și acelea de natură propagandistică, sala Ateneului Român a mai găzduit și manifestări de amploare dedicate unor centenare de natură culturală.

Vezi notele: 392, 478, 1811, 1851.

878 *De azi* – formularea se referă la anul 1943.

879 „*Grand Hotel du Boulevard*" denumirea inițială „*Hotelul Herdan*", evocându-l pe învestitorul construcției, Jacques Herdan, giuvaergiu, care a considerat realizarea unei asemenea construcții ca un bun plasament al banilor câștigați. A fost proiectat de arhitectul Alexandru Orăscu și construit la cumpăna deceniilor 7-8 din veacul al XIX-lea. La numai câțiva ani de la inaugurare întreprinzătorul a făcut o nouă investiție introducând cele mai moderne dotări ale timpului pentru a-i mări gradul de confort. Terminate lucrările în preajma declarării Independenței de Stat a României, proprietarul a vândut această investiție cu care prilej a fost rebotezat cu actuala denumire. Pe parcursul anilor de existență a cunoscut momente de afirmare ca o unitate prestigioasă, dar și momente când, din varii motive, a fost trecut în conul de umbră. Tocmai o asemenea situație a impus ca în deceniul al optulea al secolului al XX-lea să fie complet renovat și reutilat și astfel readus la nivel de unitate reprezentativă. Din păcate, la parter unde ani de zile spațiul fusese consacrat evolutiv pentru librăriile Alcalay, Cioflec, Academiei a ajuns în ultimul deceniu să fie conjunctural preluat de alte domenii ajungându-se în ultimă instanță la cel alimentar. O lucrare în care să fie consemnate nume și impresii ale celor care au beneficiat de serviciile acestui hotel ar evidenția rolul acestei unități pe parcursul veacurilor de existență.

Vezi notele: 944, 992, 993, 998, 1021, 1789.

880 *Gabriel Leuvielle* adoptând pseudonimul *Max LUNDER* (16 decembrie 1883, Saint Laubé, Gironde, Franța – 30 octombrie 1925, Paris). Absolvent al Conservatorului din Paris, actor comic francez cu activitate în teatrele bulevardelor a debutat în cinematografie în 1905 fiind până la 1914 interpret în circa 100 de filme.

881 *Rigadin*.

882 *Valdemar PSILANDER* s-a alăturat actorului, regizorului danez August Blom în cadrul studioului „Nordisk” realizând o serie de importante filme mute.

883 *Lidia Borelli. Lyda BORELLI* (1884, Rivsrolo Ligjuri, Genova, Italia – ?), actriță de teatru și film, devenind din 1913 prima divă a cinematografiei italiene și mondiale, interpretă ideală a rolurilor de artă.

884 *Lipscanii Noi* – este tronsonul care coboară panta dincolo de Calea Victoriei până la intersectarea cu Splaiul Independenței.

885 *Marchitănii* – mărfuri metalice de mici dimensiuni necesare în gospodărie oferite de marchitani fie pe tarabe fie duse în târgurile ocazionale.

886 *Galeries Lafayette* – numele evocă pe *Marie Joseph LAFAYETTE* marchiz du Motier (1737-1834) general și om politic implicat în evenimentele din continentul nord American și Franța. În procesul de modernizare a comerțului bucureștean s-a procedat exemplar la organizarea unui mare magazin universal care a fost inspirat de cele din occident adoptând și o denumire care să fie de pildă cumpărătorilor români.

887 *Librăria „Socec”* – realizare a lui *Ioan V. SOCEC* (1830, Săcele, azi județul Brașov – 18 septembrie 1896, București, 20 septembrie cimitirul Evanghelic Luteran). Venit de tânăr la București, în 1848, a desfășurat, inițial la firma lui G. Ioanid iar peste zece ani independent, o bogată și prestigioasă activitate de librar și editor. După ce a deprins ABC-ul meseriei la diverși patroni, inclusiv la celebrul George Ioanid, a fondat în 1856 firma „Socec et Co.”, având magazinul pe Podul Mogoșoaiei la intersecția cu strada Lipscani (vatra actualului magazin „Victoria”). Om de inițiativă, bun organizator, a contribuit, în 1864, la înființarea Camerei de Comerț al cărui membru activ a fost în decursul vieții. În 1874 a realizat, împreună cu Teclu, tipografia, fabrica de cartonaje, litografia și zincografia din strada Berzei. Rezultatele obținute l-au impus în atenția autorilor, publicului cititor dar și a unor societăți. Astfel în 1873, la Viena, pentru modul de participare a primit „Diploma de încurajare” iar în 1880 a fost recompensat cu Diploma de Onoare de către Societatea „Concordia Română”. Pentru răspândirea culturii în București, pe splaiul Kogălniceanu (azi Independenței) nr. 35, a realizat „Biblioteca populară I.V. Socec”. Conștient de necesitatea producerii hârtiei de tipar pentru propășirea culturii, a militat pentru înființarea de întreprinderi în țară cum a fost cea de la Letea, Bacău. Titu Maiorescu i-a încredințat firmei sale tipărirea primelor ediții „Eminescu”, contribuind, la timpul respectiv, la completarea fondului pentru întreținerea tratamentelor medicale ale poetului. A fost un creator de „dinastie”, urmașii săi, Jean și Emil, ducând pe mai departe propășirea firmei. Pe locul vechii librării din calea Victoriei, la 1905, s-a trecut la realizarea unei noi construcții.

888 *Gheorghe MEITANI* (? -1835) aromân din Epir a pornit cu fratele Ștefan spre centrul Europei ca să facă avere. Și au făcut, devenind chiar și baron. A venit în Țara Românească unde, inițial, a amplificat averea prin cămătărie.

Împreună cu fratele Ștefan a creat la București prima instituție de tip bancă: Casa Meitani. Afacerile au prosperat până în momentul când au pierdut totul, la deces

fiind om sărac. Fusese proprietar al unei mari suprafețe de teren limitrof la Calea Victoriei, prelungirea străzii Lipscani, străzile Domnița Anastasia și Eforiei. Casa ridicată după 1810 în primele decenii a găzduit conducători ai armatelor de ocupație și diverse instituții ale statului generate de schimbările instituționale intervenite prin aplicarea Regulamentului Organic. Cu caracter definitiv casa a fost preluată de Poliția Capitalei în ultimele decenii ale veacului al XIX-lea (1866). Lucrări ulterioare au contribuit la adaptarea casei Meitani pentru adăpostirea Poliției Capitalei, iar în etapele următoare au fost edificate noile construcții.

Vezi notele: 295, 356, 976, 1037.

889 *Școala Militară* – reconstituirea armatei conform prevederilor Regulamentul Organic a impus recurgerea la cadre din țară, câte s-au găsit, cu experiența dobândită ca participanți la diverse conflicte armate, predilect cele ruso-otomane. S-a recurs și la străini pentru a porni angrenajul viitoarei armate. O prioritate a constitut-o formarea viitorilor militari. Notorie a fost reacția celor formați la școala lui Gheorghe Lazăr care s-au implicat în a urma respectiva pregătire. În primele decenii au fost folosite diverse spații improvizate ce impuneau a se ajunge la construcții adecvate.

Rezultatele au fost incredibile, promovând viitori militari cu o pregătire care la trimiterea pentru perfecționare în școlile străine s-a dovedit demnă a fi apreciată, iar la revenirea în țară au fost cei care, la rându-le, au devenit formatorii generației și care, la 1877, au avut o pilduitoare comportare.

890 *George IOANID* (1817, București – 1907, București), a fost un reprezentativ pionier al comerțului cu cartea din 1838. Avea un magazin cu multe articole în care erau și cărțile. După venirea lui Socec acesta va acționa treptat pentru a le separa, ajungându-se efectiv la noțiunea de librărie. Ca librar-editor era receptiv la orice eveniment. Avea intuiția să aducă pe galantarul magazinului noutățile la zi. Exemplificăm cu evenimentul războiului Crimeii când tipărirea unei hărți a zonei confruntărilor armate permitea celor interesați să înțeleagă mersul campaniei militare. Veniturile i-au permis achiziționarea, în 1856, a unor terenuri care, la timpul respectiv, se aflau în afara teritoriului Capitalei. Pe timpul lui Constantin Brâncoveanu fuseseră proprietatea lui David Corbea și ajunseseră în timp să fie ale lui Pană Băbeanul de la care le-a cumpărat plătind 2.100 galbeni. Pentru bucureșteni zona era cunoscută și cu denumirea de Grădina Breslea, loc de escapade, petrecerile făcându-i faima. Noul proprietar a devenit un renumit grădinar, terenul valorificându-l cu legumicultură, pomicultură, viticultură. Spre sfârșitul vieții a făcut demersuri să parceleze respectiva suprafață. L-a abordat chiar pe arhitectul Ion Mincu și resorturile din cadrul Primăriei Capitalei, însă problema a revenit spre rezolvare urmașilor după decesul său. Putem să-l considerăm un vizionar în privința extinderii Capitalei, peste decenii moștenitorii au trecut la parcelarea marii proprietăți generând cartierul rezidențial al perioadei premergătoare dar mai ales post Războiului Mondial.

Este evocată și preocuparea lui în postura de horticultor. Plantase 26 specii de pomi fructiferi. Toate anotimpurile ofereau în zonă priveliști deosebite, mai ales în zona luncii Bucureștioarei.

891 *Dimitrie RACOVIȚĂ* (1755-1823) – vornic, căsătorit cu Smaranda Ipsilante.

[892] *Mihai CANTACUZINO* spătarul. A sprijinit noul stil arhitectonic care caracterizează epoca brâncovenească.

Vezi notele: 787, 1750, 1811.

[893] Expresie derivată din „*habent sau fata libelli*", atribuită lui Terentianus Maurus (*Cărțile își au soarta lor*); în acest caz, locurile au și ele soarta lor.

[894] *Alexandru PROZOROVSCHI* – cneaz, general rus, guvernator al Țării Românești în timpul ocupației de către trupele ruse din august 1807 până la 1 martie 1808. A fost fidel politicii de rusificare a teritoriilor unde călca cizma armatei țariste, alcătuind un perfid plan, în 1810, de stimulare a localnicilor să participe la procesul de rusificare treptată, folosind termeni înșelători ca Unire, Independență cu sprijinul țarului care se preocupa de soarta lor și a urmașilor lor.

Clasica armă a persuasiunii care din păcate a generat urmări catastrofale (pierderi teritoriale, deportări, maltratări, modificări structurale a demografiei).

Vezi notele: 139, 356, 888.

[895] *Prefectura Poliției Capitalei* – este formula adoptată în anii importantelor reforme după Unirea din 1859. Alecsandru Ioan I Cuza informându-se despre situația din alte țări europene a adoptat formula franceză înlocuind Agia cu Prefectura Poliției Capitalei.

Consemnăm câteva nume de persoane și perioade când au coordonat ca prefecți ai Poliției Capitalei activitatea acesteia:

Colonelul Dimitrie Kretulescu (1824-1874, București, cimitirul Bellu, figura 6, locul 17), pregătire și carieră militară finalizată cu gradul de general. Colonelul a fost prefect în perioada 3 septembrie 1859-12 aprilie 1860.

Mișu Marghiloman. Mihail Dumitrache Marghiloman (1819-1880, București, cimitirul Bellu, figura 22, locul 18), a fost prefect în perioada 13 aprilie 1860 – 9 iulie 1861.

Maiorul Nicolae Haralambie a fost prefect în perioada 9-22 iulie 1861.

Colonelul Emanoil Boteanu. Emanuil Constantin Boteanu (1812-1891), a fost prefect în perioada 22 iulie 1861-1 februarie 1862.

Colonel Nicolae Ștefan Bibescu (1818-1888) a fost prefect în perioada 24 martie – 24 iunie 1862.

Cei care au urmat sunt prezentați în notele care urmează mai jos.

[896] *Adrianopol* – oraș în vestul Turciei Europene, situat pe malurile fluviului Marița. A fost întemeiat de împăratul roman Adrian. Cucerit de otomani la 1361, a devenit capitală până la cucerirea Constantinopolului în anul 1453. În urma războiului ruso-otoman din anii 1828-1829 aici s-a încheiat pacea care, pentru țările române, a însemnat înlăturarea monopolului economic impus de Poarta Otomană. Tot cu acest prilej au fost restituite teritoriile de la nordul Dunării, transformate de otomani în raiale. Astăzi orașul se numește *Edirne*. În vechile documente românești este numit Udriu.

[897] *Pavel Dimitrievici KISELEFF.*

Vezi notele: 355, 1037, 1999.

898 *Divanul Munteniei* – este o formulare incompletă făcând referinţă la teritoriul de până la Olt. De fapt era al Ţării Româneşti care avea în compunere teritoriile Munteniei şi Olteniei. Aparent o asemenea „eroare" costă atunci când interese hrăpăreţe caută orice prilej de a valorifica formulări incomplete pentru a-şi însuşi ce nu le aparţine.

Formulare uzitată şi în perioada premergătoare anului 1990 ce uşor s-a „înrădăcinat" la învăţământul politic şi se colportează şi în prezent.

899 *Până la moarte* în 1835.

900 *Radu S. ROSETTI* /pseudonim *Udar*/ (1820, Bucureşti – 13/14 martie 1868, Bucureşti). A ocupat funcţii juridice şi administrative la Craiova, prefect la Gorj, prefect la Argeş, prefect la Brăila, director general al temniţelor, membru în Curtea criminală. Conducător (agă) al Poliţiei în anii 1849, 1855 şi prefect energic şi bun administrator al Poliţiei Capitalei în perioada 25 iulie 1862 – 11 iulie 1863, când publicistul însă, devenind ostil domnului A.I.C., a fost înlăturat. După detronarea acestuia redevine prefect al Poliţiei Capitalei până la moarte timp de 2 ani. A fost un activ publicist.

901 *Dimitrie R. ROSETTI /Max/* (17 aprilie 1850, Bucureşti – 1934, Bucureşti, cimitirul Bellu, parcela 30, locul 3). Fiul lui Radu Rosetti. A urmat liceul „Louis-le-Grand", din Paris, fără a-l termina, apoi doi ani la „Şcoala de Ştiinţe politice şi administrative" din Paris. A revenit în ţară la 1876, ocupând funcţii administrative ca apoi să treacă în redacţia ziarului „Românul", publicând cu pseudonimul *Max* şi în alte organe de presă. Pentru teatrele bucureştene a scris, a tradus sau a prelucrat o serie de piese. La 1888 a fost numit onorific membru în comitetul teatrelor. Om politic, deputat.

902 *Radu D. ROSETTI* (18 decembrie 1874, Bucureşti – 1964, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 77b, locul 30). Fiul lui Dimitrie Rosetti /Max/. Pregătire şi carieră juridică, decan al baroului judeţul Ilfov, filozof, poet, epigramist, dramaturg, note de călătorie, memorialist, traducător, publicist.

903 *Pavel ZĂGĂNESCU* (1815, Râmnicu Sărat – 17 ianuarie 1897, Bucureşti). Carieră militară din 1821. Ofiţer din 1845. Participant, ca locotenent, la apărarea revoluţiei de la 1848 în fruntea unei unităţi de pompieri. Închis la 1849 pentru activitate politică, este reprimit în armată în anul 1852. La 1861 inspector al frontierei Dunării. A fost avansat până la gradul de colonel, primind misiunea de a organiza unităţile de grăniceri. Inspector al Gărzii Civice. Demisionând din armată, intră în viaţa politică, deputat. Între 3 februarie şi 31 iulie 1869 a fost numit de către Mihai Kogălniceanu prefect al Poliţiei Capitalei.

Vezi nota: 934.

904 *Constantin /Costică/ MANU* (1836-1907), implicat în coordonarea multor prefecturi de judeţe (Olt, Ilfov, Vlaşca, ş.a.). Voluntar în campania 1877-1878. Om politic conservator, deputat, senator, prefect de poliţie în perioada 1 august 1869 – 7 mai 1870.

[905] *Radu Dinu Mihail* Prefect al Poliției Capitalei între 13 mai 1877 – 27 martie 1879 și 19 iulie 1879-19 martie 1885. Vezi nota: 844.

[906] *Vasile Nicolae HIOTTU* (1830-1897, București, cimitirul Bellu, figura 8, locul 4), prefect al Poliției Capitalei în perioadele: 8 mai – 8 decembrie 1870 și 12 martie 1871 – 17 octombrie 1873. *N.B.* scris și: *Kiot, Hiottu*.

Vezi notele: 673, 933.

[907] *Constantin Moret V. BLAREMBERG* (1838/1839-1886, București, cimitirul Bellu, figura 25, locul 12), fiul colonelului Vladimir Blaremberg și al Pulcheriei Ghica. Tânărul a participat la războiul Crimeii. Carieră militară începută în armata rusă, primit în cea română în 1863 cu gradul de căpitan; adjutant al domnului Alecsandru Ioan I Cuza în 1863. În 1864 a demisionat din armată. Om politic conservator. A fost prefect al Poliției Capitalei între 30 octombrie 1873 – 3 februarie 1875. Participant la Războiul pentru Independență cu gradul de colonel. Adjutant al domnitorului Carol I. căsătorit cu Maria.

[908] *Enăchiță Văcărescu.* De fapt este vorba despre *Ion VĂCĂRESCU* (1836 sau 1839-1914, Paris). Pregătire la Școala militară, carieră militară până în 1866. După 1866, prefect de județe și administrator al Domeniilor Statului, prefect al Poliției Capitalei în perioada 27 februarie 1875 – 14 ianuarie 1876, om politic, deputat. Misiuni diplomatice. Căsătorit cu Eufrosina Fălcoianu (1840-1933).

Enăchiță Văcărescu (la care se referă autorul) (1768-1863) este fiul vornicului Iancu Văcărescu și al Elenei Cantacuzino, implicat în activitate diplomatică.

[909] *Dimitrie Scarlat BĂRCĂNESCU* (1838 – ante 1905) Studii la Viena la Academia Theresiană și în Franța. Ofițer de cavalerie. A fost prefect al Poliției Capitalei în perioada 9 martie – 4 mai 1876. Aghiotant domnesc la 1877-1878.

[910] *Procopie Dumitrescu* 1877, *Ioan Procopie DUMITRESCU* (1845, Paris, Franța - ?), licența în drept. Între 1870-1876 a activat în magistratură. Om politic liberal a fost prefect al Poliției Capitalei în perioada 6 noiembrie 1876 – 15 februarie 1877.

Informații confuze, amintesc pe Ioan D. Procopi (9 iunie 1845 – ?) în calitate de primar al Capitalei în anii 1877-1878; 21 aprilie 1901 – 25 noiembrie 1902 și 21 februarie 1910 – 8 ianuarie 1911.

[911] *Constantin CIOCÂRLAN* (?, Târgoviște, județul Dâmbovița – 24 ianuarie 1893, București, cimitirul Bellu), om politic liberal, implicat în silita abdicare a domnului Alecsandru Ioan I Cuza, membru în Adunarea Constituantă din 1866, prefect al Poliției Capitalei în perioada 16 februarie – 12 mai 1877, guvernator al localității Nicopole în 1877.

Vezi nota: 2117.

[912] *Radu Mihai. Radu MIHAIL* (1837/1840 – 8 aprilie 1894, București, cimitirul Bellu, figura 16, locul 16), pregătire și carieră militară din 1869, general de brigadă. Om politic liberal, prefect al județul Brăila la 1878, ministru al Lucrărilor Publice la 1885, ministru de Interne la 1887. Îi este atribuită și calitatea de prefect al Poliției Capitalei în perioada 1877-1885. A fost numit la 13 mai 1877, misiunea

încetând la 27 martie 1879. Fiind însă rechemat la 19 iulie 1879 – 19 martie 1885. A fost apreciat ca reformator, vigilent, energic.

913 *Dumitru Moruzi. Dimitrie P. MORUZI* (1847- ?), fiul lui Panait Moruzi și al Aglaiei Plagino; carieră militară, participant la campania din 1877-1878 prefect de poliție la București numit la 20 martie 1885, acționând până la 2 martie 1888 și prin sprijin politic a mai primit ulterior această funcție. A fost și prefect al districtului Dorohoi. A fost implicat în acte incompatibile cu statutul instituției, acuzat de opoziție a fi părtaș la o serie de escrocherii. Căsătorit cu Smaranda Cantacuzino.

914 *Sergiu VOINESCU* (1843- ?) pregătire în Școala Militară, sublocotenent în 1861 avansând până la gradul de colonel. Ministrul conservator Theodor Rosetti l-a numit prefect al Poliției Capitalei în 23 martie, acționând până la 28 septembrie 1888. Unele măsuri provocând nemulțumiri în rândurile personalului polițienesc a fost transferat în postul de comandant al Școlii Militare de infanterie și cavalerie.

915 *Mihail Ion RASTI* (1841-1903, București, cimitirul Bellu, figura 48, locul 13). Studii militare, ofițer de cavalerie din 1859, participant la 1875 la războiul Spaniei și în 1877-1878 a ajuns la 1894 general de brigadă. Ca rezervist a fost desemnat prefect de poliție în anii 1891-1894.

916 *Manole Culoglu. Emanoil GULOGLU* (? – 9 septembrie 1896, București). Studii juridice și carieră militară; fost polcovnic al polcului I Infanterie din Garnizoana Craiova. Prefect de județe, secretar general la Ministerului Finanțelor. A fost desemnat prefect al Poliției Capitalei în anul 1895, când a avut și idei năstrușnice propunând renunțarea la cazier și măsurători antropometrice. A fost cel mai bătrân oștean. Înmormântat la 13 septembrie 1896 la cimitirul Bellu.
Vezi notele: 2078.

917 *Paul STĂTESCU* (1844 – 27 ianuarie 1908), inițial a urmat Școala Militară, absolvită în 1866, scurtă carieră militară, merge la Paris urmând studiile de drept. După revenirea în țară inspector administrativ, consilier la Înalta Curte de Conturi, prefect în diverse județe și al Poliției Capitalei în perioada 18 decembrie 1895 – 21 noiembrie 1896, om politic liberal, contestat de conservatori ca bătăuș.

918 *Caton LECCA* (1860- ?) Om politic liberal din 1885, consilier județean la Bacău, deputat și senator, prefect al județul Bacău, prefect al Poliției Capitalei în perioada 22 noiembrie 1896 – 10 aprilie 1899.

919 *Dimitrie Dobrescu Dimitrie /Matache/ DOBRESCU* (1852 – 13 februarie 1934, București, cimitirul Bellu, figura 92, locul 4). Studii și activitate juridică. Avocat al statului la ministerul Domeniilor. Om politic din 1890 a contribuit la înființarea Partidului Constituțional 1891, deputat, senator, Partidul Conservator, după 1918 Partidul Conservator Progresist, prefect al Poliției Capitalei în perioada 16 februarie 1901-15 august 1902, primar al Capitalei 24 martie 1911 – 17 octombrie 1912, ministru, Partidul Poporului.

920 *Emil C. PETRESCU* (19 februarie 1858, București – 1938, București). Activitate de magistrat, din 1890 om politic liberal. Prefect al Poliției Capitalei în

perioada 16 februarie 1901 – 15 august 1902. Activitatea i-a fost caracterizată de bunătate și dreptate.

921 *Ion Gh. SAITA* (1862-1914, București, cimitirul GAMBETTA, figura 34b, locul 6) (1838-1882), lider al burgheziei republicane, organizatorul reprimării mișcării comunarde din provincie în calitatea sa de ministru de interne în guvernul Apărării Naționale a Franței în anii 1870-1871, studii juridice, avocat, activitate în Ministerul Agriculturii, Camera de Comerț, numit de ministrul Vasile Lascăr prefect al Poliției Capitalei în perioada 3 decembrie 1902-21 decembrie 1904 dovedind seriozitate, austeritate, chibzuință în folosirea fondurilor.

922 *Iancu Mitilineu, Ion Mihail MITILINEU* (1868-1946, București, cimitirul Bellu, figura 16, locul 19), studii juridice, avocat, om politic, prefect al Poliției Capitalei în perioada anilor 1910-1913, considerat a fi auster, ministru.

923 *George Corbescu, Gheorghe /George/ CORBESCU* prefect al Poliției Capitalei în anii 1914-noiembrie 1916, până în momentul când administrația a fost nevoită să pornească spre Moldova (noiembrie), procedându-de la o prealabilă desemnare ca prefect al Poliției Capitalei a generalului Alexandru Mustață cu misiunea de a rămâne și contribui la protejarea populației române sub stăpânirea armatelor de ocupație. În zilele dintre 20-30 noiembrie 1918 acesta a devenit un instrument al cotropitorilor, purtându-se ca un zbir pentru a fi pe placul străinilor la sosirea acestora. Sunt concludente în acest sens textele proclamaților elaborate, tipărite, afișate pentru ca oamenii să fie avizați ce-i aștepta la cel mai mic act de nesupunere.

924 *Țigara Samurcaș, Alexandru T. TZIGARA-SAMURCAȘ* (23 aprilie 1872, București – 1952, cimitirul Bellu, figura 1, locul 48). Studii la București, de filozofie la Paris, Berlin, specializare în domeniul istoriei artelor, doctorat la München 1896, cu studii elaborate referitoare la istoria artei vechi românești și al artei populare, carieră universitară la București și Cernăuți, director al Fundației Universitare „Regele Carol I" (1899-1946), organizator și conducător al Muzeului de Artă Națională. A condus revista „Convorbiri literare", publicist, membru corespondent al Academiei Române ales la 3 iunie 1938, îndepărtat samavolnic în 1948, reconfirmat la 2 februarie 1990.

Ocupanții din iarna anului 1916, după ce au realizat o efectivă stăpânire a administrației orașului, au preferat să se debaraseze la 30 noiembrie 1916 de generalul Mustață desemnându-l pe A.Ț.-S. om școlit în atmosfera germană, în postul de prefect al Poliției Capitalei. El fusese lăsat la București cu misiunea de a asigura protecția bunurilor regelui Ferdinand I din Palatul Regal, persoană considerată de ocupanți a fi trădătorul nr. 1 ale intereselor Puterilor Centrale care erau stipulate de tratatele încheiate cu România la 1885 și reînnoite în anii care au urmat până la declanșarea marii conflagrații.

925 *G-ral Er. Nicoleanu, Eracle NICOLEANU.*
Vezi notele: 603, 664.

926 *Col. G. Marinescu 1931-1939, Gabriel M. MARINESCU* (7 noiembrie 1886, Tigveni, județul Argeș – 26/27 noiembrie 1940, penitenciarul Jilava, județul Ilfov, cimitirul Bellu, figura 43, locul 15). Fiul lui Marin din Tigveni. Studii la

Tigveni, București, pregătire și carieră militară. A participat la campania primului război mondial distingându-se în luptele de la Mărăști. Recompensat cu Ordinul Militar Mihai Viteazul, clasa III-a. Ulterior își desfășoară activitatea în cadrele jandarmeriei rurale, colonel 1927, prefect al Poliției Capitalei numit prin decret regal, în iunie 1930 - primăvara anului 1937, fiind integrat în rândurile camarilei regale, general de brigadă 1937, subsecretar de stat, ministru secretar de stat. Arestat de regimul legionar, asasinat de aceștia la Jilava.

Au fost anii când camarila regală manevrată de regele Carol al II-lea a acționat pentru scoaterea Prefecturii Poliției Capitalei din subordinea Direcției Generale a Poliției și chiar a Ministerului de Interne cum prevedea legea din 1929, măsură menită a stopa urmărirea celor întreprinse de către organizațiile legionare. Recompensa a fost asasinarea prefectului.

În anii 1937-1938 Prefectura Poliției Capitalei a fost asigurată de generalul Barbu Părăianu, detașat de la Inspectoratul General al Jandarmeriei.

927 *G-ral R. Modreanu 1939-1940 generalul Rodrig MODREANU* (? -1950). A fost prefect al Poliției Capitalei până la instaurarea regimului legionar. Din februarie și până în decembrie 1941 acesta a fost primar al municipiului București.

928 *G-ral Dona 1940, Generalul Constantin DONA* a fost numit de către ministrul de Interne, generalul legionar Constantin Petrovicescu, ca prefect al Poliției Capitalei până 5 octombrie 1940.

929 *Col. Zăvoianu 1940, colonelul (r.) Ștefan ZĂVOIANU* a fost numit de către ministrul de Interne, generalul legionar Constantin Petrovicescu, ca prefect al Poliției Capitalei de la 5 octombrie la 27 noiembrie 1940, noaptea Sf. Bartolomeu, moment al asasinatului din incinta penitenciarului Jilava a celor care erau pe lista neagră a noului regim.

930 *Radu Mironovici 1940-1941*, a fost numit ca prefect al Poliției Capitalei de la 28 noiembrie 1940 până la 20 ianuarie 1941, moment al declanșării rebeliunii legionare care a condus la înlăturarea acestui regim. Tranzitoriu, pentru zilele 20-28 ianuarie 1941, misiunea de prefect al Poliției Capitalei a fost îndeplinit de către generalul Mitrea.

931 *G-ral Gheorghe Radu 1941-1942*, a fost numit prefect al Poliției Capitalei pentru perioada 28 ianuarie 1941-1942.

932 *G-ral N. Pălăngeanu 1942*, Generalul Nicolae Pălăngeanu a condus Prefectura Poliției Capitalei în perioada anilor 1942-1944.

933 *Costică HIOTT* (octombrie 1861-1941). Fiul lui Vasile Hiott, studii în drept la Paris; publicist, activitate economico-financiară, diplomat, om politic, deputat. *N.B.* scris și: *Kiot, Hiottu*.

Vezi notele: 612, 673, 845, 906.

934 *Mihail Dumitrache MARGHILOMAN* (1819-1880, București, cimitirul Bellu, figura 22, locul 18). Revoluționar la 1848, primar, deputat în Adunarea Ad-hoc; activitate administrativă, prefect al Capitalei de la 13 aprilie 1860 până la 9

iulie 1861 și de la 12 iulie 1863 până la 30 august 1865. Prefect de județe. Pasionat de vânătoare.

935 Generalul Florescu, *Ion Emanoil FLORESCU* (1819, Râmnicu Vâlcea – 9/22 mai 1893, Paris, adus la București, înmormântat în cimitirul Bellu, figura 8, locul 46), fiul lui Matache Florescu și al Tincăi Faca. A făcut studii militare în Franța. La întoarcerea în țară, socrul său, domnitorul Gheorghe Bibescu, l-a însărcinat cu organizarea oștirii Țării Românești. Pentru formarea de cadre înființează, în anul 1846, o școală militară. În 1854, când avea gradul de colonel, participa ca atașat pe lângă armata rusă – ofițer de ordonanță în comandamentele generalilor Lüders și Dennenberg în campania din Crimeea. Ca om politic – ministru în timpul domniei lui Alexandru Ioan I Cuza – de numele lui sunt legate o serie de importante realizări în domeniul dezvoltării și înzestrării armatei române și al pregătirii tuturor cetățenilor pentru a putea participa la apărarea țării în caz de nevoie. A fost prim ministru, deputat, senator, autor al unor studii militare utile tinerei armate române. S-a aflat și printre cei care au pregătit actul Independenței. A sprijinit inițiativele menite să contribuie la pregătirea militară a populației – spre exemplu înființarea Societății Ecvestre. În acest sens era îndreptată și demonstrația despre care este vorba în text, ea urmând să contribuie la popularizarea cailor de curse și la suplinirea rolului dresajului. A fost căsătorit cu Caterina Bibescu, apoi cu Alina Știrbey. Ca om politic, ministru și prim ministru, de numele său sunt legate o meserie de realizări importante care au contribuit la dezvoltarea armatei române și pregătirea tuturor locuitorilor pentru a putea participa, în caz de nevoie, cu competență, la apărarea țării.

Președinte al Societății pentru învățătura poporului român. A lăsat acestei societăți în folosință un mare imobil din București.

Vezi notele: 63, 942, 1549, 1665, 1791, 1852.

936 *Pilă cu șapte cozi* – pil, piluri cu sensul de gârbaci, bici.

937 *Teatrul Alhambra* – se afla pe fosta stradă Bălcescu. Actuala Mândinești. Astăzi sala adăpostește Teatrul de Comedie.

938 *Mareșal* – cel mai înalt rang în ierarhia militară a unei țări. Calitate dobândită de generalul care în timp de război, comandând respectiva armată, a dobândit în luptă pe parcursul a trei luni rezultate remarcabile fiind recompensat cu avansarea în rangul de mareșal.

939 Locul *grădinii de vară „Colos”* a fost ocupat în ultimele decenii de o nouă construcție ce adăpostea înainte de 1989 Casa de Mode U.C.E.C.O.M.

Vezi notele: 139, 356, 888.

940 Spătarul și marele ban *Pană II Filipescu*. La 1747 era mare șetrar, mare postelnic exilat la 1788 împreună cu fiii săi la Muntele Athos. Căsătorit cu Ana Câmpineanu.

941 *Alexandru Radu FILIPESCU Drăjneanul* (1775 sau 1776, București – 1856), fiul lui Nicolae Filipescu, poreclit și Vulpe pentru calitățile dovedite în relațiile cu Tudor Vladimirescu la 1821 ca reprezentant al boierilor. Logofăt al dreptății și

ministru, a participat la realizarea prevederilor Regulamentului Organic. Gheorghe Bibescu l-a făcut mare ban.

[942] *Drajna* – comună în nord-estul județului Prahova străbătută de pârâul Drajna și emisarul său râul Teleajen într-o zonă de dealuri unde omul a viețuit de milenii. Urmele materiale au evidențiat activitatea epocii bronzului prin importanta descoperire a depozitului de seceri din bronz precum și a castrului roman evidențiind importanța drumului de trecere a munților pe la Cerașu, Slon, Tabla Buții. Economic se înscrie în arealul orașului Vălenii de Munte situat la 6 km sud. Ca moștenire a trecutului sunt reprezentative: moara de apă, castelul familiilor Florescu și Cretzulescu.

În 1933 a fost realizată o Troiță de lemn pentru a cinsti memoria Eroilor din Războiul de Reîntregire. Trecerea anilor au marcat starea acestui simbol. În anul 2002 a fost ridicată o cruce de 21 m cu instalație electrică. Amplasată pe unul din dâmburile dominante ale localității este remarcabilă silueta ei în timpul nopții.

Comuna are înglobate 11 sate, reședința fiind în Drajna de Sus. În zona satului Ogretin s-a desfășurat la 13/23-14/24 septembrie 1602 una din confruntările oștirilor conduse de Stroe Buzescu fidel lui Radu Șerban cel ce fusese desemnat domn la 20 octombrie 1601 în tabăra de la Cârstienești a oștirii asasinatului Mihai Viteazul. Este exemplara confruntare de la Ogretin și Teiușani cu fiul hanului tătar coalizat cu oștirea lui Simion Movilă.

[943] *Anton și Vasile Capșa* la 1852, pun bazele magazinului „La doi frați”. Cel de al treilea frate, Grigore, a fost trimis la Paris pentru a învăța meseria de cofetar cu care la revenire printr-o servire exemplară a cucerit consumatorii realizând faima firmei și a familiei.

Vezi notele: 75, 837, 863, 1041, 1139, 1169, 1170, 1171, 1181, 1192, 1220, 1225, 1366, 1419, 1427.

[944] *Leon ALCALAY* (1847 – mai 1920), anticar, apoi librar și editor, inițiator al acțiunii de popularizare a literaturii universale și românești prin intermediul edițiilor populare de tipul „Biblioteca pentru toți”. Evolutiv, de la dulapurile în stradă, a ajuns să aibă un mare magazin la parterul edificiului „Grand hotel du Boulevard”. Prin gradul de cultură, prin modul cum lua o carte în mână, cum o prețuia, mulțumindu-se cu un avantaj minim, cum recomanda alte și alte titluri, tratând problema ce-l frământa pe interlocutor, dovedea respectul pentru clientul cititor. De la el au învățat mulți meseria de anticar, perpetuând-o.

Vezi notele: 188, 879, 992, 993.

[945] *Prelungirea Doamnei* astăzi *strada Eforiei* din Calea Victoriei până la intersectarea străzilor Domnița Anastasia și Brezoianu.

[946] Reamintim că zona fusese *Curtea Domnească* a lui Șerban Cantacuzino, care, fiind în calea drumului „drept” spre Mogoșoaia, a fost străpunsă de traiectul Podului Mogoșoaiei prin ferma decizie a lui Constantin Brâncoveanu.

Vezi notele: 91, 92, 97, 98, 100, 304, 385, 427, 428, 435, 614, 636, 752, 948, 951, 953, 1106, 1107, 1119, 1136, 1505, 1949.

[947] *Legațiune a Rusiei.* Din cancelaria diplomatică a Rusiei obiectivul care urma să conducă Rusia la a ajunge stăpâna vechiului Bizanț impunea o atentă cunoaștere pe respectivul traseu terestru ce se petrecea și ce putea fi util pentru ca intenția să devină o realitate. Ca atare, reprezentanții aflați în misiune în țările române erau implicați în a cunoaște raporturile cu puterea suzerană, defecțiunile în relațiile respective pentru a propune superiorilor modalități de intervenție. A fost un efectiv roi de albine în anii Rusiei pravoslavnice, ca după revoluțiile anului 1917 când, mai ales, puterea sovietelor s-a dovedit totalmente ostilă regimului de la București activitatea să se rezume la rezolvări de probleme umanitare.

[948] *Constantin BRÂNCOVEANU* (15 august 1654 – 15/26 august 1714, ridicat de la București, transportat la Istanbul, anchetat, judecat acuzat ca hiclean, condamnat la moarte împreună cu stirpea bărbătească a familiei, ucis de otomani la Edicule-Istanbul, trupul a fost înhumat temporar în mănăstirea Halchi de unde osemintele au fost aduse în mare taină de Doamna Maria și înmormântate în ctitoria sa din București, biserica Sf. Gheorghe Nou, locul fiindu-i marcat printr-o discretă inscripție gravată pe candela de la căpătâiul său). Era fiul lui Stanca și Papa Brâncoveanu, nepot de soră a lui Șerban Cantacuzino, desemnat domn al Țării Românești de la 28 septembrie 1688 până la 24 martie 1714, când a fost ridicat de otomani. La 1 iunie 1685 punând capăt conflictelor a fost încheiat Tratatul de „alianță veșnică" în Țara Românească și Transilvania.

La 20 iunie 1992 Sinodul B.O.R. a canonizat pe repauzații domnii Ștefan cel Mare și Constantin Brâncoveanu.

În București obârșia era marcată de crucea ridicată pe locul caselor părintești, unde răsculații seimeni i-au ucis tatăl, Papa Brâncoveanu. Pe această vatră, în secolul al XIX-lea, a fost amenajată Piața „Bibescu Vodă", cu o existență efemeră. Crucea a existat până la abordarea zonei pentru construcția metroului în anii '70 când „neglijența" unuia din mânuitorii de utilaje a frânt-o. Ulterior pe locul ei a fost trasată artera de circulație giratorie din perimetrul Peții Unirii. Din inițiativa patriarhului Teoctist a fost realizată o replică a acestei cruci amplasată în zona verde care desparte cele două benzi de circulație a esplanadei, eronat definită de edilii bucureșteni ca „aleea Dealul Mitropoliei". De reținut că prin H.C.M din 23 aprilie 1955 crucea lui Papa Brâncoveanu a fost inclusă pe lista monumentelor istorice (p. 27, poziția 168) „bucurându-se" de protecția cuvenită.

În Capitala Țării Românești gospodarul domn Constantin Brâncoveanu a realizat „deschiderea" arterei de circulație „Podul Mogoșoaiei" tăind drum „drept" de la curțile sale spre zona nordică pentru a-i facilita o legătură „directă" cu drumul Târgoviștei. Pe actuala vatră a palatului C.E.C. a ridicat o biserică cu hramul Sf. Ioan cel Mare și un han.

Vezi notele: 102, 382, 490, 1580, 2031, 2092.

[949] *George D. FLORESCU* (19 mai 1893 – 25 octombrie 1976, București), secretar și director adjunct al Muzeului Municipiului București (1939-1947), cercetător științific al Institutului de istorie Nicolae Iorga, heraldist, genealogist, neobosit cercetător al istoriei orașului București.

[950] *Strada ing. Saligny* – asigură legătura între bulevardul Regina Elisabeta și strada Lipscani. Strada a flancat, din primul deceniu al secolului XX, palatul

Ministerului Lucrărilor Publice, instituție de care este legat ansamblul de lucrări realizate în decursul veacurilor de către Anghel Saligny. Anterior s-a numit Belvedere, pentru a sugera perspectiva oferită spre zona vestică, limitrofă grădinii Cişmigiu. În ultimele decenii localul Ministerului Lucrărilor Publice găzduiește Prefectura Capitalei, Consiliul Municipal și Primăria Capitalei.

Vezi nota: 1939.

[951] *Biserica Doamnei.* Boierul Șerban Cantacuzino a ridicat o amplă casă pentru familia sa. Una din localizări îi atribuie prezența pe vatra unde ulterior au fost ridicate construcțiile găzduind Palatul Prefecturii Poliției Capitalei și hotelul „Herdan". Semnificativă este evoluția moștenirii casei. Ansamblul Curții Domnești era în imediata vecinătate a mănăstirii Sărindarului.

La 1683 pentru Doamna Maria, a doua soție a domnului Șerban Cantacuzino, a fost ridicată o nouă biserică în fosta mahala „a lui Popa Istrate". Pisania evocă fapta. A fost inițial paraclis al caselor domnești, loc de rugăciune pentru doamna Maria. După moartea soțului și înainte de a pleca în exil, la 28 noiembrie 1689 Doamna a închinat-o protector mănăstirii Cotroceni urmând a fi folosită regula athonită a călugărilor greci.

Măsura adoptată de Domnul Constantin Brâncoveanu pentru a realiza o străpungere mai directă între casele aflate dincolo de apa Dâmboviței pentru a-i facilita o operativă părăsire a orașului a condus la trasarea Căii Mogoșoaiei, devenit prin amenajările întreprinse Podul Mogoșoaiei, iar de la 8 octombrie 1878 Calea Victoriei. La data trasării a avut o sinuoasă orientare spre nord determinată de modul cum au fost tratate proprietățile în funcție de raporturile cu deținătorii. Acolo unde anumite adversități anterioare au generat animozități s-a trecut prin respectiva gospodărie. În cazul Curții lui Șerban Cantacuzino traseul a determinat rămânerea la est a bisericii și curtea cu restul construcțiilor la vest.

Edificiul impresionează prin calitățile sale arhitectonice. Planul, soluțiile constructive, elementele decorative, plastica monumentului sunt mărturia unui moment de refacere care a precedat epoca lui Constantin Brâncoveanu. Din păcate edilii Capitalei atât în veacul al XIX-lea, cât, și mai ales, în cel următor i-au ignorat existența acceptând o agresivă prezență a construcțiilor limitrofe.

Vezi nota: 97, 953, 1063, 1090, 1105.

[952] *Șerban C. CANTACUZINO vv.*

Vezi nota: 91 și următoarele.

[953] *Maria Doamna.* Maria Rustea Văleanu este cea de a doua soție a domnului Șerban Cantacuzino. În anii domniei s-a preocupat de actele de binefacere și de edificare a unor așezăminte religioase. În București a realizat în 1683 în cadrul Curții Domnești paraclisul definit acum Biserica Doamnei iar în marginea nord vestică a Bucureştilor a participat la edificarea ansamblului monahal Cotroceni. După prematurul deces al soțului s-a preocupat de aducerea în scaunul domnesc a fiului Gheorghe, formulă neacceptată de marii boieri implicați tocmai de înlăturarea lui Șerban prin otrăvire. A decedat la 1734 la *mănăstirea Dintr-un Lemn*, județul Vâlcea de pe valea Otăsăului fiind înmormântată în incinta de zid a bisericii.

Vezi notele: 97, 951, 1090, 2005.

[954] *Clironomie* – drept de moștenire a unui bun.

[955] *Baronul Gheorghe SACHELARIE* (?, Hristofor – 1838), bancher, consul.

[956] *Miloș OBRENOVICI* – cneaz al Serbiei din 1815 până în 1839 când a abdicat de la tron, revenind în 1858 până în 1860. Întemeietor al dinastiei. A participat la ridicarea la luptă a sârbilor împotriva stăpânirii otomane (1804-1813) și a condus-o pe cea din 1815, devenind cneaz al Serbiei (1815-1839) întemeietor al dinastiei. Adoptând o poziție despotică a nemulțumit pe mulți dintre cei care-i fuseseră alături, fiind nevoit să abdice în favoarea fiului Mihai. După câțiva ani s-a resimțit nevoia de discernământul, puterea lui organizatorică pentru depășirea unor curente dificultăți.

A fost rechemat în 1858 de către Scupșina Sârbă. A revenit pentru doi ani (1858-1860). Este considerat creatorul Serbiei moderne. Între anii 1838-1858 a trăit pe teritoriul Țării Românești.

În perioada părăsirii teritoriului Serbiei a trăit în Țara Românească.

Vezi notele: 1133, 1573.

[957] *Herești* – localitate la sud de București, azi în componența județului Giurgiu. Este vechea proprietate a fraților Cazan și Udriște Năsturel care au edificat o casă din piatră care prin plan, amplasament, materiale puse în operă, mod de finisare, inclusiv decorare constituie pentru jumătatea veacului al XVII-lea o reprezentativă investiție.

Vezi nota: 1573.

[958] „*Recunoștința*” – un eșantion, din alte multele care pot fi date de model cum consecventa diplomație rusă a reușit, ca prin aplicarea unei strategii pe termen lung, să apară ca sprijinitoare a celor aflați sub stăpâniri străine de o altă credință religioasă, fie otomane fie habsburgice.

[959] „*Victoria*” – tip de trăsură luxoasă, caracteristică epocii reginei Victoria a Marii Britanii și a Irlandei (1837-1901) și împărăteasă a Indiei (1876-1901). Prin aspect, formă, suspensie, grad de confort, deschidere panoramică, numărul și valoarea animalelor de tracțiune era un vehicul de paradă impresionant, menit a contribui la etalarea virtuților dinastiei stăpânitoare a supușilor.

[960] ,,*Orlofi*” – cai celebri din hergheliile Rusiei care tractau echipajele marilor demnitari ruși. Impresionați prin talie, eleganță și ușurința cu care îndeplineau sarcina de a trage la trăsură. S-au impus ca trăpași specializați pentru viteză în concursurile de hipodrom. Obținuți prin preocuparea familiei *ORLOV*: I) *Alexei Grigorievici* (1737-1808), carieră militară și om politic rus. A comandat flota rusă împotriva flotei otomane în bătălia de lângă insula Chios, obținând o importantă victorie la 6 iulie 1770. Această biruință i-a adus titlul de ceșnic. *N.B.* a nu se confunda cu ceașnic; II) *Alexe* (1787-1861), carieră militară și om politic rus. General, a comandat armata rusă în 1828-1829 împotriva trupelor otomane. Conducătorul delegației la încheierea păcii de la Adrianopole în 1829, care a solicitat drepturile Rusiei și a impus formula introducerii Regulamentului Organic în conducerea țărilor române.

[961] *Caftan*.

Vezi notele: 129, 191, 252.

[962] *Kalpak, calpac* – căciulă mare de formă sferică sau cilindrică confecționată din piele neagră, tivită cu blană scumpă, A făcut parte din dotarea armatei ruse pentru gradele superioare.
Vezi nota: 622.

[963] *Nagaica, cnut* – bici făcut dintr-o curea de piele sau dintr-o funie având mai multe sfârcuri prevăzute ce alice de plumb prinse la vârf.
Vezi nota: 1472.

[964] *Cazac* – ostaș originar din zona Donului. Efectuând serviciul militar în rândul armatei ruse erau, în general, repartizați la unitățile de gardă. Apreciați pentru calitățile lor fizice și morale.
Vezi notele: 301, 318, 586, 620, 1246, 1470, 2265.

[965] *Baronul FONTON* – ministru plenipotențiar al Rusiei acreditat la București, căsătorit cu una din fiicele lui Constantin (Dinu) Filipescu și a Zoei Ghica.

[966] *Nicolae GIERS* (9 mai 1820 – 14 ianuarie 1895), de obârșie suedez, rusificat. Baron, secretar și apoi consul la Iași și București, consul general, ministru, căsătorit cu o cantacuzină.

[967] *Măgura* din parcul Legației era, de fapt, *panta străzii Eforiei*, mult atenuată în secolul nostru prin lucrări de urbanizare efectuate în zonă.

[968] *Țarul Nicolae II* din dinastia Romanov (1868, Sankt Petersburg – 1918), a condus destinele Rusiei între anii 1894-1917, fiind înlăturat de revoluția din februarie, arestat, „judecat” de elementele bolșevice și condamnat la moarte împreună cu toți membrii familiei. Execuție realizată de oameni atrofiați de băutură și lipsiți de elementare percepte umane. Rămășițele omenești sfârtecate de noianul de gloanțe au fost acoperite cu pământ ca după opt decenii, la momentul prăbușirii U.R.S.S., să se procedeze la depistarea osemintelor și după o atentă cercetare a specialiștilor criminaliști și antropologi să fie realizată o reînhumare efectuată cu participarea înalților prelați ai Bisericii ortodoxe Ruse.

[969] *Țarina* – soția țarului era Alix de Hesse, Alexandrina Fedorovna (1872-1918).

[970] *Constanța* – oraș port maritim la coasta vestică a Mării Negre a constituit pentru demnitarii Rusiei un moment de debarcare din timpul periplului realizat de flota rusă. La timpul respectiv orașul, prin lucrările întreprinse la cumpăna veacurilor XIX-XX, devenise o importantă poartă a țării. Podul de la Cernavodă, traficul feroviar, silozurile preluau pentru exportul maritim avântul agriculturii dar și al industriei, predilect cel al extracției de petrol. Acestea au condus la amplificarea demografică a orașului multiple activități contribuind la prosperarea așezării umane. Totodată, prin plajele amenajate, stabilimentele ridicate, localitatea devenise și o stațiune balneară cu caracter sezonier.

[971] *Regele Carol I Eitel-Frederic-Zephirin-Ludovic de Hohenzollern Sigmaringen.*
Vezi notele: 373, 376, 678, 1499, 1764.

[972] *Regina Elisabeta*, *Paulina Ottilia Elisabeta Luisa de Neuwied* / pseudonim literar *Carmen Sylva* /(17/29 decembrie 1843, Monrepos, lângă Rhin – 18 februarie 1916, înmormântată la Curtea de Argeș), *Doamna și Regina României* studii în familie, a întreprins călătorii în Europa, cunoscând variate aspecte de la cele de la curțile familiilor domnitoare la cele de la sate și orașe. S-a căsătorit la 3/15 noiembrie 1869 cu domnitorul Carol I, ulterior fiind afectată, în 28 martie 1874, de pierderea copilului, principesa Maria; și-a dirijat preocupările spre activități caritabile și culturale, având contribuții majore la susținerea azilului „Elena Doamna", a Societății de binefacere „Elisabeta", a activității creatoare a femeilor în familie, produsele fiind valorificate prin societățile „Furnica", „Munca". Contribuții la organizarea îngrijirii răniților din 1877-1878. Poliglotă, a desfășurat activitate muzicală interpretativă, valoroasă pictoriță și scriitoare, a acordat o atenție deosebită costumului popular românesc, prin exemplul personal stimulând purtarea acestuia. La 4/16 aprilie 1881 a fost aleasă membru de onoare a Academiei Române.

[973] *Stanislav Alfonsovici Poklewsky-Koziell* (30 ianuarie 1868 – 1 aprilie 1937), diplomat rus. Din 1913 ministru plenipotențiar al Rusiei în România, după 1917, neoficial, a reprezentat interesele rușilor până în 1934.

[974] *Sasonow*.

[975] *Dadilov* localitate azi numindu-se Mihai Bravu, în actualul județ Giurgiu, fostă comună rurală în județul Vlașca, situată pe apa Câlniștei, între Călugăreni și Comana, încadrată de păduri.

[976] *Chisele* – vase mici de sticlă, de cristal sau de porțelan în care se serveau delicatese.
Vezi nota: 1761.

[977] *Langustă* – crustaceu de mare, asemănător cu racul dar lipsit de clești, trăiește în apele mării Mediterane. Are o carne foarte gustoasă.

[978] *Cristache CIOLAC* (17 decembrie 1870 București – 26 februarie 1927, București, cimitirul Colentina), lăutar autodidact, instrumentist, violonist virtuos, conducător al unor formații cu care a participat la mari manifestări din țară și străinătate, apreciat în epocă pentru talentul său. Lăutar renumit, apreciat pentru modul de interpretare și pentru repertoriul abordat. Era invitat la marile sindrofii ale epocii.
Vezi notele: 1945, 2366.

[979] *Tulpan* – pânză de bumbac, de lână, de mătase cu țesătură foarte fină, subțire și străvezie, numită și *muselină*. Prin extensie, termenul era folosit și pentru *basmaua* în trei colțuri cu care femeile își acopereau capul.
Vezi notele: 219, 220, 1548.

[980] *Mihai Bravul* – localitate și zonă de pădure în județul Giurgiu. Erau anii la momentul redactării textului când coabitau denumirile *Dadilov și Mihai Bravu*, ultima amintind de conducătorul de țară care, la 13/23 august 1595, obținuse o importantă biruință cu o mică oștire împotriva colosului otoman aflat sub

conducerea lui Sinan Paşa. Raportul de forţe fiind 1/11 determinând strategica retragere în cursul nopţii spre zona subcarpatică pentru a completa efectivele cu care, la momentul oportun, a trecut la acţiune transformată într-o fugă a oştirii otomane, fiecare fiind călăuzit de firescul îndemn: *fuga-i ruşinoasă, dar este sănătoasă!*

[981] *Cimitirul Bellu sau Şerban Vodă* din Bucureşti din faţa căruia se deschid două importante artere de circulaţie rutieră: spre oraşele dunărene: Olteniţa şi Giurgiu.

[982] *Jilava* – comună din judeţul Ilfov, în apropierea municipiului Bucureşti situată pe şoseaua spre Giurgiu. Este situată pe şoseaua de centură a Capitalei creată în urma lucrărilor de realizare a sistemului de fortificaţii menite în concepţia finalului de secol XIX de a apăra oraşul Bucureşti în condiţiile unui conflict armat. Atât tehnica cât şi strategia au cunoscut o radicală metamorfoză în primele decenii ale secolului XX încât la 1916 respectivele lucrări genistice deveniseră inutile, o parte din dotarea tehnică prin adaptări a căpătat alte meniri. La Jilava un fort a devenit penitenciar iar un altul găzduieşte Arhiva Naţională de Film.

[983] *Călugăreni* – localitate în judeţul Giurgiu formată din mai multe sate situate în zona şoselei care traversează fosta zonă mlăştinoasă a Neajlovului şi Câlniştei unde Mihai Viteazul a obţinut o importantă biruinţă împotriva oştilor otomane condusă de Sinan Paşa, la 13/23 august 1595.

[984] *Bateria înhămată* – piesă de artilerie, pe atunci tractată de cai, pregătită pentru marş.

[985] *Rotaşul* – calul înhămat lângă roata şi oiştea afetului.

[986] *Mijlocaşul* – cal înhămat între alţi doi cai.

[987] *Înaintaşul* – cal înhămat înaintea rotaşului. Toate aceste denumiri definesc poziţia cailor în ham pentru a asigura tractarea bateriei de artilerie, purtând în şa şi personalul acesteia.

[988] *Teterişti* – viitorii ofiţeri de rezervă care urmau o şcoală militară cu termen redus în cadrul stagiului. În vechea organizare a armatei, absolvenţii unei şcoli civile beneficiau de reducerea termenului de serviciu militar, în general, făcând armata într-un an. Denumirea este obţinută prin prescurtarea cuvintelor „*tânăr cu termen redus*".

[989] Reluarea *relaţiilor diplomatice cu U.R.S.S.*, în anul 1934, după acordul intervenit între România şi U.R.S.S. în urma tratativelor dintre Nicolae Titulescu şi diplomaţii sovietici, inclusiv *Maksim Maksimovici LITVINOV* (1876-1951), diplomat, comisar al poporului pentru afacerile externe a U.R.S.S. în anii 1930-1939.

[990] *Stema imperială a Rusiei* ţariste avea ca simbol vulturul bicefal. În actualele condiţii evoluţia după destrămarea U.R.S.S. a condus la revitalizarea respectivului simbol heraldic devenit însă „prezidenţial".

[991] *Boloboace, poloboace* – butoaie de diverse dimensiuni.

[992] Ani de zile, la parterul clădirii „*hotelului Boulevard*" a funcţionat renumita *librărie „Alcalay"*, a cărei activitate a fost continuată de librăria „Academiei Române"

până la declanșarea unor lucrări de restaurare a edificiului adaptarea pentru un magazin alimentar. Astăzi aici „funcționează" un perpetuu șantier menit de a consolida, ridica gradul de confort prin dotări de ultimă oră.

Vezi notele: 808, 869, 932, 935, 993, 996.

[993] „*Grand Hotel du Boulevard*".

Vezi notele: 879, 992, 996.

[994] *Corbenii* – erau o familie de boieri din Țara Românească. Printre ei s-a afirmat Vintilă, mare ban, sfetnic de încredere al lui Constantin Brâncoveanu. Un alt reprezentant de seamă al acestei familii a fost Dumitrașcu mare paharnic.

[995] *Vel vornicul Grigore BĂLEANU* (? – 1842).

Vezi notele: 1520, 1597, 1658, 1980.

[996] Terenul viitorului „*Hotel Herdan*" a fost cumpărat, de fapt, în anii 1865-1867. În 1867 au început lucrările de construcție a unei clădiri care, prin proporții, distribuția spațiilor și funcționalitate a fost, mulți ani, cel mai bun hotel al Capitalei.

Vezi notele: 808, 869, 931, 932, 992, 993.

[997] *Herdan* – activ bijutier care a prosperat și a găsit ca formulă de asigurare a veniturilor investirea într-o impunătoare construcție cu menire de hotel, evoluția societății receptivă la cele de peste hotare revendica condiții de cazare competitive ca spații și servicii cu ceea ce ofereau hotelurile din străinătate. Prin darea în folosință veniturile i-au permis noi investiții care, la rându-le, au ridicat gradul de confort al stabilimentului.

Vezi notele: 931, 935, 978, 992.

[998] *Alexandru H. ORĂSCU /Orescu/* (30 iulie 1817, Târgoviște, județul Dâmbovița – 16 decembrie 1894, București, cimitirul Bellu, figura 25, locul 18). Studii secundare la „Sf. Sava" din București, finalizate în 1837, inginer hotarnic în 1840, arhitect, și-a început cariera ca arhitect ajutor al orașului București în 1840, fiind trimis în 1841 cu o bursă acordată de domnul Alexandru Ghica să se specializeze la școlile de arhitectură din Franța la Paris, Germania la Berlin 1843, apoi la München format la școala neoclasicismului, diplomat 1847. La revenirea în țară a fost numit profesor la Colegiul „Sf. Sava" și, în 1848, arhitect șef al orașului București. Rezultatele l-au impus atât în cariera universitară cât și în administrația de stat ca ministru. Bun organizator, a coordonat Societatea arhitecților români în calitate de prim președinte 1891-1894. Ca arhitect s-a remarcat prin proiectarea clădirilor: Universitatea București, Hotelul „Herdan" devenit ulterior „Grand Hôtel du Boulevard", Hotel „Terminus"- Constanța, ridicat în 1882, rebotezat „Continental", „Carol", Școala comercială și Tribunalul din Ploiești, refacerea bisericii Domnița Bălașa din București (în colaborare cu C. Beniș), lucrări încheiate în 1895, preia lucrarea de la Iași începută de J. Freiwald și Gheorghe Asachi, terminând construcția catedralei mitropolitane ortodoxe, clădirea de pe bulevardul Elisabeta adăpostind și sala de cinema „București", ca urbanist a trasat bulevardului Emanoil Protopoescu–Pake. Publicist.

Vezi notele: 792, 818, 853, 879, 932, 937, 993, 998, 1057, 1118, 1613 , 1674.

999 Deşi de la 24 ianuarie 1862 fusese adoptată denumirea *România*, o serie de state din Europa foloseau denumirea stabilită prin statutul din august 1858. Tânărul stat, deşi era încă sub suzeranitatea Imperiului Otoman, acţiona în orice împrejurare să-şi afirme personalitatea şi, ca atare, participarea la expoziţii internaţionale era un bun prilej, uneori fiind acceptată chiar şi abordarea drapelului naţional. Un prim exemplu l-a constituit participarea la *Expoziţia Universală de la Paris din 1867*, organizarea secţiunii române i-a revenit lui Alexandru Odobescu. La revenirea în România a publicat: *Notice sur l' Roumanie.* Considerăm semnificativă experienţa deja dobândită de către cei care şi-au asumat responsabilitatea colectării, ambalării, expedierii, expunerii şi prezentării exponatelor.

Expoziţia Universală de la Viena din 1873 a fost un bun prilej de cunoaştere a realizărilor României, ca urmare a procesului de reformare, atât de către autohtoni, cât şi de către tineretul român aflat la studii în capitala Imperiului Austro-Ungar.

1000 *Theodor D. AMAN* (20 martie 1831, Câmpulung, judeţul Argeş – 19 august 1891, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 33, locul 4) studii de pictură la Craiova, şi Bucureşti cu Constantin Lecca şi Carol Walenstein, specializare la Paris. A revenit la 1858 în ţară. Pictor, gravor, sculptor şi-a început cariera realizând lucrări dedicate evocării istoriei. A participat pentru documentare la războiul din Crimeea. A revenit în ţară la 1858 unde constatând situaţia artelor plastice a trecut la promovarea învăţământului, devenind din anul 1864 director al Şcolii de Belle Arte, concomitent realizând peste 3.000 de tablouri pictate în ulei. El şi-a asumat misiunea realizării schiţelor pentru confecţionarea coroanei, sceptrului pentru încoronarea regelui Carol I, însemnul ordinului „Coroana României". Pasionat şi de muzică casa atelier din strada Clemenţei, astăzi C.A. Rosetti a găzduit adeseori serate muzicale la care amfitrionul era unul din virtuoşii interpreţi ai pieselor muzicale. În anul 1904 la demersurile făcute de Ana Aman statul a cumpărat casa pe care a transformat-o în muzeu, iar atelierul îl acorda prin concurs pentru un artist ce devenea şi custodele ansamblului. Membru postmortem al Academiei Române ales la 10 septembrie 1991.

Vezi notele: 957, 1018, 1041, 1102.

1001 *Vasile, Vasile BOERESCU* (1 ianuarie 1830, Bucureşti – 18/30 noiembrie 1883, Paris, cimitirul Bellu fig. 14, locul 28). Studii liceale la „Sf. Sava", universitare de drept la Paris. Carieră juridică, didactică, diplomatică, om politic, ministru de externe (1873-1875; 1879-1881), publicist. În Adunarea Electivă a Ţării Româneşti i-a revenit misiunea, ca unionist, să prezinte la 24 ianuarie 1859 propunerea alegerii domnului Moldovei şi ca domn al Ţării Româneşti. Era formula prin care fără a încălca Convenţia de la Paris a fost realizată, de facto, Unirea Principatelor. La 1875, trecând peste opoziţia puterii suzerane, a reuşit să încheie cu Imperiul Austro-Ungar prima convenţie comercială în care erau stipulate raporturile de egalitate. A fost momentul, anticipând actul Independenţei de Stat, când reprezentantul României a fost recunoscut oficial.

Soţie: Maria, născută Păucescu decedată în 1931.

Vezi notele: 1776.

1002 *Cezar BOLLIAC* (25 martie 1813, București – 25 februarie 1881, București, cimitirul Bellu), studii la București și Paris, poet, teoretician al poeziei militante, cronicar dramatic, publicist, arheolog, arhivist, numismat, colecționar, folclorist, om politic, revoluționar, participant la evenimentele anilor 1848, 1857, 1859, propagandist, militând pentru Unirea Principatelor. A făcut cercetări pe teren pentru depistarea izvoarelor istorice, arheologice. A fost unul din primii cercetători ai trecutului care a folosit documentul fotografic pentru a ilustra situația unor monumente, anexându-le la rapoartele întocmite. Menționăm, în acest sens, concludenta imagine a bisericii mănăstirii Bucovăț în deceniul șapte al secolului al XIX-lea. A fost un pasionat numismat, colecționar, director general al Arhivelor Statului, sprijinitor al reformelor lui Alecsandru Ioan I Cuza, mai ales în problema secularizării averilor mănăstirești.

Vezi notele: 1102, 1165, 2109, 2110, 2309.

1003 N. BUTCULESCU.

În acest caz însă nu este vorba de Nicolae ci despre *Dimitrie C. BUTCULESCU* (1845, Roșiorii de Vede – 1916, București), fiul pitarului Costache care și-a făcut studiile de drept și arheologie la Paris. A desfășurat o bogată activitate pentru propășirea cooperației în România, evocarea unor evenimente istorice și a unor iluștri reprezentanți ai trecutului. A fost organizatorul unor expoziții interne și internaționale și colecționar.

Vezi notele: 1732, 1793, 2214, 2275.

1004 *Mihail KOGĂLNICEANU* (6/18 septembrie 1817 – 20 iunie/2 iulie 1891, Paris, înmormântat cimitirul Eternitatea Iași, parcela 4/I, rândul 1, locul 7), studii la Iași, inițial în casa părintească, apoi în institutul pensionat „Lincourt", apoi cu o bursă acordată de domnul Mihail Sturdza la Lunéville, Nancy în Franța, apoi la Berlin, având ca îndrumători reprezentative personalități ale științelor anilor 1834-1838. A realizat în acea epocă un compendiu despre istoria și cultura poporului român. A revenit în Moldova la 1838 participând în presa timpului cu o serie de articole definitorii. A colaborat la „Alăuta românească", „Dacia literară". Ofițer în armata Moldovei, aghiotant domnesc, editor de documente, din 1845 începând editarea „Letopisețelor..." până la 1852, director al Teatrului din Iași, profesor de istorie la Academia Mihăileană, la deschiderea cursului ținând un fulminant discurs, care preventiv a doua zi a dus la suprimarea respectivului curs. Publicist și editor de periodice, amintim în acest „Propășirea", „Albumul istorico-litrerar", revoluționar integrat în pregătirea și desfășurarea evenimentelor de la 1848, 1859, 1877-1878, om politic, deputat, ministru de externe (1876, 1877-1879), prim ministru al României (1863-1865), diplomat, reformator al statului, colecționar de carte și lucrări de artă plastică, membru al Academiei Române 16/28 septembrie 1868 președinte al acesteia, donator.

Vezi notele: 842, 903, 959, 1020, 1033, 1094, 1469, 1530, 2234, 2265, 2295, 2326.

1005 *Gheorghe, Grigore CANTACUZINO* (septembrie 1837, București – 23/24 martie 1913, București, cimitirul Bellu, figura 40, locul 30). Urmaș al Măgurenilor, fiu marelui vornic Grigore Iordache Cantacuzino (1800 – 1849) căsătorit cu

Alexandrina /Luxandra/, născută Crețulescu /Kretzulescu/. Studii la București, Florența și Paris, licența și doctoratul în drept, revine în țară la 1862, carieră juridică până la 4 mai 1864, reluată după 11 februarie 1866, magistrat, consilier la Curtea de Apel. Din 1867 integrat în viața politică, conservator, șef de partid, deputat, președinte al Camerei Deputaților la 1888, senator, președinte al Senatului 1894, ministru, de Justiție 1870; de Lucrări Publice, de Finanțe 1873-1876; președinte de Consiliu de miniștri la 1899; 1904-1907; la 1869 primar al Capitalei până la 25 ianuarie 1870 când a fost numit ministru al Justiției. Ca primar a manifestat interesul de a contribui la amenajarea urbanistică, inițiind și amenajarea aleii și construirea monumentalei cișmele de sub platoul Filaretului anticipând viitoarea amenajare a ceea ce a devenit Parcul Expoziției Generale Române la 1906, ulterior numit „Carol I". Mare moșier, Datorită averii colosale a fost poreclit *Nababul*. Investitor în industria petroliferă. Donator la 1877 pentru armată a sumei de 50.000 lei în produse și a organizat un spital în județul Prahova pentru tratarea răniților; filantrop, publicist.

Căsătorit cu Zoe Bibescu (1835-1858), apoi cu Ecaterina Suțu, născută Băleanu.

Vezi notele: 1687, 1748.

1006 *Gheorghe CREȚIANU* (3 octombrie 1829, București – 6 august 1887, Constanța). Studii secundare la colegiul „Sf. Sava" din București. Studii superioare juridice și de litere la Paris ca bursier al Statului Român. În anii studiilor la București și Paris a colaborat la o serie de publicații cu texte satirice, cronici teatrale. A fost jurist, om politic, militant pentru Unirea Principatelor, ministru, gazetar, scriitor, publicist, membru de onoare al Academiei Române ales la 22 martie 1882.

1007 *Carol DAVILA* a avut o colecție de lucrări de artă plastică pe care a pus-o la dispoziția publicului în diverse împrejurări, de la prezența acestor piese în incinta azilului „Elena Doamna", pe care el și soția sa Ana Davila l-au patronat și până la împrumuturile pentru expoziții ocazionale, toate acțiunile menite să contribuie la educarea estetică a contemporanilor. În acest mediu a fost atras ca profesor la școala azilului „Elena Doamna" pictorul Sava Henția. Relațiile cu Nicolae Grigorescu constituie un alt exemplu de trainică legătură cu creatorii de artă plastică a epocii. Din păcate, la un an de la această participare, în 1874, Ana Davila a decedat în urma unui stupid accident.

Vezi notele: 1810.

1008 *Alexandru ODOBESCU* (23 iunie 1834, București – 10 noiembrie 1895, București, cimitirul Bellu, figura 61, locul 37) Studii la București și Paris, scriitor, eseist, folclorist, arheolog, carieră universitară, organizator al învățământului, director al Școlii Normale Superioare din București, A activat în cadrul Ministerului Instrucțiunii Publice și al Cultelor director general al teatrelor, activitate juridică și administrativă, ministru, traducător, publicist, mare proprietar, donator, membru al Academiei Române ales la 10/22 septembrie 1870.

Vezi notele: 816, 877, 938, 999, 1041, 1102, 1261, 1322, 1555, 1616, 1804, 1865, 2008, 2069, 2317, 2378.

1009 *Gheorghe C. FILIPESCU*, zis „*Mareșalul*" (1839, București – 10 septembrie

1902), mare proprietar, adjutant al domnului Alecsandru Ioan I Cuza, mareșal al palatului între anii 1866-1874, senator, apoi reprezentant al României la Petersburg până în anul 1877. De la 1900 la 1902 a fost din nou mareșal al palatului. A fost căsătorit cu Natalia Ghica, apoi cu Lidia Hangerly (1864-1943).

1010 *Carol POPP de SZATMARY /SZATHMARI/* (1812, Cluj - 1888 sau 1889) Studii la Viena, Berlin, Roma, Florența, Paris. În 1842 a venit în Țara Românească la București, desfășurând o prestigioasă activitate ca: pictor portretist, peisagist, de compoziții, grafician, muzician, folclorist, fotograf de artă, reporter de război, poliglot, colecționar de artă.
Vezi notele: 1093.

1011 *Teodor VĂCĂRESCU* (17 aprilie 1842, București – 1914), a făcut studii militare, apoi facultatea de litere. A fost ofițer până la 1864 (în serviciul lui Alecsandru Ioan I Cuza ca ofițer de ordonanță), om politic, prefect, diplomat, mareșal al Curții Domnitorului Carol I, participant la Războiul de Independență.

1012 *Cranach – Branach Lucas* (1472-1553) – pictor și gravor german.
Vezi nota: 2140.

1013 *Tiziano Vecellio* (1472-1576) – pictor italian.

1014 *Tintoretto* (*Jacopo Robusti*) (Circa 1518/1519-1594) – pictor italian.

1015 *Fragonard Jean Honore* (1732-1806) – pictor, desenator și gravor francez.

1016 *Watteau Antoine* (1684-1721) – pictor francez.

1017 *Daubigny Charles Fransois* (1817-1878) – pictor și gravor francez.

1018 La 1859 *Theodor Aman* avea 28 de ani.

1019 Este vorba de *Napoleon al III-lea* (1808-1873), împărat al Franței din 1852 până în anul 1870; din 10 decembrie 1848 și până la 2 decembrie 1852, președinte al Republicii Franceze. La 1 septembrie 1870 a capitulat cu o parte din forțele armate pe frontul de la Sedan, iar la 4 septembrie 1870 a fost detronat.

1020 *Nicolae Grigorescu* după realizarea picturii din biserica mănăstirii Agapia, beneficiind de sprijinul unor intelectuali, în primul rând al lui Mihail Kogălniceanu, N. Grigorescu a primit o bursă de studii în Franța, fapt care i-a permis să locuiască și să lucreze în mediul peisajului de la Fontaibleau în ambianța prezenței a numeroși artiști.

1021 De fapt, numit de la 1873 „*Grand Hotel du Boulevard*".
Vezi notele: 879, 944, 993.

1022 Casa „*Macca*" – a aparținut tot unui negustor, în acest caz de blănuri.

1023 *Gheorghe PAAPA* (? – 22 octombrie 1895), medic din Grecia, cu studii la Viena și Budapesta, stabilit în București. În anul 1830 a făcut parte din primul sfat orășenesc al Bucureștiului, ulterior desfășurându-și activitatea în județul Prahova.
Fiul acestuia, *Gheorghe Gh. PAAPA* (16 mai 1843, Ploiești – 3 iulie 1900,

Bucureşti), absolvent al Şcolii Naţionale de medicină şi cu specializare la Turin s-a evidenţiat ca organizator al unor acţiuni pentru prevenirea epidemiilor şi înfiinţarea unor şcoli pedagogice.

1024 *Pasajul Vilacros* – poartă numele romanizat al *arhitectului Xavier Villacrosse* de obârşie din Catalana, Spania, cu studii de specialitate în Franţa. Drumul refugiului l-a adus pe teritoriul Ţării Româneşti. Multe din amenajările urbanistice de la Bucureşti, clădirile onor edificii s-au făcut şi cu contribuţia sa. Printre acestea clădirea Primăriei ridicată la 1842, dar care a dispărut, la incendiul din 1847.
Vezi notele: 786, 831, 2014.

1025 *I.N. POPESCU Lumină* (16 noiembrie 1878 – 19 februarie 1938, Bucureşti), ofiţer de carieră, doctor în drept, folclorist, publicist. Preocupat de istoria Capitalei a susţinut în coloanele ziarului „Universul" o rubrică de evocare a trecutului, cu date care, ulterior au stat la baza realizării cărţii *Bucureşti din trecut şi de astăzi*, publicată în anul 1935.
Vezi notele: 1345, 1506.

1026 *Schimbări de denumiri* – răspunsul la această întrebare l-a dat în anul 1985 pasionatul cercetător al trecutului oraşului Bucureşti, George Potra în lucrarea *Istoricul hanurilor bucureştene*.

1027 De fapt (?) *Ion CÂMPINEANU* (1798-1863), boier cu idei progresiste, care, pe propriile moşii, a trecut la reforme economice şi sociale. A intrat în armată după 1830 şi a ajuns colonel. Promotor al schimbărilor, a creat Partidul Naţional care şi-a propus să acţioneze pentru obţinerea independenţei Principatelor Române. Ion Câmpineanu a fost unul dintre luptătorii de seamă în Revoluţia de la 1848, pentru activitatea sa fiind condamnat la mai mulţi ani de temniţă. A fost căsătorit cu Ecaterina Dudescu. Fiul lor, *Ion CÂMPINEANU* (1841-1888) a studiat dreptul la Paris, practicând ulterior magistratura; a fost om politic, deputat ministru, primar al Capitalei, guvernator al Băncii Naţionale.
Vezi notele: 454, 1779, 1922, 1983.

1028 *Dragoman* – tălmaci; un percept al Coranului îl oprea pe musulman să înveţe limbi străine, motiv pentru care recurgeau la străini care să le tălmăcească dialogurile cu străinii.

1029 *Burgundia* – menţionată în *Istoria Naturală* a lui Pliniu cel Bătrân, este o renumită regiune viticolă în partea de vest a Franţei; independentă până la 534 când a fost înglobată Franţei în timpul lui Theodebert I (534-548).

1030 *Alexandru GHICA*.
Vezi notele: 794, 855, 1357, 1418.

1031 *Mahon* – esenţă de lemn din regiunea tropicală a Africii şi Americii de culoare brun-roşcată, foarte rezistentă, folosit la confecţionarea mobilelor.
Vezi notele: 1528, 1589.

1032 *Strada Kara Gheorghievici* numită astăzi *Eugeniu Carada* ca omagiu adus unuia dintre întemeietorii Băncii Naţionale. *Eugeniu CARADA* (29 noiembrie

1836, Craiova – 10 februarie 1910, București, înmormântat la Craiova în cimitirul Sineasca), ziarist, publicist, om politic liberal, cu activitate însemnată pe tărâm financiar, susținător al actelor culturale.

1033 *Societatea Filarmonică* a fost o asociație culturală înființată în octombrie 1833 de Ioan Câmpineanu, Constantin Aristia și Ion Heliade Rădulescu. Inițiatorii și-au propus, ca principal obiectiv, afirmarea culturală prin propășirea literaturii și muzicii. A fost desființată în anul 1838, întrucât stăpânirea nu putea accepta ideile care vizau reorganizarea socială și politică. În cei cinci ani de activitate societatea a reușit totuși să contribuie într-o anumită măsură la dezvoltarea conștiinței naționale.
Vezi notele: 84, 768, 1087, 1148.

1034 „*Privileghiuri*" – privilegii care îi asigurau exclusivitate în anumite domenii, înlăturând concurența.

1035 *Hatmanul Constantin CORNESCU* (1793-1851) fiul lui Scarlat Cornescu și al Ecaterinei Ghica. La 1808 era comis, la reînființarea armatei române la 1831 a fost încadrat, fiind promovat până la gradul de maior când a primit alte misiuni în administrația de stat. Membru al Divanului criminal în 1836, deputat între 1836-1839 în obșteasca Adunare, mare logofăt. La 1837 îndeplinea funcția de mare logofăt al treburilor bisericești, sau cum am spune astăzi ministru al Cultelor. La 1842 a candidat la domnie, la 1847 era ministru de Culte. Hatman. Căsătorit cu Caterina Obedeanu.
Vezi notele: 1518, 2052.

1036 *Baronul Petre Ivanovici RÜCKMANN* a fost agent și consul al Rusiei la București între anii 1834-1839. A avut misiunea de a controla activitatea domnului și a întregului aparat de stat pentru apărarea intereselor Rusiei. Misiunea sa se extindea și asupra Moldovei. A fost căsătorit cu Maria Bălăceanu (1817-1881).
Vezi notele: 784, 845, 1950, 2011.

1037 Amplasarea monumentului peste drum de casele Meitani, își afla justificarea în faptul că generalul Kiseleff locuise în acele case în perioada prezenței sale în Principatele Române. Au fost strânși chiar banii necesari, însă corespondența cu ambasadorul Kisseleff a dat o nouă folosință respectivei sume, respectiv a fost amenajată respectiva șosea cu rondurile și zonele laterale.

1038 Conform celor stipulate în Regulamentul Organic, *Obșteasca Adunare* era organul legislativ suprem în Moldova și Țara Românească.
Vezi notele: 846, 1045, 1565, 1566, 1922, 1981, 1983, 2133, 2194.

1039 *Gheorghe /George/ Dimitrie BIBESCU* (1804, Craiova – 1 iunie 1873, Paris). Fiul lui Dumitru Bibescu, mare vornic și al Ecaterinei Văcărescu. Studii de drept la Paris, din 1817 până la 1824 revenind în țară cu titlul de doctor în drept. A intrat în administrația de stat ocupând diverse funcții. Poliglot, cunoscând inclusiv latina și greaca. Apreciat de generalul Kiseleff ocupă diverse funcții superioare în aparatul administrației de stat în timpul prezenței lui Kiseleff în principate ca apoi să călătorească în străinătate, având preocupări publicistice. La revenirea în țară este ales deputat și contribuie la îndepărtarea de la tron a lui Alexandru Ghica. A fost ales

domn al Țării Românești de către Extraordinara Obștească Adunare la 20 decembrie 1842 / 5 ianuarie 1843 și a domnit până la silita abdicare din 13/14 iunie 1848. În timpul domniei sale Rusia s-a amestecat în problemele țării, fapt care i-a impus o mare prudență pentru a nu le oferi acestora prilej de a reintra cu oştile. A intrat în conflict cu Adunarea Obștească. S-a preocupat de redresarea economiei, restaurarea monumentelor, propășirea culturală.

Perioadă în care se realizează în Capitală și în țară o serie de lucrări edilitare menite de a contribui la metamorfoza localităților. A contribuit la pregătirea viitoarei uniri prin desființarea vămilor între Țara Românească și Moldova. A eliberat țiganii din robie. A fost silit în iunie 1848 să demisioneze, conștient că țara va fi invadată de trupele „protectoare" ale Rusiei și ale Puterii „Suzerane" pentru a înăbuși idealurile Revoluției. A părăsit țara pentru a reveni în 1857, participând la lucrările Adunării Ad-hoc. După anii exilului a revenit în țară fiind ale președinte în Adunarea Ad-hoc unde a militat pentru Unirea Principatelor. A fost ales și în 1862 ca deputat, dar a refuzat mandatul trăind în Franța până la accidentul de trăsură din 1873. Cât a domnit a căutat ca să asigure prosperarea țării, cele întreprinse fiind însă atenuate de permanenta presiune din partea protectorilor instaurați după 1829.

Printre altele a acordat atenție vestigiilor trecutului aducând în țară persoane considerate competente pentru a realiza reparațiile cuvenite. După abdicare a părăsit teritoriul țării.

Gheorghe /George/ Bibescu a fost căsătorit cu Zoe Mavrocordat, prin adopțiune Basarab Brâncoveanu, pe care a pus-o în interdicție în noiembrie 1844 (cu care a avut 7 copii), pentru ca la 9 septembrie 1845, la Focșani să se recăsătorească cu Marița Ghica, născută Văcărescu, căsătorită întâi cu spătarul Cristache M. Ghica. Cu aceasta a avut 2 copii.

Vezi notele: 389, 1666, 2054.

[1040] *Șantan* – local de petrecere în care cântăreți și dansatori dau spectacole de varietăți pentru a distra publicul.

[1041] *Sala Slătineanu* era în locul azi ocupat de Casa „Capșa".

Vezi notele: 14, 75, 776, 837, 1611, 1672.

[1042] *Sala Bossel* – construcție existentă până la demolare în zona aflată azi între Teatrul „Odeon" și pasajul „Imobiliara". A servit la găzduirea a variate manifestări culturale.

Vezi notele: 1380, 1385, 2441.

[1043] *Nicolae T. ORĂȘANU*.

Vezi notele: 93, 154, 1898.

[1044] „*O du liber Augustin*" – cântec de petrecere, la modă în epocă, adus de nemții stabiliți sau în trecere prin București.

[1045] *Grizete* – tinere de moravuri cam îndoielnice, dar nu venale.

[1046] *Mitenuri* – mănuși care acoperă numai o parte a mâinii, lăsând liber vârful degetelor.

[1047] *Damicelă* – femeie de moravuri ușoare.

[1048] *Anghimofturi*, *anghemanhturi* carne mai ales de pui, preparată cu sos acru de lămâie.

[1049] „*Mişmaş*" – în acest caz, amestec de băuturi. Termenul defineşte şi amestecul de vin cu apă minerală, în epocă folosindu-se pentru amestecul sifon peste vin termenul de *şpriţ*.

[1050] *Cancanul* – dans excentric de cabaret, la modă în Franţa în a doua jumătate a secolului XIX, executat numai de femei pe o melodie compusă în ritmul cadrilului. Prin manevrarea ritmică a costumaţiei, interpretele ofereau privitorilor formele anatomice. Dans preluat din cabaretele franceze, răspândit în secolul XIX în toată Europa. Este un dans executat de femei pe o muzică adecvată. Într-o epocă în care pudoarea era afişată ca mijloc de protecţie a moravurilor acest dans oferea posibilitatea ca prin mişcarea corpului, manevrarea costumaţiei să fie prezentată fugitiv carnaţia pulpelor respectivelor dansatoare.

[1051] *Abetir, Abitir* – mai bine.

[1052] *Alexandru al III-lea* – a fost penultimul ţar al Rusiei conducându-i destinele în perioada anilor 1881-1894. A desfăşurat o politică de intensificare a acţiunilor de rusificare a populaţiilor înglobate la Rusia prin permanenta preocupare de extindere teritorială.

[1053] *Monte Carlo* – oraş din principatul Monaco aflat la nordul Mării Mediterane, beneficiind de toate valenţele atribuite celebrei Coaste de Azur, este o staţiune balneoclimaterică, turistică, cu concursurile automobilistice valorificând la maximum relieful muntos; construcţii monumentale, numeroase cazinouri şi alte tentante surse de recreare a celor cu mari posibilităţi materiale.

[1054] În fostul local al cafenelei „*Macca*" funcţionează astăzi o covrigărie.

[1055] *Samsar* – persoană care, în calitate de mijlocitor al unei afaceri, ştia cum să discute cu părţile interesate pentru a-şi crea un maximum de profit, catalogat drept comision. Misit. Adeseori realizând un efectiv spectacol din realizarea respectivei tranzacţii, provoca ulterior nemulţumiri ale părţilor, în unele cazuri litigiile ajungând şi în instanţe, unde tergiversarea le era arma cu care operau.
Vezi nota: 1436.

[1056] *Mahjong* – joc de domino chinezesc.

[1057] *Anticaria „Pach"* este sugestiv descrisă de George Potra în *Bucureştii de altădată*, ultimul capitol al cărţii fiind dedicat tocmai anticarilor.

[1058] *Vasile PAAPA* (circa 1819-1884), inginer în 1846, ministru la 1861, filantrop care a contribuit la realizarea de edificii şcolare.

[1059] Edificiul proiectat pentru a servi Băncii Naţionale drept cămin adăposteşte în prezent diverse servicii ale băncii, iar la parter reprezentanţele unor bănci străine şi magazine.

[1060] *Radu Octavian DUDESCU* (10 martie 1894 – 8 februarie 1983), absolvent

al Școlii Superioare de Arhitectură în 1921. Printre edificiile realizate după proiectele sale cităm: edificiul de pe strada Doamnei ridicat pentru Banca Națională, un timp a adăpostit Ministerul Finanțelor. Blocul care adăpostește Teatrul „C. Nottara”, blocul „Zodiac” de pe calea Dorobanți (în colaborare cu arh. Marinescu), Vila „Luminiș” la Sinaia pentru George Enescu (1923-1927), Spitalul Fundației „Elias”, proiectat împreună cu arh. Popovăț Cezar, construit între anii 1934-1936, Monetăria Statului, sedii de circumscripții financiare amplasate pe teritoriul țării, proiecte pentru vile edificate la Eforie Sud, Sinaia ș.a. A colaborat la Monumentul Luptătorilor C.F.R. cu sculptorii Ion Jalea și Cornel Medrea (1923).

[1061] *Petrovici Armis, Scarlat Dimitrie PETROVICI-Armis* (1793-1875) negustor, bancher. Soția Ecaterina născută Scufa d`Artino (1807-1898).

Vezi notele: 1050, 2111.

[1062] *Fustanela* – era o componentă a echipamentul acestor lefegii (mercenari) de origine albaneză, recrutați în Țara Românească de domnitorii fanarioți. În secolul XIX au fost angajați și la casele boierești pentru a asigura paza.

[1063] Pe acest loc s-a aflat vechea curte a domnului Șerban Cantacuzino, evoluția a condus la repetate demolări, reedificări cu variate funcționalități. Ultima relicvă a acestor curții este fostul paraclis, azi cunoscut ca Biserica Doamnei, încorsetată agresiv de construcțiile cu deschideri spre calea Victoriei și Bd. Regele Carol I. O altă relicvă, mai recentă aparținând veacului al XIX-lea este Palatul Așezămintelor Nifon, la parterul căruia era, până la 1990, magazinul „Confecția” al I.C.T.B., etajele erau ocupate de diverse instituții, ateliere ale artiștilor plastici etc. Se preconizează, după redobândirea juridică a dreptului de proprietate, totala dezafectare și trecere la reconsolidarea edificiului, adaptarea pentru valorificarea tuturor spațiilor pentru a găzdui Muzeului Patrimoniului Ecleziastic al Bisericii Ortodoxe Române.

Vezi nota: 97, 951, 953, 1044, 1090, 1105.

[1064] *Obiecte de rococo* – diverse miniaturale bijuterii inspirate din ceea ce a generat stilul rococo, la care fantezia creatorului avea un larg repertoriu de abordat. Prin materialele puse în operă, prin formele sugerate deveneau elemente ale costumației, predilect a doamnelor, care rețineau atenția, ofereau prilejuri de comentarii la sindrofiile unde erau predilect etalate.

[1065] *Împotrivă* – față în față. În acest caz termenul anticipează formula importată vis-à-vis, românizată vizavi.

[1066] *Pentru vecie* – este formula preluată de autor. Realitatea a dovedit că fotografiile vechi se deteriorează în timp, în funcție de prelucrarea în laborator, de substanțele folosite, de expunerea directă la lumina zilei. Ca atare, vechile fotografii au o imagine adeseori vagă, ștearsă.

[1067] *Daghereotip* – vechi procedeu fotografic care fixa imaginile cu ajutorul unei camere obscure pe o placă de cupru argintată, sensibilizată cu vapori de iod și de brom.

[1068] *Fasonul* – aici cu sensul cel mai nou și apreciat model la modă.

[1069] *Guardia Națională* a cunoscut pe parcursul veacului al XIX-lea o semnificativă evoluție, generată din necesitatea de ridicare la lupta de apărare a întregii suflări umane a unei etnii. Astfel la 5/17 mai 1848 participanții la Adunarea de la Blaj au adoptat hotărârea constituirii unei gărzi naționale care să apere pe români de acțiunile ostile, represive ale maghiarilor. Asemenea preocupări le întâlnim și în Principatele Române, apoi în România. Astfel la 17/29 martie 1866 a fost adoptat Decretul privind înființarea „guardiei orășenești" în toate localitățile urbane cu misiunea, ca prin membrii valizi, instruiți, înarmați, să privegheze la paza ordinii.

Comandant al acestor formațiuni a fost desemnat vârstnicul dar experimentatul ofițer colonelul Pavel Zăgănescu.

Pavel ZĂGĂNESCU (1815, Râmnicu Sărat, azi județul Buzău – 17 ianuarie 1897, București, cimitirul Bellu, figura 51, locul 16) fiul căminarului Grozescu. Studii la București cu un dascăl grec, la 1831 a intrat în armată , pregătire și carieră militară, la 1844 a fost mutat în corpul pompierilor unde s-a evidențiat în 1847 la acțiunea de salvare de vieți și bunuri în timpul marelui pârjol care a mistuit o mare parte din mahalalele Bucureștilor. A fost răsplătit la 1847 fiind avansat locotenent. În august 1848 a fost avansat căpitan. Cu acest grad a luat parte la evenimentele din 13 septembrie 1848 care s-au soldat cu confruntarea unității pe care o comanda cu oștirea otomană. Cei 180 de pompieri care se antrenaseră pe platoul din preajma cazarmelor ridicate pe vatra fostei curți domnești, noua curte a lui Ipsilanti, dar care unor repetate și distrugătoare incendii devenise în definirea bucureștenilor drept „Curtea Arsă din Dealul Spirei" tocmai se întorceau de la instrucție când s-au intersectat cu coloana otomană. Emfaza, incompetența și alte multe subiective motivații a dus la declanșarea atacului împotriva micii oștiri a pompierilor și infanteriștilor. Raportul de forță umană, dotare tehnică și experiență de luptă le era totalmente neprielnic românilor. Ei aveau însă demnitatea de a fi oamenii acestei țări și exemplul înaintașilor apărători de glie obliga. N-au stat în cumpănă și spontan au dat riposta cuvenită. Ca atare au dat replica curajoasă, lor alăturându-se și oameni din unitatea de infanterie cu care coabitau în cazarma Alexandria. Fapta de arme, pierderea celor doi ofițeri, 47 soldați uciși precum și numeroșii răniți au intrat în conștiința posterității ca un act de bravură militară, etalon pentru generațiile viitoare. Întrucât la 13 septembrie 1848 s-a aflat în fruntea celor care s-au confruntat cu trupele otomane, în zilele următoare a fost arestat anchetat, judecat și achitat de Curtea Criminală însă exclus din armată de regimul revenit la putere. Fiind îndepărtat de la conducerea unității de pompieri a făcut mai multe demersuri să fie reintegrat.

În 1852, în timpul domniei lui Barbu Știrbei, a fost reprimit la pompieri cu gradul de locotenent, iar din 1858 a fost numit comandant al pompierilor cu gradul de maior. În 1859 a fost avansat colonel, iar din 1861 fiindu-i încredințată ca inspector misiunea de reorganizare și asigurare a cordonului graniței pe Dunăre, din 1868 a primit o altă responsabilitate ca prefect al Poliției Capitalei, iar din 1870 inspector al Gărzii Civice și deputat.

Vezi nota: 903.

[1070] *Ministerul de Război* instituția care după 1831 urma să coordoneze resorturile care să contribuie la efectiva creare a unei armate naționale și care prin

gradul de pregătire, dotare să fie capabilă a da răspunsuri prompte la ceasul marilor solicitări. Pe parcursul anilor care s-au scurs de la 1831 și până-n anii de la finalul secolului XX însă n-a beneficiat de un local propriu, conceput și dotat corespunzător în concordanță cu misiunile și evoluția de orice fel.

1071 *Poildesevre* – vase, porțelanuri de Sévres. (???)

1072 *Bariș* – este o stofă din lână foarte subțire și fină. Prin extensie barișuri: folosită pentru realizarea broboadelor fine, de lână foarte subțiri și ușoare.
Vezi notele: 2259, 2320.

1073 *Bazele algeriene*???

1074 *Nicola I. LAHOVARY* (1816-1883 București, cimitirul Bellu, figura 7, locul 20 transferate osemintele figura 44, locul 16), fiul lui Ion (Iancu) Lahovary și al Bicăi Socoteanu; agă, deputat în Adunarea Ad-hoc, director de minister, senator. Căsătorit cu Eufrosina Iacovaki Teodoru cu care a avut șase copii.

1075 *Anteriul* – haină lungă pe care o purtau boierii în trecut, precum și preoții ortodocși; sutană.
Vezi notele: 220, 270, 467, 1075, 2221.

1076 *Fesul* – acoperământ al capului pentru bărbați, de forma unui trunchi de con, făcut din pâslă sau de postav roșu, uneori împodobit cu ciucure; era purtat de mahomedani și de cei care adoptaseră costumația orientală.

1077 *Ciubuc*.
Vezi notele: 542, 691, 2356.

1078 *Iasomie* – arbust din familia oleaceelor, având înălțime medie de circa 2-3 m. cu lemnul conținând uleiuri eterice. Florile sunt recoltate pentru industria parfumurilor.

1079 *Învârtind mătăniile* – mătăniile sunt mici bile găurite pentru a fi înșirate pe o sfoară de circa 60 cm. Cele mai prețioase și cu aspect deosebit sunt confecționate din chihlimbar, jad. Șiragul este manevrat de către persoana posesoare trecând spre stânga sau dreapta câte o bilă. Oferă manevrantului posibilitatea de a audia sau a reflecta la o problemă care-l preocupă. Pentru vârstnici este un mijloc de a nu ațipi atunci când sunt într-o colectivitate. Se mai poate remarca prezența lor la călugărițele vârstnice participante la slujbele de peste zi.
Vezi notele: 202, 263, 2211.

1080 *Frac*.
Vezi nota: 470.

1081 *Pantazi D. GHICA* (1829 sau 1831 – 19 iulie 1882), fiul lui Dumitru și al Mariei Câmpineanu, A studiat dreptul, a fost avocat, ziarist, scriitor, istoric literar, publicist, căsătorit cu Camille Guiet de Ferviex. (Fernex ?).
Vezi nota: 1663.

1082 *Sbârloi* – păr în neorânduială, zburlit, ridicat, ca un arici.

1083 *Suliman* – fard.

1084 *Carmin* – colorant de culoare roșie de natură vegetală sau animală.

1085 *Surtuc* – haină bărbătească scurtă, confecționată din postav.

1086 *Casa Beizadelelor,* a Coconilor, Casa copiilor de domn, a principilor moștenitori. Prin structură asigura condiții optime pentru viețuire, dar și de receptare a noțiunilor oferite sistematic de către cei care erau meniți de a se preocupa de educarea lor ca viitori participanți la tumultul vieții cotidiene. O asemenea organizare a dobândirii noțiunilor teoretice se împletea armonios cu cele practice aflate în mijlocul naturii, a evenimentelor, inclusiv de natură conflictuală.

1087 *Familia Fălcoianu* era de obârșie din zona fostului județ Romanați. Fălcoienii sunt menționați în funcții în Divan încă din secolul XVI. În secolul XVIII se cuvin amintiți: marele vornic Matei Fălcoianu, Istrate Fălcoianu, mare vistier, șetrar Mincu Fălcoianu ș.a.

1088 *Familia Cornescu* – ramură a familiei Grecianu, prin Radu logofătul, cronicarul din secolul XVIII. Numele l-au luat de la moșia Cornești din județul Dâmbovița. Marele vistier Scarlat Grecianu a fost primul care a adoptat numele de Cornescu.

1089 *Dumitru Șt. GRECIANU* (? – 1848, înmormântat la mănăstirea Cernica), fiul lui *Ștefan GRECIANU* slugerul. A fost agă, magistrat, istoric. Căsătorit cu Elena Bălăceanu (1807-1887), cu care a avut mai mulți urmași, printre care și *Ștefan Dimitrie GRECIANU* (19 septembrie 1825, București – 1 august 1908, București, înmormântat la mănăstirea Cernica) Studii universitare de drept la Paris. Din 1848 până în 1859 carieră în magistratură, prefect al județul Prahova. Om politic conservator, deputat, senator. A fost un pasionat istoric, genealogist cu importante studii referitoare la familiile boierești din Țara Românească. Publicist. Membru de onoare al Academiei Române de la 9 aprilie 1905.

1090 Pe locul acestei construcții demolată după 4 martie 1977, s-a înălțat o impunătoare construcție cu deschidere, atât spre bulevardul Regele Carol I, cât și spre calea Victoriei. Un modest gang oferă posibilitatea de a ajunge la Biserica Doamnei.
Vezi nota: 97, 951, 953, 1044, 1063, 1105.

1091 *Radu Grecianu. Radu P. GRECIANU* (1910-1947).

1092 *Casa Popovici* mai târziu găzduind la etaj Clubul Liberal, a dăinuit până la bombardamentul care a distrus sediul Editurii „Cartea Românească” cu celebra sală de expoziții „Ileana”. După cel de al Doilea Război Mondial demolarea a permis realizarea edificiului care este vizavi de Cercul Militar Național unde, ani de zile, a fost magazinul „Romarta Copiilor”, acum găzduind instituții bancare.

1093 *Carol POPP de SZATMARY /SZATHMARI /.*
Vezi notele: 1010.

1094 *Bulevardul Elisabeta*, azi *Regina Elisabeta.* Primul tronson al viitorului bulevard a fost realizat între Podul Mogoșoaiei și str. Brezoianu și s-a numit Bd.

Belvedere, denumire motivată de priveliştea care o aveau privitorii dinspre amintitul pod spre zona joasă a Grădinii Cişmigiu. Lucrarea s-a realizat la 1871. La dorinţa manifestată de Doamna Elisabeta de a se realiza o cale mai directă între Palatul Domnesc și cel de la Cotroceni era necesară însă continuarea lucrărilor. Atunci s-a trecut la preluarea până la Gorgan a unor terenuri din grădina Cişmigiu care, la timpul respectiv era vecină cu actualul traseu al râului Dâmbovița. S-a obținut cedarea a 995 mp din pepiniera Grădinii Cişmigiu. Concomitent, prin preluări și a unor alte terenuri, s-a asigurat și trasarea arterei până dincolo de apa Dâmboviței a cărui curs era tocmai în amenajare. Noua arteră, de la calea Victoriei la apa Dâmboviţei a fost numită Bd. Elisabeta. După 1947 a fost rebotezat, *Bd. 6 Martie* pentru a aminti evenimentul crucial pentru noul regim impus de prezența eliberatorilor ocupanţi la 6 martie 1945 şi apoi în 1965, după moartea lui Gheorghe Gheorghiu Dej conducătorul P.M.R., Bd. 6 Martie i-a purtat numele devenind *Bd. Gheorghe Gheorghiu Dej*. După 1990 prin revenirea în ţară a lui Ilie Kogălniceanu, urmaş al lui Mihail Kogălniceanu, la demersurile acestuia, și prin lipsa de discernământ al celor care aveau drept de decizie, i s-a atribuit acestei artere denumirea de *Bd. Mihail Kogălniceanu.* La schimbarea de edili s-a ajuns la o soluţie de compromis ca prin fracturare să fie atribuită denumirea de *Bd. Regina Elisabeta* axului între locul de intersectare cu Calea Victoriei și până la traversarea Bd. Schitu Măgureanu, restul „păstrând" denumirea de *Bd. Mihail Kogălniceanu*. Nefericite ambiguităţi cu urmări ulterioare în cercetarea unei adrese. Păcat că ceea ce a fost comisia de nomenclatură din P.M.B. care a funcţionat în perioada interbelică nu mai este o realitate, şi ca atare, fiecare este slobod să creadă că este bine să se joace, fără o documentare prealabilă, schimbând denumirile.

Bulevardul a fost modernizat în anul 1957, iar în ultimul deceniu a fost de mai multe ori repavat, folosindu-se însă pavele din beton cu mult inferioare celor din granit produse la Fabrica de la Bucureşti la sfârşitul secolului al XIX-lea.

Componentă a axului major est-vest respectivul bulevard, azi bulevarde, prin construcţiile ridicate în ultimele decenii ale secolului al XIX-lea şi mai ales în cel următor, prin arhitectura adoptată, prin regimul de înălţime, prin elementele decorative, prin multiplele funcţionalităţi, respectiva arteră reuneşte zilnic pe trotuare o numeroasă prezenţă umană, iar partea carosabilă este asaltată de numeroasele vehicule.

[1095] Autorul se referă la deschiderea *Bd. Academiei*, devenit mai târziu *Bd. Carol I*. Primul tronson a fost amenajat în zona destinată ridicării localului Academiei parţial dat în folosinţă la 1864, găzduind treptat facultăţile Universităţii, lucrările Senatului României, Muzeului Naţional, Bibliotecii Naţionale şi a altor instituţii culturale care, în deceniile următoare, prin creşterea numărului de facultăţi şi studenţi, care, firesc, au revendicat eliberarea şi chiar construirea de noi spaţii pentru a se ajunge la situaţia de astăzi.

Vezi notele: 475, 1118, 1129.

[1096] *Sârmă* – de fapt fier forjat.

[1097] *Geamlâc* – perete din lemn şi sticlă care izolează un coridor, o verandă sau o loggie.

Vezi nota: 2126.

[1098] *Vardistul* – termen care definea pe polițaiul de rond ce patrula pedestru, prin prezență asigura temperarea celor agitați, asigurând liniștea și integritatea bunurilor. Fluierul îi permitea ca la nevoie să recurgă la serviciile colegilor din zonă. Termen perpetuat în jocurile copiilor (Hoții și vardiștii).

[1099] *Parada de la 10 mai* – după 1867 respectiva zi evoca venirea la tronul României a domnitorului Carol I în anul 1866, fiind ulterior și ziua sancționării de către domnitor al actului de Independență, 10 Mai 1877 și ziua încoronării ca rege la 10 Mai 1881. Prin actul de la 30 decembrie 1947 această sărbătoare națională a fost suprimată.

[1100] Prin linie, capacitate și grad de confort *trăsura „a la Deaumont"* special creată pentru protocol, având un atelaj cu mai multe perechi de cai de rasă, de obicei din renumite herghelii și cu vizitii care, prin ținută vestimentară, comportament, era o trecere spectaculară la care contribuiau și cei purtați pe canapelele respective.

[1101] Tribuna ridicată în zilele de sărbătoare lângă monumentul dedicat cinstirii domnitorului Mihai Viteazul, timp de mai multe decenii, a fost punctul cel mai important al defilărilor. Ori ce manifestare desfășurată aici cuprindea, la loc de cinste, momentul de omagiere a ilustrului înaintaș.

[1102] *Statuia* – de fapt, este un *monument*, având în compunere un bine proporționat piedestal, având pe laturile sale o serie de elemente decorative și texte, iar deasupra statuia ecvestră redându-l pe Bravul Mihai în postura de luptător, apărător al creștinătății europene.

Este o lucrare modelată de Carrier Belleuse, sculptor din Paris. După prealabile contacte cu artistul realizator Ministerul Lucrărilor Publice a solicitat Societății Amicilor Belle Artelor să-și spună punctul de vedere despre: 1) aspectul și forma proiectului propus de sculptor; 2) Inscripțiile; 3) instalarea în raport cu proporțiile și caracterul monumentului. Comitetul Societății Amicilor Belle Artelor era format din: Grigore G. Cantacuzino; Constantin Esarcu; Nicolae Grigorescu; Alexandru Odobescu; Dumitru Berindei; Cezar Bolliac; Theodor Aman; Gheorghe M. Tatarăscu și Gheorghe Stăncescu.

Referitor la amplasare P.V. conține următoarea propunere: amplasarea monumentului pe vatra mănăstirii Mihai Vodă ajunsă o ruină. În acest context se face propunerea aducerii în Capitală a osemintelor de la mănăstirea Dealu. Pe această cale esplanada cu monumentul ar deveni o piață de arme la intrarea în cartierul militar din Dealul Spirii.

Domnitorul Carol I a hotărât însă amplasarea în fața palatului Universității.

Simbolul dedicat lui Mihai Viteazul a fost cauză de tulburări studențești. În noiembrie 1874 statuia lui Mihai Viteazul era amplasată de foarte mult timp pe respectivul piedestal și stătea învăluită într-un sac de pânză, nefiind luată hotărârea când se va face dezvelirea. Termene au fost enunțate, dar nu și respectate. Circulau diverse variante care să motiveze această situație: 1) poziția Porții Otomane ca putere suzerană; 2) calitățile aliajului din care era confecționată, întrucât lucrarea nu corespundea contractului; 3) ferma opoziție a Austro-Ungariei manifestată cu ostilitate. În această situație decisivă a fost reacția membrilor Partidului Liberal și mai

ales acțiunea tineretului de la Școala preparatorie. Propaganda desfășurată preconiza o dezvelire ad-hoc a monumentului. Ca atare, la 8 noiembrie, ziua patronului Bravului Erou, s-a preconizat și produs o busculadă la Universitate. Intervenția formală a organelor ordinii publice a produs reacția vehementă a presei.

Este bine să se știe cum am obținut aceste elemente sculpturale integrate în monumentul respectiv. Arhitectul-antreprenor *Alexis GODELLOT* contractase o serie de lucrări pentru care România îi avansase sumele încă din timpul domniei lui Alecsandru Ioan I Cuza. Trecuseră anii și contractantul uitase să-și onoreze sumele primite, după cum îi era obiceiul. Au fost făcute demersuri numeroase care s-au dovedit ineficiente. A fost momentul când s-a recurs la finanțistul Eugeniu Carada care, cu prilejul prezenței la Paris, a ajuns la rezolvarea prin compensări de servicii. Cum în anii vieții s-a dovedit un pătimaș luptător pentru ca istoria neamului să fie evocată și în forul public sub forma de monumente, a cerut și obținut realizarea monumentului. Erau bani ai românilor care au ajuns să acopere costurile monumentului.

Lucrarea a fost încredințată spre realizare sculptorului *Albert, Ernest, Belleuse CARRIER* (12 iunie 1824, Anzy-le-Château, Franța – 3 iunie 1887, Sèvres, Franța), S-a format ca sculptor sub conducerea lui David d'Angers. A fost autor de lucrări caracterizate prin grația mișcării personajelor evocate. Sunt citate: *Amorul și Prietenia*, 1857; *Jupiter și Hebe*, 1860; *Bacante*, 1863; *Hebe adormită*, 1869; autor de busturi ca: „*E. Renan*"; „*J. Simon*". Multe din lucrările sale s-au multiplicat de către industria de artă, fiind citate: *Bacante*, *Hebe adormită*.

La 8/20 noiembrie 1874 în București, pe vatra fostei mănăstiri Sf. Sava a fost dezvelit monumentul Mihai Viteazul cu statuia ecvestră și elementele decorative amplasate pe pereții piedestalului.

[1103] *MIHAI Viteazul.*

Vezi notele: 63, 88, 90, 91, 420, 475, 569, 570, 743, 752, 779, 877, 942, 983, 1101, 1127, 1506, 1993, 2057.

[1104] *Ferdinand I Victor Albert Meinrad de Hohenzollern* (12/24 august 1865, Sigmaringen, Germania – 20 iulie 1927, Sinaia județul Prahova, înmormântat la Curtea de Argeș). Nepot al regelui Carol I, studii primare la Düseldorf, școala militară la Cassel, universitare la Tübingen și Leipzig unde a urmat cursurile de economie politică, științele financiare și dreptul roman.

La 21 noiembrie 1880, la Sigmaringen-Germania a avut loc încheierea Actului de Familie prin care a fost stabilită formula ca prințul Ferdinand de Hohenzollern, nepot de frate al domnitorului Carol I devenea moștenitor al tronului României. Din 1883 a urmat cursuri de limba română până a venit în România în anul 1889 și a fost declarat prinț moștenitor al tronului; a fost integrat în armata română cu gradul de căpitan, în deceniul următor fiind avansat treptat, în 1895 ajungând la gradul de colonel, primind comanda Regimentului 4 Roșiori. La 1898 este avansat general de brigadă. Prin decesul regelui Carol I devine rege al României la 28 septembrie/10 octombrie 1914. La 14/27 august 1916 a declarat război Puterilor Centrale. A participat la campaniile militare din anii 1913, 1916, 1917. Logodit la 22 aprilie 1892 la Postdam, s-a căsătorit la Sigmaringen în 29 decembrie 1892, cu

principesa Maria Alexandra Victoria, ducesă de Saxa. La 23 ianuarie 1893 perechea princiară a ajuns în Capitală. În aprilie 1897 prințul Ferdinand s-a îmbolnăvit, îngrijirile acordate de medicii C. Buicliu, I. Cantacuzino și W. Kremnitz i-au salvat viața. La cumpăna veacurilor XIX-XX a fost o permanentă prezență la manevrele militare, dar și în problemele de stat. Regele Ferdinand I fiind un exemplu de demnitate și deplină dăruire în conformitate cu jurământul făcut la urcarea pe tronul României. A fost încoronat la 15 octombrie 1922. Anterior și post 1914 a promovat acte de caritate și de sprijinire a culturii, a acordat o atenție deosebită orașului Iași, capitala României în perioada refugiului 1916-1918, inaugurând la 24 februarie 1927 Fundația Culturală „Regele Ferdinand I", pentru propășirea căruia a lăsat testamentar o importantă sumă; publicist, membru de onoare al Academiei Române. Pentru atitudinea manifestată de a fi permanent alături de poporul român, acesta l-a definit ca „cel Loial".

[1105] *Biserica Doamnei*.
Vezi notele: 97, 951, 953, 1063, 1090.

[1106] *Doamna Maria* (? -1723), era fiica lui Ghiță Rustea. A avut cu Șerban Cantacuzino un băiat, Gheorghe (viitor mare ban) și patru fete: Casandra căsătorită cu Dimitrie Cantemir, Smaranda căsătorită cu Istrate Urdăreanu, Maria căsătorită cu Constantin Bălăceanu și Bălașa căsătorită cu Grigore Vlasto.
Vezi nota: 97.

[1107] *Șerban CANTACUZINO vv*.
Vezi notele: 91, 92, 97, 98, 100, 304, 385, 427, 428, 435, 614, 636, 752, 946, 948, 953, 1106, 1119, 1136, 1505, 1949.

[1108] *Zugravul Constantinos*, care a lucrat la mănăstirea Cozia în timpul lui Constantin Brâncoveanu, a fost în Țara Românească unul din cei mai de seamă reprezentanți ai picturii religioase de la sfârșitul secolului XVII.

[1109] *Icoană îmbrăcată în argint* – icoană pictată care, la un moment dat, cu contribuția unui enoriaș cu posibilități materiale, ajunge să fie acoperită cu o folie de aur sau argint căreia, prin presare, i-au fost date denivelările menite a sugera componente anatomice, costumație, rămânând vizibilă pictura numai a chipului și uneori și a mâinilor. Un asemenea gen de icoană este definită a fi o *riză*.

[1110] *Matei GHICA vv.* domn al Țării Românești de la 3 septembrie 1752 până în iulie 1753 și al Moldovei de la 3 iulie 1753 și până la circa 29 februarie 1756.

[1111] *Petrovici Armis. Scarlat Dimitrie PETROVICI-Armis.*
Vezi notele: 1000, 1061.

[1112] *Epitaf Sfântul aer* – aici cu sensul de piesă liturgică folosită de cultul creștin la slujba vecerniei din Vinerea Patimilor Mântuitorului când este scoasă din Sf. Altar și este așezată pe o masă în mijlocul biserici pe sub care trec enoriașii. La momentul prohodirii din noaptea de Vineri este luată și purtată solemn în cadrul procesiunii care se efectuează în jurul bisericii. La reintrarea în Sf. Biserică este dusă în Sf. Altar pentru a fi depusă pe blatul pristolului unde rămâne până la Înălțare (40 de zile).

Având dimensiunea de circa 1,80 x 2,00 m, în general este realizat pe suport textil (mătase, catifea, mușama) pe care este redată scena înmormântării lui Iisus Hristos. Prin experiența dobândită realizatoarele au integrat valoroasa lor contribuție, redând atât la partea compozițională, cât și la textul marginal totala lor simțire. Fie că ne referim la cele realizate cu multe sute de ani în urmă, fie la cele realizate de evreica botezată Ana Roth din Galați și urmașele ei, toate, folosind cu migală și pasiune acul și materiale scumpe, au realizat opere de artă. Adeseori pe peretele sudic al pronaosului poate fi remarcată o casetă care protejează o asemenea realizare.

[1113] *Casandra. Casandra CANTEMIR* (1681-1713, Moscova), femeie vestită prin frumusețea și înaltul ei grad de cultură.

În iarna anului 1992 la Moscova în cadrul Galeriei de Artă „Noul Tretiakov" a fost organizată o expoziție temporară cu tablouri realizate în veacurile trecute, redând diverse portrete de femei. Am vizitat-o fiind impresionat de numărul și valoarea creațiilor expuse. Am avut răbdarea să urmăresc și reacția vizitatorilor, și erau de diverse vârste, comportamente și expresii. Tabloul care o reda pe Casandra Cantemir, prin tot ceea ce degaja, era dominanta expoziției. Chipul, conturul feții, ochii atât de grăitori, coafura și costumația, toate, prin viziunea artistului, au făcut-o nemuritoare pentru a fi alături de textele evocatoare, mărturia unui contemporan căruia ea îi pozase. Tabloul expus în zona centrală a expoziției, pentru cei aflați în acele momente în postura de vizitatori era atracția, magnetul, care provoca reacții, căutări, dialoguri și chiar dispute.

[1114] *Tramvaiele* – au fost îndepărtate de pe bulevard în al șaptelea deceniu al secolului XX și înlocuite cu troleibuze, cărora ulterior s-au alăturat și autobuzele.

[1115] *Hanul „Sărindar"* ca și în cazul celorlalte mari mănăstirii, prezența hanului era una din sursele de venituri pentru respectivul așezământ monahal cu ale lui obligații de întreținere a altor așezăminte de peste hotare. Era însă și un prilej de aflare nemijlocită a ultimelor noutăți care adeseori contribuiau la o anticipare a unui nefericit eveniment, oferind prilejul de salvare a odoarelor, înscrisurilor mănăstirii.

[1116] De fapt, *bulevardul Academiei* s-a realizat la 1858 între strada Colței, actualul ax major al bulevardelor ce străbat de la nord la sud Capitala și Podul Mogoșoaei.

[1117] *Strada Colței* a definit axul nord-sud, devenită ulterior bulevardul Ion C. Brătianu, astăzi fragmentată, un tronson este bulevardul Nicolae Bălcescu.

Ca și Podul Mogoșoaiei la momentul trasării a trebuit să demoleze garduri, case, anexe gospodărești, provocând reacții diverse. Dacă familia Brătianu își avea întreaga gospodărie chiar pe direcția respectivei artere a acceptat demolarea, alții, fie că au fost siliți să accepte exproprierea, fie că, prin relațiile avute, au generat diverse gâtuiri pe care le moștenim și astăzi. Pentru înțelegerea măsurii adoptată de familia Brătianu contemporanii au introdus un bloc de piatră cu o concludentă inscripție care a putut fi văzută până la 1948 când tăvălugul distructiv a tot ce era istorie națională a înlăturat-o.

Vezi notele: 64, 392, 1116, 1419, 1427, 1722.

[1118] *Edificiul Universității* – s-a ridicat tocmai în acești ani, lucrările fiind declanșate în 1856, în timpul căimăcămiei lui Alexandru Ghica și s-au încheiat, ca primă etapă, la 14 decembrie 1869 când a avut loc inaugurarea localului. Construcția a fost realizată după planurile și coordonarea arhitectului Alexandru Orăscu.

Vezi notele: 475, 1095, 1129.

[1119] *Mănăstirea Sf. Sava* cu un trecut care se pierde în negura timpului. În veacul al XVI-lea îi este ctitor Andronache Pârcălabul. Anterior anului 1600 mănăstirea stăpânea vii la Târgoviște. În anii domniei lui Șerban Cantacuzino s-a bucurat de atenția domnului care a refăcut-o, amplificându-i anexele în care a organizat o școală de slavonie și greacă. El i-a completat dotările. Biserica avea ca patron hramul Buna Vestire (25 martie). Constantin Brâncoveanu trece la realizarea unor reparații însă cele constatate l-au determinat să procedeze la demolarea și reconstruirea Sf. Lăcaș și la completarea anexelor. A învestit propriile venituri la care a adăugat pilduitor cele rezultate din moștenirea lui Sterie Lumânărarul decedat la 1693. Condițiile create i-a permis ca aici să ridice gradul de școlire a cursanților, ajungându-se ca la „Sf. Sava", din 1707, să se realizeze „carte adâncă". Această funcție a fost și în atenția altor domni ai veacului al XVIII-lea. Astfel la 1761 Constantin Mavrocordat a luat o măsură radicală, mutând pe monahi la mănăstirea Văcărești, la „Sf. Sava" rămânând numai școala, iar biserica oficiind slujbele duminicale la care puteau participa numai persoane de sex bărbătesc pentru a nu perturba pe tinerii învățăcei care se bucurau de un regim strict de austeritate pe parcursul anului de învățământ. Era o școală cu internat susținută material de către stat la care predau cele mai ilustre personalități ale timpului cu pregătire în lumea fanarului. Școala a acumulat o bogată bibliotecă care, la momentul includerii în spațiile existente a unui spital, au fost mutate la biserica Sf. Gheorghe Vechi.

Au urmat anii când prefacerile de natură a genera ideea națională au condus la 1818 la adoptarea măsurii sprijinirii propunerilor lui Gheorghe Lazăr, care s-au concretizat și biruit, servind la promovarea învățământului în limba română. Au fost totodată anii când enunțarea propunerilor referitoare la secularizarea averilor mânăstirești a provocat, din partea călugărilor, predilect greci, o totală neglijare a edificiilor așezămintelor monahale nord dunărene. Starea construcțiilor de pe urma marilor cutremure și a neglijării unor întrețineri curente și a unor intervenții prompte reparatorii s-a manifestat printr-o degradare accentuată care a condus la deznodământul demolării, oferind un prilej de incipientă tratare urbanistică a zonei menită a deveni vatra ară a țării, definită, în acei ani, Academică.

Vezi notele: 63, 131, 148, 154, 188, 206, 370, 436, 442, 475, 478, 482, 487, 494, 998, 1001, 1006, 1102, 1125, 1129, 1558, 1763, 1766, 1914, 1993, 1994, 2248, 2305, 2309.

[1120] *Turnul Colței*.

Vezi nota: 287.

[1121] *Berăria Trocadero* – a funcționat pe strada Academiei la nr.8, lansând în București o formulă originală de stimulare a consumației prin oferirea gratuită a cartofilor prăjiți, a covrigilor sărați, tratații care de fapt stimula completării comenzilor de bere.

[1122] *Palatul Societății de asigurări „Generala”* – a fost construit în 1906, după planurile arhitectului O. Mangoch. A adăpostit în a doua jumătate a secolului XX ani buni Ministerul Comerțului Exterior, iar în prezent sediul Băncii Comerciale Române (cu numele pentru o perioadă tranzitorie).

[1123] *Bina* – clădire în construcție sau în reparație; șantier în lucru la care lemnul servea pentru realizarea schelelor, dușumelelor, podurilor.

[1124] Dezideratul lui *Marsillac* a fost parțial împlinit prin construirea *pasajului* dat în exploatare în 1971, acesta având, pe lângă funcționalitatea pietonală și caracter comercial, existența unor magazine, unități de alimentație publică ș.a. Aspectul s-a modificat radical prin amplificarea prezenței trecătorilor-călători în urma realizării stației de metrou.

[1125] *Frédéric DAMĖ.*
Vezi notele: 73, 134.

[1126] *Statuia lui Gheorghe LAZĂR* dezideratul revoluționarilor de la 1848 devenind preocupare concretă spre sfârșitul veacului, ajungându-se de a fi încredințată realizarea monumentului sculptorului român Ion Georgescu, unul din primii absolvenți ai școlii românești de artă plastică. Modelarea, care a avut ca sursă de inspirație pe Gheorghe O. Gârbea, secretarul comitetului, dăltuirea în marmură, atât a statuii, cât și a basoreliefurilor care flanchează lateralele piedestalului, a devenit un simbol generator de înalte simțăminte. Dezvelirea la București a avut loc la 11 mai 1886. Inițial lucrarea a fost amplasată mai departe de statuia ecvestră a lui Mihai Viteazul. În deceniul al IV-lea a fost necesară apropierea pentru a asigura și spațiul pentru monumentul Spiru C. Haret. Operațiunea de mutare a fost coordonată de sculptorii Dimo Pavelescu, Ioan Iordănescu și Horia Miclescu.
Vezi notele: 436, 473, 475, 478, 828, 889, 2003, 2064.

[1127] *„Journal de Bucarest”*. *„Journal de Bucarest, politique, scientifique, littéraire et comercial”* periodic publicat la București în limba franceză în perioada 26 iulie/7 august1870 – 20 octombrie/1 noiembrie1877 cu două apariții pe săptămână, oferind cititorilor informații referitoare la evenimentele la zi, inclusiv picanteriile saloanelor, șuetelor. Conducerea periodicului a avut-o Ulysse de Marsillac.

Propunerile de anticipație ale iubitorului de plaiuri românești au fost citite, însușite și aplicate pe alte latitudini și longitudini ale globului, constituind realizări aducătoare de venituri prin turismul internațional.
Vezi notele: 145, 206.

[1128] De la 6/18 februarie 1857 a apărut ziarul unionist „*Concordia*”, iar din 9/21 august 1857 ziarul „*Românulu*”, editat la București între anii 1857-1915 (cu unele întreruperi când a apărut sub alte titluri ca: „*Libertatea*”, „*Conștiința Națională*”). Conducător și susținător a fost C.A. Rosetti, urmat de fiul său, Vintilă C.A. Rosetti. În anumite perioade au apărut și suplimente. A fost organ al liberalilor radicali.

[1129] *Grigore /Gregoriu/ ȘTEFĂNESCU* (10 februarie 1836, Eliza Stoenești, azi Pelinu, județul Ialomița – 20 februarie 1911, București, cimitirul Bellu, figura 76, locul 15) Studii la liceul „Sf. Sava”, universitare în țară finalizate în străinătate,

la Sorbona ca bursier al statului 1859-1862, licența în științe naturale. Revenit în țară a fost profesor secundar. La 18 noiembrie 1864 și-a început cariera universitară la București ca profesor de geologie paleontologie și mineralogie. Cercetător al subsolului României, eșantioanele culese prin deplasările pe teren au îmbogățit colecțiile muzeului de la Universitate din cadrul cabinetului de paleontologie. A inițiat și a realizat prima hartă geologică a României. Publicist. Membru corespondent ales la 10/22 septembrie 1871 și titular la 12/24 septembrie 1876 al Academiei Române.

1130 Locul parcului automobilelor a fost ulterior amenajat ca spațiu verde, flancat de cele două scări monumentale care conduc la terasa restaurantului *Cercul Militar Național*.
Vezi notele: 100, 1131.

1131 *Terasa Cercului Militar* – constituie o modificare a proiectului inițial când edificiul avea un peron acoperit pentru a facilita accesul în clădire a persoanelor venite cu un vehicul, indiferent de vreme. Prin amenajarea marelui restaurant s-a impus ca o firească necesitate pentru anotimpul cald realizarea terasei care a asigurat și extinderea spațiilor cu funcție expozițională la nivelul stradal. Accesul în incinta edificiului a fost dat prin „Sărindar", azi str. Constantin Mille.
Vezi notele: 100, 198, 665, 752, 1130, 1475, 1503, 1536.

1132 Renumite construcții din Paris.

1133 *Prințului Miloș. Miloși OBRENOVICI*.
Vezi Notele: 956, 1573.

1134 Formularea folosită pare a indica faptul că a avut pe locul hotelului „Capitol" alte case situate la nord față de cele prezentate anterior.

1135 *Grădina Cișmigiu* – a fost amenajată pe vatra care, în veacurile XVII-XVIII, era cunoscută ca Balta lui Dura Neguțătorul care își schimba aspectul în funcție de anotimp. La viiturile de toamnă sau primăvară era inundată de apele râului Dâmbovița care se despleteau pe o mare suprafață a ceea ce constituia albia majoră a râului. După retragerea viiturilor rămâneau apele provenite de la izvoarele ce-și aveau obârșia în cornișa nordică a acestei albii. Vegetația abundentă era loc de cuibărit pentru diverse specii de păsări. Această bogăție a condus la declararea zonei ca loc de vânătoare al domnului, numeroase partide fiind organizate în decursul calendarului anual, în funcție de calitatea optimă a vânatului. Suprafața s-a restrâns treptat ca urmare a extinderii zonei de locuit. Veacul XIX a impus și aici o radicală intervenție și după 1830 a intrat în atenția edililor care au declanșat o serie de lucrări menite de a conduce la asanarea bălții. Acțiunea a coincis și cu preocuparea de asigurare a surselor de apă potabilă pentru alimentarea gospodăriilor orașului. Cel desemnat cu supravegherea „cișmelelor", cu coordonarea activității „apagiilor", avându-și locuința în respectiva zonă, vechea denumire a căzut în desuetudine, fiind înlocuită treptat cu cea de „Cișmigiu". Domnii pământeni au acordat personal atenție metamorfozării zonei. Un exemplu în această privință l-a constituit domnul Barbu Știrbei care a chemat în Țara Românească de la Viena pe peisagistul Mayer, care după 1851 a conferit locurilor caracterul de grădină publică. La timpul respectiv intrarea

principală se afla pe latura estică în zona caselor ghiculeştilor, unde astăzi se află Piaţa Valter Mărăcineanu. Imaginile fotografiilor din următoarele decenii relevă că actuala esplanadă verde era, la timpul respectiv, axul major de promenadă, de desfăşurare a tuturor manifestărilor. Suprafaţa acestei grădini a fost afectată treptat de o serie de lucrări cum ar fi trasarea în continuarea bulevardului de pe axul vest-est, iniţial cu denumirea de Belvedere, care străpunsese zona de la Podul Mogoşoaiei până la strada Brezoianu. La cererea expresă a Doamnei Elisabeta de a fi realizată o legătură mai directă cu Palatul Cotroceni a fost trasată prin latura vestică a grădini Cişmigiu această nouă arteră, definită la timpul respectiv ca omagiu la adresa iniţiatoarei „Elisabeta", denumire perpetuată până la înlăturarea tuturor denumirilor referitoare la reprezentanţii monarhiei, după 30 decembrie 1947. A urmat cedarea terenului pe care a fost construit noul local al liceului „Gheorghe Lazăr". Grădina Cişmigiu a cunoscut o radicală prefacere după 1910 odată cu încredinţarea coordonării întreţinerii ei arhitectului peisagist Fr. Rebhuhn. Acum axul pietonal devin cele două alei care flanchează spaţiul verde.

Vezi notele: 103, 208, 595, 671, 877, 950, 1094, 1137, 1536, 1668, 1881, 2144, 2250, 2275.

[1136] Geografic în evoluţia timpului *Cotroceni* include o zonă de luncă inundabilă, cu un mare lac ce-şi asigura debitul de apă din izvoarele costişei şi terasa împădurită, componentă a renumitului codru al Vlăsiei care asigura scăparea în desimea acestuia celor urmăriţi de potere. A fost salvator şi pentru Şerban Cantacuzino devenit conform angajamentului solemn ctitor de aşezământ monahal. Mănăstirea Cotroceni a fost construită în secolul al XVII de către domnul Şerban Cantacuzino. Ctitorul şi aici ca şi la Sinaia a fost în situaţia de a onora obligaţii morale asumate la momente de mare cumpănă, când soarta vieţii sale a depins de codrii care l-au adăpostit salvator. Amplasată în zona colinară care domina malul drept al Dâmboviţei a cărei ape inundau lunca, la momente de primăvară sau de toamnă, se afla protejată de celebrul codru al Cotrocenilor, care, împreună cu cel al Grozăveştilor, ocupau o întinsă suprafaţă de teren, componentă a ceea ce a rămas în memoria colectivă definit a fi codrul Vlăsiei. Domnul a dispus chiar în anul următor preluării domniei, la 11 mai 1679, ridicarea bisericii şi a tuturor acareturilor care constituia zestrea unei mari mănăstiri, asigurându-i, la terminarea lucrărilor în 1680, mijloace importante de subzistenţă care, în scurt timp, au integrat-o în rândurile marilor mănăstiri ale Ţării Româneşti, prin voinţa ctitorului fiind închinată la mănăstirile de la Muntele Athos din 20 octombrie 1682. Documentele solemne, condicile în care Dionisie Eclesiarhul a transcris, după aproape 100 de ani, bogata arhivă care consemna aceste averi, sunt dovezi probatorii ale puterii economice deţinută de acest aşezământ monahal. Astăzi, din construcţiile primare au mai rămas puţine, reuşind totuşi să ne sugereze, de la căile de acces la întinderea clădirilor care încadrau Sf. Biserică amploarea acesteia. Precizăm că în acest ansamblu, pe lângă spaţiile specifice ca funcţionalităţi ale unei mănăstiri, ctitorul a dispus şi ridicarea unor spaţii care să servească ca palat domnesc, loc de evadare în perioadele caniculare ale verilor bucureştene, fie pentru meditaţie, fie pentru a realiza recrearea generatoare de noi fapte. Clopotniţa, porticurile care facilitau accesul la chilii, vechea cuhnie (bucătăria) sunt relicvele vechii construcţii.

Metamorfoza ulterioară, predilect a secolelor XIX și XX, după secularizarea averilor mănăstirești în 1863, pentru a reface și amplifica în zona nordică palatul domnesc în concordanță cu evoluția cerințelor, inclusiv de natură protocolară, a păstrat totuși o parte din murii vechilor zidiri. Amintim în acest sens frumoasele bolți ale subsolului a ceea ce definim astăzi a fi palatul Cotroceni. Biserica se caracteriza prin modul cum elementele epocii lui Matei Basarab au fost perpetuate, precum și modul cum era anticipată epoca ulterioară definită ca brâncovenească. Arcadele de la pridvorul deschis cu arce în plin centru, stâlpii de susținere ale acestora cu o siluetă zveltă conferită pietrei sculptate, cele două registre ale fațadelor, raportul între suprafața ocupată și înălțimea dominată de turla după naos, modul de integrare a pietrei cioplite în ornamentarea ancadramentelor de la uși și ferestre, toate exprimă evoluția cunoscută de arhitectura acelor ani. Din păcate, cutremurul din 1802, neglijarea respectării prevederilor ctitorului de către călugării greci care „administrau" averea mănăstirii, având ca unică grijă trimiterea veniturilor la Athos, neglijând corecta întreținere a ansamblului Cotroceni, în timp, au modificat mult acest giuvaer de arhitectură religioasă. Intervențiile au fost de cele mai multe ori păguboase, fie că au schimbat aspectul, fie că au pus în operă materiale de slabă calitate. Ea totuși a dăinuit după 1863 când, prin desființarea mănăstirii, a devenit biserică parohială. După anul 1974 a intervenit opera de complexă restaurare a ansamblului, incluzând în proiect și soarta bisericii ca obiectiv major. Avansarea lucrărilor, vizitele de „lucru" ale conducerii de „partid și de stat" s-au manifestat la un moment dat ca lovitură de trăsnet, dispunându-se demolarea bisericii. Glasurile celor care au încercat salvarea ei n-au fost auzite, provocând chiar o rapidă acțiune de înlăturare. A fost o cursă contra cronometru pentru a salva ceea ce se mai putea din imaginile de ansamblu și de detalii, fresca, pietrăria. Singura parte care a putut rămâne „*in situ*" a fost fundația construcției, acoperită operativ cu pământ și iarbă verde, protejând-o ca mesaj pentru viitorime ca ceea ce a fost să redevină realitate. Avem speranța că acest rău act demolator va fi de lecție pentru viitorime, știut fiind că înaintașii ne-au transmis ca sacru mesaj să ducem pe mai departe moștenirea lor. Și cum orice rău își are și binele lui la refacerea ctitoriei lui Șerban Cantacuzino, valorificând imaginile vechii construcții noua biserică va fi oglinda a ceea ce ctitorul ceruse meșterilor să fie lăcașul salvator, sperăm și pentru noi aducător al zilei dezmeticirii și pornirii pe drumul hărăzit de înaintașii neamului românesc. O parțială reconstituire s-a realizat în 2004, sugerând proporțiile, configurația compartimentelor constitutive.

Palatul Domnesc de la Cotroceni a cunoscut trei etape distincte: I) ctitorul și urmașii săi din veacurile XVIII-XIX până la secularizarea averilor mănăstirești care, în cazul celei de la Cotroceni, a însemnat desființarea ei, au locuit în casa domnească, componentă a ansamblului inițial; II) după desființarea mănăstirii, atât domnul Alecsandru Ioan I Cuza, cât și domnitorul Carol I, în primii ani ai domniei au folosit atât vechea casă domnească, cât și alte componente ale ansamblului; III) regele Carol I a dispus refacerea, amplificarea, după planurile arhitectului Paul Gottereau, a fostelor case domnești transformate în Palatul Cotroceni ca reședință de vară.

Vezi notele: 91, 102, 339, 420, 614, 951, 1094, 1137, 1380, 1562, 1580, 1667, 1668, 1720, 1772.

[1137] *Bulevardul Elisabeta* – adept al înnoirilor gazetarul în acest caz s-a înșelat, cele înfăptuite inițial prin realizarea tronsonului „Belvedere", acțiunea a fost continuată, lucrarea trecând prin latura vestică a grădinii Cișmigiu și s-a obținut dorita străpungere care să faciliteze legătură optimă cu Palatul de la Cotroceni.

Vezi notele: 1094, 1138.

[1138] *Bulevardul Elisabeta* – începând de la sfârșitul secolului XIX, dar mai ales în primele decenii ale secolului XX, prin deschiderea a numeroase magazine și înființarea câtorva cinematografe, această porțiune a bulevardului a devenit o zonă intens frecventată de bucureșteni, atât ziua cât și noaptea.

Vezi notele: 1094, 1137.

[1139] *Hotelul „Capșa"* – „ctitoria" fraților Capșa a cunoscut o ascendentă evoluție până la metamorfoza profundă a societății românești în condițiile impuse de eliberatorii ocupanți când acest efectiv barometru al societății a fost sufocat de măsurile luate. Au trecut decenii de agonie pentru ca anterior anului 1989 să se treacă la o radicală renovare, instituția redevenind o casă de prestigiu prin componentele sale și serviciile oferite.

Vezi notele: 75, 737, 863, 1041, 1169, 1170, 1171, 1181, 1192, 1220, 1225, 1419, 1427.

[1140] *Radu SLĂTINEANU* (? -1817), mare vornic de Țara de Sus, căsătorit cu o descendentă a familiei Crețulescu, apoi cu una a familiei Fălcoianu. A avut mai mulți urmași între care pe Scarlat R. Slătineanu, mare vornic, căsătorit cu fiica banului Constantin Filipescu, și pe Iordache Slătineanu, mare vornic, fost caimacam al țării, căsătorit cu fata banului Racovitză.

Vezi notele: făcând referință la întreg neamul Slătineanu: 60, 206, 837, 1041, 1305, 1411, 1532, 1607, 1673, 1758, 1775, 1786, 1797, 1798, 1799, 1800, 1802, 1809, 1863, 2180, 2241, 2322, 2383.

[1141] *Ion CARAGEA vv.*

Vezi notele: 126, 140, 217, 339, 440, 452, 1304, 1388, 1509, 1979, 2093, 2226, 2227, 2228, 2287.

[1142] *Dioramă* – frecvent folosită în secolul XIX, diorama era un tablou de mari dimensiuni care, sub efectul unor jocuri de lumini ce se concentrau evolutiv asupra episodului, oferea spectatorului, plasat într-un spațiu întunecos, impresia unui peisaj real, transformându-l într-un participant la scena evocată. Asemenea diorame au avut mare căutare în anii 1877-1878, când aveau program de dimineață până noaptea târziu. În limbajul cetățenilor au fost definite ca „panorame".

[1143] *Dimitrie C. OLLĂNESCU* (*Ascanio*) (21 martie 1849, Focșani, județul Putna, azi Vrancea – 20 ianuarie 1908, București). Studii la București, finalizate la universitățile din Franța, Germania, Belgia, obținând doctoratele în drept și științele administrative și politice. A revenit în România la 1873 activitate juridică, primar al orașului Tecuci, avocat la C.F.R. Din 1876 a intrat în diplomație,în 1880 la Istanbul până la 1883, între 1885-1888 a girat activitate legațiunii de la Viena, la 1889 ministru plenipotențiar al României la Atena. Om de litere, membru al

Junimii, al societății Ateneul Român, scriitor, dramaturg, poet, traducător, folosind pseudonimul Ascanio. Membru în comitetul teatrelor între 1884-1888 și de la 1897-1901. Publicist. Ales membru corespondent la 31 martie/12 aprilie 1892, membru titular din 11/23 martie 1893 al Academiei Române, rostindu-și discursul de recepție la 25 martie/6 aprilie 1894 referitor la predecesorul său Vasile Alecsandri (citat), răspunsul fiind formulat de Iacob Negruzzi.

Vezi notele: 1094, 2297.

1144 *Grigore Vodă GHICA vv.*, domnul Țării Românești de la 21 iunie 1822 la 10 mai 1828.

Vezi notele: 148, 447, 1328, 1778, 2310.

1145 *Teatrul lui Momolo* – sală dotată cu o scenă care, în condițiile respectivelor decenii, a găzduit manifestările teatrale de diverse genuri, ale unor trupe din străinătate, dar și ale actorilor români în devenire. Vatra a fost perpetuată prin ulterioare construcții găzduind celebrități notorii, creatoare de roluri a căror valoare a stimulat generațiile care au urmat.

1146 *Chembrică* – țesătură subțire de bumbac, vopsită într-o singură culoare și bine apretată.

Vezi nota: 2291.

1147 *Curte* – aici cu sensul de curteni, persoane din anturajul domnului.

Vezi nota: 1147.

1148 *Școala filarmonică* – printre obiectivele Societății Filarmonice care a fost înființată în octombrie 1833 la București din inițiativa lui Ion Câmpineanu, Ion Heliade Rădulescu, Constantin Aristia s-au înscris acțiunile pentru a milita în vederea promovării literaturii dramatice în limba română, a dezvoltării muzicii vocale și a înființării unui teatru național. A desfășurat o intensă activitate până la 1838. Menționăm câteva din realizări: la 18/31 ianuarie 1834, la București, au fost începute cursurile școlii de muzică vocală, de declamație și literatură; în martie 1835 a fost declanșată activitatea secției de muzică vocală și instrumentală sub conducerea lui Ioan Andrei Wachmann pentru tineri de ambele sexe, care, în decembrie 1835, au realizat un spectacol, oferind publicului primul vodevil în limba română. Artiștii au interpretat „Triumful amorului" de I.A. Wachmann; la București și Craiova, în anul 1836, sunt înființate biblioteci publice; la 1 iunie 1836 elevii au dat un spectacol de operă în limba română, interpretând „Semiramida" de G. Rossini.

Considerată de a fi subversivă prin receptivitatea manifestată față de ceea ce era evoluția apusului Europei, predilect a Franței, domnia la intervenția categorică a țării pravoslavnice preocupată de protejarea care să ne ferească de tot ceea ce ar fi fost înnoitor în relațiile sociale ale răsăritului a dispus închiderea ei.

După Primul Război Mondial, *Societatea Filarmonică* a renăscut în aprilie 1920 când un grup de iubitori ai muzicii și valoroși muzicieni pun bazele noii societăți menită de a organiza viața muzicală, asigurând repertoriilor abordate o constantă prezență a creațiilor românești. Atât în concertele din Capitală, din țară, cât și în cele de peste hotare, asemenea prezențe au constituit un bun prilej de popularizare a creației originale românești.

Vezi notele: 84, 768, 1033.

[1149] *Feciorii* – aici cu sensul de servitori la casele boierești care, printr-o ținută aleasă și comportament constituiau o efectivă carte de vizită a stăpânului, a rangului social. Alegerea acestora pornea de la aspectul fizic, grad de inteligență, de receptivitate și reacție promptă. Nu odată asemenea feciori, în condiții favorabile și-au depășit statutul, fiind promovați în înalta societate. Mulți au uitat, sau au vrut să uite, de unde au pornit, devenind persoanele cele mai venale ale societății, s-au ciocoit. Puțini au fost cei care, din contră, au avut un comportament care i-a onorat.
Vezi notele: 258, 273.

[1150] *Iosif GHEBAUER* și urmașii să au contribuit la difuzarea muzicii în orașul București. Valoroși ca instrumentiști au asigurat însă și tipărirea partiturilor muzicale, punând bazele acțiunii editoriale în acest sens. S-au ocupat cu vânzarea de instrumente muzicale, organizarea de audiții muzicale și spectacole, inclusiv ale celor de operă. Au pus la dispoziția pictorilor vitrinele magazinelor lor pentru organizarea unor expoziții de artă plastică. Pictorul Nicolae Grigorescu a fost unul din beneficiari ca expozant.

[1151] *Alexis GHEBAUER* (1815, Cluj – 14 decembrie 1889, București). Studii muzicale la Viena, elev al lui Franz Liszt. Între anii 1850-1870 a fost cel mai renumit profesor particular de pian din București. A participat, alături de Ludovic Wist și Eduard Wachman la manifestările muzicale ale Capitalei. Publicist al creațiilor muzicale din literatura universală și națională.

[1152] *Vodevil* – gen de spectacol teatral, comedie ușoară sau farsă într-un act, textul având pasaje interpretate muzical, cuplete care, prin calitățile interpreților aveau un bun răsunet, adeseori însușite de publicul spectator devenind până la proxima înlocuire efectivul șlagăr al sezonului. Acest gen a contribuit la pregătirea publicului pentru receptarea spectacolelor lirice ce au urmat.

[1153] *Matei V. MILLO* (24 noiembrie 1814, Stolniceni-Prăjescu, lângă Pașcani, județul Iași – 9 septembrie 1896, București, cimitirul Bellu, figura 28, locul 61). Fiul spătarului Vasile Millo. Fiind elev la Academia Mihăileană a debutat pe scenă, aceasta fiindu-i crezul întregii vieți, dăruindu-se ca interpret, director de scenă, profesor la Conservator, contribuind la promovarea unei noi și valoroase generații de artiști pentru scena românească. Deplasarea la Paris pentru studii de inginerie i-a facilitat posibilitatea cunoașterii unor mari interpreți ai epoci anilor ’40. Astfel a studiat teatrul la Paris. A revenit în țară și a fost actor, dramaturg, director de trupă, organizator al teatrului, profesor la conservator, susținător al repertoriului național. Prin dăruirea sa pentru ce reprezenta scena, spectacolul și spectatorii a rămas ca etalon de comparație a creațiilor actoricești. A fost principalul interpret al dramaturgiei lui Vasile Alecsandri. Varietatea rolurilor, maniera de interpretare, dicția, nuanțarea i-au fost caracteristice, bucurându-se de aprecieri unanime. Ca supremă apreciere a contribuției sale la promovarea teatrului românesc, la 11 martie 1853, la 9 iulie 1853, a primit o asemenea misiune când a debutat la București pe scena Teatrului cel Mare. Au fost mai multe perioade când a trebuit să asigure și conducerea teatrului precum și repertoriul stagiunilor. Camera legislativă, la 1868, a votat o pensie viageră

de 600 lei lunar pentru ilustrul actor și cântăreț, care multe din roluri le-a interpretat în travesti.

Vezi notele: 1389, 1392, 1449, 1450, 1672, 1689, 1702.

1154 *Opereta Baba Hârca* (1851) – spectacol în două acte și trei tablouri figurează și în prezent în repertoriul unor teatre din România.

Vezi notele: 1331, 1392.

1155 *Foc bengal* – „foc” de artificii. Prin diverse rețete de preparare, materialele pirotehnice minuțios drămuite ca gramaj, asigurau o anumită traiectorie care, prin policromia scânteietoare degajată, constituia o încântare pentru publicul spectator. Pirotehniștii evului mediu au realizat asemenea artificii folosite în situații de conflict cu efect mai mult psihologic și incendiar, iar în puținele perioade fără războaie efective spectacole care, la lăsarea întunericului, ofereau o deosebită desfătare. Sunt exemplare spectacolele din peninsula italică, dar și din lumea orientului unde rafinamentul a generat și asemenea focuri bengale în peninsula India. Astăzi teritoriul Bengalului pendinte de India și de Bangladej în funcție de religia practicată (hindusă sau musulmană).

Prin gradul de periculozitate asemenea spectacole se desfășoară în aer liber, existând o anumită distanță între locul de lansare și spectatori, manevranții fiind oameni cu pregătire și competență, „lansarea“ fiind pasibilă de a-i accidenta în primul rând pe ei. Faptul că în cazul citat spectacolul s-a desfășurat într-o sală în care lemnul și țesăturile erau dominante relevă că manevranții erau experți care știau să se joace cu focul.

1156 *Tuciu* – azi termenul evocă vasul cu pereții groși în care se prepară mămăliga, la timpul respectiv făcea referință la pereții de fontă ai godinului care încălzea spațiul. Atât fonta de o anumită grosime cât și șamota, constituiau pereții care preluau rezultatele arderii combustibilului, încălzind spațiul încăperii respective. Firmele furnizoare se întreceau în a da pereților respectivelor sobe un aspect cât mai divers folosind decorațiuni, embleme care le individualizau.

1157 *Giubea* – haină lungă și largă din postav, adesea căptușită cu blană, purtată de boieri. O haină bărbătească din stofă neagră, în față scurtă până la talie, iar în spate terminată cu două cozi lungi și înguste. Era purtată la ceremonii. Bumbii de alamă erau elemente decorative preluate de la uniforma militară.

Vezi nota: 2313.

1158 *Pambriu* – stofă de lână merinos.

1159 *Divan* – piesă de mobilier, canapea de joasă înălțime, fără spătar cu multiplă funcționalitate servind la șezut (turcește) în cursul zilei, la servirea băuturilor, mâncării și narghilelei, dialogării cu interlocutorii, iar în cursul nopții pentru dormit. Este necesar să menționăm că această piesă a fost uzitată de boierii care căutau să se comporte ca niște orientali. În timp, dovedindu-se a nu fi în concordanță cu vremea de la noi, mai ales în anotimpul umed și rece aceste canapele au dobândit picioarele care le-au ridicat de la sol, permițând o circulație a aerului, aerisire și chiar schimbarea poziției predilect în timpul dejunării. A fost de bun augur experiența țăranului care,

folosind lăzile înșirate pe lângă perete și paturile înalte, aveau, în timp, chiar o altă conformație corporală.

[1160] *„Cantorul de Avise și Comerț”* – foaie comercială și politică redactată de Zaharia Carcalechi, menită de a contribui la propășirea comerțului național. A apărut la București între anii 1837-1857.

[1161] *Cutremurul bănuială* – distrugătorul cutremur din 11/23 ianuarie 1838 probabil că a fost urmat de replici cu diverse intensități care au provocat în continuare panică. Din păcate, și atunci ca și la cel din 14 octombrie 1802, cele dobândite ca experiență s-au uitat repede, greșeli care la confruntările cu următoarele seisme au provocat alte și alte pierderi de vieți și bunuri materiale.

[1162] *Ludovic WIEST* (25 noiembrie 1819, Viena – 19 ianuarie 1889, București). Studii muzicale la Conservatorul din Viena. Stabilit în Țara Românească, a pus bazele unei valoroase formații muzicale care a fost orchestra Curții Domnești între anii 1838-1859. A condus orchestra Teatrului cel Mare din 1852 și orchestra operei italiene care a dat spectacole la București. A condus o serie de formații muzicale care, în timpul verii, dădeau spectacole la grădina „Slatter”. A fost profesor la Conservatorul din București din 1863, a dat concerte peste hotare. Compozitor și interpret de mare virtuozitate, s-a bucurat de aprecierea contemporanilor săi. A avut ca succesori pe fiii săi, *Ern. Wiest* (1856, București – 6 decembrie 1880, Sulina), muzicant și *Iulius Wiest*, pianist de valoare, profesor la Conservatorul din București.

[1163] *Grădina Rașca* pe strada Școlii (astăzi Academiei) și strada Nouă (astăzi Edgar Quinet), era pe terenul unde astăzi se află construcția mai nouă a Universității de Arhitectură „Ion Mincu”.

[1164] Din 1831, pe lângă armata reînființată, s-a constituit și o *orchestră militară*, asigurându-se astfel cadrele necesare prin depistarea elementelor cu calități muzicale. Multă vreme specialiștii însărcinați cu depistarea talentelor au fost străini. Atenți la creația muzicală a poporului nostru, ei au integrat în compozițiile lor numeroase elemente folclorice românești.

[1165] *Cezar BOLLIAC.*
Vezi notele: 1002, 1102, 2109, 2110.

[1166] Și în alte cazuri, imediat după deschiderea unei noi artere de circulație i s-a spus, pentru un timp, mai scurt sau mai lung, *Strada Nouă*, urmând să se decidă apoi ce nume va purta în viitor. Asemenea provizorate se perpetuau câteodată timp de mai mulți ani. De exemplu a existat o stradă nouă și la grădina Ateneului, care numai după câțiva ani a devenit strada Franklin.

[1167] *Edgar QUINET* (16/17 februarie 1803, Gourg-en-Bresse, Franța – 27 martie 1875, Versailles, Franța). Studii la Paris, Genova, Strasboureg, doctoratul în 1839, a continuat pregătirea la Heidelberg. Pluralitatea preocupărilor ca filozof, poet, istoric, om politic francez, i-a oferit prilejul să manifeste o constantă atitudine ca filo-român, care, prin presă, în anturajul politic al epocii, a militat pentru propășirea neamului românesc. Ca semn al recunoașterii și cinstirii faptelor sale la adresa

românilor Corpurile legiuitoare, în 1866, au adoptat împământenirea sa ca cetăţean al României, iar forul Academiei Române la 15/27 septembrie 1869 l-a ales membru de onoare.

[1168] *Vivandieră* – femeie autorizată să însoţească armatele pentru a vinde ostaşilor alimente şi alte articole de consum. În momente dramatice, după bătălii, contribuiau şi la salvări de vieţi, ajutând personalul de specialitate. Dobândind experienţă deveneau ajutoare de nădejde a celor care asigurau asistenţa sanitară.

[1169] *Fraţii Capşa* – extinzându-şi activitatea pe Podul Mogoşoaei, au cumpărat acest local, pe parcursul următorilor ani dându-i funcţionalităţile care, prin calitatea serviciilor prestate au impus firma în atenţia tuturor, ajungând să fie chiar furnizori ai Curţii Regale prin asigurarea unor servicii ireproşabile ca meniuri, servire, prestaţie protocolară.

Vezi notele: 75, 837, 863, 1041, 1139, 1170, 1171, 1181, 1192, 1220, 1225, 1419, 1427.

[1170] *Buricul ţării şi cronica ei vie* – plastica formulă relevând rolul avut de atmosfera de la „Capşa" unde multe se anticipau, se dirijau şi apoi se comentau în ample analize pro şi contra.

[1171] Autorul se referă la istoria orală pe care generaţia sa o poseda ca un nepreţuit patrimoniu, cu infinite şi pertinente amănunte. Au trebuit să treacă decenii bune pentru ca un valoros istoric să procedeze ani buni la studierea surselor documentare, depistarea ultimilor cunoscători a ceea ce a însemnat „Capşa" pentru a elabora studii şi o lucrare monografică de anvergură cu care a şi susţinut doctoratul în istorie şi pe care a publicat-o în anul 2000, completând ulterior, după un deceniu, sursele de informare. Iată o concludentă succesiune: Maria-Magdalena IONIŢĂ, *Epoca de înflorire a Casei Capşa*, Fundaţia culturală D`ale Bucureştilor - Fundaţia pentru dezvoltarea societăţii civile, Bucureşti, 1997, 69 p. text şi imagini; Maria IONIŢĂ, *Activitatea Societăţii Anonime „Capşa", văzută prin prisma unor documente de arhivă* în: „Anuar al Arhivelor Municipiului Bucureşti", vol. II, Editura Ministerului de Interne, Bucureşti, 1998, 204 p, la p. 186-192; Maria-Magdalena IONIŢĂ, *Casa şi familia Capşa în România modernă 1852-1950*, Editura Publimpres, Bucureşti, 2000, 228 p. + 1 pl. arbore genealogic + pl, ilustraţii; Maria-Magdalena IONIŢĂ, *Casa şi familia Capşa în România modernă 1852-1950*, Editura Oscar Print, Bucureşti, 2010, 288 p. text+ ilustraţii + 1 pl. arbore genealogic.

[1172] *Cojocar* [*de*] *subţire* – era meşteşugarul care realiza lucrări fine din material de calitate. Azi îi spunem de fapt blănar. Cojocarul prelucrează pieile, blănurile animalelor locale (oaie, capră, jder, nevăstuică ş.a.). Cel amintit mergea la Lipsca pentru a procura blănurile unor animale de pe alte continente şi alte condiţii climatice constituind, prin aspect, o piesă de mare preţ, prilej de etalare a respectivei deţinătoare şi de invidioase comentarii.

[1173] Vechea *Lipsca* azi *Leipzig* – este o renumită localitate situată pe malurile apei Weisse unde se reuneau drumurile care veneau din toate părţile Europei. Timp de secole a fost un puternic centru de producţie manufacturieră şi comercial spre care

se îndreptau interesele negustorilor din Europa și chiar de mai departe. Astăzi este un centru al tehnicii de vârf, concomitent fiind cu meniri administrative, universitare și culturale. Este renumit prin valorile adăpostite în muzeele sale.

[1174] *Taxid* – călătoria pe care o făceau negustorii în străinătate pentru a vinde și a cumpăra mărfuri. În general aceștia erau negustori toptangii care cumpărau mari cantități pentru a le vinde la reîntoarcerea în țară negustorilor locali.

[1175] *Paraclisul ortodox din Lipsca* – a fost sfințit în 1858 prin grija negustorilor români stabiliți în acest oraș. Primul preot a fost Ghenadie Țeposu. Biserica și-a încetat activitatea în 1881.

[1176] Lipsesc informații despre construcție și eventuala activitate, cărui cult aparține în prezent.

[1177] *Pasajul Român* – se afla pe locul unde în prezent se înalță clădirea care la parter și mezanin a fost sortită să adăpostească magazinul „Muzica". Dacă dinspre Calea Victoriei pasajul a dispărut cu desăvârșire poate fi încă remarcat din parte opusă, prin dispunerea unor vechi construcții flancate de blocurile anilor '60 ai veacului XX. Tumultul acelor timpuri a dispărut totalmente.

[1178] *Fialkovschy* – a reușit să țină o cofetărie și o cafenea renumite, pe parcursul a două decenii, amenajate la parterul casei Törok, situată în imediata apropiere a teatrului. Între anii 1853 și 1898 localurile erau frecventate de numeroși oameni de artă.

Vezi notele: 1193, 1826, 1886, 1887.

[1179] *Biserica Albă* de pe Podul Mogoșoaei se află în apropierea intersecției acestei artere cu ulița Fierăstrăului (Herăstrăului), astăzi, după ani cât a fost numită strada Cosmonauților, a devenit George Enescu, unul din blocuri fiind purtător al unei plăci de marmură care consemnează viețuirea ilustrului muzician în respectivul edificiu.

Biserica Albă din Calea Victorie nr. 110, a fost cunoscută în trecut și cu denumirile „Popa Dârvaș", „Biserica Vișicăi". A fost zidită de popa Dârvaș și jupâneasa Vișica la începutul secolului al XVIII-lea în mahalaua Dârvaș. A fost dărâmată de cutremurul din 14 octombrie 1802, fiind reclădită de Nicolae Trăznea la 1807, apoi renovată în 1873, cu acel prilej fiind pictată de Gheorghe Tattarescu, ulterior cunoscând reveniri reparatorii la 1925, 1945, 1949. Este o construcție dreptunghiulară cu un pronaos foarte mic, naos mare, are absida altarului semicirculară. Cu un pridvor neoclasic. Exteriorul a cunoscut refaceri în decursul timpului.

Aici a cântat în anii adolescenței Haricleea Hartulary Darcle.

Vezi notele: 229, 2154.

[1180] *Hanul „Trăsnea"* – amintește de clucerul Nicolae Trăsnea care, la începutul secolului XIX, a ridicat hanul pe terenul de pe Podul Mogoșoaei unde astăzi se deschide strada Știrbei Vodă. Evolutiv, în al optulea deceniu, hanul a devenit hotelul „Orient". Construcția a fost demolată la 1897 pentru a face loc unei noi construcții.

[1181] *Grigore CAPȘA* (1841-1902, București, cimitirul Bellu, figura 26, locul 2),

studii liceale, specializare în Franța în meseria de cofetar, revenind în țară participă alături de frații săi la propășirea firmei, la diversificarea serviciilor. Căsătorit cu franțuzoaica Marie-Obéline Vautier (1845-1909).

Vezi notele: 75, 837, 863, 1041, 1139, 1169, 1170, 1171, 1192, 1220, 1225, 1417, 1419.

[1182] *Rândaș* – servitor folosit la muncile necalificate necesare într-o gospodărie, într-un stabiliment, în funcție de comportament atât al stăpânului, al patronului, cât și al acestuia putea fi considerat om de încredere sau slugă. La timpul respectiv, când gospodăria avea și cai pentru transport (trăsură, căruță), rândașului asigura alimentarea animalelor, curățirea grajdului, îndepărtarea resturilor.

Vezi nota: 2010.

[1183] *Mezat* – licitație.

[1184] *Războiului Crimeei* – rivalitățile economice și politice existente și accentuate între marile puteri europene au dus în a doua jumătate a secolului XIX la redeschiderea problemei orientale. Zona sud-estică a Europei era direct vizată, astfel încât Principatele au fost în situația de a devenii teatru de război, ciocnirile dintre puterile interesate ducând la ocuparea teritoriilor lor de părțile implicate în conflict. În iunie 1853 armatele ruse au ocupat Moldova și Țara Românească. Anglia și Franța s-au alăturat Porții Otomane. În luna aprilie armatele ruse au părăsit teritoriul Principatelor, locul lor fiind luat de trupele austriece, conform convenției dintre Austria și Poartă. Acum frontul se mută de pe aliniamentul Dunării, pentru a se forța pătrunderea în sudul Rusiei. Ca atare, este atacată peninsula Crimeea, efortul concentrându-se asupra fortăreței Sevastopol al cărei asediu a durat 11 luni, până în toamna anului 1855. Concomitent cu confruntările militare, din 1854, se desfășoară o febrilă activitate diplomatică care a facilitat finalizarea tratativelor din martie 1856.

Vezi notele: 296, 935, 1000, 1186, 2084, 2365.

[1185] *Vasile CAPȘA* (1827 sau 1829-1877 sau 1878 ori 1879, București, cimitirul Bellu, figura 4, locul 29), studii gimnaziale, cofetar, întreprinzător, căsătorit cu Maria Constantin (1849-1917).

Vezi notele: 75, 737, 862, 1041, 1139, 1169, 1170, 1171, 1181, 1192, 1220, 1225, 1419, 1427.

[1186] *Sevastopol (Sebastopol)* – localitate la timpul respectiv din sudul Rusiei, pe teritoriul de astăzi al Ucrainei. În secolul XIX era principalul port al flotei militare ruse din Marea Neagră. În timpul războiului Crimeei, poziția strategică, lucrările de fortificații, pregătirea soldaților și mai ales dăruirea acestora au contribuit decisiv la prelungirea asediului timp de 11 luni, în pofida blocadei impusă de atacatori.

Vezi notele: 296, 935, 1000, 1184, 2365.

[1187] *Chervane* – care mari cu o construcție solidă, cu coviltir și cai buni de tracțiune pentru transportul mărfurilor și al persoanelor.

[1188] *Odessa* – important oraș port la Marea Neagră al Ucrainei. Structura geologică a permis folosirea calcarului la edificarea unor frumoase clădiri cu mai multe etaje, dar și săparea unor niveluri subterane. În veacul al XIX-lea orașul a

beneficiat de contribuțiile unor valoroși arhitecți italieni în postura de proiectanți și coordonatori ai lucrărilor precum și a meseriașilor migrați din peninsula italică.

[1189] La acea dată teritoriul de la sud de Dunăre era inclus în perimetrul Imperiului Otoman. Beneficiind de rezultatele Războiului din 1877-1878, a fost obținută autonomia *Bulgariei*, iar la începutul secolului XX independența ei.

[1190] *Sf. Dumitru* – este prăznuit la 26 octombrie.

[1191] *Absenth, absint, „zâna verde”* – băutură alcoolică preparată cu pelin, anason și alte plante aromatice.

[1192] *Anton CAPȘA* (1821-1880) activitate ca slujbaș la Departamentul Visteriei, devenit întreprinzător alături de frații săi, cofetar.

[1193] *Fialkovsky* – prin amplasamentul cofetăriei în zona limitrofă Teatrului cel Mare și a grădinii de vară se impusese atenției publicului consumator prin calitățile produselor, a serviciilor oferite și a condițiilor de petrecere a timpului într-o atmosferă generatoare de stare stenică și chiar creatoare, inspiratoare.
Vezi notele: 662, 1178, 1886, 1887.

[1194] *Bob* – sămânța plantei leguminoase (vicia faba) cu flori albe sau trandafirii, cu păstăi mari și fructe ovale, turtite.

[1195] *Broft* – proprietarul hotelului „Grand Hotel Broft” cu restaurant și cofetărie renumită.
Vezi nota: 1498.

[1196] *Iacob C. NEGRUZZI* (1842 sau 1843, Iași – 1932, București, cimitirul Bellu, figura 95, locul 112). A studiat în Germania, scriitor, profesor universitar, membru fondator al societății „Junimea”, conducător al revistei „Convorbiri Literare”, membru al Academiei Române, președinte al acestui prestigios for.

[1197] *Mormântul faraonilor* – formulă prin care se făcea referință atât la arhitectura funerară a Egiptului antic, dar era și o aluzie la adresa celor foarte bogați care își puteau permite să frecventeze un asemenea local.

[1198] *Supeu* – masă servită seara târziu, după participarea la un spectacol. Era o consumație frugală udată cu băuturi scumpe, predilect șampanie.
Vezi nota: 1232.

[1199] *Claymoor Mihail /Mișu/ Ion VĂCĂRESCU.*
Vezi notele: 190, 1199.

[1200] *Salonașe particulare* – separeuri ferite de privirile indiscrete.

[1201] *Sankt Petersburg.*
Vezi notele: 305, 968, 1009, 1463, 1862, 2041.

[1202] Nu este vorba despre Leopold, împăratul Austriei (1747-1792), ci despre regele *Leopold al II-lea al Belgiei* (1835, Bruxelles – 1909), care a domnit între anii 1865-1909.

1203 *Rosine Bernhardt* zisă *Sara* (1844, Paris – 1923), tragediană franceză. Apreciată de contemporani, inclusiv de cei din România care au cunoscut-o cu prilejul turneelor, pentru modul de interpretare. O deosebită impresie a avut-o Iulia Hasdeu în perioada completării studiilor la Paris. Urmărindu-i jocul în spectacole de anvergură Iulia a consemnat prin desene și notații impresii concludente.

1204 *Bacantă* – preoteasă însoțitoare a zeului Bachus.

1205 *Fandango* – vechi dans spaniol interpretat cu acompaniament și castaniete, denumire dată și melodiilor care acompaniau pe dansatori.

1206 *Radu VĂCĂRESCU* (1868-1936, București, cimitirul Bellu, figura 43, locul 2b), om politic, deputat, prefect.

1207 *Alexandru FLORESCU /Floflo/* (? -1925), ziarist, diplomat, autor dramatic.

1208 *Constantin (Tantin) Bălăceanu*.

1209 *Iancu Cretzeanu* zis „*Rața*".

1210 *Mihai Nicolae LAPTEV* (1860-1941, București, cimitirul Bellu, figura 66, locul 40), pregătire și carieră militară, locotenent colonel.

1211 *Alexandru Ion GHICA* poreclit *Rapineau* (? -1915, București, cimitirul Bellu, figura 16, locul 3), pictor.

1212 *Rapineau*.

1213 *Costică Izvoranu*.

1214 *Alexandru /Sacha/ BLAREMBERG /BLARAMBERG/* (1842-1895, București, figura 25, locul 12), pregătire și carieră militară, căpitan.

1215 „*L' Independance Roumain*" periodic publicat la București în limba franceză începând din 19/31 iulie 1879. Rubrica mondenă era platformă de lansare, de etalare în ierarhia somităților, predilect feminine. Ziaristul era curtat, invitat, provocat de a lua în seamă o nouă veleitate.

1216 *Marile Bulevarde* – aluzie la bulevardele Parisului cu ale lui celebre cafenele care, pe vreme bună, invadau trotuarele.

1217 *Ring*.
Vezi notele: 18, 79.

1218 *Baccara* – joc de cărți în care nouarii au valoare iar decarii, numiți bacara sunt egali cu zero. Jucat în Franța din secolul XV, iar în peninsula Italică din secolul XVII.

1219 *Muscalul* – conducător de trăsură din București, de obârșie de pe teritoriul Rusiei, venit în România pentru a scăpa de prigoana organizată la adresa celor care se îndepărtaseră de la perceptele religiei oficiale ortodoxe.
Vezi notele: 96, 157, 1399, 1400, 1460, 1461.

1220 *Luvru* – este vorba de clădirea situată vizavi de Capșa, la intersecția căii

Victoriei cu strada Sărindarului (astăzi Constantin Mille). Hotelul „Luvru" a existat în ultimele decenii al secolului XIX. Clădirea a fost înlocuită cu o nouă construcție ridicată la 1900-1905. Astăzi adăpostește Hotelul „Capitol".

1221 *Constantin GUYS* (1802, Flessingue Pays Bas -1892), desenator și acuarelist francez realizator a numeroase lucrări în care a surprins viața mondenă a concetățenilor, aspecte din timpul imperiului și a carnagiului Războiului franco german.

1222 *Melon* – pălărie tip Gambetta.
Vezi notele: 493, 1496, 1497.

1223 *Monoclu* – lentilă rotundă, concavă sau convexă care se fixează în orbita unui ochi pentru a corecta un defect de vedere. Snobismul multora, pentru a dobândi o figură mai „distinsă" a generat o modă care a condus la purtarea monoclului cu o simplă sticlă fără dioptrii corectoare.

1224 *Leul aur* – a constituit etalonul în cadrul sistemului monetar. În România un prim enunț a fost formulat la 1867 când a fost adoptată formula bimetalismului, aurul și argintul fiind criterii de apreciere. Evoluția a condus la soluția anilor 1889-1890 când s-a modificat criteriul, aurul rămânând etalonul de apreciere. O situație aparte a constituit-o perioada Primului Război Mondial când regimul de ocupație a lansat monedă pe piață fără acoperire și care a constituit balastul ulterior de rezolvat de către statul român. În 1920 s-a procedat la unificarea sistemului pe întreg teritoriul României. A urmat deprecierea anului 1929. O situație gravă s-a produs după cel de al Doilea Război Mondial când moneda emisă de ocupanții eliberatori a trebuit să fie răscumpărată și explozia prețurilor a impus reforma monetară din 16 august 1947 când paritatea de schimb a fost 1/20 însă diferențiat în funcție de ocupație. Majoritatea a putut schimba 3.000.000 lei, țăranii 5.000.000 lei, iar cei fără ocupație 150.000 lei. A urmat o a doua reformă, cea din 1952 și ultima referință la paritatea leului cu aurul în 1954.

Este necesară mențiunea că ultimele monede de aur emise de B.N.R. au fost monezile anterioare etatizării. Celebrii „cocoșei" pentru vânarea cărora s-a declanșat ulterior o acerbă vânătoare soldată cu numeroase drame provocate de oprimarea instaurată.

1225 *Comandamentul trupelor bulgare.* Bulgaria alăturându-se în conflagrația mondială Puterilor Centrale a forțat trecerea Dunării și ocuparea Dobrogei pentru a ajunge la București având ca obiective atât etalarea posturii de cuceritori, cât și preluarea a tot ceea ce considerau că le tratează istoria. Ca atare, au organizat răpirea moaștelor Sf. Dimitrie Basarabov, au impus ca Academia Română și Arhivele Statului să le predea documentele cu redactare în slavonă. Demersurile prompte la Comandamentul de ocupație german a temperat asemenea pretenții. Infatuarea i-a determinat să stăpânească și stabilimentul „Capșa". Conduita i-a portretizat amintind de ancestrale tare tribale.

1226 Desființarea *Terasei Oteteleșeanu* căci despre ea e vorba, pentru a face loc noului edificiu al Telefoanelor, s-a întreprins o demolare și apoi o construcție

care, la timpul respectiv, a provocat cele mai variate reacții prin forma, înălțimea și rigiditatea ei.

Vezi nota: 1455.

[1227] *Resch* – giuvaergiu cu atelier-magazin pe Podul Mogoșoaiei/ Calea Mogoșoaiei din 1837. Post 1848 s-a implicat în prelucrarea metalelor prețioase fiind un bun artist și bun formator de viitori artiști.

Casa Resch a fost la timpul respectiv frecventată de protipendada bucureșteană, a fost totodată formator în atelierul său a unor noi generații de artiști. A avut ca descendenți și continuatori ai activității de giuvaergerie din familie pe Carol (1852, București – 1937, București, cimitirul Protestant) și Heinerich (1855, București – 1930, București, cimitirul Protestant).

Bijutierul Iosef Resch Fiul, Calea Victoriei nr. 54 menționa la timpul respectiv că era continuator al activității casei fondată în anul 1837. Era furnizor al Curții Regale și al Cancelariei Ordinelor din România, fiind totodată reprezentantul Fabricii de ceasornice „Patek Phillipe & C-le", din Geneva. Atelierele Resch au fost și realizatoare de medalii.

Vezi notele: 10, 71, 1407.

[1228] *Clubul Tinerimii Române* – societate științifică-literară înființată în 1877, a contribuit, prin variate forme adoptate pe parcursul deceniilor de activitate, la propășirea culturii, cu predilecție, în rândul tinerelor generații. Până la finalizarea construcției proprii a închiriat diverse spații din centrul orașului. Experiența dobândită i-a fost utilă în momentul când a formulat tema pentru proiectul viitorului edificiu. Lucrarea a fost adjudecată în urma concursului de către arhitecta Virgina Andreescu Haret.

Clădirea la care face referință autorul avea fațada la Calea Victoriei. De fapt era una din vechile clădiri ale Curții domnești a Ghiculeștilor. A fost una din primele „beneficiare" ale prezenței eliberatorilor ocupanți care au trecut operativ la înzestrarea orașelor cu câte o librărie „Cartea Rusă" unde se obținea la prețuri modice cărți în limba rusă, bine tipărite pe o hârtie de calitate și o legătură manuală foarte bine realizată, cu valoroase ilustrații, precum și traduceri atât din clasicii literaturii ruse cât și a literaturii sovietice, predilect dedicată revoluției din 1917 și mai ales a Războiului al Doilea Mondial, tratat în a prezenta U.R.S.S. în postura de atacată și cotropită de imperialismul hitlerist și coaliții ei. Metamorfoza treptată după ce eliberatorii au catadicsit să-și readucă trupele acasă a condus și la o renunțare a unor asemenea librării. Greu de făcut la timpul respectiv pentru a nu supăra pe vecinul răsăritean. S-a găsit ca argument starea precară a vechii clădirii și s-a dispus demolarea. Starea murilor era însă impecabilă, solicitând demolatorilor eforturi îndelungate pentru a o înlătura din fața clădirii Teatrului care în acei ani găzduia una din sălile Teatrului Național, azi Teatrul Odeon.

Vezi notele: 341, 1370.

[1229] *Dumitru A. GHICA* (1718-1803), fiul lui Alexandru Ghica. Din cele trei căsătorii a avut 14 copii. A fost mare ban, unul din cei mai însemnați boieri al țării, poreclit „Bătrânul".

1230 *Costache (Constantin) GHICA* zis *Brigadier* (1784/1797-1850), spătar, căsătorit cu Ruxandra Cantacuzino cu care a avut șase copii. Porecla de Brigadier o avea de la gradul de general de Brigadă, formă de organizare a unui corp de trupe ruse format din două regimente din aceiași armă, condus de un general de brigadă.

1231 *Constantin NĂSTUREL Herescu* (1796/1798, București – decembrie 1874/1879), pregătire și carieră militară, general. Și-a început activitatea în armata rusă la 1823, a fost aghiotant al domnului Alexandru Ghica. În timpul domniei lui Gheorghe Bibescu a fost ministru vistiernic, iar în timpul domniei lui Barbu Știrbei a comandat armata ca mare ban și spătar. Mare donator, a lăsat fonduri Academiei Române pentru crearea premiului „Năsturel", acordat pentru valoroase cercetări istorice. Colecționar de vestigii ale trecutului pe care le-a donat muzeelor românești.

Vezi notele: 639, 700, 1329.

1232 *Chioșc turcesc* construcție ușoară din lemn, aici însă cu sensul de *sacnasiu*.

1233 *Idiclii*.

Vezi nota: 273.

1234 *Neferii*.

Vezi notele: 213, 274, 1274, 1335.

1235 *Iciolanii*.

Vezi notele: 275, 1283.

1236 *Armăsarii de Misir, de Egipt* după numele dat de otomani acestei țări.

1237 *Stânjen*.

Vezi notele: 1865, 1926, 2148, 2209.

1238 *Calemgii*.

Vezi notele: 269, 619.

1239 „*Temenele*" – salut făcut după obiceiul otoman, printr-o plecăciune, ploconeală, închinăciune. Gest formal mimând afecțiunea care adeseori ascundea actele de trădare, de vânzare către terți a unor „secrete" compromițătoare pentru cel astfel salutat cu servilism.

1240 *Fanarul* – este unul din cartierele Istanbulului, locuit mai ales de greci cu ocupații în aparatul administrativ al Porții Otomane, pe care le realizau întrucât Coranul le interzicea mahomedanilor a le efectua. Printre altele, fiind buni cunoscători de limbi străine, erau dragomani (translatori).

Vezi notele: 110, 199, 260, 267, 344, 443, 504, 614, 688, 742, 1062, 1119, 1283, 1313, 1320, 1323, 1901, 1960, 1962, 2021.

1241 *Caretele* – trăsurile închise cu 4 roți. Cu vizitiul pe capră mânând telegarii, uneori având la spate o mică platformă pe care se afla un alt însoțitor cu menirea de a intervenii prompt la oprirea trăsurii ca să asigure deschiderea portierei, verificarea stării scăriței și acordarea sprijinului la coborâre celor mai vârstnici.

Vezi notele: 216, 2050, 2277, 2338.

1242 *Butcă*.
Vezi notele: 83, 144, 151, 212.

1243 *Preumblau* – pentru a avea echipajele gata de a porni la drum la primirea semnalului, vizitii realizau asemenea „încălzirii” ai bidiviilor. Astăzi este folosită formula: mașina la scară cu motorul în ralanti.

1244 *Cioltare* – pături de postav, împodobite cu diferite cusături. Se punea sub șa la înhămarea bidiviului de călărit.

1245 *Tefekcii* – pușcași (V.V.).

1246 *Satîrașii, satârași* – oșteni specializași a folosii satârul ca armă de luptă. Cazacii erau renumiți pentru dexteritatea manevrării satârului. Era o lamă groasă de circa 30 cm lungime și 10 lățime cu o coadă lungă din lemn rezistent cu care, din iureșul calului, loveau adversarul pe care-l zdrobeau.

1247 *Pehlivani* – acrobați, jongleri, saltimbanci, scamatori. Termen care evolutiv definește persoanele care în momentele când o problemă reclamă o tratare cu totală seriozitate preferă să intervină cu glume, giumbușlucuri dovedind că ori n-au înțeles gravitatea ori nu doresc să se implice.

1248 *Simigiu*.
Vezi notele: 669, 1188, 1189, 1249, 1250.

1249 *Tablalele* – tăvile de formă rotundă pe care-și purtau simigii marfa adeseori purtată pe cap. La apropierea de eventualii mușterii începeau prezentarea orală, apoi după coborârea de pe cap descrierea calității, prospețimii și s chilipirului creat, produsul fiind vândut în acel moment sub prețul obișnuit. Existau și situații când aceste tăvi aveau o buză mult răsfrântă permițând suprapunerea a mai multora pe carte le transporta în cumpănire cu o cobiliță.
Vezi nota: 667.

1250 *Tripodele* – trepied pe care se așezau tăvile simigiilor la locul de vânzare.

1251 *Bragagiu*.
Vezi notele: 610, 677.

1252 *Salipgii* – cei care prepară sau vând salep, băutură specifică orientalilor din Salep, obținută din miere și apă. Sățioasă și răcoritoare era fastuos servită cu șipul manevrat cu dexteritate, fără a pierde nici o picătură din tonifianta băutură.

1253 *Alunarii* – vânzătorii de alune.
Vezi nota: 1456.

1254 *Ibrișim*.
Vezi nota: 245.

1255 *Tatuarea* – era la modă și în secolele trecute, desenele tatuajelor schimbându-se de la epocă la alta.

1256 *Ienicerii* – ostași din corpul de elită al infanteriei armatei otomane. Semnificativă este obârșia și mai ales capacitatea de îndoctrinare a acestora. Inițial

proveneau din rândurile celor mai tineri prizonieri luați în timpul acțiunilor militare sau de prăduire a unor teritorii (duși în robie cum se pronunțau înaintașii noștri). Ulterior a fost una din obligațiile teritoriilor aflate sub suzeranitate otomană de a da anual un număr de adolescenți valizi pentru a devenii ieniceri. Atât în prima, cât și în a doua situație acești tineri nu erau de religie mahomedană însă odată preluați și „școliți" deveneau nu numai mahomedani ci și niște fanatici inamici ai tuturor de altă religie. Rare au fost situațiile când amintiri anterioare acestor instruiri au condus la reacții neconforme cu cele îndoctrinate.

Vezi notele: 210, 271.

[1257] *Masalagiu* – purtător de masală, faclă, torță pentru a ilumina drumul, antemergător al unei trăsuri. Era prin vârstă, forță fizică, capacitate de reacție promptă o persoană cu responsabilitatea călăuzirii în noapte a călătorului aflat în trăsura din urma sa.

Vezi notele: 167, 1255, 1316.

[1258] *Pungași*, hoți de buzunare, borfași, escroci. Deși măsurile de sancționare erau foarte aspre și în lumea orientului au existat asemenea comportamente. Cel prins, judecat și condamnat era însemnat pe viață.

[1259] *Nuci* – joc.

[1260] *Iasic* – joc.

[1261] *Tura* – joc.

[1262] *Stos* – joc de cărți de proveniență germană.

[1263] *Mutatis, mutandis* – schimbând ceea ce trebuie schimbat (lat.).

[1264] *Saraiul, serai* – palat al sultanului sau al marilor demnitari otomani.

[1265] *Dârvanii, dârver* – muncă în general încredințată robilor țigani.

[1266] *Muhurdarul* – dregător însărcinat cu păstrarea sigiliului domnesc. La terminarea citirii textului definitiv domnul dacă era de acord cu cele stipulate dispunea ca acest deținător al sigiliilor să aplice pe cel mare, pe cel mijlociu sau pe cel mic în funcție de importanța actului emanat din Cancelaria domnului.

[1267] *Pitac*.

[1268] *Divictarul* – boiernaș de curte care se îngrijea de cele trebuitoare domnului pentru scris: călimara, penele, inclusiv ascuțirea lor, nisipul folosit pentru uscarea cernelii, în mod special al celei cu pulberea auriferă pentru actele solemne.

[1269] *Spițerul*.

Vezi notele: 709, 770.

[1270] *Cuparul* – funcție îndeplinită de un boiernaș cu atribuții de ajutor al paharnicului. Viața domnului depindea în cazul lichidelor de două elemente esențiale. Vasul în care era servit și băutura respectivă. Marea grijă a celor cu misiune de a-l servi era ca suportul și băutura să nu fie otrăvită. Ca atare erau permanent atenți la securitatea acestora. Pentru a avea garanția luau „credința" consumând în prealabil din licoarea ulterior servită domnului.

[1271] *Credincerul* – om de încredere al Curții Domnești atât pentru cantitățile din gestiune, cât și, mai ales, pentru starea lor de „sănătate”.

[1272] *Becerul* – boier de rang inferior însărcinat cu supravegherea bucatelor și a bucătăriei domnești. Răspunde de starea de sănătate a celor servite.

[1273] *Ici-ciohodarul* – slujbaș cu diverse atribuțiuni pe lângă domn, în special cămăraș.

[1274] *Răhtivanul* – slujbași însărcinat cu ținerea rafturilor la caii domnești, raftul fiind harnașamentul de lux, cu părțile metalice aurite în unele cazuri bătute cu pietre scumpe.

[1275] *Caftangiul* – cel care, în calitate de prim fecior, se îngrijea de hainele domnului, inclusiv de mantaua lungă și largă împodobită cu fire de aur și de mătase pe care o purta conducătorul statului și marii demnitari cu ocazia unor solemnități.

[1276] *Domnitorului* – autorul, ca toți din anii vieții sale, preluând termenul care a definit funcția inițială de domnitor a prințului Carol I din 1866-1881 când, după o scurtă perioadă tranzitorie, a fost proclamat rege, au ajuns să o atribuie și celor care, de la întemeierea statelor feudale, au condus destinele respectivelor țări. Aceștia se defineau a fi *domni ai țării*, cu cele două înalte misiuni de *gospodar* și *voievod* apărător de glie strămoșească. În notele prezente în această carte am folosit deci termenul de *domn.*

[1277] *Mabeingi-Pașa* – slujitorul Curții care se îngrijea de încăperile cancelariei domnești. Responsabilitatea ne determină să remarcăm că exista o evidență a intrărilor și ieșirilor actelor primite și emise. Era deci un arhivar al cancelariei.

[1278] *Samașirgi-bașa* – șeful slujitorilor care aveau n grijă spălarea rufăriei sultanului, în acest caz a domnului. (V.V.).

[1279] *Buhurdangiul* – slujbașul care se îngrijea de vasele din metal care serveau pentru parfumat interiorul palatului cu diverse miresme.

[1280] *Peșchirgi-bașa* – slujbașul care prezintă domnului prosopul pentru a se șterge.

[1281] *Halebardă*.
Vezi nota: 209.

[1282] *Iamaci* – ajutoare. Din modul cum erau apreciați pentru cele făcute urma avansarea ierarhică mai rapidă sau mai întârziată. Numeroși factori subiectivi concurau la aceste aprecieri.

[1283] *Icioglani*.
Vezi notele: 214, 275, 1174, 1235.

[1284] *Cavas-bașa* – agent de poliție, jandarm; în acest caz cel care asigura paza ușii domnești, mai mult protocolar.

[1285] *Sandangi-bașa* – șeful slujbașilor care aprindeau și stingeau candelabrele sfeșnicelor, lumânărilor etc. în palatul domnesc. (V.V.).

[1286] *Satâr-bașa* – mai marele peste purtătorii de satâre, păzitori înarmați cu satâre.
Vezi notele: 277, 1245.

[1287] *Chehaia*.
Vezi notele: 520, 581.

[1288] *Alaibaș-ceaușul* – aici în sensul de slujbaş care mergea în fruntea alaiului, deschizând calea pentru alaiul sultanului sau domnului. (V.V.).

[1289] *Avgie bașa* – era șeful vânătorilor, de fapt, al șoimanilor sultanului sau domnului.

[1290] *Mehter-bașa* – era șeful fanfarei.

[1291] *Maimar-bașa* – arhitectul șef.
Vezi nota: 2015.

[1292] *Tufecgi-bașa* – comandantul gărzii domnești.

[1293] *Deli-bașa* – șeful gărzii călare a domnului.

[1294] *Ghiuler-aga* – șeful armatei otomane.

[1295] *Neferi*.
Vezi notele: 213, 274, 1173, 1234.

[1296] *Buluc-bașa* – era șeful lipcanului, curierul oficial care asigura transportul corespondenței între țările române și Istanbul. În timp de război era ștafetă călare.

[1297] *Oda bașa* – șeful *beşliilor* soldații otomani, cavaleriști, care făceau serviciu de curieri sau de jandarmi. Corp de cavalerie format din asemenea oșteni.

[1298] *Tulumbagi-bașa* – comandantul pompierilor.
Vezi notele: 86, 147, 782, 843, 1237.

[1299] *Sinecură* – slujbaș bine retribuit, cu muncă puțină, sau chiar de loc, lipsind obiectul muncii sau incompetența determinându-l să nu se amestece unde nu se pricepe.

[1300] *Baronul Kreuchely Schwerdtberg* profesor, filolog, consul al Prusiei la București. Autor al unui valoros portret al lui Scarlat Calimachi numit de Poarta Otomană domn al Țării Românești pentru februarie-iunie 1821, fără a ocupa însă tronului datorită evenimentelor declanșate atât de Tudor Vladimirescu cât și de Eterie. Fusese însă anterior domn în Moldova în două rânduri. Baronul a fost autor și al descrierii călătoriei lui von Schloden, cel care a străbătut Țara Românească în 1820.

[1301] *Tuci* – fontă. Dacă explozibilul nu era bine calibrat, acest tip de tun se spărgea.

[1302] *Armășie* – instituția care avea în subordine paza temnițelor, aplicarea pedepselor corporale și organizarea execuțiilor celor condamnați. Conducător era armașul.

1303 *Chiveră* – chipiu care servea de acoperământ al capului militarilor unei unități, având o serie de elemente decorative care le definea genul de armă.
Vezi notele: 182, 1339, 2167.

1304 *Contele de Lagarde Auguste de Messence* (născut la jumătatea secolului XVIII – ?), literat francez. A emigrat în Polonia la 1790, membru al Academiilor din Varșovia, Cracovia și Neapole, cetățean de onoare polonez. În timpul domniei lui Caragea a venit la București. Traducător din polonă și autor al unei interesante cărți în care descrie voiajul său în Europa de răsărit; *Voyage de Moscou à Vienne, par Kiew, Odessa, Constantinopole, Bucharest et Hermanstadt ou lettres adressèes Jules à Griffith*, publicată la Paris în 1824.

1305 *Ledoux* – consul general al Franței la București. În urma unei intervenții considerată de domnul Țării Românești ca insultătoare la adresa lui Iordache Slătineanu, marele logofăt al străinilor, ministrul de externe al Franței a luat măsura de a-l muta, în 1816, în insula Rodos.

1306 *Cacofonia* – în acest caz infernalul zgomot al celor care constituiau formațiunea „muzicală" în care disproporția numărului instrumentelor, dominante fiind cele de percuție, incompetența atât a instrumentiștilor, cât și a dirijorului promovând zgomotul care nu putea fi considerat muzical.

1307 *Țimbal, țambal* – instrument de percuție cu coarde dispuse pe o cutie de rezonanță de formă trapezoidală. Prin proporții cele mari sunt așezate pe patru picioare de lemn, instrumentistul stând pe un scaun pentru a lovi corzile metalice cu două ciocănele. Sunt considerate a fi țambale de concert. Există și țambale mobile de proporții mai reduse care sunt purtate de țambalagiul respectiv cu o curea ce o are prinsă după grumaz, el manevrând țambalul din picioare. Acestea probabil că erau în dotarea formațiunii evocată.

1308 *Sclavă* – în acest caz este evocată o *roabă domnească*, remarcabilă prin frumusețea ei. În țările române, în decursul secolelor robia a avut o interesantă evoluție existând robi ai boierilor, ai mănăstirilor și ai domniei. Documentele relevă modul cum se transmiteau ca o proprietate de la o persoană la alta împreună cu pământul respectivului stăpân. Aveau și anumite drepturi limitate și, nu odată încălcate, prin hazardul comportamental al stăpânului sau al situației conjuncturale. Din cele trei categorii de robi cea mai ușoară soartă au avut-o cei domnești. Atmosfera evocată se desfășura în epoca când o serie de glasuri revendicau, printre alte reforme, și desființarea robiei. Au existat cazuri de excepție când o serie de persoane au eliberat pe robii respectivi. În cazul când robul se remarca printr-o faptă deosebită, era recompensat cu eliberarea, fiind însă un caz de excepție și adeseori condamnat de retrograzii care considerau că așa își pierdeau forța de muncă. Au mai trecut ani și la 1848 problema a fost tratată tranșant de către cei radicali întru reformarea țării.

1309 *Flașnetă* – instrument muzical mobil; mică orgă mecanică, portativă, acționată prin învârtirea unei manivele; numită și *caterincă*.
Vezi notele: 1249, 1310, 1588, 1649.

1310 *Minavet* – flașnetă mică.

1311 *Cerșetori galonați* – jenantă descriere a unor apucături ce s-au înrădăcinat persistând și în secolul XXI cu diferența că în funcție de treapta ierarhică din societate „dreptul" la bacșiș este profund înrădăcinat, manifestându-se prin cele mai persuasive formule care facilitează sau întârzie rezolvarea unei probleme banale pentru care prevederile legale sunt călăuză clară, dar care sunt dijmuite de aceste persoane încredințate că le sunt posibile toate subtilitățile pentru a fi frânari când nu le sunt pompate „unguentele" respective.

1312 Referire la modul cum a fost înlăturat *Grigore III Ghica* în 1777 din scaunul Moldovei. Din martie 1764 până în ianuarie 1767 a fost domn al Moldovei și al Țării Românești din octombrie 1768 și până în noiembrie 1769; iar al Moldovei între noiembrie 1774 și septembrie 1777. Mazilit de către Poarta Otomană a fost ucis pentru că s-a opus cedării nordului Moldovei în favoarea Austriei. O soartă asemănătoare a avut-o și Nicolae Mavrogheni, domn al Țării Românești, ucis în 1790. Constantin Hangerliu, a fost domn al Țării Românești din noiembrie 1797 până în ianuarie 1799 când, aflând de trimiterea echipei otomane pentru a-l mazilii, a scăpat prin fugă refugiindu-se pe teritoriul stăpânit de austrieci.

1313 *Alexandru Șuțu. Alexandru Suțu* a primit domnia pentru prima dată în decembrie 1806, dar n-a ocupat practic tronul Țării Românești. A doua domnie s-a desfășurat între noiembrie 1818 și ianuarie 1821. A fost ultimul domn fanariot al Țării Românești.

1314 Englezul *Sir Robert Ker Porter Jakue*, fost ambasador al Angliei la Istanbul. La 1762, întovărășit de savantul croat Rudjer Josip Bošcović, fizician, astronom, filozof și diplomat (1711-1787), a făcut o călătorie, străbătând Dobrogea, Țara Românească și Moldova. Ulterior a publicat o carte la Londra în 1814, în care a descris această călătorie.

1315 *Hanger* – pumnal cu lamă lungă, încovoiată, care se purta la brâu.
Vezi nota: 1311.

1316 Plastică formulare pentru a evidenția rolul *masalagiului* care lumina drumul semnalând eventualele hârtoape care ar fi putut distruge atelajul.

1317 *Eteria* – numele unei societăți politice secretă, cu ramificații și în țările române, înființată în Rusia la sfârșitul secolului XVIII – începutul celui următor, de către patrioții greci pentru a elibera teritoriul național de sub stăpânirea otomană. În etapa de început s-a bucurat de sprijinul nemijlocit al Rusiei, însă la declanșarea acțiunii țarul, semnatar al clauzelor de la Berlin din 1815, a fost nevoit, formal, să procedeze la dezavuarea ei.
Vezi notele: 344, 1258, 1318, 1319, 1323.

1318 *Căpitanul FARMACHE.*
Vezi notele: 285, 346.

1319 *Doctorul grec Mihail Cristari* din Epir avea doctoratul luat la Paris în 1806. La 1811 practica medicina la București. Era un om erudit, traducător, sprijinitor al Eteriei.

1320 *Sacnasiu* – spațiu închis ieșit în afara zidurilor, aflat la etaj, de unde putea

fi discret urmărită circulația curții, a străzi, determinând reacții de autoapărare în caz de prezentare a celor nedoriți. Construcție frecvent uzitată în lumea balcanică, ajunsă și la noi în epoca fanariotă. Arhitectura modernă românească a preluat și uneori introdus la construcțiile veacului XX asemenea componente.
Vezi notele: 1171, 1232.

1321 *Beizadea Nicolae SUȚU* (1799, Istanbul – 1871), capuchehaie la Istanbul, mare logofăt, secretar de stat, ministru, publicist, căsătorit cu Ecaterina (Caterina) Cantacuzino Pașcanu.

1322 *Biserica Sf. Spiridon Nou* – edificată pe Podul Beilicului, astăzi calea Șerban Vodă nr. 29 a fost ridicată de Scarlat Ghica (domn al Țării Românești între 1758-1761 și 1765-1766) și Alexandru Scarlat Ghica între 1767-1768. La începutul secolului al XIX-lea era considerată ca una din marile mănăstiri ale țării. A fost grav avariată de cutremurele din 1802 și 1838. La 1822 era după un incendiu o ruină care impunea demolarea. A fost refăcută între anii 1852-1858 în timpul domniei lui Barbu Știrbei, fiind atunci pictată de Gheorghe Tattarescu. Alexandru Odobescu a definit construcția „templu de cofetărie". Purtător de grijă a vechi mănăstiri a fost Ienăchiță Văcărescu. Pe peretele vechii ctitorii era portretul său. Anton Chladek a copiat desenul și la redat în noua construcție. A fost reparată la 1885. În 1954 cu ocazia unei atente consolidări prin preocuparea patriarhului Justinian au fost zidite la interior 3 balcoane, 2 sub cafas. Este în prezent cea mai mare biserică din București. Aici sunt mormintele domnilor Hangerli, Alexandru Suțu.

1323 *Tudor C. VLADIMIRESCU*.
Vezi nota: 344.

1324 *Zavera*.
Vezi notele: 282, 343.

1325 *Pandurii* – soldați din oastea neregulată a Țării Românești la începutul secolului XIX. La 1821 sub comanda lui Tudor Vladimirescu s-au înrolat atât vechi cătane, cât și elemente noi, fără o comportare disciplinată cum revendica Tudor Vladimirescu. Provenind din rândurile celor care avuseseră de a face cu actele oprimatoare ale mai marilor țării sau ai pașei de la Vidin au găsit cu cale să se răzbune lipsiți de judecata dreaptă, devenind la rându-le oprimatori. Asemenea acte au fost aspru și exemplar sancționate de Domnul Tudor. Pentru oamenii eteriei infiltrați în corpul pandurilor a fost prilejul de a-l defăima și pregăti episodul înaltei trădări de la Golești când eteriștii, fără nici o opunere, au „preluat" și dus pe drumul fără de întoarcere a lui Tudor Vladimirescu.
Vezi notele: 344, 345, 551, 575, 1325, 1576, 2065, 2072.

1326 *Meremetisire* – reparații sumare, refacere.

1327 *Țarigrad*.
Vezi notele: 78, 1297, 1358.

1328 *Scarlat GHICA* (1750-1802), fiul lui Dumitru „Bătrânul", frate cu Mihai și cu Grigore Ghica vv.

[1329] *Biserica Sf. Vineri – Herasca* (*Aga Niță*) – a fost demolată joi 19 și vineri 20 iunie 1987. Se afla la intersecția străzii Sf. Vineri nr. 23 cu calea Călărașilor. Veche vatră de cult, prima construcție este atribuită secolelor al XIII-lea sau al XIV-lea, considerându-se că aici ar fi adus domnul Mircea cel Mare moaștele Cuvioasei Parascheva (decedată la 1050) și ale Sf. Filofteia (decedată în secolul al XIII-lea) după desființarea Patriarhiei de la Târnovo, în anul 1393. Vechea biserică a fost înlocuită cu construcția din 1641-1645 ridicată de Vel Aga Nicolae și aflată sub oblăduirea Doamnei Elena, soția lui Matei Basarab și a fratelui acesteia Udriște Năsturel-Herăscu, ultimii având locuința în apropiere. Ei au amplificat construcțiile din curte, dându-le ca folosință rolul de adăpostire a celor în suferință A fost arsă la 1711. În veacul al XVIII-lea, după refacere, biserica a fost sub protecția familiei Bălenilor care s-au îngrijit de ridicarea a unor construcții în apropierea biserici cu menirea de a fi adăpost pentru cei nevoiași și în suferință. Cutremurele din anii 1802 și 1838 au provocat mari stricăciuni care au impus ca acea biserică să fie înlocuită cu masiva construcție din 1839 când, la 25 noiembrie, a avut loc sfințirea ei. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea au intervenit lucrările de consolidare ale bisericii, clopotniței și azilului, în acest caz ctitor fiind generalul *Constantin NĂSTUREL-Herescu* (1796-1874). În timpul războiului din 1877-1878 spațiile azilului au găzduit răniți în convalescență. La sfârșit de veac a intervenit o lucrare de consolidare prin ridicarea celor șase coloane în interiorul bisericii și au fost amplificate construcțiile anexe. O altă intervenție a fost în anul 1913 când s-au modificat turlele și s-a realizat ornamentația exterioară. În timpul primului război mondial aceste anexe au găzduit servicii ale Crucii Roșii. Interiorul bisericii a fost repictat în anii 1927-1928, în tehnica fresco, de pictorul Dimitrie Belizarie. Cutremurele din anii 1940 și 1977 au fost catastrofale. Acțiunea de refacere s-a declanșat imediat și a fost finalizată în anul 1985. Au urmat anii incertitudinilor până la măsura radicală a demolării întregului ansamblu la 19-20 iunie 1987 folosind munca pușcăriașilor.

[1330] *Filip LENȘ /Linche/* (1789, Bucureşti – ?), a desfăşurat activitate administrativă. După 1821 a fost unul din cei șapte boieri propuși sultanului pentru desemnarea viitorului domn. Pe atunci era mare clucer. A fost căsătorit cu Elisabeta Balotescu-Cărpenișanca.

Vezi notele: 342, 1768, 1982.

[1331] *Calabalâcul* – aici cu sensul de bagajele domnului.

[1332] *Grigore IV GHICA* (1755 – 16 noiembrie 1834, Bucureşti, înmormântat în cimitirul familiei de la Biserica Ghica Tei), a fost numit domn pământean pentru o perioadă de 7 ani. A condus destinele Țării Românești din iunie 1822 (de fapt 6 noiembrie 1822) până în aprilie 1828. A încercat să realizeze o serie de reforme menite să limiteze prezența grecilor în nordul Dunării. A fost căsătorit cu Maria Hangerliu și ulterior, după divorț, cu Săveasca.

Vezi notele: 1296, 1357.

[1333] *Datina* – era totuși de dată recentă, adică din secolul XVIII. Anterior alte lăcașuri de cult serviseră acestui scop.

[1334] *Cuca* – căciulă înaltă, uneori împodobită cu pene de struț, pe care o purtau căpeteniile otomane și domnii din țările române în timpul ceremoniilor.

[1335] La acea dată cu rol funcțional singurul edificiu religios de la Curtea Veche era *biserica Buna Vestire*, ctitoria lui Mircea Ciobanu ridicată în una din cele două domnii (martie 1545 – noiembrie 1552 și 1558-1559). Aici se oficia actul solemn al investirii religioase a noului domn al Țării Românești. Mitropolitul oficia această slujbă, ungându-l cu Sfântul Mir.

[1336] *Mitropolit* – în acest caz autorul, făcând referință la modul general cum era uns un nou domn, a redat un ceremonial, fără a avea la timpul respectiv un mitropolit al Ungrovlahiei întrucât, la momentul evocat, scaunul mitropoliei era vacant. *Mitropolitul Dionisie Lupu*, refugiat la Brașov din 1821, fiind rechemat de noul domn, a refuzat să revină, având motive temeinice să nu se întoarcă. Supărase pe otomani care-l considerau omul Eteriei, supărase pe ruși întrucât niște angajamente luate la numire nu le îndeplinise, iar față de noul domn se manifestase ca opozant al acceptării divorțului de prima soție. Ca atare a preferat să rămână în surghiun.

Pentru domn se impunea ca măsură prioritară desemnarea unui nou mitropolit. O incursiune în lista eventualilor eligibili i-a dovedit că aceștia fie că erau de obârșie greacă, sau cu pregătire în centrele grecești. A recurs la o formulă radicală preferând să desemneze o persoană cu bună pregătire spirituală dobândită într-un așezământ de viețuire monahală, purtătoare în veac a perceptelor ctitorului Matei Basarab. A chemat pe un călugăr ierodiacon de la mănăstirea Căldărușani care, după parcurgerea pe jos a drumului și după o discuție edificatoare cu domnul, a fost promovat în scurt timp, urcând toate treptele care să-l facă pasibil de a fi ales mitropolit la 11 ianuarie 1823. Acesta a fost *mitropolitul Grigorie al IV-lea Dascălul* care a păstorit neamul până la radicala măsură a ocupanților ruși adoptată prin voința contelui Pahlen, fiind înlăturat și trimis în surghiun la Chișinău la 24 ianuarie 1829, unde a muncit la traduceri până în ianuarie 1831 când a primit învoirea să revină în țară, însă cu silită oprire la Buzău, fiindu-i cerută demisia pe care nu a făcut-o. În aprilie 1833 a putut părăsi Buzăul pentru a reveni la mănăstirea Cădărușani. Modul cum a comentat prevederile textului primar al Regulamentului Organic l-au determinat pe generalul Pavel Kiseleff să-l recheme să reia scaunul mitropolitan în august 1833 pentru a-și exercita misiunea până la 22 iunie 1834 când a decedat.

[1337] *Chivără* – acoperământ de cap în formă de chipiu înalt folosit de anumite unități militare; în cazul pompierilor era bogat decorată.

[1338] *Hatmanul* – mare boier din anturajul domnului. Însărcinat cu comanda oștirii, mare spătar.

Vezi nota: 178.

[1339] *Armașul*.

Vezi notele: 182, 1302.

[1340] *Tuiuri*.

Vezi notele: 324, 609, 1364.

[1341] *Bostangii* – soldați din garda sultanului care aveau în grijă grădinile seraiului sau primeau misiuni speciale, ca în acest caz, când păzeau un mare demnitar al Imperiului Otoman: domnul Țării Românești.

[1342] *Marele postelnic* – mare boier, membru al sfatului domnesc. Inițial avea în grijă camera de dormit al domnului și organizarea audiențelor. Pe parcursul anilor a ajuns să se ocupe de problemele externe, devenind ministru de externe.

[1343] *Tabla-bașa* – cal frumos, împodobit, pe care sultanul îl da în dar unui domn român la numirea acestuia.

[1344] *Gâzii* – luptători pentru cauza islamului; eroi; termen general pentru oștenii otomani. (V.V.).

[1345] *Topuzul* – măciucă având capul îmbrăcat cu argint și bătut cu nestemate, care, împreună cu sabia, tuiul și calul împărătesc constituia unul dintre semnele investirii ca domn de către sultan. La rândul lui, domnul acorda boierilor măciuci mai simple, toiege, cu prilejul începerii domniei.

[1346] *Aruncarea monedelor* – era formula prin care noua domnie se angaja simbolic să asigure o viață economică prosperă. Era și o formă concretă de atragere a simpatiei celor nevoiași. Ca o reminiscență, azi, este momentul când la răspântii la moment de conducere spre locul de înhumare, se oficiază o succintă pomenire și se aruncă bani metalici.

[1347] *Mehterhaneaua*.

[1348] *Divan-efendi* – printre demnitarii secolelor XVII-XVIII se afla și un otoman, demnitar al Curții Domnești și secretar pentru problemele Porții. Sub ordinele lui se afla 200-400 de otomani ca garnizoane la București și Iași.

[1349] *Firman* – ordin emis de sultan prin care erau numiți sau revocați – maziliți – guvernatorii și demnitarii din Imperiul Otoman.

[1350] *Căftănirea* – era ridicarea în rang.

[1351] *Giacometti* – pictor italian realizator în Țara Românească a unor picturi interioare în casele marilor demnitari în primele decenii ale secolului al XIX-lea. Lucrarea din palatul Ghica a fost una din valorile epocii. Din păcate „beneficiarii" post 1945 au contribuit la maltratarea respectivei picturi, culminând cu acoperirea cu plăci de faianță.

[1352] *Porfir* – rocă vulcanică dură, formată din cristale mari de feldspat, cuarț, înglobate într-o masă de feldspat.

[1353] *Chitit turcește* – așezat chibzuit cu picioarele încrucișat sub el.

[1354] *Boierul Romanit* – avea casele pe Podul Mogoșoaei. În aceste case a funcționat, ani de zile, Ministerul de Finanțe, perioadă în care au fost modificate și amplificate construcțiile cu fațade și spre drumul Târgoviștei, arteră importantă rebotezată pentru ca de la 8 octombrie să devină Calea Griviței. Astăzi adăpostește Muzeul Colecțiilor de Artă.

[1355] *Sindrofie* – reuniune de invitați, petrecere.

[1356] E vorba de *biserica din strada Iuliu Barasch nr. 11*, ridicată anterior anului 1735 de Udrescu, clucerul, devenită metoh al mănăstirii Sf. Ioan din Focșani.

În chiliile acestei biserici s-a organizat o școală românească. Clădirile au fost avariate de cutremurul din 1802, au fost renovate în 1810 și ulterior. Au fost arse la incendiul din 23 martie 1847. A fost refăcută în anul următor.

[1357] *Domnul* – în acest caz *Grigore IV Ghica vv*.
Vezi nota: 1332.

[1358] *Țarigrad*.
Vezi notele: 17, 68, 1266. 1327.

[1359] *Constantin Sc. CORNESCU* fiul lui Scarlat, era la 1808 comis. A ocupat mai multe funcții și ranguri boierești: mare logofăt, hatman, membru al Divanului Criminalicesc în 1836, deputat în 1836-1839. La 1847 era ministru al cultelor. Căsătorit cu Caterina Obedeanu.

[1360] *Mănăstirea Târgșor* – autorul se referă fie la zona Ploieștiului în apropierea căruia se află Târgșorul Vechi, așezare cu un rol deosebit în secolele XVI-XVII, fie la mănăstirea din Poiana Câmpina. Schitul Poiana, monument de arhitectură ridicat de spătarul Toma Cantacuzino la 1609, edificiu înconjurat cu ziduri groase. În interiorul bisericii pictura inițială a fost executată de Pârvu Mutu. Din păcate, n-a dăinuit până în zilele noastre, fiind refăcută în mai multe rânduri.

[1361] *Palatul de la Colentina* – a fost zidit de către Grigore IV Ghica vv. în anul 1822, având una dintre fațade orientată spre lacul Plumbuita iar cealaltă oarecum spre lacul Tei. Construcție valoroasă din punct de vedere arhitectural, este bine echilibrată. A avut interioarele decorate cu fresce realizate de pictorul Giacometti. Împreună cu biserica, mausoleu al familiei, ridicată la 1833, formează un ansamblu valoros de arhitectură și evocator a unor momente din istoria țării și a familiei Ghica.

[1362] *Regulamentul Organic*.
Vezi notele: 140, 201.

[1363] *Generalul Nicolae MAVROS*.
Vezi notele: 1453, 1513, 1571, 1609, 2027, 2045, 2241.

[1364] *Iucituiulun* – pașă cu trei tuiuri, adică cu rang de beilerbei (beiul beilor), comandant militar al unei mari provincii otomane. (V.V.).

[1365] *Nicolae LAHOVARY*.
Vezi notele: 1013, 1074.

[1366] *Alexandru LAHOVARY* (16 august 1841 – 4 martie 1897, Paris, cimitirul Bellu, figura 44, locul 16), studii juridice la Paris, doctor în drept, om politic conservator, ministru, publicist, căsătorit cu Simona Ghermani.

[1367] *Iacob N. LAHOVARY* (16 ianuarie 1846 – 7 februarie 1907, București), a urmat școala politehnică și Facultatea de Științe din Paris; licență și doctorat în matematică; participant ca maior în Războiul de Independență, general de brigadă în 1891, general de divizie în 1900. A fost profesor universitar, ministru, publicist. A fost căsătorit cu Alexandrina Cantacuzino.

[1368] *Ion LAHOVARY* (14 iunie 1844 sau 1848 – 14 iunie 1915), licențiat în litere la Paris, doctor în drept, avocat, diplomat, om politic conservator, deputat, ministru. A avut o contribuție substanțială la declanșarea și realizarea Expoziției Generale Române din noul parc definit ulterior Parcul Carol I. Căsătorit cu Ema Mavrocordat.

[1369] *Emil LAHOVARY* (1855-1930), om politic, deputat. Căsătorit cu Elena Niculescu-Dorobanțu.

[1370] *Clubul Tinerimii* – a fost întemeiat la 1877. Aproape 7 decenii a fost chiriaș, mutându-se de mai multe ori. Înainte de a fi demolată, în al șaptelea deceniu al secolului XX, clădirea a adăpostit la parter librăria „Cartea Rusă".

[1371] *Teatrul „Majestic"* – denumire perpetuată până în ultimele decenii când a preluat denumirea de „Odeon". Sala „Majestic" este fosta sală „Comedia". A fost vatra Curții domnești a Ghiculeștilor.

[1372] Autorul încearcă să sugereze atracția pe care a exercitat-o, în decursul secolelor XIX-XX această zonă. Termenul amintește de orașul din vestul peninsulei Arabice, din Arabia Saudită. Cel mai important centru de pelerinaj al mahomedanilor, unde se află piatra sfântă – Kaaba – plasată în incinta unei mari geamii cu minaretele care o încadrează. A fost refăcută, începând din secolul VIII.

[1373] Vatra *Magazinului „Orfeu"* a cunoscut prefaceri de natură edilitară, însă profilul magazinului s-a păstrat, chiar și în anii comerțului de stat.

[1374] Mărci ale unor firme, celebre producătoare de instrumente muzicale, inclusiv piane, și toate cele necesare mânuitorilor, inclusiv note muzicale.

[1375] *Clavir* – pian.

[1376] „*Gaulois*" – Renumit periodic străin, cotidian politic și literar, fondat la Paris în 1867 și care a apărut până în 1929.

[1377] „*Figaro"* – Periodic francez care a apărut săptămânal în anii 1826-1866, transformat apoi în cotidian, redactat și imprimat la Paris.

[1378] „*Indepéndance Roumaine*" – periodic politic editat la București din 1879 în limba franceză. Unul dintre colaboratorii permanenți a fost Frèderic Damè.

[1379] *Dorobanțul de tuci* – este o realizare a sculptorului italian Etore Ferarri (1849-1930). Lucrarea a fost dedicată ostașilor înfăptuitori ai marii biruințe de la 1877-1878. În presa timpului se aducea la cunoștința celor interesați că această lucrare se multiplica pentru o anumită sumă, fie în lut ars, fie turnată în metal.

[1380] *Aeroplanul lui Vlaicu* – a trezit un interes deosebit. Bucureștenii au dat dovadă în toate timpurile de un înalt interes pentru curiozități. Acestor înclinații sfârșitul secolului XIX și începutul secolului XX le-au oferit numeroase ocazii de a fi părtași la ceva nou. Printre acestea a fost și expunerea în vitrine a ceea ce constituia curiozitatea zilei. În acest caz, construcția realizată de inginerul român Aurel Vlaicu a pregătit opinia publică pentru demonstrația de pe câmpul Cotrocenilor unde tânărul aviator a zburat cu aparatul construit la Arsenalul Armatei.

[1381] Și în cazul *cinematografelor* Bucureștiul s-a situat printre primele orașe din lume receptive la acest gen de proiecție a imaginilor după sistemul lui Lumière.

[1382] Aparat care proiecta pe un ecran, cu ajutorul unei surse de lumină și a unui sistem de lentile, imaginea mărită a unei figuri desenată pe o placă de sticlă sau imprimată pe o placă fotografică. Precursor al aparatului de proiecție diapozitive.

[1383] *Louis Jean LUMIÈRE* (1864-1948), inventator francez, constructor al aparatului de filmat. În 1895 a proiectat primul film la Paris.

[1384] *Palatul Eforia* pe bulevardul Elisabeta, azi găzduind și Primăria sectorului 5.

A fost edificat conform proiectului arhitectului A. Schickellers, angajat al Eforiei. Lucrarea a fost realizată în anii 1885-1886 cu spații diversificate pentru a găzdui o diversitate de acțiuni. În 1887 a fost realizată și sala de spectacole care în anii care au urmat a fost folosită pentru diverse genuri de manifestări teatrale. La 22 decembrie 1937 la un spectacol de estradă a Teatrului „Cărăbuș" a izbucnit un incendiu în zona scenei compromițând spectacolul actorului Constantin Tănase.

[1385] *Friederich BOSSEL* (1854-1889, București, cimitirul Protestant), negustor, întreprinzător, receptiv la noutăți pe care le introduce în lumea bucureșteană cu un ceas înaintea altora.

Vezi notele: 1042, 1441.

[1386] *Nobile* – aici cu sensul de respectabile.

Vezi nota: 1384.

[1387] De la 31 decembrie 1853 la 1877 avem *Teatrul cel Mare*.

Vezi nota: 1385.

[1388] *Ion /Ioan/ Heliade/ Eliade/ RĂDULESCU* (6/18 ianuarie sau 16 ianuarie 1802, Târgoviște, județul Dâmbovița – 27 aprilie/7 mai 1872, București, înmormântat în curtea bisericii Mavrogheni). Studii la București, fost elev și apoi profesor la școala de la „Sf. Sava". Colaborator și continuator al lui Gheorghe Lazăr. Poliglot, carieră didactică, scriitor, lingvist, critic literar, gânditor, animator al vieții culturale, editor de periodice și cărți, traducător, publicist, la 24 iulie 1843 a fost numit în postul de „arhivar al Statului" funcție ce a onorat-o până la 14 iulie 1848, om politic moderat, participant la revoluția de la 1848, membru și vicepreședinte al Ateneului Român, de la 1/13 aprilie 1866 membru fondator 2 iunie 1867 și președinte – 8/20 august 1867 al Societății literare române, devenită apoi Societatea Academică română, iar din 1879 Academia Română.

La 9 iunie 1848, Islaz Marea Adunare populară în cadrul căreia Ion Heliade Rădulescu a citit proclamația revoluționară pe care a redactat-o.

I.H.R. a locuit în mahalaua Dudescului. A cumpărat de la dr. Constantinache Caracaș în 1823 locul de lângă biserica Mavrogheni pe care se afla din 1818 tipografia lui Caragea. În 1820 a fost ajutor a lui Gh. Lazăr.

Organizator al vieții culturale, înființează Societatea Literară în 1827, ziarul „Curierul Românesc" la 8 aprilie 1829, suplimentul literar „Curierul de ambele sexe" în 1836. În anul 1833 a pus bazele viitoarei societăți Filarmonica. Ca organ de presă al activității scenice scoate în 1835 „Gazeta Teatrului Național". Scriitor,

gazetar, publicist, traducător, editor, a contribuit pe toate căile la promovarea culturii româneşti.

La mormântul său din curtea bisericii Mavrogheni: *În amintirea lui I.H.R., marele luminator al neamului românesc şi luptător pentru drepturile lui*. Monument ridicat prin preocuparea lui C. Dissescu şi Mihai Popescu, administratorul Casei Şcoalelor şi un vers din Horaţiu: *NON OMNIS MORIAR*.

Vezi notele: 361, 453, 1033, 1148, 1558, 1561, 1676, 1763, 1969, 1978, 1983, 2064, 2070, 2237, 2246, 2298, 2307.

1389 *Matei MILLO*.
Vezi notele: 1153, 1392, 1449, 1450, 1641, 1672, 1689, 1702.

1390 Personajul *Coana Chiriţa* a fost prezentat în piesele lui Vasile Alecsandri, *Cucoana Chiriţa în Iaşi* (1850) şi *Cucoana Chiriţa în provincie* (1852), oferindu-i posibilitatea de a prezenta comportamente veleităţi ale unei familii de mici boieri de provincie care, în iureşul prefacerilor societăţii, are comportamente anacronice.

1391 *C. Ollănescu. Dumitru C. OLLĂNESCU-Ascanio*.
Vezi notele: 1143, 2236, 2297.

1392 *Baba Hârca* – este piesa muzicală al cărui text a fost scris de Matei Millo, iar muzica a compus-o Alexandru Flechtenmacher. A fost interpretată pentru prima dată la Iaşi, la 27 ianuarie 1849. Răsunetul a fost imens, spectacolele următoare fiind jucate cu casa închisă. Cu un deceniu în urmă, atunci când dorea să îmbrăţişeze cariera actoricească, familia la respectivul spectacol de probă a organizat o cabală menită de a-l descuraja pe îndrăzneţul aspirant. Aşa a manevrat în prealabil asistenţa încă a fost obţinut un vacarm greu de descris. Insuccesul însă nu l-a demobilizat, ci din contră, el a căutat să vadă, să cunoască, să înveţe cât mai multe, cele întreprinse în anii care au urmat consacrându-l ca un actor desăvârşit
Vezi notele: 1093, 1154.

1393 De fapt, de la *palatul ridicat la Posada* pe un picior al masivului Baiului, nu departe de prăpăstiile de la Orăţi, zona cea mai dificilă pentru transport, însă ca peisaj deosebit de pitorească, evidenţiind una din ultimele porţi ale străpungerii cursului râului Prahova. Construcţia a fost ridicată din iniţiativa domnului Gheorghe Bibescu. Lucrările au fost începute în anul 1846, întrerupte în timpul revoluţiei din 1848, au fost reluate în 1850 şi au fost terminate la 1867. În ultimele decenii a avut mai multe funcţionalităţi, în prezent adăposteşte Muzeul Naţional Cinegetic.

1394 *Top-Hane* – construcţie din parcul privat al sultanului din Istanbul.

1395 *Lachei* – servitori îmbrăcaţi în livrea.

1396 *Artist în sticlă* – referinţă la realizările sticlarului care a prezentat o largă gamă de piese miniaturale cu caracter decorativ care, prin forme şi colorit, erau apreciate ca valoroase obiecte de artă plastică. Textul ne determină să înţelegem că era, de fapt, un mozaicar.

1397 *Bordeaux* – oraş port fluvial-maritim cu o importantă piaţă a vinurilor Bordelais, fiind o regiune viticolă renumită din sud-vestul Franţei, valorificând

terenurile bazinului Aquitaniei. Include vinurile din 11 departamente printre care se remarcă: Gironde, Saint-Emilian, Medoc, Santernes.

1398 *Sfanț* – veche monedă austriacă de argint, având valoarea de aproximativ 2 lei.

1399 *Constantin A. ROSETTI.*
Vezi notele: 203, 1711.

1400 „*De Paris*" – obiecte fine, considerate „unicate", solicitate de protipendada care se da în vânt după ultimele noutăți lansate în apus, Parisul fiind considerat, ca și acum, o capitală a modei, un etalon.

1401 *Stabiliment* – așezământ, instituție comercială. În acest caz cele cunoscute în perioada prezenței la Paris i-au fost utile pentru a depista și selecționa pentru a aduce și etala în magazinul său. Odată renumele dobândit, vadul era creat, mușterii permanent interesându-se de ultimele noutăți. Un mare accent se acorda ambalajului și etichetelor care evidențiau proveniența.

1402 *Starostele* – conducător al unei corporații, în acest caz al negustorilor. Om cu idei novatoare, preocupat de a contribui la prosperitatea negustorimii, a desfășurat o pertinentă activitate organizatorică, apreciată poate cel mai concludent exprimată atunci când, după deces, s-a lansat chemarea pentru a fi realizat un reprezentativ monument. Negustorimea a fost participantă cu sume care au permis lansarea lucrării și respectiv organizarea solemnității dezvelirii și sfințirii acestui simbol.

1403 *Piastru* – monedă de argint a cărei valoare a variat în decursul timpului, cu o largă circulație în răsăritul Europei.

1404 *Hotelului „Oteteleșanu"* pe locul căruia a fost ridicat în 1933 palatul Telefoanelor, după planul arhitecților Louis Weecks și Walter Froy și Eduard Van Saanen-Algi. Clădirea, cu cei 55 de metri înălțime, a provocat numeroase și diverse reacții în epocă. Alături era construcția cu sala de spectacole „Savoy" ridicată pe chiar vatra fostului hotel „Frascati".
Vezi nota: 872.

1405 „*Imobiliara*" societate anonimă română specializată în construirea de edificii în București. Cu concursul acestei societăți și-au concretizat proiectele arhitecții Eraclie Lăzărescu și Arghir Culina.

1406 *I.N. POPESCU-Lumină.*
Vezi notele: 964, 1015.

1407 *Cinematograful „Select"* în ultimele decenii, fosta sală de cinematograf adăpostește spectacolele Teatrului „Țăndărică".

1408 Continuatori ca giuvaiergii ai lui Joseph Resch au fost *Carol Resch* (1852-1937) și *Heinerich Resch* (1855-1930) ambii decedați în București și înmormântați în cimitirul Protestant.
Vezi notele: 71, 1227.

1409 Ca burlac *Ulyse Marsillac* a trăit în această casă, locuința sa aproape confundându-se cu redacția ziarelor și gazetelor la care trudea. În ultimii ani ai vieții, căsătorindu-se, s-a mutat în strada Modei, unde a și decedat în toamna anului 1877. Strada Modei a devenit ulterior strada pictor Nicolae Grigorescu, iar în ultimii ani, prin resistematizarea zonei a dispărut ca arteră de circulație, devenind parțial curte interioară a hotelului „Bucureşti".

Vezi notele: 206, 868, 1124, 1127, 1409, 1412, 1435, 1496.

1410 *Montpellier* – oraș în sudul Franței capitală a regiunii Languedoc, importantă zonă viticolă. Centrul universitar a fost în decursul ultimelor două veacuri loc de specializare și pentru mulți români. În veacul al XIX-lea aici a fost organizat concursul destinat poeților pentru a realiza o poezie care să preamărească limba latină. Versurile poeziei *Cântecul gintei latine* trimise juriului filibriilor de către Vasile Alecsandri au fost apreciate în unanimitate, fiindu-i acordat titlu de laureat. Versurile au fost temei pentru mai mulți compozitori pentru a compune muzica care a condus la o largă cunoaștere, la timpul respectiv. La Bucureşti laureatul a fost sărbătorit în 1878 cu mult fast la Teatrul Național, fiind organizat un mare banchet care a reunit oameni de știință și cultură.

Vezi notele: 206, 1699.

1411 *Iancu Slătineanu*.

1412 *Telefonul* – la care Marsillac visa a devenit realitate în chiar anii vieții sale, inventat în 1876 de către Alexander Graham Bell (1847-1922), om de știință american, cercetător al fiziologiei auzului care l-a condus la inventarea telefonului. După circa 20 de ani era introdus și în România, prima linie asigurând legătura în Bucureşti între Consiliul de Miniștri și Ministerul de Interne.

1413 *Tariful birjelor* – a fost la timpul respectiv (1855) și în atenția Primăriei Capitalei care a stabilit trei categorii și în funcție de confort, aspect al vehiculului. Deosebirea se remarca prin culoarea felinarelor (roșu, alb sau negru). Prețurile erau de 3, 2, 1 sfanț.

1414 *Omnibus* – la 1861 era vorba de un vehicul cu tracțiune animală. Cunoscând situația din alte capitale ale Europei unde circulau trăsuri asemănătoare diligențelor, tramcarele asigurau legătura dintre centrul orașului – piața Sf. Gheorghe – și noua gară de cale ferată a Bucureștiului, pe care au numit-o într-o primă etapă a Târgoviștei, apoi gara de Nord. Traversând Podul Mogoșoaei în zona Teatrului cel Mare, tramcarul avea de înfruntat pantele din apropiere. Cu timpul, numărul liniilor tramvaielor a crescut, asigurându-se transportul și spre alte zone ale orașului.

1415 *Dobroteasa* – era o mahala din zona sudică a orașului. În secolul XVII a existat o biserică înlocuită cu construcția din 1736 zidită de Constantin Năsturel, mare medelnicer. Aceasta a fost afectată de cutremurul din 11 ianuarie 1838 și refăcută în 1847 de către Iordache Ciupagea, al treilea logofăt. Actualul edificiu este cel ridicat la 1887-1892, după planurile arhitectului P. Petriciu și pictat de către G. Ioanide.

1416 *Apele minerale* din mahalaua Dobroteasa au fost folosite inițial în mod empiric. Renumele dobândit ca efectiv panaceu miraculos a determinat resortul sanitar al Capitalei la efectuarea analizelor, prilej cu care au fost relevate calitățile lor curative. Municipalitatea a organizat, în al optulea deceniu al secolului XIX, un modest stabiliment unde asistența medicală era asigurată de renumitul doctor Nicolae Turnescu. În zonă o strada a perpetuat tradiția exploatării numindu-se ani de zile Apele Minerale. Fosta stradă Apele Minerale, în procesul de rebotezare a străzilor, în anii '50 a căpătat o nouă denumire pentru a-l evoca pe militantul comunist Bela Breiner. La capul străzi a fost atașat pe zidul clădirii o mare placă de marmură albă cu un medalion de bronz și un text neconcludent în relație cu locul. După 1989 placa a dispărut și a fost modificat numele devenind acum Ion Minulescu. De ce cei din respectiva comisie a nomenclaturii străzilor n-au revenit la denumirea logică evocatoare a unui episod din istoria zonei este greu de înțeles și au preferat să acorde denumirea întru cinstirea memoriei poetului este la fel greu de înțeles. Este clar că onor comisia lucrează din birou și nu după cele constatate pe teren. Considerăm că acordarea denumirii ar trebui să aibă o firească legătură, fie că pe acolo a locuit, fie ambientul sugerează ceva din creația omului de cultură. Respectiva stradă este ternă cu numeroase construcții, fost industriale, fără pomi, fără flori.

1417 *T. Toma*, zis *Blându* (1845-1916), fost negustor de lipscănii și proprietar al primelor tramcare. În 1872 a intrat în exploatare prima linie de tramvai cu cai pe traseul Cale Târgoviștei, Podul Mogoșoaei, Teatrul cel Mare, strada Biserica Enei, bulevardul Academiei, bulevardul Colței, Piața Sf. Gheorghe, Moși. Funcționa conform convenției din 3/15 iulie 1871 prin care se concesiona pe timp de 45 de ani această activitate unei societăți belgiene reprezentată de Harry Hubert de Mervée Slade. În convenție erau prevăzute modalitățile de exploatare a drumului de fier „american" (tramvaiul cu cai).

1418 Căimăcămia lui *Alexandru GHICA* din 4 iulie 1856 până în octombrie 1858. A fost unul din sprijinitorii acțiunilor care urmau să capete finalitate la 24 ianuarie/5 februarie 1859 prin alegerea domnului Moldovei și ca domn al Țării Românești, formulă salvatoare, aplicând prevederile Convenției de la Paris printr-o interpretare originală a textului oferit de marile puteri europene.

Vezi notele: 794, 855, 969, 1030.

1419 *Gara Filaret* – a devenit funcțională din 19/31 octombrie 1869, realizându-se primii 70 de Kilometri de cale ferată conform convenției încheiate în 1865 cu firmele John Trevor Barcley și John Stainforth, reînnoită în 6/18 aprilie 1867. A fost gara care inițial a asigurat legătura cu orașul port Giurgiu, ulterior, prin realizarea lucrărilor unei centuri a orașului de cale ferată au mai fost create alte gări cu meniri diversificate, inclusiv cea care a asigurat legătura cu gara Târgoviștei.

1420 *Reverbere* – oglinzi care amplifică lumina felinarelor.

1421 Casa lui *Nicolae NECULESCU* a fost înlocuită la începutul secolului XX de construcția hotelului „Athénée Palace".

1422 *Emanoil. Em. LAHOVARY* (1810-1892), magistrat.

[1423] *Grigore MANU* (30 ianuarie 1843, Bucureşti – 1900) Fiul lui Nicolae Vornicu al II-lea şi al Mariei Grădişteanu; administrator al Domeniilor Statului, 1871-1876, director general al Monopolurilor Statului (1891-1895) a pus bazele navigaţiei fluviale şi maritime române), ministru. Căsătorit cu Sultana Cretzulescu.

[1424] Probabil casa de pe Podul Mogoşoaei nr. 202, ridicată de *Nicolae ŞTEFĂNESCU Savigny* (? -1892).
Vezi nota: 2308.

[1425] *Postişă* – păr falş, meşă.

[1426] În acest caz, autorul se referă, de fapt, la *tramcar*.
Vezi notele: 1414, 1417, 1429, 2249.

[1427] În 1872 a intrat în exploatare prima linie de *tramvai cu cai* pe traseul Calea Târgoviştei, Podul Mogoşoaei, Teatrul cel Mare, strada Biserica Enei, Bulevardul Academiei, Bulevardul Colţei, Piaţa Sf. Gheorghe, Moşi. Funcţiona conform convenţiei din 3/15 iulie 1871 prin care această activitate se concesiona pe timp de 45 de ani unei societăţi belgiene reprezentată de Harry Hubert de Merveé Slade. În convenţie erau prevăzute modalităţile de construire şi exploatare a drumului de fier „american (tramvaiul cu cai).
Vezi notele: 1356, 1417.

[1428] *Capul Podului*.
Vezi notele: 15, 70, 76, 131, 318, 379, 1367, 1373, 1428, 1434.

[1429] Este vorba despre linia de *tramcar* care asigura legătura dintre zona comercială de pe Calea Moşilor şi noua gară a Târgoviştei.
Vezi notele: 1353, 1356, 1368, 1414, 1417, 2188, 2249.

[1430] *Biserica Enei* sau *Ieni* – a fost ridicată pe vatra unei construcţii din secolul XVII (1611), s-a edificat o alta din zid la 1720-1724 de către Pană Negoescu, mare logofăt. Reparată în secolul XIX, a fost pictată în ulei de Gheorghe Tattarescu la 1868-1870, peste vechea frescă.

Biserica avea ca patroni protectori pe Sf. Ierarh Nicolae (6 decembrie) şi Sf. Mucenică Varvara, protectoarea minerilor (4 decembrie). Iniţial a fost biserica unui aşezământ monahal, devenită cu timpul biserica parohiei cartierului limitrof. La 22 aprilie 1977 printr-o stratagemă biserica a fost accidentată de un utilaj care opera demolarea blocului din apropiere, parţial căzut la cutremurul din 4 martie 1977. A urmat completa demolare şi edificare a noului bloc Dunărea pe respectiva vatră religioasă.

[1431] *Teatrul cel Mare* devenit, din 1877, *Teatrul Naţional*.
Vezi notele: 97, 158.

[1432] *Fântâna Roşie* din capul străzi Fântânii astăzi strada Henri-Mathias Berthelot. Locul evocă acţiunea Domniţei Ralu care, într-un spaţiu de la Fântâna Roşie, a realizat spectacolul teatral ce s-a constituit o deschidere spre alte şi alte realizări teatrale.

[1433] *Târgșor* – formulă prescurtată amintind de fosta Cale a Târgoviștei, devenită, de la 8 octombrie 1878, Calea Griviței.

[1434] Podul Mogoșoaiei fusese trasat până în zona unde se reuneau mai multe drumuri ce asigurau legătura cu localități situate spre est, nord și vest. *Capul Podului* era un teren ce devenea mlăștinos la ploi torențiale, micile pante conduceau surplusul de apă spre acest teren inundabil. De aici pornea spre nord renumita șosea Kiseleff, cu culoar pentru vehicule cu tracțiune animală, călăreți și pietoni, în secolul XIX și începutul celui următor era loc de promenadă, de afișare a noilor toalete, a ultimelor modele aduse din străinătate sau create de primele noastre case de modă.
Vezi notele: 76, 131, 379, 1438.

[1435] *Felurime de pasageri* – aici în sensul de tipuri de comportament uman, de costumație, posibilități materiale ale respectivilor călători.

[1436] *Samsar*.
Vezi notele: 994, 1055.

[1437] Cartea *Podul Mogoșoaei – Povestea unei străzi* nu are menționat nici pe copertă, nici pe foaia de titlu anul editării. Din conținutul textului remarci câteva afirmații care acum sunt concludent stabilite ca etape ale elaborării. La 1943 textul era în curs de redactare de către diplomatul Gheorghe Crutzescu, aflat la noul post în calitate de ministru plenipotențiar al României, clasa I-a. În condițiile războiului manuscrisul a parvenit Editurii Socec & Co., S.A.R. care, la timpul respectiv, avea un număr redus de personal prin mobilizări și ca atare vor fi trecut zile, săptămâni, luni până a ajuns în tipografia respectivei edituri unde, o situație asemănătoare, impunea tergiversări care ne determină să credem că efectiv cartea a putut ajunge în librării la începutul anului 1944.

[1438] Dorința lui Gheorghe Crutzescu, rămâne un deziderat. O placă comemorativă, numele unei străzi ar putea „repara" ceea ce deceniile anterioare din secolul trecut n-au făcut-o încă. Sperăm ca noua ediție să ajungă să fie citită, nu „lecturată", și de fantomatica comisie de nomenclatură a străzilor și de către factorii responsabili ai actului cultural la nivel municipal ca astfel să purceadă la o cuvenită „investiție" de respect pentru trecut. Și de ce nu de o asemenea meritată atenție ar trebui să se bucure și Gheorghe Crutzescu.

[1439] *Grigore ELIADE* (1823-1901), inițial fără avere prin diverse mașinațiuni devine „moștenitorul" care și-a amplificat averea folosind diverse modalități, implicat în numeroase procese. La timpul respectiv „perlele" sale au constituit subiecte de picante comentarii.
Vezi notele: 1379, 1380, 1440, 1441.

[1440] *Angloman* – persoană care manifestă o predilecție deosebită pentru tot ce ea ce era de proveniență din Anglia. De aici și denumirea hotelului și a bucătăriei care i-a adus faima lui Grigore Eliad.

[1441] *Hotelul ,,English"* era situat între hotelul „Broft" și casele Bossel, în fosta casă „Resch" care fusese o clădire cu parter și etaj. La 1875 achiziționând-o Grigore Eliad, alias Cârciumărescu, o modifică adăugându-i încă două niveluri.

1442 *Emanoil CULOGLU* (1885, Arad – 1888) avocat, ziarist. A colaborat la presa Partidului Liberal.

1443 *Pol* – monedă de aur valorând un Napoleon. Aici însă este vorba de moneda de metal sau de hârtie, valorând 20 lei.

1444 Adică veacul al XIX-lea.

1445 Pe Calea Victoriei nr. 70, ani de zile s-a afirmat ca unitate etalon *băcănia-bodegă a lui Dragomir Niculescu* cu o semnificativă evoluție. Intervenind restructurări edilitare acum se află ansamblul de blocuri care, la parter, au adăpostit până în ultimul deceniu al secolului XX rețeaua de magazine „Romarta”.

1446 „*Obahta*” – referire la evenimentele militare ruso-otomane ale veacurilor XVIII-XIX încheiate cu pacea de la Adrianopole. Pentru 1877 venirea rușilor a fost condiționată ca să evite intrarea în Capitală pe drumul spre Dunăre. După tratativele și tratatul de la San. Ștefano întrucât nu acceptam „cedarea” celor trei județe (Bolgrad, Cahul, Ismail) recuperate de Moldova în urma Păcii de la Paris din 1856, s-a comportat până în vara anului 1878 ca trupe de ocupație în maniera anterioarelor comportamente. Hotărârile Congresului de la Berlin din vara anului 1878 au impus retragerea Rusiei de pe teritoriul României oferindu-i compensator „recuperarea” celor trei județe revendicate. În octombrie 1878 Rusia a recunoscut Independența României după ce, la 8 octombrie, aparatul administrativ românesc a fost retras dincoace de Prut.

1447 Ocuparea Țărilor române de către armatele ruse, apoi de cele austriece în timpul primei etape ale desfășurării *războiului Crimeei*.

1448 *Conovăț* – funie fixată de țăruși, de care se leagă caii în bivuac.

1449 În decursul anilor, *Piața Teatrului Național* a suferit reamenajări, redimensionări. Prin demolarea edificiului care îi dădea numele – în urma bombardării de către aviația hitleristă, ca represalii în urma actului de la 23 august 1944 – și realizarea unui mic scuar flancat de o scară ce asigura accesul spre strada Matei Millo, s-a obținut o platformă centrală pe care a fost amplasată placa evocatoare a evenimentelor de la 13 decembrie 1918. După 1990 placa a fost îndepărtată, ulterior fiind edificat un impunător edificiu la care s-a atașat un portal care să evoce intrarea la construcția teatrului. Ar fi fost cazul ca placa evocatoare a evenimentului de la 13 decembrie 1918 să fie replantată însoțită de o nouă placă care să releve adevărul evenimentului care viza în decembrie 1918 „bolșevizarea” țării pentru a asigura ca punte o firească legătură cu regimul lui Bela Kun din Ungaria spre a continua impetuosul marș al cuceririi (subordonării) întregii Europe prin formula „Proletari din toate țările uniți-vă!”

1450 *Palatul Telefoanelor* – are fațadă atât spre Calea Victoriei, cât și spre strada Matei Millo.

Vezi notele: 872, 1226, 1394, 1455.

1451 *Palatul „Adriatica”* – amplasat în zona nordică a Pieței Teatrului a fost

ridicat în anul 1938 pe locul fostei case a lui Török, veche proprietate a familiilor Ghica-Catargi.

Vezi notele: 1823, 1884.

[1452] *Vitrinele lui Riegler* – adică ale cofetăriei de la nr. 66 de pe Calea Victoriei, care desfăcea, printre altele, produsele fabricii de bomboane și de ciocolată „C. Riegler", înființată în 1884.

[1453] *Forum* – loc de concentrare a vieții publice a orașului.

[1454] *Marcus Ulpius Traianus TRAIAN /Marcus Ulpius Nerva Traianus/* (18 septembrie 53, Italica, peninsula Iberică – 13 august 117, Selinus) primul împărat roman de origine neitalică, fiu adoptiv al lui Cocceius Nerva și asociat al acestuia din anul 97, a condus imperiul între 27/28 ianuarie 98 și anul 117 d. H. Bun organizator al tuturor resorturilor statului, a pregătit și condus cele două războaie împotriva Daciei pe care a transformat-o parțial în provincie romană, colonizând-o cu elemente din tot imperiul. Victoriile și resursele materiale și umane obținute l-au determinat în anii 109 la Adam Clisi și 113 la Roma să ridice impunătoare monumente de evocare și cinstire a celor căzuți în luptă. Prin acțiunile împotriva parților, armenilor, a locuitorilor din zona Mesopotamiei și ai Asiriei a realizat maxima extindere a imperiului roman.

[1455] *Terasa Oteteleșeanu* – Calea Victoriei nr. 49, desființată cu prilejul începerii construcției Palatului Societății de Telefoane.

[1456] *Alune americane* – alune de pământ, plantă leguminoasă.

[1457] *Fisticuri* – produs de cofetărie preparat pe bază de fistic, fructul unui arbore cultivat în zona tropicală și subtropicală.

[1458] *Comisionari* – persoane care primesc spre a preda, la o anumită adresă și oră, pachete, scrisori, cadouri, flori etc. Prin ținută, comportament câștigau încrederea celui care, în calitate de predător, își manifesta totala încredere că serviciul solicitat va fi corect onorat. Serviciul era răsplătit de predător cu o sumă de bani, iar la destinație și primitorul, în funcție de oportunitatea mesajului, acorda la rându-i aducătorului o recompensă.

[1459] *Strada Regală* – astăzi după alte temporare rebotzări a redevenit *strada Ion Câmpineanu*.

[1460] *Muscalii* – meseria de vizitiu în Bucureștii veacului al XIX și începutul celui următor a constituit un monopol al unor ruși care au părăsit teritoriul pravoslavnicei țări deoarece intraseră în vizorul organelor represive ale administrației ca urmare a refuzului acestora de a accepta oficierea de către preoții considerați de ei corupți.

Au ajuns la unele practici care contraveneau politicii de stat în problema demografică. Au ajuns cu timpul să fie o sectă a scopiților, membrii supunându-se castrării. Duceau o viață sobră, aveau o costumație care-i definea. Aveau un adevărat cult pentru animalele de tracțiune și trăsura, cupeul deținut. Față de clienți aveau o demnă comportare manifestată prin modul de dialogare, promptitudinea serviciilor, corectitudinea angajamentelor de oră sau loc, suma solicitată pentru cursa efectuată.

Vezi notele: 157, 1219, 1461.

1461 *Muscal cu cauciuc* – modernizarea trăsurilor prin adaptarea de cauciucuri la roți a fost o ultimă încercare de a face față concurenței noului venit pe piața orașului, automobilul, care, prin gradul de confort și viteză, a înlăturat treptat transportul hipo.

1462 *Piața Bursei* – denumire metamorfozată în limba română definind centrul vieții financiare din Capitala Rusiei înainte de Revoluția din 1917.

1463 *Vassili Ostrov* – importantă arteră de circulație în Sankt Petersburg înainte de finalul Primului Război Mondial.

1464 *Lipoveni* – populație de obârșie rusă, migrată spre est și stabilită în nordul Dobrogei și, mai ales, în Delta Dunării, ocupându-se, îndeobște cu pescuitul. Păstrători ai vechilor credințe și adversari ai religiei oficiale de pe teritoriul Rusiei, erau considerați de către autorități eretici și, ca atare, urmăriți de către organele represive. Au fost nevoiți să-și părăsească locurile natale, stabilindu-se în această zonă.
Vezi notele: 525, 586.

1465 *Gubernie* – unitate teritorială a administrației Rusiei țariste.

1466 *Tuia* – zonă la sud de Moscova. Orașul omonim, centru al regiunii, fiind unul din importantele componente ale metalurgiei ruse. A fost un important centru economic al R.S.F.S. Ruse, azi al Federației Ruse.

1467 *Sfântul Apostol și Evanghelist Matei* – prăznuit de credincioșii ortodocși la 16 noiembrie este cel care, la chemarea Domnului de a veni la el, a răspuns cu promptitudine, urmându-l pentru a se alătura celorlalți apostoli, dovedind mare interes pentru a dobândi noi cunoștințe. Cele aflate i-au fost de mare folosință la elaborarea Evangheliei sale. Terminând această redactare a pornit la drum pentru a propovădui învățăturile Domnului Iisus Hristos. A dovedit mult tact, răbdare pentru a depășii primirile ostile a celora care erau stăpâniții de cele rele. Adeseori faptele sale au schimbat soarta multora. Au fost apreciate de contemporanii, respectivele evenimente considerate adevărate minuni, realizate mai ales în regatul parților.

1468 *Famen, eunuc* – bărbat castrat, scopit. La mahomedani erau păzitorii haremului.

1469 *Ismail* – oraș port la Dunăre situat pe malul nordic al brațului Chilia, astăzi înglobat în Ucraina.

1470 *Ecaterina a II-a cea Mare* (1729-1796), soția lui Petru al III-a pe care l-a înlăturat în 1762, devenind împărăteasa Rusiei. A întărit autocrația, a intensificat exploatarea țărănimii, fapt care a provocat numeroase revolte, printre care și războiul țărănesc din anii 1773-1775 condus de țăranul cazac de pe Don, Emilian Ivanovici Pugaciov (1740 sau 1742-1775). A fost o acțiune de amploare desfășurată în zona Volgăi care a reclamat importante forțe armate ale Rusiei la confruntarea cu mujicii ruși. Reprimarea a fost exemplară, conducătorul prins a fost executat la Moscova. Pe plan extern a promovat o expansiune activă purtând războaie cu Imperiul Otoman, Suedia și a participat la cele trei împărțiri ale Poloniei din 1772, 1773, 1795. Față de

Țările Române a continuat politica lui Petru I pentru a-și asigura condițiile care să-i permită Rusiei pătrunderea spre sudul peninsulei balcanice.

Vezi nota: 321.

[1471] *Eresul* – credință în forțe miraculoase; în acest caz este vorba despre o erezie care a generat din partea organelor statului rus radicale măsuri menite a stopa răspândirea considerată a fi potrivnică intereselor statului, predilect în domeniul demografic care, pentru deceniile următoare, putea duce la o substanțială diminuare a forței de muncă și dificultăți la încorporările în uriașa armată necesară ținerii sub control a tuturor nemulțumirilor celor oprimați de stăpânirea rusească.

[1472] *Cnut* – bici făcut dintr-o curea de piele rotundă sau dintr-o funie, având sfârcurile prevăzute cu bucăți de plumb în vârf.

Vezi notele: 938, 963.

[1473] *Surghiunit în Siberia* – formulă prin care țarismul a căutat să se debaraseze de cei „incomozi" care desfășurau activități ostile regimului. Trimiterea în Siberia era totodată prilej de expansiune efectivă, prin prezența acestor năpăstuiți, dar și a aparatului administrativ și de oprimare. Prezența umană însemna punerea în valoare a unor posibilități materiale ale solului și subsolului din vaste teritorii, care au compensat „investițiile", pompând în trezoreria centrală importante fonduri. Prin cunoașterea acestui teritoriu au putut fi identificate noi resurse strategice, care au asigurat economiei totală independență și în anumite împrejurări apreciabile posibilități valutare.

[1474] *Alexandru I Romanov* – împărat al Rusiei între anii 1801 și 1825. A încercat să facă o serie de reforme pentru modernizarea statului rus. Măsurile adoptate nu au avut însă ca scop înlăturarea bazelor feudalismului și, ca atare, n-au avut eficiență. A purtat războaie cu: Franța, Suedia, Imperiul Otoman și Persia. Pentru români este cel care, continuând politica predecesorilor a dobândit de la Imperiul Otoman prin mituirea structurilor militare și diplomatice, ceea ce nu-i aparținea juridic, teritoriul dintre Nistru și Prut prin pacea „negociată" la București în 1812 în anturajul interesat al lui Manuc Bei.

[1475] *Sujdal, Suzdal* – vechi oraș al Rusiei cunoscut din secolul XI, dezvoltat în bazinul râului Kamenka. Astăzi este declarat oraș-rezervație, oraș-muzeu care conservă și valorifică vechea arhitectură a Kremlinului, reunește construcțiile din secolele XI-XVIII.

[1476] *Proorocul* – persoană cu calitatea de a prooroci, de a anticipa evenimentele, aducându-le la cunoștința oamenilor. Vechile religii au avut fiecare asemenea prooroci. Era o modalitate de a impune anumite restricții celor lipsiți de cunoștințe despre natură și societate.

[1477] *Radeniilor* – radă adunărilor, în acest caz a enoriașilor sectei.

[1478] *Clopotul cel mare de la Uspenski* – clopotul țar de mari proporții, astăzi expus în aer liber.

[1479] *Uspenski* – în limba rusă *Adormirea*. Catedrala cu hramul Adormirea Maicii Domnului din incinta Kremlinului din Moscova are o istorie care coboară spre

veacurile XIII-XIV. Din acele timpuri mai multe edificii au avut dăinuiri mai scurte sau mai lungi. La 1472 s-a trecut la realizarea unui nou edificiu care la terminare se năruia în urma unui imprevizibil cutremur, zona nefiind seismică. Fusese ridicată de constructori ruşi. În urma acestui dezastru ţarul a preconizat aducerea unui străin cu experienţă. Alegerea s-a oprit la italianul din Bologna, arhitectul inginer Aristotele Fioravanti. Acesta, venind în Rusia, a fost condus în vechea capitală din Vladimir pentru a vedea ca model Catedrala din vechiul Kremlin. El a proiectat o lucrare în care a îmbinat elemente tradiţionale din arhitectura veacurilor anterioare ale afirmării Rusiei cu elemente renascentiste mediteraneene. A coordonat nemijlocit lucrările care s-au realizat între anii 1475-1479. La interior a fost realizată o valoroasă pictură în frescă. Toate dotările sunt purtătoare ale poleirii cu aur şi pietre nestimate. După sfinţirea Sf. Lăcaş o serie de importante evenimente i-au marcat existenţa. Astfel la 1547 în incinta acesteia a avut loc încoronarea ţarului Ivan cel Groaznic. Din 1721 a devenit locul de încoronare a împăraţilor (ţarilor) Rusiei. La 1918 după săvârşirea slujbei Învierii Domnului Iisus Hristos, din dispoziţia bolşevicului Vladimir Ilici Lenin Catedrala a fost închisă pentru cult. A existat o excepţie într-o situaţie excepţională. În 1941 în momentul când trupele hitleriste pătrunseseră în Moscova şi se apropiau de Kremlin din dispoziţiunea lui Iosif Visarionovici Stalin a fost realizată în secret o slujbă religioasă pentru salvarea ţării. Din 1990 Catedrala şi a recăpătat dreptul de cult. A fost momentul când lucrări de amploare desfăşurate pe parcursul a mai multor ani i-au redat trăinicia şi valenţele arhitecturale şi decorative la cote înalte.

O menţiune şi pentru menirea ca loc de întronare a patriarhilor şi mitropoliţilor. Petru cel Mare a desfiinţat patriarhatul în Rusia, care a fost reînfiinţat după Revoluţia din februarie 1917.

[1480] *Scopirea* – referinţă la ritualul care conducea la pierderea bărbăţiei.

[1481] *Nastavnicul* – perceptor, institutor, învăţător, mentor. În acest caz cu sensul de predicator al noului cult, învestit de comunitate cu misiunea de a realiza gingaşa operaţiune a scopitului.

[1482] *Tăierea vârfului sânilor* – măsură draconică menită a stârpi specia umană, un mod eronat de judecare, adepţii renunţând la elementara misiune a speciei umane de a-şi perpetua existenţa prin promovarea a noi generaţii. Din acest punct de vedere a fost una din cele mai retrograde comportamente lipsite totalmente de idei fundamentale.

[1483] *Scopt, scopit, castrat* – membru al sectei religioase ai cărei adepţi se supuneau castrării. Modalităţile prin care oficialităţile căutau să diminueze iradierea noului cult s-au dovedit ineficiente, stimulând chiar erezia. Măsurile oprimatoare au condus la băjenirea comunităţilor, drumul fiindu-le dijmuit de poterele care-i vânau pentru a-i trimite sub escortă la locurile de obârşie. Pe cei mai recalcitranţi îndreptându-i spre Siberia în locurile cele mai expuse tuturor dificultăţilor impuse de climat, jivine, lipsa de asistenţă sanitară.

[1484] *Obor* – zonă a Capitalei cu tradiţie comercială. Ca vatră, a suferit mutaţii în funcţie de procesul de extindere a oraşului. Oborul vechi era în zona actuală a Foişorului de Foc.

[1485] *Biserica Sf. Ion Moși* din Calea Moșilor nr. 305 a fost ridicată la începutul secolului XIX de către meseriașii din mahala. La jumătatea secolului în clădirea din curte funcționa o școală. Biserica a fost reclădită în anii 1868-1870, ulterior a fost de mai multe ori reparată.

[1486] *Suburbia Silvestru* – este zona din jurul bisericii Silvestru situată pe strada Silvestru nr. 36. Vechea biserică a fost ridicată anterior anului 1743 de un boiangiu. A fost dărâmată de cutremurul din 1838, fiind refăcută în anul următor. Actuala biserică a fost ridicată la 1907.

[1487] *Stupină* – prisacă într-un luminiș din mijlocul pădurii. Localitatea Tunari este constituită în urma procesului de tăiere, runcuire a unei zone din renumitul Codru al Vlăsiei, având încă în jurul Capitalei ca petice, pâlcurile de pădure, de la: Băneasa, Tunari, Vulpache-Corbeanca, Crețuleasa, Mogoșoaia, Andronache, Pantelimon, Roșu, Cernica, Pasărea, Brănești, ș.a.

[1488] *Pădurea Tunari* – rest din renumitul codru al Vlăsiei, existent până în secolul trecut. Pădurea Tunari formează împreună cu pădurile Andronache, Băneasa, Mogoșoaia, Buftea, Periș, Scroviștea, Snagov o vastă rețea care constituie o importantă zonă verde, cu funcționalități multiple, în ecologia și economia orașului București, servind totodată ca importantă zonă de agrement. În trecut, în incinta acestei păduri se aflau numeroase prisăci.

[1489] *Capră* – scaun sau ladă în partea din față a trăsurii pe care ședea vizitiul pentru a coordona mersul cailor. A cunoscut în timp o evoluție care, în ultimă instanță, și acest loc beneficia de amortizarea arcurilor.

[1490] *Cârciuma lui N. Fronescu* de la Băneasa. Era renumită prin serviciile asigurate, muzicanții cu un larg repertoriu. Petrecerile până-n zori fiind de pomină atunci când cheflii angajau mai multe trăsuri cu care porneau la drum, inclusiv cu membrii tarafului spre a ajunge la Oltenița pentru a se „drege".

[1491] *Restaurantul Flora* era de prim rang, condus de I.M. Huyer, situată pe șoseaua Kiseleff la nr. 27. Afirmată ca lăptărie oferea o gamă variată de produse lactate și mâncăruri ușoare preparate „La minut".

[1492] *Radu Văcărescu* – prefectul omniprezent la cele mai importante evenimente care-i reclamau prezența pentru ca, operativ să dispună măsurile cuvenite. Și evenimente îi erau zilnic în atenție și, ca atare, permanent era beneficiarul serviciilor acestor vizitii, trăsurile fiindu-i mijlocul de a ajunge unde îi era necesară prezența.

[1493] *Pneumatice* – roți cu anvelope cu camere cu aer.

[1494] *Fiaker, fiacru* – birjă, trăsură.

[1495] Autorul se referă la măsurile excepționale de securitate stabilite prin Ordonanțe în timpul celui de al Doilea Război Mondial, măsuri prin care nu se admitea gruparea stradală a persoanelor, pentru a se evita pericolul demonstrațiilor ostile regimului. Întrucât în Capitală se aflau numeroase prezențe ale elitei germane pronazistă cu manifestări de ostilitate la adresa evreilor și a țiganilor au fost luate măsuri de disipare a acestora.

[1496] *Hugens Donat* cu bucătăria franceză apreciată încă de la 1840 pentru serviciile oferite. La 1882 noua conducere a hotelului și a restaurantului a adus de la Paris pe fostul bucătar al lui Leon Gambetta. Era celebrul bucătar Trompette, un adevărat artist, care a făcut ca deverul să crească. Marsillac nu mai era printre cei care frecventau acest restaurant.

[1497] *Leon GAMBETTA* (1838-1882), avocat, om politic francez, ministru, prim ministru, lider al burgheziei republicane. Ca ministru de interne al guvernului Apărării Naționale din 1870-1871 a reprimat mișcarea comunarzilor din provincie și a încercat să organizeze rezistența împotriva armatelor inamice. În acest scop a părăsit Parisul asediat cu ajutorul unui balon în octombrie 1870.
Vezi notele: 493, 1222, 1496.

[1498] De fapt „*Grand Hotel Broft*".

[1499] *Carol I* (1839-1914).
Vezi notele: 373 și următoarele.

[1500] *Osman Nuri Pașa* (*Al Ghazi*) (1837-1900), militar de carieră, participant la războiul Crimeei. A înăbușit răscoala din Creta din anii 1866-1869. Comandant al armatelor otomane care a operat la Plevna în 1877. După tăierea legăturilor cu bazele de aprovizionare, prin realizarea totalei blocade de către trupele româno-ruse a fost nevoit să încerce spargerea blocadei. Nereușind în această tentativă disperată, rănit, a fost obligat să capituleze la 28 noiembrie 1877.

[1501] *Prizonierat* – în momentul când Osman Pașa s-a predat a fost imediat preluat de la români pentru a fi pornit spre Rusia ca o inestimabilă captură. S-a acceptat în condițiile când rănitului îi erau necesare intervenții de tratament ca tempoul deplasării să fie etapizat. Ca atare, ajungând la București, locuind într-o cameră de la etajul hotelului „Broft", a avut prilejul în zilele convalescenței să urmărească revenirea trupelor române care operaseră la Plevna. Trecerea acestora pe sub fereastra camerei sale l-a impresionat prin tot ce degajau acești biruitori.

[1502] *Schimbarea denumirii unor artere de circulație* – Consiliul Comunal București a considerat necesar în preajma zilei de 8 octombrie 1878 să procedeze la schimbarea denumirii unor importante artere de circulație. Noile denumiri făceau referință la evenimentele de la 1848 și la cele ale Războiului Independenței. Data de 8 octombrie 1878 era cea când trupele ruse părăseau totuși teritoriul țării care, prin deciziile adoptate la Congresul de la Berlin, era un stat Independent și, ca atare România, își sărbătorea Oștirea biruitoare la sudul Dunării, trecând pe sub Arcul de Triumf unități reprezentative. În lista acestor căi rutiere se afla și modificarea care atribuia Podului/ Căii Mogoșoaiei denumirea de Calea Victoriei.

[1503] „*Parcul" automobilelor* – zonă de parcare a automobilelor pentru care se plătea o taxă. De reținut că inițial, în fața Cercului Militar a existat un peron pentru trăsurile care aduceau sau luau pe cei ce frecventau această instituție. Apariția și rapida răspândire a automobilelor a determinat realizarea accesului prin strada Sărindari, în locul peronului fiind constituită terasa de vară, iar sub aceasta a fost amenajată o sală pentru spectacole și alte anexe.

1504 *Biserica Sărindari* – a fost ridicată probabil în secolul XVI. A fost refăcută în timpul domniei lui Matei Basarab de către membri familiei Cocăreștilor. Pisania din 1652 îl indică drept ctitor pe Matei Basarab care a ridicat-o pe locul fostei biserici a Coconilor. Refăcută în timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu, devenise o podoabă a Capitalei. La sfârșitul secolului XVIII chiliile adăposteau pe oameni suferinzi, inclusiv pe cei cu boli ale sistemului nervos. Dărâmată de cutremurul din 1802 a fost refăcută la 1806 de reprezentanți ai familiilor Cocărescu, Filipescu, Ghica. Cutremurul din 11 ianuarie 1838 i-a provocat numeroase stricăciuni. Din acest moment a început declinul ei, care a dus la o rapidă ruinare. A fost demolată la 1896, după ce, la 1877, în timpul Războiului Independenței a fost sortită să îndeplinească ad-hoc rol de gazdă atât pentru vii, cât și pentru cei căzuți la datorie pe câmpul de luptă.

Vezi notele: 196, 752, 1511.

1505 *Biserica Coconilor* – denumire cu care a mai fost cunoscută Biserica Sărindar a purtat o asemenea menire în concordanță cu apropiata curte a lui Șerban Cntacuzino și cu respectiva Casă a Coconilor din ansamblul acestei curți.

1506 *Cocorăști* – familie reprezentativă de boieri din Țara Românească. Mihalcea a fost mare ban în timpul domniei lui Mihai Viteazul.

1507 *Donatori* – au existat oameni de bine care prin călătoriile întreprinse peste mări și țări, din reușita celor întreprinse la reîntoarcere aduceau ca prinos de recunoștință pentru protecția de care s-au bucurat, diverse daruri bisericilor care le erau de suflet și în care se rugaseră pentru protecție la plecare. În multe din asemenea ocazii icoanele au avut un loc aparte, fiind procurate din locuri unde faima le atribuia virtuții deosebite fiindu-le relatate situații anterioare când au fost făcătoare de minuni. Venind cu un asemenea obiect și o asemenea aureolă se crea o psihoză în rândurile celor nevoiași care, venind cu totala convingere, contribuiau la reafirmarea calității de făcătoare de minuni. Astăzi există o evidență a așezămintelor religioase „beneficiare" a unor asemenea icoane, care împreună cu Sf. Moaște constituie element de atracție. Din păcate, la veacul al XIX-lea, când repetatele revendicări de secularizare a averilor mănăstirești a determinat pe călugării greci, aflați în fruntea respectivelor așezăminte sau pe alte trepte ale ierarhiei, au avut grijă cu anticipație să scoată discret asemenea importante valori ecleziastice, ducându-le la mănăstirile de care erau trimiși sau să le „valorifice" către terți interesați din lumea întreagă. Temerare cercetări întreprinse de istoricii Marcu Beza, Virgil Cândea au semnalat la timpul respectiv atât danii ale domnilor, boierilor români către respectivele așezăminte dar și obiecte a căror proveniență este incertă, nedeclarată de actualii deținători, știut fiind că în trecut au dăinuit pe plaiurile românești.

1508 *Biserica Icoanei* de pe strada Icoanei nr. 12. Prima construcție a fost din lemn și este atribuită drept ctitorie din secolul al XVIII-lea a lui David Corbea ceaușul, plenipotențiarul lui Constantin Brâncoveanu la curtea țarului Petru cel Mare. La 1770, pe aceeași vatră, Mihail Monahul a ridicat o nouă construcție tot din lemn. Scurtă i-a fost existența întrucât, la 1783, nepotul lui Mihail ridică o nouă construcție din zid, terminată în 1786, cu participarea lui Panait Băbeanu. Aceasta a

dăinuit până la cutremurul din 1838 când s-a surpat. A fost refăcută de Pană Băleanu și de locuitorii mahalalei, apoi restaurată la sfârșitul secolului, în anii 1887-1889.

[1509] *Butuci* – instrument de tortură, în acest caz de „liniștire” a pacientului. Era o bucată groasă de lemn prevăzută cu găuri în care se prindeau picioarele, mâinile sau gâtul nefericitului.

[1510] *Biserica Sărindar* în secolul al XIX-lea.
Vezi notele: 196, 752, 1504, 1511.

[1511] *Biserica Sărindari* – era biserica cea mai apropiată de casele Ghiculeștilor de pe Podul Mogoșoaei.
Vezi notele: 196, 752, 1504, 1510.

[1512] *Dumitrache GHICA* (1718-1803), mare ban, tatăl domnitorilor Grigore IV Ghica și Alexandru Ghica, precum și al vornicului Mihai D. Ghica.
Vezi notele: 532, 593.

[1513] *Alexandrina GHICA /la naștere Mavros/* (1830-1930, Ghergani, județul Dâmbovița) soția lui *Ion GHICA* (1817-1897), inginer de mine, revoluționar, bei de Samos, unionist, scriitor, memorialist, președinte de consiliu, colecționar.

[1514] *Mormântul cu monumentul* – transferate în curtea bisericii Tei din strada Doamna Ghica nr. 3, lângă palatul Ghica-Tei, se află fosta capelă a reședinței domnești a domnitorului Grigore IV Ghica ridicată la 1833, pe locul unei alte ctitorii a vornicului Barbu Văcărescu. În curte se află o serie de monumente funerare. Descrierea făcută de Gheorghe Crutzescu coincide cu mormântul ctitorului realizat în 1835.

[1515] *Chiparoșii* – arbori din familia coniferelor cu frunzele permanent verzi, cu lemnul foarte rezistent și parfumat. În condiții normale sunt exemplare care au o vitalitate multiseculară. Arbore sfânt pentru creștini, constituie unul din elementele artei decorative.

[1516] „*Cantorul de Aviz*” „*Cantor de avis și comerț*” – periodic apărut la București între 24 aprilie 1837 – 30 ianuarie 1857, editat de Zaharia Carcalechi. Apăreau două numere pe săptămână. De la 13 februarie 1843 „*Vestitorul Românesc*”, iar de la 10 octombrie 1856 se menționa redactorul A.Z. Carcalechi. A avut și un supliment: „*Foaie comercială, industrială și economică*” care a apărut între 2 ianuarie – 15 aprilie 1839.

[1517] *Logofăt al Bisericeștilor Trebi* – persoana responsabilă de coordonarea problemelor pendinte de culte. Va fi o componentă a Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice, cu modificări în veacul XX când, împreună cu artele¸ a fost un minister distinct. A evoluat ajungând ca azi să fie component al Ministerului Culturii și Cultelor, având conducerea coordonată de către un secretar de Stat.

[1518] *Constantin CORNESCU*.
Vezi notele: 1035, 2056.

[1519] La timpul respectiv *Mitropolia Ungrovlahiei* avea în subordine Episcopia Râmnicului, a Argeșului și a Buzăului.
Vezi notele: 383, 1519, 1651, 2269, 2330.

[1520] *Banul Grigore BĂLEANU* (? -1842)
Vezi notele: 995, 1597, 1658, 1980.

[1521] *Ștabul miliției* – șeful miliției.

[1522] *Autoritățile rusești de ocupație* – referire la ocupația de către armata rusă, după înăbușirea revoluției de la 1848, statuată și prin convenția de la Balta Liman din 19 aprilie/1 mai 1849.

[1523] *Alexandru Nicolaevici LÜDERS* (1790-1874), general rus, comandant al armatei țariste intrate în Transilvania pentru a contribui la înăbușirea revoluției din 1848-1849, ulterior venind și în Țara Românească.
Vezi nota: 935.

[1524] *Neofit* – a fost Mitropolit al Ungrovlahiei, până la demisia din 1849. Episcop al Râmnicului, el a condus cu delegație treburile mitropoliei din 1829, iar în 1840 a fost ales efectiv mitropolit.

[1525] *Protecția Rusiei* – s-a manifestat în diverse împrejurări, încă din secolul XVIII, din punct de vedere politic și militar, înscriindu-se în procesul de înlăturare a otomanilor din sud-estul Europei pentru a le lua locul ca stăpâni ce acționau pentru rusificarea treptată a populației locale, prin variate metode inclusiv cele persuasive.

[1526] *Fuad Efendi* (1814-1869), medic, om politic, diplomat, poet numit comisar general al Porții Otomane în Principate în toamna anului 1848 pentru a lichida revoluția. Ulterior a fost ministru de externe, mare vizir în 1861.

Reprezentantul militar al imperiului Otoman, care a revenit în Țara Românească pentru a acționa împotriva revoluției, inclusiv în ziua sângeroasă de 13 septembrie 1848.
Vezi nota: 2074.

[1527] *Bairam* – numele a două mari serbări religioase ale mahomedanilor, prilej pentru credincioși, după un dur regim de post, de a organiza petreceri care nu o dată au dat naștere la acte de nesupunere, impunând implicit luarea de măsuri drastice împotriva celor care depășeau anumite limite.

[1528] *Dumitru Gr. GHICA – beizadea Mitică* (31 mai 1817 – 15 februarie 1897), fiul lui Grigore IV Ghica și al Mariei născută Hangerly. A făcut studii militare la Viena și Berlin, a activat în armata rusă, făcând parte din Garda Imperială. La întoarcerea în țară a ocupat diverse funcții administrative: magistrat, prefect de poliție, primar al Capitalei. A acționat pentru realizarea Unirii în adunarea Ad-hoc de la 1857, ministru, prim ministru deputat, senator, efor al spitalelor civile (în care calitate s-a preocupat de realizarea unor importante edificii în București și la Sinaia), președinte al Societății de Cruce Roșie. Căsătorit cu Charlotte Duport.
Vezi notele: 1683, 1744, 2316, 2377.

[1529] *Scarlat Gr. GHICA – beizadea Scarlat* (1812-1875), căsătorit cu Elisa Suțu.

[1530] *Mihail KOGĂLNICEANU.*
Vezi nota: 1003.

[1531] *Constantin I. CANTACUZINO-Caimacamul* (1800, Bucureşti – 27 martie 1875, Bucureşti). Fiul lui Iordache Cantacuzino, om politic cu activitate în administrația de stat. Secretar de stat în ultimii ani de domnie ai lui Alexandru Ghica. A plecat din țară în 1842 și a revenit în 1848 cu armata otomană care a înăbușit revoluția. A fost numit de Poartă caimacam la 16 septembrie 1848 și a cârmuit țara până la numirea lui Barbu Știrbei la 1 mai 1849, când a plecat din nou la Paris. La 1854, după părăsirea Țării Românești de către trupele țariste și venirea celor austriece a fost numit de poartă președinte al consiliului de administrație și însărcinat cu guvernământul civil al Țării Românești până la sosirea lui Barbu Știrbei. La 1859 figura printre candidații supuși discuției Adunării Elective pentru desemnarea viitorului domn. A fost căsătorit cu Zoe Slătineanu.

[1532] *Molitvă, molifta* – rugăciune citită de preot pentru iertarea păcatelor, în acest caz ca preventivă ca să asigure reușita călătoriei.

Vezi nota: 508.

[1533] Este vorba despre o scrisoare cu privire la Bucureştii în 1856, redactată la 1 iulie 1911 de către Spiru C. Haret, care se aflã la Valea Călugărească și luase cunoștință de fotografia publicată în acel an, în numărul 1 al „Buletinul Comisiunei Monumentelor Istorice“ la paginile 150-151.

[1534] „*Buletinul Comisiunei Monumentelor Istorice*” (B.C.M.I.) – periodic cu apariție trimestrială editat de Comisiunea Monumentelor Istorice, care a apărut între anii 1908-1945 iar din 1974 a apărut sub diverse denumiri ca urmare a repetatelor modificări a denumirii instituției menită de a patrona patrimoniul monumentelor istorice. Prin studiile întreprinse de cei care nemijlocit erau implicați în cercetările care se desfășurau atât cu anticipație, cât și în timpul realizării lucrărilor de restaurare ca și prin rapoartele stadiilor unor lucrări, era oglinda celor întreprinse. În anumite perioade a existat și un anuar care se referea predilect la viața șantierelor de restaurare. Semnificativă a fost politica editorială. Pentru a fi accesibil și celor cu posibilități mai modeste publicația se edita pe trei categorii de hârtie: velină, semivelină și obișnuită. De aici prețul de 30, 60, 90 lei pentru un exemplar.

[1535] *Colecția Zweifel* – a aparținut proprietarilor unei societății anonime intitulată „Zweifel et Co.” care se ocupa cu comision-reprezentare. Firma a avut sediul în Calea Moșilor nr. 31, având sucursale la Galați, Craiova, Iași și Sofia. Consiliul de administrație integra pe Thomas și pe Heinrich Zweifel, ambii ca administratori delegați. Prezența în România i-a adus în diverse împrejurări în contact cu valori de patrimoniu pe care cu ușurință le-au dobândit pentru a-și încropi respectiva colecție.

[1536] La eroarea semnalată de autor este necesar să amintim cauza cauzelor. Toată zona cornișei, constituind terasa majoră a Dâmboviței, avea izvoare care dacă nu erau captate și dirijate conduceau la spălarea patului pe care se realiza structura zidirilor respective. Pentru realizarea fundațiilor viitorului edificiu al cercului Militar au fost întreprinse lucrări de captare și de introducere de piloni în sol cu menire a preluării greutății radierului și a fundațiilor noii construcții. Lucrările de canalizare din zonă au contribuit la coborârea pânzei freatice la nivelul actual al lacului din Grădina Cișmigiu.

[1537] *Iosif NANIESCU* (27 iulie 1820, Rezalia, Soroca, Basarabia – 25 ianuarie 1902). Studii la Iași, Focșani, Buzău. La 1866 era egumen al mănăstirii Sărindar și profesor, la 1873 episcop al Argeșului, iar la 10 ianuarie 1875 era ales mitropolit al Moldovei și Sucevei. A fost membru de onoare al Academiei Române.

[1538] *Vechiul Club liberal* era găzduit la etaj, la parter fiind diverse spații comerciale. Clădirea era delimitată de actualul Bd. Regele Carol I și str. Edgar Quinet.

[1539] *Marele duce Nicolae Nicolaevici ROMANOV* (8 august 1831 – 25 aprilie 1891), al treilea fiu al țarului Nicolae I. În 1855 inspector general al trupelor de geniu, în 1865 inspector general al trupelor de cavalerie și comandant al gărzii Imperiale. În 1876 comandant al armatelor rusești care acționau pe frontul dunărean. În 1877 trece Dunărea ca să forțeze traversarea munților Balcani. Dificultățile întâmpinate, modul cum au apărat această zonă trupele otomane, pericolul unei contraofensive l-au determinat să solicite domnitorului Carol I intrarea în acțiune a armatei române la sudul Dunării, iar după luptele din 30 august 1877 oferind domnitorului român conducerea frontului de vest pentru a realiza propunerea formulată de blocare prin încercuire a trupelor otomane aflate în zona de operațiuni Plevna. Măsura adoptată conjugată cu acțiuni complementare au condus la deznodământul din 28 noiembrie 1877 când după o temerară încercare de a străpunge blocada trupele otomane au fost nevoite să se predea.

[1540] *Alexandr Mihailovici GORCEACOV* (1798-1883), membru al familiei princiare ruse, om politic și diplomat, cancelar din 1863 până la 1882, ministru de externe al Rusiei între anii 1856-1882. A promovat o politică de expansiune în peninsula Balcanică, participând la tot ceea ce a fost pregătire diplomatică a declanșării, desfășurării și finalizării războiului din 1877-1878. S-a străduit să aducă Rusiei noi teritorii, fiind unul din factorii activi în acțiunea diplomatică de la Berlin în vara anului 1878.

[1541] *Iosif Vladimirovici GURKO* (1818-1884), comite, celebru general rus. La 1877 a fost numit șef de stat major al armatelor de operații la împresurarea Plevnei, subordonat domnitorului Carol I.

[1542] *Francis Eduard TODTLEBEN* (1818-1884), comite, general rus celebru. La 1877 a fost numit șef de stat major al armatei de operații la împresurarea Plevnei, fiind subordonat domnitorului Carol I.

[1543] *Garda Imperială* – unitatea de elită a armatei ruse.

[1544] *Soațele* – aici cu sensul de case pereche care se aflau la o oarecare distanță, permițând organizarea respectivelor competiții. Este știut că la data respectivă existau mari distanțe între gospodăriile marilor familii.

[1545] *Longchamps* – renumit loc de desfășurare a concursurilor hipice dintre echipajele pariziene de trap. Este situat în partea de vest a Parisului. Alea Longchamp, pornind de la poarta Maillot, străbate o bogată zonă verde: pădurea Boulonge și parcul Bagatelle. În imediata apropiere se află și hipodromul D'Auteuil.

[1546] *Epsom* – localitate din Marea Britanie, stațiune termală din 1779. Aici se organizează celebrele curse de cai. Derbiurile cailor în vârstă de 3 ani care aleargă la trap sau la galop au devenit, în decursul anilor, probe clasice în calendarul hipic al anului.

[1547] *Jargon* – autorul se referă la cuvintele și expresiile specifice folosite de jocheu, spectatori, pariori etc. în mediul competițiilor hipice.
Vezi nota: 979.

[1548] *Tulpan* – pânză subțire și străvezie din bumbac, din lână, din mătase, numită și *muselină*.

[1549] *Ioan Emanoil FLORESCU*.
Vezi notele: 63, 874, 935, 1665, 1852.

[1550] *Roșiori* – este vorba de roșiori, militari din corpul de elită al cavaleriei care făcea parte din organizarea armatei române la acea dată.

[1551] *Jokey Club* – societate pentru „încurajarea ameliorațiunii rasei cailor din România", înființată la 1875. Era o societate elitistă reunind personalități care prin potențialul economic aveau posibilitatea de a întreține toate cele necesare care să asigure buna întreținere a cailor de rasă și personalul specializat pentru efectuarea diverselor servicii necesare prezentării la competiții a unor exemplare competitive. La cumpăna veacurilor XIX-XX un asemenea exemplu, și nu unicul, l-a reprezentat familia Marghiloman care la Buzău crease o bază model de creștere, și pregătire a cailor de rasă. Domeniile regale la rându-le au creat câteva asemenea crescătorii constituind un bun prilej de ameliorare a raselor de cai cu exemplare preluate pentru diverse funcții de terți beneficiari.

[1552] *Nicolae Gr. FILIPESCU* (5 decembrie 1862, București – 14 octombrie 1916, București, cimitirul Bellu, figura 43b, locul 4), fiul lui Grigore Filipescu și al Asicăi Rosetti; om politic, celebru orator, fruntaș al partidului conservator, gazetar, ministru, deputat, vice-președinte al Camerei Deputaților. A militat pentru desăvârșirea unității naționale. În anul 1896 era primar al Capitalei. A fost căsătorit cu Maria Blaremberg.

[1553] *Secularizarea mănăstirilor* – anticipând actul secularizării averilor mănăstirești din 1863, numeroși călugări străini au scos din țară valori de patrimoniu, ducându-le, în unele cazuri, la mănăstirile de unde fuseseră trimiși să „administreze" averile mănăstirilor închinate sau vânzându-le diverșilor amatori de piese de artă.
Vezi notele: 1445, 1506.

[1554] *Franz Iosif de Habsburg* împărat al Austriei (1848-1916), rege al Ungariei (1867-1916). A contribuit la înăbușirea revoluției de la 1848. A pierdut posesiunile imperiului din peninsula Italică. A creat statul dualist Austro-Ungar. A desfășurat o constantă politică expansionistă spre zona sud-estică a Europei.

[1555] În prezent strada se numește din nou *Constantin Mille*, însă tradiția orală perpetuează și denumirea de Sărindar, mai ales atunci când era vorba de părăsire a sălilor de cinema când funcționau cinematografele pe bulevardul Elisabeta cu „ieșirea prin Sărindar".

Constantin MILLE /la naștere *Constantin Mileal* (21 decembrie 1861, Iași – 20 februarie 1927, înmormântat la București, cimitirul Bellu, figura 100, locul 23). Studii liceale la Iași, universitare la Bruxelles, Belgia, doctor în drept 1884, la revenirea în țară s-a integrat în viața politică și în gazetărie. La 1895 a devenit proprietar al ziarului „Adevărul" pe care l-a condus în perioada 1897-1926. A fost adept al doctrinei socialiste, scriitor, publicist.

[1556] *Centrul gazetăriei* – în evoluția presei bucureștene interbelice s-a impus formula apariției cotidienelor la anumite ore, oferind cititorilor ultimele știri din țară și străinătate. Anumite subiecte fierbinți, vânate de gazetari, determinau adeseori pe conducătorii acestor ziare să scoată ediții speciale. Au fost și cazuri când veștile oferite, s-au dovedit, ulterior, nereale, ca în toamna anului 1877, când căderea Plevnei, considerată iminentă, a fost anunțată înainte de a se fi produs, faptul impunând suprimarea ziarului care a lansat o asemenea veste falsă. În general „speciala" era rapid difuzată de micuții difuzori din zona centrală a orașului, ziarele realizând astfel și importante beneficii, precum și dobândirea unui prestigiu al redacției prin operativitate, relatare, interpretare.

[1557] 1829 + 114 = 1943, anul finalizării redactării și trimiterii în țară spre editare a volumului *Podul Mogoșoaei.*

[1558] *Ion Heliade RĂDULESCU.*
Vezi notele: 361, 453, 1033, 1148, 1388, 1559, 1561, 1676, 1763, 1969, 1978, 1983, 2003, 2064, 2070, 2246, 2298, 2307.

[1559] *„Curierul Românesc", gazetă politică, comercială și literară* – publicată cu mici întreruperi între 8 aprilie 1829 – 19 aprilie 1848 și 29 noiembrie – 13 decembrie 1859, editată de Ion Heliade Rădulescu și C. Moroiu. Este cunoscut ca primul periodic în limba română editat în Țara Românească.

[1560] *Chioșcul de ziare* – a apărut în peisajul Capitalei în preajma evenimentelor din 1877. Primul a fost amplasat în zona intersecției Podului Mogoșoaei cu bulevardul Academiei, astăzi intersecția Calea Victoriei, bulevardul Regele Carol I și bulevardul Elisabeta.

[1561] „*Gazeta Teatrului Național*" – a apărut la București de la 1 noiembrie 1835 până în decembrie 1836, în total au fost editate 13 numere, avându-l ca redactor pe Ion Heliade Rădulescu.

[1562] De fapt *Gorgan*, zona limitată de străzile Gutenberg, Silfidelor și bulevardul Regina Elisabeta, dominată de înălțimea gorganului pe care se află biserica Sf. Ilie Gorgani din strada Silfidelor nr. 5. În secolul XVII cunoscută ca „mahalaua calicească la Gorgan". Biserica ridicată în secolul XVII, în secolul următor este metoh al mănăstirii Cotroceni. A fost ruinată de cutremurul din 1802, demolată în 1813, refăcută până în 1819 cu contribuția majoră a breslei cojocarilor. Din nou avariată la 1838, a fost reparată de mai multe ori în deceniile care au urmat. Biserica are plan bazilical cu trei nave.
Vezi notele: 533, 594.

[1563] Fenomenul la care se referă autorul este, cum se poate observa, celebrul *fulger globular* care apare în anumite condiții atmosferice.

[1564] *Clucer* – boier care se ocupă cu aprovizionarea Curții Domnești.

[1565] *Dumitrache SĂRĂȚEANU* (1783-1859), reprezentant al familiei de boieri de obârșie din zona județului Buzău, fiul lui Dinu Sărățeanu. Fost culcer de arie, serdar, paharnic. A fost deputat al boierilor buzoieni în Obșteasca Adunare de la 1837 la 1842. În anul 1842 a făcut parte din Extraordinara Obștească Adunare care l-a ales pe domnul Gheorghe Bibescu. Ctitor și restaurator al mai multor monumente din zona Buzăului. Căsătorit cu Voica Glodeanu și apoi cu Margareta Maxim.

[1566] *Obșteasca Adunare* – organ legislativ superior în Moldova și Țara Românească, instituită prin prevederile Regulamentului Organic din 1831.

[1567] Casele acestor Ghiculești se aflau pe locul unde, în prezent, sunt clădirile care adăpostesc Arhivele Naționale situate între bulevardul Regina Elisabeta strada Elie Radu, strada Gutenberg, biserica Sf. Ilie Gorgan, fostul sediu al Ministerul Justiției, stăpân în continuare după o importantă investiție de consolidare, renovare, adaptare ale unor spații pentru servicii complementare ale respectivului minister.

[1568] *Medelnicer* – demnitar al Curții Domnești care avea misiunea să toarne domnului apă ca să se spele pe mâini, să pună masa și să servească bucatele pregătite. Era un boier de rangul doi, fără funcție.

[1569] *Periodicul „Cantor"* – au apărut câte două numere pe săptămână, de la 24 aprilie 1837 până la 30 ianuarie 1857 ale respectivului periodic, editat la București de Zaharia Carcalechi. De la 13 februarie 1843 „*Vestitorul Românesc*"; de la 10 octombrie 1856 este menționat ca redactor A.Z. Carcalechi. A avut ca supliment „*Foaie comercială, industrială și economică"* ce a apărut între 2 ianuarie și 15 aprilie 1839.

[1570] *Inspectorul carantinei* – răspundea de rețeaua carantinelor instituite la 1829 pentru a forma un cordon sanitar pe malul nordic al Dunării în scopul protejării principatelor de epidemiile și epizotiile care bântuiau Imperiul Otoman. La punctele de trecere, vechile schele de la Dunăre, ca și în locurile posibile de a fi trecute fraudulos se aflau amplasate puncte de pază care asigurau un permanent filtru sanitar. Inspectorul carantinei efectua deplasări de la un punct la altul pentru a cunoaște situația și pentru a lua măsurile care se impuneau. Subordonații cunoscând pasiunea „șefului" procedau la efectuarea de atente pereghieze care le permitea să depisteze alte și alte relicve care la venirea acestuia constituiau temei de bună apreciere profesională a respectivilor subordonați.
Vezi notele: 1510, 1571, 1947, 2008.

[1571] *Nicolae MAVROS* (1782 – 23 martie 1868, București), mare agă, general, a contribuit la organizarea controlului sanitar al Dunării. Între anii 1829-1851 a condus rețeaua carantinei. Om politic, arheolog amator de relicve. Deplasările i-au permis să efectueze și cercetări de suprafață care l-au condus la identificarea a numeroase vestigii arheologice, unele dintre ele fiind incluse în colecția sa. A donat

statului colecțiile arheologice pe care le-a adunat pe teren în urma unor descoperiri întâmplătoare. Și-a donat colecția adunată pe parcursul anilor de activitate pentru a devenii temei la constituirea Muzeului Național. În București a locuit în casa care mai există la intersecția străzilor Brezoianu și Domnița Anastasia. În prezent, la parterul acestei case se află un magazin de încălțăminte.

Aceste piese au devenit nucleul Muzeului Național. A fost căsătorit cu Profirița Ghica și apoi cu Sevastița Suțu

Vezi notele: 1453, 1513, 1570, 1609, 2027, 2045, 2241.

1572 *Slam Râmnic,* Râmnicu Sărat – așezare umană constituită în zona de ieșire a râului Râmnic dintre dealuri a cunoscut o evoluție ca centru de schimb de produse a celor de la câmpie cu cei dinspre dealuri. Ctitoria religioasă a lui Constantin Brâncoveanu a fost pictată de zugravul de subțire Pârvu Mutu.

1573 *La Herești* – la noul proprietar, sârbul Obrenovici, care, după înlăturare, a venit în Țara Românească și a achiziționat moșia Herești.

1574 *Hanul Gabroveni* ocupa o parte din perimetrul fostei Curți Domnești, Curtea Veche, pe ulița Gabroveni. Era un han de popas. În epoca anilor 1825-1850 a avut cea mai mare activitate. Refăcut de mai multe ori în urma distrugerilor provocate de incendii, după 1900 a devenit hotelul „Gabroveni - Universal".

1575 *Elada* Grecia.

1576 *Ioan SOLOMON* (octombrie 1793, Pleșoiul, județul Dolj [*N.B.* azi în județul Dolj este localitatea Pleșoi, iar în județul Olt Pleșoiu] – 1865, Craiova). Fiul căpitanului Petre Solomon. După o efemeră activitate de ucenic, la intrarea rușilor în țară s-a înrolat, la 1809, într-o ceată de panduri, participând la luptele împotriva armatelor otomane la 1809, 1810. Era comandant de poterași la 1812, ce acționa împotriva haiducilor. Comandant de panduri, sluger la 1820. La 1821 împreună cu ceata lui s-a alăturat lui Tudor Vladimirescu deși stăpânirea îi trimisese ordin să-l prindă pe răzvrătit. A fugit în Austria unde a rămas până în 1826. La revenire a fost din nou numit căpitan de poterași. La 1828 s-a înrolat în armata rusă luptând contra armatelor otomane. Pentru comportamentul din timpul bătăliei de la Băilești, din 14 septembrie 1828, i-a fost acordată de împăratul Rusiei o sabie de onoare cu inscripția de vitejie. La 1830 a intrat în rândurile armatei regulate a Țării Românești cu grad de colonel. În 1850 a fost logofăt al Credinței. La 1853 a fost adjutant al principelui Știrbei. A fost deputat în Adunarea Ad-hoc în 1857 și în Adunarea Electivă în 1859 și senator în 1864.

Vezi notele: 2072, 2074.

1577 *A se îndrepta* – aici cu sensul de a da de știre, a informa, *a se adresa*.

1578 *Mahalaua Lucaci* – se afla în zona bisericii Lucaci de pe strada Logofăt Udriște nr. 6. Prima biserică a fost ridicată în secolul XVII; refăcută din zid la 1736; refăcută în urma distrugerilor provocate de cutremurul din 1838, în anii 1839-1842. A ars la 23 martie 1847, a fost refăcută ulterior de locuitorii mahalalei. Lângă biserică se află mormântul lui Anton Pann, cel care a fost cântăreț la strana bisericii.

1579 *Becher* – burlac, celibatar, holtei, bărbat necăsătorit.

[1580] *Munte Adlerberg* (dealul Vulturilor din Buda). Și la alții se poartă exagerările și când e vorba de cote de înălțime. Dacă la noi cea mai înaltă cotă de nivel pe teritoriul Capitalei este de 89 m. lângă stăvilarul de la Ciurel totuși afirmăm că avem Dealul Spirii, Dealul Arsenalului, Dealul Podgorenilor (Mitropoliei, Patriarhiei), Dealul Cotrocenilor, Dealul Filaretului, Dealul Șerban Vodă, Dealul Piscului, Dealul Văcărești deși toate constituie limita malului drept al Dâmboviței care, în procesul de adâncire a albiei, a erodat malul sugerând o oarecare diferență de nivel între zona luncii și terasa superioară. La fel pentru unguri lipsa marilor înălțimi i-a determinat să considere pantele plantate cu viță de vie ca fiind munte. Este bine să ne reamintim ce am dobândit în clasa a III-a primară ca noțiuni elementare de geografie fizică întrucât enunțul că dealurile sunt formațiunile care au minimum 500-600 m este încă acceptat ca noțiune de relief. Este totuși o distanță între București și nordul orașului Ploiești unde avem în fața ochilor primele dealuri efective, spre care pornește celebrul drum al vinului pentru a face cuvenitele popasuri în celebrele podgorii.

Orașul Budapesta se află în Câmpia Panonică fiind străbătut de apele fluviului Dunărea. Unele proeminențe de relief sunt consemnate ca munți în peisajul orașului. Cităm Adlerberg, Mecsek. Ungaria are spre NV formațiuni de dealuri și munți mici, iar spre NE ramificații ale Munților Carpați. Cea mai înaltă zonă se află în Matra, vârful Kerekes având 1015 m.

Vezi notele: 102, 382, 490, 948, 1102, 2092.

[1581] *Vânzări de persoane* – formă de transmitere a forței de muncă de la un proprietar la altul practicată până în a doua jumătate a secolului XIX. Revoluția de la 1848 a integrat în Proclamația de la Izlaz desființarea acestui drept al boierilor și eliberarea tuturor robilor. Dezrobirea țiganilor prin despăgubirea boierilor a fost realizată prin decretul de la 26 iunie/8 iulie 1848 care aducea la cunoștință că de la 10/22 iulie toți robii țigani sunt liberi. Cu acest prilej s-a constituit o comisie compusă din Cezar Boliac, Petrache Poenaru și Ioasaf Snagoveanu menită a da dezrobiților adeverințe de eliberare, iar boierilor acte pentru despăgubire. Această măsură s-a lovit de reaua voință a multor boieri retrograzi. Instituția robiei, specifică Evului Mediu, era caracteristică în Țara Românească și Moldova prin dependența totală a unui rob față de stăpânul lui. Robul avea dreptul să dețină (el și familia sa) proprietăți personale. Stăpânul nu avea drept asupra vieții robului. Emanciparea robilor a fost finalizată prin decretul domnitorului Barbu Știrbei din 8/20 februarie 1856.

[1582] *Mușterii* – cumpărători.

[1583] *Pitar* – brutar, în acest caz însă boierul însărcinat cu aprovizionarea Curții Domnești sau a oștirii cu pâine.

[1584] *Constantin (Costache) ARISTIA* (circa 1800-1880, București, cimitirul Sf. Vineri), carieră didactică, actor și scriitor, membru fondator al Societății Filarmonice; traducător din Homer și Alfieri.

Vezi notele: 1033, 1148.

[1585] *Mohamed* (570/580-632), gânditor și reformator religios și social al neamurilor arabe. Profet și fondator al Islamului. În cronologia musulmană, refugiul

la Medina în anul 622 marchează începutul Hegirei – era musulmană. Acest personaj l-a inspirat pe Voltaire care, în 1741, a scris tragedia *Mohamed sau fanatismul*.

[1586] *François Marie AROUET* pseudonim *VOLTAIRE* (1694-1778) moștenitorul unei mari averi, filozof și scriitor francez, prin competența cunoștințelor un enciclopedist, capacitate analitică cu un sporit spirit combativ, combătând formulele retrograde, fanatice, un polemist temut în anii vieții, reacțiile sale provocând numeroase inamiciții, ajungându-se la măsuri coercitive împotriva sa care l-au determinat să se claustreze pe teritoriul uneia din proprietățile sale din apropierea graniței cu Elveția. Munca de elaborare a operei sale însumează peste 2.000 de titluri și o imensă corespondență.

[1587] *Teatrul Savoy* – ca instituție nu mai există, dar numele s-a perpetuat, fiind purtat astăzi de sala Teatrului Satiric Muzical „Constantin Tănase" care, prin amplele lucrări de consolidare, renovare, dotare întreprinse pe parcursul a multor ani a dobândit condiții de montare a unor grandioase spectacole de revistă și pentru publicul spectator asigură condiții optime de vizionare a respectivelor spectacole.

[1588] *Ioan (Iancu) Șerban OTETELIȘANU* (1795 sau 1799 – 19 martie 1876, București), mare bogătaș, concesionarul exploatării salinelor statului, ministru, vornic al Capitalei, donator. Căsătorit cu Safta Câmpineanu (menționată de Octav George Lecca sub numele de Elena Câmpineanu). A lăsat averea pentru acte filantropice, desemnând prin legat testamentar pe Ion Kalinderu și Academia Română în calitate de realizatori ai orfelinatului de fete de la Măgurele căruia urmau să-i asigure buna funcționalitate din uzufructul veniturilor realizate de administratorii averilor donate. A creat un pensionat pentru fete sărace, absolventele prin cele dobândite contribuind predilect în anii vieții la buna activitate a învățământului românesc.

Autorul consemnează decesul la 8 mai 1876.

[1589] *Mahon*.

Vezi notele: 970, 1031.

[1590] *Fotolii de aubusson* – fotolii tapisate cu țesături executate în celebrele manufacturi fondate de J.B. Colbert în secolul XVI în centrul Franței, astăzi localitatea Aubusson perpetuează tradiția prin Școala Națională de artă decorativă cu ale ei ateliere de producție.

Vezi notele: 1548, 1609.

[1591] *Canate* – părțile mobile ale ușilor, ferestrelor.

[1592] *Onix* – varietate de piatră de agat fin cu straturi de diverse culori, folosită ca piatră semiprețioasă la realizarea de obiecte ornamentale.

[1593] *Harap Arap* – personaj evocând pe un negroid african. În acest caz o statuetă redându-l în postura de om al casei efectuând activități „domestice".

[1594] *Malakofuri* – toalete feminine caracterizate prin fustă foarte largă în formă de clopot, susținută de arcuri subțiri de oțel, la modă după 1853; crinolină.

Vezi notele: 590, 651, 2303, 2364.

1595 *Coana Lina. Elena Oteteleșeanu* la naștere *G. Filipescu* (? – 4 decembrie 1888, București, cimitirul Bellu, figura 12, locul 12), grijulia soție care multe i-a iertat soțului, dar a știut să se impună ca în testament acesta să facă o faptă de bine, asigurând în așezământul de binefacere preconizat pe moșia de la Măgurele să contribuie la formarea unor tinere fără posibilități ca viitoare bune cunoscătoare de carte și meserii care să le asigure viitorul și să fie la rându-le formatoare de noi generații de buni români.

1596 *Ludwig (Ludovic) WIEST* (1819 – 19 ianuarie 1889, București, cimitirul Catolic), compozitor, dirijor, violonist, profesor la Conservatorul din București. Un virtuos care prin repertoriul și modul de interpretare era deosebit de apreciat de publicul ascultător. A rămas în memoria urmașilor și în postura de formator al unei noi generații de valoroși muzicieni.

Autorul atribuie decesul muzicianului în anul 1888.

Vezi notele: 1100, 1161.

1597 *Elisa BRĂTIANU* (1870-1957), născută Știrbey, căsătorită cu Alexandru Marghiloman, recăsătorită cu Ion I. C. Brătianu.

1598 *Barbu Lăutaru. Vasile BARBU* cunoscut ca „*Barbu Lăutaru*" (cca. 1780, Iași – cca. 1860), cântăreț și cobzar, autor de melodii lăutărești, renumit în epocă. Petrecerile din orașul Iași nu se puteau organiza fără Barbu Lăutaru. Printre cei care l-au ascultat și apreciat au fost și numeroși compozitori și interpreți celebri ai epocii. Avea o memorie muzicală impresionantă putând relua și reda cu virtuozitate ce audiase anterior, fapt care l-a impresionat pe pianistul Franz Liszt.

1599 *STRAUSS* – familie de muzicieni austrieci, virtuoși interpreți instrumentali-violoniști, dirijori de orchestre, compozitori.

Johann Strauss /tatăl / (14 martie 1804, Viena – 25 septembrie 1849, Viena), dirijor și compozitor a 250 valsuri, polci, galopuri, contradansuri, cadriluri, marșuri.

Johann Strauss /fiul / (25 octombrie 1825, Viena – 3 iunie 1900, Viena), dirijor și compozitor muzică de operetă, valsuri.

1600 *Boldi.*

1601 *Ioan (Iancu) KALINDERU* (28 decembrie 1840, București – 1913), doctor în drept la Paris, publicist, membru al Academiei Române. De la înființarea Domeniilor Coroanei, în 1881, a fost numit administrator al acestora. A fost desemnat legatar pentru a îndeplini clauzele testamentului și ca atare a dăruit Academiei Române averea moștenită cu clauză de la familia Oteteleșeanu, avere care însuma la acea dată circa 3 milioane lei.

1602 *Măgurele* – comună suburbană a orașului București, din 2005 oraș din județul Ilfov, așezată pe apa Ciorogârlei. Are înglobate următoarele localități: Măgurele, Alunișu, Dumitrana, Pruni, Vârteju. Pe terenurile fostului parc al moșiei Oteteleșeanu a fost edificat, în ultimele decenii ale secolului XX, Centrul Național de Fizică (1957-1998), inclusiv Facultatea de resort. După 1990 treptat a intervenit dezafectarea activității unor sectoare ale acestui centru științific național. La începutul secolului al XXI-lea s-a conturat o șansă salvatoare pentru cercetătorii români

atunci când a fost oferită posibilitatea de a se implica în rezolvarea unei probleme comunitare ale Uniunii Europene prin realizarea Laserului cu termen anul 2015.

[1603] *Mihail Eminescu* a fost adeseori invitat la Măgurele pentru a se recrea. Acolo se afla Ioan Slavici, care a fost acolo cadru didactic, director de studii la acest azil de orfane. Ambianța parcului cu o bogată și variată vegetație autohtonă și exotică, a lacului fiind un mediu stenic pentru cel care trudea la a asigura editarea ziarului conservatorilor.

[1604] *Academia Română* conform celor stipulate de actul de donație a fost „beneficiara” acestei moșteniri primită de la defuncții Oteteleșanu prin intermediul juristului Nicolae Kalinderu.
Vezi notele: 478, 872, 1404, 1606, 1617, 1628, 1667.

[1605] *Labor et honor* – Muncă și onoare.

[1606] *Iancu Oteteleșanu* a fost un înrăit *cartofor* despre care se spune că avea un noroc prin care, șarjând, își recâștiga întreit sumele pierdute. De aici reprezentarea asului în blazonul său prezent și pe zidul vechii construcții de la Măgurele.

[1607] Este vorba fie de Maria Lehliu, soția paharnicului Barbu Slătineanu, fie de Anastasia Câmpineanu, soția comisului Iordache Slătineanu.

[1608] *Aubusson* – localitate din centrul Franței devenită celebră din secolul XVIII și prin producția manufacturilor de tapițerie. Aceste ateliere realizau tapițerii de mari dimensiuni cu scene în care oamenii, animalele, peisajul sunt redate cu multă acuratețe artistică. Goblenurile realizate sunt etalon ca mod de realizare din punct de vedere tehnic și artistic.
Vezi notele: 1590, 1609.

[1609] Alexandra MOSCU (1826-1908), soția lui Panaiot Gr. Ghica sau Alexandra Mavros, soția lui Ion Ghica?

[1610] *Smirna* (*Izmir*) – oraș în vestul Turciei, port la marea Egee, centru renumit de producție a țesăturilor, inclusiv al covoarelor.

[1611] *Teodor G. ROSETTI* (1837-1923), din ramura Solescu, fiul lui George Rosetti și al Caterinei Sturdza, frate al Doamnei Elena Cuza. Președinte al Curții de Casație, guvernator al Băncii Naționale a României, director al Băncii Agricole, ministru, prim ministru deputat, senator, membru de onoare al Academiei Române.

[1612] *Mihail C. SUȚU* (15 februarie 1841, București – 9 iulie 1933, București) fiul lui Constantin Suțu și al Sevastiei Ghica. Studii secundare la București, superioare la Paris la Școala Centrală de Arte și Manufactură. Inginer în Ministerul Domeniilor, director general al Poștelor guvernator al Băncii Naționale a României, numismat, membru corespondent al Academiei Române ales la 1 aprilie 1884 și titular ales la 27 mai 1909. A rostit discursul de recepție Despre numismatica română rostit la 25 mai 1911, șef al Cabinetului Numismatic al Academiei Române, publicist.

[1613] *Gobelins-uri* – numele vine de la vechea manufactură regală de la Gobelins, înființată în secolul XVII de J.B. Colbert la Paris. În secolul XVIII conducerea

manufacturii a fost încredinţată pictorului Curţii, Charles de Brun. Multe tapiserii se realizau după cartoanele unor pictori celebri. Au fost abordate teme mitologice, istorice, peisaje, motive vegetale stilizate. Astăzi Goblens este centrul de producţie al Manufacturii Naţionale, şcoală de formare şi specializare a cadrelor creatoare a noi lucrări, cât şi a acţiunilor de întreţinere a vechilor realizări, azi în patrimoniul multor muzee ale Franţei sau chiar a lumii.

Recurgând la desenele, tablourile unor artişti plastici apreciaţi ai epocii ca realizatori de scene de vânătoare, mediul luxuriant al pădurilor, văilor. Ţesătorii, prin folosirea firelor divers colorate, ţeseau asemenea tapiserii de mari proporţii care deveneau piese expuse pe pereţii unor somptuoase palate. Sunt lucrări de mare virtuozitate, relevând o bună stăpânire a tehnicii şi un desăvârşit talent artistic.

Vezi notele: 2130.

[1614] *Cercul Regal* apoi *Clubul Regal*. În 1913 avea ca preşedinte pe Mihail Suţu şi-şi desfăşura activitatea pe Calea Victoriei nr. 130.

[1615] *Baccara* masă pentru unul din jocurile de cărţi.

[1616] *Constantin C. CORNESCU* (1830-1900), fiul lui Constantin Cornescu, mare logofăt, şi al Caterinei Obedeanu. A făcut studii de drept la Paris, a fost magistrat, senator. Prieten cu Alexandru Odobescu, având amândoi o pasiune comună: vânătoarea. Autor al *Manualului vânătorului* căruia Alexandru Odobescu i-a scris prefaţa devenită celebră: *Pseudo-Kynigheticos*. Căsătorit cu Elena Manu.

[1617] *Stere* – antreprenor *Mihai Stere* (*Sterescu*) care a organizat Terasa Oteteleşanu.

[1618] *Victor EFTIMIU* (24 ianuarie 1889, Boboşiţa, Macedonia, azi Albania – 27 noiembrie 1972, Bucureşti, cimitirul Bellu). A venit în anul 1897 în Bucureşti; ulterior, călătorind mult în ţară şi în străinătate, a cunoscut viaţa poporului român pe care a redat-o în bogata creaţie ca poet, prozator, dramaturg , memorialist şi gazetar. Debut literar ca poet în 1905. Calitatea de autor dramatic l-a propulsat, în mai multe rânduri, în funcţia de director al Teatrului Naţional din Bucureşti. A acordat atenţie muncii de traducător şi literaturii pentru copiii. Practic, în cei peste 60 de ani de activitate literară a abordat toate genurile de creaţie având prilejul să evidenţieze bogăţia limbii române, muzicalitatea nuanţelor sale. A fost ales membru titular al Academiei Române la 12 august 1948.

[1619] *Cafeneaua Kübler* – funcţiona la parterul hotelului „Imperial", în timp devenind cafeneaua „Imperială". Numele venea de la strada care cădea perpendicular pe Calea Victoriei. Extinderea perimetrului Palatului Regal a dus la desfiinţarea acestei străzi, cafeneaua mutându-se pe strada Academiei nr. 51. Patronul rezervase o masă pentru scriitori. Localul era frecventat de boema bucureşteană, aici desfăşurându-se un original cenaclu literar.

[1620] *Alexandru Al. MACEDONSKI /MACEDONSKY/* (14 martie 1854, Bucureşti – 23/24 noiembrie 1920, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 6, locul 34). Familie de aromâni veniţi şi pripăşiţi pe plaiurile Olteniei au cunoscut şi au participat la evenimentele cruciale ale finalului de veac XVIII şi deceniile celui următor. Strămoşul a fost alături de Tudor Vladimirescu în calitate de aghiotant.

Alexandru Macedonski este fiu al generalului Alexandru D. Macedonski și al Mariei, născută Pârâianu. A urmat studiile la Craiova, continuate la universitățile din Viena, Geneva și Pisa fără a le finaliza. Revenit în țară a desfășurat diverse activități administrative, fiind prefect la Bolgrad, funcționar la Comisiunea Monumentelor Istorice, la Departamentul Cultelor, gazetar, editor a numeroase periodice. A debutat ca scriitor în 1870 în periodicul „Telegraful român" coordonat de G. Barițiu. Ulterior, a colaborat la numeroase reviste literare. A debutat ca poet în anul 1872 cu volumul *Prima verba*. A înființat și coordonat cotidiene ca „Stindardul", 1875, „Vestea", 1877-1878. Din 1880 amfitrion și conducător al cenaclului și revistei „Literatorul" cu apariție în 8 serii până în 1919. Scriitor fecund a abordat toate genurile literare. Promotor al simbolismului în poezia românească. După publicarea epigramei împotriva lui Mihail Eminescu, publicată de Dumitru Teleor, opinia publică l-a dezavuat, ostracizându-l. La 1895 s-a impus cu volumul de poezii *Excelsior* și la 1912 cu *Flori sacre*. Ca prozator a fost preocupat de descripții pitorești și consemnări memorialistice-documentare incluse în ciclul Năluci din vechime din *Cartea de Aur*, publicată în 1902. A avut preocupări și pentru literatura dramatică. Ultimele decenii de viață trăindu-i în claustrare și sărăcie. A manifestat o atitudine de grandomanie, interiorul spațiului pentru ședințele cenaclului fiind amenajat astfel ca el să troneze întreaga asistență. Permanent în dezacord cu societatea a fost un antidinast, la 1914-1916 un adept pentru alăturarea României de Germania. Scrierea din 1919, publicată postum *Mustrări postume către o generație neînțelegătoare* constituie o analiză retrospectivă în care trece în revistă situațiile care l-au aflat în antiteză cu restul societății. Permanent traumatizat de cele înconjurătoare, de natură socială, avid de glorie și stare materială prosperă Alexandru Macedonski a redat în creația sa stările care-l apăsau, spiritul de permanentă nemulțumire, de frondă ce i-au exacerbat orgoliul, determinându-i conduita spre acte hazardate. Contradicțiile care l-au dominat l-au determinat ca celor elaborate ca literatură să le acorde calități de diamant care-l înscriu în literatura de la cumpăna veacurilor XIX-XX ca o realitate, demnă prezență în istoria literaturii române în evoluția ei.

[1621] *Cafeneaua High Life* se afla în Calea Victoriei nr. 104, la parterul hotelului „Metropol". A devenit în timp fieful grupului de literați aciuați în preajma lui Alexandru Macedonski.

[1622] *Berăria „Gambrinus"* – a fost deschisă de Ion Luca Caragiale la 1901 pe strada Câmpineanu nr. 4, clădirea fiind ulterior demolată. Renumită în epoca, frecventată de angajații Teatrului Național, de scriitori și gazetari. Ulterior, în blocul de la intersecția Bd. Regina Elisabeta cu strada Brezoianu, a fost deschisă o nouă berărie „Gambrinus".

[1623] *„La arme"* pe versurile lui Ștefan Octavian Iosif (1875-1913), poet, dramaturg, traducător, publicist, bibliotecar. Versurile l-au inspirat pe un compozitor devenind un cântec care în atmosfera celui de al doilea deceniu al secolului XX, a devenit mobilizator al simțămintelor patriotice românești.

[1624] *Alfons CASTALDI* (1874-1942), compozitor și pedagog român de origine italiană, autor de simfonii, poem simfonic, muzică de cameră, coruri.

[1625] *Gologan* – monedă de mică valoare.

[1626] Referire la cel de *Al Doilea Război Balcanic* izbucnit la 16/29 iunie 1913 care a implicat și România de la 27 iunie/10 iulie 1913, încheiat prin pacea de la București în urma tratativelor din perioada 16/29 iulie – 28 iulie/10 august 1913. Discuțiile au avut loc în incinta Palatului C.E.C., iar semnarea tratatului de pace în Palatul Cantacuzino, ambele situate pe Calea Victoriei.

[1627] Situația sanitară de la sudul Dunării a generat o epidemie în rândurile combatanților și a localnicilor care a impus organelor sanitare o acțiune de amploare ca să stopeze iradierea la nordul Dunării. Trupele române erau încartiruite în perioada de carantină pentru a selecta pe cei care urmau să fie tratați. Dr. Ion Cantacuzino și cei carte-l încadrau au realizat operativ partea organizatorică, obținând rezultate deosebit de eficiente.

Holera este o boală foarte contagioasă care în decursul veacurilor a fost una din devastatoarele epidemii, provocând pierderi imense în rândurile populației. Se manifesta în condiții de precaritate, când evenimente militare reunea mari concentrări umane, conducând la diminuarea măsurilor de igienă personală și a mediului ambiant. Asemenea condiții facilitau răspândirea respectivilor microbi, cei îmbolnăviți suferind de o deshidratare galopantă, adeseori provocând chiar decesul. Prepararea vaccinului a contribuit la eradicarea acestui flagel, însă în orice împrejurare în care condițiile igienice nu sunt respectate ea poate reapare încât atenta respectare a elementarelor reguli poate evita o asemenea epidemie.

[1628] Este vorba de tabloul *Cafeneaua Oteteleșanu*, realizare al pictorului Camil Ressu, expus în 1913, lucrare păstrată astăzi în patrimoniul Muzeului Național de Artă al României. Pictorul Camil RESSU (28 ianuarie 1880, Galați – 1 aprilie 1962, București), Studii la Iași și București. Specializare la München și Paris, profesor universitar, membru al Academiei Române ales la 2 iulie 1955.

[1629] *Ion MINULESCU* (6/7 ianuarie 1881, București – 11 aprilie 1944, București, cimitirul Bellu), poet (Premiul Național pentru poezie 1928), prozator, dramaturg, promotor cultural, colecționar.

[1630] *Tudor /Ion N. Theodorescu/ ARGHEZI* (21 mai 1880, Târgu Cărbunești, județul Gorj – 14 iulie 1967. București, înmormântat în curtea casei din str. Mărțișor – București). Fiu de țărani din Cărbunești, veniți în Capitală pentru a se ocupa cu negoțul. Studii primare și liceale la București. De la 16 ani a debutat, publicând versuri sub diverse pseudonime. A avut o tinerețe tumultoasă, cunoscând variatele aspecte ale societății. Un timp s-a alăturat socialiștilor, a cunoscut viața monahală în ambianța mănăstirii Cernica. A călătorit pe plaiuri străine cu popasuri în Elveția și Franța. La afrontul germanilor a răspuns prompt cu pamfletul *Baroane*, la adresa ambasadorului von Kilinger, Reacția i-a adus internarea în lagărul de la Târgu Jiu. În 1946 a fost încununat cu Premiul Național pentru poezie ca apoi în primii ani după 1947 să fie trecut la index, creația sa fiind catalogată ca „o poezie a putrefacției”. Peste câțiva ani a fost readus în atenția opiniei publice, fiindu-i publicată și republicată opera, considerat cel mai mare poet național al secolului al XX-lea. La 2 iulie 1955 Academia R.P.R. la onorat cu titlul de academician și

a primit titlul de Laureat al Premiului de Stat. În 1965 a obținut ca recunoaștere internațională Premiul Herder. Din 1956 a fost și deputat al M.A.N. a R.P.R. Poet, prozator, dramaturg, literatură pentru copii, publicist, tipograf.

[1631] *Corneliu MOLDOVAN /Corneliu Vasiliu/* (15 august 1883, Bârlad, azi județul Vaslui – 2 septembrie 1952, București, înmormântat cimitirul Bellu, figura 114, locul 9). Studii la Bârlad, Iași, licența în litere și filozofie la București, scriitor, carieră universitară, director al Teatrului Național, președinte al Societății Scriitorilor Români, colaborator la periodice, traducător, publicist.

[1632] *Alexandru SZATMARY* (1871-1933, București, cimitirul Protestant), pictor.

[1633] *Iosif ISER* (21 mai 1881, Ploiești, județul Prahova – 25 aprilie 1958, București, Crematoriu) Studii la București și artistice la München și Paris, pictor, grafician. Artist al poporului, membru al Academiei Române ales la 2 iulie 1955.

[1634] *Cafenele* – renumite, frecventate de artiști plastici, literați participanți la discuții, dispute care, în decursul anilor, au contribuit la promovarea a noi genuri de abordare a realității în arta plastică, în literatură și chiar în variate domenii ale științelor.

[1635] *Cafeneaua braserie „Corso”* – a ființat în Calea Victoriei nr. 90, între anii 1931-1939 ca Societate Anonimă pe acțiuni. În salonul mic exista o masă a inteligenței rezervată pentru ziariști, scriitori, artiști plastici, actori, critici.

[1636] *Grădini de vară* – deschise în anotimpul cald, cu programe muzicale, cu spectacole susținute de trupe de revistă. Uneori aveau și câte un salon care asigura servicii pe timp nefavorabil, inclusiv în anotimpul rece.

[1637] *Grădina „Rașca”* – deschisă pe la 1860 pe strada Nouă, definită ulterior, din 1903, Edgar Quinet, a întreprinzătorului ceh Hrastka, care-l angajase pe muzicianul Ludovic Wist care a reușit să atragă lumea bună și pentru a urmări spectacolele de varieteu. Pe aici a trecut și Nicolae Leonard în al său traseu care a însemnat opereta românească. Incredibil dar această grădină a trecut cumpăna veacurilor. Marea încleștare a Războiului Mondial i-a fost însă fatală.

[1638] *Grădina „Union”* – era pe locul unde a fost edificat în anii ’60 blocul Turn din Piața Palatului, altfel spus, pentru cel care trece prin Pasajul Român, era la capul acestuia. Accesul era prin strada Câmpineanu. Magnetul care asigura deverul zi de zi îl constituia cântărețul comic brașoveanul I.D. Ionescu care, prin modul de adresare și exprimare, devenise deosebit de apreciat de către bucureșteni. Trăia în actualitate și, ca atare, cele spuse încondeiau pe cei care călcau strâmb prin treburile țări și predilect prin finanțele ei. A fost antemergătorul marelui om de teatru Constantin Tănase. Lumea care frecventa spectacolele de la „Union Suisse”a fost imortalizată în opera lui I.L. Caragiale.

[1639] Grădinile amenajate și deschise de către Constantin Tănase care avea preocuparea să asigure un ambient decent, odihnitor, cu vegetație bogată și chiar mici bazine cu apă.

1640 *„Apelpisiți”*. Chemați cu formule originale definind caracterul clientului, raporturile cu respectivul vizitiu care, la rându-i, cunoscându-și mușterii, reacționa ca atare.
Vezi nota: 632.

1641 Pălării mari de vară făcute din împletituri de frunzele unui arbust din Panama.

1642 *Constantin D. BĂRCĂNESCU/Constantin D. Popescu/* (1849, Bărcănești, județul Ialomița – 30 mai 1891, București, cimitirul Bellu), licență în matematică și absolvent al Conservatorului din București, debut artistic ca interpret de lieduri, arii din opere și operete. O perioadă din anii de activitate i-a desfășurat la Brăila unde a fost organizator și animator al vieții muzicale, afirmându-se ca interpret și dirijor al unor formații corale. Ulterior s-a specializat în domeniul muzicii religioase la Kiev și Moscova, dirijor al corului bisericii Domnița Bălașa din București (1885-1891). Ca publicist a pus bazele revistei „Doina” (1884-1886). A fost un colaborator activ, alături de Mihail Eminescu, la elaborarea revistei „Fântâna Blanduziei”, participând cu cronici muzicale, eseuri ș.a.

1643 *Nicolae LEONARD* (13 decembrie 1886, Galați – 24 decembrie 1928, Câmpulung, înmormântat în București, cimitirul Sf. Vineri, figura 10). Studii la Buzău și București. Din 1903 și-a început cariera artistică ca interpret în operetele la modă. În 1909 a urmat studii muzicale la Paris. Revenit în țară a întreprins numeroase turnee, inclusiv peste hotare, fiind unanim apreciat pentru calitățile de cântăreț cu o bună dicție și mișcare scenică. A făcut parte din colectivele a mai multor teatre și a participat la conducerea companiei Leonard – Maximilian, tenor, actor de operetă cu posibilități interpretative mult apreciate de spectatori. Considerat de contemporani „prințul operetei românești”.

1644 *Velimir, Vladimir MAXIMILIAN* (1882, Buzău – 1959, București, cimitirul Sf. Vineri), studii liceale la Buzău, Conservatorul București, debut teatral din primul an de studenție (1900), interpretând cu mare succes roluri atât în teatrul dramatic, cât și în cel liric. Cele peste două sute de roluri în diverse operete i-au evidențiat calitățile de bas profund. Realizând colaborări cu cei mai buni artiști ai timpului, a jucat pe scenele a numeroase teatre din țară și străinătate. Publicist.

1645 *Nae P. CIUCURETTE*, născut *Nicolae PETRESCU* (? -1926), actor.

1646 *Carussy = Enrico Carusso /CARUSO/* (25 februarie 1873, Neapole, Italia – 2 august 1921, Neapole), celebru tenor italian cu o voce excepțională al cărui timbru și intensitate i-a permis să interpreteze mari roluri de dificultate din repertoriu universal al operelor marilor compozitori pe marile scene ale lumii.
Vezi notele: 1818, 1879.

1647 *Trupa Grigoriu* era condusă de CONSTANTIN A. GRIGORIU (1864 - 1914), cântăreț de operă și operetă.

1648 *Bufetul* de lângă șoseaua Kiseleff, la cel de al doilea rond, este construcție ridicată după proiectele arhitectului Ion Mincu în 1892 fiind o replică a restaurantului

Pavilionului cu care România a participat la Expoziția Universală la Paris din 1889. Construcția din România a fost ridicată în anii 1891-1892. În apropierea localului era un pavilion deschis în care, în unele după amiezi și duminica dimineață, concerta fanfara militară.

1649 *Flașnete* – modele mici existau și în casele boierești în secolul XIX, iar la sfârșitul acestui secol și începutul secolului XX ele erau folosite la zile de sărbătoare prin locurile frecventate de bucureșteni.

Vezi notele: 1309, 1310.

1650 *Han* „Reprezentanța” Episcopiei Buzăului găzduită într-o ctitorie ridicată de Neagoe Basarab, refăcută de Matei Basarab și reînnoită în secolul XIX. Important centru de cultură, activitățile paleografilor, traducătorilor și tipografilor impunând-o atenției generale. Ca han producea și venituri pentru multiplele misiuni asumate de episcopie.

1651 *Metoh* – așezământ religios trecut în subordinea altuia mai mare, cu posibilități financiare sporite. În acest caz însă o asemenea prezență constituia o reprezentanță unde personalul Episcopiei Buzăului la venirea la Mitropolia Ungrovlahiei cu diverse treburi puteau găsi adăpost, hrană și loc de închinăciune.

Episcopia Buzăului și a Vrancei cu reședința în Buzău este una din cele mai vechi episcopii din Țara Românească. Pe parcursul veacurilor a cunoscut, atât ca organizare, cât și a construcțiilor, o evoluție care evidențiază că în confruntarea cu numeroasele vicisitudini acest centru religios a găsit resursele de a se reface chiar și atunci când loviturile primite ar fi putut sugera o dispariție iminentă. Pentru aceste locuri sunt remarcabile contribuțiile multora din domnii țării, cele ale lui Radu cel Mare, Matei Basarab detașându-se prin amploarea și menirea lor. O atentă analiză relevă că zona Buzăului a constituit din timpuri imemorabile o vatră de viețuire monahală, peșterile, codrul constituind locuri de retragere a celor trăitori după reguli isihastrice. Evidența relevă numele a 39 de episcopi care, în decursul anilor de activitate, s-au străduit să asigure continuitatea atât a bisericilor de mir, cât și a așezămintelor monahale. Actuala biserică din cadrul reședinței este ctitoria lui Matei Basarab care însă, pe parcursul veacurilor, a cunoscut numeroase intervenții menite de a o reface și de a asigura buna desfășurare a Sf. Slujbe. Are ca hram Adormirea Maicii Domnului (15 august). Intervențiile s-au realizat și în refacerea și întreținerea picturii. În secolul al XIX-lea a fost repictată de Nicolae Teodorescu, conducătorul Școlii zugravilor de subțire.

Ansamblul episcopal are în compunere următoarele construcții cu menirile lor: Biserica Catedrală, Paraclisul, Palatul, Seminarul Teologic, Școala de cântăreți, muzeul și arhiva, clopotnița.

În anii primului deceniu al secolului XXI s-a acționat pentru edificarea unei noi Catedrale în centrul orașului, lucrare finalizată.

Din 8 decembrie 2009 conform hotărârii Sf. Sinod al B.O.R. Episcopia a fost ridicată la rangul de arhiepiscopie.

1652 *Mitropolitul Filaret al II-lea al Ungrovlahiei* ales la 6 septembrie 1792 și înscăunat la 24 septembrie 1792. Tinerețea și-a petrecut-o în anturajul grecului

Neofit ajuns patriarh ecumenic. A fost ucenic al mitropolitului Grigore II, egumen la Căldărușani, contribuind la restaurarea acestei mănăstiri în 1778. Membru al delegației la împărăteasa Ecaterina și contele Orlof. Colaborator apropiat al mitropolitului Grigorie II în editarea unor cărți; în 1780 a devenit episcop al Râmnicului, având și aici o bogată activitate de editor. În București a zidit o cișmea care a dat numele zonei înconjurătoare. În 1793 și-a dat demisia ca urmare, se pare, a unui conflict cu domnul Țării Românești, Alexandru Moruzzi (1793-1796), și înlocuit cu episcopul Buzăului, Dositei. Filaret s-a retras la mănăstirea Căldărușani. A decedat în 1794, lăsând prin testament fonduri pentru îngrijirea copiilor orfani.

[1653] *Afierosește* – aici cu sensul de a preda, *a dona*.

[1654] *Ciuma, pestă* – boală infecțioasă contagioasă cu urmări deosebit de grave în evoluția ei, multe organisme neputând depăși stadiile de manifestare, pacientul decedând. Cărăușii vinovați de răspândirea epidemiilor sunt rozătoarele. Boala are condiții de răspândire în locurile unde igiena nu este respectată, curățenia nu este în atenția factorilor responsabili, la declanșarea epidemiei nu se acționează cu promptitudine pentru izolarea și tratarea celor îmbolnăviți. Ca și holera ambianța conflictelor militare facilitează apariția și răspândirea epidemiei. În veacurile trecute ciuma, holera și alte boli transmisibile au condus la incredibile decimări ale populației.
Vezi notele: 320, 564, 1947, 2008.

[1655] *Testament* – măsura adoptată de către mitropolitul Filaret la 1794 relevă modul cum reprezentanții B.O.R. se preocupau de realizarea condițiilor unei prompte și eficiente intervenții în caz de ivire a cazurilor de ciumă. Au fost numeroase inițiativele când pe lângă mănăstiri au fost înființate spitale sau când, în locuri izolate, au fost create „lazarete" pentru tratarea celor cu boli „contagioase".

[1656] *Radu GOLESCU.*
Vezi notele: 163, 1975.

[1657] *Barbu VĂCĂRESCU* (? -1831), spătar la 1782, mare vistier la 1821, mare ban, caimacam la 1827.
Vezi notele: 104, 165, 1590, 1651, 2330, 2391.

[1658] *Grigore BĂLEANU* (? -1842).
Vezi notele: 934, 995, 1919, 1459, 1520, 1980.

[1659] *Grigore M. SUȚU* (1771-1836), fiul lui Mihail Suțu și al Sevastei la naștere Calimaki. Caimacan căsătorit cu Sevasta Dudescu.

[1660] *Vodă Ioan CARAGEA.*
Vezi notele: 126, 140, 217, 420, 452, 1141, 1304, 1388, 1979, 2083, 2287.

[1661] Este vorba de *Nectarie* (? – 13 septembrie, Brașov), mitropolit de la 16 decembrie 1812 până la 1819. Grec de obârșie, fost episcop de Râmnic între 1792-1812, a fost un om avar. A diminuat activitatea tipografică. A fost nevoit să părăsească scaunul mitropolitan în primăvara anului 1819, iar în 1821 s-a retras la Brașov.
Vezi nota: 1660.

[1662] *Lazaret* – adăpost izolat pentru persoane bănuite de a fi suferinde de o boală contagioasă. Casa Lazaretelor coordona activitatea acestor lazarete, având afectate fonduri bănești în acest scop. Pentru bucureșteni lazaretul de la Dudești a fost un astfel de loc unde erau izolați, „tratați" cei suferinzi. Întrucât se înregistrau numeroase decese pe lângă spitale, lângă lazarete, au fost create cimitire cu gropi colective unde cel decedat era aruncat presărându-se peste el var nestins.

[1663] *Pantazi D. GHICA*.
Vezi notele: 1020, 1081.

[1664] *Izvoare* – situația pânzei freatice în relație cu numeroasele izvoare ale respectivei cornișe se confirmă și în acest caz. Modificări radicale au intervenit cu ocazia lucrărilor de canalizare, de captare și conducere spre canale a acestor ape ale izvoarelor locale.

[1665] *Comisia* – alcătuită prin ofisul din 19/31 iulie 1843 cuprindea pe Barbu Știrbei, Ioan Filișteanu, inginerul statului Vladimir Blaremberg, Petrache Poenaru, Ion Emanoil Florescu.

[1666] *Gheorghe D. BIBESCU*.
Vezi notele: 389, 1039, 1993, 2054.

[1667] *Anton Joseph HEFT* arhitect vienez, venit în Țara Românească, după marele incendiu din primăvara anului 1847, a participat la elaborarea unui plan de sistematizare și adoptarea unor reguli obligatorii de respectat de către cei care treceau la ridicarea unei noi construcții. Alături de el au participat aga Iancu Manu, vornicul Ioan Oteteleșanu și inginerul maior rus de obârșie austriacă Rudolf Artur Borroczyn.
Între 1848-1852 a coordonat proiectarea și construirea Teatrului cel Mare inaugurat la 31 decembrie 1852, devenit din decembrie 1874 Teatrul Național.
Domnul Barbu Știrbey, la 1852, i-a încredințat proiectarea și realizarea lucrărilor la Palatul Cotroceni.

[1668] *Barbu D. BIBESCU* prin adopție devenit *ȘTIRBEI* (august 1799 – 12 aprilie 1869, Nisa, Franța, înmormântat la Buftea), fiul lui Dumitru Bibescu, mare vornic, și al Ecaterinei Văcărescu, frate cu Gheorghe Bibescu. A făcut studii juridice și istorice la Paris. În țară a deținut funcții politice și administrative, ajungând ministru. Domn al Țării Românești din iunie 1849 până în 29 octombrie 1853 și 5 octombrie 1854 până în 25 iunie 1856. În timpul domniei sale au fost amenajate, la București, grădinile Cișmigiu și Cotroceni. A fost căsătorit cu Elisabeta Gr. Cantacuzino-Pașcanu (1874, Geneva).

[1669] *Wachman. Ioan Andrei WACHMANN* (1807-1863), compozitor, animator al vieții muzicale, organizator al teatrului muzical și al învățământului muzical. A dat atenție folclorului muzical românesc.

[1670] *Evghenie* – Formulă protocolară de adresare către acești reprezentanți ai boieriei, nobleței.

[1671] *Costache CARAGIALE*.
Vezi notele: 1670, 1704.

1672 *Nini VALERY /căsătorită/ Gănescu* (1 mai 1835, Focşani, judeţul Putna, azi Vrancea – ?). Fiica unor artişti francezi Valery-Momenet stabiliţi în Moldova pe la 1833. A debutat pe scenă la 1846 în localul de teatru Talpan din Iaşi, interpretând rolul în limba franceză. La 1848 sub direcţiunea lui Matei Millo a jucat în limba română. La 1852 a plecat la Bucureşti debutând în sala Slătineanu, concomitent fiind angajată şi la Teatrul cel Mare. Pentru a participa la festivitatea inaugurării acestuia. La 1859-1860 a jucat la Craiova sub direcţiunea lui Teodorini. La Craiova s-a căsătorit în 1875 cu poetul căpitan Ioan Gănescu. După decesul soţului, în 1883, s-a retras din teatru trăind la Iaşi.

1673 *Meceni, mecenaţi* – sprijinitori ai vieţii culturale, mai ales din punct de vedere material.

1674 *Domniţa Bălaşa* – biserică purtând hramul Înălţarea Domnului, situată pe vechea Calea Rahovei la nr. 1, azi Sf. Apostoli. Ridicată de fiica lui Constantin Brâncoveanu, domniţa Bălaşa (circa 1693 - 1752), căsătorită la 31 octombrie 1708 cu Manolache Lambrino, biv vel ban al Craiovei la 1745. Biserica a fost construită în anii 1750-1751. De pe la 1745 aici a funcţionat o şcoală cu predare în limba română şi un azil din 1751. În anul 1831 biserica a fost refăcută de Grigore Brâncoveanu. Afectată de cutremurul din 1838 a fost refăcută în anii următori de Safta Brâncoveanu. Cu acest prilej a fost pictată de Nicolae polcovnicul, valorificând desenele luate de pe vechea pictură. Lucrările au fost terminate la 1842. Ulterior, edificiul a intrat într-un proces de grabnică ruinare. A fost dărâmată în 1881 şi refăcută după planurile arhitecţilor Alexandru Orăscu, Carol Benisch şi Harman, revăzute de Lecomte de Nouy. Pictura a fost realizată de pictorul Kott din Viena, iar sculptura de fraţii Babic. Problema a constituit-o fundaţia. Era realizată în lunca Dâmboviţei. Fuseseră bătuţi piloni de stejari care, prin schimbarea nivelului pânzei freatice, au început să cedeze. Situaţia cea mai dificilă s-a petrecut după lucrările pentru realizarea metroului şi a canalizării Dâmboviţei, situaţie care a impus lucrări gingaşe de subzidire care practic i-au creat o nouă temelie.
Vezi notele: 387, 388, 605, 853, 998, 1642, 1922.

1675 Piesa „*Alzira*” a fost pusă în scenă în noiembrie 1835. Unul dintre interpreţi a fost Costache Caragiale care a jucat rolul unui american.

1676 *Teatrul de Diletanţi* – înjghebat în 1844 prin strădania lui Costache Caragiale sprijinit de Ion Heliade Rădulescu, a valorificat calităţile foştilor elevi ai Societăţii Filarmonice. A debutat la 21 martie 1845 cu *Furiosul*, o prelucrare realizată de Costache Caragiale. Piesa şi interpretarea actorilor s-a bucurat de o primire foarte bună, publicul fiind entuziasmat, iar presa timpului i-a acordat o atenţie deosebită, făcând ca răsunetul să se transmită, în timp, şi să devină mobilizator şi pentru alte montări scenice.

1677 *Scule* – bijuterii.

1678 *Lucia di Lamermoor* – operă romantică compusă de Gaetano Donizetti în 1835, inspirată de romanul lui Walter Scott, *Logodnica din Lamermoor*, publicată în 1819.

[1679] La acest complot, care l-a făcut inapt pe Ricardi de a cânta au contribuit aga Ion Manu, protectorul lui Costache Caragiale și chiar tenorul Ricardi interesat să nu joace.

[1680] *Zacuscă strașnică* – preparat culinar realizat toamna din zarzavaturile din sezon la care, după preferințe, se punea ardei, piper care dau un gust picant. Termenul „strașnică" credem că face referință la un grad ridicat de iuțeală sau piperare.

[1681] *Țâri* – scrumbie mică de mare, care se consumă mai ales sărată și uscată.

[1682] *Licurin* – chefal afumat.

[1683] *Drăgășani*.
Vezi nota: 108.

[1684] *O bună educațiune* – piesă satirică de Costache Bălăcescu jucată în premieră.

[1685] *Jorgu. Iorgu CARAGIALE.*
Vezi nota: 2266.

[1686] *Pascaly. Mihail PASCALY* (1830 sau 1831, București – 30 septembrie 1882, București, cimitirul Bellu, ulterior osemintele transportate la Roman), după terminarea gimnaziului își îndreaptă atenția spre arta dramatică, interpretând diverse roluri. Conștient de necesitatea unor solide cunoștințe profesionale a plecat la Paris perfecționându-se prin cele aflate de la interpreții unui larg repertoriu. Revenind în țară a preluat conducerea Teatrului cel Mare, până la 1877. A fost un activ organizator de spectacole teatrale, interpret strălucit al unor roluri clasice. Fiind un bun animator al mișcării teatrale, a întreprins numeroase turnee în centrele culturale românești. Într-o asemenea acțiune s-a alăturat trupei și tânărul Mihail Eminescu îndeplinind funcția de sufleor, de traducător și chiar de interpret a unor mici roluri. M.P. a fost autor și traducător al unor lucrări dramatice pentru a le integra în repertoriul spectacolelor.

[1687] *Constantin DEMETRIAD* (1831-1885), artist dramatic.

[1688] *Daniil DRĂGULICI* (1825 – la începutul lui octombrie 1875), artist dramatic autodidact, interpret în trupa lui Costache Caragiale, cu predilecție pentru roluri comice.

[1689] *Gestan. Ioan Miculeț GESTIAN* (1812, București – 30 Octombrie 1880, București) Cu studii incomplete a ajuns în trupa lui Matei Millo, apoi în cea a lui Pascaly ca să ajungă să fie angajat la Teatrul Național ca artist dramatic.

[1690] *Constantin L. HALEPLIU* (1816, Brăila – 29 noiembrie 1873, București), profesor, autor al unor creații dramatice.

[1691] *Costache MIHĂILEANU* (1800-1855), actor.

[1692] *Ștefan MIHĂILEANU* (1821-1909), actor.

[1693] *Alexandru GATINEAU* (1812 – 1 mai 1883, București) de obârșie franceză, a venit în principate cu o trupă teatrală și s-a stabilit la București în 1847. A introdus

în teatru funcția de director de scenă - regizor, funcție pe care a ocupat-o și onorat-o până la sfârșitul vieții.

1694 *Mali Cronibace*, actriță diletantă.

1695 *Fanny TARDINI* (1823-1908), actriță, colaboratoare a lui Costache Caragiale. Valoroasă interpretă de roluri romantice și melodramatice.

1696 *Marița CONSTANTINESCU* (? – 28 aprilie 1872) blonda actriță diletantă, talentată, grațioasă, a debutat la 18 ani la București. Retrasă prematur din teatru din cauza unei boli de inimă.

1697 *Ralița MIHĂILEANU* (1819-1882), elevă a școlii Societății Filarmonice, care, în 1834, a excelat în interpretarea rolului din piesa *Palmira*. A avut calități deosebite. La 1848 a părăsit Bucureștiul, ajungând la Craiova.

1698 *August Wilhelm KOTZEBUE* (1813, Reval – 24 octombrie 1887), consul rus la Iași, scriitor, autor al unor povestiri inspirate din viața românească, traducător al versurilor lui Vasile Alecsandri, dramaturg fecund, tradus la rândul lui de Asachi, Văcărescu ș.a., considerat astăzi mediocru. Căsătorit cu o româncă din neamul Cantacuzinilor.

1699 *Vasile V. ALECSANDRI* (14 iunie 1819, sau 21 iulie 1821, Bacău – 22 august 1890, Mircești, azi județul Iași, înmormântat în curtea conacului, ulterior osemintele fiind transferate în Capela-mausoleu din curte), studii la Bacău și la Paris (1834-1839 de medicină, drept, matematică, literatură), revenit în țară în 1839 desfășoară o amplă activitate administrativă, culturală, director al teatrului din Iași, creator de publicații, participant la Revoluția de la 1848, exilat în Ardeal și Bucovina, la Paris a scos revista “România viitoare”, participant la realizarea și recunoașterea Unirii Principatelor, ministru, diplomat, membru din 1865 al “Junimii”, laureat la Montpellier, poet, publicist, prozator, dramaturg, a apreciat folclorul românesc culegându-l, publicându-l și valorificându-l în propria creație, membru fondator 1866, reconfirmat 2/14 iunie 1867, membru de onoare 23 august / 4 septembrie 1871 al Academiei Române.

Vezi nota: 1143.

1700 *Telegrafele aeriene* – au fost o epocă a pionieratului telegrafului. Cea anterioară transmiterii semnalelor pe fir când existau, din loc în loc, platforme care preluau vizual și transmitea informația către următoarea platformă. Se utilizau numai în orele cu lumină de zi. Informațiile puteau ajunge la destinatar trunchiate, modificate sau total de neînțeles dacă între două din platforme intervenea o defecțiune vizuală sau un interes. Recurgem la exemplul episodului din romanul *Contele de Monte Cristo* a lui Alexandru Dumas, când transmisia provocat o dramă prin textul modificat al mesajului.

Vezi nota: 1639.

1701 *Matilda MAJOR* (1840, București – 10 noiembrie 1873), artistă dramatică, roluri de cochetă, primă amoreză.

1702 *Frosa SARANDY* (1840, București – 1897 sau 1904, înmormântată în

cimitirul mănăstirii Ciorogârla-Samurcășești), actriță, partenera lui Matei Millo, comediană. Societară a Teatrului Național.

1703 *Cecilia CARAGIALE*, soția lui Costache Caragiale. Nu știa carte și nici talent muzical nu avea, totuși a jucat în teatru alături de soțul ei, având o ușurință extraordinară în a prinde cu urechea cântecul interpretat de soțul ei care-i zicea „prinde-o Cecilia”, vorbă ce a rămas de pomină în teatru.

1704 *Costache CARAGIALE* (29 martie 1815, București – 13 februarie 1877, București, cimitirul Bellu, figura 9, locul 3), profesor de limbă greacă, actor și scriitor dramatic. După 1835 a desfășurat o intensă activitate teatrală, ajungând să organizeze diverse trupe. La ridicarea edificiului Teatrului cel Mare a primit conducerea instituției, desfășurându-și activitatea în condiții foarte grele, înfruntând permanent dificultăți financiare. A practicat și avocatura.
Vezi notele: 1609, 1670.

1705 *Alexandru C. PLAGINO*.
Vezi nota: 2412.

1706 Este vorba despre prezența trupelor rusești la București în timpul ocupării Țării Românești, începând din iunie 1853, ca un preambul al evenimentelor care au dus la declanșarea conflictului dintre Rusia și Imperiul Otoman în noiembrie 1853. Trupele ruse au fost nevoite să se retragă din Principate în aprilie 1854, urmând însă o altă ocupație de suportat, cea austriacă.

1707 *Maria TEODORINI* (1831-1894), actriță remarcabilă, desfășurând o bogată activitate pentru a duce mai departe opera soțului ei, Teodor Teodorini (1819-1873), de dezvoltare a activității teatrului din Craiova.

1708 *Raluca STAVRESCU* (1836, Focșani, județul Putna, azi Vrancea – 1884), artistă dramatică. A debutat în 1853 la Craiova, a jucat la Iași și București. În 1883 i-a fost acordată o recompensă națională.

1709 *Vornicia* – în acest caz, Ministerul Dinlăuntru (de Interne).
Vezi nota: 149.

1710 Unul din sectoarele administrative ale orașului București. Formula sectoarelor numite prin culori introdusă prin secolul XIX a dăinuit până în anul 1950.

1711 *Constantin (Costache) A. ROSETTI* (1816 – 8 aprilie 1885), director al Teatrului cel Mare în 1859, cu contribuții salutare la revitalizarea acestei instituții. Atunci s-au făcut, printre altele, proiectele – care s-au și materializat – de completare și modernizare ale sălii și, mai ales, ale scenei.
Vezi notele: 203, 1399.

1712 În „*Românul*”, periodic politic, comercial, literar publicat în București între 9 august 1857 – aprilie 1905 erau oferite și informații referitoare la viața teatrală. Apăreau două numere pe săptămână. În anumite momente a fost suspendat, fiind înlocuit ad-hoc de alte periodice efemere: în 1864 a apărut „Libertatea”, în 1865

„Conștiința națională". „Românul" reapare începând din 13 februarie 1866, directori fiind C.A. Rosetti, C.D. Aricescu și Vintilă C.A. Rosetti iar redactor Eugen Carada.
Vezi notele: 2, 63, 1067, 1128.

[1713] Autorul se referă la sărbătorirea zilei de 24 Ianuarie, Ziua Unirii Principatelor, cu participarea domnului Alecsandru Ioan I Cuza.

[1714] *Hora Unirii* – muzica compusă de Alexandru Flechtenmacher pe versurile lui Vasile Alecsandri, era considerată la acea dată Imn Național.

[1715] *Strada Regală* – definită în a doua parte a secolului XX , după 30 decembrie 1947 ca strada 13 Decembrie, după 1990 s-a revenit la denumirea Ion Câmpineanu.
Vezi notele: 1398, 1459.

[1716] *Hotelul „Union"* din strada Ion Câmpineanu nr. 13 perpetuează numele hotelului care a fost inaugurat în 1867. În anii următori s-a înălțat o clădire nouă, dăinuind până pe la 1925 când s-a trecut la edificarea construcției existente și în prezent. În 1968 s-au făcut lucrări de extindere prin realizarea unei noi aripi, iar vechea clădire a fost consolidată și renovată.

[1717] *Vama* – ocupa o mare suprafață de teren care, astăzi, ar putea fi delimitată între strada Dem Dobrescu fostă Onești, bulevardul Nicolae Bălcescu, strada Ion Câmpineanu și strada Academiei. Aceste terenuri adăposteau birouri, depozite, grajduri, puncte de pază etc. În prezent, ultima clădire din vechiul ansamblu de construcții ale Vămii adăpostește instituția moștenitoare a Uniunii Naționale a Cooperativelor Agricole de Producție și o serie de fundații a căror membrii au fost implicați în evenimentele din decembrie 1989.

[1718] *Strada Vămii* s-a numit de-a lungul anilor: Vienei, Wilson, Onești, astăzi este strada Dem Dobrescu.

[1719] Cazarma jandarmilor călări.

[1720] De la înființarea ei și până în 1939, data terminării edificiului special construit pe cornișa Dâmboviței, la Cotroceni, *Școala Superioară de Război* s-a mutat de mai multe ori, trecând prin mai multe construcții.

[1721] Grădina lui Cornescu a găzduit spectacole de teatru sub forma: *Teatrul de vodevil Român*.

[1722] *Strada Colței*.
Vezi notele: 64, 392, 1116, 1117, 1419, 1427.

[1723] Întrucât la 1948 familia Brătianu era totalmente neacceptată de regimul de stalinizare și sovietizare s-a acordat denumirea *Nicolae Bălcescu*, motivând că în zona actualei Biserici Italiene a fost casa copilăriei sale.

[1724] *Stephen Bartlett /LAKEMAN alias Mazar Pașa* (1825, Darmouth, Anglia – iulie 1897, Londra, Anglia). Studii secundare la Paris la Liceul „Louis-le-Grand", angajat în armata engleză, remarcându-se în India și Africa de Sud pentru curajul manifestat în 1852 cu a lui unitate definită „Vânătorii morții". La 1853 s-a angajat în armata otomană, prilej de a veni la București pentru a-l însoți pe Omer Pașa care

l-a numit șef al poliției otomane. După războiul Crimeei a fost avansat, primind titlul de Mazar Pașa. Atunci a primit gradul de locotenent general. După un voiaj în Anglia a venit în România căsătorindu-se cu Maria Filipescu. A fost implicat în politică, în casa lui, aflată în apropierea bisericii Enei, hotărându-se modul de acțiune pentru înlăturarea guvernării conservatoare. Așa s-a constituit „coaliția de la Mazar Pașa" Deținător a unei mari averi, nechibzuit și risipitor a ajuns să trăiască la finalul vieții în mare mizerie.

Vezi notele: 1668, 1669, 1729, 1730.

1725 *Baia Centrală* – stabiliment cunoscut și apreciat de către bucureșteni, Clădirea a dăinuit până în 1977 când, după cutremurul din 4 martie, a fost demolată, pe locul ei fiind ridicate blocuri cu deschidere spre strada Biserica Enei.

1726 *Imobilul Carlton* – blocul proiectat de către arhitectul G.M. Cantacuzino s-a prăbușit la cutremurul din 10 noiembrie 1940, la timpul respectiv ancheta n-a ajuns la o concluzie clarificatoare în privința cauzele. Au fost găsite diverse vicii de execuție însă cauza a devenit clară după cutremurul din 4 martie 1977 când pe axul nord-sud „capetele de blocuri" au fost cele care au căzut (blocul „Dunărea", Blocul „Scala" ș.a). După anii '60 blocul Carlton a fost înlocuit de edificiul cu fațada spre strada Ion Câmpineanu și bulevardul Nicolae Bălcescu.

1727 *Hotelul „Regal"* devenit pe parcursul anilor *Hotel „Stănescu"*, ulterior *Hotelul „Negoiu"*. În decursul a peste un veac de activitate, aici s-au reunit, înainte de 1916, fruntașii din Transilvania veniți în diverse împrejurări la București.

1728 *Cornescu.* Generalul *Ioan C. CORNESCU* (1822-1890, București), militar de carieră, fiul lui Constantin Cornescu, mare logofăt și al Ecaterinei Obedeanu. A intrat în armată în 1837, ofițer în 1838, colonel în 1850, general în 1870, retras în 1874.

Vezi nota: 1667.

1729 *Mazar Pașa*.

Vezi notele: 1668, 1724, 1729.

1730 *Lakeman* alias *Mazar Pașa*.

Vezi notele: 1663, 1668, 1724, 1729.

1731 *Cafri* – denumire arabă dată populației bantu din sud-estul Africii. Autorul se referă la luptele duse de Marea Britanie pentru cucerirea teritoriului din sudul Africii în vederea transformării în colonie.

1732 *Cipaii* – populației din India răsculată împotriva stăpânirii britanice, în anii 1857-1858.

1733 *knight* – cavaler.

1734 Referință la războiul Crimeei la care a fost implicat în etapa când ostilitățile s-au desfășurat la nordul Dunării. Acțiunile s-au declanșat la 9/21 mai 1853 în urma eșecului tratativelor dintre Rusia și Poarta Otomană, deoarece la pretenția Rusiei de a i se recunoaște calitatea de protector al creștinilor de sub stăpânirea otomană au fost categoric refuzați. Așa s-a redeschis „criza orientală". La 21 iunie/3 iulie trupele ruse

au trecut Prutul fără să declare război Porții Otomane. Puterea suzerană a dobândit sprijinul Angliei și al Franței fiind astfel în situația de a adresa Rusiei un ultimatum prin care revendica retragerea trupelor de ocupație a țărilor române. Conflictul conduce la declararea războiului împotriva Rusiei la 4-16 octombrie 1853, stare care va dăinui până în 1856.

[1735] *Moșii* – sărbătoare tradițională de comemorarea anuală a celor căzuți în luptă în luna mai, cu prilejul acțiunii întreprinse de Matei Basarab în 1632, care s-a soldat cu venirea sa ulterioară la conducerea Țării Românești. Trecerea anilor a modificat treptat caracterul de prăznuire a celor morți, manifestarea devenind prilej de reunire a unui numeros public venit pentru a vinde sau cumpăra, cu alte cuvinte, un târg la care se puteau găsi tot felul de lucruri necesare într-o gospodărie. Varietatea participanților ca profesie, vârstă, loc de origine dădeau manifestării o coloratură aparte. Prilej de prăznuire era, în același timp, prilej de recreare prin organizarea de spectacole, de montare ad-hoc de reprezentații. Pe această cale dulapurile, lanțurile, circurile, menajeriile erau deosebit de solicitate și ca urmare a modului cum își organizau reclama.

[1736] *Agățarea calului* – de ajutor se făcea la pante dificile pentru a ajuta la mers caii trăgători.

[1737] Este vorba de *biserica Sf. Ionică – Moldoveni (Sf. Ion cel Mic)*, amintită în secolul XVIII, aflată în perimetru de extindere a Palatului Regal. Prima biserică din lemn, refăcută din zid la sfârșitul aceluiași secol de către Dimitrie Dărăscu, mare medelnicer, și soția sa Safta. A fost reparată în 1875 și 1893.

[1738] *Constantin I. Dobrogeanu GHEREA* /la naștere Solomon Katz /în limba ucraineană Mihail Nikiticí Kass (21 mai 1855, Slavianka, guvernământul Ecaterinoslav, Rusia, azi Harkov, Ucraina – 7 mai 1920, București, osemintele au fost aduse în „Monumentul Eroilor luptători pentru libertatea poporului și a patriei, pentru socialism". După 1990, la dezafectarea mausoleului, osemintele au fost duse într-o locație rămasă necunoscută). Adolescent îndoctrinat cu ideile socialiste a intrat în atenția organelor Ohranei țariste, fapt care a impus salvator părăsirea Rusiei pentru a se stabili în România. Pentru a-și asigura existența materială a devenit birtaș la Ploiești și apoi la București. Gradul de pregătire intelectuală, capacitatea de a analiza, erudiția și mai ales modul de susținere a argumentelor l-au făcut repede cunoscut, și pentru unii chiar de temut, judecățile sale fiind definitorii și fără menajamente. La 1889 a obținut împământenirea cu dispensă de stagiu. Critic și teoretician literar. A fost un activ sociolog, conducător al mișcării muncitorești, reacțiile fiind preluate de presa timpului. În locuința din Piața Amzei din București a amenajat o cameră cu 8-10 paturi pentru a găzdui temporar refugiații din Rusia. A acordat sprijin material tuturor celor care se confruntau cu dificultăți materiale.

[1739] Doctorul *Cristian Stancev RACOWSKI* (1/13 august 1873, Kotel, județul Silistra, astăzi în Bulgaria – 1941), era fiul unor bulgari. Din tinerețe s-a dedicat activității politice, fiind expulzat din România, Elveția și din numeroase universități germane pentru ideile comuniste. A studiat medicina la Nancy, devenind doctor în

medicină la Montpelier. La congresul de la Zimmerwald din 1915 a reprezentat pe revoluţionarii bulgari şi români. A fost un militant de frunte al mişcării muncitoreşti şi socialiste din România din primele două decenii ale secolului XX. Teoretician, ideolog, militant pentru întărirea organizatorică a partidului clasei muncitoare, colaborator şi fondator al unor publicaţii din România şi din străinătate. În anul 1913 s-a căsătorit cu Alexandrina Alexandrescu. Participant la numeroase reuniuni internaţionale. A fost arestat în timpul primului război mondial la Iaşi, dar a fost eliberat de către dezertorii ruşi în aprilie 1917. După revoluţia din octombrie 1917 a ajuns în Rusia sovietică, devenind cetăţean al acestei ţări, primind munci de răspundere pe linie de partid şi de stat. Devine conducător al bolşevicilor din Ucraina. În 1919 a fost preşedintele Comisariatului Poporului. Între anii 1923-1925 a desfăşurat activitate diplomatică, reprezentând Sovietele în Anglia iar între anii 1925-1927 în Franţa. În anii 1929-1941, perioadă a manifestării cultului personalităţii, a fost îndepărtat din funcţie şi trimis în surghiun. În anul 1938 a fost deportat în Siberia. A fost prieten bun cu Panait Istrati.

1740 *Trotzki Leiba Davidovici BRONSTEIN*, zis *Lev Davi* ((1877/1879/, guvernământul Kerson, Rusia – 21 august 1940, Mexic), revoluţionar rus de origine evreu, participant la evenimentele din 1905. A fost deportat în Siberia. A avut un rol important în revoluţia din februarie 1917. A fost colaborator al lui Lenin, comisar al afacerilor externe. A condus delegaţia rusă la tratativele pentru încheierea păcii de la Brest Litovsc. Comisar al poporului între 1918-1925. După moartea lui Lenin, în cadrul luptei pentru putere, şi-a pierdut autoritatea. În ianuarie 1925 triumviratul Stalin-Kameniev-Zinoviev l-au înlăturat. După o perioadă de detenţie a fost trimis în Kazahstan. A ajuns tocmai în Mexic unde mâna prelungită a autorităţii lui Stalin l-a suprimat.

Autorul Gheorghe Crutzescu se referă la o perioadă anterioară anului 1914.

1741 *Ion Luca CARAGIALE* (29 ianuarie 1852, Haimanale, judeţul Prahova, astăzi Ion Luca Caragiale, judeţul Dâmboviţa – 9 iunie 1912, Berlin, înmormântat la Bucureşti, cimitirul Bellu), studii la Ploieşti, Bucureşti. Scriitor dramaturg, ziarist, publicist, activitate în teatru, gazetar, berar la Bucureşti în anii 1893-1902 (berăria din strada Gabroveni, alta cu firmă tendenţioasă „Bere Bibenti” în strada Şelari. Berăria „Gambrinus” din strada Câmpineanu a fost deschisă de Caragiale în 1901, menţinând-o până la plecarea la Berlin. Renumită pentru atmosfera cultivată de clientela intelectualilor şi de interpreţii vocali şi instrumentişti care asigurau programul muzical.

În luna noiembrie 1912, corpul a fost adus la Bucureşti, fiind prohodit în incinta bisericii Sf. Gheorghe Nou. Funeraliile au fost prilej de evocare şi apreciere. Au luat cuvântul Dumitru Ionescu-Tache din partea guvernului, Barbu Ştefănescu Delavrancea, bun prieten, Mihail Sadoveanu în numele Societăţii Scriitorilor Români, Mihail Dragomirescu în numele Universităţii Bucureşti, Ion D. Procopiu în numele Sindicatului ziariştilor şi Alexandru Davila din partea Teatrului Naţional. Ceremonialul s-a încheiat în cimitirul Bellu fiind înmormântat în figura 58, locul 13, după decenii osemintele au fost transferate la figura 9, locul 4b, scriitor, publicist.

Vezi notele: 619, 667, 828, 876, 1622, 1745, 2277, 2370, 2638.

1742 *Alexandru Iosif HODOȘ /Gorun Ion /* (30 decembrie 1863 – 30 aprilie 1928, București, cimitirul Sf. Vineri, loc 26), scriitor, traducător, publicist, bibliograf.
Vezi nota: 1681.

1743 *I.D. IONESCU* (1844, Săcele, azi județul Brașov – 1900, Sinaia), actor și cântăreț, proprietar al teatrului comic de estradă. A susținut spectacole și în străinătate la Budapesta, Viena, Paris. Apreciat cupletist, conducător de trupe teatrale, organizator de turnee.
La 1875 își începe suita spectacolelor de vară în Grădina „Union Suisse".
Contribuția lui la ajutorarea lui Mihai Eminescu nu s-a limitat numai la spectacolul de la Constanța, același gest realizându-l și după spectacolul de la Galați dat la începutul anului 1888.
Vezi nota: 1638.

1744 *Beizadea Mitică. Dimitrie Ghica.*
Vezi notele: 1528, 2377.

1745 *Ziarul „Timpul"* – periodic al conservatorilor, apărut la București între 15 martie 1876 - 17 martie 1884; 13 noiembrie 1889 – 14 decembrie 1900; 1919-1922 cu patru numere pe săptămână. Între anii 1871-1880 la „Timpul" au activat ca gazetari Ion Luca Caragiale, Ioan Slavici și Mihail Eminescu. Pe atunci redacția era în Palatul „Dacia", la intersecția Străzii Lipscani cu Calea Mogoșoaiei/Calea Victoriei. A fost o redacție care, în decursul anilor a tot migrat. Deși era un partid al unor oameni cu stare, problema abonamentelor era greu de susținut. Chioșcurile de presă erau încă un deziderat. Au trebuit să treacă ani buni până când presa să fie o necesitate vitală a zilei și, ca atare, să se poată susține din încasările editoriale.
Vezi notele: 1693, 1706, 1754, 1767.

1746 *C. Cosco, C. CONSTANTINESCU/ Constantin Ionescu/* (1878-?), scriitor ziarist.

1747 *Lascăr Șt. CATARGIU* (noiembrie 1823, Iași – 30 martie 1899, București, cimitirul Bellu, figura 39, locul A, înhumat la 4 aprilie 1899). Fiul lui Ștefan Catargiu. Studii la Iași, activitate administrativă, prefect de Iași și Galați, deputat în Adunarea Ad-hoc din Moldova, implicat în alegerea și apoi în detronarea lui Alecsandru Ioan I Cuza, membru în Locotenența Domnească, prim-ministru, deputat și senator, conducător al Partidului Conservator. În locuința din apropierea bisericii Amzei, nr. 24-30, primea pe Mihail Eminescu, pentru care avea o deosebită considerație.
Căsătorit cu Eufrosina Ventura (1834-1907).
Vezi notele: 2312, 2373.

1748 *Gheorghe/ George/ Gr. CANTACUZINO* zis *Nababul.*
Vezi notele: 944, 1005.

1749 *Dumitru (Tache, Take) IONESCU* (13 octombrie 1858, Ploiești - 21/22 iunie 1922, Roma-Italia, înmormântat la Sinaia în incinta paraclisului mănăstirii). Studii secundare la Ploiești și București doctorat în drept la Paris, în 1881. Carieră juridică, avocat, orator, ziarist, publicist, om politic P.N.L., trece la Partidul Conservator, în februarie 1908 este șeful Partidului Conservator-Democrat,

ministru, reformator al învățământului, prim-ministru, militează pentru o acțiune concertată a tuturor forțelor pentru realizarea idealului național: Unirea tuturor românilor. A acționat pentru concentrarea tuturor forțelor umane și materiale alăturării de Antantă. Organizează „Acțiunea Națională", „Federația Unionistă". La Paris acționează pentru a susține situația României. La 24 august / 6 septembrie 1918 s-a constituit la Paris, sub conducerea lui, Consiliul Național al Unității Române. A fost ales președinte al Consiliului Național pentru Unitatea Românilor la 20 septembrie / 3 octombrie 1918. Acesta a fost recunoscut la: 29 septembrie/ 12 octombrie 1918 de guvernul francez; 23 octombrie/ 5 noiembrie 1918 de guvernul SUA; 29 octombrie / 11 noiembrie 1918 de guvernul englez; 9/22 noiembrie 1918 de guvernul italian. După încetarea ostilităților militare a făcut parte din delegația României la tratativele de pace se la Paris.

Vezi notele: 2216, 2277.

1750 *Nicu Filipescu /Nicolae Grigore Filipescu* / (5 decembrie 1862, București - 14 octombrie 1916, București, cimitirul Bellu, figura 43 b, locul 4). Studii primare la București, gimnaziale la Craiova, secundare la Geneva, superioare de drept la Paris. Om politic fruntaș al Partidului Conservator, deputat, primar al Capitalei la 1893 până în octombrie 1895, al Brăilei, ministru, gazetar fondator al unor periodice și asociații prin care a militat pentru unitatea națională, adept al participării României la Primul Război Mondial alături de Antantă a înființat în anul 1914 „Acțiunea Națională", devenită în anul 1916 prin atragerea și a altor formațiuni „Uniunea Sacră", publicist.

Vezi notele: 1722, 1783.

1751 *Gheorghe /George / Ioan MANU* (24 iulie 1833, București – 16 mai 1911, București, cimitirul Bellu, figura 10, locul 1) După studii elementare în țară a urmat din 1847 pregătirea pentru cariera militară la Postdam unde a și făcut practica de ofițer, specializându-se în artilerie. La revenirea în țară, în 1858 a primit misiunea reorganizării artileriei, concomitent desfășurând și activitate didactică la Școala Militară. Căpitan la 1858, locotenent colonel în 1860, colonel din 8 iunie 1867. Cu gradul de colonel în 1870 s-a retras din armată. Om politic, ministru de Război în 1869, deputat președinte al Camerei Deputaților, primar al Capitalei (4 octombrie 1873 – 11 aprilie 1877), evenimentele l-au determinat să revină în rândurile cadrelor armatei la 6 aprilie 1877 pentru a participa la războiul ruso–româno-otoman. Este avansat general și primește comanda Diviziei a IV Infanterie, având în prima etapă misiunea de a asigura zona Dunării de la Oltenița la Bechet. La 19 iunie 1877 a primit ordinul de a sprijini trupele ruse în zona Gura Oltului până la Flămânda. Ulterior din iulie a comandat artileria care a acționat pe aliniamentul Dunării. La 4 iulie 1877 da Ordin de zi cu prilejul cuceririi localității Nicopole la care au participat și oșteni români din subordinea sa. La 11 iulie 1877 a primit Ordin pentru a acționa și la sudul Dunării. La 17 iulie 1877 raporta că a trecut trupele la Nicopole. La 20 iulie a fost numit comandantul Diviziei a II-a activă. La 23 iulie 1877 a fost numit comandantul artileriei Armatei de operațiuni. La 23 iulie 1877 a primit mulțumiri din partea generalului rus Stolâpin pentru modul cum a acționat la Nicopole. Ulterior a participat pe frontul de la Plevna și Vidin. La 5 decembrie 1877 făcea

parte din M.C.G. al A în calitate de comandant general al Artileriei, generalul de brigadă Gheorghe Manu. La 1883 s-a retras din armată cu gradul de general de divizie, ministru de Război în 1888 și 1904, inspector al artileriei, președinte de Consiliu de Miniștri, publicist.

Vezi notele: 2293, 2351, 2354, 2412.

[1752] *Alexandru N. LAHOVARI* (16 august 1841 – 4/16 martie 1897, Paris, înmormântat la București, cimitirul Bellu, figura 44, locul 16). Studii liceale și universitare de drept, premiat în 1862 pentru rezultatele dobândite la studiul dreptului francez și cel roman, inclusiv doctoratul în 1865 la Paris. După o scurtă perioadă de activitate juridică s-a integrat în viața politică. Remarcat ca participant la detronarea domnului Alecsandru Ioan I Cuza și aducerea prințului Carol I la tronul României. Deputat a constituit împreună cu Ioan Ghica, Petre P. Carp, George Cantacuzino, Constantin Grădișteanu formațiunea „Juna dreaptă”, ca după scurt timp să ajungă membru al Partidului Conservator, ministru, bun orator, publicist. Remarcabilă i-a fost reacția la 1896 în problema mitropolitană, discursul său fiind de notorietate.

Vezi nota: 1691.

[1753] *Ion /Jean /N. LAHOVARI /LAHOVARY /* (1848 – 14 iunie 1915, București, cimitirul Bellu, figura 17,locul 14), fiul lui Nicolae Lahovari și al Eufrosinei Iacovaki. A studiat literele și dreptul la Paris, licențiat în litere și doctor în drept la Paris, carieră juridică, om politic conservator, deputat, ministru, diplomat, publicist. Autor a numeroase lucrări referitoare la situația politică a României. A fost căsătorit cu Ema Mavrocordat.

[1754] *Al Ciurcu. Alexandru N. CIURCU* (29 ianuarie 1854, Șercaia, comitatul Făgăraș, azi județul Brașov – 22 ianuarie 1922, București, cimitirul Bellu figura 15, locul 39). Fiul lui Neculai revoluționar de la 1848. A urmat studii secundare la Brașov finalizate în 1872, dreptul la Viena 1873-1876, concomitent urmând și cursuri tehnice, venit la București în 1876, activitate gazetărească, a pus bazele presei în limba franceză, publicând, împreună cu Galli, periodicul „L’Orient”, devenit apoi „L’Indépendance roumaine”. Atent observator al evenimentelor a fost ulterior expulzat în 1885 pentru demascarea în presă a dualismului austro-ungar, nefast pentru soarta românilor transilvăneni. Astfel ajunge la Paris unde realizează o serie de experiențe tehnice cu mare răsunet în epocă, inventator, deținător al unor valoroase brevete. A colaborat cu gazetarul și pasionatul de tehnică Just Buisson, obținând brevete pentru invențiile lor. A avut contribuții în domeniul propulsiei prin reacție În 1888, împreună cu Iordache, a deschis la Expoziția Internațională din capitala Franței un birt românesc. Revenit în România a preluat conducerea ziarului „Timpul”, publicist. A fost președintele Sindicatului Ziariștilor.

S-a implicat și în viața Capitalei, fiind ajutor de primar în anii 1894-1895.

[1755] Este vorba de experiența făcută pe Sena la 13 august 1886, când cei doi colaboratori au folosit un motor cu reacție pentru a deplasa o ambarcațiune contra curentului. Această lucrare concepută, construită și experimentată constituie o acțiune de pionierat care le-a fost brevetată ca invenție în Franța iar apoi și în alte

țări. Spre sfârșitul aceluiași an au experimentat un nou tip, mai evoluat, dar care a produs un accident cu pierderi de vieți. Ulterior au experimentat un motor cu reacție pe o drezină obținând bune rezultate.

[1756] *Regia Monopolurilor* – era o formă prin care, în a doua jumătate a secolului XIX, statul își asigura o serie de venituri bugetare. Sarea și tutunul au fost printre primele produse ale exploatării directe sau prin concesionări. La 11/23 iulie 1872 a fost dat decretul pentru înființarea la București a Societății Regiei monopolului tutunului.

[1757] *George /Gheorghe/ ASSAN* (1821, Brașov – 1866, München - Germania, înmormântat cimitirul Bellu, București, figura 16, locul 11). De obârșie din Moldova, întreprinzător care, a preluat experiența armenilor Chircor Anușoglu și Hagi Agop Ghenovici (primul vându-se, la 15 ianuarie 1845, celui de al doilea o mică moară cu „vapor" din Colentina). Assan împreună cu Ioan Martinovici (1820-1882) au avut inițiativa importării și instalării unei mori cu abur în anul 1853. Ei au adus de la Viena o mare instalație al cărui transport, de la Giurgiu la locul de montare, a cerut timp și investiții pentru refacerea, consolidarea podurilor și drumurilor. Rezultatele dobândite l-au condus la extinderea activității morii, producând lacuri pentru vopsele și uleiul de rapiță la modă solicitat pentru lămpile de iluminat. Concomitent era deținătorul unui magazin pe Podul Mogoșoaiei unde se vindeau produse de băcănie și delicatese de import. Casa familiei a fost pe locul ce a devenit vatra Fundației Regele Carol I, la sfârșitul secolului al XIX-lea. Urmașii i-au continuat activitatea și au amplificat-o.

În casa Assan a funcționat hotelul Metropol, înființat înainte de 1877. În timpul Războiului de Independență era adăpost pentru reprezentanții diplomatici și pentru militarii ruși. Clădirea a fost înlăturată cu prilejul sistematizării Pieții Palatului în 1939, conform proiectului arhitectului Duiliu Marcu pentru a fi amplasat monumentul cu statuia ecvestră a regelui Carol I.

Vezi nota: 423.

[1758] *Iancu /Ion / CRETZEANU* fiul lui Costache Cretzeanu și al Constanței Lăcusteanu. A fost consilier la curtea de conturi. Căsătorit cu Maria /Marița / Ștefănescu cu care a avut trei copii: Iancu /Ion / (1863-?), ofițer de cavalerie; Maria / Marițica /; Elena /Lea /, căsătorită Slătineanu.

[1759] Împăratul Rusiei *Alexandru al II-lea* din Familia Romanovilor (1855-1881), conducere conservatoare, însă sub presiunea maselor nemulțumite a dat reforma agrară din 1861. A înăbușit răscoala polonezilor din 1863. A înăsprit măsurile împotriva revoluționarilor.

A continuat politica expansionistă spre peninsula Balcanică, angajând Rusia în Războiul anilor 1877-1878, reușind să recupereze cele trei județe pierdute de Rusia în urma Războiului Crimeei, redevenind astfel stat riveran fluviului Dunărea. Atât la 1876 cât și ulterior a manifestat față de România o totală infatuare. Ca și predecesorii, uita să readucă trupele deplasate peste graniță în propria țară.

[1760] *Băiat de prăvălie* – angajat să deprindă meseria, îndeplinea toate muncile, în decursul anilor ajungând să cunoască tot ceea ce era necesar unei asemenea activități.

[1761] *Chiselele* – vase din sticlă sau porțelan pentru servirea dulcețurilor, sau a icrelor negre sau de Manciuria.

Vezi nota: 976.

[1762] *Penteleu* – este un masiv muntos din sud-estul Carpaților Orientali, situat între Bâtca Mare și Bâtca Mică, cu vârful omonim de 1713 m. În zona alpină buzoiană cu pășuni întinse se desfășura o intensă activitate pastorală. Produsele lactate obținute de ciobanii acestor plaiuri erau cunoscute și apreciate, impunându-se pe piața internă și externă. Cașcavalul de Penteleu, alături de cele de Dobrogea și de Dorna, a devenit o marca de prestigiu.

[1763] *Iancu /Ioan / M. Manu* (1803, București – 29 noiembrie 1874, București, cimitirul Bellu).[tatăl Mihail G. Manu din Veneția, venit în Țara Românească la jumătatea secolului al XVIII-lea de la Istanbul, mama Smaranda născută Bărcănescu]. Studii în casa părintească apoi la Școala de la „Sf. Sava", coleg cu Ion Heliade Rădulescu (cu care a colaborat în cadrul Societății Filarmonice), Simion Marcovici; a intrat în administrație în timpul lui Pavel Kiseleff, deținând funcția de prefect la Galați, apoi la Giurgiu, pentru ca în 1833 să revină la București, primind o serie de funcții: director în Ministerul din Läuntru, secretar al Obșteștii Adunări, agă al Poliției, timp în care a organizat și prima unitate de pompieri militari; după revoluție a luat drumul exilului, de unde se reîntoarce trăind retras până la domnia vărului Barbu Știrbei când preia funcția de ministru al Afacerilor Străine, apoi, fiind unul din cei trei caimacami (octombrie 1858-24 ianuarie/5 februarie 1859), când a acționat pentru înlăturarea acțiunilor întreprinse de reformatori. După Unirea Principatelor s-a retras în viața privată în perioada domniei lui Alecsandru Ioan I Cuza pentru a reintra în viața politică în timpul domniei prințului Carol I.

[1764] *Fundația Universitară Carol I* – înființată în anul 1891 de regele Carol I, donând un fond de 200.000 de lei căruia i s-au alăturat bancherul Evloghie Gheorghief cu 200.000 de lei și 90.000 de lei donați de Elena Turnescu. Din veniturile acestor fonduri se întreținea biblioteca și se acordau stipendii studenților săraci. Construcția a fost realizată în etape, prima a fost ridicată între anii 1891-1893 prin construirea imobilului din strada azi Dem. I. Dobrescu după proiectul arh. Paul Gottereau. Prin cumpărarea și demolarea imobilului lui Grigore Păucescu, din fața Palatului Regal, s-a realizat în etapa a II-a tronsonul central incluzând aula cu 500 de locuri. Ulterior a fost construită și clădirea dinspre strada C.A. Rosetti. Biblioteca a fost inaugurată la 14 martie 1895, iar ansamblul la 9 mai 1914. În decursul anilor biblioteca a acumulat un valoros tezaur de tipărituri (cărți, periodice, note muzicale, manuscrise și chiar opere de artă. În aulă au fost organizate, în decursul anilor, prestigioase manifestări, inclusiv cele dedicate poetului național Mihail Eminescu. În timpul evenimentelor din decembrie 1989 acest ansamblu a fost premeditat incendiat, clădirea și inestimabilul tezaur înregistrând mari și irecuperabile pagube.

Fundația Carol I, astăzi Biblioteca Centrală Universitară, a fost înființată în iulie 1891, recunoscută ca instituție de stat în subordinea Ministerului Instrucții Publice și Cultelor, începându-și activitatea din 1895. Pe parcursul anilor fondul de cărți și periodice a crescut permanent, atât prin folosirea fondurilor financiare prevăzute

la Buget, cât și prin donațiile făcute de personalități ale vieții culturale, artistice și politice din țară și străinătate. Pe parcursul anilor la această bibliotecă și-au adus o valoroasă contribuție nume reprezentative pentru cultura românească: G. Dem. Teodorescu, Rădulescu-Motru, Ștefan O. Iosif, Ion Al. George, Mircea Tomescu. Biblioteca a organizat pentru cititori diverse instrumente analitice de lucru, de la fișiere și până la bibliografii tematice.

Vezi notele: 617, 668, 1711, 1778.

[1765] *Strada Clemenței* astăzi C.A. Rosetti.

[1766] *Grigore /George PĂUCESCU* (5 februarie 1842, Roșiorii de Vede, județul Teleorman – 6 mai 1897, București, cimitirul Bellu). Studii secundare la „Sf. Sava", București, studii și doctorat în drept la Paris, 1865, activitate juridică, procuror la Înalta Curte de Casație, om politic conservator, renumit orator, deputat în Constituanta din 1871, 1875, 1884, ministru 1888-1895, fondator în 1871 al revistei „Dreptul", conducător al ziarelor „Timpul" și „Epoca", traducător, publicist. Prieten cu Mihail Eminescu. În casa acestuia, soția Zoe Păucescu organiza manifestări săptămânale cu caracter literar artistic, frecventate și de Mihail Eminescu. A fost primul editor din publicistica lui Mihail Eminescu (vol. I).

Regele Carol I a cumpărat casa Păucescu din Piața Palatului Regal cu 400.000 franci pe care a donat-o Fundației „Carol I" pentru completarea spațiului construibil al edificiului definit astăzi al Bibliotecii Centrale Universitare.

[1767] Imobilele consulatului ungar și a fostei Legațiuni Austriece, casa de la intersecția străzilor Boteanu și Dem Dobrescu. A fost incendiată și distrusă în decembrie 1889 ca ulterior să fie integrată partea rămasă ca element complementar al unei noi construcții. Regretabil este că lipsește o placă explicativă care să prezinte geneza hibridului de arhitectură post 1990 obținut.

[1768] *Logofătul Nae Bâțcoveanu*.

[1769] *Casa familiei Lenș – Filip LENȘ* (de Linche), fiul lui Jean Baptiste Linchou venit în secolul XVIII în Țara Românească ca secretar particular și perceptor al fiilor domnului Ipsilanti. Filip Lenș a desfășurat o bogată activitate în administrație, a fost director în Departamentul Treburilor Dinăuntru, ministru controlor de Finanțe și jude al divanului. După 1821, fiind mare clucer, a fost desemnat, cu alți șase boieri ai țării, candidat la domnie pe lista înaintată sultanului. Căsătorit cu Elisabeta Balotescu-Cărpenișanca. Urmașii săi, Constantin, Alexandru și Ioan, au locuit în aceste case.

Vezi notele: 342, 1330, 1977.

[1770] Emil Al. COSTINESCU (12 martie 1844, Iași – 11 iunie 1921, București, cimitirul Bellu, figura 19, locul 5). Activitate redacțională alături de C.A. Rosetti la ziarul „Românul" 1862-1882. Om politic PNL, deputat, senator, ministru de Finanțe 1902, 1914. La Iași în anii războiului ministru fără portofoliu. S-a retras din politică pentru a deveni finanțist, fondator al BNR, director al acesteia între 1880-1897, prim director al Băncii Generale Române din 1897, acționar, întreprinzător, patron de fabrici pe valea Prahovei, membru în diverse Consilii de administrație.

[1771] *Blocul Wilson* situat la intersecția străzii Dem Dobrerscu cu bulevardul Nicolae Bălcescu, a fost modificat structural în timpul celui de al doilea război mondial și în ultimele decenii ale secolului trecut. Parțial distrus de cutremurul din 4 martie 1977, a fost refăcut ulterior, păstrându-se linia arhitecturală a vechiului edificiu.

[1772] *Paul GOTTEREAU* (1843- ?), arhitect de origine franceză care a proiectat și realizat la Bucureşti Palatul Regal (construcția realizată după 1883), Casa de Depuneri (1896-1900), Palatul Regal de la Cotroceni, Palatul Nifon de la intersecția străzii Doamnei cu Calea Victoriei. Localul Fundației Carol I a fost realizat în două etape: în prima etapă (1891-1895) s-a ridicat aripa dinspre actuala stradă Dem Dobrescu, în a doua etapă s-a înălțat partea centrală și aripa dinspre strada C.A. Rosetti, construcție care s-a încheiat în 1914. S-a obținut o construcție echilibrată și funcțională, în fericit raport cu Palatul Regal. Pentru orașul Craiova, Paul Gottereau a proiectat un edificiu care în prezent adăpostește Muzeul de Artă (Palatul Jean Mihail).

Vezi notele: 358, 678, 741, 1136, 1764, 1972, 2135, 2185, 2239, 2246.

[1773] *Târnosirea* – autorul a folosit acest cuvânt ca o licență, este un termen care definește acțiunea de integrare în piciorul pristolului (masa altarului) a unor mici fragmente de moaște ca o componentă a inaugurării unui nou Sf. Lăcaș pentru a-l integra cultului. Este un ritual total diferit de cel al sfințirii unui Sf. Lăcaș care se realizează ori de câte ori, din motive gospodărești (consolidări, renovări, schimbări ale instalațiilor tehnice, repictarea interiorului), sunt luate preventiv de pe masa Sf. Altar obiectele liturgice, inclusiv *Antimisul* care este o pânză având imprimate scene religioase, cea principală redând așezarea lui Iisus Hristos în mormânt. Scenele secundare, medalioanele cu chipurile evangheliștilor și unele simboluri creștine completează mesajul. Este piesa care se află pe masa (pristol) din altarul bisericii, iar în anumite momente în prezența lui se pot oficia slujbe și în afara bisericii. La colțurile antimisului sunt cusute moaște de la un sfânt patron al bisericii. În prezența acestei piese se oficiază sfințirea noului lăcaș de cult.

În cazul zilei inaugurării a fost vorba de o Sf. Slujbă de sfințire a edificiului.

Vezi notele: 1842.

[1774] *Casele Lahovari* au adăpostit locuința lui Nicolae Lahovari. Aici au copilărit Alexandru, Ioan, Iacob. Emil, Elisa și Olga.

[1775] *Barbu D. SLĂTINEANU* (1806-1867) fiul clucerului Dumitru Slătineanu. Pregătire juridică, magistrat, a fost paharnic consilier și președinte al Curții de Casație, om politic, membru în Adunarea Electivă. Căsătorit cu Maria Lehliu-Drugănescu.

[1776] *Boerescu* – autorul în acest caz nu consemnează și prenumele și ca atare ne permitem să consemnăm câteva date despre fratele lui Vasile Boerescu: *Constantin BOERESCU* (1836, București – 1908, București, cimitirul Bellu, figura 2, locul 2). Studii în țară, completate în Franța unde a luat doctoratul în drept, carieră juridică și universitară la București până în 1894, om politic, deputat, ministru, publicist. Căsătorit cu Eliza, născută I.G. Florescu, 1855-1934.

Vezi nota: 1001.

[1777] *Elena CÂMPINEANU* fiica stolnicului Scarlat Câmpineanu și a Ruxandrei Cândescu. Era soră cu Constantin și Ioan Câmpineanu.

[1778] Constantin CÂMPINEANU fiul mai mare al stolnicului Scarlat Câmpineanu și al Ruxandrei Cândescu. A urmat școala grecească ca elev al lui Lambru Fotiade. Boier de vază la începutul secolului XIX. Consilier al lui Grigore Ghica vv. Apărător al interesului țării, s-a opus tendințelor manifestate de Rusia de a introduce o serie de amendamente la Regulamentul Organic, care ar fi facilitat acesteia amestecul în treburile interne ale Țării Românești. A deținut următoarele funcții: logofăt la 1822; caimacam al Craiovei în decembrie 1822, spătar la 1825 și la 1830 mare spătar. Împreună cu Nicolae Văcărescu a inițiat, la Brașov, organizarea unei societăți care ar fi contribuit la organizarea unei mișcări naționale. Autorii proiectului preconizau acțiuni culturale care să acopere activitatea pe plan politic, idee care s-a conturat apoi în cadrul Societății Filarmonice.
Vezi nota: 1982.

[1779] *Ioan /Iancu CÂMPINEANU*.
Vezi notele: 454, 1027, 1922

[1780] *Emanoil Em. LAHOVARI* (1810-1892, București, cimitirul Bellu, figura 15, locul36), fiul cuparului Manolache Lahovari și al Smarandei Polizu. Studii juridice. Activitate în magistratură, a fost secretar la Secretariatul de Stat. Căsătorit cu Olimpia Arsaki.

[1781] *Emanoil KRETZULESCU /Crețulescu* / (1836-1908, București, cimitirul Bellu, figura 14, locul 27), fiul lui Manolache Kretzulescu și al Catrinei Brăiloiu. Ministru plenipotențiar al României, comisar general al pavilionului românesc la Expoziția de la Viena din 1873. Căsătorit cu Maria Lahovari în 1861.

[1782] *George C. GHICA-Comănești*, fiul marelui logofăt al Moldovei Constantin Ghica-Comănești și Deleni și al Mariei Cantacuzino. A fost căsătorit cu Fenareta Știrbei. Fratele său, Dumitru, a fost căsătorit cu Zoe născută Rosetti.

[1783] *Gheorghe Em. LAHOVARI* (1854-1897, București, cimitirul Bellu, figura 15, locul 36), gazetar, director al periodicului „Indépendance Roumaine”. Publicând articole care au lezat pe Nicolae Filipescu a fost provocat la duel, fiind ucis. Prințesa Suțu a ridicat în zona unde a avut loc duelul o cișmea având în partea superioară bustul defunctului. Mutată cu ocazia lucrărilor pentru traseul liniei de metrou, azi este amplasată, fără apă, în fața blocului turn din Piața Națiunilor Unite.

[1784] *Alexandru Em. LAHOVARI* (1855-1950, București, cimitirul Bellu, figura 15, locul 36)). Activitate diplomatică, ministru plenipotențiar în Franța și Italia, memorialist. Căsătorit cu Ana Crețulescu (1865-1964).

[1785] *Albanezul de la poartă* – a fost paznicul tradițional la casele boierești din secolul XVIII, începutul secolului XIX. Se remarcaseră prin calitățile de militari precum și prin costumația specifică pe care o purtau.

[1786] *Grigore C. CANTACUZINO* (1825 sau 26 ianuarie 1827, București – iulie 1898, sau 1903), fiul lui Constantin Caimacamul și al Zoei Slătineanu. A fost

director general al teatrelor, magistrat, prefect, efor al spitalelor, deputat, senator. A fost căsătorit cu Elena Arsaki (1821-1876) și a avut o fiică Alexandrina, a doua soție a generalului Iacob Lahovari.

1787 *Corpul de gardă* al palatului era adăpostit într-o construcție care se afla în zona nordică a palatului. În fața acestei construcții, în septembrie 1877 s-a adus unul din tunurile capturate de ostașii români în luptele cu oștirea otomană.

1788 *Strada Clemenței* avusese un traseu sinuos, răsucindu-se în zona bisericii Boteanu și ajungând în strada Vămii (actuala mică str. Boteanu). Str. Clemenței a devenit ulterior str. C.A. Rosetti.

1789 Clădirea care a adăpostit sediul Automobil-Clubului se afla pe terenul din fața actualului restaurant Cina.

Automobil Clubul Român s-a constituit ca urmare a hotărârii adoptată de Adunarea Generală a automobiliștilor români găzduită de Salonul de Onoare al „Grand Hotel Boulevard" din București la 5 aprilie 1904. Conform statutului adoptat ACR s-a preocupat de organizarea chiar din anul înființării a unor curse pe trasee rutiere ale țării, de asigurarea marcajelor rutiere, de spiritul de întrajutorare a membrilor, de editarea de materiale documentare. La conducerea ACR s-au evidențiat contribuțiile organizatorice ale lui George Valentin Bibescu, Ion M. Mitilineu, Constantin Niculescu. O foarte bună relație a fost realizată cu organismele internaționale de resort.

Din 1909 sediul ACR a fost în str. Clemenței nr. 5-7 în clădirea lui Nicu Cesianu, edificată în 1892 după planurile arhitectului J. Berthet, construcție în stil eclectic-academic. Din 1913 ACR s-a mutat în Calea Victoriei nr. 162.

1790 În 1778-1791, în timpul evenimentelor militare dintre cele două imperii – Austria și Poarta Otomană – au fost realizate de către ocupanții austrieci trei planuri din care două referitoare direct la București. Cel alcătuit de locotenentul inginer baron Franz Purcel a fost realizat de la 9 noiembrie 1789 până în 1791. Are menționată scara la care a fost redus. Sunt indicate 127 obiective din orașul București.

Planul Bucureștiului, Capitala Valahiei întocmit de Franz Purcel ca și cel al lui Ferdinand Ernest au fost multiplicate în 1791.

1791 *Serdar* – comandant de oaste, predilect al cavaleriei.

1792 *Marin BUTCULESCU* făcea parte din familia care își are obârșia în județul Teleorman. A fost ispravnic de Olt. A decedat la 1830.

1793 *Nicu /Nicolae D. BUTCULESCU* (14 octombrie 1867, Câmpulung – 2 august 1944, București, cimitirul Bellu, figura 80, locul 10), fiul lui Dimitrie Butculescu. Studii economice în București și Belgia, economist, devenind expert contabil. Organizator al Corpului contabililor autorizați. Decan al experților contabili din România, profesor de contabilitate, fost administrator al Casei Regale, conducător al unor delegații de specialiști la manifestări internaționale. Carieră didactică, colecționar, numismat, publicist.

1794 *Zinca Butculescu* căsătorită *RIOȘEANU*.

[1795] Localul care a adăpostit Consiliul de Miniștri și Ministerul de Interne a fost demolat în deceniul al IV-lea al secolului XX pentru a face loc construcției noului sediu al Ministerului de Interne, proiectul lucrării fiind încredințat arhitectului Emil Nădejde. Construcția a fost ridicată în strada Academiei nr. 34 între anii 1938-1948. Inițial Ministerul Afacerilor Interne a beneficiat de acest local, dar noul Partid Muncitoresc Român, constituit după congresul de unificare din 21-23 februarie 1948 a realizat o rocadă trimițând M.A.I. în localul Vămii Poștei pentru a prelua localul până la evenimentele din decembrie 1989 când, prin presiunea străzii regimul a fost răsturnat de forțele revoluționare. În anii care au urmat aici au fost găzduite lucrările Senatului României și respectiv a unor ministere și chiar Sindicate. În prezent după mutarea Senatului în Palatul Parlamentului Ministerul Administrației și Internelor a recăpătat o parte din spații.

[1796] *Strada Franklin* numită mult timp, după ce a fost deschisă, strada Nouă, este artera care flanchează latura sudică a Ateneului Român.

Numele străzii evocă pe *Benjamin FRANKLIN* (17 ianuarie 1706, Boston, Massachusetts, USA – 17 aprilie 1790, Philadelphia) al 17-lea copil al unui fabricant de săpun, cu condiții precare materiale care au impus copilului să se autoeduce având o voință deosebită care l-a ajutat să devină o personalitate reprezentativă a veacului său, om de știință, filozof, fizician, diplomat, economist, om politic. Contribuții la elaborarea Declarației de Independență a Statelor Unite Americane 1776. A reprezentat țara sa în Anglia și Franța în anii 1776-1785 realizând o bună colaborare. A fost adept consecvent și militant pentru desființarea sclaviei negrilor. Ca fizician a avut contribuții la dezvoltarea cunoștințelor în domeniul electricității. A fost inventatorul paratrăsnetului (1747). Atent la natură a introdus pavajul cu scurgere pe centrul străzii protejând astfel fundațiile clădirilor de infiltrații.

[1797] *Constantin Hr. Filitti* (1831-1890, București, cimitirul Bellu, figura 26, locul 22). Fiul serdarului Hristodor Filitti și al Zoei Painataky. Pregătire și carieră militară, colonel. Adjutant al domnului Alecsandru Ioan I Cuza, a făcut parte din delegația care l-a însoțit pe domn la Istanbul cu ocazia vizitei protocolare făcute sultanului. A fost adjutant și al domnitorului și regelui Carol I. Prefect, senator, comandant de brigadă. Căsătorit cu Elena (1844-1914), fiica paharnicului Barbu Slătineanu.

[1798] *Barbu I. SLĂTINEANU* (1806-1867, București, cimitirul mănăstirii Cernica, transferate osemintele la cimitirul Bellu, figura 26, locul 22). Fiul serdarului Iancu Slătineanu, deținător a unei mari averi. Paharnic. Căsătorit cu Maria Lehliu-Drugănescu (1809-1864). Urmașii lui Barbu Slătineanu au fost pe linie feminină: Elena Filitti, Pulcheria Mosco și Ana Berindei.

[1799] *Barbu, Costică* și *Iancu Slătineanu*.

[1800] *Constantin /Costică / I. SLĂTINEANU*.

[1801] Casele situate pe Calea Victoriei nr. 125, colț cu strada care un timp s-a numit Barbu Catargi, astăzi Mihail Moxa, au fost preluate de Academia Română.

[1802] *Iancu I. SLĂTINEANU*.

[1803] *Strada Benito Musolini* cu un traseu sinuos astăzi se numește Nicolae Iorga. Casa se afla în apropierea bisericii Sf. Nicolae Tabacu.

[1804] *Peș* – într-o rână, înclinată. Probabil fundațiile se afundaseră neuniform , dând aspectul de înclinare a clădirii.

[1805] *Ordonanțele municipale* la care se referă autorul exprimau preocuparea edililor Capitalei de a înlătura una din sursele de incendiu, cu urmări atât de distructive în deceniile anterioare. Se preconizau acoperișuri de tablă, țiglă sau olane. Numeroase Ordonanțe au fost elaborate după 1847, însă aplicarea viza predilect noile construcții, care nu puteau fi edificate până ce nu se prezenta planul întocmit de o persoană competentă, autorizată, ca să fie analizat de resortul de specialitate din cadrul Primăriei Capitalei. Capricii ale celor potentați conduceau adeseori la modificarea din mers a proiectului avizat. În cazul evocat era însă vorba de o veche construcție care înfruntase multe, ajungând gârbovită să fie o relicvă a altor timpuri.

[1806] *Nicolae FLEVA*.
Vezi notele: 672.

[1807] *Leaț* – șipcă de lemn lungă și îngustă folosită pentru realizarea acoperișurilor, gardurilor pe care se băteau scândurile, șița sau șindrila.

[1808] *Opoziție* – persoana făcea parte din partidul care nu participa la guvernarea țării și, ca atare, orice șicanare, pretextată de o lege oarecare, era bun prilej de plătire de polițe.

[1809] *Nicolae Hr. FILITTI*.
Vezi nota: 66.

[1810] *Gheorghe MOCEANU* (1838-1908), unul dintre primii profesori de educație fizică, organizator al predării acestei discipline, autor de manuale școlare, organizator de manifestări demonstrative, în țară și în străinătate, prin care a făcut o bună propagandă sportului și dansului popular. Organizator de concursuri de gimnastică, inclusiv pentru maturi. Majoritatea acestor manifestări sau desfășurat sub auspiciile Societății Centrale Române de arme, gimnastică, dare la semn și natație. Colaborator apropiat al lui Carol Davila în organizarea Micilor dorobanți. De fapt, și-a consacrat viața ridicării prin sport a noilor generații, în acest scop fiind o prezență efectivă în tot ceea ce s-a realizat în domeniul mișcării sportive. Astăzi o stradă din zona nordică a Capitalei îi perpetuează numele, însă prin laconismul plăcilor nu oferă trecătorului prilej de meditație.

[1811] *Episcopia* – denumire care perpetuează amintirea perioadei când ctitoria lui Mihai Cantacuzino „de la livada Văcăreștișor” fusese sortită ca metoh Episcopiei Râmnicului.

[1812] *Constantin VĂCĂRESCU* logofăt.

[1813] *Logofăt* – titlu de mare demnitar în ierarhia boierimii române. Marele logofăt conducea treburile cancelariei domnești, în lipsa domnului sau a mitropolitului. Urma în rang după ban și conducea lucrările Divanului. Termenul a creat o efectivă instituție cu ierarhizarea ei.
Vezi notele: 166, 342, 835, 1517, 1935, 1956, 2027.

[1814] *Mihai M. CANTACUZINO* (1723-1787), fiul banului Matei Cantacuzino Măgureanu și al Păunei Rustea, căsătorit cu Elena Văcărescu, fiica logofătului Constantin. A fost mare medelnicer la 1746, mare vistier al Craiovei, cronicar. În 1776 a părăsit Țara Românească și s-a așezat în Rusia, primind grad de general. Autor al genealogiei Cantacuzinilor pentru perioada anilor 800-1787 și al *Istoriei Țării Românești*.

[1815] *Vel vistier* – mare vistier.

[1816] *Kuciuk Kainargi* – sat pe teritoriul de astăzi al Bulgariei, la 22 km sud de Silistra, unde, la 22 iulie 1774 s-a încheiat pacea între Rusia și Poarta Otomană. Cu acest prilej, asupra țărilor române a fost instituită protecția rusă. De la această dată Rusia și-a trimis consuli permanenți în Moldova și Țara Românească cu misiunea de a motoriza, pregăti toate cele necesare ocupării efective. Acum a fost pregătit terenul pentru actul care, la 1775-1777 a condus la răpirea nordului Moldovei, numit Bucovina de către Austria, treaptă premergătoare răpirii teritoriului dintre Nistru și Prut, coridor necesar pentru controlarea Dunării și a facilita pătrunderea în Peninsula Balcanică.

[1817] *Episcopia Buzăului* este, de fapt, *Episcopia Râmnicului*, textul redactat de donator este concludent în acest sens.

[1818] *Mila* – aici cu sensul de privilegiu de a produce și a vinde lumânările din ceară albă, articol mult solicitat în secolul XIX.

[1819] *Embaticari* – persoane care închiriaseră pe termen lung un teren, o construcție, ca embaticari având asigurat regimul că orice investiție întreprinsă de ei nu va conduce la schimbarea chiriei. Trecerea timpului, schimbarea de generații contura manifestarea acestor embaticari a posturii de efectivi proprietari. De aici nenumăratele procese pentru desemnarea realului proprietar atunci când se dorea schimbarea funcționalității obiectului embaticat.

[1820] *Isterisită* – lipsită.

[1821] *Acaret* – construcție auxiliară a unei gospodării.

[1822] *Țigani* – cu sensul de robi, forță de muncă.

[1823] *Nebântuită* – cu sensul de neconcurată, nederanjată.

[1824] *Domnul Grigore IV Ghica* – primul domn pământean după evenimentele anului 1821.

Vezi notele: 148, 225.

[1825] *Anul de spaimă 1821* – a fost pentru boierimea care, neînțelegând evoluția societății, deschiderile pe plan social și național pe care le realiza revoluția condusă de Tudor Vladimirescu, a preferat să se adăpostească la Brașov sau alte locuri, de unde urmărea evoluția viitoare a evenimentelor, încercând chiar să contribuie la revenirea la vechile stări de lucruri. Era un comportament asemănător al generației de la jumătatea veacului anterior când domnul Constantin Mavrocordat încercase o reformă care viza raporturile sociale și economice, dar pe care o mare parte din

marii boieri o repudiaseră din teama că vor pierde forța de muncă. Aceiași atitudine se remarcă la 1848, însă balanța proporțiilor indică mutații care treptat au generat o altă atitudine. Nemulțumiri vor fi și la 1864, iar frânările vor dăinui până spre sfârșitul veacului întârziind aplicarea împroprietăririi în totalitate.

1826 Pe terenul care ulterior a fost vatra Ateneului Român a fost sfințit întâiul *drapel al oștirii românești* în conformitate cu prevederile Regulamentului Organic și ale anexei: *Regulamentul Ostășesc*.

1827 *Roata* – companie de ostași. Reconstituirea primelor unități militare românești în anii ocupației rusești au preluat și termeni din organizarea armatei ruse. Vor trece ani cu treptate și radicale metamorfoze, cu oameni școliți în armatele apusului și, treptat, termenele, regulamentele vor cunoaște prefaceri, adaptări, reorientări generatoare de alte conduite.

1828 *Polc* – unitate militară cu un efectiv uman echivalent regimentului.

1829 *Regulată* – cu sensul de permanent, profesionalism, comandă de cadre specializate. Se deosebea de oștirea alcătuită ocazional, la nevoie din oameni cu pregătire militară redusă și dotare incertă, adeseori încropită din uneltele de muncă.

1830 *Praporcic* – sublocotenent, denumirile fiind luate, pe atunci, după modelul organizării armatei ruse, sub oblăduirea căreia s-a făcut acest pas al reînființării armatei române.

1831 *Grigore Șt. LĂCUSTEANU*.
Vezi notele: 354, 2075, 2207, 2208.

1832 *Front* – comandă pentru subordonați. Formație de militari aliniați cot la cot, orientați cu fața la comandant.

1833 *Iuncăr, iuncher* – cadet tânăr care se pregătea pentru cariera armelor, elev al unei școli militare.

1834 *Locțiitor de mitropolit* – misiune acordată celui mai în vârstă dintre episcopi în condiții de imposibilitate a-și desfășura misiunea titularul. Au fost situații când mitropolitul se afla în refugiu (cazul de la 1821 și anii care au urmat). Era în imposibilitate în caz de boală, era plecat peste graniță pentru a participa la o misiune fie ecleziastică, fie diplomatică (trimiterea la Sankt Petersburg), Înlăturarea în urma unor controverse cu conducerea țării (cazul Ghenadie Petrescu).

1835 *Episcopul Râmnicului Neofit NEOFIT* (1 ianuarie 1787, București – 14 ianuarie 1850, București, înmormântat la Mitropolie), pregătire și carieră eclesiastică episcop al Râmnicului 1824-1840, vicar al Mitropoliei februarie 1829-1833, 1834-1840, mitropolit al Ungro Vlahiei 29 iunie 1840 – 27 iulie 1849 când a demisionat. Implicat în evenimentele revoluție de la 1848 cu atitudine comportamentală ambiguă.

A fost preocupat de formarea viitorilor prelați organizând Seminarul, școlind în străinătate pe viitorii profesori.

1836 *Episcopul Buzăului Chesarie Constantin Căpățână* (1784, București – ?),

reorganizator al învățământului în limba elenă, devine colaborator apropiat al episcopului Iosif al Argeșului și al mitropolitului Grigorie. Episcop al Buzăului din aprilie 1826 până la 30 noiembrie 1846. Bun organizator, gospodar, preocupat de formarea de cadre, de restaurarea edificiilor din eparhia sa. Reactivează tipografia, înființează școala de muzică și pictură condusă de Nicolae Teodorescu și seminarul.

[1837] *Episcopul Argeșului Ilarion*.
Vezi notele: 453, 548, 598, 1969, 1984.

[1838] *Alexandru Gr. GHICA* (1790 sau 1801-1855 sau 1857, București, înmormântat la mănăstirea Sărindar, osemintele aduse la cimitirul Bellu, figura 29, locul 6), fiul lui Grigore Ghica, strănepotul lui Scarlat Ghica vv. Poreclit Căciulă Mare. Logofăt. În calitate de mare spătar, devine șeful oștirii nou înființate. În 1842 candidează pentru tron. Căsătorit cu Zoe Gr. Cantacuzino-Pașcanu decedată în 1873.

[1839] *Podul Beilicului* e actuala Cale Șerban Vodă.
Cazarma era vizavi de biserica Sf. Spiridon Nou. Clădirea a cunoscut consolidări, renovări, adaptări fiind folosită în secolul XXI pentru învățământul superior.

[1840] Autorul se referă la anii ocupării Bucureștiului de către armatele inamice, perioadă care a facilitat numeroase acte de jaf ale bunurilor din casele cetățenilor unde au fost cartiruite asemenea trupe. Sistemul rechizițiilor de materiale strategice a deschis calea liberă abuzurilor din partea ocupanților. Aceste „mărunte" acte se alăturau sistematicei exploatări prin ordine și ordonanțe ale comandamentelor de ocupație.

[1841] Planul cel mare a fost întocmit în anii 1844-1846 de către echipa maiorului rus *Rudolf Artur Borroczyn* de obârșie austriacă.

[1842] *Târnosire*.
Vezi nota: 1773.

[1843] *Canoanele* – percepte ale religiei incluse ca norme necesare de a fi respectate de slujitori.

[1844] *Havuz* – bazin cu fântână arteziană.

[1845] *Masă, pristol*.
Vezi notele: 1112, 1773, 1781, 1842.

[1846] De fapt, această coloană nu a fost ridicată la 1890, ea a fost amplasată pe locul menționat anterior ridicării Ateneului Român (1886-1888). La 1888 această coloană deranja, nefiind în relație cu edificiul nou înălțat, fapt care a impus mutarea ei într-un nou amplasament. Șugubeții i-au spus *„chibritul lui Pake"*, deoarece operația de mutare s-a făcut în timpul când primar al Capitalei era Emmanuel Protopopescu-Pake. Noul amplasament n-a fost cel definitiv, viitorul i-a rezervat noi mutări. Într-o primă etapă a fost reamplasată pe noul bulevard (axul Vest-Est) deschis prin strădania primarului Protopopescu-Pake. La 1903, când s-a decis că acolo este locul cel mai potrivit pentru monumentul C.A. Rosetti, a fost înlăturată. Ulterior a fost așezată în piațeta (Rond) de pe bulevardul principesa Maria. La 4 martie 1977

a fost deteriorată de cutremur rămânând pe loc numai soclul, acesta a fost destinul uneia din lucrările lui Karl Storck realizată în 1865. Componentele salvate au ajuns la ADP-ul din șoseaua Olteniței, unde a fost chemat un sculptor să refacă cele de lipsă pentru o viitoare reamplasare. Anii au trecut și respectiva lucrare a dispărut.

Vezi nota: 877.

[1847] *Naiadă* – personaj mitologic, nimfă a izvoarelor și a apelor curgătoare.

[1848] *Fântâna* se integra atmosferei epocii ca și celelalte fântâni zidite în zona sudică a orașului, la Filaret, una dintre acestea aflându-se în Parcul Carol I, continuând să fie mesageră al finalului de veac XIX.

[1849] *Faubourg Saint-Germain* – cartier parizian plasat pe axul bulevardului Saint-Germin care străbate arondismentele 7 și 6, cvasi paralele cu cursul Senei, este flancat de valoroase construcții ce au fost edificate în decursul ultimelor veacuri, fiind evocatoare numeroase pagini din istoria Franței. Palatul Invalizilor, Ansamblul Național, Palatul de Justiție, Notre Dame, Palatul Luxemburg, Sorbona se află în apropierea acestui ax major.

[1850] *Piața Mică* – Piața Amzei.

[1851] *Grădina Episcopiei* de la 1870 și până la 1888, când a devenit grădina Ateneului Român. De-a lungul anilor a fost supusă unor permanente prefaceri, fiindu-i mereu diminuată suprafața și dotarea, până la forma austeră pe care o are astăzi. Amplasarea monumentalei statui evocatoare a lui Mihail Eminescu, bună modelare a sculptorului Gheorghe Anghel, nu se bucură de o fericită amplasare. Privită din față este dominată de impunătorul edificiu. Privită la ieșirea din clădire oferă un aspect care nu permite să o poți defini ca statuie ronde-bosse. O asemenea lucrare are nevoie de un hemiciclu de verdeață perenă, repetăm, nu de valoroasa arhitectură.

[1852] Societatea echestră, sub conducerea Generalului Ioan Emanoil.

Vezi notele: 63, 935, 942, 1549, 1665.

[1853] *Nicolae I. RACOVIȚĂ* (1830 sau 1838 – 3 martie 1894, Roma), fiul lui Ioan Racoviță și al Smarandei Alcaz. Studii juridice la Berlin, activitate administrativă și juridică, om politic, ministru.

[1854] *Maiorul Filitti* ??? *Barbu C.Hr. FILITTI* (1864-1918, București, cimitirul Bellu, figura 26, locul 22), pregătire și carieră militară, maior.

[1855] Colonelul *Eracle Arion Eraclie ARION* (24 februarie 1838, București – 7 septembrie 1903, București, cimitirul Bellu, figura 56, osemintele duse la Fierbinți, Ilfov). A făcut studii politehnice. A condus lucrările de ridicare a Arsenalului Armatei în 1862. A devenit general de brigadă și inspector al artileriei în 1883. În 1877 a asigurat coordonarea lucrărilor de realizare a podului de la Corabia care a facilitat trecerea armatei române peste Dunăre.

[1856] *Acțiune* – hârtie de valoare, care reprezintă o parte definită a capitalului unei societăți, creată pentru a desfășura o anumită activitate pe care și-au propus-o inițiatorii și care a fost acceptată de participanți.

1857 *Hotelul „Manu”* – a fost înființat anterior anului 1860 în fosta locuință a marelui boier Dinu Filipescu de către întreprinzătorul prim chelner Erzherzog din Viena. Va fi timp de ani buni un hotel central cu clientelă asigurată. Pe vatra respectivă a fost ulterior organizat Hotelul „Splendid”, iar în deceniul al IV-lea al secolului XX, a fost amplificat prin realizarea Hotelului „Splendid Parc”.

În perioada războiului de la 1877-1878 a găzduit pe numeroșii ofițeri de comandament care realizau legăturile cu diverșii furnizori din România.

Vezi nota: 2268.

1858 *Hotelul „Splendid”* – distrugerile din anii celui de al Doilea Război Mondial care au culminat cu cele provocate de bombardamentul aviației germane din 24 august 1944 au impus înlăturarea clădirii, ulterior aici înălțându-se edificiul cu fațade spre strada Știrbei Vodă și Calea Victoriei.

Vezi notele: 876, 1796, 1857, 2210, 2271.

1859 *Constantin ESARCU /Exarcu /.*

Vezi notele: 103, 768.

1860 *Scarlat ROSETTI* (1802, București – 1872, București, cimitirul Bellu, figura 6, locul 14), fiul lui Constantin Rosetti. Pregătire și activitate juridică. Activități administrative, judecător pe la 1840, om politic, primar al Capitalei. Pasionat călător, inclusiv în Asia. Membru fondator al Ateneului Român, averea a lăsat-o pentru fondul Ateneului Român, inclusiv o bibliotecă de circa 6.000 volume. Curtea imperială de la Viena îl investise cu titlul de „Comite”.

1861 *V.A. URECHIA* /pseudonimul lui *Vasile Alexandrescu*/.

Vezi notele: 103, 141, 159, 373, 877, 971, 1873, 1874, 2359.

1862 *Nicolae Al. KRETZULESCU /Crețulescu /* (1 martie 1812, București – 26 iulie 1900, Leordeni), fiul marelui logofăt Kretzulescu și al Anei Câmpineanu. Studii medicale la Paris, organizator al învățământului medical la București, membru și președinte al Academiei Române, unul dintre inițiatorii și organizatorii Ateneului Român. Om politic, ministru și prim ministru, senator și președinte al Ateneului, diplomat reprezentând România la Roma, Petersburg și Paris. A fost căsătorit cu Sofia Iacovenco.

Vezi nota: 1861.

1863 *Albert Paul Louis GALLERON* (1846, Paris-Franța – 1904), arhitect francez cu studii la Școala de Arte Frumoase din Paris, diplomat din anul 1872 A răspuns invitației unor colegi de studii români și a venit în 1880 în România unde a preluat, în colaborare cu Bernard Cassian, proiectarea Palatului Băncii Naționale, apoi a realizat proiectul pentru Ateneul Român, construcție începută la 26 octombrie 1886, prima etapă terminată în 1888, lucrările întrerupte în 1889, reluate în 1893 și terminată în iulie 1897. A fost numit în 1891 arhitect al Eforiei Spitalelor Civile. A realizat planurile azilului „Slătineanu” din București. El a părăsit România în 1895, lucrările fiind continuate de L. Negrescu care realizează aripa spre strada Golescu. A mai realizat în România: casa Vălimărescu din Craiova în anii 1892-1893, azi adăpostind secția colecții a Muzeului de Artă, Calea Unirii nr. 10.

Vezi notele: 103, 877.

[1864] *Camera Deputaților* – parlamentul țării. Regulamentul Organic prevăzuse un sistem monocameral, Obșteasca Obișnuită Adunare. Aceeași organizare a fost menținută și prin prevederile Convenției de la Paris din august 1858. Prin lovitura de stat din 1864 Alexandru Ioan I Cuza a introdus sistemul bicameral, înființând cea de-a doua cameră, Senatul. Această formulă a fost menținută, cu modificări privind structura și numărul celor aleși și a celor de drept, până la modificarea Constituției în 1938.

[1865] La 14/26 februarie 1888 se poate vorbi de o dare în exploatare parțială a edificiului prin organizarea unei acțiuni cu mare răsunet. A fost prezentată expunerea *Palatul Ateneului Român și clădirile antice, rotunde sau pătrate cu dom circular.* Cu acest prilej amfitrion a fost Alexandru Odobescu. Alocuțiunea de deschidere a fost rostită de președintele societății, Constantin Esarcu. Deducem că sala cea mare încă nu era terminată, manifestarea fiind găzduită de o altă sală laterală. Publicul a fost deosebit de impresionat de cele văzute și auzite, apreciind interdependența dintre cele realizate de pasionații inițiatori și valoroasele explicații ale conferențiarului.

[1866] Vorbind de fericita îmbinare a Romei cu Atena, autorul se referă la elementele considerate clasice în arhitectură, constituind sursa de inspirație pentru edificiul Ateneului Român.

[1867] *Erehteionul* – templu în stil ionic ridicat pe Acropolea din Atena, închinat zeiței Atena și zeului Poseidon. Edificiul a fost construit între anii 421 și 406 î.H., pe locul unui templu mai vechi dedicat lui Erehteon, strămoș al ionienilor. Monumentul impresionează prin proporțiile componentelor și, mai ales, prin coloanele care formează loja cariatidelor.

[1868] *Templul Sibilei* din Trivoli, templul Vestalei, templul prezicătoarei din Trivoli, oraș în Italia Centrală (Latium) cu numeroase monumente antice printre care și vila Hadriana și vila Gregoriană.

[1869] *Monumentul lui Lisicrates* – a fost ridicat la Atena în anul 334 î.H. Coronamentul construcției circulare se sprijină pe coloane adosate. Prin proporție și amplasament este o valoroasă moștenire.

[1870] *Turnul Eiffel* – a fost realizat după proiectul inginerului francez Gustav Eiffel (1832-1923) cu prilejul Expoziției Universale din 1889. Pe parcursul anilor a devenit emblema Capitalei Franței. Prin amplasament, prin deschiderile panoramice oferite de la terasele construcției conferă vizitatorului un prilej deosebit de impresionant al cutezanței umane. Periodic se efectuează ample lucrări tehnice de întreținere, actualizări ale dotărilor și întinerire.

[1871] *Castelul Sant' Angelo*.
Vezi nota: 403.

[1872] *Domul Sf. Ștefan din Viena* – este o construcție de mari proporții ridicată între secolele XII-XV. Lucrările începute la 1137 au fost încheiate, ca primă etapă de construcție, la 1147, caracterizându-se ca un edificiu specific arhitecturii romanice. Lucrările au continuat și în secolele XII și XIV când au fost realizate porticurile și

fațadele laterale. Pe parcurs au fost integrate elemente ale arhitecturii gotice. La 1433 a fost terminat și turnul înalt de 139 m. În ansamblu este o construcție de mari proporții, ocupând o suprafață de 3.240 m.

1873 Inițiativa de a cinsti memoria celor care au contribuit la propășirea culturii românești, a înființării și promovării activității Ateneului Român a aparținut lui V.A. Urechia și s-a materializat, în timp. Majoritatea lucrărilor de artă plastică au fost amplasate în grădina Ateneului Român, în incinta edificiului, precum și în alte locuri ale țării unde funcționau filiale ale Societății Ateneului Român.

1874 *Bustul lui Enăchiță Văcărescu* modelat și turnat în bronz de sculptorul W.C. Hegel; *bustul lui Mihail Eminescu* modelat și turnat în bronz de sculptorul Ion Georgescu; *bustul lui V.A. Urechia* modelat și turnat în bronz de sculptorul W.C. Hegel, *bustul lui Constantin Esarcu* era o realizare a lui W.C. Hegel din 1898, dezvelit în 1900.

1875 *Bronislaw HUBERMAN* (18 decembrie 1882 – 15 iunie 1947, Vevey), virtuos violonist polonez.

1876 *Jean KUBELIK* (5 iulie 1880, Michele-Praga, azi Cehia – 5 decembrie 1940, Praga, Cehoslovacia), pregătire și carieră muzicală, violonist, compozitor și dirijor ceh. La 20 martie 1900 a susținut un recital în incinta sălii Ateneului Român. Interpret al muzicii lui Paganini care a determinat auditoriul să-i confere denumirea de „Paganini redivivus". Moștenitor al talentului i-a fost fiul Rafael Kubelik (n. 26 iunie 1914, Bychory) compozitor și dirijor.

1877 *Emil SAUER* (8 octombrie 1862, Hamburg, Germania – 28 aprilie 1942, Viena), pianist german. A susținut apreciate concerte în România.

1878 *Igancy Jan PADEREREVSKI* (6 octombrie 1860, Kurilowska, Polonia – 29 iunie 1941, New York), pianist, compozitor polonez; în 1919 a fost președinte al Consiliului de Miniștri.

1879 *Enrico CARUSSO*.
Vezi notele: 1585, 1646.

1880 Pe parcursul mai multor decenii, Ateneul Român a fost și un important centru de educare a generațiilor din punct de vedere artistic. Pinacoteca, care a ființat aici, amplificându-și colecțiile, în 1949 a fost unul din fondurile majore preluat la crearea Muzeului Național de Artă. La Ateneul Român s-au organizat cursuri de inițiere artistică pentru amatori, ca și expoziții individuale, de grup sau tematice prin punerea la dispoziție a spațiilor cu multă generozitate.

1881 Autorul se referă la momentul înlăturării busturilor în scopul reamenajării grădinii Ateneului Român, o serie de lucrări fiind redistribuite în alte spații ale Capitalei, cum este cazul cu *bustul lui Theodor Șerbănescu* reamplasat în Grădina Cișmigiu.

Theodor ȘERBĂNESCU (29 decembrie 1839, Tecuci, azi județul Galați - 2 iulie 1901, Brăila), pregătire și carieră militară, militant pentru Unirea Principatelor, participant la războiul pentru Independență, prefect de Covurlui, colonel la 1884,

cu preocupări literare, poet, traducător, membru al Junimii, om politic versuri ale sale au fost preluate de compozitori, au devenit cântece ce au avut o largă difuzare în epocă, animator cultural, publicist colaborator la „Convorbiri literare”. La 12/24 aprilie 1894 a fost ales membru corespondent al Academiei Române, secția literară. Opera i-a fost editată postum.

1882 *Văcsuitorii* – referință la oamenii cu al lor scăunel și cutie având în centru forma tălpii încălțămintei pe care clientul își așeza piciorul pentru ca respectivul văcsuitor, după protejarea ciorapului, operativ din borcănelele de pe respectiva cutie proceda la a da prospețime încălțămintei. Devenise o obligație elementară ca la un spectacol, audiență, sindrofie, vizită să ai încălțămintea imaculată. Acești văcsuitori erau cronicarii străzii, cartierului, oferind relații prompte care le evidenția capacitatea de observare, de stocare a informațiilor și livrare la momentul oportun. În anii la care se referă autorul un anumit mod de dispunere pe cutie a borcănelelor era un mesaj de punere în gardă a celui interesat de a intra sau a merge mai departe, evitând a intra într-o anumită clădire ținută sub observație.

1883 Este vorba de ședințele Parlamentului României din anul 1919 care reclamau un spațiu larg pentru a putea reuni pe toți deputații și senatorii. Prin Unirea cu celelalte teritorii locuite de români, la București au avut loc lucrările în cadrul ședinței parlamentare din 29 decembrie 1919. Cu acest prilej au fost ratificate actele solemne adoptate în lunile martie, noiembrie și decembrie 1918. Era expresia unei înalte demnități la care au contribuit generațiile anterioare pentru realizarea marelui ideal al tuturor românilor: *Unirea cea Mare*.

1884 Fostul imobil al Societății „Adriatica” a adăpostit la parter, bune decenii din a doua parte a secolului XX, magazinul „Electrolux”, azi găzduind o firmă bancară.

1885 *Iancu Al. GHICA* (1816-1894, București, înmormântat în cimitirul mănăstirii Țigănești, județul Ilfov), fiul lui Alexandru Ghica (Barbă Roșie).

1886 Pe parcursul anilor *cofetăria și cafeneaua Fialkovschy*, deschise la 1853, s-au impus atenției bucureștenilor, ajungând să fie deosebit de apreciate și frecventate. Prin ambientul creat de mobilier și modul de servire, în scurt timp a fost categorisită de consumatori ca un demn local de tip european. Situată în piața Teatrului Național, la parterul imobilului Törok, cafeneaua a fost până în 1898 o firmă de prestigiu. Printre clienți se numărau oameni de litere, politicieni, actori, ziariști. Mulți erau clienți de o viață cu tabieturile lor, ore fixe de frecventare a localului.

1887 *Restaurantul Elysée* – a fost deschis după 1898 până în 1933 în spațiile anterior folosite de Fialkovschy, ca local de lux, cu bucătărie franțuzească. S-a remarcat prin calitatea serviciilor, prin programele muzicale asigurate de tarafurile Cristache Cilac, Grigoraș Dinicu și alții. Frecventat mai ales de oameni de teatru, fapt care a impus în memoria contemporanilor și a doua denumire, *Restaurantul Teatrului*. Din 1933 și până la demolare în 1938 s-a reprofilat, fiind concesionat unui rus.

1888 *Marcher* – persoană care marchează punctele câștigate la un joc.

1889 *Ghiulbaharul* – joc cu zaruri.

1890 *Macat*.
Vezi notele: 113, 705.

1891 *Ionel /Iancu / ISVORANU* descendent al neamului Isvoranu din Oltenia. A fost ofițer de cavalerie. Căsătorit cu o descendentă a familiei Bibescu. Mare zurbagiu în anii tinereții.

1892 *Alexandru I. MARGHILOMAN* (27 ianuarie/9 februarie 1854, Buzău – 10 mai 1925, București). Studii la București, doctoratul în drept și științe politice la Paris, 1878, carieră juridică, magistrat. Om politic pornind din gruparea „junimistă", prin Partidul Constituțional s-a remarcat ca bun orator, parlamentar abil, priceput elector. Deputat, ministru, Partidul Conservator, urcând ierarhia până la calitatea de șef. O serie de opere capitale l-au avut părtaș la susținerea din stadiul de proiect și până la festivitatea dării în folosință. La Consiliul de Coroană din 3 august 1914 s-a alăturat celor care susțineau neutralitatea. La 27 august 1916 nu s-a opus intrării în război *„a nu lovi în unitatea națională"*. După părăsirea sudului țării a conducerii României în toamna anului 1916, rămâne cu misiunea de a proteja oamenii și bunurile în timpul ocupației inamice, i-a revenit misiunea de a trata și încheia pacea de la Buftea cu Puterile Centrale la 24 aprilie/7 mai 1918. A susținut actul de Unire a Basarabiei cu România. După război a încercat să revigoreze partidul devenit acum „Partidul Conservator-Progresist". Memorialist.

1893 *Aeropagul* – adunare, consiliu la atenieni pentru judecarea situațiilor deosebite petrecute în polis sau privind respectiva comunitate umană.

1894 *Clubul baccelelor* – Clubul bătrânilor ramoliți, cu idei învechite, retrograzi.

1895 Autorul se referă la aripa nordică a casei Török, care delimita Pasajul Român. Astăzi nu mai există, pasajul a dispărut în anii '60 ai secolului XX, când s-au demolat vechile construcții pentru a se ridica edificiul care adăpostește, la parter și mezanin, magazinul „Muzica" și blocul cu deschidere spre piața Palatului și strada Câmpineanu, și totuși se poate spune că cele câteva unități comerciale de la parterul acestui bloc sunt situate pe traiectul vechiului pasaj.

1896 *Protipendada* – definește pe cei privilegiați, bucurându-se de „drepturi" care îi situa aparte de cei mulți.

1897 *Ludovic al XVI-lea* a condus destinele Franței între anii 1774-1792, reprezentant al familiei de Bourbon. Detronat de revoluția declanșată la 14 iulie 1789 a fost ghilotinat în 1793.

Galeria citată prin avantajul că înlătura unul din factorii perturbatori pe vreme rea, efectul ploii și respectiv al viscolelor iernii, oferea adăpost unor variate activități umane la orele de zi și de noapte.

1898 *N.T. ORĂȘANU. Nicolae T. ORĂȘANU.*
Vezi notele: 154, 1043.

1899 *Primadonă* – prim solistă a unui teatru de operă sau operetă.

1900 *Fanfaroni* – persoane care se laudă cu acțiuni închipuite, fabulate,

nerealizate, lăudăroase, căutând astfel să apară în faţa celor care-i ascultau ca bravi, cuceritori.

1901 *Galanţi* – bărbaţi curtenitori faţă de femei.

1902 *Crupier* – persoană care la jocuri de noroc distribuie sau adună jetoanele sau banii pierduţi şi fac plăţile câştigătorilor.

1903 *Raia* – teritoriu ocupat şi administrat direct de autorităţile militare otomane, amplasate în puncte strategice de unde să se poată supraveghea o zonă întinsă. În cazul Ţării Româneşti raialele au fost la Brăila, Giurgiu şi Turnu Măgurele, importante vaduri pentru traversarea fluviului Dunărea. Au fost singurele locuri unde au fost ridicate geamii cu minarete pentru credincioşii musulmani.

1904 *Tutun* – indigen produs în zona localităţii Găeşti, care, la timpul respectiv, concura cu cel de import „din boccele" cunoscut şi apreciat de cumpărători.

1905 *Cot* – veche unitate de măsură a lungimii din Muntenia, echivalent cu 0,664 m, iar în Moldova cu 0,637 m. Se aprecia că această unitate corespunde lungimii de la cot la încheietura palmei.

1906 *Sirenă* – aici cu sens figurativ, de femeie seducătoare.

1907 *Marşandă* – patroană a unui magazin de mode.

1908 Se cere precizată data întrucât informaţia este vagă. C.A. Rosetti a avut tipografia, pentru mai mulţi ani şi pe strada Doamnei, unde a imprimat şi ziarul „Românul".

1909 *Eugeniu CARADA* (29 noiembrie 1836, Craiova, judeţul Dolj – 10 februarie 1910, Bucureşti, înmormântat în cimitirul Sineasca din Craiova). Studii la Craiova, la Colegiul Naţional şi la institutul „Raymond", apoi la Paris la „Collège de France" în domeniul economic-financiar. La 1860 a revenit în ţară cu preocupări pentru presă, economie, predilect finanţist, cu contribuţii la organizarea sistemului bancar din România, la 1881 a fost numit director şi vice guvernator al BNR, la 21 februarie 1883 ales de adunarea acţionarilor director al amintitei bănci, a contribuit la propăşirea României, în toate domeniile, inclusiv iniţiator şi sprijinitor al acţiunilor de ridicare a unor valoroase monumente de for public, om politic liberal, apropiat de Ion C. Brătianu, nu a acceptat funcţii cu caracter politic, colecţionar de artă, a avut preocupări de modelaj, realizând basoreliefuri, autor dramatic, publicist.

1910 *Cafeneaua Briol* din Pasajul Român fusese amenajată având ca sursă de inspiraţie cafenele pariziene, fiind frecventată de „lumea bună" ce-şi avea rosturi în respectivul pasaj. Era locul unde se declanşau comentarii la ordinea zilei a ştirilor fierbinţi dobândite prin diverse mijloace, unele fiind generate din diverse meschine interese. Că nu era vorba numai despre vorbe au demonstrat-o atât personalul, cât şi muşterii în momentul când evenimentele anului 1877 reclama o participare materială a fiecărui individ. A fost locul unde s-au strâns importante sume de bani pentru completarea materialelor necesare ambulanţelor, procurării de arme şi alte multe necesare susţinerii efortului conflagraţiei.

1911 *Constantin I. CÂMPINEANU* (?-1902, București, cimitirul Bellu, figura 27, locul 4), fiul lui Ioan Câmpineanu și al Catincăi Dudescu. A studiat dreptul, devenind magistrat. Căsătorit cu Olga Stamatin.

1912 *Cafenelele* – au apărut în București în secolul XVI cu pregnantă nuanță orientală. S-au răspândit în secolele XVIII-XIX, ajungând să atragă o clientelă permanentă. În secolul XIX sunt amenajate cu mobilier specific cafenelelor occidentale, iar serviciile sunt adecvate în consecință.
Vezi nota: 1634.

1913 *Narghileaua*.
Vezi nota: 543.

1914 *Bonifaciu N. FLORESCU* (27 aprilie 1848, Pesta – 1899, București, cimitirul mănăstirii Țigănești), fiul lui Nicolae Bălcescu și al Luxiței Florescu. Studii în Franța. Din 1873 profesor de istorie și franceză la „Sf. Sava". Profesor universitar, ziarist, publicist, colaborator al Ateneului Român.

1915 *Constantin Dimitrescu*, din 1871 schimbându-și numele în SEVEREANU.
Vezi notele: 416, 477.

1916 *Carol H. MÜLLER* (1827, Klein Rossin, Prusia – 7 iunie 1895, București, îngropat la Câmpina), studii de agricultură. A venit în Țara Românească la 1845, intrând în activitatea comercială în Pasajul Român. În 1869 a ajuns proprietar al magazinului „Pieptănarul". Cei trei fii: Oscar, Hugo și Carol l-au urmat. Carol a fost librar și editor al colecției „Biblioteca pentru toți". După 1948 în această prăvălie a funcționat una din primele secții ale Anticariatului de Stat până la demolarea clădirii.

1917 Magazinul „*Bröhm și Travesani*", firmă care, timp de câteva decenii, a furnizat medicilor utilaje și aparatură medicală realizate de cele mai renumite firme europene. La 1877-1878, prin acest magazin s-au procurat dotările necesare trăsurilor de ambulanță ce au fost oferite armatei române de către locuitorii, întreprinderile și instituțiile Capitalei. Bröhm Friedrich (1844-1909), optician.

1918 *Hanul „Kretzulescu"* – a fost ridicat la sfârșitul veacului XVIII și a fost refăcut la jumătatea secolului XIX. Era o clădire impunătoare, având la mijloc un turn cu ceas. Pe sub acest turn era asigurat accesul în curtea bisericii. Construcția a fost demolată pentru a se extinde curtea Palatului Regal.

1919 *Nicolae Vodă MAVROCORDAT* (3 mai 1680, Istanbul – 14 septembrie 1730), a căutat să protejeze țărănimea. Domn în Moldova de la 17 noiembrie 1709 până în noiembrie 1710 și din 1711 până la 5 ianuarie 1716, mutat apoi în Țara Românească, domnind de la 25 noiembrie 1716 până în martie 1719. Izbucnirea războiului între Austria și Poarta Otomană din anii 1716-1718 l-a determinat să ia poziție față de câțiva boieri ostili Porții, între aceștia numărându-se și Antim Ivireanu. În situația creată, Nicolae Mavrocordat a fost prins de austrieci și dus în captivitate la Sibiu. Prin pacea de la Passarovitz din 1718 a fost readus pe tronul Țării Românești. A introdus disciplina în administrația țării ceea ce a avut drept urmare scăderea obligațiilor fiscale față de Poartă, făcând astfel posibil și scăderea dărilor. A

decedat bolnav de ciumă la București, fiind îngropat în incinta mănăstirii Văcărești, ctitoria sa.

Vezi notele: 293, 787, 1934, 1962, 1963.

1920 *Iordache P. KRETZULESCU* (1680-1746), fiul marelui logofăt Pârvu și al Vișei. Căsătorit cu Safta Brâncoveanu la 1700 când era postelnic. Sub Nicolae Mavrocordat a ajuns, la 1717, mare vornic.

1921 *Pârvu R. KRETZULESCU* (1660-1690), fiul lui Radu Kretzulescu; vătaf de aprozi, mare postelnic.

1922 Fiicele lui Constantin Brâncoveanu.

Vezi notele: 323, 384.

1923 *Hrisovul* – act domnesc, care, în epoca feudală, servea ca document de proprietate, de etalare a privilegiilor primite ca răsplată pentru serviciile făcute domnului țarii. Socotit ca act solemn, provenind din cancelaria domnească, era autentificat cu unul sau mai multe peceți. Din secolul XVI purtau și semnătura domnului. Pe multe hrisoave se întâlnesc și mențiunile prin care se reconfirmă ulterior de către alți domni aceste privilegii. Prestanța actului era sugerată de materialul suport, modul îngrijit de scriere a textului (inclusiv realizarea literei inițiale, titulatura, cartușul pentru semnătura domnului), miniaturile incluzând stema, portretele domnului și al doamnei, alte scene, policromia, folosirea aurului, toate erau menite să contribuie la creșterea prestanței acestui act. Toate aceste calități făceau ca un asemenea act să-l coste pe beneficiar sume importante, motivate de veniturile ce-i reveneau din aplicarea prevederilor din actul obținut. Pe parcursul anilor, diverși laici sau mireni au căutat să suprime asemenea acte pentru a-i înlătura juridic pe adevărații beneficiari ai drepturilor obținute.

1924 *Satul Cretzulescu* (?) Crețulești Mănăstirea (Rebegești), sat din perimetrul comunei Crețulești din vechiul județ Ilfov, plasa Snagov, aparținând în trecut eparhiei Bisericii Crețulescu. Exista și o moșie Crețulescu, în comuna Amarul, cătunul Miroși, județul Buzău, proprietatea bisericii Crețulescu din București care stăpânea acolo 600 ha.

1925 În deceniile următoare s-a impus ca *Ulița* sau *Podul Mogoșoaei*.

1926 *Stânjenul.*

Vezi notele: 1237, 2209.

1927 *Constantin Brâncoveanu* – a fost ridicat din București de un agă venit la 23 martie 1714 cu firman de mazilire și dus cu întreaga familie la Istanbul. Aici a fost închis în cetățuia Șapte Turnuri. Caznele îndurate n-au reușit să-l determine să facă declarații care să devină capete de acuzare la adresa sa și a celorlalți membri ai familiei. La fel a procedat atunci când interogatoriul viza locurile de ascundere a aurului deținut. Și-a primit osânda la 15 august 1714, fiind obligat ca înainte de a fi omorât să asiste la uciderea celor trei fii și a ginerelui. Trupul i-a fost aruncat în apele Bosforului de unde a fost scos în taină și îngropat în Istanbul. La 1720 osemintele i-au fost aduse în secret, și cu mare taină au fost reînhumate în ctitoria sa din București,

biserica Sf. Gheoghe Nou. Candela, valoroasă operă de orfevrărie pusă la căpătâi are o delicată dantelărie care, de fapt, este o discretă inscripție ce consemnează grija Mariei, soția lui Brâncoveanu, de a-i asigura loc de veci în pământul țării. Inscripția a fost citită și publicată de arheologul Virgil Drăghiceanu la începutul secolului XX, contribuind la clarificarea unei enigme.

Vezi notele: 92 și în continuare, 938.

[1928] *Cotropire* – expresie a permanentei concurențe pentru înlăturarea deținătorilor reali ai unei proprietăți, procedându-se la eliminarea semnelor de hotar, distrugerea sau mutarea acestora, probarea în fața instanțelor cu martori mincinoși pentru a putea uzurpa aceste drepturi.

[1929] Definirea ca *Seimeanul* arată că este vorba de un fost ostaș lefegiu din corpul seimenilor, sau urmaș al unui asemenea militar profesionist.

[1930] *Diată* – testament întocmit de o persoană particulară.

[1931] Prevedere prin care se stabilea de către ctitor ca acest așezământ să nu ajungă, ca altele, pe mâna călugărilor din mănăstirile de dincolo de hotarele Țării Românești. Deși trecuseră mai puțin de o sută de ani de la acțiunile ferme lansate de domnul Matei Basarab, prin formule persuasive emisarii așezămintelor religioase străine reușeau să înduplece pe deținători de averi să lase așezămintelor pe care le reprezentau valorile respective. Ceea ce la rându-le își asumau ca obligații ferme față de donator se uita repede, noua generație fiind preocupată să dobândească venituri pe care le trimiteau peste hotarele Țării Românești.

[1932] *Deasupra* – să fie protectoare a urmașilor care la rându-le trebuiau să le poarte de grijă.

[1933] *Seama* – să supravegheze administrarea averii așezământului.

[1934] *Biserica Crețulescu /Kretzulescu* – ctitorie din anii 1720-1722 a lui Iordache Crețulescu și a Saftei, fiica lui Constantin Brâncoveanu pe locul ctitorilor completat ca donație de domnul Nicolae Mavrocordat. A fost restaurată în 1936 de C.M.I. după planurile întocmite de arhitectul Ștefan Balș.

Aflată azi în centrul Capitalei este o construcție echilibrată cu o distinctă linie arhitecturală caracteristică subliniată și de plastica exterioară. Ctitorie a marelui vornic Iordache Crețulescu și a soției Safta, fiica lui Constantin Brâncoveanu, biserica are hramurile Adormirea Maicii Domnului (15 august) și Sf. Arhangheli Mihail și Gavril. A fost zidită la bariera care constituia marginea nordică a orașului în 1722 împreună cu un han cu deschidere spre Podul Mogoșoaiei. Construcția respectă planul trilobat, având două turle, una pe naos și cea de a doua cu funcție de clopotniță pe pronaos. Are un frumos pridvor deschis străjuit de coloane de piatră. Pridvorul este pictat, caz fericit atât cât s-a păstrat din pictura originală. Tematica constituie o noutate fiind redate scene din Apocalipsă. În sec. XIX s-a intervenit la 1815 și 1859 pentru a asigura reparațiile la stricăciunile ca urmare a marilor cutremure. La 1815 a fost înlocuită tâmpla, iar la 1859 a fost înlocuită la interior pictura originală. A fost secolul când, fără a se respecta stilul original, au fost adoptate ca noutăți elemente care nu erau în concordanță cu epoca ctitoririi. Ca atare, în secolul XX, prin atente

analize C.M.I a asigurat o readucere, în limitele posibile, a monumentului la etapa ctitoririi. Lucrarea a fost realizată 1ntre 1933-1939 fiind coordonată de arhitectul Ștefan Balș. Acum s-a renunțat la tencuiala exterioară.. La interior a fost readusă în atenție fresca inițială. De la Gheorghe Tattarescu au fost păstrate portretele ctitorilor.

A fost ridicată în curtea caselor lui Iordache Crețulescu și a fost terminată construcția la 30 septembrie 1722, fiind stabilit modul de administrare, rolul Eforiei Biserici Crețulescu. Peste decenii s-a implicat arhitectul austriac Lipițer în „restaurarea" bisericii procedând la modificări care i-au afectat aspectul. A fost închis pridvorul, a schimbat intrarea pentru a fi pe latura de sud, a lungit ferestrele unindu-le pe cele de jos cu cele de sus, a demontat coloana dintre pronaos și naos, a tencuit exteriorul vopsindu-l în alb. A desființat turla de pe pronaos și pe naos a făcut una din lemn. La interior a încredințat lui Gheorghe Tattarăscu pictarea în ulei peste pictura în frescă a veacului al XVIII-lea precum și decorarea catapetesmei. În secolul XX misiunea de restaurare a revenit C.M.I. având în arhitectul Ștefan Balș un atent analist, observator al intervențiilor stabilind readucerea construcției, în mare măsură la forma inițială. Acesta în anii 1959-1960 a renunțat la cele întreprinse de către Lipițer. Pictura lui Tattarăscu care se deteriorase a fost înlăturată. În 1944 pictorul Ștefănescu a pictat turla, restul bisericii rămânând cu pictura secolului al XVIII. Cele întreprinse după 1990, ca și proiectele pentru viitorul apropiat sunt preocupări ale parohiei.

Vezi nota: 298.

1935 *Exproprierea* din 1920 a stat la baza obținerii de terenuri pentru aplicarea prevederilor reformei agrare care, în anii următori, a împroprietărit pe țăranii fără pământ sau cu pământ puțin. Preconizate anterior războiului mondial, reînnoite prin discursul regelui Ferdinand I în luna martie 1917 la Răcăciuni, județul Bacău, în fața unei unități în refacere a Armatei Române, legiferate la Iași în timpul războiului și aplicate în anii care au urmat. Reforma agrară a contribuit la o importantă restructurare socială a României. Biserica Crețulescu, care primise pe parcursul anilor, ca danii de la ctitori, urmași, boieri ș.a., importante suprafețe de teren, în secolul XIX ajunsese să dețină 200. 000 de pogoane.

1936 *Gheorghe Matei CANTACUZINO*.

Vezi notele: 740, 2283, 2344.

1937 *Librăria „Buchholz"* astăzi *librăria „Dacia"*.

1938 *Paul Em. MICLESCU* (20 mai 1901, București – 22 martie 1994), arhitect, fiul inginerului Emil Miclescu și al Sașei Greceanu. Absolvent, în 1930, al Școlii superioare de arhitectură din București. A proiectat o serie de importante edificii: halele fabricii Ford (1930-1932), din zona Floreasca, palatul C.F.R. (1937-1945) în colaborare cu alți arhitecți. A contribuit la restaurarea unor monumente în județele Argeș și Muscel, precum și la restaurarea bisericii Crețulescu din București, împreună cu arhitectul Ștefan Balș. A proiectat gara din Mangalia, locuințe și vile la București și Predeal, a făcut schițe de sistematizarea municipiului Buzău, pentru teatrul în aer liber din parcul Nicolae Bălcescu din București Noi (1953).

În ultimele decenii s-a preocupat de restaurarea bisericii Slobozia din București.

Proiectele le semna: PEM. Caracterizat de către Octav Doicescu ca fiind stăpânit de duhul humorului, al toleranței și bunei înțelegerii.

[1939] *Gheorghe /George /Al. BALȘ* (24 aprilie 1868, Adjud, județul Putna azi Vrancea – 23 septembrie 1934, București, cimitirul Bellu, figura 43, locul 13), fiul lui Alexandru Balș. Studii politehnice la Zürich, inginer, cercetător și restaurator al vechilor construcții. A colaborat în Dobrogea, alături de Anghel Saligny, la realizarea unor lucrări la podul de la Cernavodă, în portul Constanța; preocupări pentru studierea evoluției arhitecturii, contribuind la scrierea istoriei acesteia, activitate prestigioasă în cadrul C.M.I., președinte al Societății Crucea Roșie, Efor al Spitalelor Civile, membru în comisia de sistematizare a Municipiului București, publicist, membru al Academiei Române 4 iunie 1923, rostind discursul de recepție la 9 iunie 1925 cu tema: Începuturile arhitecturii bisericești din Moldova; președinte al secției istorice, vice președinte al înaltului for. Autor al unor studii de istoria arhitecturii publicate în „Buletinul Comisiunii monumentelor Istorice". Scriitor, publicist.

[1940] „*Hora Domnițelor*" – scena din pridvorul bisericii Crețulescu poate fi pusă în relație cu pictura epocii brâncovenești, mai precis cu ceea ce s-a înfăptuit și la biserica mănăstirii Cozia, în pridvorul adăugat vechii construcții tocmai sub domnia lui Constantin Brâncoveanu, noul ctitor care s-a preocupat de restaurarea și completarea ansamblului monahal.

[1941] *Timpane* – instrumente muzicale de percuție asemănătoare tobei, dar care pot fi acordate.

[1942] *Strada Sf. Ionică* – a fost desființată prin sistematizarea zonei în anii '30, iar în deceniile care au urmat zona a cunoscut noi prefaceri care au imprimat perimetrului o notă în concordanță cu vecinătatea Palatului Republicii.

[1943] *OLBRICHT* – familie de întreprinzători veniți în Țara Românească, s-a afirmat ca negustori în București, predilect de mobilă. Cităm în acest sens pe: *Albert* (1829-1891, București, cimitirul Catolic; *Wilhelm* (1853-1913, București, cimitirul Protestant;) *Franz* (1855-1918, București, cimitirul Protestant).

[1944] *Restaurantul „Enescu"* – a fost inaugurat în anul 1904 de către doi foști elevi ai casei „Iordache". Erau Enescu și Andreescu care în scurt timp au impus acest stabiliment atenției clientelei, devenind renumit pentru preparatele culinare, bucătărie românească, dar mai ales pentru tarafurile care au cântat aici, cu interpreți de mare virtuozitate, dintre care Nicolae Buică, Vasile Budișteanu, Cristache Ciolac sau Grigoraș Dinicu. Localul era frecventat de oameni politici, de litere, artiști, gazetari. În funcție de vreme serviciul era asigurat în saloane sau la grădină. Timp de trei decenii a fost în atenția multora, inclusiv de peste hotare.
Vezi nota: 1945.

[1945] *Cristache CIOLAC.*
Vezi notele: 978, 2305, 2366.

[1946] *Grigore /Grigoraș DINICU* (3 aprilie 1889 – 28 martie 1949, București, cimitir Colentina, B2-13). Fiul lui Ion † 1929 și Elena Dinicu †1910. Tatăl violonist.

Studiile și permanenta preocupare pentru desăvârșirea pregătirii muzicale l-au situat în rândurile interpreților de excepție ca violonist cu un variat repertoriu.

Conducător de tarafuri care, prin modul de interpretare a repertoriului au ajuns să cucerească auditoriul din țară și străinătate. În 1935 a fost organizat un concurs de tarafuri la Arenele Romane din Parcul Carol I. Au participat formațiunile conduse de Victor Predescu, Petrică Moțoi, Ion Matache, Jean Sibiceanu ș.a. A fost declarat câștigător taraful dirijat de Grigoraș Dinicu care, prin modul de interpretare a melodiilor: *Ciocârlia, Hora lui Dobrică, Steluța, Doina Oltului*, au relevat calitățile de virtuoși interpreți. La 24 mai 1935 a avut loc un concert festiv de sărbătorire a lui Grigoraș Dinicu, având la pupitru ca dirijor pe George Georgescu.

La 5 aprilie 1992, la Radiodifuziunea Română a fost dezvelită o placă evocând pe violonistul și compozitorul Grigoraș Dinicu.

[1947] *Bariera straja* – era limita păzită a orașului, atât ziua cât și noaptea. La acest punct de control se înregistrau intrările și ieșirile oamenilor și bunurile transportate. Aceste bariere s-au tot mutat, în funcție de extinderea localității.

[1948] *Puțul cu Zale*.
Vezi nota: 194.

[1949] *Seimenii*.
Vezi notele: 73, 419, 549, 948, 1919, 2056.

[1950] Porecla „*Grămăticu*" relevă activitatea desfășurată anterior, probabil pe lângă cancelaria domnească.

[1951] *Ciocănari-Niculești* – localitate din județul Ilfov, în apropiere de Periș.

[1952] *Mocești* în trecut componentă a comunei Lipia din județul Buzău, azi formând localitatea *Mocești-Iordăcheanu* din județul Prahova, în apropiere de Urlați.

[1953] Să nu fie deranjați de cei care ar veni la conducerea mănăstirii cu anumite pretenții. Această formulă juridică era menită să asigure și în viitor privilegiile acordate de egumenul mănăstirii.

[1954] Tot o formă juridică a epocii, amintind că așa s-a stabilit înțelegerea atunci când au încheiat tranzacția, definind contractual ce primesc ambele părți.

[1955] *Al treilea logofăt* – ajutorul logofătului doi.

[1956] *Logofăt de vistierie* – cel care ținea evidența intrărilor și ieșirilor de fonduri.

[1957] *Judecăți* nesfârșite – procese tipice pentru delimitarea succesiunilor; în unele cazuri se prelungeau de la o generație la alta.

[1958] *Stolnic* – dregător din țările române care purta grija mesei domnitorului, fiind șeful bucătarilor, al pescarilor și al grădinarilor.

[1959] La 1777 Iordache Colfescu era *biv vel serdar* în Divan.

[1960] *Popeștii din județul Vlașca* – componentă a teritoriului comunei Mihăilești, județul Giurgiu, pe malul Argeșului.

[1961] *Smarald* – piatră strălucitoare (varietate de beril) de culoare verde, foarte transparentă.

[1962] *Mavrocordat* – familie a cărei reprezentanți au condus în secolul al XVIII-lea destinele țărilor române. Trimiși de Poarta Otomană, ca străini de neamul românesc, au realizat și o serie de acte reformatoare. Nicolae Mavrocordat rămâne în conștiința posterității prin ampla construcție: mănăstirea Văcărești, inclusiv cu marea și valoroasa bibliotecă, găzduită de acest așezământ, iar Constantin prin reformele de natură economică și socială formulate în ambele țări române.

Nicolae MAVROCORDAT (1680 – 3 septembrie 1730, București, înmormântat în incinta ctitoriei sale mănăstirea Văcărești), a fost numit domn la 25 decembrie 1715/5 ianuarie 1716, fiind primul domn fanariot în Țara Românească. O domnie complexă prin acțiunile austriecilor, care câștigă o parte din boierime, obligă pe domn să adopte măsuri excepționale de sancționare, expulzare și chiar ucidere. Printr-o acțiune fulgerătoare a unui detașament austriac, domnul este ridicat la 14 noiembrie 1716 din București, și dus la Sibiu unde a fost găzduit până la încheierea păcii cu otomanii. A fost perioada când țara a fost condusă de Ioan Mavrocordat. Conform tratatului de la Passarowitz Austria rămâne însă ocupantă a Olteniei până la pacea de la Belgrad din 16 septembrie 1738.

Între 1716-1722 prin preocuparea sa a fost edificat marele ansamblu monahal Văcărești ca o replică la fapta lui Constantin Brâncoveanu, ctitorul mânăstirii Hurezi. A fost târnosită la 24 septembrie 1724.

În martie 1719 a reluat conducerea țării până la 3 septembrie 1730.

Anii domniei sale au fost marcați de o temporară reducere a *haraciului* către Poartă pentru 5 ani. Analiza experienței în domeniul fiscalității a înaintașilor l-au determinat pe Nicolae Mavrocordat să reintroducă în 1723 ca dare unică – *ruptoarea* – divizată în patru părți.

[1963] Arestarea lui *Antim Ivireanu* a avut loc în 1716. A fost pornit pe drumul surghiunului spre Muntele Sinai, însă a fost ucis în preajma localității Razgrad, la sudul Dunării.

Antim IVIREANU (circa 1650, 1660, Ivir, Georgia – septembrie 1716, Razgrad, Bulgaria), de obârșie din Iviria, Caucaz, a ajuns rob la Istanbul unde s-a evidențiat prin cunoștințele dobândite, fiind un bun poliglot, gravor, tipograf, traducător, predicator. Calitățile acestuia l-au determinat pe Constantin Brâncoveanu să-l aducă în Țara Românească unde i-a încredințat realizarea, în tiparnițele de la Snagov, Râmnicu Vâlcea și București, tipăriturilor atât pentru credincioșii din țările române, cât și pentru cei ai altor neamuri aflați sub oprimarea islamică. Calitățile sale, inclusiv de bun organizator l-au propulsat ierarhic ca episcop de Râmnic și apoi ca mitropolit al Țării Românești, postură care l-a situat adeseori sfătuitor de taină al domnului în problemele de politică externă. Bun gospodar a contribuit la restaurarea ctitoriilor predecesorilor. În București a ridicat o valoroasă mănăstire cu hramul Tuturor Sfinților pe care a înzestrat-o, stabilindu-i o rânduită chivernisire a tuturor veniturilor. După uciderea lui Constantin Brâncoveanu noul domn Neculai Mavrocordat la surghiunit, fiind trimis la Muntele Sinai, însă pe drum a fost asasinat

de garda otomană. Moștenirea culturală este complexă relevând gradul de cultură a acestei personalități de la cumpăna veacurilor XVII-XVIII.

La 8 iunie 1700, Snagov, tipărirea versiunii românești a cărții „Floarea darurilor".

[1964] *Desarhierit* – îndepărtarea unui arhiereu din funcție pentru acte incompatibile cu canoanele religioase la care a subscris ca urmare a ceea ce i-a dictat propria conștiință.

[1965] *Mitra* – acoperământ pentru cap în formă sferică sau conică, bogat ornamentat cu pietre prețioase, purtat de arhierei în timpul slujbelor.

[1966] *Blestem* – în Evul Mediu dominat de credințe străvechi, eresuri, prejudecăți, blestemul a constituit o instituție juridică de temut. Nu o dată înscris în actele epocii, emise de cancelaria domnească, blestemul era formula înfricoșătoare menită să păzească respectarea unui privilegiu sau a unor drepturi de proprietate. Evenimente neplăcute sau tragice din viața celor care nesocoteau prevederile unui hrisov astfel întocmit erau interpretate ca efect al blestemului.

[1967] *Fiică de suflet* – formulă juridică de adoptare. Persoana adoptată putea moștenii bunurile mobile și imobile conform prevederilor testamentului care, astfel nu mai putea fi atacat în instanțe de pretendenții la moștenire după gradul de rudenie. Adopțiunea se realiza în prezența unor martori care, ulterior, la caz de nevoie să poată confirma că aceasta a fost voința celui dispărut. Nu o dată s-a constatat și ca formă abuzivă, folosindu-se presiuni de natură psihică asupra unor persoane cu dificultăți fizice sau morale, cărora li se dicta o anumită condiție.

[1968] *Zestre* – actul care consemna averea mobilă și imobilă pe care o aducea mireasa în noua gospodărie. Actul se încheia cu anticipație între cele două familii.

[1969] *Constantin Dinicu GOLESCU / Constantin Radovici / din Golești*.

Vezi notele: 376, 453, 831, 1953, 1978, 2014, 2071.

[1970] *Taler* – monedă de argint care a circulat și în țările române. Multe dintre aceste monede s-au păstrat în colecții numismatice sau au fost găsite întâmplător cu ocazia unor lucrări agricole, edilitare etc. Altele au fost integrate în salbele purtate ca podoabă alcătuite dintr-un șirag sau mai multe ce reuneau taleri (perforați pentru a fi înșirați), medalii, pietre prețioase și semiprețioase, mărgele ș.a.

[1971] Cuprinsul *ulucilor* – au în acest caz sensul de hotar, de întindere a proprietății marcat de gardul existent.

[1972] *Biserica Stejarul* cea veche, a fost din lemn înlocuită cu una din zid clădită în 1761. A fost afectată de cutremurul din 1838, restaurată de arhitectul Paul Gottereau în anul 1894. Se afla în zona care a fost sistematizată în anii '60 ai secolului trecut, în preajma palatului, cam pe locul unde, în prezent, se află scările de la Sala Palatului. Denumirea sugerează că din vechiul codru al Vlăsiei fusese păstrat un falnic stejar care constituia la zi caniculară loc de adăpost sub uriașa lui coroană.

[1973] *Agă* – ofițer în armata otomană; în țările române era șeful agiei, având atribuțiile prefectului poliției de mai târziu.

Vezi notele: 98, 105, 143, 453, 592, 638, 639, 748, 1294, 1329, 1667, 1679, 2041, 2228.

1974 *Învelită toată cu fier* – cu tablă, după cum văzuse prin alte locuri ale Europei.
Vezi nota: 1913.

1975 *Radu GOLESCU*.
Vezi notele: 163, 1656.

1976 *Casa Romanit* – a adăpostit Ministerul Finanțelor și alte instituții ale statului, iar în ultimii ani a devenit sediul Muzeului Colecțiilor de Artă. Amplasată la zona de joncțiune a Podului Mogoșoaiei cu ulița Târgoviștei.

1977 *Filip LENȘ* (1799, București – 1853) mare vistier, om influent în politica țării, bogătaș. La 1821 a fost trimis la Istanbul pentru a obține numirea unui domn pământean, prezentând sultanului numele a șapte mari boieri. Bogată activitate în administrația de stat. Căsătorit cu Elisabeta Balotescu Cărpineșanu.
Vezi notele: 342, 1330, 1769.

1978 *Societatea Literară de la Golești* județul Muscel, azi județul Argeș, plănuită de boierii patrioți în timpul refugiului de la Brașov și devenită realitate prin strădania lui Dinicu Golescu, a reunit cele mai avântate elemente. Înființată în 1827 din inițiativa lui Dinicu Golescu și prin preocuparea lui Ion Heliade Rădulescu, Stanciu Căpățineanu, Gheorghe Bibescu, Barbu Știrbey avea, pe bază de statut, un program iluminist care cuprindea obiective menite să contribuie la propășirea culturală a societății românești, care a atras un grup de boieri animați de idei înaintate. Societatea literară a contribuit la propășirea culturii românești prin realizarea unui învățământ de toate gradele, înființarea unui teatru național în care spectacolele să fie în limba română, încurajarea traducerilor din literatura universală. Inițiatorii au inclus în programul societății o serie de prevederi de natură reformatoare în plan politic. Un prim pas l-a constituit înființarea din anul 1828 a primelor școli sătești.
La reuniunile din casele Goleștilor din București au fost dezbătute atât realizări originale, cât și traduceri din literatura universală.

1979 *Nicolae VĂCĂRESCU* (circa 1784 – circa 1825 sau 1828), fiul lui Enăchiță Văcărescu și al Domniței, fiica lui Nicolae Vodă Caragea; frate vitreg cu Alecu Văcărescu. A avut și el preocupări literare, poeziile lui au fost publicate postum în 1860, ediție incompletă. Poet realizator de versuri omagiale, satirice.

1980 *Grigore BĂLEANU* (? -1842), mare ban, fost mare vornic, la 1831 a fost unul dintre redactorii Regulamentului Organic în anii 1830-1831 împreună cu Gheorghe Filipescu, iar în 1836 președinte al Înaltului Divan, adică al Consiliului de Miniștri. Căsătorit cu Maria Brâncoveanu (? -1837).
Vezi notele: 995, 1459, 1520, 1597, 1658.

1981 *Emanuil (Manolache) Gr. BĂLEANU* (1793-1862, înmormântat la Bolintin Deal), fiul marelui ban Grigore Băleanu și al Mariei Brâncoveanu. Om politic, deputat în Obșteasca Adunare. A făcut parte din Divanul Domnesc, participând la

redactarea noilor legislații. În 1831, mare vornic, a comandat oștirea Țării Românești. Cu Ion Câmpineanu a format opoziția față de domnitorul Alexandru Ghica de la 1834 și până în 1837. În 1842 era candidat la domnie, în 1843 secretar de stat. A avut contribuții la elaborarea documentelor de înlăturare a regimului vamal dintre Țara Românească și Moldova; a elaborat legea pentru dezrobirea țiganilor. După abdicarea lui Gheorghe Bibescu, boierii au ales o căimăcămie formată din Teodor Văcărescu, Emanoil Băleanu și mitropolitul Neofit. Măsurile luate contra elementelor revoluționare au impus îndepărtarea celor trei caimacami. În timpul revoluției de la 1848 s-a aflat în rândurile opoziției. A fost membru al căimăcămiei constituită de boieri după retragerea membrilor Guvernului Provizoriu la Târgoviște, la 28-29 iunie. la 1850 șef al departamentului Din Lăuntru, președinte al Înaltului Divan, caimacam după abdicarea lui Barbu Știrbei. Peste ani, a fost din nou caimacam al Țării Românești în timpul evenimentelor care au precedat Unirea Principatelor, împreună cu I. Manu în 1858-1859, candidat la domnie în 1859. Căsătorit cu Elena (Sultana) Bălăceanu (1820-1865).

Vezi notele: 1920, 2017, 2338.

1982 *Constantin CÂMPINEANU*.

Vezi nota: 1835.

1983 *Ioan /Ion / CÂMPINEANU* (1798 – iunie 1863, București, cimitirul Bellu, figura 27, locul 4), fiul stolnicului Scarlat Câmpineanu și al Ruxandrei Cândescu, frate cu Constantin Câmpineanu. Om politic, s-a dedicat carierei militare și politice, orator, apărător al drepturilor naționale în Adunarea Obștească de la 1834, deputat, militant pentru reformele care să metamorfozeze societatea românească, facilitând Unirea și Independența. La reînființarea armatei în Țara Românească a devenit ofițer, ajungând până la gradul de colonel. S-a implicat atât în viața politică, cât și în cea culturală, alăturându-se lui Dinicu Golescu, Ioan Heliade Rădulescu la constituirea Societății Literare. La inițiativa Rusiei de a se introduce în Regulamentul Organic articole adiționale el s-a opus în calitate de membru al Obșteștii Adunări. Sub presiunea Porții Otomane Obșteasca Adunare a Țării Românești, la 10 mai 1838, a votat articolul adițional care prevedea obligativitatea ca orice modificare în legislația țării să fie aprobată de puterea suzerană și cea protectoare. A fost unul din inițiatorii și fondatorii Societății Filarmonice înființată la 1835. Exilat, în anul 1840 a călătorit în Franța și în Anglia, la încercarea de a se reîntoarce în țară a fost arestat de guvernul austriac și predat autorităților române, ulterior închis la Mărgineni și la Plumbuita. Eliberat la 1841. Conducător al Societății Filarmonice. Candidat la domnie în 1842. În timpul revoluției de la 1848 a fost ales membru al Guvernului Provizoriu. Membru în guvernul provizoriu de la 1848, apoi ministru în timpul căimăcămiei. de finanțe, în perioada 25 septembrie 1848 – 1 mai 1849. Căsătorit cu Ecaterina Dudescu.

Vezi notele: 454, 1027, 1779.

1984 *Hilarion, episcopul Argeșului*.

Vezi notele: 453, 548, 598, 1837, 1969.

1985 Ioan Răducan VOINESCU, zis Voinescu I (? – 1866, București, cimitirul

Bellu, figura 27, locul 42), Studiile la Odessa, dedicându-se carierei militare. Colonel la 1846, participant la revoluție, ministru, exilat la Paris,prefect de poliție după septembrie 1848, consilier de stat în 1864. Traducător în limba franceză a unui volum din poeziile lui Vasile Alecsandri.

[1986] *Gianni*.

[1987] *Casino* – aici cu sens de *casină*, loc de reuniune pentru oameni cu preocupări asemănătoare. Astăzi termenul a evoluat, cazinou fiind numite localuri publice, în special în stațiuni climaterice sau balneare, care au în componență restaurante, săli de jocuri de noroc, de dans, de spectacole.

[1988] *Gramatica românească* – editată la Sibiu în 1828, *Reguli sau gramatica poeziei*, traducere din 1831, *Prescurtare de gramatică limbei românο-italiene,* 1841.

[1989] *Alphonse-Marie-Louis de Prat de LAMARTINE* (1790-1869), scriitor, poet și om politic francez, diplomat, participant la Revoluția de la 1848, ministru de externe în guvernul provizoriu.

[1990] *Nicolas BOILLEAU-Despréaux* (1636-1711), scriitor și critic literar francez, teoretician al clasicismului.

[1991] *Aparițiile editoriale* – erau anunțate înainte de tragerea tirajului, făcându-se înscrieri cu plata anticipată a numărului de exemplare dorite. Se asigura pe această cale o ediție în raport cu cererea.

[1992] *Ion /Ioan /D. GHICA*.
Vezi nota: 65.

[1993] *Florian AARON* (21 ianuarie 1805, Rod, comuna Tilișca, județul Sibiu – 12 iulie 1887, București, cimitirul Bellu, figura 28, locul 28). Studii la Sibiu, Blaj, Pesta. La 1826 a fost chemat de Constantin Golescu în Țara Românească. Carieră didactică practicată la școala de la Golești, la colegiul din Craiova, din 1836 la colegiul „Sf. Sava" din București. A participat la evenimentele de la 1848; trecând în Transilvania a desfășurat activitate redacțională la Sibiu la „Telegraful Român" și la Viena între 1853-1856 la „Foaia legilor imperiale". După revenirea în România în 1860 a fost redactor la „România", „Museul Național". A avut o prestigioasă carieră universitară la București la Facultatea de Litere și Filozofie. Ca istoric a acordat atenție deosebită istoriei naționale și, predilect, faptelor lui Mihai Viteazul. In anul 1835 a publicat manualul *O idee repede de istoria Principatului Țării Românești*, carte care pune bazele didactice ale literaturii istorice naționale. A realizat o primă periodizare a istoriei românilor. A acordat o atenție deosebită științelor auxiliare ale istoriei (genealogia, heraldica, numismatica, epigrafia, diplomatica și sfragistica). Publicist.

[1994] *Școala de la Golești* astăzi în județul Argeș.

[1995] *Flautistul Dinicu* – era un înaintaș al celebrului Grigoraș Dinicu.

[1996] *Batalionul sacru*.
Vezi notele: 513, 574.

[1997] *Armata pământeană* – a fost înființată conform prevederilor Regulamentului Organic, modul de organizare și de desfășurare a activității fiind inclus în *Regulamentul Ostășesc* elaborat ca o anexă la Regulamentul Organic.

[1998] *Epitropi* – administratori desemnați prin testament sau hotărâre judecătorească ai unui bun sau ai unei averi.

[1999] *Pavel Dimitrievici KISELEFF*.
Vezi notele: 294, 355, 836, 897, 976, 1037.

[2000] *Sfatul Administrativ* – a funcționat în conformitate cu prevederile Regulamentului Organic, compus din capii departamentelor (miniștri) de Interne – marele vornic – ca prezident, de finanțe – marele vistier –, secretarul de stat – marele postelnic. Această instituție a funcționat între anii 1831-1848. Sfatul Administrativ Extraordinar includea pe toți miniștri, se ocupa de chestiuni speciale, la ordinea zilei, și era prezidat, la nevoie, de către domn.

[2001] *Miliția pământeană* – cuprindea armata nepermanentă sau de rezervă, incluzând și unele corpuri speciale de armată.

[2002] *Schimnic* – călugăr care duce o viață retrasă în condiții aspre, impunându-și privațiuni. Asemenea regim îl îndepărtează de viața colectivă (de obște) din mănăstire, ajungând să-și încropească câte o modestă locuință, având pe lângă el câte un tânăr novice căruia, în decurs de ani îi va transmite cunoștințele teologice dar și cele de viață.

[2003] *Mănăstirea Căldărușani* județul Ilfov este încadrată de apele lacului omonim. Mica peninsulă cu o vegetație bogată conferă condiții de viață monahală.

Ctitoria lui Matei Basarab a fost târnosită la 20 octombrie 1638, cu intervenții de renovare la 1775, de reparații, inclusiv a picturii în 1817, de radicale restaurări în anii 1908-1915 prin preocuparea lui Ghenadie Petrescu, cu o nouă pictură realizată de Dimitrie Belizarie. Cutremurul din 1940 a afectat-o impunând noi lucrări de consolidare, de repictare realizată de Musceleanu. Hramul bisericii este Sf. Mare Mucenic Dimitrie (26 octombrie). Ansamblului prin zidul de incintă i-a fost conferită calitatea de așezământ fortificat.

În afara acestei incinte se află biserica cimitirului, ctitorie de la sfârșitul veacului al XVIII-lea.

Biserica Cocioc a fost edificată la 1825, pe vatra unui edificiu de lemn ridicat anterior. Aici a funcționat un timp tipografia în cadrul căreia au fost tipărite o serie de lucrări liturgice. Cu timpul, atât tipografia, cât și biserica au căzut în ruină.

În 1845 un mare incendiu a provocat mari distrugeri în ansamblul monahal.

Ample lucrări de restaurare au fost declanșate în 1952, desfășurându-se până în 1960.

Un valoros muzeu, incluzând și lucrări realizate de Nicolae Grigorescu, Sava Henția, a fost amenajat în incinta ansamblului.

Vezi notele: 605, 1652, 2370.

[2004] *Corp de gardă al Palatului* – în evoluția ansamblului a ajuns în pavilionul din zona nordică, pe locul unde se află astăzi aripa care găzduiește Muzeul de Artă și Filarmonica, sala mică.

[2005] *Emil VÂRTOSU* (21 octombrie 1902, Galați – 3 ianuarie1977, București), studii secundare la Galați, la București Facultatea de litere și filozofie, promoția 1925, concomitent și Școala superioară de arhivistică terminată în 1926, specializare la Paris, doctor în istorie 1941, specialist în științele auxiliare, carieră universitară, publicist.

Profesor la Școala de Arhivistică, cercetător al tezaurului arhivistic, publicist.

[2006] *Secția inginerească* – nucleul care a generat în timp Ministerul Lucrărilor Publice.

[2007] *Sluger* – dregător însărcinat cu aprovizionarea curții domnești și al armatei.

Vezi notele: 283, 323, 344, 384, 1029, 1090.

[2008] *Presudstvia Comitetului Carantinelor* – Conducerea Comitetului Carantinelor. Regulamentul organic, în capitolul IV prevedea că pentru păzirea Valahiei de biciul năprasnic (ciuma), să se așeze pe marginea „de-a stânga Dunării un cordon de sănătate nestrămutat, alcătuit din trei carantine mari și patru carantine de al doilea rang, patru carantine mici. Acestea aveau serviciile asigurate de personalul administrativ și de un medic. Paza era asigurată de milițiile pe uscat și de 18 caiace înarmate pe apă.

Vezi notele: 1570, 1571.

[2009] *Dorobanți* – soldați făcând de caraulă, care asigurau paza localului, a patrimoniului tezaurizat.

Vezi nota: 284.

[2010] *Rândași* – slujitori care îngrijau de curățenia localului.

Vezi notele: 206, 267, 1182.

[2011] Alexandru D. GHICA (1796-1862, Neapole, Italia, înmormântat la mănăstirea Pantelimon, osemintele azi ?). Ban al Olteniei, mare spătar, comandant al milițiilor de la 1828, apreciat de P. Kiseleff, este susținut de acesta pentru a ajunge domn al Țării Românești la 1834, primul domn regulamentar din Țara Românească (aprilie 1834 – 7 octombrie 1842); domnia i-a fost permanent supravegheată de Rückmann, consulul Rusiei la București, care își aroga calitatea de arbitru în toate problemele ivite pe parcursul anilor de domnie. A fost generată o atmosferă încordată care a avut repercusiuni în relațiile domnie – Adunarea Obștească, conducerea bisericii și chiar cu Rusia care s-a implicat, contribuind la înlăturarea lui de la tron. Un episod hotărâtor care a condus la înlăturarea sa a fost complotul de la Brăila în care era implicat chiar și consulul Rusiei de la Galați. În anii de domnie a acordat o atenție deosebită învățământului, teatrului, organizării armatei, dezrobirii țăranilor. La înlăturarea de la domnie s-a retras la Viena unde a trăit până în 1853 când a revenit în țară. Peste ani, în momentele premergătoare Unirii, a fost desemnat caimacam (4 iulie 1856 – octombrie 1858). A favorizat partida națională. Ulterior a părăsit țara.

[2012] *Alexandrina GHICA* născută *Maria Catargi*, nepoata domnului, soția lui Alexandru??? SAU: *Alexandrina Panaiot Gr. GHICA* născută *Șt Hagi Moscu* (1826-1908, București, cimitirul Bellu, figura 12, locul 9).

2013 *Alexandru D. GHICA.*
Vezi notele: 855, 2011.

2014 *Vilacros. Xavier VILLACROSSE.*
Vezi notele: 786, 831, 1024.

2015 *Maimar Paşa, arhitectul Curţii* – arhitectul şef care avea atribuţia de a verifica atât proiectul dacă corespundea temei enunţate, dacă calculele erau în concordanţă cu preţul pieţii, dacă contractantul prezenta garanţia unei bune şi la timp realizări a lucrărilor, iar pe parcursul efectuării lucrărilor să acorde atenţie tuturor etapelor de realizare care să asigure o bună dăinuire în timp a celor întreprinse. La finalizare propunea numele unor persoane competente care să participe la recepţia lucrărilor întreprinse, acceptând sau respingând, acordând termene pentru remedieri. Prin prestanţa poziţiei sale Maimar Paşa putea impune celor implicaţi în realizarea respectivelor lucrări adjudecate respectul pentru clauzele contractate.

2016 *Matache Iliad* pitar, antreprenor al lucrărilor executate la casa lui Dinicu Golescu pentru a deveni reşedinţă domnească.

2017 *Geamurile cele proaste* – presupunem că este vorba de producţie, locală a manufacturilor definite ca „glăjării", sticla fiind vălurită.

2018 *Principesei Edgar MAVROCORDAT Irina născută Blaramberg* (1864-1955), soţia lui *Edgar Alexandru MAVROCORDAT* (1857-1934), om politic, ministru (înmormântaţi în Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 25, locul 12).

2019 *Împărăteasa Josefina. Josephine Marie Josèphe Tascher de La Pagerie* (1763-1814) soţia vicontelui de Beauharnais, din 1796 soţia generalului Bonaparte, împărăteasă a Franţei în anii 1804-1809.

2020 *Ţarul Nicolae. Nicolae I ROMANOV* (1825-1855) ţar autocrat care a înăsprit exploatarea iobagilor, oprimator care a înăbuşit răscoalele din Rusia şi fostul teritoriu al Poloniei, implicat nemijlocit în înăbuşirea revoluţiilor din Europa din 1848-1849. A fost preocupat de pătrunderea Rusiei în Orient. Finalul vieţii s-a petrecut în anii desfăşurării războiului Crimeei.

2021 *Nemţeşte* – europeneşte totalmente deosebită de costumaţia orientală, omniprezentă în anii domniilor fanariote.

2022 *Atlas alb, atlaz* – ţesătură folosită pentru căptuşirea costumelor, a plăpumilor, având o faţă lucioasă, în acest caz de culoare albă.

2023 *Pafta* – agrafă din argint de mari proporţii servind de încheietoare a unei hlamide, mantale. Placa care acoperă agrafa este frumos decorată.
În acest caz este deosebit de semnificativ gestul ostentativ de a se afişa cu trecutul unui înaintaş asasinat la mazilire ca incomod pentru Poarta Otomană.

2024 *Rubin* – varietate de corindon foarte dur, de culoare roşie, piatră preţioasă folosită la confecţionarea bijuteriilor.

2025 *Briliant* – piatră preţioasă, diamant şlefuit în dublă piramidă, folosit la confecţionarea bijuteriilor.
Vezi notele: 1977, 2038.

[2026] *Harun-al-Rașid* (766-809) – calif al Bagdadului în perioada 786-809, din dinastia Abhasizilor. A întreținut relații cu Carol cel Mare. A luptat împotriva imperiului Bizantin. Pentru a cunoaște situația reală din țara sa a căutat să se informeze direct, fiind prezent, în travesti, în cele mai diferite locuri, discutând cu oameni cu diverse ocupații și de diverse stări sociale. Pe această cale, ulterior, putea să ia cele mai adecvate măsuri spre binele poporului.

[2027] *Profirița /Pulcheria / GHICA* (1800-1870), fiica din a treia căsătorie a lui Dimitrie Ghica cu fiica lui Razu. Soră bună cu Alexandru Ghica. A fost căsătorită cu Nicolae Mavros, apoi cu *Vladimir de Blaremberg* (1811-1846). Acesta a venit în Țara Românească în 1828, făcând parte din efectivele armatei ruse de ocupație. Rămas, s-a integrat în rândurile tinerei armate a Țării Românești. Ulterior a fost director al serviciului de inginerie, vornic al închisorilor și logofăt al credinței. În 1842 a publicat un Anuar Oficial al Țării Românești.

[2028] *Louis Antoine de GRAMONT* (1795, Elberfeld – 1852). A făcut parte dintr-o familie de nobili francezi refugiați în timpul revoluției franceze. A făcut parte din armata rusă, participând la acțiunile din anii 1828-1829 ca aghiotant al generalului Kiseleff. Venit în Țara Românească, s-a căsătorit cu fiica lui Scuffa. În 1834 a intrat în rândurile armatei Țării Românești cu gradul de colonel. A fost aghiotant domnesc în timpul lui Alexandru D. Ghica, Gh. Bibescu și Barbu Știrbey. În 1851 a fost mare logofăt.

[2029] *Anatol DEMIDOV* prinț rus; a făcut un voiaj în răsăritul Europei, publicându-și impresiile în cartea *Voyage dans la Russie meridionale et la Crimée par le Hongarie, la Valachie et la Moldave*, publicată la Paris în 1840. A vizitat orașul București în 1837.

[2030] *Denis Auguste Marie RAFET* (martie 1804-1860), pictor și grafician francez care, însoțindu-l pe prințul Demidov într-o vizită pe teritoriul românesc, a realizat numeroase și valoroase desene ce au surprins oameni ai locului și peisaje românești și care au devenit valoroase ilustrații, făcând cunoscute Europei locurile parcurse prin tipurile umane, costumele, peisaje și monumente întâlnite.

[2031] *Franz /Ferenc / LISZT* (1811, Reiding, Ungaria – 1886, Beyreuth), pianist, compozitor și pedagog maghiar. Reprezentant al romantismului cu contribuții în domeniu armoniei. În cadrul călătoriilor sale a trecut prin Iași în drum spre Odessa. La 5 ianuarie 1847 a dat un concert în casa lui Alecu Balș. A avut prilejul să-l audă pe Barbu Lăutaru care l-a inspirat pentru compunerea Rapsodiei Române, redescoperită la Weimar în secolul XX de diplomatul și publicistul Octavian Beu.

Octavian BEU (9 iulie 1893, Orlat, județul Sibiu – 2 ianuarie 1964, Sibiu). Fiul unui medic. Doctor în Științe de stat, Budapesta, licența în drept la Cluj în 1920. Diplomat cu activitate în cadrul Direcțiunii Afacerilor Politice – Secția de studii din cadrul Ministerului Afacerilor Străine (1920-1941) având funcția de director adjunct cu gradul de Consilier de Ambasadă. A fost o prezență activă la Roma, Istanbul, Rio de Janeiro, Viena, Praga În perioada activității la Viena s-a preocupat și de identificarea surselor iconografice referitoare la Horia, material care i-a folosit la elaborarea volumului și expoziției dedicată acestui martir al neamului românesc.

[2032] *Baronul Vecsera.*

[2033] *Eroina de la Meyerling.*

[2034] *Bibică Rosetti. Ioan ROSETTI* (1750-1840) din ramura familiei lui Antonie Vodă; spătar, secretar domnesc.

[2035] *Organtin, organdin, organdi* – țesătură din bumbac sau din in subțire, transparentă și foarte apretată din care se confecționau și perdele.

[2036] *Verdură* – aici cu sensul de ghirlandă de verdeață.

[2037] *Prințul Milan* (? -1901), fiul lui Miloș II Obrenovici și al Mariei C. Catargiu, rege al Serbiei din 1882 până la abdicarea din 22 februarie 1889. Căsătorit cu Natalia Keşco în anul 1875.

[2038] *Berleantul* – briliantul.

[2039] *Părinte* – formă prin care se sugera rolul de protector al poporului pe care-l avea sau îl enunța propagandistic domnul.

[2040] *Adolphe Etienne BILLECOCQ* (1880-1874), consul general francez la București între 1839-1846. S-a interesat de istoria, modul de viață, felul de a fi al românilor, publicând în presa timpului articole prin care atrăgea atenția cititorilor asupra acestui popor. Pentru a ilustra lucrările sale a recurs la colaboratori. Astfel cu Michel Bouquet și cu Charles Doussault a realizat *Album Moldo Valaque.* A mai scris: *Le notre prigioni*, Paris, 1849-1850 (2 volume); *Le principate de Valachie sour le Hospodar Bibesco*, Bruxelles, 1847 (semnată cu inițiale).

[2041] *Dașkof, Daschkoff*, secretar de stat rus care, la izbucnirea conflictului ruso-otoman din 1828 a fost trimis în țările române pentru a întreprinde reformele care urmau să genereze o nouă formă de organizare. *Regulamentul Organic* era preconizat încă prin tratatul de la Akerman din 1826. Daschkoff a fost prezident al comisiei de la Petersburg compusă din Mihai Sturdza, logofătul Alexandru Vilara, aga Gheoghe Asachi și reprezentantul Rusiei numit pentru a face o serie de modificări la Regulamentele Organice. Acestea au fost finalizate la sfârșitul anului 1830 sub supravegherea lui Kiseleff.

[2042] *Firman de scoatere* – ordin emis de sultan prin care se trecea la mazilirea domnului.

[2043] *Adjutant* – ofițer atașat unui comandant, îndeplinind atribuții similare unui secretar, uneori desemna și pe ofițerii de stat major. În acest caz este vorba de ofițerii atașați pe lângă domn.

[2044] *Ștabofițeri* – comandanți.

[2045] *Profirița BLAREMBERG* sora lui Vodă Alexandru Ghica, căsătorită întâi cu generalul Nicolae Mavros, apoi cu colonelul Vladimir de Blaremberg.

[2046] *Maria /Marițica / VĂCĂRESCU* (? -1859), căsătorită cu marele spătar *Costache Ghica* (1797-1850), frate cu Grigore și Alexandru, candidat la domnie în 1842. Ulterior Maria s-a recăsătorit cu domnul Gheorghe Bibescu.

[2047] *ELISA*. Eliza, fiica lui Grigore Suțu și al Sevastei Dudescu. Eliza a fost căsătorită cu Scarlat Ghica (1812 - 1875), fiul lui Grigore IV Ghica vv. și al Mariei Hangerly.

[2048] *Odicoloane* – apă de colonie.

[2049] *Bumbacuri aprinse* – fâșii de bumbac impregnate cu substanțe volatile care se degajau la aprindere conferind spațiului o anumită mireasmă.

[2050] *Caretă*.
Vezi notele: 155, 216, 1180, 1241, 2277, 2338.

[2051] *Cai de poștă* – în secolul XVIII domnul Ipsilanti luase măsurile care să asigure un transport eficient al oamenilor și bunurilor pe drumurile publice. Pe această cale se asigurau, din loc în loc, cai de schimb odihniți și pregătiți pentru drum (cai de olac). În aceste locuri erau asigurate și alte servicii ca hrană și adăpost pentru călători și pentru bunurile transportate. Locurile de păscut pentru caii de poștă se numea ceair, denumire moștenită de unele cartiere din diverse localități. Cartierul estic al orașului Pitești, situat în zona de luncă a râului Argeș poartă denumirea de „Ceair".

[2052] *Constantin CORNESCU*.
Vezi notele: 635, 1518.

[2053] La acea dată încă nu fusese deschis drumul pe valea Prahovei, încât la Brașov se putea ajunge pe valea Dâmboviței, Rucăr, pasul Giuvala, Bran sau pe valea Teleajenului, pasul Tabla Buții. Prima variantă era, în acest caz, mai sigură.

[2054] *Gheorghe D. BIBESCU*.
Vezi notele: 389, 1039, 1666.

[2055] *Țeremonie* – referitor la manifestările oficiale ca de pildă primiri de consuli, recepții, decorări etc.

[2056] *Piața Bibescu Vodă*. De fapt este vorba de zona caselor Brâncovenilor care au existat până la sfârșitul secolului XIX când au fost demolate. O ultimă relicvă, amintind de existența acestor case, a fost crucea lui Papa Brâncoveanu, cel ucis în timpul răscoalei seimenilor. Piața Bibescu, amenajată în timpul domniei lui Gheorghe Bibescu, a fost o piață pentru desfacerea legumelor și fructelor, situată pe malul drept al Dâmboviței.

[2057] *Portul lui Mihai Viteazul* – costumul cu care a fost imortalizat de artiștii plastici din secolele XVI-XVII unificatorul Țării Românești. El era reprezentat cu mantie și cucă, precum a intrat în Alba Iulia la 1 noiembrie 1599.

[2058] *Cișmeaua lui Mavrogheni* – a fost realizată în 1787 „pe drumul cel vechi, la Podul Mogoșoaei", ruinată la 1815. Ca o amintire la colțul gardului împrejmuitor al școlii din str. Monetăriei este o cișmea cu un mic bazin lăsată însă în părăsire.
Vezi nota: 246.

[2059] Mitropolitul țării, *Neofit*, mitropolit al Ungrovlahiei de la 29 iunie 1840

la 1849. Om cu vaste cunoștințe, integrat și în probleme politice, a manifestat o atitudine ostilă față de domnitorul Gheorghe Bibescu. În timpul revoluției de la 1848 a fost președintele Guvernului Provizoriu de care însă s-a dezis, demascându-se ostil revoluției. La 6 septembrie, sub presiunea maselor, a afurisit Regulamentul Organic, făcându-se astfel indezirabil. A demisionat la 27 iulie 1849.

[2060] *Ulanii* – inițial ostași cavaleriști din trupele mongolo-tătare, denumire preluată de ostașii din cavaleria ușoară din țările române, Rusia, Germani, Austro-Ungaria.

[2061] *Echipaje* – trăsură de lux trasă de o pereche de cai sau mai mulți. Vizitiii purtau echipament de gală.

[2062] La 11 iunie 1848, pe la orele 22, după ce Gheorghe Bibescu văzuse manifestațiile făcute de bucureșteni și constatase că armata nu era dispusă să tragă în demonstranți la cerere, a acceptat să formeze un guvern provizoriu a cărei listă era pregătită de către revoluționari. La 13 iunie a abdicat de la tron, pentru a nu fi răspunzător de reacțiile Rusiei și ale Imperiului Otoman.

[2063] *Ștefan GOLESCU* (1809, Câmpulung , județul Muscel azi Argeș – 8 septembrie 1874, Nancy, Franța). A ales cariera militară. A fost om politic, revoluționar la 1848, exilat până în 1857, ministru, prim ministru.

[2064] *Cristian TELL* (1807 sau 1808, Brașov – 24 februarie 1884, București, cimitirul Bellu, figura 17, locul 18). Elev ai lui Gheorghe Lazăr și Ioan Heliade Rădulescu. Participant la acțiunile militare ale anilor 1828-1829. Intrat în armata Țării Românești de la reînființarea ei în 1830, a fost promovat până la gradul de general. Revoluționar la 1848, exilat în Imperiul Otoman, a revenit în țară la 1857, devenind deputat în Adunarea Ad-hoc; om politic,locotenent domnesc, ministru. Soție Tarsița, la naștere Ștefănescu (1819 – 1902).
Vezi notele: 2071, 2186.

[2065] *Gheorghe MAGHERU* (1804, Craiova, județul Dolj – 25 aprilie 1875), carieră militară și în magistratură, administrație. Participant la revoluția de la 1848, a fost însărcinat cu formarea, instruirea și comanda pandurilor reuniți în tabăra de la Râmnicu Vâlcea. Exilat, a desfășurat activități pentru pregătirea Unirii principatelor.

[2066] *George/ Gheorghe / SCURTU*, negustor, membru al Guvernului Vremelnicesc și al celui Provizoriu, nu s-a bucurat până în prezent de o analiză critică a rolului avut în aceste evenimente. Din lectura documentelor emanate de la acest for se constată participarea s-a la adoptarea actelor reformatoare. Semnează după președintele guvernului decretele nr. 1, 2, 3, 4, 7, 15, 17, 18. Probabil au existat puncte de vedere care l-au determinat, la 19 iunie 1848, să-și prezinte demisia, motivând gestul prin reclamarea sa de activitățile negustorești. Pe anexă rezoluția lui C.A. Rosetti: se primește. Însă la 21 iunie 1848 în proclamația către săteni este menționat ca ministru. La fel îl menționează la 3 iulie 1848 corespondența din „Naționalul”.

La 10 ianuarie 1849, Comisia de cercetare a faptelor revoluționarilor, la cererea

generalului rus Luders își propune să întocmească liste de toți cei care au fost în funcții civile și militare în timpul revoluției. Este menționat și Scurtu mădular al Guvernului Provizoriu.

[2067] *Nicolae BĂLCESCU* (1818, București – 16 noiembrie 1852, Palermo, Italia), studii la București și Paris, carieră militară întreruptă, implicat în complotul politic pentru Unirea Principatelor, este închis. După eliberare pleacă la studii în Franța, desfășurând o prodigioasă activitate pentru descoperirea izvoarelor referitoare la istoria românilor precum și pentru pregătirea revoluției. Participant activ la revoluția din Țara Românească, ideolog al acestei acțiuni, preconizând reforme radicale care să răspundă cerințelor legitime ale maselor asuprite. Secretar al Guvernului Provizoriu. După evenimentele din septembrie 1848 a trecut în Transilvania, apoi în exil în apusul Europei, acționând pentru ducerea pe mai departe a idealurilor de luptă. Până în ultimele clipe ale vieții a continuat studiul istoriei, elaborând valoroase lucrări de istorie politică, economică, militară și culturală a românilor.
Vezi notele: 478, 494, 937, 1117, 1123, 1771, 1878, 1915, 1931, 1939.

[2068] *Alexandru Gh. GOLESCU /Arăpilă/* (1818 sau 1819-1881, osemintele transferate la Golești), fiul lui Iordache /George/ Golescu și al Marioarei Bălăceanu. A făcut studiile de inginerie la București și Paris, revenit în țară a fost secretar al Guvernului Provizoriu, la 1848, apoi reprezentantul țării la Paris. Ministru în timpul domniilor lui Alexandru Ioan I Cuza și Carol I, apoi prim ministru. Publicist, printre altele, a publicat, în 1856, un studiu referitor la abolirea servajului în Principate. A fost căsătorit cu Ecaterina /Catinca / Vlădoianu, decedată 1925, înmormântată în cimitirul Bellu, figura 57, locul 32.

[2069] *Ioan ODOBESCU* (1793, București – 1857, București, biserica Icoanei), militar de carieră încadrat din 1821 în armata rusă. Sublocotenent în 1819, participant la evenimentele militare din anii 1828-1829, încadrat în 1834 în noua armată română. A fost adjutant al domnului Alexandru Ghica. În 1839 a fost avansat colonel. În 1842 a fost promovat ca ajutor al șefului oștirii, iar în 1844 a fost înaintat spătar, șef al oștirii. La 19 iunie 1848 i-a arestat pe membrii Guvernului Provizoriu și s-a declarat ministru de război. Arestat la prompta intervenție a maselor, a fost judecat și condamnat, însă nu i s-a aplicat sancțiunea și a fost eliberat. A demisionat din armată, plecând la Paris. A fost degradat, iar când a dorit să revină în țară i-a fost refuzată primirea. Intervenția otomană i-a facilitat reîntoarcerea și la 28 septembrie 1848 a fost reprimit în armată, căpătând demnitățile anterioare. A fost ministru.

[2070] *Guvernul provizoriu* – nu a fost vorba de tot Guvernul Provizoriu, ci numai de cei care se găseau în acel moment în palat. Erau prezenți: Ion Heliade Rădulescu, Gheorghe Magheru, Ștefan Golescu și Cristian Tell. Magheru și Ștefan Golescu au reușit să se baricadeze într-o cameră alăturată. Cei liberi au putut să acționeze, la aflarea actului de trădare al ofițerilor, luând operativ măsurile care să ducă la eliberarea celor arestați, mobilizând masele la palat. Prin intervenția lor promptă au reușit să răstoarne jocul trădătorilor, aceștia, la rândul lor, au fost arestați pentru actul infam comis.

[2071] *Nicolae GOLESCU.*
Vezi notele: 397, 458.

2072 Colonelul *Ioan SOLOMON*.
Vezi notele: 1576, 2074.

2073 *Strada Palatului* desființată prin sistematizarea zonei în anii ’60 ai secolului XX.

2074 Și acest episod este redat deformat, știut fiind, din documente, cum au acționat cei care au venit să-i ajute pe cei din palat. În scurt timp, din mers, oamenii s-au înarmat și au procurat materiale cu care au improvizat o rețea de baricade în jurul palatului, retrăgându-se în adăpostul lor când primii asediatori au căzut loviți de gloanțele oștirii comandată de colonelul Solomon.

2075 *Grigore Șt. LĂCUSTEANU*.
Vezi notele: 354, 1831, 2075, 2207, 2208.

2076 *Curtea Marțială* – instanță judecătorească, tribunal militar care judecă după legi militare, atât în timp de război, cât și în situații excepționale.

2077 *Nicolae PLEȘOIANU* (1805, Craiova, județul Dolj – 28 ianuarie 1859, Hyères, Franța). Militar de carieră încadrat în armata română din 1831. În 1848 era căpitan, participant la organizarea adunării de la Izlaz din 9/21 iunie 1848. A fost ministru în primul guvern provizoriu; avansat la gradul de maior și apoi de colonel. După înfrângerea revoluției a fugit în Transilvania, iar de aici a plecat în exil. S-a reîntors în 1857, participând la pregătirea Unirii Principatelor.

2078 *Emanoil Gr. BĂLEANU*.
Vezi notele: 1920, 1981, 2338, 2399.

2079 *Tudor Văcărescu. Teodor VĂCĂRESCU, zis Furtună* (1774-1853, variante: 1775-1851; 1778-1853, înmormântat în cimitirul mănăstirii Cernica). Fiul lui Constantin Văcărescu și al Anicăi Crețulescu. Candidat la domnie în 1842, mare ban în 1843 și caimacam în 1848. Mare vornic al dreptății. Căsătorit cu Maria, fiica banului Constantin Ghica.
Vezi notele: 1920, 1981.

2080 *Soliman Pașa* – comisar special trimis de Poarta Otomană în Țara Românească, a fost primit la Giurgiu și București de o delegație revoluționară română într-un mod care l-a determinat să nu acționeze contra revoluției, recunoscând deci starea de fapt. A impus însă formarea unei locotenențe domnești.

2081 Aluzie la modul cum s-au desfășurat tratativele și la înțelegerile stabilite cu reprezentanții Porții Otomane. Totul a decurs în bună înțelegere, ca apoi totul să se năruie la cererea expresă a Rusiei ca revoluția să fie înăbușită.

2082 *Fuad Efendi*.
Vezi notele: 1465, 1526.

2083 La încăierarea din 13 septembrie 1848 au participat însă și infanteriștii din subordinea maiorului Radu I. GOLESCU (8 martie 1814, Câmpulung, județul Muscel, azi Argeș /variantă 1817/-1877, Dracea, județul Teleorman), cunoscut sub porecla Cătană, militar de carieră, care, la 1848, a fost arestat de otomani și trimis 3

ani la Brussa. În 1853 a emigrat în Franța. În 1856 a revenit în țară, fiind reintegrat în armată. Era frate cu Alexandru I. Golescu. A nu se confunda cu Radu Golescu, fiul lui Dinicu Golescu.

2084 *Războiul Crimeei* din anii 1854-1856 a dus la înfrângerea Rusiei, prin căderea Sevastopolului, fapt care a oferit prilejul ca la Congresul de la Paris să i se ia dreptul de protectorat asupra Principatelor, de care uzase până atunci. Restituirea părții de sud a teritoriului dintre Prut și Nistru luat Moldovei la 1812 precum și dreptul ca Principatele să se pronunțe asupra sorții lor prin Adunările Ad-hoc sunt rezultate esențiale favorabile țărilor române care au deschis drumul spre Unire.

Vezi notele: 296, 571, 935, 1000, 1184, 1186, 1447, 1500, 1724, 1734, 1759, 2020, 2089, 2103, 2364.

2085 *Barbu ȘTIRBEI* (august 1799, Craiova – 12 aprilie 1869, Nisa, Franța, înmormântat la Buftea), fiul vornicului Dumitru Bibescu, vornicul, și al Ecaterinei Văcărescu, adoptat de marele vornic Barbu Știrbei, care îi era unchi. A făcut studii de drept, istorie și științe de stat la Paris între anii 1817-1821. Ulterior a ocupat diferite funcții în aparatul administrativ al statului. A fost secretar al comisiei care a alcătuit Regulamentul Organic. A fost ales domn al Țării Românești în iunie 1849, conducând țara până în 29 octombrie 1853 și din 5 octombrie 1854 până în 25 iunie 1856. Ca domn a fost prudent, activ și bun administrator. A depășit dificultățile întreținerii armatelor de ocupație conform convenției de la Balta Liman din 1849 încheiată între Rusia și Imperiul Otoman. În 1851 a obținut retragerea trupelor străine și a trecut la o politică economică care a permis redresarea situației financiare a țării. În timpul domniei sale a fost ridicată și clădirea Teatrului cel Mare. A redeschis școlile și a modificat prevederile Regulamentului Organic referitoare la soarta țăranilor. În timpul ocupației țării de către armatele Rusiei, în anul 1853, s-a retras la Viena. A fost chemat să reia tronul în timpul ocupației austriece. Căsătorit cu Elisabeta, fiica lui Grigore Cantacuzino-Pașcanu, decedată la Geneva în 1874.

Vezi notele: 456, 595, 727, 1069, 1135, 1231, 1322, 1531, 1581, 1665, 1667, 1763, 1981, 2086, 2312, 2316, 2321, 2331, 2334, 2364, 2399, 2412.

2086 Barbu Știrbei a locuit în casele sale de pe Podul Mogoșoaei, mărite prin adăugirile de la sfârșitul secolului XIX. Restaurate și amenajate acestea au adăpostit o instituție muzeală: Colecția obiectelor.din sticlă și porțelan. Clădirea este o valoroasă realizare ridicată după planurile arhitectului Michel Saujanand în anii 1833-1835. Cutremurele din 1977, 1986 și 1990 au impus să treacă edificiul în conservare până la efectuarea lucrărilor de consolidare.

Vezi nota: 2085.

2087 *Alexandru D. MACEDONSKI* (? -1869) militar de carieră, căpitan la 1848, colonel la 1859, general în timpul domniei lui Alecsandru Ioan I Cuza, ministru, exilat în timpul domniei lui Carol I.

Vezi notele: 1620, 1621.

2088 *Emanoil CULOGLU*.

Vezi nota: 916.

[2089] *Omer Paşa /Mihail LATTES /* (1806-1871), general otoman de origine din Croaţia. A servit în armata austriacă, apoi în Bosnia unde a devenit musulman sub numele de Omer. Participă la campanii în Siria, Albania, Turkestan. Aventurier, a ajuns institutor al copiilor guvernatorului Vidinului, apoi la Istanbul; ajuns căpitan, a fost institutor al copiilor sultanului. Colonel în 1839, guvernator al Libanului în 1842. Primind misiuni militare în Siria, Albania, Kurdistan se face apreciat, iar prin modul cum a înăbuşit răscoalele din Muntenegru şi Creta a dat dovadă de multă tenacitate şi cruzime. Primeşte titlul de generalisim. A venit cu trupe otomane pe teritoriul Ţării Româneşti, înlocuindu-l pe Suleiman Paşa. În 1853 a fost comandant al armatei care opera la Dunăre, obţinând o biruinţă împotriva armatei ruse, la Olteniţa. A apărat cu succes Silistra şi, ulterior, a acţionat cu succes pe frontul din Crimeea.

[2090] *Alexandru LĂZĂRESCU* (decembrie 1830, Bucureşti – 31 iulie 1876), doctor în drept la Paris. A activat ca jurist, a fost publicist, orator, critic literar, semnând cu pseudonimul Laerţiu. Discursul menţionat, în „Vestitorul românesc" nr. 64 din August 1854.

[2091] *Ardintele* – arzătoarele.

[2092] *Dealul Spirei* – problema referitoare la dealurile Bucureştiului am mai tratat-o, însă o reluăm întrucât cu o consecvenţă inexplicabilă bucureştenii şi predilect presa şi toate mijloacele de mediatizare sunt cei care, din ignoranţă, plasează asemenea formulări care se înrădăcinează foarte repede. Acum uzăm însă de desemnarea aceleiaşi zone cu denumirea „Dealul Arsenalului". Nu ştiu cum cei care au copii de clase primare nu se „reciclează" parcurgând elementarele noţiuni de geografie.

Vezi notele: 102, 382, 490, 948, 1102, 1519, 1580.

[2093] *Curtea Nouă* ridicată de Alexandru Ipsilante, care, începând din martie 1775, a devenit adeseori nefolositoare în urma distrugerilor provocate de incendiile care au culminat cu cel din secolul XIX, de la 22 decembrie 1812, la revenirea lui Caragea în Bucureşti. Timp de câteva decenii ruinele au adăpostit pe „craii de curte nouă". În al 7-lea deceniu s-a trecut la înălţarea edificiului Arsenalului Armatei, una din unităţile menite să contribuie la înfăptuirea înzestrării corespunzătoare a armatei.

Vezi notele: 359, 420.

[2094] *Havuzuri* – bazine de apă descoperite, construite în parcuri, grădini, scuaruri, cu fântâni arteziene.

[2095] Un fapt incontestabil Alecsandru Ioan I Cuza căsătorit cu Elena Rosetti ajunsese să aibă relaţii conjugale cu Maria Obrenovici. De aici la amplificarea dramei menirea şi a asumat-o opoziţia care trebuia să găsească călcâiul lui Achile pentru a-l defăima, pregătind minuţios următoarele acţiuni menite a-l detrona, fapt realizat prin diverse stratageme la 11 februarie 1866. Intenţia conspiratorilor a reuşit tocmai prin modul cum s-a acţionat gradual asupra celor care ar fi trebuit să-l apere. N-a fost unicul act de trădare în multiseculara noastră istorie şi nici ultimul. Uneori trebuie să treacă ani, decenii pentru a ne dezmeticii şi analiza corect o anumită situaţie.

[2096] Oamenii la care face referință autorul erau puțini, cei care, din diverse motive, nu au beneficiat de avantajele unei funcții de stat și care s-au alăturat celor care au organizat detronarea silită de la 10-11 februarie 1866 a lui Alecsandru Ioan I Cuza. N-au îndrăznit să se declare ca exponenți ai maselor, preferând formula conspirației ca să-și atingă scopurile.

[2097] *Dumitru LECCA* (2 decembrie 1832, Tecuci – 4 iulie 1888, Radomirești). Militar de carieră, cu studii în Franța. În 1866 maior, comandant al batalionului de vânători care asigura Garda Palatului la 10-11 februarie. I-a lăsat pe complotiști să intre în palat. A fost răsplătit de conspiratori care l-au numit ministru de război în timpul Locotenenței Domnești. În 1877 a luptat la Lom Palanca și la Smârdan, devenind ulterior general; deputat.

[2098] Căpitanul *Constantin PILLAT* (10 aprilie 1838 în Moldova – 1922, Cluj, înmormântat în București, cimitirul Bellu, figura 46, locul 52). Militar de carieră, căpitan în 1865. La 10-11 februarie 1866, împreună cu Lecca, Lipoianu și Costinescu, a pătruns în palatul domnesc pentru a impune semnarea actului de detronare a lui Alecsandru Ioan I Cuza. La 10 mai 1866 a fost avansat maior, ca în anul următor să fie trecut în disponibilitate; rechemat în 1868 a avansat până la gradul de colonel, după care a demisionat din armată. A îndeplinit și funcții civile: prefect, director al Poștelor și Telegrafului. Este o mențiune că a fost avansat până la gradul de general.

[2099] Locotenent *Alexandru LIPOIANU* (1839-1901, București, cimitirul Bellu, figura 59, locul 19). Militar de carieră; în anul 1866 participant la atragerea militarilor la acțiunea de detronare a domnului Alecsandru Ioan I Cuza. După acest act incompatibil cu jurământul depus a fost avansat căpitan, ca în cursul carierei să fie promovat până la gradul de colonel.

[2100] *Anton COSTESCU* (1840-1889, Iași) Din 1851 pregătire și carieră militară, căpitan de artilerie la 1866 s-a implicat în complotul de la 11 februarie, fiind unul din cei trei „ofițeri" care au intrat peste domnul Alecsandru Ioan I Cuza, impunându-i să semneze abdicarea. „Recompensat" a fost avansat maior la 1867 și locotenent colonel la 1870, comandant al Regimentului de artilerie din garnizoana Iași la 1877.

[2101] Locotenent *Ștefan Mihăilescu*.

[2102] *Tartorul* – conducătorul unor fapte reprobabile.

[2103] *Iordache Kretzulescu* de fapt, *Dumitru /Dimitrie / KRETZULESCU* (octombrie 1824 – 12 aprilie 1874, înmormântat în cimitirul Bellu, figura 6, locul 17). A făcut carieră militară în armata otomană. În calitate de locotenent colonel a făcut campanie în Crimeea. La 18 aprilie 1859 a intrat în rândurile armatei române cu gradul de colonel; prefect al Poliției Capitalei între 3 septembrie 1859 – 12 aprilie 1860. La 1866 era șef al diviziei teritoriale cu reședința la București. A pus casa sa la dispoziția conspiratorilor ca loc de întâlnire și consfătuire. La 1 ianuarie 1871 era general de divizie, ulterior pensionat.

[2104] *Marițica Cretzeanu*(?), născută Ștefănescu, căsătorită cu Ion Cretzeanu, consilier la Curtea de compturi.

[2105] *Nicolae Dimitrie HARALAMB/IE/* (1825 – 2 aprilie 1908, București, cimitirul Bellu, figura 37, locul 42, transferate osemintele la locul 17). Carieră militară și civilă, începută la 1851. La 1861 a fost prefect al Poliției Capitalei. La 1866 era colonel, membru al Locotenenței Domnești, după detronarea lui Alecsandru Ioan I Cuza, ministru. Demisionează din armată, revine la 1877, este avansat general de brigadă. A luptat la Smârdan.

[2106] *Iancu Cretzeanu. Ion Cretzeanu /CREȚEANU/*, decedat la 1863, București, cimitirul Bellu, figura5, locul 44), prefect al Capitalei.

[2107] De fapt, locotenent colonelul *Nicolae PISOSKY*, ulterior avansat colonel. A îndeplinit și funcții civile în administrația Moldovei. Este cel care în ianuarie 1859 l-a propus pe colonelul Cuza ca domn al Moldovei, propunere acceptată de Adunarea Electivă la 5 ianuarie 1859. A fost adjutant al domnului și unul dintre prietenii săi apropiați. La 14 februarie 1866 a demisionat din armată.

[2108] *Doamna Elena CUZA*, la naștere *Rosetti* (1825, Iași – 2 aprilie 1909, Piatra Neamț, înmormântată la Solești, județul Vaslui), fiica lui George Rosetti-Solescu, mare postelnic, și al Caterinei Sturdza. Căsătorită în 1844 cu Alecsandru Ioan Cuza. A fost alături de revoluționari în timpul exilului. După 1859 s-a preocupat de acte de caritate, de promovarea școlii românești, de acordarea de asistență copiilor orfani. A contribuit la edificarea și dezvoltarea așezământului Azilul „Elena Doamna". După decesul lui Alecsandru Ioan I Cuza, revenind în țară, a trăit retrasă dar permanent preocupată să vină în ajutorul celor în suferință.

[2109] *Trompeta Carpaților* – periodic editat la București din 1865 până la 18 ianuarie 1871. Apăreau trei numere pe săptămână. A avut ca redactor responsabil pe N. Basarabescu. De fapt, Cezar Bolliac era conducătorul periodicului, care a fost continuatorul periodicului „Buciumul" apărut între anii 1862-1864 și suprimat pentru încălcarea dispozițiunilor guvernului.

[2110] *Cezar BOLLIAC*.
Vezi notele: 1002, 1102, 1165, 2109, 2309.

[2111] Copii *Alexandru și Dumitru* rezultați din relația extraconjugală a lui Cuza cu Maria Obrenovici. Îngrijirea lor și-a asumat-o Elena Cuza. În anii tinereții au avut comportamente care le-au afectat sănătatea și prematura dispariție.

[2112] *Alexandru V. BELDIMAN* (1832 – 17 februarie 1898, București), cumnat cu domnitorul Alecsandru Ioan I Cuza. A fost împotriva aplicării punctului 5 din prevederile stipulate de hotărârea adoptată în 1857 de către Adunarea Ad-hoc, care preconiza aducerea la cârma țării a unui domnitor străin. A îndeplinit funcții administrative: prefect al județului Ilfov în anii 1864-1865, prefect al Poliției orașului București de la 24 august 1865 la 15 iulie 1866. N-a avut cunoștință despre complotul din 10-11 februarie 1866. A acționat și ulterior împotriva aducerii unui domn străin la cârma țării. A înființat la Iași periodicul „Adevărul", tribună a luptei

împotriva domnului străin. A fost urmărit prin campanii juridice pentru această idee, reușind să transforme acuzația la adresa sa în acuzație împotriva partizanilor aducerii unui domn străin.

2113 *Hotelul și restaurantul „Hugues”*.
Vezi nota: 869.

2114 *Malmaison* – cazarmă din zona nordică a orașului, situată pe calea Podului de Pământ, calea Plevnei cum s-a numit de la 8 octombrie 1878. Unul din cele mai mari edificii militare adăpostește astăzi secții ale Institutul de cercetări chimice și alte multe instituții.

2115 *Roțile tunurilor înfășurate cu funii de fân*, iar copitele cailor au fost bandajate cu cârpe pentru a nu alerta, în drum spre palat, pe locuitorii Capitalei, vădit fiind și pe această cale, caracterul conspirativ al acțiunii.

2116 *Marja, Maria*, fiica lui Constantin Catargiu, mare logofăt, și al Smarandei Balș. Căsătorită cu Milan Obrenovici.

2117 *Constantin CIOCÂRLAN* (? -1893, București, cimitirul Bellu), prefect de Poliție al Capitalei, locuia lângă biserica Sf. Gheorghe.

2118 *Principesa Alexandrina GHICA*, născută St. Hagi Moscu, a doua soție a lui Panaiot Gr. GHICA (1814-1879), beizadea, căpitan.

2119 Episodul din dimineața zilei de 11 februarie 1866 face referință la modul cum a fost „săltată” și îndepărtată din palat Maria Obrenovici.

2120 *Philip, conte de Flandra* proclamat la 11 februarie 1866 domn al Principatelor Unite – România sub numele de Filip I, a refuzat însă această ofertă.

2121 *Carol I* domnitor al României între 10 mai 1866 – 10 mai 1881, rege al României de la 10 mai 1881 la 27 septembrie 1914. Născut în 1839 la Singmaringen, Germania. A contribuit la obținerea independenței de Stat a României. A fost comandant suprem al armatei române în acel război, comandat al armatelor ruso-române pe frontul de împresurare de la Plevna în perioada septembrie 28 noiembrie 1877.
Vezi notele: 154, 373, 376, 678, 971, 1491, 1763.

2122 Costumul purtând cifra domnitorului.

2123 *Harap* – om de culoare din Africa tropicală încadrat ca portar în serviciu la marile case.

2124 *Panele* – panouri care îmbină diverse esențe de lemn.

2125 *Martin STOCHR /Stöhr /Stohr /* (1819, Windscheim, Baden, Germania – august 1896, Kronstadt /Brașov/, înmormânta la București la 24 august în cimitirul evanghelic-luteran). Arhitect și sculptor, predilect în lemn, a fost adus în România ca angajat al Casei domnitoare/regale unde s-a integrat în opera de construire și decorare a castelului Peleș de la Sinaia și a palatului regal din București. Pentru

realizarea comenzilor, pe parcursul anilor de activitate, a căutat să-și alcătuiască o bună echipă de cioplitori în lemn, instruindu-i personal pe cei tineri în tainele dăltuirii, iar pe cei mai talentați ajutându-i să-și completeze cunoștințele în școli de specialitate. Prin realizările sale, prin modul cum a preluat și îndeplinit misiunile încredințate de comanditar s-a bucurat de o apreciere deosebită. A lucrat și pentru palatele din București. A fost înmormântat cu cheltuiala regelui Carol I, care a fost reprezentat la ceremonie de prințul Ferdinand, venit special de la Sinaia.

[2126] *Geamlâc* – perete format din geamuri fixe pe un schelet de metal sau de lemn.
Vezi nota: 1197.

[2127] *Reps, rips* – țesătură din bumbac sau din mătase cu dungi în relief, folosită la tapisarea mobilelor.

[2128] *Damedeo PREZIOSI* (1816, Malta – 1882), conte, merge la Paris pentru a studia dreptul conform dorinței părinților, el însă urmează cursurile Școlii de Belle Arte devenind un bun desenator și pictor. De la Paris, dorind să cunoască atmosfera orientului a venit la Istanbul unde a rămas până la sfârșitul vieții, întreprinzând diverse călătorii de documentare în lumea orientală. Autor de pictură de gen, peisagist și acuarelist, italian care a lucrat și în România între anii 1868-1869, inspirat de monumentele orașului București, de pitorescul așezării, de portul și comportamentul locuitorilor. A realizat desene, acuarele și litografii. A colaborat cu Carol Pop de Szathmary în această operă, la București și în țară.

[2129] Stil din timpul domniei lui Ludovic al XV-lea (1715-1774). *Stilul Ludovic al XV-lea* (Louis XV-lea) a apărut pe la 1725 și a dăinuit până pe la 1760, preluând cele mai elegante forme, folosind linia curbă, motivele decorative. În această epocă a fost creată o arhitectură luminoasă și somptuoasă, folosind ca elemente decorative cochilia, foaia de acant, păsări fructe.

[2130] *Gobelins*-uri, goblenuri.
Vezi nota: 1613.

[2131] *Wilhelm von KAULBACH* (15 octombrie 1805, Arelsen, Germania – 7 aprilie 1874, Hünehen), autor de picturi istorice și de portrete. A realizat și interesante ilustrații pentru operele lui Goethe, Schiller, Shakespeare.

[2132] *Johann Wolfgang GOETHE* (1749-1832). Scriitor, gânditor și om de știință german.

[2133] *Doamna Elisabeta* (17/29 decembrie 1813 – 21 octombrie 1916). Prințesă de Wied, pseudonim literar *Carmen Sylva*. Căsătorită la 3/15 noiembrie 1869 cu domnitorul României Carol I, devenită regina României la 10 mai 1881. a desfășurat o bogată activitate culturală. A pictat mai ales miniaturi, a fost scriitoare, a făcut opere de binefacere. A fost înmormântată la Curtea de Argeș, în biserica episcopală.
Vezi notele: 911, 972.

[2134] Se referă la evenimentele militare ale anilor 1877-1878 care au încununat sacrificiile și puterea de voință a întregului popor român de a avea o țară independentă.

[2135] *Palatul Regal* – corpul central al palatului a fost realizat după planurile arhitectului *Paul Gottereau* în perioada anilor 1882-1885. Fotografiile de epocă sunt relevante, evidențiind prefacerile intervenite în decursul deceniilor până la incendiul din 1926 care a impus o radicală metamorfoză realizată conform proiectelor colectivului de arhitecți coordonați de Nicolae Nenciulescu, șeful resortului arhitectură din cadrul Ministerului Agriculturii și Domeniilor.

[2136] *Însemnele regale* în decursul secolelor XIX și XX, au cunoscut o evoluție din care au rezultat: 1) *coroana regală*; 2) *buzduganul* (adoptat de regele Ferdinand I, regele Carol I a purtat baston de mareșal), regele Carol al II-lea; 3) *mantia regală* (introdusă de regele Ferdinand I, regele Carol I s-a încoronat în uniformă de general); 4) *pavilionul regal*, drapelul având cusut pe tricolor, la fiecare colț coroana regală. În timpul domniei regelui Ferdinand I drapelul a fost modificat, cele trei culori au fost distribuite în alt mod iar pe ele a fost desenată Crucea Ordinului Mihai Viteazul; 5) *cifra regală*, inițiala numelui regelui.

[2137] *Coroana de oțel* – a fost realizată din metalul unuia din tunurile capturate în războiul din 1877-1878.

[2138] *Rotonda* – denumire inspirată de forma acestei încăperi, spațiul unde se servea micul dejun situat la etaj, deasupra scării în spirală. Casa scării și „rotonda" se aflau la joncțiunea corpului central cu aripa sudică.

[2139] *Antonello di Messina* (1430- cca 1479), celebru pictor italian renascentist. Tabloul la care se referă autorul este o crucificare și se păstrează astăzi la Muzeul Național de Artă din București.

[2140] *Lucas CRANACH /cel Bătrân/* (1472, Kronach – 1553), pictor și gravor german, autor al tabloului *Venus și Amor, Tăierea capului Sfântului Ioan*, păstrate astăzi la Muzeul Național de Artă din București.
Vezi nota: 1012.

[2141] *Domenikos Theotokopulos*, zis *El Greco* (1541, Creta – 1614), pictor spaniol de origine greacă. Studii de pictură în peninsula italică. În 1577 s-a stabilit în Spania la Toledo. Autor, printre altele, al tablourilor *Adorația păstorilor* și *Logodna fecioarei,* astăzi în colecția Muzeului Național de Artă din București.

[2142] *Mareșalul Curții* – funcție care atribuia persoanei respective posibilitatea de a transmite Suveranului cele dobândite de la terți desemnați de a rezolva problemele sau de a transmite noile chestiuni de rezolvat conform rezoluțiilor consemnate după lectura și analiza celor primite spre informare și decizie. Prin gradul de responsabilitate era o persoană de o discreție deosebită, de fidelitate față de persoana ce-l desemna, de o promptitudine atât ca timp, cât și ca formulare relevând că cele transmise au fost receptate ca atare. Memoria, conduita, ajungeau să fie la unison cu Suveranul. Zi și noapte la datorie, mulți desemnați, apreciați pentru serviciul prestat nu rezistau mult timp, cedând nervos. Orice gafă era sancționată gradual.

[2143] *Ferdinand și Maria*, numiți principi moștenitori prin Decretul din 18 aprilie 1889, căsătoriți la 29 decembrie 1892. Ferdinand a devenit rege al României

de la 28 septembrie 1914 și a decedat la 20 iulie 1927.

2144 *Grădina palatului* – se afla spre grădina Cișmigiu, în apropierea bisericii Stejarul, corespunzând spațiului verde care înconjoară astăzi Sala Palatului. Micșorată de construcțiile ulterioare, cum a fost Casa Nouă, bombardată la 24 august 1944.

2145 *Emil, André Lecomte de Nouy* (7 septembrie 1844, Paris – 11 noiembrie 1914, înmormântat la Curtea de Argeș). Arhitect restaurator, elev al lui Violet-le-Duc, venit în România în 1875 unde a procedat la „restaurarea" monumentelor ce i-au fost încredințate. După stabilirea planului, decalcarea picturilor și a altor elemente de arhitectură care se puteau constitui martori, se trecea la analiza stării zidurilor, uneori trecând la demolarea edificiului pentru ca ulterior, cu materiale ale secolului XIX, să se ridice o nouă construcție. Pe această cale valoroase monumente, moștenire a secolelor trecute, au fost sacrificate, fapt care a provocat numeroase proteste. Așa s-a întâmplat parțial la Curtea de Argeș cu biserica episcopală, la Târgoviște cu biserica Mitropoliei, la Iași cu biserica Sf. Nicolae Domnesc, la Craiova cu bisericile Sf. Dumitru și Sf. Treime. La Iași a restaurat și biserica Trei Ierarhi, fără a demola vechiul edificiu. A fost membru al Academiei Române, donator. Contribuțiile sale se regăsesc în realizarea unor structuri ale învățământului politehnic din str. Polizu, biserica-mausoleu a familiei Brătianu de la Florica, azi Ștefănești, județul Argeș.

2146 *Ioan /Iancu / KALINDERU* (28 decembrie 1840, București – 11 decembrie 1913). Studii la Paris, doctorat în drept. În țară a desfășurat o bogată activitate juridică și administrativă. A fost administrator al Domeniilor și Pădurilor Statului iar la 1884 devine administrator al Domeniilor Coroanei. Preocupat de acte de binefacere, a realizat edificii pentru școli, biblioteci, ateliere școlare. A îndeplinit misiuni speciale, încredințate de stat precum răscumpărarea căilor ferate, împrumuturi externe ș.a. A publicat studii de drept, a fost membru al Academiei Române. Colecționar de arte împreună cu fratele Nicolae a lăsat statului edificiul și respectiva colecție.

2147 *1934* – este vorba de focul din *1926*. Noul edificiu din calea Victoriei nr. 53 este realizat după proiectul profesorului arhitect Nicolae Nenciulescu. Proiectul a fost executat succesiv. În etapa I-a între anii 1930-1937, având o suprafață construită de circa 34.000 mp. La izbucnirea celui de al Doilea Război Mondial, aripa nordică dinspre strada Știrbei Vodă era „la roșu". Lovită de exploziile bombelor căzute în apropiere, la 24 august 1944, a fost finalizată după 1950, prin placarea cu piatră și adaptată pentru noile funcționalități de adăpostire a Muzeului de Artă al Republicii și a sălii de concerte a Filarmonicii „George Enescu".

2148 *Hotelul Athénée Palace*, ridicat pe Calea Victoriei, colț cu strada Episcopiei, între anii 1912-1914, după planurile arhitectului român Daniel Renard. Constructor inginerul Téophil Brădeanu în anii 1912-1914. Este considerată a fi prima construcție civilă cu structură din beton armat.

A fost refăcut și modernizat după planul arhitectului Duilu Marcu, în anii 1935-1937. A fost distrus parțial de bombardamentele verii anului 1944. A fost refăcut în 1945, lucrare realizată sub îndrumarea arhitectului Duilu Marcu iar în 1963 a fost completat cu o construcție de mari proporții, cu deschidere spre Calea Victoriei și strada Kretzulescu.

[2149] *Salonul de coafură „Ionică”* – a funcționat la parterul hotelului Athénée Palace, în dreapta intrării principale în hotel.

[2150] Proprietățile familiei Niculescu stăpânite la începutul secolului XIX de cei opt frați urmași ai lui Iordache Niculescu.

[2151] *Nicolae NICULESCU* mare paharnic, căsătorit cu Elena Drugănescu, au avut un fiu, Constantin.

[2152] *Fief, feudă* – în acest caz dominată de o anumită grupare politică.

[2153] *Butculeștii* – familie de boieri din Țara Românească de obârșie din părțile Teleormanului.

[2154] *Biserica Albă* – calea Victoriei nr. 110 cunoscută în trecut și cu denumirile „Popa Dârvaș”, „Biserica Vișicăi”. A fost zidită de popa Dârvaș și jupâneasa Vișica la începutul secolului al XVIII-lea în mahalaua Dârvaș. A fost dărâmată de cutremurul din 1802, fiind reclădită de Nicolae Trăznea la 1807, apoi renovată în 1873, pictată de Gheorghe Tattarescu, ulterior cunoscând reveniri reparatorii la 1925, 1945, 1949. Construcție dreptunghiulară cu un pronaos foarte mic, naos mare, are absida altarului semicirculară. Cu un pridvor neoclasic. Exteriorul a cunoscut refaceri în decursul timpului.

Aici a cântat Haricleea Hartulari Darcle.

Vezi notele: 299, 1179, 2059, 2113, 2120, 2174.

[2155] *Vechea Poștă Românească* – era amplasată pe o mare suprafață de teren, având acces prin strada care i-a perpetuat amintirea existenței pe acele locuri, cu sugestiva denumire de *Poșta Veche*, rebotezată ulterior *Nicolae Golescu*.

[2156] *Muzeul Anastase Simu* din București este donația făcută statului român de Anastase și Elena Simu, la 25 octombrie 1927. Muzeul fusese inaugurat încă din luna mai 1910, realizatorii oferind gratuit posibilitatea vizitării sale de către cei interesați. Preluarea de către stat a fost avizată favorabil de consiliul de avocați ai statului prin notificarea nr. 1.275 din 9 noiembrie 1927 și acceptat de guvern prin jurnalul nr. 2.594 din 12 noiembrie 1927 și prin înregistrarea la Tribunalul Ilfov - Secția notariat P.V. 33.801 din 31 octombrie 1927 care a autorizat actul de donație și inventarul valorilor mobile și imobile. Prin Decretul Regal nr. 3.204 din 12 noiembrie 1927 a fost confirmată această preluare. La timpul respectiv au fost preluate 1.182 obiecte de artă, ulterior donatorii completând acest patrimoniu. În timpul celui de al doilea război mondial patrimoniul artistic a fost evacuat la Câmpulung Muscel. Ceea ce n-au făcut cutremurele, războiul au făcut oamenii malefici care au acționat în al șaselea deceniu al secolului al XX-lea la demolarea atât a clădirii „templului grec”, edificiu conceput de colecționarii și donatorii Simu pentru expunerea valorilor deținute, și casa muzeu Simu în care acumulaseră în completare alte valori artistice. Motivația, totalmente puerilă, a justificat actul demolator prin nevoia de ridicare a blocurilor limitrofe bulevardului. A fost, de fapt, pretextul dispersării „selective” a patrimoniului, de urma multora nefiind încă stabilite drumurile care au dus la „rătăcirea” lor. A fost unul din cele mai abjecte acte de lezare a celor care, în calitate de colecționari și donatori, demonstraseră până atunci că preocupările, pasiunile lor

se finalizau cu un real avantaj pentru stat, oferind gratuit truda, sacrificiile de-o viață sau chiar a mai multor generații. Pe parcursul anilor au fost reunite în sălile sale remarcabile creații din arta universală și românească, pictură și sculptură.

2157 *Iorgu NICULESCU*, fiul celui de al treilea frate.

2158 *Josefache /Iosif / NICULESCU* fiul celui de al cincilea frate. (1820-1878, București, cimitirul Bellu, figura 1, locul 12), filantrop cultural. Soție Maria născută Dona, decedată la 1905.

2159 *Casa Monteoru*, azi găzduind Uniunea Scriitorilor, Calea Victoriei nr. 113, a fost atribuită ani de zile, ca proiectare, lui Ion Mincu. Autorul construcției a fost ardeleanul Crăciun căruia stăpânirea ungară, în mod deliberat, i-a modificat numele pentru a fi Karacioni. În acest caz lui Ion Mincu, după ani de zile, i-a revenit misiunea de a reproiecta această construcție pentru a-i conferi un confort sporit.

2160 *Alexandru /Alecu / NICULESCU*, fiul lui Alexa Niculescu, căsătorit cu Maria Kretzulescu.

2161 *Codul manierelor elegante* – a fost un abecedar al bunelor purtări care se deprindea din pruncie. Cei vârstnici ofereau celor în formare posibilitatea de a remarca diverse situații în care ipostazele erau pozitive sau negative. Din păcate, în ultimele decenii perceptele respective au fost incluse în diverse cărți care chiar dacă sunt citite , perceptele nu sunt aplicate, preferându-se adeseori ca politețea să fie de bon ton cu impolitețea.

2162 *Strada Umbrei*, devenită *Nicolae Kretzulescu*, astăzi este numai un coridor de trecere pentru pietoni, asigurând legătura între Calea Victoriei și strada George Enescu. Desființarea parțială a străzii, este urmarea lucrărilor care au fost întreprinse pentru înălțarea aripii noi al hotelului Athene Palace și a grădinii restaurantului.

2163 *Costache NICULESCU*, fiul celui de al treilea frate.

2164 *Gintă,* aici cu sensul de familie.

2165 *Rudolf Artur Borroczyn*.
Vezi notele: 1667, 1841.

2166 *Piața Mică, Piața Niculescu, Piața Amzei*, amenajată la 1872. Concesionarul francez, arhitectul-antreprenor Alexis Godellot a obținut, la 2/14 decembrie 1865, un contract pentru realizarea unor obiective edilitare în orașul București: *amenajarea Grădinii Episcopiei, piețele Sf. Anton, Amzei și Abatorul comunal.* Concesiunea dezavantaja însă statul român și, ca atare, timp de câțiva ani lucrările au fost abandonate. În 1870 i-au fost puse la dispoziție terenul pieței Amzei, lucrările au fost executate în următorii doi ani, folosind metal și cărămidă, s-a realizat o hală cu o suprafață de 1102 mp. La timpul respectiv lucrarea a costat 330.876 franci. Dotările s-au finalizat în anul 1877. În anul 1886 s-au executat o serie de modificări. Constructorul a fost arhitectul Alfred Berthou. În anul 1935 edificiul a fost înlăturat pentru a fi ridicată clădirea după planurile arhitectului N. Georgescu. Noua construcție ridicată de antreprenorul C.M. Vasilescu asigură funcționalități atât comerciale, administrative, cât și culturale. Lucrarea a fost încheiată în 1936.

[2167] *Barbu B. VLĂDOIANU* (1812 sau 1813-1876, București, cimitirul Bellu, figura 11, locul 10), fiul lui Barbu Vlădoianu, armașul și al Uței; militar de carieră, general, șef al oștirii la 1859, ministru în 1860, primar al Capitalei la 1864 și 1872.

[2168] Este vorba de cei care doreau readucerea la conducerea Țării Românești a fostului domn Gheorghe Bibescu. Definiția este însă improprie, deoarece, cu majoritate absolută în Adunarea Electivă, ei n-au reușit să impună o candidatură care să fie acceptată. Acționând dezbinat, pregătind practic terenul pentru propunerea susținută de mase la momentul oportun, de a alege salvator ca domn al Țării Românești pe domnul Moldovei, formulă care, fără a încălca prevederile Convenției din august 1858 de la Paris, dădea o rezolvare favorabilă dorinței de unitate, de prefaceri radicale în structura social-politică care să conducă poporul român la independență.

[2169] *Aristide LECCA* (1867-1926, București, cimitirul Bellu Militar figura 8, locul 57), pregătire și carieră militară, general.

[2170] *Ion AGARICI* om politic, deputat.

[2171] *Chiaburi* – aici cu sensul de cei avuți, cu bani câștigați ușor, fără trudă.

[2172] *Strada Alexandru Lahovari*, fostă *Biserica Albă*. Astăzi se numește *George Enescu* și asigură legătura între Calea Victoriei și Bd. Gheorghe Magheru.

[2173] *Calea Dorobanților*, fostă *Herăstrăului*, fostă *ulița Fierăstrăului* a cunoscut o complexă evoluție. Fragmentată, tronsonul dintre Calea Victoriei și bulevardul Gheorghe Magheru astăzi se numește strada George Enescu.
Vezi notele: 210, 249, 415, 596, 1179, 2200.

[2174] *Biserica Albă* din Calea Victoriei nr. 110, ridicată de preotul Neagu Dârvaș și jupâneasa Vișa, la începutul secolului XVIII. Numele ctitorului a fost perpetuat mult timp și de mahalaua ce se afla în parohia acestei biserici. La începutul secolului XIX avea și chilii ce au fost însă demolate la sfârșitul secolului. Biserica a fost avariată de cutremurul din 1802 și a fost refăcută de Nicolae Trăznea, mare clucer, și soția sa Maria. Lucrarea a fost gata la 20 noiembrie 1827. la 1873 a fost renovată, cu care prilej a fost pictată de către Gheorghe Tattarescu.
Vezi notele: 269, 1179, 2154.

[2175] Cutremurul din anul *1804* – este cel din *14 octombrie 1802*.

[2176] *Grigore IV Vodă*, domn al Țării Românești între 30 iunie 1822 – 29 aprilie 1828, decedat în 1834.
Vezi notele: 176, 237, 1271, 1296, 1332, 1357.

[2177] *Proorocul Ilie Tesviteanul* – se serbează de către biserica creștină ortodoxă la 20 iulie.

[2178] *Jețurile* – scaune înalte cu spetează și brațe. În biserică se aflau două jețuri, unul pentru conducătorul țării, iar altul pentru conducătorul bisericii (patriarh, mitropolit). Aceste piese de mobilier erau lucrate cu multă atenție, astăzi multe sunt

declarate valori de patrimoniu național. La confecționarea lor se foloseau esențe de lemn care se pretau la o tratare sculpturală, precum și țesături scumpe.

[2179] *Potir* – cupă de metal preţios, cu gura largă, folosită în biserică pentru oficierea ritualului cuminecăturii. Prin formă și decorațiunile exterioare este unul din vasele liturgice care se constituie parte din patrimoniul fiecărei biserici

[2180] *Safta Cărpinieșeanu* – de fapt Elisabeta Baloteasca Cărpinișanu.

[2181] Corporația *cojocarilor subțiri* includea pe meseriașii ce executau haine din piei și blănuri de calitate superioară folosind blănuri aduse de peste hotare.

[2182] *Galaction*, nepotul mitropolitului Nectarie, ales episcop al Râmnicului, la 25 ianuarie 1823, fusese anterior egumen al mănăstirii Govora. A desfășurat activitate tipografică. În timpul evenimentelor de la 1821 s-a refugiat la Sibiu. Revenit după revoluție și-a prezentat demisia la 12 aprilie 1824.

[2183] *Marele vornic Scarlat GRĂDIȘTEANU* căsătorit cu Ruxandra Ghica a avut ca fii pe Ioan (Iancu) și Grigore.

[2184] *Ioan /Iancu / GRĂDIȘTEANU* vel comis la 1825, vel culcer la 1841, membru al Curții de apel în 1858. Tatăl lui Petre Grădișteanu.

[2185] *Grigore Sc. GRĂDIȘTEANU* (14 octombrie 1816 – 28 februarie 1892, București, cimitirul Bellu, figura 46, locul 5), om politic, publicist, participant la evenimentele de la 1848, alături de Heliade, Golești, Tell, ulterior, exilat. A revenit în țară la 1858, acționând pentru Unire. În 1863 a plecat pentru mai mulți ani în Franța. Soție Alkexandrina, născută Durand decedată la 1898.

[2186] La biserica ortodoxă *catapeteasma*, *tâmpla*; perete despărțitor între absida altarului și naos împodobită cu icoane. Executată din lemn (cu elemente structurale) sau din zid.

[2187] *Mihai CANTACUZINO* (circa 1723 – post 1787), om cu o bogată cultură, poliglot, cronicar. A fost mare medelnicer la 1746, mare vistier și ban al Craiovei. În 1776 a plecat în Rusia unde a devenit militar dobândind gradul de general. A dat o mare atenție documentelor, adunându-le și întocmind condici după ele. Politic a susținut unirea țărilor române sub suveranitatea Rusiei sau a mai multor puteri.
Vezi notele: 163, 287, 787, 892, 1811.

[2188] Fructele comestibile ale *rodiului*, arbore mediteranean.

[2189] *Bestiarul* – aici cu sensul de totalitatea elementelor zoomorfe.

[2190] *Vulturul bicefal al Bizanțului și al Cantacuzinilor* – pasăre heraldică de factură himerică înfățișată cu două capete, folosită în realizarea blazonului Cantacuzinilor.

[2191] Elemente de sculptură *antropomorfă* care au contribuit la eludarea canoanelor bisericii ortodoxe ce nu permitea să fie realizate chipuri cioplite.

[2192] *Salomee* – personaj biblic din secolul I d.H., fiica regelui Irod Filip și a

Irodiadei. Este în de obşte cunoscut episodul care povesteşte cum a obţinut ea capul Sf. Ioan Botezătorul drept recompensă pentru felul cum a dansat înaintea unchiului ei, Irod Antipa, tetrarhul Galileei.

2193 *Portul Domniţelor* – ca şi la bisericile de la Cozia sau de la Creţulescu, personajele sunt redate purtând frumoasele costume cu elemente decorative care s-au perpetuat până în secolul nostru prin transmiterea tradiţiilor portului popular de la o generaţie la alta.

2194 *Coroana voievodală* – element de podoabă care certifică demnitatea, prestanţa, calitatea de suveran. De tip deschis, ea este formată dintr-un cerc frontal şi mai multe fleuroane, între care se interpun arcuri perlate. Cercul frontal este ornat cu pietre preţioase.

2195 *Capul Sf. Ioan* adus pe tavă – se referă la capul Sf. Ioan Botezătorul (sec. I î.H – sec. I d.H), profet iudeu. Este cel care, conform Evangheliei, l-a botezat pe Iisus în apa Iordanului şi l-a recunoscut ca Mesia. A fost închis din ordinul lui Irod Antipa.

2196 Doi *balauri* care susţin crucea Mântuitorului, semnificativă reprezentare a celor două animale fantastice „păzitori" ai simbolului creştinismului, exprimând evoluţia religiei creştine din religiile anterioare.

2197 *Factură extrem orientală* – interferenţa la modul de realizare plastică, amintind de creaţiile clasice ale lumii orientului.

2198 *Imperiu de Mijloc din China* – perioada dinastiei Ming (1368-1644), dinastie de împăraţi chinezi întemeiată de Ciu-Yuan-Cian, conducător al răscoalei „turbanelor roşii" împotriva dominaţiei mongole. A avut capitala la Nanking iar din 1421 la Bejing. A promovat o bogată activitate economică care a avut ca urmare prosperitatea ţării, inclusiv în domeniile ştiinţei, culturii şi artelor. Monarhia s-a consolidat, devenind absolută până spre sfârşitul perioadei când a decăzut datorită creşterii autorităţii eunucilor. Lovitura de graţie a primit-o de la o răscoală internă conjugată cu acţiunile manciurienilor care a înlăturat-o de la putere, instituind dinastia Tin.

2199 *Giovani Battista Tiepolo* (*Giambattista*) (1696-1770), pictor şi gravor italian, autor al multor „apoteoze" şi „triumfuri" din mari palate din Italia, Spania, Germania, în tehnica frescei, folosind o cromatică strălucitoare.

2200 *Strada Herăstrăului* este astăzi divizată, primul tronson fiind numit George Enescu. În trecut asigura legătura înspre nord-est între Podul Mogoşoaei şi apa Colentinei, la unul din principalele vaduri.

Vezi notele: 210, 249, 415, 596, 1179, 2173.

2201 *Strada Piaţa Amzei* – a avut un timp numele schimbat în *Vasile Bolnavu*, se numeşte astăzi Piaţa Amzei.

2202 *Strada Vasiliu Bolnavu* evoca pe *Constantin VASILIU – Bolnavu* (? -1944, Bucureşti, cimitirul Bellu cavou parcela 92b, locul 11, lângă capelă), mare proprietar,

având vaste moșii în întreaga țară. A fost creator de instituții de binefacere, filantrop, acte de caritate, realizator de cămine studențești. Om politic liberal. În București a avut casa pe str. C.A. Rosetti nr. 36.

Soție Teodora la naștere Lazaride, decedată în 1954. Fiica Aurelia a fost căsătorită cu arhitectul de obârșie olandeză Edmond van Saanen Algi, care, în 1914, s-a recăsătorit cu o americancă.

În acțiunea de amploare de înlăturare a denumirilor foștilor reprezentanții ai „burgheziei și moșierimii" după 1947 a fost modificată denumirea străzii.

[2203] *Casa Deșliu*, din vecinătatea caselor Lăcusteanu, pe locul unde astăzi se află clădirea care la parter a adăpostit restaurantul „Caraiman", a aparținut lui *Ion Șt. DEȘLIU* (1825-1884, București, cimitirul Bellu, figura 29, locul 21), prefect al Poliției Capitalei, a fost căsătorit cu Ecaterina Fălcoianu (1844-1914).

[2204] Ultima reprezentantă a familiei Mănescu a fost Smaranda, fiica comisului Barbu Mănescu, căsătorită la sfârșitul secolului XVIII cu medicul Silvestru Filitis. Unul dintre copii, Dumitru, a luat ca nume de familie și numele mamei, devenind Fillitis-Mănescu, căsătorit cu Elena Assaki. Au avut trei copii, două fete și pe Apostol Mănescu (1840-1895), om politic, diplomat, deputat, senator.

[2205] *Jockey-Clubul* – a fost înființat la 8 ianuarie 1875 ca societate menită să contribuie la încurajarea ameliorării rasei cailor din România. Pe parcursul anilor, neavând un sediu propriu, s-a mutat de mai multe ori în clădiri din zona centrală. La 1913 își desfășura activitatea în Calea Victoriei nr. 104, având conducerea asigurată de un comitet al cercului și un comitet al alergătorilor.

[2206] *Ion /Iancu / Al. LAHOVARI* (1876-1954, București, cimitirul Bellu, figura 44, locul 16), fiul lui Alexandru și al Simonei Ghermani, diplomat, ministru plenipotențiar clasa a II-a.

[2207] *Casele Grigore Lăcusteanu* ridicate la 1840 au fost vândute în 1880. Se aflau pe locul unde în prezent este un edificiu cu mai multe etaje, având în ultimele decenii ale secolului XX la parter un magazin de artizanat și un magazin „Apicola". La etaj se află, printre alte instituții și comisia pentru patrimoniu cultural a Municipiului București.

[2208] *Grigore Șt. LĂCUSTEANU.*
Vezi notele: 354, 1831, 2075, 2207.

[2209] 14½ *stânjeni* – 28,42 m.

[2210] *Iatacuri.*
Vezi notele: 43, 104.

[2211] *Baia Mitraszevsky* de pe strada Poliției nr. 6 (în anii când a fost schimbată denumirea instituției în Miliție în mod stupid fost schimbată și denumirea devenind str. Miliției). Inițial au fost numai instituții pentru băi cu apă rece amenajate în apropierea vechiului curs al râului Dâmbovița. Acestea au fost desființate, rămânând numai instalațiile băilor cu apă caldă. În decursul anilor gama serviciilor se diversificase, localul bucurându-se de un bun renume.

2212 *Samovar* – vas de metal străbătut de un tub în care se introduc cărbuni aprinși, făcându-se posibilă fierberea apei pentru ceai.

2213 *Senat* – corp legislativ format din membri aleși, cooptați sau numiți și care, alături de Camera Deputaților, în trecut constituia unul din corpurile legiuitoare ale Parlamentului României. Prin componența sa (persoane în vârstă) avea un caracter pronunțat conservator.
Vezi notele: 95, 378, 1795, 1864.

2214 *La dascălul Spirea și călugărul Neofot Duca* (1760-1845), grec din Epir, și-a desăvârșit studiile la Academia Domnească din București, avându-l ca profesor pe Lambru Fotiade. Acesta, la București, s-a dedicat studiului literaturii grecești. Mutat ca paroh al capelei grecești din Viena, a revenit la București ca director al Academiei Domnești, predând și limba greacă. A fost o persoană marcantă în organizarea Eteriei pe teritoriul Țării Românești, el fiind cel care primea jurământul de credință a celor care se înrolau în organizație. Om cu o bogată cultură, publicist, polemist.
Vezi nota: 2212.

2215 *Capotul* – aici cu sensul de halat.

2216 *Tichia* – calotă din stofă sau din pânză care acoperă numai creștetul capului.

2217 *Tripod, trepied* – masă cu trei picioare numită și gheridon cu înălțimea variabilă.

2218 *Gherghef* – cadru de lemn pe care se întinde o țesătură care urmează să fie brodată.

2219 *Învârtindu-și mătăniile* – numărătoarea făcută mișcând câte o componentă a șiragului, devenea cu timpul o obișnuință care se transforma în tic.
Vezi notele: 263, 1079.

2220 *Hagiu*.
Vezi nota: 755.

2221 *Anteriu* – haină lungă purtată în trecut de cei care au fost în hagialâc, ulterior de preoțime.
Vezi notele: 220, 270, 467.

2222 *Strada Cișmeaua Roșie* ulterior *strada Fântânii*, după 1919 numită *General Berthelot* ca după 1948, în procesul de înlăturare a tot ce amintea de sacrificiile care au condus la Marea Unire, să fie rebotezată devenind *strada Nuferilor*, ca astăzi reparator să se revină la denumirea *General Berthelot*.
Vezi nota: 217.

2223 *Casă pembe* – casă excentrică vopsită roșu deschis (trandafiriu).

2224 În genealogia familiei *Bellu* numele Ștefan apare de două ori: Ștefan Bellu, mare logofăt decedat la 1833 și nepotul acestuia, Ștefan Al. Bellu (1879-1958). Primul a decedat înainte de ridicarea casei lui Lăcusteanu, iar cel de al doilea avea vârsta de un an la data vânzării casei. Credem că autorul se referă la Alexandru (1859-1921),

fiul lui Ștefan Bellu și al Elisei Știrbei, căsătorit cu Alexandra Alexandrescu (Cafegi Bașa), având între cei șapte copii unul cu numele de *Ștefan* (1879-1950).
Vezi nota: 500.

2225 *Nicolae ȘTEFĂNESCU-Savigny* (? -1892, București, cimitirul Bellu, figura 5, locul 42).
Vezi notele: 1424, 2308.

2226 *Constantin /Costică / RAHTIVANU.* Numele familiei relevă că au avut în secolele XVIII-XIX un înaintaş care a fost slujbaş domnesc având responsabilitatea unei bune îngrijiri a vestimentației domnului.

2227 *Nicolae /Nae / BÂSCOVEANU.*

2228 *Nicolae /Nicu / Emanuil LAHOVARI* (1812-1853, București, cimitirul Bellu, figura 4, locul 30), fiul lui Manolache/Emanuil/Lahovari și al Smarandei Polizu, căsătorit cu Elena Dodulescu (? -1879). A fost colonel și agă.

2229 *Constantin /Costică / Dim. VĂLLEANU* (1817-1877 București, cimitirul Bellu, figura 1b, locul 6), paharnic, magistrat, deputat. *N.B.* scris și: Văleanu.

2230 *Whist* – joc de cărți.

2231 *Préférence* – joc de cărți.

2232 *Mic supeu* – masă servită târziu, la miezul nopții, după participarea la un spectacol sau o prelungită partidă de whist sau préférence.
Vezi nota: 1198.

2233 *Iaca* – bunică.

2234 *Sf. Constantin și Elena* – sărbătoare în calendarul creștin ortodox care se prăznuiește la 21 mai.
Vezi nota: 250.

2235 *Poștalionul* – vehicul de transport pentru oameni și bagaje, trase de mai mulți cai.

2236 Moșia *Băbăița* din fosta comună omonimă din județul Vlașca, astăzi Giurgiu.

2237 *Sf. Mare Mucenic Dumitru, Izvorâtorul de Mir* – sărbătorit la 26 octombrie.

2238 Nostalgic autorul a evocat preocupările cotidiene ale unei generații apusă.

2239 *Casa Algiu, Toma Stelian*, Calea Victoriei. Mihail Algiu (1843-1901, București, cimitirul Bellu, figura 28, locul 20), fost prefect al Poliției Capitalei a acționat pentru refacerea casei de pe Podul Mogoșoaiei încredințând proiectarea novatoare arhitectului francez Paul Gottereau. Acesta a supus proiectul spre avizare Primăriei Capitalei care, la 1875, i-a eliberat autorizația cuvenită. La 1895-1898 proprietar era juristul Toma Stelian în timpul căruia a fost realizată feroneria gardului când a fost introduse literele ce-l defineau pe noul proprietar. *Casa Toma Stelian*, restaurată la sfârșitul secolului trecut, adăpostește o instituție menită să promoveze pe

plan internațional problemele tineretului. *N.B.* Juristul Toma Stelian a realizat casa de pe șoseaua Kiseleff pe care, prin testament, a donat-o, împreună cu valorile de patrimoniu artistic, pentru a deveni un muzeu de artă, care, în perioada interbelică, a și funcționat, completându-și treptat patrimoniul. La 1948, în marea zbutăcire a culturii românești, acest muzeu a fost desființat, patrimoniul „redirecționat" către alte instituții muzeale. După alte funcționalități clădirea a ajuns să găzduiască, ani buni, Uniunea Scriitorilor. La anii `80 s-a procedat la o amplă lucrare de consolidare, restaurare pentru a deveni sediu de ambasadă. După 1990 în speranța că „restitutio in integrum" va fi o realitate și pentru cultura românească și actele de bine ale predecesorilor am sperat că Muzeul Toma Stelian va renaște. Deșartă speranță clădirea ajungând să găzduiască sediul unui partid.

Toma Stelian (aprilie 1860, Craiova – 24 octombrie 1925), și-a făcut studiile la Craiova și București, a absolvit facultatea de Drept, luându-și doctoratul la Paris. Avocat, profesor universitar la Iași și București, ministru, deputat și colecționar. A pus bazele muzeului de artă, colecția reunind valoroase piese ale picturii și sculpturii naționale și universale. Timp de câteva decenii în secolul XX muzeul și-a desfășurat activitatea în casa construită pe șoseaua Kiseleff.

[2240] *Strada Imperială*, devenită la *1878*, cu anumite corecții de sistematizare, tronson al străzii Știrbei Vodă.

[2241] Afirmația autorului privind pe banul Grigore Cantacuzino, având ca fiu pe Iordache căsătorit cu fiica lui Mavros, impune unele precizări. Arborele genealogic ne oferă următoarea filieră. Iordache Cantacuzino (1747-1803), culcer, căsătorit cu Maria /Maricuța/, fiica marelui vornic Ștefan Pârșcoveanu, a avut doi fii: Grigore Cantacuzino (1800-1849, mare vornic, căsătorit cu Luxița Cretzulescu (1819-1894), având trei fete și un fiu pe nume George; al doilea fiu al lui Iordache a fost Constantin Cantacuzino (? -1877), caimacam în anii 1848-1849, căsătorit cu Zoe Slătineanu (? -1839), având o fată și trei băieți, printre care pe Ion /Iordache/ (1825-1878) sau (1820- ?), cu studii la Paris, judecător, președinte al Curții de Casație, ministru și deputat, căsătorit cu Marie Mavros. Referindu-se la Grigore, autorul prezintă, de fapt, pe Constantin Cantacuzino.

[2242] *Tarsița Filipescu* (? -1854), născută Manu, fiica lui Ioan, mare vornic și a Anei Ghica.

[2243] Din a doua căsătorie cu Sevastița a avut trei fiice; celelalte două căsătorite, una cu Ion Ghica și cealaltă Aspazia cu *Wilhelm N. von Kotzebue* (19 martie 1813 Reval, azi Tallinn – 24 octombrie 1887, Reval), diplomat și scriitor german, membru de onoare al Academiei Române.

[2244] *Dădea dimineața armăsarii la coardă* – antrenamentul zilnic care se face cu caii de curse.

[2245] Strada Palatului făcea legătura între vechiul traseu al străzii Știrbei Vodă și intrarea secundară spre zona serviciilor la Palatul Regal.

[2246] *Biserica Stejarului* se afla pe Aleea Palatului nr. 2. Cunoscută din documente de la sfârșitul secolului XVII ca o construcție din lemn. În secolul XVIII, la 1763 a

fost construită din zid. Avariată de cutremurul din 1838, a fost restaurată de către arhitectul Paul Gottereau la1894, demolată cu ocazia restructurării zonei palatului, în 1960.

2247 *Hotelul „Imperial"* de pe Strada Imperială nr. 2, clădire demolată cu ocazia extinderii Palatului Regal, a remodelării străzii Știrbei Vodă.

2248 *Casa Wapnner I* din Calea Victoriei nr. 61-63, cu magazinul care oferea, la începutul secolului XX, lămpi pentru electricitate și gaz aerian.

2249 În perioada anterioară celui de al optulea deceniu al secolului XIX, strada Știrbei Vodă, în apropierea bisericii luterane, se îndrepta spre sud, ajungând în apropierea Teatrului cel Mare la Podul Mogoșoaei. Modificările urbanistice de la 1878 au remodelat traseul, dându-i continuitate pe traseul est-vest până la Calea Victoriei. Cu timpul, panta a fost modificată, înlăturându-se dificultățile cu care se confrunta inițial tramcarul, surugii fiind obligați să solicite la maximum caii. Până de curând mai rămăsese ceva din diferența de nivel, evidentă mai ales între străzile Știrbei Vodă și Nicolae Grigorescu. Dispariția ultimei străzi cu ocazia realizării complexului hotelier „București" a atenuat și mai mult această pantă.

2250 *Domeniile Coroanei.* Pentru susținerea economică a Casei Regale la propunerea lui Ion C. Brătianu Parlamentul României a adoptat Legea pentru constituirea Domeniilor Coroanei la 9 iunie 1884 prin care din proprietățile statului se acorda spre administrare, exploatare pentru a dobândi uzufructul unei suprafețe de 129.989 ha, teren în diverse forme de relief din munte și până în luncă. Terenurile erau în următoarele amplasamente: județul Suceava moșiile Mălini, Borca, Sabasa și Fărcașa; județul Neamț moșia Bicaz; județul Vaslui, moșia Dobrovăț; județul Râmnicu Sărat, moșia Domnița; județul Brăila; județul Prahova, moșiile Gherghița, munții Clăbucetul și Caraimanul; județul Dolj moșiile Sadova, Segarcea, județul Ilfov moșia Periș-Cocioc.

Familia regală a dobândit în decursul anilor și proprietăți private la Mănăstirea, județul Ilfov, azi Călărași, 6694 ha; Copăceni 50 ha.

Exploatarea era asigurată de un administrator numit de rege. Pentru ani buni administrator a fost Ion Kalinderu.

Ioan Lazăr KALINDERU (28 decembrie 1840, București – 11 decembrie 1913, București, cimitirul Bellu, figura 5, locul 1). Studii licență și doctorat în drept la Paris, activitate juridică, orator, preocupări pentru istoria dreptului, apreciat pentru modul cum a tratat răscumpărarea drumurilor de fier de la firma Strousberg și administrarea Domeniilor Coroanei din anul 1884, colecționar, donator, filantrop, publicist, membru corespondent 25 martie / 6 aprilie 1887, titular al Academiei Române 11 / 23 martie 1893, membru al societății Ateneul Român, 8 mai 1885.

La crearea Domeniilor Coroanei a fost numit administrator, intrat în funcție la 26 septembrie 1884, remarcându-se prin activitatea desfășurată ca bun organizator și civilizator al zonelor unde erau amplasate unitățile respective. Prin cele întreprinse gospodăriile din compunerea Domeniilor Coroanei s-au afirmat ca productive, rentabile. Rezultatele au fost prezentate și în cadrul expozițiilor organizate la Craiova la 1887 și la București în grădina Cișmigiu, ambele ale cooperatorilor. O atenție

deosebită a acordat-o învăţământului realizând 32 localuri de şcoli, fiecare cu o bună înzestrare pentru procesul instructiv educativ. Astfel la Predeal, Buşteni, Malu, Găineşti, Sabasa, Borca, Fărcaşele, Medeiu, Soveja, Cârna, Dobrovăţ, Moldoveni, Demacuşa, Ruşi, Slobozia (Vaslui), Cătunele, Periş, Brătuleşti, Piscu, Domniţa (Râmnicu Sărat) Piscu Ruseţii (Brăila), Balta Domnească, Ciumaţi, Olari, Gherghiţa, Sudiţi, Merii Pechi, Lişteasa, Damian, Segarcea, Panaghia, Lipova. A înălţat noi biserici şi localuri pentru primării şi subprefecturi, rezervaţii pentru vânătoare. A acordat o atenţie deosebită patrimoniului silvic.

[2251] *Gheorghe /George /Iordache FILIPESCU* (1765-1855) sau (1782-1854, Bucureşti, biserica Radu Vodă), fiul lui Dinu Filipescu şi a Zoei Ghica. Mare boier, mare vornic la 1820, membru în comisia pentru redactarea Regulamentului Organic, candidat la domnie în 1834, mare ban la 1840, caimacam 1842-1843, ministru,căsătorit cu Caterina Balş.

[2252] *Domenico CASELLI* (31 octombrie 1875 – 17 octombrie 1937, Bucureşti), ziarist şi publicist cu preocupări pentru prezentarea evoluţiei Capitalei României. Editura ziarului „Universul" în 1935 a publicat cartea *Cum au fost Bucureştii odinioară*.

[2253] *Gazda* – era un binefăcător, casa lui era un azil pentru cei săraci.

[2254] *Constantin /Dinu /FILIPESCU* (circa 1750-1817), fiul marelui ban Pană II Filipescu şi al Anei Câmpineanu, mare boier, mare vistier la 1808-1810, exilat la ruşi, la Ecaterinoslav în 1810. Blaremberg spunea despre el că „are o viaţă strălucită şi că el a fost apărător al patriei, sprijinul nemişcat al ţării. A fost căsătorit cu Zoe Ghica.

[2255] *Mahalaua Kretzulescu* – cuprindea terenul dintre mahalaua Biserica Albă şi mahalaua Episcopiei.

[2256] *Mahalaua Stejarului* – era situată în jurul bisericii omonime, învecinată cu cea a Brezoianului.

[2257] Principele *Piotr Ivanovici BAGRATION* (1765-1812), general rus. A condus armata rusă în timpul operaţiunilor militare împotriva armatelor otomane în campania din anii 1806-1812. A răspuns de zona ţărilor române între anii 1809-1810. Ca militar s-a distins în luptele de la Austerlitz din 1805, Eylau şi Friedland.

[2258] Exarhul *Gavril /Grigore* la naştere /*BĂNULESCU-Bodoni* (1746, Bistriţa, Transilvania – 30 martie 1821, Chişinău, înhumat la mănăstirea Căpriana) Studii începute în Transilvania, continuate la Kiev, apoi în teritoriul grecesc, inclusiv Muntele Athos. Iniţial carieră didactică în Transilvania, Iaşi pentru ca în 1779 să fie tuns în monahism la Constantinopol, desfăşurând în continuare o prestigioasa activitate didactică prin ucaz al ţarului Alexandru I numit exarh al Moldovei, Valahiei şi Basarabiei, activând ca atare între anii 1808-1812. Din 1813 a condus arhiepiscopia Chişinăului.

2259 Generalul *Zaas*, comandantul orașului.

2260 *Ucaz* – ordin, ordonanță, decret emanat din cancelaria Imperiului Rus.

2261 *Exil* – deportare într-o anumită localitate, în general într-o zonă geografică cu un relief și climat aspru, în condiții dificile de viață. Pentru Rusia zona întinsei Siberii a veacurilor de extindere teritorială reprezenta un ținut cu inestimabile bogății care însă era slab sau chiar de loc locuit, lipsa căilor de comunicații fiind unul din marile impedimente pentru a-i valorifica potențialul economic. Dacă pentru Franța loc de surghiun a celor cu anumite condamnări a fost insula Noua Caledonie, pentru Rusia Siberia a fost teritoriul în care trimițând pe cei considerați indezirabili a fost formula de dobândire, prin munca acestora, o efectivă treptată de „cucerire", realizând drumuri, căi de comunicații stabilimente pentru exploatarea solului și a subsolului. A fost o politică diabolică și consecventă petrecându-se pe parcursul a mai multor veacuri. Acolo era un regim aspru oferit de capriciile naturii, dar și a celor care exercitau funcții în aparatul coercitiv. Ca atare, cei cu anumite suferințe dispăreau, rămânând în viață cei cu posibilități fizice și care reușeau să depășească reaua conduită a zăvozilor lor. Așa s-au încropit așezări care, treptat, au înaintat în inima Siberiei. Conflictele de la granițele imperiului permanent în postura de a da de „muncă" uriașei sale armate erau furnizoare de noi contigente de persoane care primeau verdictul „pașol na Sibir". Erau fie ruși în situații conflictuale cu legea, fie că erau oameni din zonele noi stăpânite care se dovedeau necooperanți cu noul stăpân, fie că erau prizonieri de război. Din rândurile primilor amintiți se racolau zăvozii celorlalți care, printr-un comportament dur, sperau la o reabilitare și revenire „acasă". Revenirea constituia un caz rar. Pentru concetățenii celui revenit din Siberia se ivea fireasca întrebare: Ce va fi făcut acesta încât „tătucul țar" să-l elibereze. După ce-i ascultau povestirile ajungeau să se ferească din calea lui pentru a nu păți ca la rându-le să fie surghiuniți. Pentru ohrana țaristă delațiunea a fost una din sursele permanente de asigurare a noi brațe de muncă în Siberia. Teritoriul dintre Nistru și Prut după 1812 a fost o sursă prin care, în procesul de schimbare a structurii demografice, mulți moldoveni au fost porniți în surghiun, locul fiindu-le ocupat cu alogeni racolați de te miri de unde.

2262 *Cioară* – aici cu sensul de țigan lăutar.

2263 *Zaiafet* – chef mare cu lăutari pe parcursul multor ore.

2264 *Calabalâc* – bagaj alcătuit din cele mai diverse obiecte necesare unei gospodării.

2265 *Sotnie* – unitate militară compusă din 100 de cazaci.
Vezi nota: 300.

2266 *Pacea de la București* din 16 mai 1812 era urmarea tratativelor intervenite între părțile beligerante după încheierea armistițiului din 1811. Prin această pace Rusia a obținut teritoriul românesc dintre Prut și Nistru, ca „despăgubiri". Tratativele s-au purtat în casele lui Manuc Bei.

2267 Serviciile Ministerului de Interne și ale celui de Externe fuseseră adăpostite

anterior în alte spații din perimetrul central. „Monitorul Oficial" a ocupat ani de zile încăperi din hanul lui Șerban Vodă, pe locul pe care s-a înălțat palatul Băncii Naționale a României.

2268 *Hotelul „Manu"*.
Vezi notele: 1796, 1857.

2269 *Școlile de tir și de gimnastică* – înființate în această perioadă pentru a contribui la pregătirea tuturor locuitorilor ca apărători ai țării, pe parcursul anilor au avut diverse sedii improvizate în clădiri și grădini, reușind ca, în timp, să edifice spații adecvate, inaugurate în 1867. Existența mai multor asemenea societăți a stimulat o adevărată competiție finalizată cu frumoase demonstrații.

2270 *Constanța /Tanți /*la naștere *LOCUSTEANU* (9 aprilie 1859, București – 1945), căsătorită cu căpitanul *Gheorghe CRUTZESCU* (1860-1897) cu care a avut doi fii: Gheorghe (1890-1950) și Radu (1892-1948).

2271 *Hotelul „Splendid Parc"* ridicat parțial pe locul hotelului „Manu", Calea Victoriei nr. 71 și al hotelului „Orient" (ce fusese înlocuit la început de secol XX cu hotelul „Splendid"), a ocupat o mare suprafață de teren, atât construcția cu două corpuri cu șapte niveluri, cât și parcul. Concepția a aparținut proprietarului Ion Stănescu, om cu o bogată experiență în această activitate. Bombardat de mai multe ori în anul 1944 de bombe lansate la 24 august de aviația hitleristă care vizau Palatul Regal. În anii '60 pe aceste locuri s-au înălțat două noi blocuri de locuințe cu spații comerciale la parter.
Vezi notele: 1796, 1857.

2272 Principele *Napoleon Charles Louis Bonaparte* (1856-1879), fiul lui Napoleon III.

2273 *Farmacia Chihăescu* succesoare a farmaciei Schmettau de pe strada Modei, numită ulterior pictor Nicolae Grigorescu, astăzi desființată prin ridicarea edificiului hotelului București. Latura sudică a acestui complex este trasată pe axul vechii străzi. Numele străzii Grigorescu amintește de locuința și atelierul în care artistul a trăit și a creat în perioada anilor 1875-1885, valorificând o mare parte din documentația făcută (schițe și fotografii) la sudul Dunării, cu ocazia participării la acțiunile militare de pe câmpul de luptă. În 1885 aici a pictat tabloul *Atacul de la Smârdan*.

2274 Impunătorul bloc al *Societății „Mica"*, societate anonimă minieră română specializată în identificarea, prospectarea și extragerea minereurilor de aur, având exploatări în județele Hunedoara la Ruda, 12 Apostoli, Brad, Stanija, Roșia Montană ș.a, mină de cărbune la Țebea, mină de mică în județul Vâlcea la Voineasa, precum și cariere pentru extragerea pietrei pentru construcții. Edificiul a dispărut din peisajul bucureștean în urma cutremurului de la 4 martie 1977. La parter a funcționat renumita cofetărie „Nestor", locul amintind de casa filantropului, om de bine, Petre Enciulescu (1822-1889, București, cimitirul Bellu, figura 35, locul 8). După 1977 terenul a servit pentru edificarea hotelului „București" cu o superioară dotare, spațiile și serviciile fiind solicitate pentru acțiuni predilect protocolare.

[2275] *Expoziția Cooperativelor* – prima expoziție a cooperatorilor exprima avântul pe care îl luase la acea dată această formă de organizare a meseriașilor în ultimul pătrar al secolului XIX prin strădania lui Dimitrie C. Butculescu. Atât această expoziție, cât și balurile, inclusiv cele organizate anual în Cișmigiu, expoziția cooperatorilor din țară organizată în 1894, după succesele celor de la Craiova și Iași din 1886 – sunt numai câteva din episoadele relevante pentru progresul remarcabil făcut de mișcarea cooperatistă.
Vezi notele: 1103, 1793.

[2276] *Iorgu CARAGIALE* (1814 sau 1826-1894, București, cimitirul Bellu, figura 58, locul 13), actor și autor dramatic, colaborator apropiat al fratelui Costache, ulterior alcătuindu-și propria trupă. Interpret al rolurilor comice. Scriitor.
Vezi notele: 1624, 1685.

[2277] *Ion Luca CARAGIALE.*
Vezi notele: 619, 667, 838, 866, 1622, 1741, 1745, 2277, 2370.

[2278] În trecut raporturile între chiriași și proprietari privind mutările și închirierile se făceau la Sf. Dumitru (26 octombrie) și la Sf. Gheorghe (23 aprilie), deci pentru o perioadă de șase luni. Dacă exista bună înțelegere părțile puteau prelungi contractul.

[2279] Pe terenul viran fusese amenajată o grădină care a servit pentru prezentarea a numeroase spectacole. În toamna anului 1878, în tânăra grădină s-au dat o serie de spectacole de către trupa lui Iorgu Caragiale. La 8 octombrie 1878 România, în conformitate cu prevederile tratatului de la Berlin a fost silită să retrocedeze imperiului rus cele trei județe pe care le recuperase în 1856 prin tratatul de la Paris. Acest tratat anulase parțial prevederile păcii de la București din 1812 care rupea din trupul Moldovei teritoriul dintre Prut și Nistru. Ca atare, în toamna anului 1878 i s-a dat acestei grădini denumirea „Basarabia". Tradiția artistică a acestor locuri s-a perpetuat și în secolul XX, aici fiind amenajat teatrul „Victoria" care a găzduit o serie de spectacole valoroase între cele două războaie mondiale.

[2280] Venirea toamnei, cu schimbările de vreme impunea organizatorilor în cazul unor spectacole apreciate de public să găsească săli unde să fie reluate în anotimpurile reci.

[2281] *Librăria „Pavel Suru"*, București, Calea Victoriei, nr. 85. Casă cu parter și etaj, vis a vis de biserica Albă. La parter era magazinul.

[2282] *Androcle FOTINO* (11 noiembrie 1834, Brăila – 11 mai 1907, București). A studiat medicina la Paris și la Atena, licențiat în 1859, an în care și-a început cariera în Principatele Unite. Medic militar încadrat în serviciul sanitar al Armatei. Maior în 1863, locotenent colonel în 1866, colonel în 1875. Activitate la Spitalul Militar Central. Participant la războiul din 1877-1778. A condus ambulanțele Marelui Cartier General al Armatei de la Mecica. Ulterior general de brigadă , profesor universitar, efor al spitalelor civile, senator, donator.

[2283] *Colectivist* – termen folosit pentru persoanele preocupate să introducă,

printre altele, un salut respectuos adresat tuturor, fără a ține seama de vreo ierarhie socială sau materială, fără temenele.

2284 Ani de zile *magazinul „Radu”* a fost punct de referință în comerțul Capitalei. Era situat la intersecția Căii Victoriei a actuala stradă Berthelot. Galantarele acestui magazin ofereau, în funcție de sezon, cu anticipație, cele mai diverse țesături, produse ale unor renumite firme din țară și străinătate.

2285 În procesul de rebotezare a arterelor de circulație, strada Fântânii s-a numit, între cele două războaie mondiale Berthelot, pentru a-l cinsti pe generalul francez *Henri Berthelot*.
Vezi notele: 200, 494, 1432, 2222, 2284.

2286 *Nicolae Filimon* a fost un asiduu cronicar dramatic și al spectacolelor muzicale din Capitală.
Vezi notele: 370, 618, 1149.

2287 *Ioan CARAGEA* domn al Țării Românești de la 8 septembrie 1812 la 12 octombrie 1818 timpul în care fiscalitatea a fost apăsătoare. O domnie rămasă în memoria generațiilor prin distrugătoarea ciumă care a bântuit precum și prin codul – condica – purtând numele domnului elaborat pe parcursul a câtorva ani și intrat în uzanța juridică în anul 1817. Acest cod împreună cu codul Calimachi din Moldova au fost legiuirile scrise menite a rezolva stările de lucruri cu care se confruntau cele două țări pe tărâm juridic. Codul a fost redactat conform principiilor epocii. Legile ulterioare, Regulamentul Organic și Codul Civil din 1865 au înlăturat prevederile acestui cod.
Vezi notele: 126, 140, 217, 420, 453, 1141, 1304, 1388, 1660, 1979, 2093, 2227, 2288.

2288 *Ralu CARAGEA* sprijinitoare a artelor, realizatoare de spectacole teatrale.
Vezi notele: 217, 1432, 2288.

2289 *Club* – aici cu sensul de sală de spectacole.

2290 *18 stânjeni* egal cu 35,28 m. *Palma* este o veche unitate de măsură pentru lungime de circa 25 cm reprezentând distanța dintre extremitatea degetului mare și celui mic bine întinse lateral. *Palma domnească* avea cu circa 3 cm mai mult decât cea obișnuită. A variat ca lungime de la o epocă la alta.
Vezi nota: 2229.

2291 *Chembrică* – țesătură de bumbac vopsită și lustruită.
Vezi nota: 1146.

2292 *Laviță* – scândură lată fixată pe un suport din țăruși, așezată în mod obișnuit de-a lungul unui perete și folosită ca bancă. În acest caz, lavițele erau distribuite în centrul sălii de spectacol.
Vezi nota: 2231.

2293 *Apollon, Apollo* – zeul soarelui și al luminii, al muzicii, al poeziei și al artelor frumoase la greci.

2294 *Liră* – instrument muzical cu coarde, având formă de arc folosit de către poeți și rapsozi, menestreli pentru a-și acompania recitarea poemelor.

2295 Este *fosa*, plasată parțial sub scenă, adăpostind membrii unei orchestre care acompaniază spectacolele muzicale.

2296 *Lampadar* – stâlp care avea în partea superioară una sau mai multe lămpi cu fitil, consumând ulei de rapiță ce asigurau oarecare iluminare a spațiului apropiat.

2297 *Dumitru C. OLLĂNESCU-Ascanio*.
Vezi notele: 1143, 1330, 1391.

2298 *Tipografia de la Mavrogheni* se afla la șoseaua Kiseleff, pe actuala stradă a Monetăriei, lângă ctitoria lui Mavrogheni. La un moment dat a fost achiziționată de Ioan Heliade Rădulescu.

2299 *Stolnicului Clinceanu*.

2300 *Selam-Ceaușul* – șeful protocolului care dădea onorul cuvenit domnului la intrarea acestuia într-un local public.

2301 *Claudiu TOLOMEI* (1492, Siena – 1555, Roma), scriitor italian.

2302 *Gioacchino ROSSINI* (1792-1868), compozitor italian de operă.

2303 *Wolfgang Amadeus MOZART* (1756-1791, Salzburg), compozitor austriac.

2304 Anii premergători lui 1821 a fost perioada în care s-a desfășurat o intensă acțiune mobilizatoare în rândurile etnicilor greci aflați în țările Europei. De la acțiunile de câștigare a unor conducători de state, demersuri pentru dobândirea de mijloace logistice ca locuri de reuniune, cazare, instruire, mijloace de deplasare, armament muniție, la formarea și deplasarea de unități militare erau la ordinea zilei cunoscute de toate părțile interesate, inclusiv a Imperiului Otoman.

2305 *Școala de la „Sf. Sava”* condusă de Gheorghe Lazăr.

2306 *Hecuba* – piesă inspirată de personajele din Iliada. Hecuba, a doua soție a regelui Priam, și-a pierdut pe toți cei 19 copii în timpul războiului troian. A devenit Simbol al durerii și al refuzului de a accepta fatalitatea.

2307 *Ioan Heliade Rădulescu* a fost traducător și interpret, animator al punerii în scenă, în limba română, a spectacolelor din repertoriul universal.
Vezi notele: 361, 453, 1033, 1148, 1388, 1558, 1561, 1676, 1763, 1969, 1978, 1983, 2064, 2070, 2298.

2308 Ștefănescu-Savigny Nicolae.
Vezi notele: 1363, 1424, 2225.

2309 *Madame Vaillant,* continuatoarea activității soțului, J.A. Vaillant, francez filoromân venit în Țara Românească ca profesor la „Sf. Sava” în anul 1829. În anul 1831 a primit conducerea școlii, fiind însă destituit în 1834 la intervenția străină. A organizat un colegiu particular și o școală gratuită pentru fete. Publicist, conferențiar la Ateneul Român.

JEAN A. VAILLANT (1804-1886) Cărturar francez, ca refugiat a ajuns în Țara Românească la 1829. În mai 1830 a început un curs de limba și literatură franceză frecventat de tinerii care se vor afla în primele rânduri ale celor care vor milita pentru schimbarea necesară propășirii țării. Sub ocârmuirea lui Pavel Kiseleff s-a acționat pentru reorganizarea școlii de la „Sf. Sava" din București. La 1831 Jean Vaillant a fost numit director al respectivei instituții. Rükmann noul reprezentant al Rusiei însă nemulțumit de ideile liberale proferate de Vaillant a cerut în 1834 înlăturarea lui de la conducerea colegiului și de la catedră. Ca act de frondă Adunarea Obștească votează cumpărarea a 500 de exemplare din *Dicționarul francezo-român* elaborat de acest profesor. Rükmann, obține anularea de la Vodă a acestei achiziții. La 1841, în urma unei tenebroase acțiuni considerată complot sârbo-bulgar care l-ar fi implicat și pe Vaillant, acesta este arestat, eliberat în urma intervenției consulului francez, dar apoi expulzat. Profunda documentare l-au ajutat la elaborarea unei lucrări în 3 vol. despre limba și istoria poporului român, sugestiv intitulată *La Roumanie ou Histoire, langue, littérature, ortographe, statistique des Peuples de la langued'or*. Lucrarea a fost tipărită la Paris în 1844 de către Editura Arthur Bertrand.

J.A.V. a tipărit la Paris în 1851 *Poesies de la langue d'or* traduites par J.A.V., antologie de poezie românească, lucrare pe care a considerat-o ca o anexă lămuritoare și edificatoare la volumul din 1844. Era o culegere în care a inclus din creația lui: Costache Negruzzi, Iancu Văcărescu, Gheorghe Asachi, Ion Heliade Rădulescu, Grigore Alecsandrescu, Cezar Bolliac, Barbu Paris Mumuleanu, Alexandru Cuciureanu, Constantin Faca.

În Franța a militat pentru ideea Unirii Principatelor. A revenit la 1862 ținând la Ateneul Român un curs de istorie antică. A colaborat la periodicele timpului.

[2310] *Strada Banului* asigură legătura între Calea Victoriei și strada general Budișteanu. Numele ei amintește de marele ban, beizadea *Constantin /Costache /Gr. GHICA* (1804-1867), fiul domnului Grigore Ghica și al Mariei Hangerly. Căsătorit cu Sultana (1869-1965), fiica stolnicului Șt. Costescu.

[2311] *Palatul Știrbei* din Calea Victoriei nr. 107, ridicat după planurile arhitectului francez Sanjouand în jurul anului 1837, a fost refăcut și completat în anul 1881, când i s-a adăugat turnul din zona nord-estică. Din 1954 a adăpostit instituții muzeale, la început un muzeu de artă populară, iar ulterior Muzeul sticlei și porțelanului. Cutremurele anilor 1977, 1986 și 1990 au slăbit rezistența clădirii impunând dezafectarea și întocmirea documentației pentru consolidare, renovare. Lipsa fondurilor nu permite abordarea acestor lucrări. Vezi nota: 2250.

Michele SANJOUAND (sec. XIX) arhitect francez cu activitate la București unde a realizat la 1835 Palatul Barbu Știrbei, podul Mogoșoaiei/Calea Victoriei nr. 107.

[2312] *Strada general Budișteanu* amintește că pe locurile acelea au trăit membri familiei Budișteanu care au dat țării, în secolul trecut, numeroși militari de carieră, printre care și doi generali: *Alexandru BUDIȘTEANU* (10 iulie 1836, Râmnicu Vâlcea – 1919), fiul lui Șerban Budișteanu și *Constantin I. BUDIȘTEANU* (8 noiembrie 1838, București – 7 noiembrie 1911, București), fiul clucerului Ion

Budișteanu. Ambii au urmat în anii 1854-1856 Școala de ofițeri. Au participat la Războiul de Independență pe când aveau gradul de colonel. Primul a comandat Regimentul 2 Infanterie, iar al doilea Regimentul 6 Infanterie. S-au distins în luptele de la Plevna. Constantin a fost grav rănit.

După război Alexandru Budișteanu a avut comanda Regimentului 4 Dorobanți Argeș. În 1890 s-a pensionat. În 1867 s-a căsătorit cu Ecaterina Rosetti. A fost un pasionat colecționar, multe din piesele sale făcând parte din patrimoniu Muzeului Național de Istorie. A fost un activ publicist.

În 1882 Constantin Budișteanu A fost avansat general de divizie. A fost ministru, deputat, senator.

2313 *Giubea*.
Vezi nota: 1157.

2314 *Ion /Iancu /Al. FILIPESCU* zis *Vulpache* (1808 sau 1811 – august 1863, București, biserica Mavrogheni), fiul lui Alexandru N. Filipescu, mare ban și logofăt al dreptății. Studii de drept la Paris, ministru, caimacam, deputat. Căsătorit cu Elisa Bibescu (1826-1909).

2315 *Barbu B. Vlădoianu /VLĂDĂIANU* (1812-1876, București, cimitirul Bellu, figura 11, locul 10), fiul lui Barbu Vlădoianu și al Uței. S-a dedicat carierei militare. A fost mare spătar, general, om politic, ministru, primar al Capitalei în 1865. Căsătorit cu Alexandrina Messits (1820-1877).

2316 *Barbu ȘTIRBEI*.
Vezi notele: 595, 727, 1135, 1231, 1322, 1531, 1581, 1665, 1763, 2085, 2086, 2311, 2321, 2331, 2334, 2399, 2412.

2317 *Gheorghe D. BIBESCU*.
Vezi notele: 328, 389, 1039, 1666, 2054, 2270, 2273, 2321, 2331, 2334.

2318 *Charles DOUSSAULT* pictor, arhitect și sculptor, născut la Foaugéres în Franța. Venit în orient prin 1840, ajunge în Moldova în 1843, iar în 1844 vine în Țara Românească. A ilustrat albumul *Moldo-Valaque* din 1848. În 1854 a publicat un articol despre Dobrogea, însoțindu-l cu reproduceri de pe gravuri în lemn, reprezentând Constanța și Cernavodă.

2319 Colonelul *ENGEL* ofițer de origine prusacă, voluntar în armata rusă. Șeful diviziei de ulani din Oltenia. Primit în armata română cu grad de locotenent.

2320 *Barej, bariș*.
Vezi notele: 1011, 1072.

2321 *Curtea domnească* – funcționa chiar în casele lui Barbu Știrbei.

2322 *Cârpaci* – meseriaș care repară, peticind încălțăminte, haine, acoperișuri etc.

2323 *Moșia și palatul de la Buftea.* Moșia a aparținut mănăstirii Radu Vodă care, spre jumătatea veacului al XIX-lea, ajunsese la interminabile dispute cu localnicii. A intervenit marele vornic Barbu Constantin Știrbei care, la 13 martie 1845, a realizat un schimb devenind proprietarul moșiei Buftea-Flămânzeni. La 1850 au început

lucrările de edificare a unei construcții în maniera culelor oltenești, fiind realizate și două tuneluri de evacuare. Pe parcursul anilor care au urmat s-au realizat completări, respectiv încă două etaje, și chiar modificări structurale. Lucrările s-au finalizat în 1863. Este o clădire echilibrată cu P+2 etaje, deasupra intrări o sacnasie.

În anii 1850-1890 a fost edificată Capela-mausoleu cu fațade cu cărămidă aparentă. Capela este la etaj, accesul fiind asigurat de două scări monumentale care se reunesc pe platforma de intrare în capelă. Accesul la mausoleu este la parter, ușa fiind flancată de cele două scări. Capela a fost pictată de Gheorghe Tattarescu, rudă cu familia Știrbei. Din păcate pictura a fost afectată în ultimele decenii, rămânând numai icoana Maicii Domnului.

Alături de palat și parc în anul 1950 a fost creat complexul de clădiri menit a găzdui Studioul Cinematografic „București”, azi numindu-se Media-PRO.

[2324] *Doniță* – cofă de lemn pentru păstratul sau transportul lichidelor, brânzeturilor.

[2325] *Cancan*.

Vezi nota: 1050.

[2326] Ce au însemnat aceste prezențe ale armatelor străine poate că cea mai bună caracterizare o oferă textul cuvântului deputatului din Adunarea Ad-hoc a Moldovei, țăranul vrâncean *Moș Ion Roată* care sintetic arată că toate năpastele întreținerii acestora au fost apăsătoare pentru talpa țării, țărănimea. Textul este atribuit lui Mihail Kogălniceanu.

[2327] *Castelul de la Voila* județul Prahova, fostă proprietate a familiei Știrbei, astăzi sanatoriu. A fost clădită într-o zonă deosebit de pitorească cu o largă deschidere spre văile Doftanei și ale Prahovei, drumul de acces pe traseul Câmpina – Valea Doftanei.

[2328] *Ioan Baptist Alex. CORONINI-Cronberg* (16 noiembrie 1794, Görz – 1888), conte și general austriac. Activitate militară în peninsula Italică, Slovenia, Croația. În 1850 a fost numit guvernator civil și militar pentru Banat și Voivodina. În 1854 a intrat cu trupele austriece în țările române. În 1859 a întemeiat pe locul Babacai o comună nouă numită Coronini. În stațiunea Herculane numele îi este perpetuat de platoul omonim cu deschidere spre masivul Domogled.

[2329] *Ștabul* – comandamentul, statul major al armatei.

[2330] *Mitropolia Ungrovlahiei* a fost condusă între 15 septembrie 1850 și 5 mai 1875 de către *Nifon SEVASTIAS /Nicolae Rusalin* (1789, București – 5 mai 1875, București, înmormântat la mănăstirea Cernica), aromân intrat în viața monahală la 1809 la mănăstirea Cernica, urcând ierarhic în viața ecleziastică, desfășurând o intensă activitate de ctitor, a fost numit ca locțiitor de mitropolit încă din 11 august 1849.

[2331] *Barbu Știrbei* a avut șase copii: patru băieți și două fete: *Alina/ Alexandrina* (1829-1894) căsătorită cu Alexandru Plagino, recăsătorita cu Ion Florescu și *Fenareta* căsătorită cu Teodor Ghica-Deleni.

Vezi notele: 456, 595, 1135, 1231, 1321, 1531, 1581, 1665, 1667, 1763, 1978, 1981, 2028, 2085, 2086, 2311, 2321, 2334, 2351, 2412.

[2332] Atât *careta de gală*, cât și alte piese de inventar din palatul de la Buftea au devenit piese de recuzită, la înființarea studiourilor de filmare, necesare realizării filmelor de epocă. Parcul și palatul familiei Știrbei au fost integrate în ansamblul acestor studiouri.
Vezi notele: 216, 1241, 2050, 2277, 2338.

[2333] La *Balta Liman,* cartier din Istanbul, în 1849, s-a încheiat convenția dintre Poarta Otomană și Rusia prin care se făceau modificări în prevederile Regulamentului Organic privind micșorarea drepturilor țărilor române. Se stabileau:
- numirea (nu alegerea ca până atunci) a domnului pe o perioadă de 7 ani;
- divanuri ad-hoc cu membri, nu aleși, ci numiți de domn;
- schimbările în legislație se făceau cu aprobarea Rusiei și a Porții Otomane;
- ocupația militară a celor două principate de trupele celor două puteri;
- erau numiți comisari ai celor două puteri.

Sorocul se referea la prima prevedere.

[2334] *Băieții lui Barbu Știrbei*: Grigore, George, Dumitru, Alexandru.

[2335] *Nisa* – localitate în sud-estul Franței renumită stațiune balneoclimaterică și turistică situată pe Coasta de Azur.

[2336] *William SHAKESPEARE* (23 aprilie 1564, Stratford-upon-Avon, Anglia – 23 aprilie 1616) actor din 1592 cu o perioadă de pregătire ca viitor dramaturg operând modificări pe texte mediocre pentru a le asigura punerea în scenă, devine proprietar asociat al teatrului „Globus”, preluat ulterior sub protecția regelui. Spectacolele realizate i-au asigurat aprecierea și ocrotirea din partea Casei Regale a Angliei. A fost un valoros dramaturg englez cu o intensă activitate care i-a adus celebritatea prin originalitatea , mesajul creațiilor sale. Realizarea celor 37 de piese considerate capodopere ale genului sunt de o inestimabilă valoare prin modul de abordare a temelor, numărul și comportamentul personajelor, mesajul transmis spectatorilor. În plină glorie s-a retras în orașul natal pe la 1610. Cele 37 de piese, poemele narative, sonetele constituie tezaurul transmis către posteritate.
Vezi nota: 2131.

[2337] *Indiviziune* – expresie juridică folosită pentru a defini împărțirea bunurilor între beneficiarii unei moșteniri.

[2338] *Alexandru B. ȘTIRBEI* (1835 – 2 martie 1895, București, înmormântat la Buftea), om politic, ministru, deputat. Căsătorit cu Maria Ghica-Comănești.

[2339] *Volutele* – ornamente folosite în formă de spirală la capitelurilor ionice.

[2340] La aproape șapte decenii de la redactarea și tipărirea acestei cărți, urmașii care au trăit prefacerile și au cunoscut acele locuri și documentația care a stat la baza elaborării ei o considerăm ca deosebit de utilă de a fi cunoscute de cei care doresc să aprofundeze cercetarea și, ca atare, apreciem că ar fi interesant ca piesele adunate la timpul respectiv în sertarul autorului să fie la îndemâna cercetătorilor.

[2341] *Imobile de raport* – edificii menite, prin proiectare, să adăpostească diverse instituții, spațiul interior fiind astfel gândit încât să răspundă necesităților funcționale ale instituțiilor respective.

2342 Speranțele autorului s-au împlinit în mare măsură, Calea Victoriei, cunoscând în ultimele decenii ale secolului XX o complexă metamorfoză în cadrul căreia unele din vechile și valoroasele edificii s-au renovat, ridicându-se totodată noi ansambluri arhitectonice.

2343 *Casele arhitectului G.M. Cantacuzino* au cedat locul edificiului care adăpostea Ministerul Petrolului.

Gheorghe /George/ Matei Cantacuzino.

Vezi notele: 679, 740, 1875, 1936.

2344 *Pataca* – veche monedă cu valoare de 100 parale care a circulat în țările române.

2345 Clădirea fostului Minister de Finanțe, fostă *casă Romanit*, în forma care a ajuns până la noi este un edificiu din 1883, care a preluat și amplificat construcțiile anterioare. În prezent adăpostește Muzeul Colecțiilor de Artă, inaugurat la 21 august 1978. Casa Romanit a fost ridicată la începutul secolului XIX de boierul *Constantin FACA* (1790-1845), scriitor satiric și autor dramatic. Este o construcție de mari proporții, pe care însă n-a terminat-o. Moștenitorii au vândut imobilul vistierului *Romanit* care a terminat-o atât la interior, cât și la exterior. În 1834 vistiernicul a murit iar casa a fost închiriată statului pentru a adăposti cancelaria domnească. În 1836 a fost cumpărată de către stat, devenind sediul Curții Administrative, iar peste câțiva ani sediul Ministerului Finanțelor. În 1883 clădirea a fost extinsă prin realizarea a două noi aripi care i-au dat forma literei U, latura din dreapta (nordică) fiind vechea casă Romanit.

2346 *Casa Monteoru* – a fost înălțată la 1873 după proiectul arhitectului Karacionii, de fapt ardeleanul Crăciun, căruia stăpânirea maghiară i-au modificat numele. Comanditar a fost *Alexandru /Alecu /C. NECULESCU /Niculescu* (1839-1893, București, cimitirul mănăstirii Cernica). După zece ani proprietar devine *Grigore MONTEORU* proiectant-constructor fiind inginerul *Nicolae CUȚARIDA* (1854-1929, București, cimitirul Bellu, figura 12, locul 17), căsătorit cu Zoe Davila (1868-1943). Ani de zile lucrarea a fost atribuită arhitectului *Ion MINCU*. Acum i se atribuie calitatea de consultant în a doua etapă. Cercetări recente au elucidat această apartenență. Atât casa, cât și curtea sunt valoroase prin planul de inspirație a eclecticului francez. O distinctă notă a fost dobândită și prin modul de realizare a lucrării. Interioarele și exterioarele casei sunt expresia unei reușite armonii. Curtea oferă o frumoasă ambianță prin exemplarele arboricole de excepție declarate monumente ale naturii.

În perioada interbelică clădirea a găzduit Legația Poloniei.

După Războiul Al Doilea Mondial Elena Monteoru a fost în situația de a ceda respectiva proprietate statului, localul fiind ocupat de ARLUS.

În ultimele decenii clădirea adăpostește Uniunea Scriitorilor. Clădirea este revendicată de moștenitori.

2347 *Casa Moruzi,* Calea Victoriei nr. 117, a fost construită la sfârșitul secolului al XVIII-lea și a fost demolată în anul 1941 În ultimii ani a-i existenței, a adăpostit Muzeul Municipiului București înființat în anul 1929, pe locul ei amenajându-se o

grădină, care a beneficiat de bătrânii arbori care înconjurau vechea casă. Peste vatra ei este acum calea de rulare a prelungirii până în Calea Griviței a Bd. Dacia.

2348 *Casa Belu* a fost demolată după 1977. Se afla în colțul parcului, putând fi remarcată atât din Calea Victoriei, cât și dinspre Bd. Dacia.

2349 *Biblioteca Academiei Române* beneficiază de edificiul înălțat în anii 1936-1937 după proiectul arhitectului Duiliu Marcu. În săli de studiu, săli pentru cataloagele colecțiilor depozitate, sunt adunate cărți, manuscrise periodice, note muzicale, foi volante etc. cumulate în decursul deceniilor și sistematizate de valoroși și pasionați de cultură, constituind astăzi un inestimabil tezaur.

Situația creată prin creșterea acumulărilor de tipărituri impunea extinderea spațiilor depozitelor, a dotărilor tehnice care să asigure o bună funcționare la prezent și viitor.

Cu sprijin financiar din partea Băncii Naționale a României și a altor sponsori s-a trecut la realizarea unei noi construcții cu fațadă spre Bd. Dacia și totodată a fost acordată atenție și localului din perioada interbelică.

2350 Construcție proiectată de arhitectul Petre Antonescu.

Petre ANTONESCU s-a născut la 29 iunie 1873, la Râmnicu Sărat, pe atunci capitală de județ, astăzi orașul și o parte din arealul fostului județ fiind înglobat la județul Buzău, iar o altă parte la județul Vrancea și a decedat la 22 aprilie 1965, la București, fiind înmormântat în cimitirul Bellu). După anii studiilor primare localitatea natală și a celor secundare la București. A întreprins o încercare de a urma Facultatea de Drept, renunțând pentru a urma artele plastice. În 1893 a mers în Franța unde a urmat, la Paris, studii la Școala Națională de Arte Frumoase ce avea și o secțiune de arhitectură. Erau anii când elementele eclectice erau dominante atât prin cele predate la respectivele cursuri, cât și cele înfăptuite la cererea comanditarilor. La finalizarea pregătirii, fiindu-i remarcate preocupările, i-a fost solicitată colaborarea pentru proiectarea unui Pavilion menit a găzdui participarea României la Expoziția Internațională de la Paris din anul 1900. Tânărul arhitect a conferit respectivei construcții menirea de a reprezenta specificul arhitecturii de pe plaiurile românești. Revenind în țară a devenit un apropiat discipol al arhitectului Ion Mincu, promotor al stilului neoromânesc. Tânăra școală de arhitectură promova preocuparea de a prelua elementele tradiționale care, printr-o atentă analiză, să devină componente ale viitoarelor edificii, atât cele publice, cât și particulare. Anii de la finalul veacului al XIX-lea și ai primelor decenii ale celui următor l-au găsit desfășurând o prestigioasă carieră universitară (1900-1938), dar și ca proiectant și realizator a unor valoroase edificii din Capitală și din țară. Atent analist, receptiv la nou a fost un teoretician al problemelor de arhitectură cu referințe la seismicitate, sesizând calitățile, avantajele dar și limitele noilor materiale pe care le-a folosit cu discernământ. Cele întreprinse a căutat să le popularizeze și în calitate de publicist. A fost ales membru al societății Ateneul Român la 3 iunie 1923, unde a contribuit cu sugestii la proiectele pentru realizarea unor lucrări în incinta Ateneului Român în perioada 1924-1927, care au oferit noi posibilități de extindere a ariei de activitate, inclusiv cea expozițională. Tot el s-a preocupat de organizarea Salonului de artă decorativă. A făcut parte din comitetul de conducere al societății Ateneul Român în anii 1924-1929. A fost

inițiatorul concursurilor de artă decorativă, donator pentru acordarea premiilor pentru concurenți Ca o încununare a aprecierii contemporanilor a fost ales membru de onoare la 30 mai 1936 și titular la 19 mai 1945 al Academiei Române. Discursul de recepție la rostit 5 iunie 1947, fiind un prilej ca prin tema enunțată: *Meșteri și arhitecți din trecut* să întreprindă o concisă, dar concludentă trecere în revistă a faptelor predecesorilor, creatori a unei arhitecturi care a încorporat experiența acumulată în succesiunea veacurilor. Atent urmărit de auditoriu a fost completat laudativ de Al. Lapedatu. Anii vieții l-au aflat în diverse împrejurări alături de exponenții culturii românești. A fost notorie prietenia cu Nicolae Grigorescu, Alexandru Vlahuță, George Coșbuc ș.a. A fost un consecvent colaborator al plasticienilor sculptori, atât români, cât și străini ce și-au adjudecat lucrări în România, cărora, prin linia conferită piedestalelor, modului de alegere a amplasamentelor, recomandările pentru amenajarea urbanistică a ambientului acestor simboluri le-a asigurat o bună valorificare a elementelor sculpturale încorporate respectivelor monumente.

[2351] *Casa Vernescu*, din calea Victoriei nr. 133, vechea *casă Filip Lenș*. În ambianța vechii case a concertat Franz Liszt. Clădirea a fost refăcută radical între anii 1887-1889 după proiectul întocmit de arhitectul Ion Mincu. Tavanele interioarelor au fost încredințate spre decorare pictorului George Demetrescu Mirea. La momentul refacerii a fost înzestrată cu o uzină electrică proprie care asigura alimentarea a 260 de becuri. După decesul proprietarului casa a avut, în secolul al XX-lea, diverse funcționalități, inclusiv, un timp, gazdă a Președinției Consiliului de Miniștri.

Imobilul Lenș ridicat în jurul anului 1820 în maniera eclectică impusă de arhitectura franceză, la modă în epocă. Filip Lenș era fiul lui Ioan Baptist Linchon, francez din Marsilia, preceptor de franceză în București. Filip Lenș (1799- ?) a ocupat diverse funcții înalte în aparatul administrației de stat: mare vistiernic, logofăt al dreptății. După decesul său casa a adăpostit instituții militare, inclusiv Ministerul de război. Din 1886 a devenit proprietatea lui Gheorghe Vernescu.

Gheorghe Dim. VERNESCU (1829, Buzău – 2 iunie 1900, București). Studii în București, facultatea de drept la Paris; doctor în drept. Om politic, membru al Consiliului de stat. A avut contribuții la elaborarea legislației României moderne. A fost deputat, senator, ministru; publicist. Căsătorit cu Elena….(1840-1906). La solicitarea lui, arhitectul Ion Mincu a preluat lucrarea de restaurare a edificiului din Calea Victoriei nr. 133 în anii 1887-1889. Interioarele au fost pictate de George D. Mirea.

[2352] Acest imobil a fost demolat.

[2353] Construcție care în urma cutremurelor din anii 1977, 1986 și 1990 nu a mai prezentat pentru specialiști o garanție și s-a trecut la demolarea ei.

[2354] *Strada Verde*, rebotezată *General Manu*, ulterior, după 1948, *Locotenent Dumitru Lemnea*, după 1990 revenind la denumirea General Manu. Numele străzii amintește că la intersecția Podului Mogoșoaiei cu strada Verde a fost edificată la 1843, pentru marele logofăt Alecu Florescu, construcția în stil neoclasic francez. Din 1868 această clădire a aparținut până în 1948 familiei generalului Gheorghe Manu. Este o construcție cu un subsol înalt și un parter cu șase camere și alte multe

dependințe. Intrarea principală este prin Calea Victoriei nr. 192.

Gheorghe /George / Ioan MANU (24 iulie 1833, București – 16 mai 1911, București, cimitirul Bellu, figura 10, locul 1). După studii elementare în țară a urmat din 1847 pregătirea pentru cariera militară la Postdam unde a și făcut practica de ofițer, specializându-se în artilerie. La revenirea în țară, în 1858 a primit misiunea reorganizării artileriei, concomitent desfășurând și activitate didactică la Școala Militară. Căpitan la 1858, locotenent colonel în 1860, colonel din 8 iunie 1867. Cu gradul de colonel în 1870 s-a retras din armată. Om politic, ministru de Război în 1869, deputat președinte al Camerei Deputaților, primar al Capitalei (4 octombrie 1873 – 11 aprilie 1877), evenimentele l-au determinat să revină în rândurile cadrelor armatei la 6 aprilie 1877 pentru a participa la războiul ruso-româno-otoman. Este avansat general și primește comanda Diviziei a IV Infanterie, având în prima etapă misiunea de a asigura zona Dunării de la Oltenița la Bechet. La 19 iunie 1877 a primit ordinul de a sprijini trupele ruse în zona Gura Oltului până la Flămânda. Ulterior din iulie a comandat artileria care a acționat pe aliniamentul Dunării. La 4 iulie 1877 a dat Ordin de zi cu prilejul cuceririi localității Nicopole la care au participat și oșteni români din subordinea sa. La 11 iulie 1877 a primit Ordin pentru a acționa și la sudul Dunării. La 17 iulie 1877 raporta că a trecut trupele la Nicopole. La 20 iulie a fost numit comandantul Diviziei a II-a activă. La 23 iulie 1877 a fost numit comandantul artileriei Armatei de operațiuni. La 23 iulie 1877 a primit mulțumiri din partea generalului rus Stolâpin pentru modul cum a acționat la Nicopole. Ulterior a participat pe frontul de la Plevna și Vidin. La 5 decembrie 1877 făcea parte din M.C.G. al A în calitate de comandant general al Artileriei, generalul de brigadă Gheorghe Manu. La 1883 s-a retras din armată cu gradul de general de divizie, ministru de Război în 1888 și 1904, inspector al artileriei, președinte de Consiliu de Miniștri, publicist.

[2355] Stofă produsă de fabricile din *Nanking*, China.

[2356] *Ciubucul*.
Vezi notele: 542, 691, 1077.

[2357] Imobilul din Calea Victoriei nr. 141 este numit de autor *vechea „Președinție”* întrucât un timp a adăpostit Președinția Consiliului de Miniștri. A găzduit și solemnități ca cea când tratativele purtate cu delegațiile balcanice în Palatul C.E.C. Între 16-27 iulie s-au finalizat în acest palat prin semnarea păcii la 28 iulie 1913.

Pentru a da o mai mare prestanță edificiului în ipostaza de gazdă a unei instituții de stat, scara intrării a fost flancată de doi masivi lei dăltuiți în marmură.

[2358] *Gheorghe /Gogu/ Cantacuzino*.

[2359] *Casa Nababului* a fost ridicată după planurile arhitectului *Ion D. BEERINDEI* (28 iunie 1871, București – 1928, cimitirul Bellu, figura 26, locul 16). Și-a făcut studiile în București unde a urmat Școala de poduri și șosele, iar în Franța secția de arhitectură a Școlii de Belle Arte. A revenit în România în 1898. A fost numit arhitect șef la Ministerul de Interne, până în 1901. Profesor universitar, în 1901, organizatorul secției de arhitectură la Școala de Belle Arte din București. A căutat să modifice stilul bizantin, dându-i un caracter românesc. A avut contribuții majore la

organizarea expoziției din 1906 din parcul Carol I. A fost autorul proiectelor unor valoroase edificii: casa generalului Arion, palatul G.Gh. Cantacuzino (astăzi Muzeul „George „Enescu"), Muzeul Kalinderu, palatul Comisiei Dunărene din Galați) astăzi Biblioteca V.A. Urechia), palatul administrativ din Iași (astăzi Palatul Culturii), Hipodromul Băneasa (demolat).

O serie de elemente decorative de factură sculpturală au fost realizate de sculptorul Emil W. Becker.

Emil W. BECKER (7 iulie 1881, București – 5 iulie 1952, București) sculptor cu o bogată activitate de creație realizând decorațiuni exterioare și interioare de edificii din Capitală și din țară, lucrări sculpturale de la medalistică, statuete, monumente de anvergură pentru forul public. A fost un activ expozant.

[2360] *Geamurile mari* dintr-o singură bucată nu se produceau în țară, situația implicând importarea cu un transport dificil, de la mari distanțe, în condiții de călătorie foarte grele pe drumurile de atunci.

[2361] *Casa Weissa* din Calea Victoriei nr. 145 a fost demolată, în prezent pe locul ei este în construcție un nou edificiu.

[2362] Casele de la nr. 147 adăpostesc unități ale învățământului superior. Un timp aici a funcționat catedre ale Institutului Politehnic.

[2363] La intersecția cu strada Sevastopol este casa Costică C. Cesianu, fostă Filipescu. Până în 1984 a adăpostit depozitele Muzeului Municipiului București, unde s-au adunat, mai ales, rezultatele cercetărilor arheologice din perimetrul Capitalei. Curtea adăpostește și ea o colecție de inscripții dăltuite în piatră, adunate din diverse puncte ale orașului și așezate pe sub arborii seculari care amintesc de ceea ce era, cu secole în urmă în această zonă, codrul Vlăsiei. Tot acest patrimoniu istoric s-a aflat într-o situație critică din momentul în care s-a emis dispoziția de a elibera spațiul. Fusese formulată fără a fi însoțită de precizarea unde urmau să fie mutate respectivele relicve. Au fost ani de incertitudine ca după 1990 să se găsească și ceva fonduri care au permis o reconsolidare și renovare a o parte din respectivele spații. Între timp au fost salvate de la distrugere (topire) o serie de lucrări de artă plastică cedate de diverse familii pentru a le salva din amplasamentele din cimitirele vandalizate de vânătorii de bronz. Ele sunt acum grupate în vasta curte a depozitului.

Constantin C. CESIANU (decembrie 1887, București – ?), a făcut studii de drept și științe politice la Paris; diplomat.

[2364] *Crimeea* – este peninsula care desparte Marea Neagră de Marea de Azov, legată de uscat prin istmul Pericop. Localități importante: Simferopol, Sevastopol, Ialta, Balaclava. Pentru ultima localitate menționată s-a dat o celebră bătălie la 25 octombrie 1854. Ulterior a devenit un război de poziție. Cu toate greutățile întâmpinate în asigurarea transportului de oameni și materiale, după aproape un an, forțele aliate împotriva Rusiei au obținut o serie de biruințe. Astfel orașul Sevastopol, înființat la 1784, fortificat, inclusiv cu turnul Malakof, a fost cucerit la 8 septembrie 1855. Fortificația Malakovului a fost cucerită de generalul francez Mac Mahon. Campania pe frontul din Crimeea era sub comanda generalului Jean Jecques Pelisier

(1794-1864), care, pentru înfrângerea Rusiei în acest război, a fost avansat mareșal și a primit titlul de Malakof.

Vezi notele: 651, 1533, 1594.

2365 *Casa Cerchez* – a fost demolată după cutremurul din 4 martie 1977. A mai rămas o mică construcție, fosta anexa a ansamblului. Casa a fost ridicată de arhitectul *Grigore CERCHEZ* (1850-1927, București, cimitirul Bellu, figura 66, locul 9), profesor universitar, căsătorit cu *Elena Ghermani* (1864-1952) cu care a avut un fiu, Teodor Dan (1884-1918).

2366 *Cristache CIOLAC*

Vezi notele: 978, 1945.

2367 *Casa Dumitru Polizu-Micșunești*, astăzi demolată. În a doua jumătate a secolului XIX l-a adăpostit pe *Mihail D. POLIZU-Micșunești* (1846-1916, București, cimitirul Bellu, figura 7, locul 18), dramaturg, pictor, compozitor, realizator, printre altele, a ariei pentru poezia „Somnoroase păsărele".

2368 Clădirea din Calea Victoriei nr. 163 a fost ridicată în 1925 după doi ani devenind reședința principesei Elisabeta. A fost momentul când a fost modificată după proiectul arhitectului George M. Cantacuzino. A devenit ulterior sediul Clubul Marii Industrii, iar din anii '50 a adăpostit mai multe decenii Uniunea Ziariștilor. În ultimii ani a fost amenajat în respectivele spații restaurantul „Mărul de aur".

2369 *Vechiul cimitir evreiesc* – a fost dezafectat în ultimele decenii, pe locul respectiv fiind înălțat un edificiu modern, care servește Comunității Evreilor din România drept cămin spital.

2370 *Palatul Funcționarilor Publici* – a fost ridicat la începutul secolului XX, după planurile arhitectului Nicolae Mihăescu. În primul deceniu al existenței sale a adăpostit, printre alți chiriași, și pe Alexandru Vlahuță în apartamentul de la etajul I cu colecția sa de tablouri Nicolae Grigorescu. Aici a trăit scriitorul spaima incendiului izbucnit la parter și care i-ar fi putut distruge tezaurul artistic. Aici a luat hotărârea de a oferi această colecție statului român, dar cum la refugiu actele nefiind încă perfectate, a fost nevoit să le evacueze cu propriile mijloace, episod destul de palpitant pentru trezorier. Și tot aici primea pe bunii săi prieteni, Caragiale și Delavrancea.

Nicolae MIHĂESCU (3 martie 1863, Târgoviște, județul Dâmbovița – 20 decembrie 1934, București). Studii superioare la Școala de Poduri și Șosele din București și Școala, diplomat 1887 și la Școala de Belle Arte ,secția arhitectură din Paris, elev al lui J. Gaudet. Revenit la București inginerul-arhitect s-a afirmat în lucrări de restaurare a unor monumente istorice precum și ca profesor, având o prestigioasă carieră pe parcursul anilor 1898-1934 la Școala de Arhitectură din București.

A proiectat clădirile:

- Palatul Societății funcționarilor publice din piața Victoriei – colaborare cu A Clavel. Azi demolat.
- Clădirea Ministerului Educației, str. general Berthelot.
- Biserica Bradu-Boteanu, str. Boteanu.

- Casa Stoenescu, Bd. Lascăr Catargiu/str. Grigore Alecsandrescu.
- Casa str. Biserica Amzei nr. 7
- Tribunalul Târgoviște.
- Școala Comercială, Târgoviște.
- Tribunalul din Giurgiu.
- Catedrala Ortodoxă din Sulina, județul Tulcea.
- Catedrala Ortodoxă din Drăgășani, județul Vâlcea.
- Restaurarea ansamblurilor mănăstirilor Agapia, Văratic, Neamț, Hurezi, Căldărușani.

2371 *Strada Amzei*, fostă Biserica Amzei, fostă Lascăr Catargiu, astăzi din nou Biserica Amzei.

2372 *Casa cu bodega zisă „La Radu”* a dispărut în timpul celui de al Doilea Război Mondial. Astăzi, un bloc retras față de aliniamentul străzii, i-a luat locul. În fața lui există un spațiu verde pe care a fost amplasată o valoroasă lucrare de artă plastică care, ani de zile, a stat în grădina Ateneului Român. Este vorba de grupul „Alergătorilor”, sau cu al doilea titlu „Spre ideal” realizare a sculptorului Alfred Boucher din anul 1913. În casa care a existat și despre care autorul amintește că ar fi găzduit pe omul politic Lascăr Catargiu, a locuit și Vasile Pârvan; după 1927 aici s-a plasat pe zidul exterior o placă memorială realizată prin preocuparea foștilor lui elevi ca semn de cinstire și recunoștință.

Alfred BOUCHER (1850-1934) sculptor francez care în ultimii ani ai vieții a fost frecventat și de tinerii sculptori români familiarizați din țară cu lucrările achiziționate de Anastase Simu. Una din lucrări, Alergătorii, bronz, după demolarea Muzeului Simu a fost plasată în curtea de la Ateneul Român ca apoi, pentru a face loc monumentului M. Eminescu, să fie reamplasată în spațiul verde de lângă Ministerul Industriilor.

La Ateneul Român în cadrul Pinacotecii Statului au existat lucrării modelate de Alfred Boucher:

- *Alergătorii*. După 1948 aproape un deceniu lucrarea a fost amplasată în fața Ateneului Român.
- *Satirul și nimfa*, Alfred Boucher, gips.
- *Narcis*, marmură, Alfred Boucher.

Vasile PÂRVAN (28 septembrie 1882 /10 octombrie 1882, Huruiești, cătunul Perchiu, județul Bacău – 26 iunie 1927, București, cimitirul Bellu, figura 100, locul 11), studii la Berești, Bârlad, București, specializare la Jena, Berlin, Breslau, doctor în filosofie la Breslau, activitate la Biblioteca Academiei Române, carieră universitară, director al Muzeului Național de Antichități din București și al Școlii Române de la Roma, fondator al Institutului de studii sud-est europene, autor al cercetărilor arheologice care s-au constituit școală pentru urmașii săi, autor a unor prestigioase studii, editor, publicist, animator cultural, donator. Activitatea sa ca arheolog, istoric și filosof al istoriei, participarea la viața științifică internațională l-au promovat în numeroase instituții științifice din lumea întreagă. A acționat pentru realizarea actului cultural, militând pentru editarea de valoroase lucrări din varii domenii. Cele preconizate au stat la baza înființării, organizării și bunei desfășurării

a activității Editurii „Cultura Națională” al cărei director a fost până la prematurul deces. A fost ales membru corespondent, la 18/31 mai 1911, și la 18/31 mai 1913, al Academiei Române. A rostit discursul de recepție la 28 mai/10 iunie 1914 cu tema În memoriam Constantin Erbiceanu.

2373 *Lascăr Şt. CATARGIU.*
Vezi nota: 1747.

2374 *Căciulescu (?). Bucur CĂCIULESCU* (1828-1877, București, cimitirul Bellu, figura 1, locul 20). Băcan.

2375 *Marele palat al C.A.M., Casa Autonomă a Monopolului* – a fost ridicat pe locul caselor lui Niculescu Dorobanțu, înainte de cel de al Doilea Război Mondial, după proiectul arhitectului Duiliu Marcu. După 1948 până în 1989 a adăpostit Comitetul de Stat al Planificării. Ulterior a reunit Ministerul Industriilor până la părăsirea lui pentru a fi consolidat. În prezent lăsat în părăsire, chiar vandalizat.

2376 *Niculescu Dorobanțu. Ilie I. NICULESCU-Dorobanțu* (1873, București –). Licențiat în drept și al Școlii Superioare de Științe Politice din Paris. Prefect al județul Ilfov, om politic liberal, deputat.

2377 *Liceul Sf. Gheorghe* – societate pe acțiuni, înființată în anul 1883 cu intenția de a fi un liceu de elită. Dintre acționari se remarcau: Dimitrie Ghica, Theodor Rosetti, Grigore Cantacuzino. Cadrele didactice erau, în majoritate, din rândurile profesorilor universitari în frunte cu C. Hepites. După Primul Război Mondial școala a avut privilegiu să acorde diplome absolvenților. A fost desființată în anul 1948.

2378 *Alexandru I. ODOBESCU.*
Vezi notele: 947, 1008.

2379 *Barbu Ștefănescu DELAVRANCEA.*
Vezi notele: 475, 487, 1741, 2370.

2380 *Duiliu I. ZAMFIRESCU* (30 octombrie 1858, Plăinești, județul Râmnicul Sărat, azi Dumbrăveni, județul Vrancea – 3 iunie 1922, Agapia, județul Neamț), studii primare la Pașcani, și gimnaziul la Focșani, secundare și universitare la București, licență în drept, carieră juridică, diplomatică din 1885, ziaristică, prozator (autor al ciclului „Viața la țară”), poet, dramaturg, epistolar, publicist, om politic, deputat. Delegat în Comisia Europeană a Dunării. Comisar general al guvernului român în Republica Moldovenească februarie 1918. Membru al Partidului Poporului, ministru, președinte al Societății Scriitorilor Români, membru corespondent 1/13 aprilie 1898, titular 1/14 aprilie 1908 al Academiei Române. Discursul de recepție la 16 mai 1909 tratând tema: *Poporanismul în literatură*.

2381 *Spiru C. HARET* (15 februarie 1851, Iași – 17 decembrie 1912, București, cimitirul Bellu, figura 73, locul 12), studii la Dorohoi, Iași, București, licență în fizico-matematici la București, specializare, doctorat în matematici la Paris. Matematician, astronom, pedagog, sociolog, carieră universitară. Om politic liberal de nuanță poporanistă, ministru reformator al învățământului de toate gradele, organizator al învățământului școlar tehnic,preocupat de starea țărănimii, preocupat

de emanciparea țăranului, de ridicarea intelectuală a satului românesc, adept al organizării activității cooperatiste. A fost un activ animator cultural, inițiator de cămine culturale și biblioteci, de atenee culturale ca filii ale societății bucureștene, ale universităților populare, a fost numit pe bună dreptate „omul școalei", Autor de manuale școlare, ministru, inițiator al unor acțiuni de evocare a trecutului poporului român, publicist, membru corespondent 12/24 octombrie 1879 și titular 31 martie /12 aprilie 1892 al Academiei Române și al altor prestigioase instituții științifice din țară și străinătate. Spiru C. Haret, *Thèses présentées à la Faculté des sciences de Paris pour obtein le grad de docteur és sciences matematic*, Paris, 1878 [Biblioteca Națională IV 22.868 exemplar cu dedicația autografă a autorului].

Vezi notele: 1126, 1533.

2382 *Strada Victor Emanuel* fostă *Cosma*, fostă *I.C. Frimu*, azi *Henri Coandă*.

2383 *Legațiunea Germaniei* în anii celui de Al Doilea Război Mondial reprezentantul Germaniei la București avea în folosință oficială spațiile de la adresele: str. Victor Emanuel nr. 1, 6; Wilson nr. 9, 11; B. Mussolini nr. 23; Șoseaua Bonaparte nr. 50; str. Barbu Slătineanu, nr. 20. Acestora li se alăturau adresele neenunțate ale numeroaselor comandamente militare și mai ales ale serviciilor secrete menite de a urmări ce se petrecea în teritoriul românesc cu repercusiuni în relațiile economice și militare cu Germania.

2384 *Câtă Neculescu*.

2385 *Țârcovnic* – persoană care are în grijă curățenia și buna orânduială într-o biserică. La slujba religioasă cântă în strană.

2386 *Surugiu*.

Vezi notele: 801, 862.

2387 *Institutul de fete „Moteanu"* – școală particulară înființată în anul 1902 inițial și-a desfășurat activitatea în Calea Victoriei nr. 5, până în 1906. S-a mutat apoi în strada Cosma nr. 16. Constantin C. Moteanu a cumpărat, în 1924, imobilul din Calea Victoriei nr. 176, fost 190, pe care l-a folosit până la desființare prin aplicarea reformei învățământului din 1948; cu un an înainte devenise Liceul teoretic de fete nr. 6.

2388 *Fabrica de mobile Lugoj* în 1939 era găzduită pe Calea Victoriei nr. 85, iar în 1941 își desfășura activitatea la nr. 178.

2389 *Dumitru /Dumitrache /FILIPESCU* (?), fiul banului Grigore Filipescu. Căsătorit cu Elena (? -1873), fiica lui Iancu Filipescu, recăsătorită cu Ion Oteteleșteanu.

2390 *Scarlat IZVORANU* – vel clucer de arie pe la 1783.

2391 *Zoița VĂCĂRESCU Venețiana* (? -1867), soția lui *Barbu VĂCĂRESCU* (? -1831, înmormântat la mănăstirea Găiseni, județul Ilfov), spătar al Țării Românești în 1782, mare vistier în 1821, mare ban, caimacam la 1827.

2392 *Anastase Ghica*.

[2393] *Ștefan I. CATARGIU* fiul marelui vistiernic Iordache Catargiu. Om politic, ministru, caimacam în Moldova în 1858.

[2394] *Barbu CATARGIU* (26 octombrie 1807 – 8 iunie 1862, București), înmormântat la Maia, județul Ilfov, azi Ialomița). Om politic, orator, publicist, ministru, prim ministru, participant la înființarea Societății Filarmonice, deputat în Obșteasca Adunare, vornic de poliție, judecător la Înaltul Divan, partizan al Unirii Principatelor. Căsătorit cu Ecaterina Paravicini (? -1888).

[2395] *Barbu Catargiu* a fost asasinat la ieșirea de la Adunarea Deputaților în ziua de 8 iunie 1862. Făptașii au rămas necunoscuți, rezultatele anchetei nu au fost concludente. S-au făcut diverse speculații, mai ales de către conservatori, al căror conducător fusese Catargiu, încercându-se pe această cale lezarea acțiunii reformatoare a lui Alecsandru Ioan I Cuza, Mihail Kogălniceanu ș.a.

[2396] *Biserica Sf. Nicolae Tabacu (Popa Cozma)* din Calea Victoriei nr. 180. În secolul XVII a existat o construcție din lemn, refăcută la începutul secolului XVIII de popa Cozma și Dima Tabacu. La jumătatea secolului XIX a fost refăcută din zid și apoi reparată de mai multe ori în deceniile care au urmat.

[2397] *Strășnicia afuriseniilor* – credința oamenilor secolelor trecute că sancțiunile solicitate împotriva celor care i-a nedreptățit pot fi obținute de la icoanele împărătești, considerate ca făcătoare de minuni și în acest sens.

[2398] *Ion GHICA*.
Vezi notele: 65, 461, 1513, 1609, 1752, 1992.

[2399] *Emanoil Manolache Gr. BĂLEANU*.
Vezi notele: 1981, 2078.

[2400] *Alexandru SUȚU* (1758 – 18 ianuarie 1821, București), domn al Moldovei de la 4 iulie 1801 la 4 octombrie 1802 și al Țării Românești din iulie până la 1 septembrie 1802; din august până la 13 octombrie 1806; din 16 noiembrie 1818 până la 30 ianuarie 1821. În ultima domnie a intensificat exploatarea țării pentru a pune la adăpost bani albi pentru zile negre. Căsătorit cu Eufrosina Calimachi (? -1835, înmormântată la biserica Sf. Spiridon Nou). au avut următorii copii: Nicolae căsătorit cu Caterina Pașcanu, Scarlat, Dumitru și Grigore căsătorit cu Caterina Conaki.

[2401] *Domnița Catinca Șuțu*.

[2402] *Cu rogojini aprinse în cap și cu jalba în proțap,* nemulțumiți de nedreptatea făcută prin uzurparea de către domn a vechilor lor privilegii, au venit la Scaunul de judecată al domniei cu elemente care să probeze aceste drepturi. Interesul de a menține abuzul comis, l-a determinat însă pe domn să nu ia în considerație cele stipulate în vechile lor acte. Acțiunea sa petrecut în anii 1820-1821 și este caracterizată de istoriografia românească ca cea mai puternică manifestare de acest gen. Sub pretextul că moșia orașului Târgoviște ar fi fără stăpân, deci la dispoziția domnului pentru a o oferi cui crede, acesta a luat-o în stăpânire, trimițând la fața locului comișeii care s-o

delimiteze. Atunci populația orașului s-a ridicat la chemarea clopotelor, alungându-i pe comișei. Au ales o deputăție de trei sute de persoane pe care au trimis-o cu actele la domnie. Delegația s-a prezentat la palatul domnesc, conform vechiului obicei juridic, cu jalba în proțap și cu rogojini aprinse pe cap. Temându-se de o răzmeriță, Vodă Suțu a convocat un divan extraordinar care a început tratativele cu reprezentanții târgoviștenilor. Era o acțiune de diversiune pentru a câștiga timp. Folosind tot felul de făgăduieli, membrii Divanului au reușit să trimită acasă pe majoritatea delegaților, reținând numai o deputăție restrânsă. La porunca domnului a fost redactat un hrisov domnesc prin care târgoviștenii erau deposedați de moșia lor. Pentru a da o mai mare tărie actului a obligat cu silnicie pe toți boierii din Divan să subscrie actul. Delegația orășenilor a fost surghiunită. În februarie 1821, în toiul evenimentelor declanșate în Țara Românească, o nouă delegație s-a prezentat, cerând cu insistență ca actul să fie anulat. În luna martie Divanul reunit special pentru acest caz a dat o declarație prin care restabilea vechile drepturi ale orașului Târgoviște asupra moșiei sale. Cu acest prilej au fost arse, în fața delegaților, actele de silnicie ale lui Alexandru Suțu.

Rogojina pe cap arzând și jalba în proțap constituia un adevărat ritual în asemenea cazuri, urmărindu-se și obținerea simpatiei locuitorilor orașului. Asemenea cortegii erau întotdeauna prilej de răzmeriță și, ca atare, stăpânirea căuta prin orice mijloc să înlăture posibilitatea unei solidarizări. Ritualul îndeplinit în curtea bisericii era un puternic mijloc de presiune psihologică colectivă, evenimente ulterioare fiind considerate consecințe ale afuriseniei. În acest caz blestemul era îndreptat împotriva celui care a încălcat vechile drepturi.

[2403] *Casa s-a stins* – aici cu sensul de stirpe, familie fără urmași.

[2404] *Gură de Târgoviște* – renume de gură rea, care dacă te va afurisi așa va fi, faimă de care s-a profitat în anumite împrejurări datorită ignoranței.

[2405] *Strada Benito Mussolini* astăzi strada *Nicolae Iorga* în perioada interbelică protocolar a fost definită *Benito MUSSOLINI* (1883-1945). Om politic italian care s-a afirmat în condițiile de la finalul Primului Război Mondial dând impresia că vorbăria lui va conduce poporul italian la depășirea situațiilor precare. În 1919 a înființat primele „fascii de luptă”. A ajuns în 1921 să constituie partidul fascist care a preluat puterea în octombrie 1922 și a instaurat un regim dictatorial, ca în deceniul următor să acționeze pe plan extern pentru a schimba harta colonială a lumii. A declanșat acțiunile din Abisinia, Albania, Cirenaica, s-a implicat alături de regimul hitlerist din Germani la reorganizarea hărții Europei, fiind părtaș la elaborarea Diktatului de la Viena din august 1940 și participarea la cel de Al doilea Război Mondial. La 25 iulie 1943, în condițiile evoluției luptelor pe fronturile Europei, Africii. Regimul s-a prăbușit, însă cu ajutorul armatei germane a fost reinstalat la putere în nordul Italiei (Republica de la Salo). Benito Mussolini a fost însă capturat de partizanii italieni, judecat și executat.

Benito Mussolini pentru a atenua situația economică și socială precară a declanșat la nivel de Capitală și țară lucrări constructive de anvergură, care în mare măsură au conferit o imagine impresionantă, remarcabilă și astăzi. Dictatura însă, prin aparatul oprimator, a fost una din cele mai bestiale în epoca respectivă, aflându-se într-o

efectivă competiție cu cele ale hitlerismului, franchismului, stalinismului ș.a.

Strada prin configurația șerpuită face legătura între Calea Victoriei și zona Pieții Romane.

2406 *Aristide PASCAL* (1827 sau 1829 – 22 decembrie 1900, București, cimitirul Bellu, figura 5, locul 14), studii la București și Paris, doctor în drept în 1860, profesor universitar, om politic, deputat, senator, publicist. Căsătorit cu Ecaterina (? -1871).

2407 *Casa Grădișteanu* situată la intersecția Căii Victoriei cu strada Nicolae Iorga, restaurată în anul 1898, este un valoros edificiu. Interioarele sunt decorate cu numeroase lambriuri realizate din diverse esențe de lemn, scări monumentale, tavane și pavimente atent lucrate. *Petre Ion I. GRĂDIȘTEANU* (24 februarie 1839 – 27 decembrie 1921, București, cimitirul Bellu, figura 46, locul 5), fiul lui Ion Grădișteanu, a fost licențiat în drept la Paris, a practicat avocatura. Om politic liberal, deputat senator, președinte al Ligii pentru unitatea culturală a tuturor românilor, ziarist, literat. Căsătorit cu Maria Piteșteanu (? -1910).

Vezi notele: 153, 457.

2408 *Casa Costică Manu* din Calea Victoriei nr. 192 este un edificiu realizat în stil neoclasic francez, ridicată în 1843 pentru marele logofăt Alecu Florescu. A intrat în stăpânirea lui *Constantin I. MANU* (1836-1907), în anul 1868. Acesta era fiul lui Ioan Manu, mare vornic, și al Anei Ghica. A fost senator și prefect. Căsătorit cu Ecaterina Crețeanu (? -1894). În anul 1948 casa a fost donată statului. Ulterior în acest spațiu a funcționat un institut de cercetări.

2409 *Casa Cleopatra Trubetzkoi* din Calea Victoriei nr. 194 este o construcție în stil neoclasic, ridicată în prima jumătate a secolului XIX, proprietar fiind paharnicul Manolache Faca. La 1840 a ajuns în stăpânirea Cleopatrei Trubetzkoi, născută Ghica. După moartea acesteia, în anul 1876 casa a fost scoasă la licitație. Aici a fost găzduit compozitorul Franz Liszt la sfârșitul anului 1846 și începutul anului 1847 în trecerea sa prin București.

2410 *Nica Căpittanovici.*

2411 Casa situată pe Calea Victoriei la nr. 196 a fost ridicată după planurile arhitectului Grigore Cerchez și A.C. Clavel. A aparținut lui *Constantin G. DISSESCU* (8 august 1854, Slatina – 8 august 1932, București, cimitirul Bellu, figura 5, locul 39), doctor în drept la Paris, cu activitate juridică profesor universitar la Iași și București, om politic, deputat, senator, ministru. Astăzi în această casă funcționează biblioteca și sectorul de Istoria Artei.

2412 *Plagino Alexandru /Alecu /C. PLAGINO* (?), fiul postelnicului Constantin Plagino și al domniței Eufrosina, născută Alexandru Moruzi, ginerele lui Barbu Știrbei fiind căsătorit cu Alexandrina. La 1840 paharnic, la 1849 mare agă, la 1852 mare logofăt, prefect al Poliției Capitalei în 1850-1851, la 1855 ministru de Finanțe. Proprietar la Plăinești, județul Putna, azi Dumbrăveni, județul Vrancea. Om politic a deținut diverse funcții „general al Guvernului României" pe lângă comandantul trupelor rusești până la 31 iulie/13 august 1877 când a demisionat; la 1880 ca diplomat a reprezentat România ca ministru extraordinar în Spania și Portugalia

trimis pentru a notifica țărilor respective independența României. În 1891 a fost trimis la Roma în calitate de ministru plenipotențiar. Senator.

În epocă a fost apreciată prietenia constantă cu Vasile Alecsandri. În București Vasile Alecsandri prefera găzduirea la Alexandru Plagino casa acestuia de pe strada Verde, ulterior General Gheorghe Manu apoi Locotenent D. Lemnea, azi revenind la denumirea Manu.

Vezi nota: 1705.

Plagino – denumire a localității care evolutiv a fost: Târgul Cucului, Plăinești, Plaginești, Suvorov (1950), azi Dumbrăveni.

Conacul familiei, cavoul cu mormintele familiei Plagino.

[2413] *Biserica Sf. Vasile* prima construcție a fost ridicată din zid la sfârșitul secolului XVIII, începutul celui următor. Stricată la cutremurul din 1838, a fost rezidită înainte de 1847 și restaurată în 1889.

[2414] *Zoița CANTACUZINO* (1822-1884, București, cimitirul Bellu, figura61, locul 6), născută C. Florescu, căsătorită cu Matei Leonte Cantacuzino (1821-1863).

[2415] *Matei Colceag*, cumnatul lui Filip Lenș, avea, după 1800, ultimele case pe Podul Mogoșoaei, lângă bariera orașului.

[2416] *Casa Ollănescu* realizată după proiectul arhitectului Ion D. Berindei, pentru *Grigore P. OLĂNESCU* (1848-1907, București, cimitirul Bellu, figura 23, locul 28), fiul lui Pană Olănescu și al Mariei Ghica. Grigore Olănescu și-a făcut studiile la Paris, a fost economist, activitate în finanțe, director general al vămilor, efor al spitalelor civile, om politic, deputat, senator. A publicat studii de specialitate financiară. Căsătorit cu Alexandrina Ghica (? -1907).

Nota editorului:

Gheorghe Crutzescu remarca la momentul redactării textului viitoarei cărți „Atât de mult s'a schimbat limba noastră în o sută de ani, încât e uneori nevoie s'o tălmăcim". La 1986, când Editura Meridiane mi-a adresat invitația de-a participa la reeditarea volumului *Podul Mogoșoaei – Povestea unei str*ăzi, am considerat că era necesar să procedez la explicarea cuvintelor care nu mai erau în circulație, sensurile fiind necunoscute de noile generații. Pentru generația anilor '40 încă erau cuvinte cât de cât de înțeles, anii care au urmat au cunoscut o rapidă transferare a termenilor neuzuali în categoria arhaismelor. Totodată am căutat să prezint instituții existente într-o anumită epocă precum și nume de persoane pe care nu se găsesc incluse în enciclopediile românești. Ca atare, am realizat 1580 de note. La momentul supunerii aprobării mai marelui cenzurii, „tov. Mihai Dulea" a fost împotriva unei asemenea „încărcături". Prin tenacitatea, tactul și dăruirea pentru meserie a redactorului de carte, Dan Pinetta, s-a reușit ca printr-un compromis să fie editată cartea, păstrând 679 de note. Precizez că la respectiva ediție cenzura a intervenit simbolic, eliminând aleatoriu din textul cărții câteva fraze și n-a admis să fie inclus și un text de prezentare a biografiei autorului. La timpul respectiv n-am înțeles ultima categorică respingere. Aveam date despre diplomatul Gheorghe Crutzescu care mă conduceau până la anul 1942. Demersurile la Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, pentru a afla alte date biografice, se loviseră de un zid al tăcerii din partea colegilor arhiviști. Au trebuit să treacă ani ca în 2010 să întreprind un nou demers când la sala de studii am avut posibilitatea studierii celor circa 300 de file ale dosarului personal (definit „Cazier"). A fost momentul când am primit răspunsul refuzat în 1986. Aflat la sfârșitul războiului la post în occidentul Europei în calitate de ministru plenipotențiar clasa I-a în momentul metamorfozei impusă de eliberatorii ocupanți, a preferat să refuze revenirea în țară, via U.R.S.S. Conștient că era unul din cei trecuți pe listele negre atât ale esticilor, dar și ale vesticilor vecini, care aveau ce să-i reproșeze, primi pentru modul cum a evocat pe predecesorii care au acționat pentru a prinde cât mai puternice rădăcini pe plaiurile românești, iar ceilalți pentru modul cum, la momentele dramatice premergătoare și mai ales post aplicării Dictatului de la Viena, acționase la Budapesta pentru a le fi de sprijin românilor năpăstuiți de brutalul regim oprimator instaurat de hortism pe teritoriul „cedat". Din păcate filele respectivului dosar nu oferă nimic despre scurta perioadă pe care a mai trăit-o după demitere din aparatul ministerului, prin nesupunere la directivele ordinele circulare transmise de la București de noua

structură a ministerului aflat în subordinea „tov. Ana Pauker". Mai rămân să fie întreprinse cercetările care să clarifice pripita lui încetare din viață. La timpul respectiv mâna prelungită sancționa exemplar pe cei considerați indezirabili. Va fi avut și Gheorghe Crutzescu o asemenea soartă ? Sperăm ca fiica lui să fie în cunoștință cu cele petrecute în anii de la sfârșitul deceniului cinci pentru a transmite posterității date despre finalul vieții tatălui, când a decedat (an, lună, zi, loc, inclusiv unde a fost înhumat) dacă din arhiva sa au fost predate înscrisuri, către ce instituție trezorieră și cu ce clauze.

După 1990 m-am adresat editurii Meridiane pentru a realiza o reeditare fără tarele ediției din 1986-1987 (cu cele două tiraje), însă probleme de natură financiară n-au permis. Trecerea altor bune decenii marcate de o profundă metamorfoză a societății românești a accentuat cursul debarasării de o serie de cuvinte și, ca atare, pentru cei care doresc să citească și să înțeleagă textul sunt necesare explicațiile prin termeni care ne sunt familiari.

Cartea lui Gheorghe Crutzescu este o valoroasă moștenire care a reunit predilect cuvinte ale unor epoci trecute, nume de persoane și evenimente pentru care nu avem consemnări în lucrările enciclopedice. De aici cel de al doilea obiectiv al respectivelor note este găsirea unor asemenea informații lămuritoare. Greul începe de la elementarele date referitor la locul și data nașterii. Părinții, studiile. Cele întreprinse în anii vieții, finalul, eventual cum este cinstită memoria respectivului de către posteritate. Cele întreprinse de Corneliu Diaconovici la cumpăna veacurilor XIX-XX, finalizate după 8 ani de asiduă muncă, prin publicarea celor trei volume ale *Enciclopediei Române*, continuate cu lucrările anilor 30 și finalizate cu munca lui Lucian Predescu, constituie o sursă incontestabilă însă incompletă și mai ales necontinuată editorial pe parcursul ultimelor decenii.

Cele enunțate mai sus sper că vor fi receptate de factorii care se vor angaja într-o operă de anvergură la care sprijinul genealogiștilor va fi de bun augur pentru a avea prezentări concludente care să evidențieze arborii genealogici ai principalelor familii implicate în viața țării pe parcursul ultimelor veacuri.

Reluând acum la 2010 problema reeditării, la o atentă lectură am constatat că acum alte și alte cuvinte și nume reclamă o adecvată prezentare. Ca atare, numărul notelor a crescut. Menționăm că procesul de documentare nu mi-a permis să rezolv totalmente, având încă circa 50 de termeni fără cuvenitele explicații. Avem speranța ca prin contribuția cititorilor vor dobândi și acestea explicațiile necesare. Preluând din formulările lui Dionisie Eclesiarhul referitoare la greșelile strecurate, adresăm rugămintea ca eventualele formulări eronate ca și observații reparatorii să-mi fie semnalate.

Am speranța ca cele de lipsă vor dobândi prin această ediție patronată de Biblioteca Mitropolitană „Mihail Sadoveanu" răspunsurile care vor permite o monumentală reeditare ca efectivă cărămidă la anul 2018, anul Centenarului

Marii Uniri, când Capitala României se va înscrie și cu o asemenea operă întru cinstirea înaintașilor făptuitori de mărețe fapte scump plătite prin sacrificiile umane și materiale

Consemnăm mai jos notele fără cuvenitele explicații rugând pe deținătorii de date să le semnaleze. Așa cum în 1986 am beneficiat de colegialele contribuții ale eminentului turcolog V. Veliman, consemnându-i participările cu siglele (V.V.) tot așa vom proceda și în viitor.

[68] Nicolae Kretzulescu

[150] inginer Hartl

[430] Pârvu Cantacuzino Măgureanu

[443] Constantin Filozoful

[444] George din Ampelechin

[445] Călugărul George Moesiodaxul.

[446] Românul Dragnea.

[449] Gheorghe Kretzulescu.

[547] Dr. Perticari.

[566] Ștefan Bellu.

[567] Nicolas Bellu.

[572] Baron Wratislaw.

[579] Gingir Efendi.

[725] Mănăstirea Gura eparhiei Pogoniani

[728] Mitropolia Stavropoleos.

[736] Pictorul Damian.

[771] Baret.

[774] I de Miler.

[789] Kreuchely.

[801] Pitarul Cristache

[804] Aza

[807] Socorici

[840] Costake Racoviță comandir de roată.

[881] Rigadin

[974] Sasonow.

[1073] Bazele algeriene

[1208] Constantin (Tantin) Bălăceanu.

[1209] Iancu Cretzeanu, zis „Rața”.

[1212] Rapineau.

[1213] Costică Izvoranu.

[1347] Mehterhaneaua.

[1411] Iancu Slătineanu.

[1600] Boldi, muzica la Paris.

[1694] Mali Cronibace.

[1768] Nae Bâțcoveanu.

[1794] Zinca Butculescu, căsătorită Rioșianu.

[1800] Constantin (Costică) I. Slătieanu.

[1802] Iancu I. Slătineanu.

[1812] Constantin Văcărescu, logofăt.

[1986] Gianni.

[2016] Matasche Iliad, pitar.

[2032] Baronul Vecsera.

[2033] Eroina de la Meyerling.

[2101] Locotenent Ștefan Mihăilescu.

[2226] Constantin (Costică) Rahtivanu.

[2227] Nicolae (Nae) Bâscoveanu.

[2259] Generalul Zaas, comandantul orașului, reprezentantul Rusiei.

[2294] Stolnicul Clinceanu.

[2358] Gheorghe (Gogu) Cantacuzino.

[2373] Lascăr Șt.Catargiu.

[2384] Câtă Neculescu.

[2390] Scarlat Izvoranu, vel clucer de arie la 1783.

[2392] Anastase Ghica

[2401] Domnița Catinca Suțu.

[2410] Nica Capittanovici

Lista ilustrațiilor de pe CD

Bazarul Central (casa Prager), iar în dreapta Casa de Depuneri și „Marele Hotel de Franța”, având la parter berăria „Vîrful cu Dor” (fototeca Arhivelor Statului).

10. *1915*. Fotografie realizată din Magazinul Socec, Calea Victoriei nr. 21 (număr vechi). Se disting modificările realizate la casa Prager. În prim plan, în dreapta, „Marele Hotel de Franca”. La parter, la intersecția Căii Victoriei cu prelungirea străzii Lipscani, era sucursala băncii Marmorosch Blank & Co. (fototeca Arhivelor Statului).
11. *1940*. Confluența pasajului Vilacros cu pasajul Macca. În prim plan, cafeneaua Macca (fotografie din ediția 1943).
12. *1940*. Calea Victoriei nr. 28 (număr vechi), fațada sudică a bisericii Doamnei. În grădină se disting pietrele tombale (fotografie din ediția 1943).
13. *1868*. Intersecția Podului Mogoșoaiei cu bulevardul Academiei; casa Greceanu. În fundal se vede turla bisericii Doamnei. Pe zidul curții sunt montate vitrine cu fotografii realizate de Carol Popp de Szathmary. Trecătorii s-au oprit să privească ultimele noutăți. Fotografie realizată în timpul lucrărilor de pavare a bulevardului Academiei (fotografie din ediția 1943).
14. *1927*. Intersecția Căii Victoriei cu bulevardele Elisabeta și Carol. Circulația pe ambele sensuri (fototeca Arhivelor Statului).
15. *1873*. Casa Greceanu. Zidul curții a fost înlocuit cu un gard de lemn cu prilejul lucrărilor de lărgire și aliniere a bulevardului Academiei. În dreapta, hotelul Herdan. Se disting felinarele pentru iluminatul public cu gaz aerian și pavajul cu piatră cubică (fotografie din ediția 1943).
16. *1880*. Casa Greceanu și „Grand Hotel du Boulevard”. Fotografia a surprins modificările intervenite în dotarea stradală.
17. *1933-1935*. Calea Victoriei în dreptul hotelului „Boulevard”. În fundal, palatul Telefoanelor.
18. *1900*. Bulevardul Elisabeta spre intersecția cu Calea Victoriei. În fundal se disting: „Grand Hotel du Boulevard”, casa Greceanu și hotelul „Bristol” (fototeca Arhivelor Statului).
19. *post 1896*. Carte poștală ilustrată redând piața Sărindarului amenajată după demolarea bisericii. Fântâna monumentală a fost instalată temporar, pentru a înfrumuseța zona cu prilejul serbărilor din septembrie 1896 (fototeca Arhivelor Statului).
20. *1906*. Piața Sărindar. În stânga, hotelul „Luvru” – azi „Capitol” (Calea Victoriei nr. 29), iar în dreapta casa Popovici (Calea Victoriei nr. 32-34) și casa Capșa (Calea Victoriei nr. 36, fost nr. 48 în 1913). În fundal, „Grand Hotel Continental” (Calea Victoriei nr. 56-58).

21. *1921*. Cercul Militar, azi Casa Centrală a Armatei, construcție proiectată de Dimitrie Maimarolu (1859-1926). În stânga, pe bulevardul Elisabeta, edificiul Eforiei, în dreapta, strada Sărindar (fototeca Arhivelor Statului).
22. *1938*. Intersecția bulevardului Elisabeta cu Calea Victoriei; clădirea Cercului Militar cu terasa restaurantului.
23. *1940*. Circulația pe Calea Victoriei în fața Cercului Militar.
24. *1908*. Piața Sărindar flancată de hotelul „Luvru" (Calea Victoriei nr. 29), casa Capșa (Calea Victoriei nr. 36, casa Popovici (Calea Victoriei nr. 32-34, care la 1908 era nr. 44, cum se poate citi și pe storul casei de schimb Isac M. Levis, de lângă magazinul bijutierului A.H. Fruchter). Alături, la nr. 46, era farmacia Bruss, succesorul lui Emil Bull. La etaj era magazinul casei de mode Eugenia Pantazi (fototeca Arhivelor Statului).
25. *ante 1932*. Piața Cercului Militar. La etajul I al casei Popovici (Calea Victoriei nr. 32-34) este arborat drapelul în bernă la sediul Clubului Liberal (fototeca Muzeului Arhivelor).
26. *1940*. Piața Cercului Militar. În fundal, blocul ridicat pe locul fostei case Vanicu, Calea Victoriei nr. 60 (fototeca Arhivelor Statului).
27. *ante 1860*. În prim plan, piața Teatrului cel Mare. Se văd casele Ghica (azi Calea Victoriei, nr. 44), Bossel (azi Calea Victoriei, nr. 48-50), Resch (azi Calea Victoriei, nr. 52) și o parte din terenul curții Oteteleșeanu. Fotografia, luată de pe Teatrul cel Mare, a înregistrat un amplu panoramic spre piața Academiei, azi Universității. În fundal se disting: turnul Colței, turla bisericii Colțea, turlele bisericii Sf. Gheorghe Nou turnul Bărăției (fotografie realizată de Ludwig Angerer, Biblioteca Academiei R.S.R., Cabinetul de Stampe).
28. *1873*. Podul Mogoșoaiei, casă cu sacnasiu. În prim plan stâlpi de la împrejmuirea grădinii Oteteleșeanu (fotografie din ediția 1943).
29. *1911*. Calea Victoriei nr. 47 (număr vechi, azi nr. 35), „Marele hotel Frascati". La parter, berăria St. Tomek și magazinul bijutierului L. Johnson (fototeca Arhivelor Statului).
30. *ante 1935*. Circulația pe Calea Victoriei în zona pasajului Victoria care străbătea spre strada Academiei prin blocul societății „Imobiliara" (Calea Victoriei nr. 48-50) ridicat la 1906; o vreme, și pasajul se numea „Imobiliara".
31. *iulie 1908*. Fotografie făcută din dreptul hotelului „Continental", Calea Victoriei nr. 68 (număr vechi, azi nr. 56-58). În clădirea alăturată, la nr. 66 (azi 54), se afla magazinul firmei Riegler. În prim plan, vânzători ambulanți. Lângă panoul cu afișe de spectacole teatrale se afla un „oltean" cu coșul cu fructe și zarzavaturi; alături, două florărese (fototeca Muzeului Arhivelor).

32. *1911*. Piața Teatrului Național. În prim plan, în stânga, „Grand Hotel Continental”, Calea Victoriei nr. 68 (număr vechi), casa Riegler, Calea Victoriei nr. 66 (număr vechi). În dreapta, gradina terasei Oteteleșeanu (fototeca Arhivelor Statului).
33. *1904*. Piața Teatrului Național. Cupeuri și trăsuri în așteptarea clienților (fototeca Arhivelor Statului).
34. *1874*. Podul Mogoșoaiei între Piața Teatrului cel Mare și Sărindar. În dreapta, clădirea hotelului Oteteleșeanu și „Grand Cafe Oteteleșeanu”, Calea Victoriei nr. 49 (număr vechi, azi nr. 33-35). În stânga se disting impozantele porți ale casei Ghica, de la nr. 28 (fotografie din ediția 1943).
35. *1900*. Desen imprimat pe o carte poștală redând atmosfera grădinii și scenei din „Parcul Oteteleșeanu”, al cărei antreprenor era Mihai Sterescu (fototeca Arhivelor Statului).
36. *1940*. Calea Victoriei în zona palatului Telefoanelor (fototeca Arhivelor Statului).
37. *14/28 iunie 1892*. Piața Teatrului Național. Participanți la manifestația studenților organizată pentru a exprima solidaritatea cu românii din Transilvania (Biblioteca Academiei R.S.R., Cabinetul de Stampe).
38. *1927*. Piața Teatrului Național. Pe Calea Victoriei trece o unitate militară în marș. În fundal, casele Török (stânga) și Dragomir Niculescu, Calea Victoriei nr. 60 (fost nr. 70 în 1913).
39. *1903*. Piața Teatrului Național fotografiată din casa Oteteleșeanu. Se pot vedea: „Marele hotel Englisch” (Calea Victoriei nr. 52), casa Riegler (Calea Victoriei nr. 54), „Grand Hotel Continental” (Calea Victoriei nr. 56-58), casa Vanicu (Calea Victoriei nr. 60). În stânga, se vede casa Török (Calea Victoriei nr. 39) (fototeca Arhivelor Statului).
40. *post 1900*. Piața Teatrului Național, cu latura nordică flancată de casa Török. În Piața sunt parcate trăsuri și automobile. Fotograful a surprins momentul când pe axul străzii Câmpineanu, un tramvai tras de un cal traversa Calea Victoriei (fototeca Arhivelor Statului).
41. *1912*. Piața Teatrului Național, fațadele edificiului „Grand Hotel Continental”, La parter, atât spre Calea Victoriei, cât și spre strada Câmpineanu, își desfășura activitatea magazinul de delicatese S.G. Șerbănescu.
42. *1900*. Edificiul Teatrului Național, proiectat de arhitectul A. Heft. Se văd fațada și latura nordică, inclusiv corpul instalației de încălzire. În apropierea clădirii este o stropitoare trasă de un cal. Fotografie realizată de Alexandru Antoniu (fototeca Arhivelor Statului).
43. *1940*. Latura nordică a pieței Teatrului Național fotografiată de lângă palatul Telefoanelor. Se remarcă noile edificii: blocul „Adriatica”, Calea

Victoriei nr. 39, cu agenția de voiaj C.F.R. de la parter, iar spre dreapta noile blocuri de la nr. 60-70.

44. *1935*. Vedere din Piața Teatrului Național spre strada Regală. Se văd edificiile hotelurilor „Union" și Stănescu.

45. *1940*. Piața Teatrului Național, deschidere spre zona sudică, dominată de palatul Telefoanelor. În stânga, „Grand Hotel Continental", Calea Victoriei nr. 56. La parter, drogheria „Venus" iar alături magazinul de încălțăminte Schul.

46. *1930-1935*. Calea Victoriei spre ansamblul Crețulescu. În partea dreaptă, la nr. 82 (azi 68), magazinul de mobilă „Arta Modernă".

47. *1930-1935*. Calea Victoriei spre Piața Teatrului Național. Pe partea dreaptă, la nr. 70, magazinul firmei producătoare de ciocolată Suchard, iar vizavi imobilul Crețulescu.

48. *ante 1938*. Imobilul Crețulescu înaintea demolării. Edificiul îngloba vechile ziduri ale hanului din jurul bisericii. În dreapta, gardul Palatului Regal (fotografie din ediția 1943).

49. Vedere din palatul Telefoanelor spre Piața Palatului. În prim plan, blocul „Adriatica" (fototeca Arhivelor Statului).

50. *1940*. Pridvorul bisericii Crețulescu. „Hora Domnițelor" – detaliu al frescelor realizate în secolul al XVIII-lea (fotografie din ediția 1943).

51. Piața și vechiul Palat Regal la sfârșitul secolului al XIX-lea, acuarelă de H. Aescher (originalul păstrat la Muzeul de Istorie și Artă al Municipiului București).

52. *1867*. Palatul Domnesc, fostele case Golescu. Curtea și strada sunt pavate cu piatră cubică. Casele din stânga au fost demolate în 1914 pentru rectificarea traseului Căii Victoriei. În planul doi se disting contururile casei hanului Crețulescu.

53. *1914*. Ansamblul Palatului Regal. Dincolo de fosta casă Golescu se distinge turla bisericii Crețulescu (fototeca Arhivelor Statului).

54. *1913-1914*. Zona nordică a Palatului Regal, cu corpul de gardă având în față tunul capturat în campania din 1877.

55. *1906*. Trăsură de gală; furnizor: Franz Jéou, Calea Victoriei nr. 73.

56. *1890*. Calea Victoriei în zona Palatului Regal. În fundal, la dreapta, se vede Ateneul Român. În prim plan, casa de la nr. 100 care adăpostea magazinul de mobilă și decorațiuni. În dreapta acestei case, deschiderea spre strada Academiei, unde se observă firma tipografiei „Epoca" (fototeca Arhivelor Statului).

57. *1893*. Calea Victoriei în zona Palatului Regal. Schimbări intervenite prin demolarea casei de la nr. 100. Pe calcanul imobilului de la nr. 104, anunțul mutării în această clădire a magazinului de optică „Comptuar general

de optică Penchias & Co”. Tipografia poartă acum numele „Tipografia Regală” (fototeca Arhivelor Statului).

58. *1890*. Imobilul din Calea Victoriei nr. 104.
59. *1900*. Fundația Universitară „Carol I”, aripa sudică ridicată între anii 1891-1895 după planurile arhitectului francez Paul Gottereau (inaugurate la 14 martie 1895). La parter, reprezentanța Companiei internaționale de Vagons-Lits, strada Vienei nr. 1. Fotografie realizată de Alexandru Antoniu.
60. *1935*. Fundația Universitară „Carol I”, fațada principală. Piața Palatului este traversată de linia tramvaiului care face legătura cu Gara de Nord.
61. *1886*. Calea Victoriei la intersecția cu strada Franklin. În prim plan, un panou al firmei Paul Milker din strada Sărindar nr. 8, fabricant de articole de voiaj (fotografie din ediția 1943).
62. *1890*. Ateneul Român. În fața clădirii este amplasat monumentul ridicat pentru a aminti de fostul metoc al Episcopiei, realizare a sculptorului Carol Storck. Monumentul a fost mutat din acest loc de Pache Protopopescu, primar al Bucureștiului (fototeca Arhivelor Statului).
63. *1900*. Grădina Ateneului, cu aleea pietonală flancată de spații verzi unde erau plasate monumente dedicate celor care au contribuit la propășirea activității culturale. Fotografie de Alexandru Antoniu.
64. *1900*. Monumentul generalului Ioan Emanoil Florescu din gradina Ateneului. Fotografie realizata de Alexandru Antoniu.
65. *1912*. Grădina Ateneului Roman, aleea cu monumentele dedicate oamenilor de cultură. În prim plan, stânga, un stâlp pentru iluminatul public, cu vechea stemă a orașului București (fototeca Arhivelor Statului).
66. *1927*. Calea Victoriei la intersecția cu strada Episcopiei nr. 1. hotelul „Athénée Palace” proiectat de arhitectul Théophile Bradeau.
67. *1942*. Detaliu al fațadei hotelului „Athénée Palace” având la parter salonul de coafură Ionica (fotografie din ediția 1943).
68. *1911*. Calea Victoriei în zona hotelului „High Life”, nr. 65, (fototeca Arhivelor Statului).
69. *1914*. Vedere dinspre Palatul Știrbey către Piața Palatului (fototeca Arhivelor Statului).
70. *1940*. Casa C. Niculescu-Drugănescu. Gheorghe Crutzescu menționează că era la colțul străzii Umbrei, azi Kretzulescu. De fapt, era la intersecția străzii Biserica Albă cu Calea Victoriei. Fotografia a surprins mai ales modificările operate la parter. La sfârșitul secolului XIX aici a funcționat farmacia și drogheria Romană a doctorului A. Urbeanu (fotografie din ediția 1943).
71. *1901*. Galea Victoriei spre Piața Palatului Regal, fotografie realizată

din dreptul magazinului „La nr. 100” și a magazinului „La turnul Eifel” (fototeca Arhivelor Statului).

72. *1935*. Casa Ștefănescu Savigny, curtea interioară (fotografie din ediția 1943, realizată de Oprişan).

73. *1940*. Calea Victoriei nr. 77, casa „Istiotinei”; la etaj, blănăria Ardeleană (fotografia din ediția 1943).

74. *1921*. Casa Lăcusteanu, Calea Victoriei nr. 118; fațada și arcada porții. Alături, casa Toma Stelian, Calea Victoriei nr. 132 (număr vechi, azi nr. 120). Clădirea, restaurată în ultimii ani, adăpostește Asociația tineretului și studenților din România pentru Națiunile Unite (fotografie din ediția 1943).

75. *1854*. Solemnitatea unei primiri la palatul Știrbey (desen). Edificiul a fost proiectat de arhitectul francez Sanjouand (fotografie din ediția 1943).

76. *1897*. Calea Victoriei nr. 107, palatul Știrbey, casa corpului de gardă și grădina după lucrările de amplificare realizate în al nouălea deceniu al secolului trecut (fototeca Arhivelor Statului).

77. *1900*. Fațada principală a palatului Știrbey (fototeca Muzeului Arhivelor).

78. *1906*. Calea Victoriei în zona intersecției cu Calea Griviței, dominată de clădirea Ministerului de Finanțe (Calea Victoriei nr. 111), ansamblul obținut prin completarea casei Romanit cu încă două laturi în 1883.

79. *1935*. Aceeași zonă, cu o intensă circulație pe ambele sensuri.

80. *1938-1940*. Calea Victoriei nr. 132, palatul Casei Autonome a Monopolurilor Regatului Roman. (C.A.M.), ridicat între anii 1934-1941 după proiectul arhitectului Duiliu Marcu. Fațada principală fotografiată din curtea Ministerului Finanțelor.

81. *1906*. Calea Victoriei nr. 113 (număr vechi, azi 115), Casa Monteoru, azi Uniunea Scriitorilor din R.S.R., fațada principală. În stânga, calcanul clădirii Ministerului Finanțelor.

82. *1906*. Calea Victoriei nr. 117-119, casa Cantacuzinilor devenită D. Moruzi; fațada principală. În acest edificiu a fost primul sediu al Muzeului de istorie a orașului București, în anul 1929. A fost demolată în 1941.

83. *1935*. Curtea casei Moruzi. În prim plan, lanțurile care i-au și adus porecla „casa cu lanțuri” (fotografie din ediția 1943).

84. *1935*. Calea Victoriei nr. 176, clădirea care a adăpostit Institutul de fete Moteanu. În dreapta, la nr. 174, casa Cesianu adăpostind în prezent Sala Victoria a Teatrului Satiric muzical „Constantin Tănase” și redacția „Revistei Muzeelor și Monumentelor”.

85. *1940*. Calea Victoriei nr. 125, casa Bellu care a adăpostit după 1890 servicii anexe ale Academiei Române; fațada vestică și o parte din curtea casei. În fundal, casa Cesianu.

86. *1940*. Calea Victoriei nr. 129, curtea caselor care au aparținut lui Barbu Catargiu (fotografie din ediția 1943).
87. *1906*. Calea Victoriei nr. 131, intrarea monumentală a caselor Gh. Vernescu. Fotografie realizată din dreptul caselor Gh. Manu, Calea Victoriei nr. 192. Se vad fațada nordică, cu intrarea în casă și fațada estică, la stradă.
88. *sec. XIX (?)*. Calea Victoriei nr. 155, vechea casă Al. Filipescu.
89. *1908*. Noua casă Al. Filipescu, ridicată pe locul fostei construcții.
90. *1940*. Calea Victoriei nr. 194, casa Manolache Faca, după 1840 intrată în proprietatea Cleopatrei Trubetzkoi. A adăpostit Institutul de lingvistică și de cercetări fonetice și dialectale. În prezent adăpostește întreprinderea de comerț exterior „Romenerg". Fotografie a fațadei principale luată din curtea Ministerului Economiei Naționale, Calea Victoriei nr. 133.
91. Calea Victoriei nr. 141, palatul Gh. Gr. Cantacuzino, ridicat după proiectul arhitectului Ion D. Berindey: fațada principală.
92. Fațada spre curte a aceluiași edificiu.
93. *1940*. Calea Victoriei nr. 157. Curtea caselor (fotografie din ediția 1843).
94. *1940*. Calea Victoriei nr. 202, casele fotografiate din curte (fotografie din ediția 1943).
95. *1940*. Strada Sevastopol în zona fostului cimitir evreiesc (fotografie din ediția 1943).
96. *1906*. Calea Victoriei nr. 179 (număr vechi, azi 155). Casa arhitectului Grigore Cerchez, fațada principală.
97. *1906*. Casa Grigore P. Ollănescu realizată după proiectele arhitectului Ion D. Berindey.
98. *1940*. Ultimele case până la capul Podului. Blocul de la nr. 169 având la parter farmacia Vasile Manolescu. Pe fațada blocului sunt plasate reclame luminoase ale produselor firmelor Bayer și Philips. În clădirea, alăturată, intrarea la Pivnițele Orhei. Pe stradă, un „oltean" ducând cu cobilița două coșuri cu zarzavaturi (fotografie din ediția 1943.)
99. *1900*. Piața Victoriei – strada Buzești nr. 12, palatul Societății Funcționarilor, proiectat de arhitectul N.C. Mihăescu (1863-1934). Fotografie realizată de Alexandru Antoniu.
100. *1938-1939*. Piața Victoriei, palatul Ministerului de Externe, fosta casă a lui Grigore Sturdza (Beizadea Vițel), ridicată la 1903 și noul palat al Ministerului Afacerilor Străine, ridicat între anii 1937-1938 după proiectul arhitectului Duiliu Marcu.

Cuprins